

„UNGARLAND, MEIN VATERLAND . . .“

(PROF. JOHANNES EBENSPANGER, 1876)

COMITATUS: MOSON, SOPRON ET VAS

„MI MAGYAROK EGYETLEN BARÁZDÁRÓL
SEM MONDHATUNK LE SOHA!“

(MINDSZENTY, A HITVALLÓ BÍBOROS HERCEGPRÍMÁS)

DABAS REZSŐ DR.

„BURGENLAND” ÁLARC NÉLKÜL

TÖRTÉNETI-FÖLDRAJZI TANULMÁNY
AZ ELRABOLT NYUGATI VÉGEKRŐL

HUNGARIAN COLLECTION		15.723
COLLECTED BY		
K	4	
D	7	REZSŐ
la		

MONTREAL 1984

Copyright © 1984 by Dr. Dabas Rezső

Druck: Máté GmbH · Leipartstr. 21 · 8000 München 70 · Tel. (0 89) 7 23 47 05

JUSTICE for HUNGARY

TRIAMON
June 4, 1920

SZELLEMÜK NYOMDOKÁBAN JÁRVA, KEGYELETTEL
AJÁNLOM APAI ÉS ANYAI ŐSEIMNEK, AKIK SZÜLŐ-
FÖLDJÜKÖN: SZENT ISTVÁN KIRÁLY BIRODALMÁNAK
NYUGATI ŐRVIDÉKÉN, PINKAFÓN, SZENTKÜTON ÉS
SZENTGOTTHÁRDON ÉVSZÁZADOKON ÁT BÉKÉS
KÖZÖSSÉGBEN ÉLTEK A KÁRPÁTMEDENCEI
ÖSSZMAGYARSÁGGAL.

„AMIT AZ ERŐ ÉS HATALOM ELVESZ, AZT AZ IDŐ ÉS
KEDVEZŐ SZERENCSE ISMET VISSZAHOZHATJA, DE
AMIRŐL A NEMZET ÖNMAGA LEMONDOTT, ANNAK
VISSZASZERZÉSE MINDIG NEHÉZ ÉS KÉTSÉGES.”

(DEAK FERENC)

TARTALOMJEGYZÉK

Térkép-vázlatok jegyzéke	8
Rövidítések	9
Elöljáróban	11
1. Bevezetés	17
2. A rómaiak Pannoniában	21
3. A hunok Pannoniában	26
4. Az avarok (várkonyok) Pannoniában	29
5. Pannonia jelentéktelen kapcsolata a Frank Birodalommal	35
6. Az Árpád-féle, illetve „második” honfoglalás	45
7. Ostmark mint bajor hűbéres tartomány	53
8. A nyugati gyeptűörök	61
9. A Felső Órség és a Pinkavidék	65
10. Nyugati határunk a térképek és kútfők megvilágításában	71
11. Magyar vonatkozású földrajzi nevek tört. határunk osztrák oldalán	79
12. Ma is használt magyar eredetű földrajzi nevek „Burgenland”-ban	85
13. Magyar vámhelyek nyugati történeti határunk körzetében	92
14. Magyar könyv- és levéltárak a nyugati végeken. Magyar szellemi hagyatékok	94
15. Miért pusztult ki a magyarság, helyt adva a germán beszivárgóknak és a horvát menekülteknek?	97
16. A szláv hatás alaptalansága	102
17. Magyar faji és felekezeti türelmesség	107
18. Az „erőszakos” magyarosítás és elnyomás alaptalansága	109
19. Beolvasztó osztrák politika	123
20. A nem-magyar ajkúak ragaszkodása a magyar állameszméhez	134
21. A nyugati magyar felkelés és lajtabánság. A soproni népszavazás	140
22. „Burgenland” geopolitikailag a Kárpát-medence szerves része	145
23. „Burgenland” a zöld asztal mesterséges készítménye	151
24. Valóság és mítosz a kivándorlás körül	161

25. Továbbélő magyar táji és népi jellegzetességek	165
26. Átvett magyar vonások „Burgenland” jogrendszerében	171
27. A katolikus egyház és a magyarok viszonya „Burgenland”-ban	174
28. „Burgenland” és a revízió	179
29. Az osztrák jellem és bűnösség	193
30. „Burgenland” a lexikonok tükrében	210
31. „Burgenland” tartományfőnökei a II. világháború után	215
32. Templomok magyar emlékei	218
33. Várak, kastélyok, címerek	234
34. Magyar és latin feliratok	261
35. Temetők, kripták, sírfeliratok	272
36. Magyar eredetű helynevek	297
37. Helynévkutatók kritikai összehasonlítása	346
38. Magyarázó szójegyzék	353
Jegyzetek	354
Névmutató	386
Könyvészet	395
Lexikonok	404
Felhasznált térképek	404
Fényképek	406

TÉRKÉP-VÁZLATOK JEGYZÉKE

1. Az Enns és Rába közti Duna-térség IX. századi vázlatos politikai ábrázolása	36
2. Szittyá, avar és besenyő lelő-, illetve szálláshelyek a Fertő térségében	48
3. A X. századi magyar népi terjeszkedés nyugati határa a földrajzi nevek alapján	54
4. A magyar, német és vend nyelvterület találkozása Szentgotthárdnál (1921)	119
5. Víz- és vasúthálózat (1922)	147

RÖVIDÍTÉSEK

ált.	általános	lev.	levél
B.	„Burgenland”	m., magy.	magyar
b.	„burgenlandi”	m.f.	mint fent
birod.	birodalom	muz.	múzeum
c.	című	n.	német
cs.	császár	nélk.	nélkül
egyh.	egyházi	ny.	nyelvű
eln.	elnevezett	o.	ország
ev.	evangélikus	okl.	oklevél
érs.	érsek	old.	oldal
évf.	évfolyam	olv.	olvasd
fej.	fejezet	p. (angol	oldal
fejed.	fejedelem	page)	
földr.	földrajz,-i	párh.	párhuzamos,-an
füz.	füzet	pk.	püspök
gr.	gróf	pl.	például
h.horv.	horvát	röv.	rövidítve
hat.	határ	sz.	szám,-ában
hg.	herceg	szd.	század
hiv.	hivatalos	szárm.	származású
id.	idézet	szem.	személy
id.mű.	idézett mű	tart.	tartomány
i.v.	ide vonatkozó	t.b.	tiszteletbeli
isp.	ispán	ter.	terület
jár.	járás	térk.	térkép
jzđ.	jegyű	t.i.	tudniillik
kapcs.	kapcsolatban	t.k.	többi között
KMV	Katolikus Magyarok Vasárnapja	tisztv.	tisztviselő
ker.	keresztény	tört.	történeti, történelmi
kiad.	kiadás	tud.	tudományos
kir.	király,-i	u.o.	ugyanott
korm.	kormány	v.	vagy
köt.	kötet	v.h.	világháború
köv.	következő	vm.	vármegye
kv.	könyv	von.	vonatkozó
ld.	lásd	v.đ.	vesd össze

Üdv az Olvasónak!

A negyvenötös összeomlás óta napvilágot látott, újdonságéhes kiadványokkal ellentétben, nem Magyarország pánszláv-marxista szellemű elmarasztalásáról, hanem a volt „fegyvertárs” és társország, a hálátlan Ausztria hullarablásáról lesz szó.

A magyaroknak éppoly természetes és istenadta joguk ragaszkodni Kismartonhoz, Felsőőrhez, vagy két Ferencünk: Faludi és Liszt szülőföldjéhez, mint az osztrákoknak Bécshez, a stájereknek Gráchoz. Ha a történeti jogot is figyelembe vesszük, akkor a hun-avar-magyar népi rokonság másfél ezer éves birtoklási folytonossága alapján a magyarokat illeti az elsőbbség.

Visszapillantva századunk sorozatos nemzeti katasztrófáira, fájdalommal gondolunk azokra a lehetőségekre, amelyeket egy évszázaddal ezelőtt, a berlini kongresszuson Ausztria-Magyarország két grófi képviselője (Andrássy és Károlyi) kiaknáztalanul hagyott. Mindazonáltal a magyar nemzet akkor is tanúsította, hogy nem szándékozott terjeszkedni, csak a sajátjához ragaszkodott.)

A II. v. h. befejezése óta szinte divattá vált, hogy az angol nyelvterület törtető tanárai „Kelet-Közép-Európa”-ba rándulnak ki témáért. E tanulmány szerzője nem tartozik ehhez a térédegen kerethez. De különbözik azoktól a honfitársaktól is, akik menekülésükig csak az iskolában hallottak a nyugati határunk mentén elcsatolt országrészeiről. Velük szemben immár fél százada van kapcsolata szülei és ősei szűkebb hazájával, miért is a „burgenlandi” táj közvetlen ismeretében szól. Nem minősül tehát „ejtőernyős” betalokadónak azon az ősi magyar, avar, illetve hun területen, amelyen apai és anyai elődei hosszú századokon át váltották egymást. A legszorosabb vérségi, lelki, szellemi, földrajzi és történeti szálak fűzik ehhez a határvidékhez, amelyről az esetek többségében térédegenek nyújtanak hamis képet. Vérrokon őseinek földhöz, vízhez, barázdához, környezethez ragaszkodó lelkületét éli át azon adatok közlésével, amelyeket a honi talaj szeretete, a szűkebb pátria, a „genius loci” ihlete járt át. A magyar rögzíthöz való jogos ragaszkodás, nem pedig holmi anyagi vagy pártos érdek adta kezébe a tollat. Még csak a „földbirtok visszaálmódásával” sem vándorolhatja a lumpen-proletár rendszer, mert „self-made” ember jelen munka szerzője, aki mint mezőtlábas kisiskolás nem nevelkedett abban a kastélyban, amelynek urait édesapja szolgálta.

Gondolatainkat a történeti igazság vagy hiteles források tárgykörére összpontosítva észrevehetjük, hogy bizonyos céhbeliék me-reven hirdetnek követendő elveket, és mint tud. érték nélküli se-lejtet elvetik mindazt, ami „személyes” átélésből fakad. Nem von-juk kétségbe, hogy nagy térségek, földrészek történetírására alkal-mazhatók e korlátozó szabályok. Ámde kisebb kiterjedésű vidék történeti adatolásánál a személyes élmények, saját kútfők is szá-mításba jöhetnek. Tagadhatatlan, hogy oknyomozó búvárkodásom folyamán a könyvészeti adatokon kívül saját kútfőmből is bőse-gesen merítettem. A tanulmányom alapját képező országrészt és szomszédságának tekintélyes hányadát már több mint fél százada személyesen is ismerem, hiszen nemzetiségi iskoláiban sajátítottam el a betűvetést és az imádságokat a vendek nyelvén.²⁾ A felsorolt kútfők, bizonyítékok stb. csupán töredékét képezik annak a hatal-mas levéltári és egyéb adathalmaznak, amely nem csak közjogi, politikai és katonai, hanem a magyarság népi jelenlétének folyto-nosságát is igazolja Pannonia nyugati térségében.

Nincs abban semmi kivetnivaló, hogy „Burgenland” (a továb-biakban egyszerűen B.) földjét és népét már kora gyermekségem óta ismerem. Hiszen életem első két évtizede jobbra Vas Vár-megye délnyugati részében, a két Örség találkozási pontján, a Rá-ba-Lapincs kapuban „zajlott le.” A Pinka északi és déli szakaszán őshonos nagyszülőket vagy a stájer rokonságot a trianoni határ csak térképen választotta el tőlünk, mert a mesterséges vonalat igazolvány nélkül is rendszeresen átléptük. Vándorlásaimat csak nagyobb távolságok esetén könnyítette meg kerékpár vagy vonat.

Habár lakhelyünk továbbra is magyar államterület maradt, az orrunk előtt húzódó új országhatáron túlrekedt atyafisággal kap-csolatunk nem szakadt meg. Kölcsönösen látogattuk egymást, s minket unokákat nagyszüleink szeretete, nem pedig „külföldi” ál-lampolgársága érdekelt. Szentgotthárd, a Trianonban nekünk ítélt határvároska volt az a központ, amelyből szemlélhettük az előt-tünk terpeszkedő, újdonsült B.-ot. Ott volt úgyszólván a küszö-bünk előtt, mindössze egy km-nyire a Rába-parti Alma Matertől, a m. kir. állami gimnáziumtól. Otthonunk ablakaiból szabad szem-mel láthattuk a Rábán túli „osztrák oldal” szántóvetőit, járműveit. Közelségük okozhatta, hogy egy verőfényes napon, óraközi szü-netünk alkalmával a gimn. udvarára és a mi zsebünkbe is bőven jutott azokból a röpcédulákból, amelyeket — a felségjog megsérté-sével — osztrák repülőgépről szórtak a városkára. Talán tévedés-ből, talán szándékosan, csak ők tudhatták! A harmincas évek első

felében dúló osztrák pártharcoknak köszönhetjük ezeket, a szó szoros értelmében égből szállott röpcédulákat.

A két háború közötti élenk „burgenlandi” (a továbbiakban egyszerűen b) kapcsolatok gazdag adattárából kiegészítésül egy percig még az egyetemes műveltség és a magyarságtudat őrhelyénél kell időznünk. E két emeletes, vaskos Széll Kálmán-főtéri épület termeiben napról napra együtt izgultunk, tanultunk a trianoni vörös térkép vonal által elválasztott falvak bejáró diákjaival. A természetes rendet megbontó, mesterséges államhatár sem akadályozhatta meg, hogy az osztrák elemiből kikerülő német anyanyelvű gazdafiúk nálunk járjanak gimnáziumba. Közülük többen még ma is b. köztisztviselők. Egyikük, mint Felsőőr járási főnöke, a hetvenes években vonult nyugdíjba.

A baloldal perцемberkéivel és a „reálpolitika” székértolóival ellentétben szükségtelenek, sőt károsnak tartjuk a hangfogós eszmecserét. Nem értünk egyet azzal a magatartással, amely folyton csak ellenségeink „érzékenységére” van tekintettel, miközben a magyarságnak még a mocsanást is megtiltja. Ha nekik szabad a meggyőződésüké vált hazugságot hirdetni, miért kellene nekünk elhallgatni az igazságot?

A széplelkek, akik kifogásolják tanulmányunk határozott hangját, ismerkedjenek meg a pángermánok sokkal élesebb stílusával, gyűlölködő ideológiájával. Magyarellenés irodalmukban visszatérő szavaik: „csalás, hamisítás, betyár, bandita, büntett, gyilkos” stb.³⁾ Különösen a kismartoni megszállók közpénzzel támogatott propaganda kiadványaiban tobzódik a germánok fajgyűlölete. Egyik ilyen „tudományosnak” szánt „Forschung” kiadványukban a honfoglaló magyarokat „Räuber”-nek nevezik. Másutt pedig a hitleri fajléleket Supermenschének szellemében, persze „demokratikus” köpenyegben, valamennyi tőlünk keletre lakó eurázsiai népet sértő, „Horden aus dem Osten” kifejezéssel illetik honfoglaló őseinket. Való igaz, hogy számos közéleti szerepet játszó osztrák Hitler-fogékony tanítványának bizonyul.⁴⁾ Találónan írja Dunai Akos: „Felfordult korunkban, amikor az ostobák határozzák meg, hogy ki az okos; amikor diktátorok mondják meg, mi a humanitás; amikor cégéres hazugok intenek igazmondásra, ebben a korban, ha életben akarunk maradni, vissza kell rúgnit és ez nem áll ellentétben a keresztény szellemmel.”⁵⁾

Politikai szempontok nélkül hatástalan egy ilyen munka. „Aru-
lóli lennének népünknek, ha egyedül csak történészek lennének és nem az IGAZSÁG követelődik is.”⁶⁾ A területtrablással képes a bírálók

figyelmébe ajánljuk a hiv. osztrák megnyilatkozásokat, állami iratokokat és hasonló tárgyú könyveiket. Értekezésünk nem vehető össze holmi fizikai vagy biológiai elvont eszmefuttatással. A mi vitánk elröbölt tulajdon visszakövetelése körül forog.

Szólnom kell munkám újszerű meglátásáról is: Irányvonalam szakít azzal a téves módszertani gyakorlattal, amely „Burgent.”-ot teljesen elszigetelve, önmagában vizsgálja. B. ezeréves történeti szerepe a magy. állam keretében elengedhetetlen követelményként írja elő, hogy tagabb értelemben mint a Kárpát-medence, szűkebb értelemben mint a Dunántúl (Pannonia), illetve a három nyugati vármegye geopolitikai egységének szerves részeként elemezzük, sőt a hun-avar-magyar történeti jogfolytonosságra való tekintettel nyugati viszonylatban is összehasonlító vizsgálatnak vessük alá. Ilyen kritikai összehasonlítás fényénél az is kitűnik, hogy B. őstelepes magyarsága, a Szent Korona államkeretében egyesített összmagyarság részeként, nem volt kisebbség. Ugyanaz a népi többségi tényező jutott osztályrészéül a három vármegye: Moson, Sopron és Vas keretében is. Tanulmányom abban is eltér másokétól, hogy adatait nemcsak könyvek, okiratok, térképek, hanem az esetek zömében a helyszínen található eredeti források (tájelemek, flora és fauna, templomok, várak, kastélyok, lakóházak, temetők, hősi- és vallásos emlékművek, utak, vasutak, határkövek stb.) alapján gyűjtöttem össze.

Jelen kötet közreadásával önkéntelenül is eleget teszek az V. Magyar Kongresszus zárányilatkozatában foglalt irányelvnek, amely szerint „a szabad földön élő magyarság feladata, hogy minden rendelkezésére álló eszközzel küzdjön az elszakított területeken élő magyarság fennmaradásáért, nemzeti és emberi jogaiért.”⁷⁾

Habár akaratlanul is Seton-Watson Hugh célját, illetve módszerét követem, mégis bizonyos megszorításokkal. Szavaival mondom, hogy „eredeti céloim tudományos munka írása volt, minden rendelkezésre álló forrásra támaszkodva.” Jóllehet, forrásaim közé emberek is tartoznak, azok nem voltak „fő” forrásaim, mint Seton-Watsonnál. Viszont az utazások, amelyekre a brit történétíró is hivatkozik („even a glimpse of the landscape be of great help”) éveken, sőt egy életen át hasznosan befolyásolták adattáram bővítését. Eredeti kutatási anyagom is ily módon gyarapodott.⁸⁾ Amint az 1814-ben elhunyt Benkő Samu erdélyi történétíró, én is a gyaloglás segédeszközét vettem igénybe. Többször bejártam B. hegyeit, völgyeit, a pozsonyi határtól le egészen a Lendva forrásvidékéig. Ilyen térbeli közelség által lehet csak igazán „betelni”

a környezet, a táj értékeivel, jellegzetességeivel. XX. századunk jet-korszakában Petőfi vagy Móricz módjára „per pedes, more patrio” róttam az utakat, tekervényes ösvényeket, akárcsak fiatal-koromban, az összeomlás előtti két évtized folyamán. Mert a honi földet nemcsak „zsfros falatok”, párttitkári, miniszteri vagy tábornoki illetmények ellenében illik szeretni!

Néhány szóval könyvem keletkezésének időrendjét is vázolni kell. Megírásának gondolata már 1957 nyarán merült fel, amikor Kanadából „haza”-látogatva ismét barangolhattam B. földjén. Az emigrációs életkörülmények miatt rendszeres kutató-tevékenységbe csak évtizednyi készülődés után foghattam. Újabb tucatnyi esz-tendő telt el a kanadai és európai könyvtárak forrásanyagának tanulmányozásával, valamint a helyszíni adatgyűjtéssel. Hazám és nemzetem szebb jövőjébe vetett bizalommal hoztam azt a személyes áldozatot, amely tanulmányom előfeltételül szolgáló beható búvárkodást és e kötet sajtó alá rendezését lehetővé tette. Mögöttem nem állt semmiféle párt politikai hatalma, csupán tizenhat millió kárpát-medencei magyar egységes államterület utáni vágya. Következésképpen semmiféle köztámogatásban (mint pl. az államilag agyontámogatott „burgenlandi” tollnokok) nem részesültem.

Idézeteim szükségességét Kandra Kabos szavaival alátámasztva „a keresett igazságot jobban megközelíttem, ha írásaikat nem értelmezem, hanem magukat szólaltatom meg”. Eme szabatos indokláshoz talán még az eredeti nyelven való idézés miéртjét kell kiegészítésül idefűzönöm. Tanulmányom elsősorban a szakmabelieket érdekli, akik amúgy is jártasak a világnyelvekben. A b. olvasóközönségnek pedig nem okoz nehézséget, mivel a tanultabbak értik az angolt. Az eredeti nyelvű szöveg és fordítás között értelmi eltérések lehetségesek, minélfogva helyénvaló, ha az eredeti idézet alapján maga az olvasó alkot véleményt. Macartney, századunk egyik legtárgyilagosabb brit történésze is helyesnek véli Thuroczy krónikáját eredeti latin nyelven idézni.⁹⁾ Az idézetek bizonyító ereje ugyanolyan fontos, mint Csánkinál a középkori latin szöveg. Az európai magyarok zöme soha nem juthat azokhoz a nyugati könyvekhez, amelyekből idézünk.

Könyvem, tárgykörénél fogva, a szakterületek — amelyeknek vizsgálata e munka keretein kívül esik — egész sorát érinti. A szaktudományok eredményeinek elégtelenségét a megfelelő helyeken jelzem. Viszont azt sem téveszthetjük szem elől, hogy nem lehet mindent (és jó okkall) egyetlen kötetbe tömöríteni. A teljesség igénye nélkül igyekszem tehát B. földrajzát, történetét össze-

foglalni, lehetőleg kerülve a merev és túlságosan akadémikus stílust. Tanulmányunkat útmutatásnak szánjuk azon a szellemi ösvényen, amelyen elindulva a szerencsésebb jövő nemzedéke a visszacsatoláshoz vezető nemzetvédelmi tevékenységet folytathatja.

Engem is az a meglátás készített könyvem kiadására, amit nagy erdélyi honfitársunk, Wass Albert így fejez ki: „Sohasem késő. Ehhez a nagy munkához (könyv- és újságterjesztéshez) pénz kell, és aki ennek a munkának az elvégzésére alapot teremt, az nagyobb szolgálatot tesz a nemzetnek, mintha fegyverrel a kezében küzdene érte. Mert a legnagyobb fegyver ma a könyv.”¹⁰⁾

Önkéntes szellemi vállalkozásom eredményét tárom ezennel nem annyira a jelenkor, mint inkább az utánunk következő tisztultabb világ összmagyarságának lelkiismerete elé, hogy országunk újjáépítésénél, az elrabolt területek visszaperlésénél az általam összegyűjtött bizonyítékokat, eredeti forrásokat (pl. a temetőket) figyelembe vehessék. „Megragadva minden alkalmat egy jövődbeli jóvátétel előmozdítására”, én is tulajdonképen azt teszem, ami — megmt csak Wass Albert irányelveire utalva — „megismer-teti a világ népeivel a magyarok jussát egy szebb és boldogabb jövődönhöz.”¹¹⁾

„Wir lernten das ‚Wehe dem Besiegten‘ kennen und wie die Historie oft nichts als Propaganda der Sieger ist.”

(Fürst Clary-Aldringen)

MONTREAL (KANADA), 1984. JÚNIUS 4-ÉN,
A TRIANONI BÉKEPARANCS
64. GYÁSOS ÉVFORDULÓJÁN

DR. D A B A S REZSÓ

1. BEVEZETÉS

Az osztrák propaganda egyoldalúan ismerteti B. történetét, hogy a másfél évezredes magyar-avar-hun múlt elhallgatásával a germán-szláv jelleget foghassa reá.

Magyar részről is hiányzott eleddig olyan munka, amely az elcsatolt nyugati végeket a tágabb értelemben vett magyar történeti-földrajzi szemléletben vizsgálta volna. A XX. szd. szellemi és politikai rablóhadjárataival szembeszállva nem elszigetelten, hanem a hun-avar-magyar területi és hatalmi folytonosság koronkénti értelmezésével kívánunk B.-ra von. jogainkért sikrászállni.

Magyaro. ezredéves történelmi szerepe — mint egyetlen, az egész térséget betöltő és régóta fennálló államé — annyira egybeforrt a Kárpát-medencével, hogy a történelem előtti idők kultúráinak helyi meghatározásánál a nyugati tudósok nem a közelmúltban mesterségesen alkotott utódállamokat, hanem Hungáriát emlegetik. The Morava-Vardar route from the Aegean was opened up in the third millennium B. C. and the South-Danubian region was brought into closest cultural association with Macedonia, Thessaly & the Aegean, with the result that HUNGARY & these Southern lands mutually influenced each other."¹²⁾ Így ismerteti Prof. East Nagy-Magyaró. térségének a Kr. e. III. évezredbeli kapcsolatait. Ez a történelmiség ismeretlen Ausztria esetében, mert mai politikai tagoltságához hasonlóan, sohasem volt a helyén olyan egységes, központilag kormányzott állam, mint a mi hazánk. Széles önkormányzattal bíró tartományai ma is laza mozaikszemek, mint az egykori Noricum, Raetia, Pannonia, a Dunától É-ra pedig a mar-komannok és quadok által birtokolt részei.

A mi történetünk tiszta és világos. Államalapításunk körülményei, évszámai ott ékeskednek bármelyik civilizált nagyváros könyvtárában. A mi országunk keletkezése, államunk alapítása a világtörténet egyik legritkább eseménye, még a rómainál is határozottabb időpont. A kételkedők pillantsanak bele pl. az egyik leg-hitelesebb históriába: Cambridge Medieval History, Vol III: „895 — The Magyars settle in Hungary.” Majd: „1000 — The Hungarians became Christian under St. Stephen. 1001 — St. Stephen crowned king of Hungary. Foundation of the archbishopric of Gran for Hungary.” Ha fellapozzuk a Statesman's Yearsbook-ot, hazánk ismertetése így kezdődik: „Hungary first became an

independent kingdom in 1001." Magyaro. már 350 éves szervezett állam volt, amikor Oroszo. még csak csírájában létezett, tenyérnyi területtel, moszkvai fejedelemség néven, 1246-ban.

Kétségtelen, hogy a germanista és szlávista történetírás szándékosan igyekszik elsikkasztani mindazt, ami a Kárpát-medencében a magyarság ezerhatszáz éves történeti jogát közvetve vagy közvetlenül alátámaszthatja. A magyarság vesztére törő pánszláv, pángermán és oláh körök céltudatosan, lelkiismeret-furdalás nélkül hamisítanak, hazudnak, agyonhallgatnak és ferdítenek, sőt ha kell, a magukénak sajátítanak ki, magy. történeti szereplőket, a magy. eseményeket pedig saját fajtájuk sikereként könnyelik el. Különösen a római uralom és Szt. István királysága közti időszakra vonatkozik ez a sötét aknamunka. Amíg Samo tiszavirágéletű „közkereseti társaságát” „állammá” felfújva, a provinciális jellegű és határozatlan körvonalú morva fejedelemséget „Great”-nek magasztalják, addig a hunok, majd avarok időben, térben és hatalomban igazán jelentős birodalmát agyonrágalmazva vagy agyonhallgatva mtézik el. Formális állami határa nem volt sem a Samo-féle tömörülésnek, sem a morva fejedelemségnek vagy az ún. Pannonische Marknak. Itt emlékeztetünk arra is, hogy nem a rómaiak, még kevésbé a primitív szlávok honosították meg a földművelést a Kárpát-medencében. A régészeti leletek tanúbizonysága szerint már évezredek óta művelés alatt állt e termékeny medence földje.¹³⁾

A jelenleg B. néven elcsatolt országrészünk nem egyéb, mint a szentistváni és trianoni határ közé ékelt, váltakozó szélességű nyugat-dunántúli peremvidék, amelynek észak-déli átlós hossza 166 km Pozsony városa és a szentgotthárdi járás délnyugati szeglete között. Sopron szomszédságában mindössze négy km keskeny sávva szűkül. Egymagában — mint mesterségesen létesített földrajzi és politikai fogalom — sem földrajzilag, sem gazdaságilag, de néprajzilag sem egységes: Számos különálló tájegysége — a hegy- és vízrajzi adottságok miatt a kárpát-medencei Dunántúlba olvad bele. Közigazgatási fejlődése is ezt igazolja, amennyiben 3 főbb tájegysége szerint 3 vármegyéhez tartozik. A Fertő környéki síkság, mint a Kisalföld folytatása, Moson vm. nyugati felét alkotja. A középső hegyes vidék Sopron, a déli négy járás pedig Vas vármegye szerves része.

A szóban forgó terület sohasem bírt külön közjogi státussal egyszerűen azért, mert természetellenes lett volna. A rómaiak idején éppúgy, mint az avar vagy a magy. birod. részeként: Sopron,

Kőszeg, Szombathely, Körmend gazdasági és politikai vonzóköré-
hez tartozott.

Mivel az osztrák megszállást csak átmenetinek tekintjük, az 1922. előtti magy. vármegyei és járási beosztást követjük. Első szent királyunk által alapított 3 nyugati vármegyénk (Vas, Sopron és Moson) területe valamint határa a trianoni békeparancsig jóformán semmit sem változott. Szt. István tehát nem utánozta a minket később leigázó osztrákok germán-bajor elődeinek lokál-patrióta felfogását tükröző politikai berendezését. Első szent királyunk eme messzeható, alkotmányunkat továbbfejlesztő bölcs meg-látása tanúságot tett arról az öröklött magy. államalapítási kész-ségről, amely abban a korszakban szinte egyedülálló volt egész Eu-rópában. A Kárpát-medence vármegyékre való felosztása követke-zetes folytatása volt annak a sajátos magy. egység-politikának, amely a Vérszerződést, majd Árpád honalapítását és a fejedelmek uralmi rendszerét jellemezte. Ennek szellemében alakította át Szt. István kir. állama a korábbi (fejedelmi) szervezeti kereteket cél-jai érdekében.¹⁴ Egyre szélesebb hazai körökben vallják, hogy az Árpádok átvették az avar közigazgatást s vele a méltóságokat is, t. k. az ISA (eredetileg avar fejedelmi) címet. Az ISA — BÁN (közigazgatási, majd vármegyei főember) címből formálódott az „ISPÁN” szavunk.¹⁵ Az egységes, központosított területre alkalmazott magy. állameszme gyakorlati következményeként Magyaró. közigazgatási berendezése teljesen eltért nyugati germán szomszédainak önálló tartományok szövetségéből létrejött államiségától.

A mostani pesti bolsevista rendszer mindent elkövet, hogy még a térképről is letörölje államiségünk ezeréves jegyeinek nyomát. Bűnös kézzel összevissza nyírbálják a vármegyék és járások hagyományos rendszerét. Sajnos, az összevonások községi és járási szinten állandóan tartanak. Egymásután tűnnek el az Árpád-kori köz-ségnevek, csak azért, hogy a számokkal dobálódzó, anyagelvtől marxisták minél nagyobb lélekszámú helységet tudjanak a maguk „ha-ladásának” igazolására felmutatni. Bezzeg, a svájciak Európa szí-vében ma is ragaszkodnak kicsi országuk hagyományos történeti beosztásához. Mindössze 41 295 km² kiterjedésű országukban ma is 25 kanton működik. És ezt korántsem tartják elavultnak. Mert büszkéek múltjukra, annak tört.-politikai fejleményére, helyneveire.

B. tözsomszédóságából kiragadott példával mutatok rá a hazai marxisták szándékos hagyománytaposó műveletére. A III. Béla korában alapított cisztercita apátságáról és az 1664. török fölötti győzelemről nevezetes Szentgotthárdhoz csatolták a szomszédos

Rábakethely és Zsida községeket. Az Árpád-korból való, Rábavölgyet vigyázó, magaslati templomával büszkélkedő Rábakethely nevét 1950. óta nem találjuk a magy. térképeken. Érthető lenne az egyesítés, ha valami százezres iparváros környékéhez tartoznék. Ilyesmiről azonban szó sincsen. A négyezer lelkes iparvároskának semmi szüksége nem volt a teljesen mezőgazdasági jellegű falvak bekebelezésére.

Mivel jogos tulajdonukat képező ősi területről lesz szó, a több ezer éves magy. földrajzi neveinket — fenntartásuk és megőrzésük mérhetetlen nemzeti jelentősége miatt — magyarul nevezzük meg. Állandó kivételt képez „Burgenland” (rövidítve B.) mesterkéltnél földrajzi, politikai fogalma, amelynek — a történeti, földrajzi háttér hiánya miatt — nincs, de nem is lehet magyar megfelelője.

Nem ismerhetjük el az osztrák megszállást, mert nyugati végeinket a lakosság megkérdezése nélkül erőszakkal és parancsszóval szakították le a Magyar Szent Korona testéről. Az ezeréves magy. földről könnyelműen lemondók okulása céljából utalunk ama osztrák gyakorlatra, amely ún. tud. szinten sem hajlandó tudomásul venni B. tíz évszázados magy. múltját. Ha ők az ezer esztendőös jogos tulajdonost egyszerűen mellőzik, miért kellene nekünk — jogtalan elidegenítéssel teremtett — a mindössze hatvan éves állapotra figyelemmel lenni? Egy évezred emlékét nem törölheti el félszázados átmeneti megszállás! Eleink még a jogfeladás látszatát is kerülték, annyira ragaszkodtak a jogos ősi jushoz. Királyaink szent kötelességüknek tartották az országhatárok védelmét és a területi sérelmek jóvátételét. Minthogy a határsértésben és területablásban a germánok jártak elől, érthető, hogy a régi magyarokban ellen-szenvet váltottak ki. A vezérek és fejedelmek korában, majd Árpád-házi királyaink alatt, de főként a mohácsi vész utáni négy évszázad során alapos okkal utálták meg eleink a „nimöt” együtttest.

„Ma Európa legnagyobb kisebbségét” elszakított területeink magyarsága alkotja, amely valójában nem is „kisebbség”, mert a magyar népi tömb térfémszerűen és szervesen összefüggő része, amelyet csak a trianoni rendelkezések választottak le mesterségesen.”¹⁶⁾

A B. visszaperlését alátámasztó két fő érv — a történeti jog, valamint az eredetileg többségében nem német ajkú avar-magyar-besenyő őslakosság — mellett főként a temetőkkal és hősi halottakkal bizonyítjuk, hogy a magyar nevéük, vagyis a magy. származásúak az utóbbi évszázadban is szélteben-hosszában tekintélyes népréteget képviselnek. Ha figyelemmel kísérjük a b. helyi kiadványokat, főként a születés és halálozás névsorait, nincs olyan eldugott

község, amelyben ne bukkannánk magyar nevékre. A népszerű Gál, Horváth, Kiss, Kovács és Unger mellett Dömötör, Karácsony, Szerencsi is gyakori.

Bevezetésünk nem elégedhetik meg sem B. földrajzi és politikai körvonalazásával, sem pedig az osztrák megszállás elleni tiltakozásunkkal. Előre kell vetítenie a tárgyalásunk fonalát végigkísérő elfogult osztrák szemléletet, amely az ezredéves magyar múltat el-sikkasztva durván megsérti a történeti igazságot.

A B. történetét meghamisító osztrák-germán tollnokoknak is szól Ehrmann K. D., a Nemzetközi Történettudományi Bizottság leköszönő elnökének a bukaresti (1980) nemzetközi történelmi kongresszusról alkotott véleménye: „Még az eddiginél is jobban kell tisztelni a TÖRTÉNETI IGAZSÁGOT, még az eddiginél is mélyebben kell keresni a történeti folyamatok okait — éspedig nem egyszerűen nemzeti, hanem regionális és egyetemes keretekben is — s még komolyabban kell vennünk felelősségünket nemzetünkkel, a környező népekkel és a világgal szemben.”¹⁷⁾

2. A RÓMAIAK PANNONIÁBAN

B. észak-déli hosszanti alkata, továbbá gazdasági, néprajzi és politikai tényezők miatt, elsősorban keleti, másodsorban nyugati hatásoknak volt kitéve. Azokat az eseményeket is, amelyek az idők folyamán formálták, a keleti és nyugati szomszédság viszonylatában kell vizsgálnunk. Amint látni fogjuk, délről csak a római imperium terjesztette ki reája politikai hatalmát, de ennek az alig négy évszázados befolyásnak ma már gyakorlati nyomai nincsenek. Részletezésük előtt a kétségkívül erősebb keleti és a gyengébb nyugati befolyás jellemzésére adjuk át a szót Graham Frank Jr.-nak: „B. a régi Habsburg birod. részeként, német többségű lakossággal mindig a MAGYAR KERÁLYSÁG-hoz tartozott.”¹⁸⁾ Egészítsük ki ezt a tört.-földrajzi megállapítást még azzal, hogy B. sohasem képezett külön tájegységet, még kevésbé valamiféle önálló politikai szervezetet. Ez utóbbit hatalmi szóval és pánngermán esch merkedéssel erőszakolták reá az I. v.h. után.

Az ált. tört. események időrendi felsorolásából következtethetünk a mesterségesen létesített B. életterében a népesség és országhatár alakulására. Pannonia és benne hazánk nyugati tört. határsávja sem népi, sem egyéb közvetlen vonást nem örökölt a római korból. A római civilizációból egyedül az utak maradtak további

használatban, de városai, települései és egyéb berendezései (mint pl. vízvezeték) romhalmazzá váltak. Pannoniában a római életnek csak tört. és régészeti nyomai mutathatók ki, tehát idegen tollakkal való ékeskedés a B.-dal semmiféle szerves összefüggést nem képező római korra való minduntalan hivatkozás. Rejtett szándékuk persze az, hogy a közvetlen magyar-avar-hun múlt helyett valami tetzetős mítosszal pótolják a másfél évezredes űrt.

A szellemi műveltség terén pedig túlzás nélkül állíthatjuk, hogy kapcsolataink a klasszikus Rómával jóval szilárdabbak és tartósabbak voltak, mint a germán szellemiségű osztrák földé. A latin nálunk (helyesen v. helytelenül, más kérdés!) csaknem a múlt szd. közepéig hiv. államnyelv volt. Azon túl is, a negyvenötös összeomlásig — a világszerte értékelt — középfokú oktatásunk, egyetemi előkészítésünk gerincét képezte. A rómaiak szellemtört. kinccse, a római jog nálunk ún. jogász nemzetet teremtett. A klasszicizmus szellemi és művészeti áramlatai nálunk termékenyebb talajra találtak, mint Ausztriában.

- Ostmark még szerény határgrofság volt, amikor Magyar-on (mint Európa egyik leghatalmasabb és leggazdagabb országában) a román stílus virágzott.¹⁹⁾ A reneszánsz korban (Mátyás híres budai könyvtára, tudósai, az esztergomi Bakócz-kápolna stb.) pedig Magyaro. nyugatibb volt, mint Bécs.²⁰⁾ Habár a rómaiak szellemi hatása maradandóbb nyomokat hagyott nálunk, mégis Piggott véleményéhez csatlakozva valljuk, hogy a középkori Európa nem volt minden tekintetben a római hagyomány származéka. Piggott művének alapelve, hogy a tört. előtti „non-literate” népeket nem szabad kihagyni, bármelyik európai ország eredetkérdéséről legyen is szó. Jóllehet, úgymond, létezésük sohasem volt kétséges, tartalommal csak az utóbbi évek régészeti eredményei töltötték meg.²¹⁾

Hazánkról lévén szó, érdemes visszafelé is követni a Duna-Tisza táján évezredek óta fejlődő művelődés történetét. Nyugati tud. körök meggyőződése szerint a neolitikus időktől kezdve egy magyarországi központ közös neolit civilizációt sugárzott az Elba-Odera, sőt a Rajna-Meuse vonaláig. A közép-dunai síkság és az Égei-tenger népei között kölcsönös volt a kultúrhatás. A Kr. előtti III. évezredben a Kárpát-medence már kapcs. áll a külvilággal. A Morava-Vardar völgyén keresztül megnyílik az út Thessalia és az Égei-tenger térsége felé. Az Adriához a híres Borostyán-út vezet, az európai steppék felé a Tisza és Maros völgye jelzi az irányt. A bronzkorbeli fejlett kultúrának állítólag a szittyák (Kr. e. VIII. szd.) megjelenése vetett véget.²²⁾

A magyarral rokon szittyák már a Kr. e. VIII. szd.-ban birtokba veszik a Kárpát-medencét. Kultúrájuk nemcsak az őket Kr. e. IV. szd.-ban leigázó keltákra, hanem más szomszédokra is hat. (Ld. a 6. fejt.) A szittyák nemcsak az őspannon lakossággal keverednek, hanem a rokon szarmaták több hullámban érkező csoportjaival egyesülve a hunok és az avarok bejövetelét is megérik. Az ugyancsak rokon jazigok valamikor Kr. e. egy évszázaddal érkeznek, és a Dunától K-re, a szarmaták szomszédságában a Nagyalföldön és az Al-Dunánál telepednek le.

A kelta Pannonia a Kr. e. négy évszázad folyamán egy és ugyanazon hatalmi keretet képez az ugyancsak kelta Regnum Noricum határáig. A boius nevű kelta törzs csak Kr. e. 50 körül telepedik le a Kisalföld nyugati peremén, a későbbi Moson, Sopron és Vas vm. részein, valamint a Bécsi-medencében. Az előnyös földrajzi és a velejáró kedvező gazdasági lehetőségekkel magyarázható, hogy aránylag sűrűn lakott terület volt, mígnem Deserta Boiorum-má változott.

Amíg a szomszédos Noricum (királyság formáját Claudiusig megtartva) Kr. e. 15-ben, ellenállás nélkül meghódol, addig Pannoniát csak 45 évi mesterkedés után sikerül Róma igája alá hajtani. Akkor is súlyos áldozatok árán, amennyiben Tiberius császár 120 000 főnyi hadserege csak 3 év után (Kr. u. 9) tudja megtörni a pannonok erejét. A szabadságszerető őspannon nép lázadásai azonban még sokáig (Kr. u. 95-ig) okoznak gondot a római légióknak.

Mócsy András a pannonokat tartja korai vaskori lakosságunknak, akik, akárcsak a szittyák, a Ny-ról betörő kelták uralma alá kerültek.²³) Az osztrákoknak is szól az a lefokozás, amivel ugyancsak Mócsy (Pannonia római kori társadalmának egyik hazai jeles ismerője) az „illir-faj” felnagyított szerepét sújtja: „A nemzeti és faji különbségekre túlságosan érzékeny modern történetírás a Duna-vidéki katonaság szerepét az „illyr-faj” nemzeti öntudatára akarta visszavezetni, látni fogjuk azonban, hogy ez az „illyr” katonaság keltákból, trákokból, illyrekből, sőt vegyes eredetű romanzált városlakókból és a birod. minden részéből Illyricumba bevándorolt elemekből állt. Illyricum vezetői Septimius Severustól és dinasztiajától kezdve még csak nem is Duna-vidékiek voltak, hanem többnyire a birod. minden részéből származó szenátorok.”²⁴) Amit a cenzúra miatt Mócsy csak sejtett, azt mi nyíltan is megmondhatjuk, „a nemzeti és faji különbségekre túlságosan érzékeny történetírók” alatt a pánszlávokat kell érteni, akik az „illir” szerep felfújásával még a római kort is történetük javára sajátítják ki.

Pannonia római uralma egyáltalán nem volt népi megszállás. A nép, a bennszülött lakosság továbbra is saját anyanyelvét beszélte. Hiszen a katonaságnak is csak töredéke volt latin anyanyelvű, a zöme nem is beszélte Vergilius nyelvét. Akárcsak a későbbi magyar hazában, a római Pannoniában is csak a közélet nyelve volt latin. Csak a tanultak, a tisztviselők és az előkelők romanizálódtak.²⁵⁾ B.-ra és a fellengős osztrák szerzőkre gondolva, Mócsy mérsékletre intő felismerését tartjuk mérvadónak: „A Duna-vidéki romanizáció minden megnyilatkozásában többnek mutatatta magát, mint ami valójában volt, nagyon felületes és sok vonatkozásban csak látszólagos volt.”²⁶⁾

A Kárpát-medence geopolitikai egységére utaló legrégebb, határozottan ismert határszakasz Pannonia és Noricum között húzódott. Ez a többször hullámzó országhatár, ha kimozdult a Lajta-Lapincs völgyéből, mindig Ny-ra tolódott el; K-re csak egyetlenegyszer, akkor sem hódításként, hanem trianoni parancsként. A római, előtte pedig a kelta-noricumi határbeosztást a Kárpát-medence belseje felé irányuló természetes erők (folyók, utak) szabták meg. A B.-dal jelölt földrajzi térség éppen ezért Pannoniához és nem az alpesi Noricumhoz tartozott. A mindössze fél évszázadig határuól szolgáló Lajta mentéről Vespasianus a Bécsi-erdő hegygerincére helyezi át a két tartományt elválasztó vonalat. (Pannonia tehát Vindobonát is magába foglalta.) Ez az új határ (amely a Bécsi-erdőtől dél felé haladva, a Mura folyását követve Poetoviotól /Potony, Pettau/ Ny-ra folytatódik) változatlanul marad a rómaiak kivonulásáig. Nyugati világtalaszok az itt leírt pannoni határt ábrázolják. Viszont az osztrák térképeken — ettől az általánosan elismert tört.-földrajzi ténytől eltérőleg — a Semmeringtől délre nem a Mura, hanem a Lapincs képezi a határt.

Nálunk magyaroknál — a kimondottan archeológiai műveken kívül — nem szokás az a régészeti szörszálhasogatás, ami az osztrák szerzőknél állandóan visszatérő gyakorlat. Pedig a magyaroknak is volna mivel dicsekedniök! A Kőrös-kultúrák pl. már hétezer évesek, és Európa múzeumaiban sokfelé láthatók azok az értékes leletek, amelyeket hazánk tört. határain belül találtak.²⁷⁾ A Trója bukásával egyidős urnasíroknak, a pannon őslakoságnak vagy az illireknek semmi közük B. germán fajú lakosságához. Az illirek a Dunántúl nyugati felében nem is voltak őslakosok.²⁸⁾ Történettudományi követelmény, hogy a kritika szemüvegén át, a kívánalmaknak megfelelően, többször is kifogásoljuk ama osztrák irányzatot, amely a rövid életű és jelentéktelen szláv tényezőt felna-

gyítva agyonhallgatja a másfél évezredes avar-magyar b. valóságot.

A sokkalta helytállóbb tört. hitelességű avar-magyar esetek zömével támaszthatnánk követelési jogigényt egészen az Ennsig, ha mi is a b. bitorlók tört. mértékét alkalmaznánk. Az erőltetett germanizálás kronológiájából íme egy átlag példa: „Um 150 n. Chr. auf römischem Gutshof im Oslip hausen germanische Mitbewohner.” Ugyanakkor Rómában is ezerszámra voltak germán rabszolgák, akiknek jelenlétéből még nem következik, hogy Róma ellen (ezernyolcszáz évvel később) a germánok követeléssel léphetnek fel. A rómaiakkal való kérdéses jellegzetes esete Pliniusra hivatkozik a Fertő-tó megemlézése miatt. (Ld. a 37. fej.-t is.)

A folyónevektől — Danuvius, Dravus, Savus, Arrabo (Rába), Sala (Zala), Mursella (Marcal) és Corcoras (Kerka) — eltekintve egyetlen római kori helynév maradt fenn Pannoniában, és pedig Szörény, Szerémség, ami Sirmium-ra vezethető vissza. A városokkal együtt azok lakossága is elpusztult, vagy délre vándorolt. A római uralom tehát B. területén is csupán régészeti nyomokat hagyott, a térség kulturális és politikai életét a hunok, avarok és magyarok formálták.

A B.-dal foglalkozó osztrák könyvek közös vonása, hogy a római múltba kapaszkodnak, az ezeréves magyar uralom számukra kellemetlen valóságának elkerülése céljából. Merész túlzásuk kirívó példája a „römisches Strassendorf” anakronizmusa. B.-ban sehohsem került felszínre összefüggő római falu, de egyetlen folyamatos házsor alapjait sem tárták fel. Még akkor is nagyon távol vagyunk a falu „rómaiságától”, ha történetesen annak határában néhány kőtöredékre akadunk. A jelenlegi 100-150 éves házak semmi esetre sem nevezhetők rómainak. Különben is a római falu „világá”-nak nevezett gazdasági tanyaszerűen szétszórva, nem pedig a Strassendorf törvényszerűségei szerint helyezkedtek el. Ertl Franz, a Topographia Norici szerzője is azonos nézetet vall: „Es erscheint ganz unrealistisch, auf dem flachen Land eine national-römische Besiedlung anzunehmen, die mehr sein könnte als vereinzelt Gutshöfe.”²⁰) A mai faluképből következőtve, sokkal inkább megközelítjük a valóságot, ha magyar Strassendorf-ról beszélünk. Amíg egyesek folyvást emlegetik a „római időket”, addig a legritkább esetben hivatkoznak a közvetlen magyar múltra, jöllehet, a rómaiak csupán 3-4 századon, a magyarok viszont egy évezreden át voltak urai e térségnek. Közjogilag Pannonia csak egyik távoli tartománya volt az Imperium Romanum-nak, míg a Dunántúl

csaknem ezeregyszáz éven át a magyar államterület szerves részét képezi. Mócsy András is minden kétséget kizáróan az előbbi tényeket erősíti meg: „A VIII-IX. szd.-ban sem olyan régészeti kultúrát, sem települést a Kárpát-medencében nem ismerünk, amely a római korig visszavezethető lenne.”³⁰⁾

3. A HUNOK PANNONIÁBAN

Az V. szd. elején, amikor az Imperium Romanum már képtelen volt Pannoniát megvédeni, a délre vonuló légiókkal megindul a római funkcionáriusok, kereskedők, iparosok és egyéb latin anyanyelvű polgárok visszavándorlása, ami lassúbb ütemben az egész évszázad folyamán tart, sőt átnyúlik a VI. szd.-ba is, úgyhogy romanizált lakosság nem maradt vissza. 406-ban Pannonia és a Quadok földje (a Dunától É-ra) kivételével a Kárpát-medence már a hunok fennhatósága alatt áll. Sőt, Marcellinus 427. krónikájában azt írja, hogy a hunok akkoriban már ötven éve bírják Pannoniát.³¹⁾ Mások szerint viszont csak 420-433 között veszik birtokba Pannoniát a hunok. Az egész Kárpát-medencét, hazánk nyugati peremvidékével együtt Attila birodalma foglalja magában. A Nagyalföld mint hatalmi központ legtovább, mintegy nyolcvan éven át marad a hunok birtokában. A Pannoniát Noricumtól elválasztó közigazgatási határ elveszti jelentőségét azáltal, hogy Noricum is a Hun Birodalom egyik tartománya lesz.

Az osztrák-germán könyvek legtöbbje csak egy-két szóval intézi el Attilát és hunjait. Ha annál többre is elszánják magukat, az csak a rágalmak özöne lehet. Ritka kivételként legújabban (1976) olyan német nyelvű könyv jelent meg a hunokról, amelynek hangja nemcsak tárgyilagos, hanem helyel-közzel még lelkes is. Szerzője, Prof. Schreiber Hermann bécsújhelyi születésű és bécsi végzettségű ugyan, de Münchenben él és alkot. Talán ez utóbbival magyarázható, hogy kiemelkedve az Alpok szűk látóköréből, szellemi ítélőképessége is tágult. Kevésbé meglepő, hogy a germán szemlélethez híven, a hun-magyar rokonság kérdésében tagadó álláspontra helyezkedik.

A Schreiber által „Európa urának” nevezett Attila birodalma a Rajnáttól az Uralig terjedt. Így ábrázolja a hivatkozott német könyv térképe is. Tudjuk, hogy elsősorban Schreiber elődjai, az egykori germán krónikások, majd a felvilágosodás óta a német nyelvű kiadványok terjesztettek rémhíreket a hunokról. Az újkori

történetírók sem menthetők fel, mert nekik is ismerniök kellett a görög Priscust (aki 449-ben személyesen járt Attila főhadiszállásán, illetve birodalmi székhelyén) és a többi hiteles ősforrást.³²⁾

A hunokról terjesztett hazug „image” helyreigazítását volt hivatva szolgálni Sasvári Richárd várostervező bátor lépése, aki működési körén belül mutatta meg, hogy lehet fajtánkért gyakorlatilag is tenni valamit. A kanadai Toronto egyik elővárosában az egyik utcát ATTILA Street-nek, a másikat HUN Crescent-nek nevezte el. Mielőtt Attilát és hunjait Schreiber szemlélete alapján jellemeznénk, Sasvári hasonló tört. igazsággal indokolt érvelését idézzük: „I can see people objecting to Hitler or Stalin because they are more recent. What is wrong with Attila the Hun? Everyone was a barbarian back then.”³³⁾

Új hang jelentkezik Schreibernél, és reméljük, mások is meghallják a Lajtán innen . . . Jó oldaláról is bemutatja az „Isten ostorát”. Hosszasan fejtegeti előnyös tulajdonságait, szerénységét, megfontoltságát, „magas” intelligenciáját, államfői bölcsességét, diplomáciai képességét, ami különösen a germán törzsekkel kötött szövetségben mutatkozott meg. Ugyanis a leghatalmasabb germán törzsek is megadják magukat, és vagy száz esztendőn át ismerik el a hun felsőbbiséget. Schreiber azzal szolgáltatja a legnagyobb elégtételt a tört. igazságnak, hogy párhuzamot vonva Attila és a korabeli uralkodók között, emezeket nálánál is kegyetlenebbeknek ítéli. „Semmit sem lehet — úgymond — a szemére vetni, amivel ne lehetne ugyanúgy a kortársait is vádolni. A római császárok lényegesen kicsapongóbban éltek, mint ő. Geiserich és Eurich felettébb türelmetlenebb germán uralkodóknak bizonyultak, akik a más hitűeket szörnyű embertelenséggel üldözték. Aetius meg Theodosius legalább olyan szőszegők voltak, mint Attila.”

Ami a hadviselést illeti — folytatjuk Schreiberrel —, az, Attila előtt és után is, legalább olyan embertelen volt: pl. a longobárdoknál, az arab hódítóknál vagy a német zsoldosoknál. „Tilly császári hadvezér tizenkét évszázaddal Attila után Németo. közepén (Magdeburg) és a németek ellen legalább olyan borzalmasan dühöngött, mint Attila Burgundiában vagy a Champagne-ban.” A csatazajból az alkotó hétköznapiakra térve, Prof. Schreiber lelkes elismeréssel adózik a hun és avar művészet eredetiségének.³⁴⁾ Az ugyancsak külföldre elszármazott Stadler néhány évvel előbb (1971) megjelent „Austria” c. könyvében a hunokat érintve, véleményének így ad kifejezést: „The Huns' conquest in A. D. 433 of the Province of Pannonia as well as their later incursions does not seem to have

csaknem ezeregyszáz éven át a magyar államterület szerves részét képezi. Mócsy András is minden kétséget kizáróan az előbbi tényeket erősíti meg: „A VIII-IX. szd.-ban sem olyan régészeti kultúrát, sem települést a Kárpát-medencében nem ismerünk, amely a római korig visszavezethető lenne.”³⁰⁾

3. A HUNOK PANNONIÁBAN

Az V. szd. elején, amikor az Imperium Romanum már képtelen volt Pannoniát megvédeni, a délre vonuló légiókkal megindul a római funkcionáriusok, kereskedők, iparosok és egyéb latin anyanyelvű polgárok visszavándorlása, ami lassúbb ütemben az egész évszázad folyamán tart, sőt átnyúlik a VI. szd.-ba is, úgyhogy romanizált lakosság nem maradt vissza. 406-ban Pannonia és a Quadok földje (a Dunától É-ra) kivételével a Kárpát-medence már a hunok fennhatósága alatt áll. Sőt, Marcellinus 427. krónikájában azt írja, hogy a hunok akkoriban már ötven éve bírják Pannoniát.³¹⁾ Mások szerint viszont csak 420-433 között veszik birtokba Pannoniát a hunok. Az egész Kárpát-medencét, hazánk nyugati peremvidékével együtt Attila birodalma foglalja magában. A Nagyalföld mint hatalmi központ legtovább, mintegy nyolcvan éven át marad a hunok birtokában. A Pannoniát Noricumtól elválasztó közigazgatási határ elveszti jelentőségét azáltal, hogy Noricum is a Hun Birodalom egyik tartománya lesz.

Az osztrák-germán könyvek legtöbbje csak egy-két szóval intézi el Attilát és hunjait. Ha annál többre is elszánják magukat, az csak a rágalmak özöne lehet. Ritka kivételként legújabban (1976) olyan német nyelvű könyv jelent meg a hunokról, amelynek hangja nemcsak tárgyilagos, hanem helyel-közzel még lelkes is. Szerzője, Prof. Schreiber Hermann bécsújhelyi születésű és bécsi végzettségű ugyan, de Münchenben él és alkot. Talán ez utóbbival magyarázható, hogy kiemelkedve az Alpok szűk látóköréből, szellemi ítélőképessége is tágult. Kevésbé meglepő, hogy a germán szemlélethez híven, a hun-magyar rokonság kérdésében tagadó álláspontra helyezkedik.

A Schreiber által „Európa urának” nevezett Attila birodalma a Rajnáttól az Uralig terjedt. Így ábrázolja a hivatkozott német könyv térképe is. Tudjuk, hogy elsősorban Schreiber elődjai, az egykori germán krónikások, majd a felvilágosodás óta a német nyelvű kiadványok terjesztettek rémhíreket a hunokról. Az újkori

történetírók sem menthetők fel, mert nekik is ismerniök kellett a görög Priscust (aki 449-ben személyesen járt Attila főhadiszállásán, illetve birodalmi székhelyén) és a többi hiteles ősforrást.³²⁾

A hunokról terjesztett hazug „image” helyreigazítását volt hivatva szolgálni Sasvári Richárd várostervező bátor lépése, aki működési körén belül mutatta meg, hogy lehet fajtánkért gyakorlatilag is tenni valamit. A kanadai Toronto egyik elővárosában az egyik utcát ATTILA Street-nek, a másikat HUN Crescent-nek nevezte el. Mielőtt Attilát és hunjait Schreiber szemlélete alapján jellemeznénk, Sasvári hasonló tört. igazsággal indokolt érvelését idézzük: „I can see people objecting to Hitler or Stalin because they are more recent. What is wrong with Attila the Hun? Everyone was a barbarian back then.”³³⁾

Új hang jelentkezik Schreibernél, és reméljük, mások is meghallják a Lajtán innen . . . Jó oldaláról is bemutatja az „Isten ostorát”. Hosszasan fejtegeti előnyös tulajdonságait, szerénységét, megfontoltságát, „magas” intelligenciáját, államfői bölcsességét, diplomáciai képességét, ami különösen a germán törzsekkel kötött szövetségben mutatkozott meg. Ugyanis a leghatalmasabb germán törzsek is megadják magukat, és vagy száz esztendőn át ismerik el a hun felsőbbiséget. Schreiber azzal szolgáltatja a legnagyobb elégtételt a tört. igazságnak, hogy párhuzamot vonva Attila és a korabeli uralkodók között, emezeket nálánál is kegyetlenebbeknek ítéli. „Semmit sem lehet — úgymond — a szemére vetni, amivel ne lehetne ugyanúgy a kortársait is vádolni. A római császárok lényegesen kicsapongóbban éltek, mint ő. Geiserich és Eurich felettébb türelmetlenebb germán uralkodóknak bizonyultak, akik a más hitűeket szörnyű embertelenséggel üldözték. Aetius meg Theodosius legalább olyan szőszegők voltak, mint Attila.”

Ami a hadviselést illeti — folytatjuk Schreiberrel —, az, Attila előtt és után is, legalább olyan embertelen volt: pl. a longobárdoknál, az arab hódítóknál vagy a német zsoldosoknál. „Tilly császári hadvezér tizenkét évszázaddal Attila után Németo. közepén (Magdeburg) és a németek ellen legalább olyan borzalmasan dühöngött, mint Attila Burgundiában vagy a Champagne-ban.” A csatazajból az alkotó hétköznapiakra térve, Prof. Schreiber lelkes elismeréssel adózik a hun és avar művészet eredetiségének.³⁴⁾ Az ugyancsak külföldre elszármazott Stadler néhány évvel előbb (1971) megjelent „Austria” c. könyvében a hunokat érintve, véleményének így ad kifejezést: „The Huns' conquest in A. D. 433 of the Province of Pannonia as well as their later incursions does not seem to have

been as destructive of civilization as their bad name suggests.”³⁵⁾ Ha pedig a történelem vetítőfényénél ugyanazon kor európai „háborús bűnöseit” keressük, bizony jó néhányat találunk. A nyugati gótok és vandálok betöréseit, rablásait nem lehet a hunok egyoldalú beállítással elhomályosítani. Róma városa 410-ben a nyugati gótok, 455-ben pedig a vandálok zsákmánya lett.

A szakirodalomból vett hivatkozások után megjegyezzük, hogy Hitler, a német faj felsőbbrendűségének megszállotja, megvetésből azonosította a magyarokat Attila hunjaival.³⁶⁾

170-től kezdve a hunok fokozatosan kivonulnak a Kárpát-medencéből. A hunok és avarok közti, alig száz esztendő „power vacuum”-ban a keleti gótok, a gepidák és longobárdok államszervezet nélküli foglalók. Keleti gótok jelennek meg az akkoriban már csak földrajzi fogalmat jelentő Pannónia nyugati peremvidékén is. Nincs okunk kétségbe vonni, hogy a hunok egyes visszamaradt csoportjai sokfelé — így a dunamenti Noricumban is — tovább élnek és az avarok érkezésekor azokhoz csatlakoznak.³⁷⁾ Hasonlóképpen a hunokkal betelepült magyar néptörzsek is túlélik az egymást váltó germán törzsek ide-oda vándorlását, és avar fajtestvéreikkel, valamint a velük bejövő ugor-magyar törzsekkel könnyen megértik egymást. További, történelmi és régészeti kutatás feladata eldönteni, hogy a Tabula Peutingeriana által említett Rabanai-Arabani (rábai) nevű határnép fajilag hová sorolható be. B. tört.-földrajzi ismereteinek kiegészítése céljából ezt a kérdést is meg kellene oldani. Ugyanis szállásterületüket, az említett források helyre hivatkozva, Fehér M. J. is arra a sávra helyezi, amely Szombathelytől a mai Pettau (Potony) vidékéig húzódik. Ő is azt a nézetet vallja, hogy „ezek nem vonultak el a longobárdokkal, hanem bevárták az avarokat a volt római katonai úthálózat mentén.” A Ptolomaios-féle térkép ugyanezeket „limes populi” (határnép) néven jelöli, Fehér pedig hun törzsképpnek tartja.³⁸⁾ Figyelemre méltó továbbá, hogy még a bécsi Kranzmayer is határozottan állítja („die Siedlungsgeschichte des Burgenlandes” c. fej.-ben): „Ein Teilstamm der Hunnen, die SADAGEN, blieb in Pannonien bis zur Karolingerzeit sitzen.”³⁹⁾ A hunok visszamaradása, illetve az avarokba való beolvadása kérdésében eddig csak részeredményekre támaszkodhatunk. Jóllehet, a HAIN — HEUN előtagú helynevek ausztriai tömeges előfordulása szilárd kiindulási alapot jelent, mégis az oknyomozó kutatás feladata a régészeti leletanyaggal, mint történelmi forrásértékű eredménnyel, minden kételkedést eloszlatni. Helyes kritikával kellene kiértékelni azokat a helységeket, amelyek

feltehetően hun alapítások, annak ellenére is, hogy az avarokat (elég gyakran) hunoknak is nevezték vagylagosan. (Ld. i.v. a köv., valamint az 5-6 fej-t.) A hun, illetve avar alapítás egyenrangú lehetőségére következtethetünk az osztrák Ertl mérlegeléséből is.⁴⁰⁾

Testvérnépeink: a Kr. előtti szkíták (szittyák) négy, a hunok majdnem egy, az avarok három és a velük egyesülő Árpád-magyarok tíz évszázadon át mondhatták magukénak a Dünántúlt és benne a Lajta-Lapinçs menti határvidéket. Ennek a 2700 esztendősközti szkíta-magyar kárpát-medencei jogfolytonosságnak egyik tört.-földrajzi összekötő kapcsa a mindenféle hatalmi rendszert túlélő szarmata-jazig rokon népünk a Duna-Tisza közelében, az Al-Dunánál és a Bánátban.

4. AZ AVAROK (VÁRKONYOK) PANNONIÁBAN

Az avarok jelentőségét, germán és szláv befolyás alatt, a nyugati világ igyekezett agyonhallgatni. Csak a közelmúltban kezdték az avarok európai szerepét elfogulatlanul mérlegelni. A germanista Brockhaus Enzyklopädie (1967) is igyekszik lépést tartani az újabb tud. állásfoglalással. Nyitra városával kapcs. kiemeli, hogy „eine starke AWARISCHE Komponente zu erkennen bleibt.”⁴¹⁾ Mert ezen a vidéken tótok akkortájt még nem tanyáztak. A csehek és tótok is az avarok felsőbbbsége és védő hatalma alatt telepednek le a Cseh-, illetve Morva-medencében.⁴²⁾ A magyarok tört. folytonossága a Morva és Garam között Attila óta tehát meg sem szakadt. Mert a hunok utódai az avarok, emezeké pedig a magyarok voltak. „A történelem szerint az ún. avarok éppen olyan hunok voltak, mint az Európában előbb, t.i. 375-453-ig szerepelt hunok.” Íme, Thury József (1898) a VI-VIII. szd. közti 37 olyan tört. kútfőre alapozott megállapítása, amely az avarokat hunoknak tartja és nevezi. Az újabb kutatások is az egykorú kútfőket igazolják, amelyek valóban alapos okból kifolyólag nevezték hunoknak az avarokat. „Az avarokat szomszédai népiesen hunoknak nevezték.”⁴³⁾ Ezért hívták a maguk nyelvén (vagyis avarul) HUNALAN-nak (Hunországnak) a Carnuntum és Savaria közti Provincia Avarorum-ot.⁴⁴⁾ (Ld. még a továbbiak során László Gy. azonos megállapítását.)

A Kárpát-medencében, eszményi földrajzi egységénél fogva, amint az előző szd.-ban a Hun, most (568) az Avar Birod. központja alakul ki. „The Avars, the last invaders to enter the Basin

in force, had ruled the whole of it for the unprecedented span of over two centuries" — emeli ki Macartney is.⁴⁵⁾ Az új birod. politikai határát is általában az Enns folyó képezte, habár a kutatások Svájcig mutatják ki az avar telepek nyomait. Ugyanis „még a sok magyar szlavófil írás mellett is voltak és vannak magy. tanulmányok, amelyek az avarok Nyugati Birodalmának határait a régi Hun Birod. méretére tárgítják.”⁴⁶⁾ A köv. évezredben szerény határörgrófságokból lassan fejlődő Ausztria helyén a hunok noricum-i székhelyéül is szolgált Tulln várából parancsolnak az avarok a VII-VIII. sz.-ban. Az a nyugati országrészünk is, amely csak 1922 óta viseli a B. nevet, két évszázadnál tovább az Avar Birod. szerve része. A félhiv. Oster. Lexikon (I. 70. old.) röviden így utal a fenti tényekre: „Durch fast 2 Jh. war ein großer Teil von Osterreich unter AWARISCHER HERRSCHAFT, die besonders in N. O. u. Bgld. ihre Spuren hinterließ.” Továbbá „Die Awaren in Osterreich” c. térk. vázlatán hat avar gyűrűt is feltüntet, négyet a Duna mentén, egyet Ny.-Styriában, az Enns felsőfolyásánál, illetve Klagenfurt közelében a Karnberg-en. „Die 803 errichtete Karolingische Mark wurde auch die Awarische Mark genannt, da sie in der Hauptsache das ehem. Gebiet des Awaren-Reiches umfaßte.” A washingtoni American Univ. kutatói sem tagadhatják le a fenti tényeket: „The Avars were lords over Slavic peoples who settled in a region from Lower Austria to Styria & Carinthia.”⁴⁷⁾

B.-ban eddig 15 avar lelőhelyre bukkantak, a Lajta folyó és a Fertő térségében. De a Lajtától Ny-ra, a Bécsei és a Morva-medencében, továbbá attól K-re, a Garamig régészeti- és helynév adatokból ugyanúgy kimutathatók az avarság települései. B. északi harmada tehát a sokkalta tágasabb avar néprajzi kerettel együtt zárt települési egységet képezett. Ha a mai gyalogos vándor Nemesvölgy és Bécs között szemügyre veszi a többnyire lapályos tájat, megértéssel gondol azokra a magyar nemzedékekre, amelyek elődjeik termékeny földjéhez ragaszkodva csak nehéz szívvel engedtek a keletre törtető bajorok nyomásának. Bécs felől jövet egyszeriben megváltozik a tájkép, amint Fischamend határában feltűnnek az otthonos nyárfasorok, a közeli ezeréves országhatárunk felé vezető utat jelezve. (A bécsi-medencei „Hungarian look” további részleteit ld. a 429. jegyz.-ben.) Ezen a síkságon éltek három évszázadnál is tovább az avarok, majd másfél századon át a velük egyesülő magyarok. Ma persze csak német szóból értenek erre felé, de a most is létező hatvanhat avar eredetű település helyeve, valamint 23 avar temető, illetve sírlelet és 10 helységből származó

egyéb avar lelet az egykori avar-magyar őslakosság emlékéét idézi (Alsó-Ausztriában.⁴⁸) Az avarokra utaló HAIN — HUN előtagú helynevek a szomszédos Stájeró.-ban is gyakoriak, és pedig kutatásaink alapján számuk harmincra tehető.⁴⁹)

Elképzelhető, hogy az avarok kétszáz évet meghaladó uralma milyen hatást gyakorolt Pannoniára, ha ama tényre gondolunk, miszerint a VII. sz.-ban még Bavaria is az avarok erős kultúr (s valószínűleg politikai) befolyása alatt állt. Stadler: „In fact there is evidence that early in the 7th century Bavaria was under the strong cultural (and presumably political) influence of the Avar realm.”⁵⁰)

A hazai tört. köztudatban, a pánszláv bolsevista mesterkedések ellenére is, tovább él az avarok kárpát-medencei múltja. Dél-Burgenl. tőszomszédságában, a csonka-országhoz tartozó Őrségben „az avarok voltak az elsők, akiknek jelenléte ezen a területen tört. hitelsséggel kimutatható”, és akik „több mint 300 évig éltek itt, majd nem a magyarok honfoglalásáig” — olvassuk egy mostani társadalompolitikai monográfiában.⁵¹) Gondoljunk csak az Őrszentpétertől délre fekvő Baján-házára és az azonos nevű ungvármegyei községre, amely Baján kagánra emlékeztet. Avar eredet sejthető a Vasfüggönnyel határolt Rába-völgyi Nagy-csákány nevében is. Egyre bővül azoknak a helyeknek a száma, ahol, a Balatontól Ny-ra és D-re késői avar temetőket tárnak fel a hazai múzeumok munkatársai. Annyira megtelepedett földművesek voltak az avarok, hogy szőlőtermeléssel is foglalkoztak. Balatonszentgyörgy közelében hatvan avar sírból kerültek elő szőlőszemek.⁵²)

Angol nyelvterületen is mind több kutató foglalkozik az avarokkal, akik „fontos szerepet játszottak Kelet-Európában a VI-IX. szd.-ban.”⁵³) Hatalmukra, katonai erejükre, szervezetségükre főleg abból következtethetünk, hogy közel másfél évtized alatt és csak idegen (bolgár stb.) segítséggel tudta megtörni Nagy Károly az avarok ellenállását. A gazdaságilag szegény frank birod.-nak kapóra jött az a 15 (négyfogatú) ökrös szekéren elszállított arany, ezüst és selyem, ami az avar fejed. kincsét képezte. Nemcsak Aachennek, hanem Rómának is jutott a zsákmányból. Roppant értékére abból következtethetünk, hogy Bizánc békeadó címen csaknem egy századig évi 80-100 000 aranyat fizetett az avar kagánnak. A fejedelmi kincsek között bizonyára ott ékeskedtek az ötvösművészet remekei is. Korunk legtekintélyesebb magyar régész, László Gy. az avar ötvösségről szólva kézenfekvőnek tartja, hogy az avarokkal együtt megmaradtak a nagy avar ötvösművelők is,

amelyek később a királyi udvar szolgálatába szegődtek. Ezzel magyarázza a m. kir. ékszerek nagyfokú avar hasonlatosságát.⁵⁴⁾

A frank-germán győzelem után az avarok jelentékeny rétege a Nagy Károly által életrehívott (803) Awarische Mark-ban is a helyén maradt. (Ld. az 5. fejt is.) B. északi felében pedig a Carnuntum és Savaria közti területen jelölték ki a Provincia Avarorum-ot a leigázott avarok számára. Ez a felületes földrajzi meghatározás csupán az akkori két jelentős avar-pannon település miatt került a kútfőkbe. Az avarok nyelvén HUNALAN-nak nevezett Avaria valószínűleg az egész Kisalföld térségére (vagyis a Dunától É-ra a Csallóközre stb.) is kiterjedt, a Bécsi-medence sűrű avar telepeit is magába foglalva. Nyugaton a Bécsi-erdő, keleten és délen a Rába határolhatta. A félhiv. Öster. Lexikon „Die Awarren in Öster.” c. térképe Bécs és a Rába között a „Letztes Siedlungsgebiet der Awarer um 800” felirattal utal erre a tényre.

Eltekintve attól, hogy a Kárpát-medencében akár nyíltan, akár lappangva, az avarok sokfelé tovább éltek, a Kisalföldön frank protektorátust képező avar tartom. szervezetségénél és viszonylagos biztonságánál fogva mégiscsak hatásosabb védelmet nyújtott. A krónikaírók felületessége, valamint későbbi politikai érdek a pestis meséjével az avarság népi megsemmisülését hirdette. Moór Elemér is érték nélküli forrásnak tekinti a pestist emlegető orosz krónikát és bolgár mondát. Kizártnak tartja, hogy nagyobb területen szétszórt nép valamennyi apró csoportját megsemmisítse a pestis.⁵⁵⁾ Viszont téved, amikor a szlávságba való beolvadással magyarázza az avarok hirtelen eltűnését. „Az avarság nagy tömbjei nem szlávosodtak el, mert a szláv helynévi anyag éppen az avar törzsterületről teljesen hiányzik.”⁵⁶⁾ Ha az avarok eltűntek volna a Kárpát-medencéből, akkor a salzburgi egyházi kancellária nem jegyezte volna fel még 871-ben is, hogy „az avarok még mindig bírják a császártól kapott szállás-birtokot.”⁵⁷⁾ Egy 869. kútfő is utal a Prov. Avarorum kései létezésére: „Der Awarische Klientelstaat, dessen Westgrenze eine Schenkungsurkunde für die ‚Sanctimonialia Peretcunda’ vom Herbst 869 zwischen Carnuntum u. Sabaria ansetzt.”⁵⁸⁾

Sebestyén Gyula már 1899-ben (az avar-székely kapcsolattal foglalkozva) megállapítja, hogy „történelmi adatok szerint közvetlenül a magyarok megjelenése előtt a nyugati végeken az avarok külön kagánok alatt képviselték a hegemoniát.”⁵⁹⁾ Mert írásos adatok még 893-ban is megkülönböztetik Hunnia és Avaria nevű tartományokat. Az előbbi alatt az Enns és Pielach közti hunlakta te-

rületet, az utóbbi alatt a pannoniai Provincia Avariát kell érteni.⁶⁰⁾ Az avarok hirtelen eltűnésének hamis szemléletével szemben a párizsi Encyclopaedia Universalis tárgyilagosan elismeri, hogy az avarok nem pusztultak el, mert a magyarok a X. szd. folyamán fokozatosan beolvasztották őket: „La puissante originalité de la langue hongroise” szerinte az asszimilációt előidéző tényezők egyike. Mi inkább azon a nézeten vagyunk, hogy az avar nép nyelvi azonossága miatt olvadt be olyan könnyen a magyarságba.⁶¹⁾ Pauler Gyula is kiemeli, hogy az avarokat, „akiknek még a IX. szd. utolsó negyedében is volt nyomuk Pannoniában”, a magyar időkben már sohasem említik. Valószínűleg azért, mert mint azonos nyelvű népcsoportnak, létezésük nem tűnt fel az akkoriban már többséget képező magyar lakosság körében.⁶²⁾

Az avar pestis meséje ma is hiv. osztrák álláspont. Erre vall Nemesvölgy turista-tájékoztató táblájának felirata is.⁶³⁾ Káröröm és fajgyűlölet csendül ki az egyik b. germanista jellegzetes észrevételéből: „Zwischen Petronell (vagyis Carnuntum) und Steinamanger gingen die hier eingesiedelten, mongolischen Zopfträger, die Awaren zugrunde.”⁶⁴⁾ Az efféle árja fajgyűlölet ahhoz az ókori görög-római gondolkodáshoz hasonlítható, amely a perzsákat, illetve germánokat, nadrágviseletük külső ismérve miatt, „barbárok-nak” bélyegezte. Az osztrák széplelkek által, üres cégérnek használt, emberi méltósággal való visszaélés ismeretlen az angol nyelvű irodalomban. Ma, amikor úgyszólván nincs olyan ázsiai fajta, amelynek ne lennének amerikai, kanadai álampolgárságú tagjai, végtelenül elavult fogás a nem árja fajúakat testi vonásaik miatt kifigurázni. A gúnyolódó osztrákok figyelmébe ajánljuk azt a barbarizmust, amely az avarokkal egyidőben másfél évszázadig magában a felmagasztalt Nyugat szívében volt otthonos. Ugyanis az „egész VII. és VIII. szd. első fele majdnem teljesen barbár időszak volt a Regnum Francorum-ban.”⁶⁵⁾

Az avarság megmaradása és az avar-magyar folytonosság elmélete, Dienes István hazai szakember fogalmazásában, szintén ellentmond a megsemmisülés meséjének: „A Kárpát-medence belső területén számbeli túlsúlyban, a frank-avar háborúk után is, a magyarul várkonyoknak mondott avarok voltak, amit a régészeti adatok vitathatatlanul bizonyítanak a X. szd.-ba nyúló, hatalmas avar temetők nagy számával, sűrűségével. László Gyula kutatásai hívták fel a figyelmet arra, hogy a későavar temetők többsége ősi magyar helynevekkel jelölt területen kerül elő, és bizonyos tájegységeken az avar és honfoglaló magyar temetők mintegy kiegészítik

egymást. Ez szerint csakis úgy értelmezhető, hogy az avar uralom alatt nagyszámú magyar nyelvű néptörödékek is élnie kellett, amelyet régészetileg igazolhatóan a VII. szd. utolsó harmadában vetett ide a népvándorlás egy hulláma. E késő avarkori magyar csoportok a Kárpát-medencében megélték a honfoglalást.⁶⁶⁾ Ferenczy Endre is állítja, hogy „az írott források és a régészeti emlékek egybehangzó vallomása szerint” az Avar Birod. összeomlásakor jelentős avar tömegek maradtak vissza, csak a nemesség maradványai menekültek keletre.⁶⁷⁾ Az osztrák történetírás nemcsak az avarok nyomtalan eltűnésének meséjét terjeszti, hanem uralmuk tér- és időbeli adatait is valótlannal rögzíti.⁶⁸⁾

A kolostori évkönyveket szerkesztő szerzetesek négy évszázadon belül, a három azonos öltözetű, fegyverzetű és valószínűleg hasonló nyelvű keleti lovasnépet, köztük lényeges különbséget nem találva, gyakran két névvel is jelölik: az avarokat hunoknak is, a magyarokat pedig avaroknak vagy ungro-nak nevezve. László Gy. tud. színvonalon is igazolja a nyugati ősforrások helyességét. Állítja, hogy „az avarság jelentős rétege hun volt és magukat egymás között hun-nak nevezték.” Kutatásai aziránt sem hagynak kétséget, hogy a késői avar kor népeinek jelentős hányada magyar volt.⁶⁹⁾ Figyelemre méltó a b. születésű és a germanista irányzatú bécsi egyetemen nevelkedett Szilvássy J. tudom. megállapítása az avar-magyar faji azonosságról: „Die meisten rassischen Elemente der Zwölfaxinger Skelettenserie finden sich auch in der Arpadenzeit, welche somit antropologisch als Fortsetzung der Awarischen Bevölkerung betrachtet werden kann.”⁷⁰⁾

A hun-avar-előmagyar folytonosság kutatásához tartozik a székely eredet kérdése is. Ma már, hála László Gy. lelkes és fáradhatatlan kutatómunkájának, „szinte teljes biztonsággal állíthatjuk a hun-avar-székely beolvadást.”⁷¹⁾ Történeti hazánk nyugati térségében a besenyőket és székelyeket együtt emlegetik a források. A Székelyföldre való egybetelepítés során, első Árpád-házi királyaink alatt, a székely (hun-avar) törzsekkel együtt valószínűleg a besenyőknek is távozniuk kellett a nyugati végekről. A köztudatban még századok múltán is él a nyugati székelység emléke. Tamás esztergomi érsek 1314. okl.-ben székelyeknek mondja Pándorfalu régebbi lakóit.⁷²⁾ A délebbre fekvő Őrségben még a kuruckorban is emlegették a székely haza hagyományát.⁷³⁾

A várkonyokról szóló jelen fejezetünket Fekete Zsigmond ma fokozottan helyénvaló intelmével zárjuk: „Ne hamisítsuk mi magunk a történetet, hisz’ van elég idegen író, kinek az mestersége és

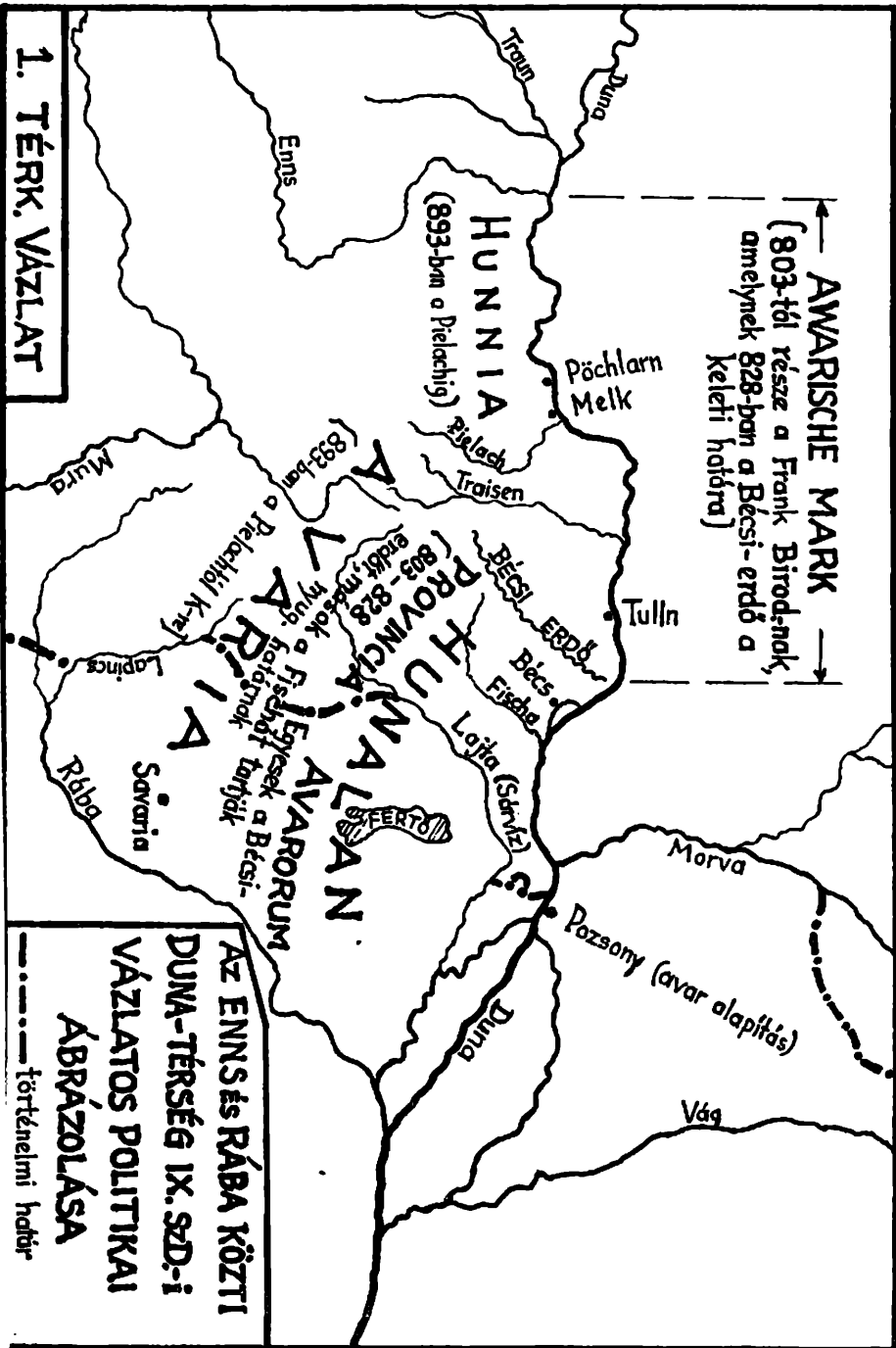
ne szégyeljük köreinket avarokénak vallani. Mert ki tudja? Vajon akkor, midőn a magyarság élete ellen tör a szláv áradat s az itthon is csendesén, folyton munkálkodó fondorlat, nem lesz-e szükségünk azokból tanulni s győrökkel és körökkel hasonlóan védekezni?"⁷⁴⁾

5. PANNONIA JELENTÉKTELEN KAPCSOLATA A FRANK BIRODALOMMAL

A Drang-nach-Osten szellemét követő germán szerzők, egymással versenyezve, szinte ráerőszakolják az egykori Pannoniára a Frank fennhatóságot. Hogy a nyug.-magyaró.-i területrablásnak történeti hátteret, illetve jogcímet kövacsoljanak, továbbá a német ajkúak jelenlétét az Árpád-féle honfoglalás előtti időktől számítassák, a nagykárolyi trónba kapaszkodva mindenáron a Regnum Francorum szerves részévé akarják megtenni a Dunántúlt. Ezért ismételten hivatkoznak a „karolingi” időkre, a légből kapott Karolingische Mark állítólagos germán telepeseire, sőt teljesen meghamisítva a történetet, még az Ostmark tört. és közjogi fogalmát is másfél századdal előbbre tolják, hogy a germán területi igények jogosságát bizonyítsák. Mindazonáltal kivételesen akad osztrák kutató is, aki számúzi a Karoling-mítoszt és nem riad vissza a valóság ábrázolásától. Weigl Hans a Morvamező közepén elterülő gänserndorfi járás történetét pl. így vezeti be: „Die Geschichte unserer Heimat beginnt mit der Eingliederung in das Deutsche Reich um das Jahr 1000.”⁷⁵⁾

Nekünk magyaroknak eme XX. szd.-i, napjainkban is tartó, germán mesterkedés ellen nemcsak tiltakozni, hanem védekezni is kell a tört. igazság feltárásával. Következésképpen fejtegetésünk során többször is érintjük ezt az alapvető fontosságú tárgykört. Cáfolatul felsorakoztatjuk az elfogulatlan kutatók i. v. megállapításait. Boussard Jacques könyvében több színes térkép körvonalazza Pannonia politikai hovatartozását. 814-ig (vagyis Nagy Károly haláláig) mint „meghódított”, a 843. és 870. helyzetet ábrázoló térképeken pedig mint a felosztott Frank Birod.-mal semmiféle kapcsolatban nem álló térséget ábrázolja Pannoniát. Sőt, mi több, minden esetben a hunok és avarok idejében rögzített Enns folyómenti határt tüntetik fel az egykori Karoling Birod. keleti határaként.⁷⁶⁾

A IX. szd. elején az eladdig zárt települési egységet alkotó avarságot megosztották a hódítók, amennyiben nyugaton (az Enns

1. TÉRK. VÁZLAT

← **AWARISCHE MARK** →
 (803-tól része a Frank Birodalomnak,
 amelynek 828-ban a Bécsi-erdő a
 keleti határa)

HUNNIA
 (893-ban a Pielachig)

AVARICAE
HUNNIA
PROVINCIA
 (803-828
 erdő, mások a
 magyar határokat
 a Bécsi-
 Erdőnek tartják)

AVARORUM
AVARICAE

**AZ ENNS ÉS RÁBA KÖZTI
 DUNA-TÉRSÉG IX. SZD.-I
 VÁZLATOS POLITIKAI
 ÁBRÁZOLÁSA**

--- történelmi határ

és Traisen között) az Awarische Markot (Hunniát), a Fischától K-re pedig a Provincia Avarorumot (Avariát) létesítették.⁷⁷⁾ Prof. East szerint ezek az ütköző tartományok kizárólag katonai zónát képeztek, amiből következik, hogy az ottmaradt avarok a IX. szd.-ban is a lakosság zömének tekintendők. („Charles the Great succeeded in creating military districts or march lands as buffer territories. Even so these advanced frontier territories constituted only military zones.”) Arra is rámutat, hogy East Markot (a későbbi Alsó-Ausztriát), jóllehet, közjogilag a Frank Birod.-hoz tartozott, gyakorlatilag avarok és szlávok lakták.⁷⁸⁾

Világatlaszok sorozatai igazolják, hogy Charlemagne's Empire az Ennsig terjed, attól K-re pedig az AVARS felirat olvasható. E térképek a 814., vagyis Nagy Károly halálzási évének határhelyzetét mutatják.⁷⁹⁾ Ott vannak aztán a megnagyobbodott Karoling Birod. térképei és leírásai, amelyekből még a nyoma is kimarad, hogy Pannonia valaha is része, vagy akár csak függvénye is lett volna annak.

Még az egykorú felületes és célzatos kútfők is kénytelenek hírt adni azokról az avar népcsoportokról, amelyek a Deserta Boiorum helyén, vagyis a Fertő környékén, a Kisalföld, a Bécsi-medence, Fischa és Rába, valamint Hainburg (Hunvár) és Szombathely közötti terjedelmes síkságokon továbbra is megmaradnak eredeti szállásterületükön. Érthető, hogy nehezen törődnek bele leigázott sorsukba, és hogy ismételten megkísérlik szabadságuk visszaszerzését. Ezzel magyarázható az a hadjárat is, amelyet a frank-germánok 811-ben kényszerültek az avarok ellen vezetni. A források eme híradása mindenekelőtt azt a meggyőződésünket támasztja alá, hogy a századforduló nagyarányú hadműveletei csak az avarság politikai hatalmát, nem pedig népi állományát semmisítették meg.

Az avarok tömeges jelenléte készítetteti a frankokat arra, hogy az előzőekben körülírt kisalföldi és bécsi-medencei térségben részükre külön tartományt engedélyezzenek. A tartom. negyedszázados fennállása idején az avarság megint annyira megerősödik, hogy a tőle tartó leigázók 828-ban feloszlatták. Ezen közjogi formáság ellenére is megmaradnak ősi telepeiken az avarok az egész IX. szd. folyamán. Az avarok továbbélése mellett tanúskodik nemcsak a 822., 869 és 871. kútfő, hanem a szd. utolsó évtizedében (893.) keletkezett írásbeli utalás is, amely Hunnia és Avaria nevű tartományokat különbözteti meg.⁸⁰⁾ A kremsmünsteri apátság Urkundenbuch-ja a hunlakta területet az Enns és Pielach közé helyezi. Melk városka közelében, a Dunába torkoló Pielachtól K-re pedig az avar

rok tanyáznak. Ilyen tehát az Awarische Mark népi összetétele Árpád magyarjainak érkezése előtt.⁸¹) (Az i.v. 869. és 871. kút-főket ld. az előző fej.-ben.)

Csak természetes, hogy a helybeli krónikások alaposabban ismerték a viszonyokat, mint a Frank Birod. távoli központjának urai. A néppel érintkező írástudók számon tartották a lakosság eredeti nyelvét és a mindenkori statusquot. A krónikások híradását megerősítik a helynév-kutatás eredményei, valamint a régészeti leletek is. Lett légyen a közgazg. határ akár a Fischa mentén, akár a Bécsi-erdő gerincén, az avarok, legalábbis a IX. szd. elejéig a Bécsi-medencén túli Pielachig, illetve Ennsig a lakosság zömét képezték. A IX. szd. harmincas éveitől kedve aztán, frank-bajor nyomásra, kezdtek visszahúzódni a Bécsi-erdőtől K-re. Nagy Károly ugyanis „csak az Enns és Bécsi-erdő közti területet annektálta” — írja Folz Róbert.⁸²) Láttuk, hogy ez a hegység mind a kelták, mind a rómaiak korában már határt képezett Noricum és Pannonia között. Amíg azonban Noricum neve feledésbe ment, addig Pannoniáé túlélte a hunok és avarok uralmát, feltehetően politikai és gazdasági fölénye miatt.

A Fischa-féle határváltozatban mindenestre figyelemre méltó az a pozitívum, amely határozottan különbséget tesz Pannonia és a Karolingische Ostmark között. Ismételten hangsúlyoznunk kell ezt a tört. tényt azokkal a törekvésekkel szemben, amelyek a hamisítás rejtett szándékával a mai Alsó-Ausztria területét és a Dúnántúl nyugati részét a Karolingok egyetlen összefüggő Lebensraum-jának szeretnék feltüntetni. Az alábbi idézetben a hangsúlyt az első öt szóra kell helyezni: „In the initial Carolingian organization of Northern Pannonia, the boundary of the Ostmark was set at the Fischa River. The Mark extended westward to the Enns and was organized from Tulln. The flatlands east of the Fischa extending to the Rába, were granted to the Avars.”⁸³)

A Bécsi-erdő és a Fischa folyócska mellett, mint az Awarische Mark keleti határa, harmadikként a Lajta folyó szerepel: „Karl der Große richtete zwischen Enns u. Leitha die Awarische Mark ein.” Mindenkinek feltűnhetik, hogy mihelyt az angol-francia nyelvterületről (ti. Folz, német neve ellenére, francia történész) németre váltunk át, a pángermán érdeknek megfelelően, a határ célzatos keletre (a Lajta vonalára) tolódásával találkozunk. De akár a Fischa, akár a Lajta volt a határ, két fontos tényre tereli figyelmünket a közismert német (Brockhaus Enzyklopädie, 1967) lexikon: 1) Nagy Károly nem Ostmarkot alapított. 2) Az Awa-

rische Mark keleten legfeljebb csak a Lajtaig terjedt, minélfogva nem foglalhatta magába a mai „Burgenland”-ot. Ezt az utóbbi szemléletet látszik képviselni a Petit Larousse „Empire carolingien” c. térk. vázlatja is, amelyen a Nagy Károly által „meghódított” terület keleti határa az akkori Carinthia határával, a későbbi magy. tört. határral esik egybe. Ezt az ősrégi választóvonalat tünteti fel a „Conquête de Charlemagne” és a „Peuples et États dépendants” között. Vagyis csak függőség és nem hódoltság volt a Morvától és a Lajta-Lapincstól keletre „AVARS” felirattal jelzett kárpát-medencei terület.⁸⁴⁾

A Nyugati Avar Birod. megszűnése és az Árpád-féle honfoglalás közötti időszak Dunántúlját egyesek mint Karoling csökevény-tartományt emlegetik. A történészek többsége szerint azonban Nagy Károly csupán az Enns és a Bécsi-erdő közötti dunamenti Noricumot annektálta, amit a terület addigi urairól Avarische Mark-nak kereszteltek el. Az osztrák Vancsa is a Frank Birod. „szűkebb értelemben vett” keleti hataraként a Bécsi-erdőt tekinti.⁸⁵⁾ A kutatók abban is egyetértenek, hogy a Nagy Károly-féle határgrófság (outpost) Tullnban (a hunok és avarok volt központjában) székelő őrgrófjának egyik feladata a még jelentős avar népréteggel bíró Dunántúl szemmel tartása. B. múltja szempontjából nem közömbös, hogy Nagy Károly „annexed only the territory between the Enns & the Vienna Forest, the future Austria, which became a march whose counts were responsible for the surveillance of Pannonia.” Így vélekedik Folz Robert Charlemagne & his Empire c. tanulm.-ban.⁸⁶⁾ Az ellenőrzés bizonytalan fogalma készíti Folzot is arra, hogy az őrgróf pannoniai befolyását mindössze „felügyeleti” jogkörre szűkítse. De a jogkör mibenlétére semmiféle forrásból nem lehet következtetni. A tört. adatok alapján csak valami egészen laza kapcsolatot tételezhetünk fel. Ellenkező esetben az akkortájt szorgalmasan jegyeztető kolostori frástudók több helyütt is részletesen tájékoztatnának. A laza függőséget a tört. írók csak nem egyöntetűen hangoztatják: „Pannonia only belonged loosely to the Carolingian Empire & in consequence of the long wars it was greatly depopulated.”⁸⁷⁾ Jóllehet, a nagynémet Pörtner is hasonló („in loser Abhängigkeit vom Frankenreich”) megállapítást tesz, a tudálékos osztrákok unalomig emlegetik azt a „karoling befolyást”, ami Nagy Károly életében is csak elméleti volt.⁸⁸⁾ I. v. egyenesen megdöbbenő a Ganshof által ismertetett karolingi zűrzavar: „Study of the last 13 years of Charlemagne's reign reveals a state with many ill defined frontiers, bordered by territories in-

habited by populations nominally subject but in process of converting themselves into enemies. The state of Empire in 814 was one profound malaise.⁸⁹⁾ Éppen ezért jellegzetes osztrák tünet Vancsa erőlködése is, amely a Tributgebiet der Awaren politikai fogalmát az őrgróf hatáskörébe igyekszik juttatni.⁹⁰⁾ Még ha kétséget kizáróan bizonyítható is lenne az avarok adókötelezettsége a frankok javára, ez egymagában még nem vonná maga után szükségképpen a politikai alárendeltséget is. Elvégre Bizánc is súlyos aranyadót fizetett az avar kagánnak, mégsem vesztette el önállóságát, függetlenségét. Területileg sem tartozott az Avar Birod. fennhatósága alá.

— Nagy Károly (814.) halála után a Frank Birod. szétesési folyamata tovább folytatódik. Az ált. erkölcsi romlás is elősegíti a bomlást. Ugyanis „the reign of Louis the Pious has a bad reputation. It is supposed to mark the beginning of the period of decadence of what had been Charlemagne's powerful empire.”⁹¹⁾ Idézetünk attól a Ganshoftól való, aki 300 oldalas tanulmányában egyszer sem említi a Pannon March-ot, és helyesen, mert ilyen csak elméleti fogalomként létezett.⁹²⁾ Az avarlakta Pannoniát, mint Nagy Károly bizonytalan határú, semmiféle frank adminisztrációval sem bíró „tartományát”, a protektorátus státusára fokozza le. Az akkori Dunántúl névleges közjogi állapotának megjelölésére ő sem talált jobb kifejezést.⁹³⁾ A frank hatalom tehát az Avar Birod. felszámolása ellenére sem volt képes Pannoniát államjogi értelemben birtokba venni és megszervezni.

Az ún. karoling örökségre előszeretettel hivatkozó germanisták ellen szól East brit földrajztudós is: „Of the lands which comprised imperial Germany and Austria in 1914, only a small part lay within the Empire of Charles the Great whilst the rest were then occupied by the Slav and A V A R peoples.”⁹⁴⁾ A Provincia Avarrorum bizonyos fokú állami önállóságára abból is következtethetünk, hogy az avarok követekkel képviseltették magukat a Frank Birod. székhelyén: „... wie seine Gesandtschaften an die Reichstage, so im Spätherbst 811 in Aachen, beweisen... da eine Vertretung der Eigeninteressen durch Gesandte nur Völkerschaften mit eigener Verfassung zustand.”⁹⁵⁾

— Ha frank uralom lett volna a Dunántúlon, akkor szláv feudalisták nem szervezkedhettek volna a saját szakállukra: Jelentéktelen törzsi szervezetük frank hűbéri voltát terjesztik ki egyesek — tévesen — az egész Dunántúlra. Pedig a Nyitráról menekült morva-szláv Pribina és fia, Kocel, mint frank hűbérese, csak a Kis-

Balaton mocsaraiban vetették meg lábukat, aránylag rövid időre. Otromba ferdítés működésüket „uralkodásnak” minősíteni és ténybeli pontatlanság „fejedelmi” címet adományozni nekik, hiszen csak amolyan földesúri jogkörük volt.

Az elképzelések világába tartozó szláv „fejedelemség” éppen olyan ködös ábránd, mint az a pángermán Wunschtraum, amely holmi „karolingische Geographie” néhány bizonytalan helynevére támaszkodva a Rábáig szeretné felfűjni a mesterségesen alkotott B.-ot. Az Awarische Mark keleti határát is (képzeletük csapongása szerint) vagy a Lajtánál, vagy a Dunántúl testében jelölik ki önkényesen, a tört. tények semmibevételével. Mi a Cambridge Medieval History közléseit, nem pedig austro-marxistákéit tartjuk mérvadónak: „The Franks advanced as far as the Raab without making a permanent conquest.”⁹⁶⁾ Az avarokat üldözve csak elérték a Rábát, de nem szállták meg a Dunántúlt. Vagyis az avarok feletti győzelmet sem katonai, sem népi megszállás nem követte. A célzatos osztrák túlzás, miszerint az Awarische Mark B.-ot is magába foglalva a Rábáig terjedt volna, semmiképpen sem illeszthető a történeti keretbe. A Karolingische Mark Lajtán túli hatáskörének tényéről sem írásos, sem régészeti adatok nem maradtak fenn.⁹⁷⁾

Az erőszakos osztrák tört. írás még az „egyháziak” vagyongyűjtő tevékenységét is a karoling politikai hatalommal próbálja azonosítani. Történeti alapok hiányában, a kútfők egyházi von. adataival szeretnék elhitetni a dunántúli „frank uralmat”. T. i. az avar hatalom megtörésével „senki földjévé” lett Dunántúlról érkező egyházi híreket szívesebben jegyezték fel a kolostori krónikások. Az egyháziak birtokszerzése egymagában nem bizonyított semmit a frank világi birodalom dunántúli befolyása mellett. Az intervallumokban magára maradt Pannoniába beszivárgott átmeneti szórványokból, vagy a nyugati főpapok földszerzéséből még nem következik, hogy a zavaros közállapotok fölött a frank-germánok uralkodtak volna. Egyrészt, mivel a nyugati térítés már jóval az Avar Birod. összeomlása előtt kezdetét vette, másrészt a birtoklás jogcíme csak ritkán vezethető vissza királyi adományozásra, mint pl. a salzburgi érsekség javára (860), Savaria esetében.⁹⁸⁾ A földszerzési lehetőséget azért ragadták meg, mert a legyőzött, megfélemlített és elszegényített avaroktól nem kellett tartaniuk. Távolról sem a (nem létező) frank közbiztonság vagy igazgatás csábította az egyház világias főpapjait, mert a veszélyek ellen saját „karhatalommal” védekeztek. Az apáti méltóságot (anya-

gi érdekből) betöltő laikusok saját kezdeményezésükre foglaltak el földeket, hiszen azon korszak „hiteles helyei”, vagyis a hiányzó világi hatóságokat helyettesítő (közjogi érvénnyel bíró) hivatalok maguk a kolostorok és káptalanok. Az egyházi birtokszerzés körülményeinél tehát az akkori erkölcsi felfogás is közrejátszott.

A korábbi avar országrészek földesurai között találjuk Salzburg érsekét, Passau, Regensburg és Freising püspökeit, továbbá Nieder-Altach, St. Emmeran, St. Peter, Kremsmünster és Mattsee apátjait.⁹⁹⁾ A B.-tárgykörű, austro-marxista műveket olvasva elrémítő az a szemtelenség, amely a saját földrajzi és történeti ismereteiket is megcsúfolva a hazugságot teszi meg perdöntő érvnek. Hetet-havat összehordanak, hogy a Karolingok és B. földrajzi térsége között kapcsolatot mutathassanak ki. „Tévedés és ferdítés” elégtelen fogalmak szándékos megtévesztésük jellemzésére. Csak ilyen értelmezéssel elemezhetjük azt az elvakultságot, amely a saját (osztrák) hiv. térképek adatait is meghazudtolja. Egyik könyvük időrendi felsorolásában ez áll: „877 Karl III. bestätigt dem Stift Kremsmünster eine Schenkung im Quellgebiet der Rabnitz.”¹⁰⁰⁾ Kizárólag magán és nem közjogi foglalások voltak, anánál is inkább, mert „churchmen were too actively engaged in ,secularia negotia.” Sőt: „Charlemagne went further and denounced the clergy for their cupidity”, feltéve a kérdést: „utrum vere Christiani sumus, are we truly Christian?” Még szomorúbb, hogy „in the Church, too, abuses were numerous and productive of scandal.”¹⁰¹⁾ Viszont ugyanaz a Nagy Károly, aki talán szapulva az alsópapságot, az egyházi méltóságokba világias kegyenceit ültette.¹⁰²⁾

A nem létező államhatalmi kapcsolat (Pannonia, akár közvetlenül, akár közvetve tartományi formában, sohasem volt karoling felségterület, nem rendelkezett frank közigazgatással, székhellyel, helytartóval vagy megszálló helyőrséggel) légius terében egyedül az egyház az a nyugati szervezet, amelynek joghatósága de facto érvényesült. Ugyanis az egyházi ingatlanok, kiváltságos státust élvezve, szinte exterritoriális szervezetek voltak. De nem a karoling, hanem az egyházi jogrendszer szerint intézték ügyeiket, nem az állam, hanem az egyházi hierarchia megbízásából. Azt se feledjük, hogy az akkori zavaros időkben, a középkor „legsötétebb” szakában a püspökség joghatósága gyakran az ország határain is túlterjedt.

Azok, akik a IX. szd.-i Pannonia egyházi létesítményeit kizárólag karoling hatásnak tulajdonítják, megfelelnek arról,

hogy a nyugati kereszténység már az avar birod. fennállása idején kezdett terjedni, valószínűleg azokon a gyenge nyomokon, amelyek imitt-amott még a rómaiak korából fennmaradtak. Vitathatatlan, hogy Pannoniában a keresztény térítés elsőbbsége sem a germánokat, sem a szlávokat, hanem a rómaiakat illeti. (Az Imperium Romanum idején emelt monumentális bazilikák, pl. a savariai St. Quirinus, művészi építmények voltak azokhoz a rusztikus templomcskákhöz képest, amelyeket Arno első salzburgi érsek, vagy egyik utódja, Liutprand (850) szentelt fel a mai Zalavár helyén.)

Az osztrák-germán sovinizmus tört. kilengéseinek egyik jellegzetes képviselője Zimmermann Fritz, aki t. k. az egyház védőszentjei révén szeretné elorozni a Nyugat-Dunántúlt s benne a hun-avar-magyar jogfolytonosságáról híres Őrséget. Jóllehet, túlkapásait maga Kranzmayer is megelégette, mint az áltud. osztrák szakirod. egyik kirívó példáját, érintőleg ismertetjük. A tudom. követelményeket nélkülöző bizonyítási eljárását ilyen és hasonló általánosítással intézi el: „Diese Häufung Karolingischer Patrozinien u. andere Hinweise kann wohl nicht übersehen werden.“¹⁰³⁾

Ismételjük, hogy a tudom. módszerekkel is kimutatható avar-magyar múlt ősi vidékéről ragadja ki „bizonyítékait” Zimmermann: Őriszentpéter, Pusztaszentpéter, Pusztaszentmárton és Kerkánémetfalu színmagyar községeket. Védőszentjüket, Szent Pétert és Mártont a Karolingok számára sajátítja ki. Tudnia kellene, hogy egyikük sem volt frank-germán. Szt. Péter, mint az egyetemes egyház első római feje, éppúgy lehet a magyaroké, mint bármely más népe. Szt. Márton a pannon Savaria szülöttje pedig, ha már nemzeti szentté kívánjuk avatni, tours-i püspök léte sokkal inkább volt francia, mint germán. Zimmermann érvelése ésszerűbb lehetne, ha valamelyik osztrák szent őrségi tiszteletét tudná kimutatni. Amint látjuk, a germanisták valótlanságoktól sem riadnak vissza. A helynévi és régészeti adattár, valamint egyéb kútfő is ellenük bizonyít. Őriszentpéter ma is álló, román stílusú templomát az Árpád-korban (az Aranybulla idején) építették, és mint az Őrségben sehol, ott sem találtak karoling templomromot vagy egyéb nyomot.

Az Awarische Mark megszervezésére is csak nehezen futotta a Karoling Birod. erőtartalmából, a Dunántúlra már nem maradt semmi. Magának Nagy Károlynak, főként azonban gyenge utódainak is komoly nehézséget okoz a közigazgatás kezdetleges megszervezése még a birod. belsejében is, nemhogy a távoli Pannoniáról gondoskodhatnának. Otthon is csak dőcögve működik az ügy-

szólván semmivel egyenlő frank közigazg., anyagi fedezet és ele-
gendő frástudó hiányában.¹⁰⁴⁾

Pannoniában a képzetlen helybeliek miatt csakis külföldi anya-
gi és szellemi segítséggel lehetett volna adminisztrációs szolgálatot
teremteni. Más, alapvető tényezők közreműködésére is következtet-
hetünk. Így pl. Pannonia elhanyagolásának tulajdonképpeni oka
abban rejlik, hogy egyszerűen nem volt mit szervezni. Egykori
római városai romokban heverték, megadóztatható ipari és keres-
kedelmi vállalkozásai pedig jobbra a területenkívüliséget élvező
kolostorok, püspökök joghatósága alá tartoztak. Ami pedig az adó-
alanyokat illeti, a tömegesen visszamaradt, kifosztott és elszegé-
nyedett avarokon kívül csak jelentéktelen szláv szórványok talál-
hatók. A gyér lakosság és elszegényedett falvak nem kecsegtetnek
azonnali államkincstári bevétellel. Városok hiányában, kies vásár-
helyeken cserélik ki áruikat, és nyugati szomszédaikhoz is inkább
a primitív árucserre fűzi Pannonia IX. szd.-i lakóit.¹⁰⁵⁾

A pángermanisták által Pannoniára ráfogott „frank uralom”
mindössze abból állt, hogy avar birtokosainak katonai erejét meg-
törve, védtelenségüket kihasználva, vagyonuk a dekadens erkölcsű,
ún. keresztény nyugatiak szabad prédájává vált. Eszük ágában
sem volt az akkori nyugat-pannon (főként avar) nép keresztény
szellemű felemelése, testvéri megsegítése, avagy a közbiztonság
helyreállítása. Ilyen erkölcsi célok távol álltak a germanisták által
egekig magasztalt és „műveltnek” fémjelzett frankoktól.

Ha a célzatosan felnagyított pannoniai frank befolyás csak
részben is igaz lenne, akkor a helybeli civilizációjuknak is fejlet-
tebb fokon kellett volna állnia. Márpedig városias települések
hiányában („there were only one or two places larger than ham-
lets in Pannonia”) a törpefalvak távolról sem igazolják a gyakran
emlegetett frank-germán hatást.¹⁰⁶⁾ A településtörténeti adatok is
ellentmondanak az állítólagos karoling kapcsolatoknak. Elgon-
dolkozottató, hogy a nomádsággal vádolt magyar lovasnép Szt. Ist-
vánig, egyetlen század alatt, mintegy 3000 falu és város kereteit
teremtette meg. Vagyis a honfoglalást követő századokban a fal-
vak valóságos „burjánzása következett el.”¹⁰⁷⁾

A középkori történetírás egyik legelhanyagoltabb századára
von. elfogulatlan nyugati történeti szemléletet magyar részről Sza-
lay Jeromos foglalta össze a legtalálóbban: „Magyarország a IX.
szd.-ban minden komoly állami szervezet nélküli terület volt.”¹⁰⁸⁾

6. AZ ÁRPÁD-FÉLE, ILLETVE A „MÁSODIK” HONFOGLALÁS

Árpád honfoglalása nem a véletlen műve volt. Eleink tudatosan nyomultak nyugat felé, hogy alkalmas időben átvegyék Attila hagyatékát. A rokonni tudat hagyományokra támaszkodó akkori valósága, mai fogalmazásban, a szittyá-hun-avar-székely-magyar jogfolytonosság elméletének felel meg. A honalapítás közjogi tényét is ilyen szemléletben kívánjuk vizsgálni, vagyis nem önmagában, hanem az addig lepergő idő összefüggésein keresztül. Ennél fogva a honfoglalás részletezését nem tekintjük feladatunknak.

A szittyá, hun és avar rokonok korábbi honalapításai ugyanazt a Kárpát-medencét tették meg központnak, amit a Vérszerződésben nemzetté lett magyarok igényeltek. A honfoglalást megelőző félszáz esztendő alatti kárpáti átkeléseket nemcsak hadászati szempont, hanem az ősi juss megismerésének vágya is sürgethette. A történelem jelenlegi állása szerint őseink először 839-ben jelennek meg az Al-Duna mentén, mint a bolgárok szövetségesei Bizánc ellen. Majd 862-ben a morvákat segítik Pribina ellen.

A kútfőkből ismert nyugati szerepléseken kívül bizonyára felfedező, kémlelő csoportokat is küldtek Etelközből az új haza felderítésére. Az apró, gyors lovakon száguldó hírszerzők részletesen tájékoztathatták az etelközi vezéreket. A vereckei átkelés megtanácskozott, helyszíni szemlékre épített tervek alapján, katonai vezetéssel és fegyelemmel mehetett végbe. Minket most inkább azok a közjogi vonások érdekelnek, amelyek a rokon népek másfél évezred alatti államalapításainak következményeként az Árpád-féle, vagy második honfoglaláshoz vezettek.

A századunk közepéig eléggé elhanyagolt őstörténetünk egyre több láncszemmel fűzi egymáshoz a Kr. előtti és utáni első évezredben a Kárpátok koszorúján belül megfordult, magyarul beszélő vagy értő rokon népeket. A tört. hazugság-rengetegben egyre több rést vágnak nemcsak hazai tudósaink, hanem számfizetésben élő kutatóink, sőt egyes nyugati szakemberek is. Aki a Kárpát-medence öt évezredére von. tört., földrajzi és művelődési szakirodalmat ismeri, az előtt nem kétséges, hogy ez a csodálatos geopolitikai egység kezdetlőtől fogva felkeltette a honkereső népek érdeklődését. De a tárgyilagos szemlélt arról is meggyőződhetik, hogy a Kr. előtti és utáni évezred vándornépei közül egyedül a magyar az, amelynek testvérnépei már három ízben alapítottak önálló biro-

dalmat ebben a térségben; a szittyák (Kr. e. 700-400), a hunok és a nyomukba lépő avarok.

Azokban az időkben a népek közti rokonsági viszonyt még élénken áptolták, egymás birtokait nemcsak számon tartották, hanem adott esetben azokra jogigényüket be is jelentették. Honszerző Árpád fejed. is követeivel üzente meg Zalánnak, hogy a Duna és a Tisza közti föld, mint őseinek, Attilának öröksége, őt, az unokát illeti meg. A Vas vármegyei Őrségben pl. a székely haza hagyománya még a kuruc korban is eleven volt.¹⁰⁹⁾ A székely törzsek mai kerületükbe való egybetelepítése valószínűleg Szt. László uralkodásakor vette kezdetét. E folyamat kapcsán László Gy. ismételtén rámutat arra a lényeges szempontra, hogy ezen székely törzsek alatt a Magyaro.-on talált székely és avar nép visszamaradt csoportjait kell érteni.¹¹⁰⁾

Nemzedékről nemzedékre szállt az a hagyomány, amely a szittyák, a hunok vagy az avarok birodalmát mint „örökséget szentesítette” az utódok emlékezetében. Az írásbeliség nélküli államszervezetekben ez a hagyomány-örökség egyenértékű volt a későbbi hétpecsés okmányokkal, és formális tételes jog hiányában az államjog erejével hatott. Érvényesítéséről az akkori államhatalom letéteményesei, a vezérek, a fejedelmek gondoskodtak. Ilyen közjogi helyzetre kell gondolnunk, amikor a krónikák Gestái elevenednek meg lelki szemünk előtt. A történet ott rejti a „parasztság csalfa meséiben, vagy a hegedűsök csacska énekében”. „Anonymus Gestájában még csak arról esik szó, hogy a „szállongó hír” szerint Pannonia egykor az Árpádok őseinek, Attilának földje volt, s így azt jogos jussként foglalták vissza.”¹¹¹⁾ A jelenkori hazai kutatók legszorgalmasabbikja, Sebestyén László tanulmányában meggyőzően bizonyítja, hogy „a magyar honfoglalás nem volt egyéb, mint a Pannoniába visszatérő hun-magyarok jogának érvényesítése.”¹¹²⁾

A régebbi hazai szakemberek közül hasonló nézeten van Illés József jogtörténész, aki a krónikák nyomán emlékeztet, hogy Árpád nem vendégként, hanem „öröklött jogon” jött a hét vezérral Pannoniába.¹¹³⁾ Gombocz Zoltán szerint „a honfoglalás voltaképpen secundus introitus, visszahódítása annak a földnek, amely a hunokkal való rokonság révén a magyarokat illeti meg.”¹¹⁴⁾ Mind Attila, mind Baján kagán államszerzési koncepciójában nagyon is helyénvaló hasonló „közjogi alap” szerepét feltételezni.

A krónikák sorozatában következetesen előforduló szittyá-magyar rokonság okait nyomozva vissza kell mennünk Róma alapí-

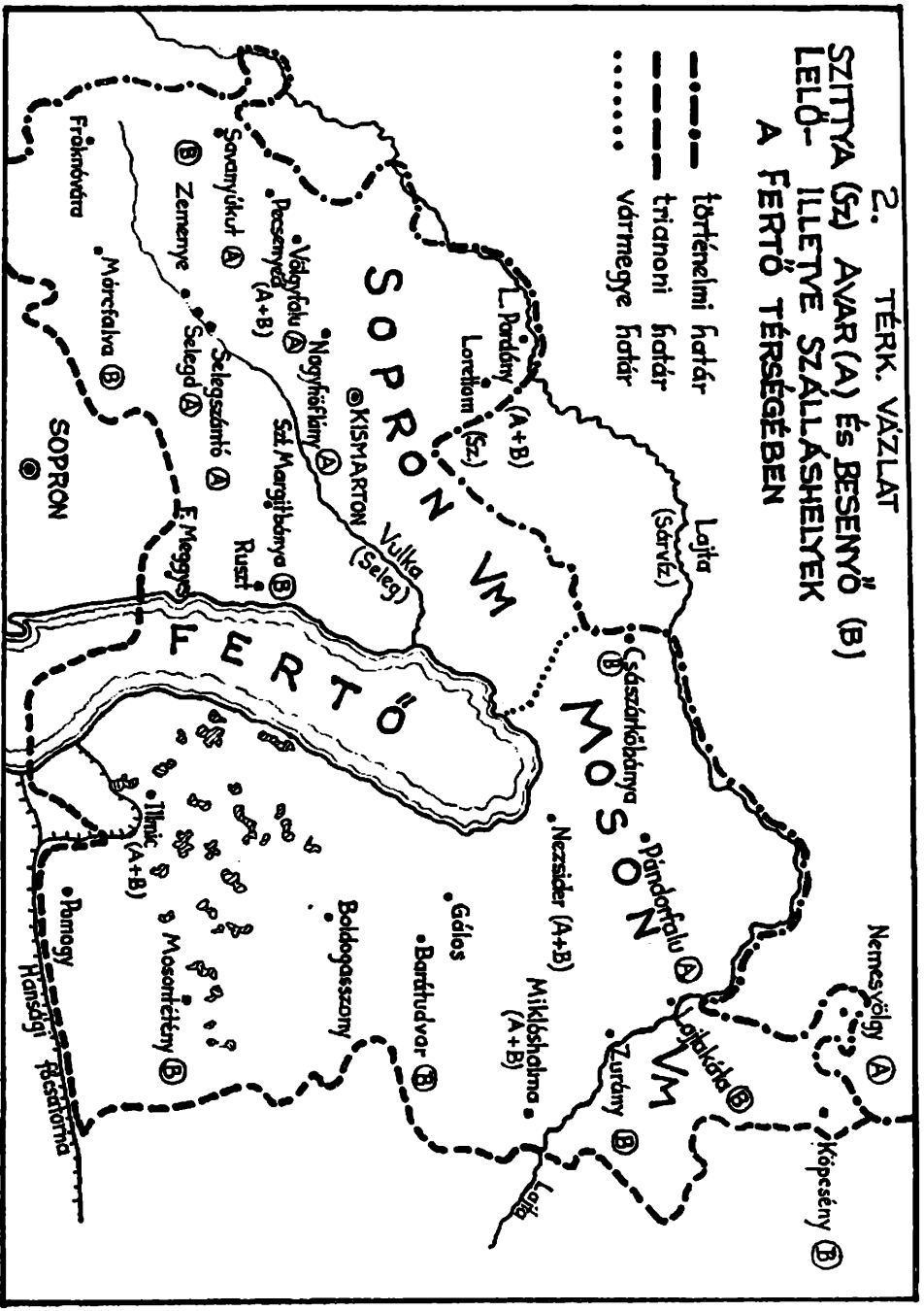
tásának korába. Tört. tény, hogy a szittyja-szarmata befolyás már ezer esztendővel a hunok tört. szerepe előtt érezte hatását a Kárpát-medencében: „Westward they moved into the Carpathian, forming local groups of Scythian culture in Transylvania and on the Hungarian Plain. There is evidence for Scythian trade & even raiding into north-eastern & western Europe.” Az európai művelődésre gyakorolt jótékony hatásukat is élénken ecseteli: „But the Scythians have come down in history not merely as a barbarian tribe of the Eurasiatic Steppe-land, but as craftsmen working in a distinctive & moving style of fantastic animal art.” Az őket kiszorító kelták is átvettek tőlük egyet-mást: Piggott pl. feltétlenül keleti eredetűnek tartja a kelták és germánok nadrágviseletét, ami szittyja közvetítésnek tulajdonítható. Szinte humorosan hat, hogy a szoknyás rómaiak szemében a kelták és germánok nadrágviseletük miatt barbároknak számítottak. Kimutatja, hogy a kínaiak is a HUNOK ruhatárából vették át a nadrágot. (Vajha ráeszmélne a nyugati világ, hogy a ma annyira divatos női nadrágviselet nem egyéb, mint a hunok találmánya . . .) A b. térségre is magunkévá tesszük Piggott ama jelentős megállapítását, miszerint a jelenlegi európai kultúránk nem minden tekintetben vezethető vissza a római hagyományra. A „történelem előtti”, írásbeliséget nem alkalmazó népek (köztük a szittyák) is rányomták bélyegüket az európai életmódra.¹¹⁵) Fehér M. J. szerint a honfoglaláskor itt talált „magyarul beszélő pór nép nem más, mint a Kr. e. évezredben szkyta, később szarmata gyűjtőnéven említett törzsek maradéka.”

A szarmata néven továbbélő szittyja néptörzsek kárpát-medencei jelentőségét Talbot-Rice is méltatja művében.¹¹⁶) A hiteles források közül Bölcs Leó leírása is szittyja-magyar rokonságra célozva állítja, hogy a „sokfejű” szittyja népek között a magyar, mint egyeduralom alatt álló, kiválik. A szabadföldi magyarság állásfoglalását legtalálékosan Erdélyi István (alias Csikménasági) foglalja össze: „Bár a céhbéli történészek tagadják, eredetmondáink, krónikáink és a néphit szerint is, a magyarok a szkítáktól származnak.”¹¹⁷) Zajti Ferenc már 1943-ban hangoztatta a szkita-hun-magyar faji azonosságot.

Csak idő kérdése, hogy az őstörténet-kutatás forráskritikát is kiálló adatokkal felderítse a szittyák és Attila hunjai között a kapcsolatot. Addig is feltételezhetjük, hogy Attila kárpát-medencei honalapítása a szittyja elődök örökségének birtokbavételét szentesítette. Olyképpen, amint azt Álmos fejed. is céljaul tűzte ki, fia, Árpád vezér pedig valóra váltotta. Ennek a másfél évezredes jog-

2. TÉRK. VÁZLAT
 SZITTYA (Sz) AVAR (A) ÉS BESENYŐ (B)
 LEJŐ- ILLETVE SZÁLLÁSHELYEK
 A FERTŐ TÉRSÉGÉBEN

- történelmi határ
- - - trianoni határ
- ..... Vármegeye határ

folytonosságnak leszögezése a szláv és dáko-oláh elképzelések megdöntése miatt is óriási jelentőségű.¹¹⁸⁾

A szittyák és hunok közti évszázadokban a magyar jogfolytonosságot a szarmaták képviselték, ugyanúgy, mint a velük és a hunokkal keveredett gepidák az avarok előtti intervallumokban. (A szarmaták több hullámban szállták meg az Alföldet. Jazig törzsük a Kr. e. I. szd. kezdetén érkezett hazánkba.)¹¹⁹⁾ Ahhoz ugyanis, hogy egy egész nép faji jegyei megváltozzanak, a vérkeveredést előidéző együttélők (a gepidák eseténben a hunok és alánok) tömeges jelenléte szükséges. A mai hazai régészet egyik szorgalmas művelője, Bóna István is, aki saját bevallása szerint több száz longobárd és gepida sírt tárt fel, a szakember biztos tudatával jelenti ki: „A gepidáknál valaha uralkodó volt az északi (nordikus) típus, ebből azonban HUN és ALÁN (hozzátehetjük: helyi szarmata) keveredéssel átmeneti típusok sora alakult ki.”¹²⁰⁾

A régészeti leletek sokasága kétségtelenül megerősíti a tört. tényt, hogy minden elsikkasztó szándékkal szemben a hun fajú nép számottevő töredékei igenis fennmaradtak az avarok honfoglalásáig, éspedig az Ennstól az Erdélyt övező Kárpátok koszorújáig: Marjalaki Kiss Lajos pedig egészen az Árpád-féle v. II. magyar bejöveteelig tételezi fel a szarmaták továbbélését. Mócsy András viszont a gepidákba és avarokba való „nyomtalan” beolvadásukat tételezi fel.¹²¹⁾ A Névtelen (azaz Anonymus) által a honfoglaláskor hazánk területén talált „parasztság” Marjalaki Kiss Lajos (1929) szerint nem más, mint a Kr. e. évezredben szkíta, később szarmata gyűjtőnéven említett néptörzsek magyarul beszélő maradéka. A rokonsági kapcsolattal magyarázható az is, hogy „Attila segédcsapataiban a tucatnyi vazallus nép közül a szarmaták a harmadik helyen szerepelnek.”¹²²⁾

A szittyák kárpát-medencei múltjára eddig főként a régészet vetített fényt, az írott források egyelőre még hiányosak. Jóllehet, az ásatási feltárások is igazolják, a hun-avar-magyar rokoni kapcsolatot és általa a hun-fajú népek Árpád-féle honalapítás előtti folyamatos jelenlétét a Kárpát-medencében, mégis a történelem segédtudományai révén még sok kedvező meglepetés fogja érni a magyarságot, különösen a 896. második bejövetelet megelőző fél évezredre von. Schreiber müncheni történetíró is éppen a hunokról szóló művében állapítja meg lelkesen, hogy „minden pillanat nagy meglepetéssel szolgálhat.”¹²³⁾ Mert amit a kutatás kénytelen hallgatólagosan feltételezni, az előbb-utóbb bizonyossá válhatik az előkerülő régészeti és egyéb leletekkel.

Örvendetes jelenség, hogy a pánszláv bolsevista vonalvezetés ellenére egyre több hazai kutató hirdeti a hun származás tudatát. Dienes István figyelmet érdemlő fejtegetését egyetértőleg vesszük tudomásul: „Noha a magyarokat először a nyugati, krónikások azonosítják a hunokkal, s nem csak velük, hanem a Kárpát-medencében élt avarokkal is, a magyarok nem tőlük vették át a hun származás tudatát. A pusztai népek Attila emlékét, aki a keleti világ legnagyobb uralkodója volt, bizonyosan őrizték.”¹²⁴⁾

Dienesel összhangban László Gy. is állítja, hogy a magyarok magukat hun utódoknak tartották. A szittyá-hun-avar-magyar folytonosság láncszemeinek összeillesztésénél ugyancsak Lászlóra hivatkozhatunk, aki szerint „írott nyomai is vannak annak, hogy az avarok magukat hun-nak nevezték. A nyugati források is írnak avarokról, akiket hunoknak is hívnak: avari qui et hunni nominantur.”¹²⁵⁾ „A magyar származástudatban, krónikáink nyomán, Árpád magyarjain és a hunokon kívül csak a szkíták éltek eleve-
n szittyá néven.”¹²⁶⁾

A rokon népeinkhez fűződő szálakat vizsgálva feltűnő a krónikások és későbbi történétírók ama gyakorlata, amely a magyarokat hunnak, illetve szittyának nevezi. ORTELIVS térképe még a XVI szd.-ban is Szkithiából származtatja a hun, illetve magyar népet, amely a „szittyá” nyelvet használja. Kifejezéseinek sajátossága és megbízhatósága végett célszerű eredeti latin nyelven idézni: „HUNGARIA — quae nomen ab HUNNIS vel HUNGARIS ex SCYTHIA profetis, qui eam incolunt, habere constat — Pannonias et ultra Danubium IAZYGUM et Dacorum Regionem fere omnem occupat. Incolae SCYTHICA lingua utuntur, ab omnibus finitimis diversa.”¹²⁷⁾ Két évszázaddal Ortelivs után GIBBON brit történétíró (1737-1794) még mindig a „Scythian” gyűjtőnévvel jelöli meg hazánk hun, avar és magyar lakóit: „Hungary has been successively occupied by three SCYTHIAN colonies: 1) the HUNS of Attila, 2) the ABARÉS in the sixth century and 3) the Turks or Magyars, A.D. 889 (sic!), the immediate and genuine ancestors of the modern Hungarians.”¹²⁸⁾

A Dunántúl megszállása 900-ban fejeződik be. Ettől kezdve B. földrajzi térsége Magyaro. integer részét képezi. A bajorok fölötti 907. pozsonyi és ennsburgi győzelemmel Árpád a hagyományos Enns folyónál jelöli ki a Magyar Birod. határát. A mai Alsó-Ausztria (az akkori Awarische Mark) az Enns folyóig, Styria pedig (akkor még mint Karinthia része) a Koralpe gerincéig kerül magyar uralom alá. A magyarok tehát az egykori hun, illetve avar

birod. nyugati határáig terjesztik ki politikai hatalmukat. Altalánosságban szólva, az Enns politikai, az Inn pedig katonai határunk volt. Az Enns folyón túli, mostani felső-ausztriai területésáv, amelyet népmeséink Operencia néven örökítettek meg, részben továbbra is magyar hódoltság maradt, annak ellenére is, hogy Hóman szerint őseink 913-ban az Inn melletti vereség következtében elvesztették fölötté kizárólagos politikai felügyeletüket.¹²⁹⁾ A Pályám emlékezetében Kazinczy büszkén jegyzi meg, hogy „ez volt valaha határa hazánknak”. Az Enns mint határfolyó hagyomány-szerűen választotta el a nyugati hatalmakat a keleti hódítóktól. A hunok és avarok uralma között a longobárdok is az Ennsig terjeszkedtek. Az Avar Birod.-at több mint két évszázadig, a honfoglaló magyar hatalmat pedig vagy hét évtizeden át védelmezte az Enns. Fél.évezred múlva azonban megint visszatértek ide a magyarok: „Die Ungarn drangen bis an die Enns (1481) u. errichteten dort bald hernach Schantzen. Das Vordringen der Ungarn bis an die Enns macht diese wieder zu festen Grenze.”¹³⁰⁾ Emlékeztetnünk kell arra a kevésbé ismert tényre is, miszerint az egykori Awarische Mark meghódításával egyidőben honfoglaló őseink Morvország jelentős részét is birtokba vették. Ennek a területnek katonai kiürítése (magyar telepek továbbra is fennmaradtak!) forrásilag bizonytalan. Mindenesetre később következhetett be, mint a Morvamező feladása.¹³¹⁾

A statusquo és réalpolitika percmemberkéinek siserahada, a pánszláv-pángermán történetamisítnak bedőlve ne siránkozzék a magyarok föld-foglalása miatt. Elődeink (szittyák, hunok, avarok és szarmaták) nem vehettek el területet a szlávoktól (még kevésbé az oláhoktól), azon egyszerű oknál fogva, hogy ezek a betolakodók akkoriban még ott sem voltak! Első rajaik is csak mint málhahordozó segédcsoportok érkeztek a hunokkal, illetve avarokkal egyidőben, nem mint hódítók, hanem mint szolgák. Még a nevük is erre utal: „szláv” a latin „slavus-esclavus” (rabszolga) szóból ered. Nem kisebb személyiség, mint a ködös Albionból való Szt. Bonifác (a germánok hittérítője) „született rabszolgáknak”, továbbá „büdös” és „megvetésre méltó” fajzatnak tartotta őket. Ezen külsőségeknel lényegesen jelentősebb belső jellemzésük ugyancsak korabeli papi személytől származik: „Allen Slawen ist die Untreue eigen, (incerta fides). Man kann ihnen keinen Glauben, kein Vertrauen schenken.”¹³²⁾ Mintha csak az évezreddel későbbi Abraham A Sancta Clara templomi korholását hallanánk, annyira egyező a két papi személy kifakadása. (Ld. a 29. fej.-t.) Félreértések elkerülése végett

hangsúlyozzuk, hogy egyes szláv törzsek keveredés, beolvasztás folytán lényegesen átalakulhattak, minélfogva északon a baráti lengyel, délen pedig a horvát nemzet jött létre. Az ugyancsak jóindulatú bolgár nép csak nyelvében szláv, fajlag török-mongol, s mint ilyen, közelebb áll hozzánk, mint a szlávokhoz.

A rosszindulatú történetírás szlávofil szerzői, végtelenül hiányos dokumentáció ellenére sem riadnak vissza a honfoglalással bizonyos „elnyomást” is kapcsolatba hozni. A lakatlanság miatt azonban nemigen volt kit elnyomni, és ha László Gy. elmélete az elszlávosított avarokról forráskritikailag is beigazolódik, akkor az „elnyomás” vádjá egyszer s mindenkorra kikapcsolódik. A mai hazai, marxista nevelésű céhbeliek álláspontja is hasonló: „Az ország a Dunántúl és az északnyugati vidék egyes részeit kivéve jóformán üres, lakatlan terület volt.”¹³³⁾ B. földrajzi térségét is jobbra erdőrengetegek borították. Hiszen most, tizenegy évszázad után, közel egyharmada (29 %), Vas vm elcsatolt részének pedig mintegy fele még mindig erdőség. Egy Dunántúlról szóló szakmunkában olvassuk, hogy a honfoglaláskor a Kárpát-medence „elszegényedett senki földje volt, nagy részét erdők borították.”¹³⁴⁾ A lakatlanságot és erdőséget Macartney is kiemeli: „There were only one or two places larger than hamlets in Pannonia or in the Alföld, Transylvania too consisted at that time mostly of unpenetrated forest.”¹³⁵⁾ Burghardtra hivatkozva Somogyi László is megállapítja: „Während der Landnahmezeit durch die Magyaren war es 150 Jahre hindurch ein unbesiedeltes GRENZÜDLAND der Magyaren.”¹³⁶⁾ A félhiv. osztrák Historischer Weltatlas a Kárpátok koszorúját Dévénytől Orsováig, különösen É-Keleten és Erdélyben, még az 1400. állapotokat ábrázoló térképen is mint lakatlan területet tünteti fel.¹³⁷⁾ Fentieket Wenczel Gusztáv számokban is kifejezte. Állítja, hogy az Árpád-kori Magyarok-nak mindössze egyharmada mezőség, kétharmada mezőgazdasági művelésre alkalmatlan volt. Ez utóbbi fele-fele arányban erdőből, illetve vizesmocsaras, sziklás területekből állt. Karácsonyi szerint is „az ország legnagyobb része pusztá és lakatlan volt.”¹³⁸⁾

A hadászati megfontolások is a Kárpát-medence honfoglaláskori lakatlansága mellett szólnak. A honfoglalást aránylag kisszámú harcos gyorsan és simán bonyolította le. A lakott területeken pedig azért nem fejtettek ki ellenállást, mert László Gy. „csatlakozott népei”: a magyarul beszélő avarok, vagy a hun-avar eredetű székelység és esetleg az „első” honfoglalás ú.n. előmagyarjainak leszármazottjai testvérként örömmel fogadták a megszálló magya-

rokat, sőt avar hadak segítségüket is felajánlották Árpádnak. Ez az érzelmi motívum nagyon is érthetővé válik, ha figyelembe vesszük, hogy a késői avar kor népeinek jelentős hányada, László Gy. szerint, magyar volt.

„Így foglalták el tehát a magyarok 896 nyarán a Nagy Magyar Alföldet, nem hódításvágyból, nem mások sérelmével, hanem a létfenntartás jogánál fogva minden nemzetet megillető birtokbavétel-
lel.”¹³⁹)

7. OSTMARK MINT BAJOR HÜBÉRES TARTOMÁNY

Árpád magyarjaival olyan politikai hatalom kezdte formálni a Kárpát-medencét, amelyhez fogható állami rendező erő ott még sohasem működött. A veszély nyugat, nem kelet felől fenyegetett, már a hunok és avarok idejében is. Különösen ez utóbbiak révén értesülhettek honfoglalóink jól bevált, stratégiai berendezésekről, amelyeknek emlékezete szájhagyomány útján maradt fenn a IX. szd. folyamán. A hun és avar elődök nyomdokaiba lépve Árpád is igyekezett hatalmát az Ennsig kiterjeszteni. Ennél többet nem akart, mert eddig terjedt az a juss, amelyről az avarok tájékoztatták. A Kárpát-medence birtokba vételével honfoglaló őseink tehát kénytelenek voltak az új haza eléggé terhes védelmét is vállalni.

Az Awarische Mark (Hunnia) a 907. pozsonyi és ennsburgi győzelemmel magyar fennhatóság alá kerül. Ezen Ungarische Grenzmark-nak is nevezett tartom. vezetésére a magyaroknál menedéket kereső Arnulf bajor hg. kap megbízatást 915-ben, aki Pöchlarn római kori várában székel. Az őt követő magyar helytartók a szomszédos Melk erődítményéből irányítják a meghódított tartományt addig, amíg Hatto örgróf 983-ban vissza nem szorítja őket. A dunamenti sziklán, amelyen fejedelmeink várkastélya emelkedett, most bencés kolostor áll.

A magyar katonai határőrvidéknek, legnagyobb kiterjedése idején, az Enns, illetve (a Karinthia és Styria közti későbbi választóvonal) a KORALPE gerince képezte a nyugati határát. Az ezeréves határtól nyugatra eső, legkésőbb kiürített tartományrészek magyar uralma 140-150 évre tehető.

A lech-mezei (955) vereség távolról sem jelentette az Enns-határ feladását. Csak két évtized múlva kénytelenek elhagyni a magyar vezérek Melk várát. A gyér népességű dunamenti örvidékre ettől fogva kezdtek beszivárogni a bajorok (976). Miután Géza fejed.

hangsúlyozzuk, hogy egyes szláv törzsek keveredés, beolvasztás folytán lényegesen átalakulhattak, minélfogva északon a baráti lengyel, délen pedig a horvát nemzet jött létre. Az ugyancsak jóindulatú bolgár nép csak nyelvében szláv, fajlag török-mongol, s mint ilyen, közelebb áll hozzánk, mint a szlávokhoz.

A rosszindulatú történetírás szlávofil szerzői, végtelenül hiányos dokumentáció ellenére sem riadnak vissza a honfoglalással bizonyos „elnyomást” is kapcsolatba hozni. A lakatlanság miatt azonban nemigen volt kit elnyomni, és ha László Gy. elmélete az elszlávosított avarokról forráskritikailag is beigazolódik, akkor az „elnyomás” vádjá egyszer s mindenkorra kikapcsolódik. A mai hazai, marxista nevelésű céhbeliek álláspontja is hasonló: „Az ország a Dunántúl és az északnyugati vidék egyes részeit kivéve jóformán üres, lakatlan terület volt.”¹³³⁾ B. földrajzi térségét is jobbra erdőrengetegek borították. Hiszen most, tizenegy évszázad után, közel egyharmada (29 0/0), Vas vm elcsatolt részének pedig mintegy fele még mindig erdőség. Egy Dunántúlról szóló szakmunkában olvassuk, hogy a honfoglaláskor a Kárpát-medence „elszegényedett senki földje volt, nagy részét erdők borították.”¹³⁴⁾ A lakatlanságot és erdőséget Macartney is kiemeli: „There were only one or two places larger than hamlets in Pannonia or in the Alföld, Transylvania too consisted at that time mostly of unpenetrated forest.”¹³⁵⁾ Burghardtra hivatkozva Somogyi László is megállapítja: „Während der Landnahmezeit durch die Magyaren war es 150 Jahre hindurch ein unbesiedeltes GRENZÜDLAND der Magyaren.”¹³⁶⁾ A félhiv. osztrák Historischer Weltatlas a Kárpátok koszorúját Dévénytől Orsováig, különösen É-Keleten és Erdélyben, még az 1400. állapotokat ábrázoló térképen is mint lakatlan területet tünteti fel.¹³⁷⁾ Fentieket Wenczel Gusztáv számokban is kifejezte. Állítja, hogy az Árpád-kori Magyarok-nak mindössze egyharmada mezőség, kétharmada mezőgazdasági művelésre alkalmatlan volt. Ez utóbbi fele-fele arányban erdőből, illetve vizesmocsaras, sziklás területekből állt. Karácsonyi szerint is „az ország legnagyobb része pusztá és lakatlan volt.”¹³⁸⁾

A hadászati megfontolások is a Kárpát-medence honfoglaláskori lakatlansága mellett szólnak. A honfoglalást aránylag kisszámú harcos gyorsan és simán bonyolította le. A lakott területeken pedig azért nem fejtettek ki ellenállást, mert László Gy. „csatlakozott népei”: a magyarul beszélő avarok, vagy a hun-avar eredetű székelység és esetleg az „első” honfoglalás ú.n. előmagyarjainak leszármazottjai testvérként örömmel fogadták a megszálló magya-

rokat, sőt avar hadak segítségüket is felajánlották Árpádnak. Ez az érzelmi motívum nagyon is érthetővé válik, ha figyelembe vesszük, hogy a késői avar kor népeinek jelentős hányada, László Gy. szerint, magyar volt.

„Így foglalták el tehát a magyarok 896 nyarán a Nagy Magyar Alföldet, nem hódításvágyból, nem mások sérelmével, hanem a létfenntartás jogánál fogva minden nemzetet megillető birtokbavétel-
lel.”¹³⁹)

7. OSTMARK MINT BAJOR HÜBÉRES TARTOMÁNY

Árpád magyarjaival olyan politikai hatalom kezdte formálni a Kárpát-medencét, amelyhez fogható állami rendező erő ott még sohasem működött. A veszély nyugat, nem kelet felől fenyegetett, már a hunok és avarok idejében is. Különösen ez utóbbiak révén értesülhettek honfoglalóink jól bevált, stratégiai berendezésekről, amelyeknek emlékezete szájhagyomány útján maradt fenn a IX. szd. folyamán. A hun és avar elődök nyomdokaiba lépve Árpád is igyekezett hatalmát az Ennsig kiterjeszteni. Ennél többet nem akart, mert eddig terjedt az a juss, amelyről az avarok tájékoztatták. A Kárpát-medence birtokba vételével honfoglaló őseink tehát kénytelenek voltak az új haza eléggé terhes védelmét is vállalni.

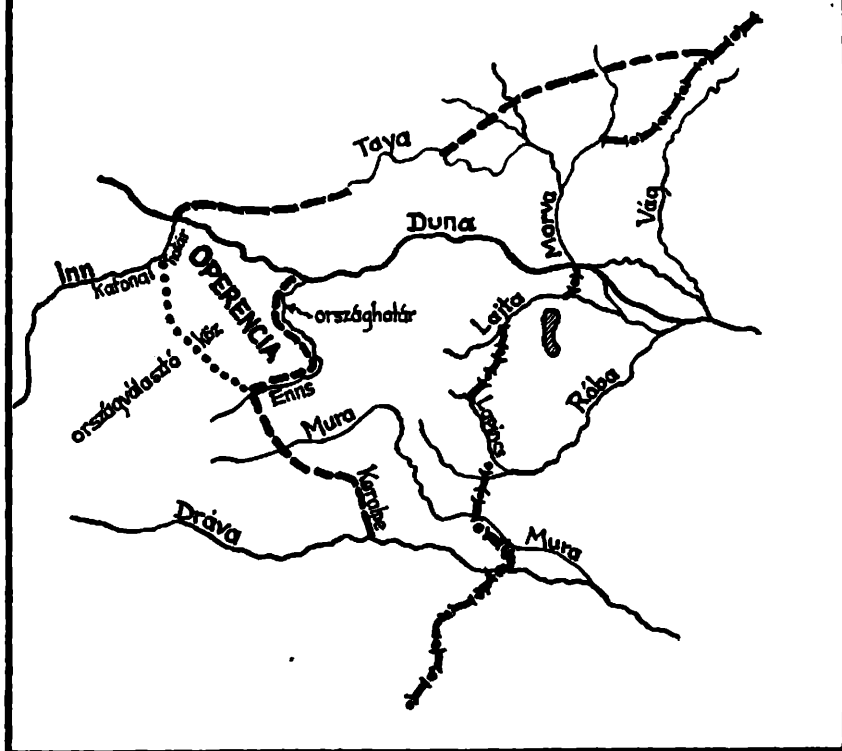
Az Awarische Mark (Hunnia) a 907. pozsonyi és ennsburgi győzelemmel magyar fennhatóság alá kerül. Ezen Ungarische Grenzmark-nak is nevezett tartom. vezetésére a magyaroknál menedéket kereső Arnulf bajor hg. kap megbízatást 915-ben, aki Pöchlarn római kori várában székel. Az őt követő magyar helytartók a szomszédos Melk erődítményéből irányítják a meghódított tartományt addig, amíg Hatto örgróf 983-ban vissza nem szorítja őket. A dunamenti sziklán, amelyen fejedelmeink várkastélya emelkedett, most bencés kolostor áll.

A magyar katonai határőrvidéknek, legnagyobb kiterjedése idején, az Enns, illetve (a Karinthia és Styria közti későbbi választóvonal) a KORALPE gerince képezte a nyugati határát. Az ezeréves határtól nyugatra eső, legkésőbb kiürített tartományrészek magyar uralma 140-150 évre tehető.

A lech-mezei (955) vereség távolról sem jelentette az Enns-határ feladását. Csak két évtized múlva kénytelenek elhagyni a magyar vezérek Melk várát. A gyér népességű dunamenti örvidékre ettől fogva kezdtek beszivárogni a bajorok (976). Miután Géza fejed.

A X. SZÁZADI MAGYAR NÉPI TERJESZKEDÉS NYUGATI HATÁRA A FÖLDRAJZI NEVEK ALAPJÁN

----- X. szd. határ   -·-·-·- történelmi határ

3. TÉRK. VÁZLAT

Quedlinburgban (973) Nagy Ottóval békét kötött, létrejött Babenberg Lipót őrgrófsága, amelynek kezdetét a germanisták Melk bevételének évétől (976) számítják, jóllehet annak első okmányi említése csak húsz esztendő múlva (996) fordul elő. A kútfőbeli OSTARRICHI további névalakulása: OSTerriche, Ostreich, Osterreich. Bajoro.-hoz való tartozását angol elnevezése: Bavarian East March, találóan tükrözi.

Úgy látszik, Géza fejed. (973) békekötése csökkentette a Bécsen túli övezet hadászati jelentőségét, mégiscsak ellenséges nyomásra adták fel elődeink az „óperenciás” határt. A krónikások feljegyezték, hogy Babenberg Lipót őrgrófnak (976-994) csak háború árán sikerült a Traisen folyócskáig, illetve a Bécsi-erdőig (983-987) előnyomulnia. Amint az előző szd.-ban, most is felújult a határ, amely közel négy évszázad folyamán római választóvonal volt Pannonia és Noricum között. A megismételt határ-kijelölések is arra mutatnak, hogy a régiek mennyire ragaszkodtak a történet által szentített természetes határokhoz. Visszajöttek azok a bajorok, akiknek elődjük a IX. szd.-ban ugyanúgy próbálkoztak az Awarische Markban. Az új nevű katonai ütköző terület most előjelt cserélve a magyarok ellen állt őrt. Ostarrichi-Ostmark tehát csak a X. szd. utolsó negyedében kezd kelet felé terjeszkedve, a zavaró és lassú, elszakadó mozdulatokat végző magyarok nyomában, fokozatosan kialakulni.

Miután 987-ben a Bécsi-erdő mögé vonultak vissza cleink, 1002. táján Bécs térségébe is benyomultak a germánok. A mostani Bécs akkori kezdetleges elődje tehát majdnem egy évszázadig egyhuzamban magyar kézen volt.¹⁴⁰⁾

A magyarság IX-X. szd.-i dunavölgyi fölényére jellemző, hogy Bécs első írásbeli említése is vele kapcs. történik. Egyik krónika a magyarok és germánok 881. WENIA melletti összecsapásáról ad hírt. Következő írásos megnevezése másfél évszázad múlva, 1030-ban szintén magyar von. Ugyanis 1030-ban Szt. István visszafoglalja Bécset. Arra, hogy Bécs a XI. szd. folyamán milyen kezdetleges helység lehetett, abból is következtethetünk, hogy Melk a magyarok 976. kivonulása után jó évszázadig maradt még Ostarrichi központja. Vannak, akik Melk várának elestét 984-re teszik. Csak 1100-ban merészelték azt TULLN-ba, majd 1118-ban Lipóthegyre (Leopoldsberg) áthelyezni. Végül aztán 1137-ben tették meg Bécset a hercegség székhelyévé. Kilenc évtizeddel a magyarok kivonulása után emelkedett a kelta eredetű Vindobona helyén alapított kicsike Bécs „fővárosi” rangra.

A jelentéktelen Bécs és helytartói, az alárendelt, hűbéres Babenberg örgrófok, valamint (a mai Alsó-Ausztriánál lényegesen kisebb) Ostarrichi még mindig a bajor püspököktől függtek, amikor Szt. István már két érsekséget (az esztergomit 1001-ben, a kalocsait 1006-ban) és nyolc püspökséget alapított. Bécs csak nagyké-sőn, több mint négyszáz év múlva, 1469-ben kapott püspököket.

A tud. színvonalú kutatásokkal meghatározott statisztika is az Árpádok egyházi és világi központjának elsőbbségét igazolja. Ösz-szehasonlításunk időpontja az 1200. év, amikor Esztergom 18 000 lakosával és hat plébánia-templomával szemben Bécs négy plébá-niája keretében mindössze 12 000 lélek élt.¹⁴¹⁾ Ha négy évtized múlva a tatárjárás nem öli halomra és fűzi rabláncra a virágzó magyar falvak és városok népét, akkor Bécs fejlődése a következő századokban sem előzi meg Budáét, Esztergomét. De szellemi mű-veltség és művészet terén Magyaro. 300 év múlva is maga mögött hagyta nyugati szomszédját. Mátyás budai könyvtára egyedülálló az Alpoktól északra és keletre, a budai könyvnyomda vetekszik az európaiakkal, az esztergomi Bakócz-kápolna pedig a renaissance legpompásabb dunamenti alkotása.¹⁴²⁾ (Ld. továbbá a 2. és 14. fej.-t.)

Ostarrichi hűbéres örgrófság volt még, amikor a magyar kirá-lyok már nagybirodalmat (Großreich) létesítettek.¹⁴³⁾ Az első év-ezred fordulóján még csak csirájában létezett a jóval későbbi Ausztria. „The position of the Babenbergs was at that time still a modest one”, jegyzi meg az Encyclopaedia Britannica. Ugyanis a német császár megbízásából, 976. óta Ostarrichi élén álló Babenberg örgrófok nem voltak uralkodók, hanem egyetlenegy határgrófság hűbéres urai, akiknek amúgy is lazán körvonalazott joghatóságát az egyházi birtokok sérthetlensége is korlátozta. Különösen a passauai püspökség tekintélye volt érezhető. Terjedelmes latifundi-umok álltak Salzburg, Regensburg és Freising közvetlen ellenőrzése alatt, a hasonló kiválságos kolostori birtokokról nem is szólva. „The Babenbergs’ territorial rights were no greater than those of other leading noble families and ecclesiastical immunities dimi-nished their power within their official sphere. The bishops of Pas-sau exercised diocesan powers in Austria & owned some important trading centres which later developed into towns.”¹⁴⁴⁾

Ostmark közjogi fejlődésében további lépést jelent hercegi rangra való emelkedése (1156), miután (1154) kivált Bajoro.-ból. Formálisan 1192-ben, Ostmark és Styria egyesítése által jött létre Ausztria. De most is csak önálló-állami jogkör nélküli, hűbéres

tartománya a Nyugat-Római Birodalomnak. Ezt a politikai állapotot rögzítik azok az európai térképek, amelyek az 1200. körüli Európát ábrázolják. Szempillantás alatt bárki meggyőződhetik, hogy az akkoriban három évszázados államiságra visszatekintő és Közép-Európa legnagyobb országát képező HUNGARIA délnyugati határa a dalmát tengerpart.

A tulajdonképeni Ausztria akkor kezd éledni, amikor Habsburg Rudolf német-római csász. 1282-ben fiainak adományozza Ostmark és Styria hercegségét. Ez pedig, Rudolf megsegítésével a cseh Ottokár ellen, a magyarok által vált lehetségessé. De még mindig csak két hercegségből állt.

A germán Drang-nach-Osten szelleme ott lebegett a Lajta körül, és a Habsburgok addig nem nyugodtak, amíg a kapóra jött török veszedelem következményeként Magyaró-ot gyarmatukká nem tehették.

A honfoglalás után egy évszázaddal, 996-ban először említett Ostarrichi alatt kezdetben az Enns és Traisen, majd az Enns és Bécsi-erdő közti Duna-szakasz déli partvidéke értendő.¹⁴⁵⁾ Az osztrák-germán propagandára való tekintettel nem győzzük eléggé hangoztatni, hogy az OSTMARK elnevezés tört. és politikai műszó, amelyet a múlt szd. pángermánistái kezdtek alkalmazni, és nyoma sincsen a középkori forrásokban. Erre figyelmeztet az osztrák Zöllner magyarázata: „Das deutsche Wort ‚OSTMARK‘, das in der histor. u. politischen Terminologie des 19. u. 20. Jhs. eine große Rolle spielt, wird in mittelalterlichen Quellen für die babenbergische Mark ebensowenig wie für die Karolingische verwendet.”¹⁴⁶⁾

Az Ostarrichival kapcs. X-XI. szd.-i területi változások jobb megértése végett még két kisebb átmeneti jellegű Markról is szólnunk. Az egyik NEUMARK, amely a Lajta-Fischa-Duna és Pitten Mark közti, többnyire sík vidéket, valamint a Dunától É-ra a Morvamezőt foglalta magába. A másik PITTEN MARK v. PITTENERWALDMARK (Pitten székhellyel, a Lajta mellékvizét képező Pitten folyócska mellett) az a nyugati tört. határunk, kb. Bécsújhely és Friedberg közti szakaszához tapadó térség, amelyet a Semmering, a Traisen forrásvidéke, a Bécsi-erdő és a Piesting fog közre. Hosszú ideig tartó magyar uralmára emlékeztet Vancsa szerint is az ottani négy UNGER-előtágú és egy Marca Hungarica középkori helynév is.¹⁴⁷⁾ A bajorok csak azután szervezheték meg mindkét Markot, miután a magyarok 1043. után fokozatosan feladták.¹⁴⁸⁾ A lajta- és morvamenti határunk véglegessé válását nem köthetjük határozott évszámhoz, középarányosként a XI. szd. kb.

zépére tehetjük, ugyanis mind a pitteni grófság, mind pedig a múlt szd.-ban kitalált Neumark nevű határvidék körül még mindig folyik a tört. vita: Területi hovatartozásukat illetően bizonytalanságot okoznak az egymásnak ellentmondó forrásadatok.¹⁴⁹⁾ A német nyelvű szakirod. is erre való tekintettel helyezi a Lajta-határ végérvényes biztosítását a XI. szd. második felére. (Ld. a 10. fej.-ben is.) 1158-ban Styria annektálta Pitten Markot, a Steinfeldig tolva ki északi határát. Miután IV. Béla a budai békében (1254) megszerezte Styriát és vele a hozzátartozó volt Pitten Markot, ez utóbbit a cseh kézen levő Ostmarkhoz csatolva a Styria és Ostmark közti, mai napig is változatlan határt a Semmering-Wechsel vonalon állapították meg. A pitteni grófságot egyesek szerint 1463-ban egyesítették Alsó-Ausztriával, mások szerint viszont a XVI. szd. elejéig Styriához tartozott.¹⁵⁰⁾

Ausztria a mai napig sem érte el azt a közjogi, területi és nemzeti egységet, amelynek Magyaro. alkotmányánál fogva már alapítása óta részese. Amint egykor önálló grófságok, hercegségek, úgy ma önálló tartományok gyűjtőneve.¹⁵¹⁾ Magyaro. viszont a honfogl. óta egységes államkeretet képez. Magyaro. határain belül nem voltak tartományok. A Dunántúl, Bácska v. Bánát sohasem bírt külön tartományi jelleggel. Csak földrajzi, illetve táji, nem politikai v. közigazgatási megjelölések voltak. A királyi megbízottak (várispánok) által igazgatott vármegyék mint közigazgatási egységek központi irányítás alatt álltak.

A mai értelemben vett Ausztria államjogi alapjai az egész középkor folyamán kezdetlegesek voltak. Három tartománya (a mai Alsó-Ausztria, Styria és Karinthia) csak lazán kapcsolódtak egymáshoz. Különállóságuk kifejezésre jut abban is, hogy ún. államiságuknak közös neve nem volt. Ostarrichi, illetve Ausztria alatt még 1192. után is csak azt az egyetlen tartományt értették. A köztudatban az új fogalom nem terjedt ki Styriára v. Karinthiára. Hiszen a X-XIII. szd.-ban az „osztrák” hercegség nem volt egyéb, mint német birodalmi hűbér. („La marche orientale de l'Empire Germanique — X-XIII siècle” — Encyclop. Universalis, Párizs. „Austria not formally known as such until the end of the 12th century”, Encyclop. Britannica.)¹⁵²⁾ Az sem érdektelen, hogy egykori íróink csak a XVIII. szd.-ban kezdik elhagyni az addig használatos Bécország elnevezést, amit kizárólag Ostmarkra (Alsó-Ausztriára) értelmeztek. Nincs ebben semmi különös, mert Ausztria a mai formájában és kiterjedésében a XIX. szd.-ig nem volt a térképen. A megbízható Knaurs-féle térk.-sorozat alapján is csak

ettől kezdve vehetne tudomást egy félig-meddig önálló Ausztria létezéséről a tájékozatlan érdeklődő. Teljes egységű és függetlenségű „Osterr-ich” pedig az I. v.h. utáni ábrázolás alapján mutatkozik először a német atlasz adatai nyomán.¹⁵³) (További térk. adatokat ld. a 10. fej.-ben.)

Amíg a mostani Ausztria a mohácsi vész előtt egymással versengő, csaknem önálló határgrófságok laza tömörüléséből alakult kis területű, politikai egységet és függetlenséget nélkülöző földrajzi fogalom, addig Magyaro. hat évszázadon át területileg, gazdaságilag, politikailag egységes, központi vezetésű, önálló államalakulat volt, amely Hungarian Kingdom néven minden világtaszban megtalálható: Szomszédjával, a szabadságszerető lengyel nemzettel a középkor végéig Európa kimagasló politikai tényezői közé tartozott. A két szomszéd állam európai szerepét a történészek is méltatják: „Hungary & Poland were probably the most powerful single states in Europe & effectively shielded Europe against all invaders from the east & southeast.”¹⁵⁴)

Nem hízelgő az a tört. ítélet, amely szerint a jelenkor előtt osztrák nemzet sohasem létezett: „Il n'a jamais existé, avant l'époque contemporaine de nation autrichienne.” (Encyclop. Universalis, Párizs) Viszont a várispánságok államigazgatási hálózatával és központi királyi hatalmával Magyaro.-t már réges-régen UNGARIA v. HUNGARIA néven ismerte a világ. Egységes nemzet volt már akkor is, amikor osztrákok alatt csak a hasonnevű tartom. (Ostarrichi, Ostmark, Österreich), vagyis jobbára a Bécsei-medence germánjait értették. A többi középkori tartom. alattvalója stájernek, karantánnak, tirolinak, nem pedig osztráknak érezte magát: „They were the loyal subjects of the Austrian Emperor & played a leading part in the services of the Monarchy, but they did not feel that they were ‚AUSTRIAN’ by nationality.” A regionális elkülönülés tört. hátterét az Area Handbook for Austria így magyarázza: „The variety in speech among Austrians reflects a mixed ethnic background. Despite the apparent homogeneity of the population, ethnic differences betw. the people in the various regions are recognized & sometimes evoke pride & scorn. These differences date back to the ancient times when Illyrians, Celts, Romans, Teutons, HUNS & others lived & warred on the territory that was to become Austria. The present ethnic mixture is largely derived from the results of conflicts betw. the Franks & the AVARS.”¹⁵⁵)

Az osztrák földrajzi és állami keretek nem előbb mint a középkor végén alakultak ki, közel öt évszázaddal azután, hogy a tört.

kútfők első uralkodóinkat a magyarok királyának (rex Ungarorum), a későbbieket pedig Magyarország királyának (rex UNGARIAE) hívták. Még a pro-germán Encyclop. Britannica is kifejti, hogy Ausztria alkotmányszerűen értelmezett egységét csak 1804-ben érte el.

A klagenfurti Musil Robert (1880-1942) nem az első osztrák, aki saját honfitársairól lesújtó véleményt nyilvánít. Kétségtávol jó okkal mutat rá az igazságra, amikor a valóságnak megfelelően nem létezőnek tartja az „osztrák nép” egységét és nemzeti öntudatát. A monarchiáról szólva, imígyen hasonlítja össze annak két államalkotó népét: „A magyarok először is és legvégül is csak magyarok voltak és csupán melleleg számítottak más, a magyar nyelvet nem ismerő népek körében osztrák-magyaroknak is. Az osztrákok viszont eredetileg SENKIK és SEMMIK voltak. AUSZTRIA SEM LÉTEZETT.”¹⁵⁶⁾

Amint e fej. bevezetésében érintettük, Árpád magyarjai tudatosan készültek a nyugatról fenyegető veszély elhárítására. Nem akartak úgy járni, mint hun és avar elődeik, ezért a nyugati katonai tartományon túl honvédelmi hadjáratokkal félemlítették és zavarták meg a támadásra készülő germánokat. Kellően kiértékelt értesülésekre, hírekre válaszoltak, amikor nyilaikkal meglepték azt a nyugati ellenséget, amely nemcsak az osztrák-germán elnyomásban, hanem Trianon, Yalta és Párizs vak bosszújában is kimutatta méregfogát. A harcászaton járatos eleinknél a támadás legjobb védekezésnek bizonyult.¹⁵⁷⁾

Korábbi történészeink a 970-ig terjedő időszakot felületesen a „kalandozások” korának nevezték el. E téves értelmezés helyébe a mai tört.-szemlélet a honvédelmi hadjáratok fogalmát állítja, amelyet örvendetes módon egyre több nyugati szakember támaszt alá. Barraclough is lerántja a leplet azokról a rosszindulatú ferdítésekéről, amelyeket az egykorú krónikások téves vagy célzatos feljegyzései nyomán terjesztettek eleinkről. Megdönti azt a vádat, miszerint kizárólag a magyarság lett volna az első évezred végének „enfant terrible”-je. A többi „tettet” is leleplezi, és a tört. ítélőszéke elé állítja. Következésképpen rámutat a vikingek és szaracénok viselt dolgaira is. Hangsúlyozza, hogy a vikingek betörései időben, térben és következményeiben is messze felülmúlják a magyarok X. századbéli támadásait: „But the Magyars came late on the scene and the period of their attacks was therefore limited. Far more tenacious than either Magyars or Saracenes were the Vikings. Compared with the former their attacks were also far more extended

in time. But of the three, the Danish invasions were most persistent and most serious."¹⁵⁸)

Visszapillantásunk alkalmával a magyarok nyilaitól rettegő germánok kegyetlenkedéseit sem hallgathatjuk el. Mivel ők már keresztények voltak, embertelenségükkel sokkal súlyosabban vétkeztek, mint az akkoriban még „pogány” magyarok. Gondoljunk csak a lech-mezei vereség védtelen magyar túlélőinek kínzására és mészárlására. „Three captive princes were hanged at Ratisbon, the multitude of prisoners was slain or mutilated”, írja 200 évvel ezelőtt Gibbon, neves brit történész.¹⁵⁹) (Ld. a 20. fej.-t is.)

8. A NYUGATI GYEPŰŐRÖK

Kétségtelen, hogy a vasi végeken fennmaradt Őrség és északi Felső-Őrség szorosan összefügg a nyugati országvédő gyepűövezettel. A gyepűőrök (figyelők és lesők) a X-XI. szd.-ban egyedül látták el azt a feladatot, amit később megosztva, a magyar királyok (főként IV. Béla) által kiépített várvédelmi rendszer támogatásával voltak hivatva teljesíteni.

Sajnos, a magyar gyeprürendszert külön mű formájában eddig még senki sem dolgozta fel.¹⁶⁰) Elgondolkoztató, hogy békésebb időkben, társadalmilag, politikailag és gazdaságilag rendezett körülmények között élő kutatóink, a Kárpát-medence magyar egyetemsein, miért nem szenteltek több figyelmet ennek a sajátosan magyar berendezésnek. A mai hazai szakirod. is hiányolja, hogy több mint 60 év óta szünetel az ú.n. gyeprükutatás!¹⁶¹)

A gyeprürendszer létesítésének időpontját illetően megoszlanak a vélemények. Az Anonymusra támaszkodó irányzat szerint, és ez a nagyobbik, már a honfoglalás kori megszállást végző „hadnagyk”, vagyis vezérek hagytak hátra Őrséget a széles országválasztó gyeprüközök mentén. Ennek a nézetnek ad kifejezést t.k. Tóth János: „A gyeprüelvén (elején) a honfoglalók torlaszokkal, gátakkal és árkokkal védekeztek a szomszédos népekkel szemben.”¹⁶²) Szabó István is hasonlóan vélekedik: „Az olyan falvak, melyek nevükben az „őr” szóval jelentek meg az első gyeprüvonalak területén, minden bizonnyal mindjárt az ország megszállása nyomában, a várispánságok, illetőleg a határispánságok előtt vették kezdetüket.”¹⁶³) Lényegében azonos állásfoglalás csendül ki egy másik otthoni munkából: „Az új haza nyugati határszélét Zsolt (907-945) fejed. „rendezte be”, felállítva a gyeprük védővonalát,

örökül magyar harcosokon kívül felszabadított rokon avarokat is állítva királyi kiváltságokkal.”¹⁶⁴)

Mások szerint jóval később, az augsburgi vereség okozta visszavonulást az Enns-határtól, vagyis az egykori Awarische Mark fokozatos területi feladását követően (kb. a X. szd. utolsó harmadában) látták szükségesnek fejedelmink, illetve katonai vezetőink az ú.n. ezeréves nyugati határunk védőberendezéssel való ellátását.¹⁶⁵) Knieza is állítja, hogy már Szt. István idejében helyükön voltak az örök. Akad olyan feltevés is, miszerint csak IV. Henrik betörései váltották volna ki a vasi Őrségek létesítését.

Azon a nézetem vagyunk, hogy a gyepek keletkezésének időpontja valószínűleg téves. Ugyanis a törzsi szállásterületek körül már a honfoglalás kori birtokba vételt követően nyomban keletkeztek ú.n. belső gyepek, nem a szomszédos törzsektől való félelem, hanem a kóborló idegenek elleni védekezés céljából. Török S. is „különböző települési fázisokban kialakult gyeplételeket” jelez térképén.¹⁶⁶) Így tehát a Karinthiával (Styria csak 1056-ban keletkezett!) szomszédos vasi gyepek (mivel a mai Kelet-Stájerország meghódítását magyar népi megszállás is követte) először mint törzsközi gyepek jöttek létre, és csak később, a XI. szd. közepe táján kezdett teljes egészében mint országválasztó gyepek szerepelni.

Jóllehet, Pannónia meghódítását követően a későbbi Kelet-Styriát (a honfoglalás kori még mint Karinthia részét) megszállták és a Mura balpartja előtt húzódnak a gyepekkel védtek, a vasi végeken is hagytak hátra öröket, már csak azért is, hogy a kelet-stájeri magyar figyelőhelyek (pl. a Schöckel — hegycsúcs) füst- vagy tűzjelző felvegyék és az ország belseje felé továbbítsák.¹⁶⁷) Ugyanis a gyeplételek nemcsak figyelő, hanem továbbító szolgálatot is végeztek. Nappali füst-, éjszakai tűzjelzésekkel a lakosságot riasztották, a távoli „illetékes” katonai szerveket értesítették. Ez a világszerte ismert „drótnélküli távirat” a láncszerűen felállított figyelőhelyek révén az ország belsejébe is eljutott.

A meglevő tájelemek, a kútforrások és a szomszédos helynevek bizonyító ereje alapján másfelé nemigen lehet az ősrégi magyar hirtovábbítás útját olyan pontosan nyomon követni, mint a Vas megyei Felső Őrségben. Alsóórától déli irányban négy km távolságra van az UNGERBERG, az egykori gyeplételek figyelőhelye. Ha ezt a pontot a térképen összekötjük a Gyepűfűzes melletti Csátár-heggyel, akkor ezen egyenes vonal felezőpontjának közelében a másik UNGARBERGET találjuk. A Pinka folyásával párh. erdős dombvonulat mindhárom messzelátó hegy a Felsőór vidékéről

valószínűleg az Árpád-kori megyeszékhelyre (várispánságra), Várra vezető jelzőberendezés része lehetett.

Érdeemes megfigyelni e három gyepűőrhely földrajzi fekvését, tájolását és egymáshoz való viszonyát. A délkeleti tájolású, feltételezett jelzőszolgálat vonala pl. párh. követi a Pinka folyásának irányát és völgyében az ország belseje felé futó hadiutat. Szinte természetes, hogy a Felső Őrség központjából kiinduló figyelő- és jeladó magaslatok hálózatát gyepűőrtelepülések fogják közre.

Ha a törzsi szállásterületet is gyepűvel övezték, mennyivel kézenfekvőbb, hogy a lényegesen fontosabb országhatár előtt is hasonló berendezéssel védekeztek. A határmenti gyepük tehát a „belső” gyepűkkel egyidőben keletkezettek. Mint ahogy a várnak is volt néha több védőgyűrűje, várfala, úgy a X-XI. szd.-i Magyaroknak is lehetett nemcsak a Mura előtti Stájerben, hanem keletebbre, a későbbi történeti határ mentén is gyepűje. Nem vitás, hogy pl. közvetlenül a megszálláskor lényegesebb volt a vasi gyepűkapukat Őrséggel megerősíteni, mint évekkel később, miután (az akkori Magyarok részét képező) keletstájer területen a magyar települések már kialakultak. A nyugati határgyepűk kettőssége bölcseletről társra vall. Hol az egyiknek, hol a másiknak jutott országvédő szerep. Ha az idők folyamán jelentősége el is halványult az egyiknek (pl. a Duna-Dráva közti gyepű a X. szd. első felében), megmaradt, a helyén volt, amikor a másik, a külső (az Enns vagy Mura előtti, a X. szd. utolsó harmadában) ingadozni kezdett. Ekkor aztán a másodvonal, a Duna-Dráva közti gyepű kezdte fokozatosan betölteni az országhatár elsődleges védőszerepét. Eleink megfontoltságának tulajdonítható, hogy a gyepű ott maradt, ahol szükség volt rá. Csupán meg kellett erősíteni, torlaszait felújítani, leshelyeinek Őrségét kiegészíteni.¹⁶⁸⁾

Ma már forráskritikailag is bebizonyosodott, hogy a krónikák a tört. valósághoz hűen örökítették meg a gyepűőrök vagy figyelműk (speculatores) és lövők-nyilasok (sagittarii) eredetét. Oklevelek, nyelvészeti és régészeti adatok hitelesítik a Képes Krónika ama híradását, miszerint (a kabarok és kalizok mellett) a magyarokhoz csatlakozott besenyők is alakítottak őrtelepüléseket.

A Salamon királyunk alatt érkezett besenyők a Fertő vidékén kaptak szállást és vállaltak határőri szolgálatot. Tudomásunk van arról, hogy JAN soproni várispán ezer besenyő katonát telepített le a nyugati gyepű őrzésére, Árpáson és Besenyőn (ma Pécenyéd). Tekintettel arra, hogy a Kisalföld északi folytatásában, a Garam és Vág folyóközben, fel egészen Aranyosmarótig, már 990. körül

hatalmas szállásterületet kaptak a besenyők, nincs okunk kétségbe vonni a valóságát annak, hogy Komárom neve is a besenyők kagánjától származik.¹⁶⁹) Az avarokról terjesztett rosszindulatú „hirtelen eltűnéshez” hasonlóan, az osztrák tört. hazugságok gyűjteményébe kell utalnunk a besenyők (1074. „árulás” miatti) állítólagos „kiirtását” is.

Számottevő kutatókra, köztük Macartneyre is hivatkozhatunk, akik egyöntetűen vallják, hogy a nyugati örök (így a vasiak) zöme székely eredetű, amint a Képes Krónika is feltételezi: „First a screen of Szekels was set in front of the Magyar settlement in the west of the country and then the Szekels were moved forward into the valleys behind the main eastern passes, the Magyars following behind them.”¹⁷⁰)

A nyugati székelyek és besenyők közé a magyarok kisebb-nagyobb csoportjai is vegyülhettek a honfoglalás után. A germanista irányzat csupán a szervezett telepítésű örökre igyekszik korlátozni a nyugati végek ősmagyarjait, szándékosan elhallgatva, hogy szabadságot kereső önkéntes magyar telepések is érkeztek a gyeplőtti földekre.¹⁷¹)

Érdemes felvetni a kérdést: tulajdonképpen mi is az a gyeplő? A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (Bp., 1967) így fogalmazza meg: „Gyeplő (gyeplőel) a középkori Magyarországon járhatatlan erdőszáv, mely megnehezítette az ellenség betörését, vagy ilyen szerepű mesterséges akadály, sövény, torlasz.” Somogyi Ferenc meghatározása: „Az ellenség felé mesterséges torlaszokból gyeplő húzódik, azon kívül népválasztó, semleges lakatlan özevet marad.”¹⁷²) Török Sándor szerint a gyeplővel (régente gyeplőel) „a gyeplőn túli terület, tulajdonképpen a leshelyeken túli járhatatlan száv.” Ugyanő a járhatatlan gyeplőövezeten áthaladó, ellenőrzött utakon emelkedő országkaput (gyeplőkaput) is említ.¹⁷³) Burghardt azzal a figyelemre méltó tényezővel egészíti ki a gyeplő fogalmi körét, hogy a technikai akadályok mellett az ellenség kiéheztetésére hivatott lakatlanságot is rendeltetésének tartja: „The gyeplő, a glaciis or empty zone along the frontier; only small fighting forces were allowed to live within the glaciis, Medieval armies, almost of necessity lived off the country across which they moved; therefore a belt of land 10 to 30 miles wide, empty of population & hence of production was a significant barrier against the invading force.”¹⁷⁴) Kalász Elek jónak látja kiemelni a gyeplőrendszer honfoglalás előtti eredetét, illetve szerepét: „A megtelepedő magyarság új hazájában is megtartotta azt a váratlan támadások ellen jó

védelmet nyújtó berendezést, amelyet régi hazájában már régóta alkalmazott.”¹⁷⁵⁾

Végezetül az „eleven gyeű” és az Árpád-kori „gyeű” közti esetleges összefüggés kivizsgálásának szükségét is felvetjük. Tud. módszerrel meg kellene állapítani az „eleven gyeű” alaki és tartalmi eredetét, és fel kellene térképezni alakváltozásainak országos előfordulását. Az Őrség egykori Rába-kapujában, Szentgotthárd vidékén, a kethelyi (falun kívüli) Árpád-kori plébánia-templom körül, a birtokokat elválasztó zöld sövényeket az összeomlásokor még „eleven gyeű”-nek hívták. Vajjon a megye (mögye), mesgye helyén húzódó „eleven gyeű” választó és védő szerepének van-e valami köze azon a vidéken régente áthaladó gyeűvonalhoz? Kálász szerint Szentgotthárd (a stájer politikai országhatár és Gasztony-Gyarmat közti) vidéke teljes egészében gyeűvelvi terület volt az apátság 1183. alapításáig.¹⁷⁶⁾

9. A FELSO ŐRSÉG ÉS A PINKAVIDÉK

A trianoni határokon kívül rekesztett ötmilliónyi testvériünk-höz viszonyítva elég csekély az Ausztriához csatolt őstelepés magyarok több ezres lélekszáma. Mindazonáltal vétkezik az, aki ilyen meg gondolásból egyszerűen megfeledkezik B. maradék magyarságáról. Ők nem mint menekültek állítottak be Ausztriába. Elődjeik mint gyeűőrök már a honfoglalást követő fejedelmi korszakban kapták azokat a földeket, amelyeken azóta is megszakítás nélkül élnek. Ott álltak őrt, vagy művelték földjeiket, még mielőtt a modern Ausztria csírája, a ma Ostmarknak nevezett kicsike bajor határgrófság éledezni kezdett a X-XI. szd. fordulóján.

„Zala és Vas vármegye nyugati része, a nyugati végek a honfoglalás után lakatlan, mocsaras gyeűelve volt. Belső oldalán alakult ki a nyugati űrvidék: Göcsej, Őrség és a Felső Őrség.”¹⁷⁷⁾ E három tájegység közül az első kettő a csonka hazán belül, a harmadik, sajnos, kívül maradt. Ez utóbbi „a Felső Őrség a régi Vas vármegye északnyugati részén fekszik és teljes kialakulása idején magába foglalta a Lapinccs, Ősztörmen és Pinka völgye településeit.” Ennek a tágabb értelemben vett Felső Őrségnek a Lapinccs az első, az Ősztörmen (Strem) a második és a Pinka a harmadik (legerősebb) védelmi vonalát képezte.¹⁷⁸⁾ A másik, a tulajdonképeni déli vagy alsó, egyszerűen csak „Őrség” néven ismert tájgyiség, ma már csak a Rába, valamint a Kerka felső folyása közti

egykori gyepűőrvidék magvát, az Őriszentpéter körüli 18 községet foglalja magába.

A valószínűleg már a X. szd. első felében kialakított gyepűrendszer századokon át volt hivatva védelmezni a hazát a nyugati betörések ellen. B. Trianonban elrabolt területe nagyrészt ehhez az övezethez tartozik. Az itt talált nagyszámú, elmagyarosodott késői avar (hun-székely) harcos mellett magyarok és besenyők is kaptak határőri megbízatást. Az Őrséget a mai megszállók „Die Wart” felírással jelzik a térképen. Felső- és Alsóőr különösen gazdag ma is használatos ősi tájelnevezésekben. Imre Samu is a gyepűrendszer emlékeit látja Felsőőr dűlőneveiben. Szó szerinti bizonyíték pl. a DZSEPUOKK (gyepűk) helynév, a Pinka és a vele párh. SÜRÜÖ nevű dombvonulat között. Ide sorolja a „RI” (rév) utótagú elnevezéseket (FÖHENNYES-RI, DUNA-RI, SZEHER-RI, BIKÁ-RI, DOBOGOU-RI, PALOTA-RI) is, amelyek „minden bizonnyal a gyepűrendszer részét alkotó mocsaras, nehezen járható területeken való átkelőhelyet, gázlószerű részeket jelölték”: A „LÁRMA-ÁROK”-kal jelzett határrész is az Árpád-kori határőrök névalkotása.¹⁷⁹⁾ Amikor IV. Béla a tatárjárás után a gyepűőrvidéken is a várvédelmi rendszert szervezte meg, az éberség jelképét, a darut helyezte az őrvárak, illetve a Felső Őrség címereibe. A darumadár, mint címerelem, fél lábon állva a másik karmában követ tart.

Az Őrségek gyepűőrei erdőirtásokra telepedtek, tehát nem foglalták el mások megművelt földjeit. Ebből következik, hogy ez a vidék is, mint a Kárpát-medence nagyobbik része, lakatlan volt az Árpád-féle honfoglalás idején. Az Őrségek település- és dűlőneveiből Kogutowitz is azt a következtetést vonja le, hogy jelentéktelen kivételtől eltekintve, vidékük a honfoglalás előtt lakatlan volt. Az erdőterülettől elhódított őrségi irtványföldek a szlávok szerepeltetését, mint tört.-hamisítást, a képzelet világába utalják. Legfeljebb ritkán, itt-ott fordulhatott elő szláv tanya. Még az egyik hazai pártvonalas szerző is magyarokat ért „a honfoglalás-kori népanyag” alatt: „Az Őrség kétségkívül a legősibb magyar vidékek közé tartozik, talán az egyetlen olyan vidéke az országnak, ahol a honfoglalás kori népanyag szinte változatlanul fennmaradt a nemzedékek során.”¹⁸⁰⁾

Tájak tört.-földrajzi adatgyűjtését levél- és könyvtárakon kívül a helyszínen, természetadta topográfiai részletek, emberek és tárgyak megfigyelése által is hasznosan lehet kiegészíteni. Összehasonlítás céljából is értékes megfigyeléseket tehetünk egy-egy terepszemle alkalmával. Munkánkban ismételten rámutatunk azokra

az ellentétekre, amelyek a magyar élettérhez tartozó B. és az alpesi életformájú történeti Ausztria között mutatkoznak. Ilyen egybevetés indokolja, hogy nyugatról kelet felé haladva lépünk B. földjére.

Első benyomásunk az a különbség, amit a magyar vidékre jellemző széles és egyenes országutak jelentenek. Az is újdonságként hat, hogy akác-, eper- és gyümölcsfák v. (erősen pusztuló) jegenyék szegélyezik. A Pinkafő-Felsőőr közti magy. építésű főútvonal az ittfelejtett múltról regél. A párh. vasútvonal közelsége folytán még a pályaköveket is leolvashatjuk. Sorszámuk (45, 46 . . .) ma is Szombathelytől jelzik a kilométereket. (A felsőőri kat. templom mögötti pályakő szerint 42,1 km a Szombathelytől számított távolság.) „A nyugati Őrvidéket MAGYAR NYUGATNAK, székvárosát, Szombathelyt, a NYUGAT királynőjének mondták, és méltán.”¹⁸¹⁾

A Pinka folyócska délkeleti irányú szakaszát a trianoni határig egyre táguló völgy kíséri. A szélesedés méreteire jellemző, hogy a Pinka-Felsőőr közti 12 km távolságon szélességének többszörösét éri el. Pinkafőnél még patak nagyságú, ezért keskeny völgyét teljes egészében kitölti a kisváros.

Helyi megfigyeléseinket a múltra vetítve érthetővé válik, miért jutott elsőrendű határvédelmi szerep ennek a vidéknek. Mint nyugat felőli természetes útvonalat, a mocsaras, csalitos völgy gyeputonálával védték. A természet nyújtotta védekezési lehetőségek kihasználásához a régiak kiválóan értettek. A germán betörések ellen mesterséges torlaszokkal, árasztásokkal bővített mocsarak maradványai ma is léteznek. A gyeputakadályok mögött húzódtak a dombvonulatok erdősegei. Részbeni fennmaradásukat az tette lehetővé, hogy főúri tulajdonként egy tagban hatásosabban álltak ellen irtásuknak: A stájer Hartberg felől jövet, a Lapincs-határon átkelve, az Alsó- és Felsőőr közti erdőrengetegben győzdhettünk meg e Vas megyei vidék egykori stratégiai jelentőségéről.

Az összefüggő erdők hajdan országvédelmi berendezésünkhöz tartoztak, ma pedig éghajlat-szabályozó minőségben tesznek szolgálatot a flora és fauna világának. Szélfogó hatásuknak és a magyar síkság felől beáramló melegnek köszönhető, hogy Pinkafőtől kezdve nemcsak a szőlő, hanem a dió és szelíd gesztenye is a táj vegetációját gazdagítja. Mégpedig kelet felé egyre fokozódó mértékben, olyannyira, hogy Rohoncon a diófa úgyszólván minden kertben megtalálható.

Felsőőr talán már kezdettől fogva központja volt az Őrvidék-

nek. Az uralomváltóságig zömében magyar anyanyelvű nagyköz-
ség, a szomszédos Alsóőrrel és Óriszigettel, azt a rohamosan fo-
gyatkozó magyar nyelvszigetet képezi, amelynek őslakói a nemesi
kiváltságokkal ellátott, eredetileg „speculatores”-nek nevezett gye-
pűzők leszármazottjaiból kerülnek ki. A „sagittarii” (lövő-őrök)
nevére emlékeztető Felső- és Alsólövő a törökidulás következtében
vesztette el magy. népi jellegét. Az idegen betolakodókkal, elnyo-
mókkal ezer esztendő óta dacoló legnyugatibb magyar nyelvsziget
jelenleg éli népi fennmaradásának legválságosabb korszakát. Mer-
jük hinni, hogy „az őrségi magyarok hűek maradnak hitükhöz és
népükhöz.”¹⁸²⁾

A Felsőőrbe igyekvő vándor, akár az Al- akár a Fölvégen ér-
kezik e járási székhelyre, habozás nélkül megállapíthatja, hogy a
külső formák után ítélve, magyaros mezőváros benyomását kelti.
A sík terepen épült pinkavölgyi település eredeti magvát a pinka-
fő-szombathelyi hadiút, illetve annak egyik elágazása képezte.
Akárcsak egy nagy faluban, a ma mintegy négy km hosszúságban
beépített főútvonal kiszélesedésében alakult ki a piactér, a községi
és járási közigazgatási negyed. A nagyobb részt ref. vallású Felszeg
(Füszög) tornácos házaival Pinkafő irányában terpszkedik az el-
csatolt nyugati országrész egyetlen kálvinista temploma körül. Ki-
zárólag a magyar uralomnak köszönheti, hogy ref. gyülekezete
már évszázadok óta a helyén van. A protestánsokat üldöző Alt-
Österreichben ilyen egyházi szervezet seholsem keletkezhetett.

A szombathelyi országút mentén (ma Steinamangerer Straße)
a kat. plébánia-templomig sorakoznak az Alszeg (Alsözög) tornácos
háza. Magyar, vagy legalábbis ilyen eredetű gazdaudvarok szegé-
lyezik a mellékutcáit, és az innen kiinduló Alsőőri (most „Unter-
warter Straße”) utat, amely a tágas Pinkavölgy túlsó oldalán hú-
zódnó, magyar népességű Alsóőrbe vezet. Remélhetőleg nem fog
ígéret maradni az a bejelentés, miszerint az osztrák műemlékvéde-
lem a felsőőri, kerekén 120 tornácos ház megtartását és gondozását
vette tervbe.¹⁸³⁾ A hagyományromboló osztrák korszellem tünete,
hogy Kismartonhoz hasonlóan, eme őrtelepülés kimondottan ma-
gyaros megjelenési formáját, téridegen toronyépülettel igyekeznek
tönkretenni. „Képrombolásuk” ellenére is megmaradnak azonban
a magyar nemesi őrtállók („nobiles”, akiknek nemességét néha „N”
jelzi házuk oromfalán) hagyatékaként a széles, egyenes utcák, to-
vábbá a kisebb-nagyobb térségek, amelyek az egyre zsugorodó gaz-
dálkodás, mint egykori ősfoglalkozás céljaira szolgáltak. Magyar
légkört áraszt a városháza előtti főtér féltucatnyi jegenyefája, a

magyar időkből átvett heti vásárok színes forgatagával. Gazdasági szükségessége túlélte az államfordulatot, a fél százados osztrák és hét éves nagynémet megszállást. Ez az időtálló intézmény eggyel több bizonyíték a mellett, hogy a magy. gazdasági berendezés jól szolgálta a lakosság érdekeit.

Akárcsak az „Alsó” Őrségben és Göcsejben, az ősmagyar szálláshelyek szabályainak megfelelően, Felsőőr szegekre, ezek pedig szerekre tagozódnak. A kisebb terjedelmű Alsóőr és Orisziget közvetlenül osztódik Al-, Fel- és Középszerre. Amíg a felsőőri Felszeget Túskevár, Malom-, Patak- és Pinkaszer alkotja, addig az Alszezen az Alsóőri út és környéke Tizenháromváros néven ismeretes. A Cigányszer a Felszezen kívül fekszik.

Az Őrség magyar jellege írott források és nyelvi emlékek nélkül is tagadhatatlan lenne, éspedig a kimondottan ősmagyar települési formája miatt. Felső- és Alsóőr házainak, útjainak „mértani” elhelyezkedése olyan alaprajzot árul el, ami őseink sátortáborára emlékeztet. Mivel nem feladatunk további tört. és műszaki részletekbe bocsátkozni, elégedjünk meg avval, hogy amint az „Alsó” Őrségben, itt is egymás mögé épültek a házak, ami által a sikátoroszerű utcák egész sora képződött. Így válik érthetővé, hogy a felsőőri mérnöki hiv. által nyilvántartott utcák száma 120 körül van. Az ősmagyar nagycsaládos települési szerkezet legfeltűnőbb az Alszezen, ahol a Szombathelyi út és avval párh. „AM TELEK” között magánjellegű, szűk utcácskák sorakoznak. A többnyire fák-ról elkeresztelt utcák névtáblája most csak német nyelvű, de Trianonig mint „Szűk-utca” v. „Hátsó-út” élt a köztudatban.

Az ú.n. demokraták üres szólamait, az ártatlanok elgyalázását juttatja eszünkbe a Szombathelyi-út 25. sz. ház kétnyelvű névtáblája.¹⁸⁴⁾ Még ma is nyelvi elnyomással vádaskodnak, izgatnak a magyarság ellen, holott önnönmaguk mérhetetlenül embertelenebbek. A türelmességük áldozatává vált egykori magyar törvényhozók teljes nyelvi- és szólásszabadságot biztosítottak a német ajkúaknak, mégsem dicsekedtek, mint az austro-marxisták, a demokráciával. Ha valóban demokraták lennének, akkor a magyar többségű helységekben, városrészekben (Felsőőr, Alsóőr, Orisziget, Felső- és Középpulya stb.) kétnyelvű utca- és hivatali feliratokat, valamint a magyar nyelv hivatalos használatát kellene engedélyezniük.

Felsőőr főterén, a városházával szembeni (1975) bronztablán olvasható ennek az ősrégi magyar településnek története, természetesen osztrák változatban. Ennek ellenére, valamennyi „hivatalos”

b. helységismertetés közül leginkább közelíti meg a tört. valóságot. Nincs egyetlen osztrák kiadású könyv, tanulmány stb., amelyben olyan világosan ki mernék mondani, hogy Felsőőr története a magyar honfoglaláskori határvédelemmel veszi kezdetét, és hogy 1921-ben ott kiáltották ki a „LAJTABÁNSÁG”-ot és tették annak székhelyévé. — „Der Name Oberwart, früher Obere Wacht, reicht auf eine UNGARISCHE WEHRSIEDLUNG aus der Zeit der Landnahme zum Schutze der Westgrenzen zurück. Schon zu damaliger Zeit wurde Oberwart durch die Lage an der Grenze verschiedene kriegerische Ereignisse verwickelt. Noch im Jahr 1921 versuchten ungarische Irridentakreise den Anschluß an Österreich zu verhindern. In diesem Zusammenhang proklamierten die Freischärler einen UNABHÄNGIGEN STAAT die ‚LAJTABANSAG’: Die HAUPTSTADT dieses Staatgebildes war Oberwart und hatte nur eine Dauer von wenigen Wochen.”

Felsőőrt elhagyva tovább gyönyörködhetünk a magyar táji vonásokban. A hangulatos falvakat érintve az országutak hosszában fehérlő földszintes, tornácós házak láttán könnyű megállapítani, hogy errefelé minden más, mint a Lajtán túl. Szinte a „levegőben van”, hogy e táj emberét és környezetét magyar geopolitikai erők befolyásolták. Ám, nemcsak a Pinka-vidék nyújtja ezt a tengerentúli történészek, írók által is magyarnak jellemzett látványt, hanem Köpcsénytől Mészvölgyig minden egyes település, legyen akár a Lajta, a Lapincs, a Rába völgyében, vagy a Fertő melletti Kisalföldön.

A Felső Pinka-vidék keleti központja, a Vasfüggöny melletti Rohonc. A városka a Kőszegi-hegység síkságba átmenő nyúlványain fekszik. Északi védettségénél fogva kiválóan alkalmas szőlő- és gyümölcsstermelésre. Jó néhány utcája kanyarog felfelé, ki a szőlőkbe, amelyek a városka északi peremén villaszerű házakkal, éles átmenet nélkül olvadnak be a hegyoldal erdőséjébe. Festői látványt nyújt ez a panoráma, akár a trianoni határ felőli temetődombról, akár valamelyik északi magaslatról szemléljük. Rohonc délkeleti fele volt az eredeti magy. település, amely csak a késői germán beszivárgás után kapta az Ungarmarkt nevet. Helytörténetéhez tartozik, hogy földesurai, a Batthyányok csizmadiákat (Tschismenmacher) telepítettek Rohoncra és Szalónakra.

Rohonc tört. és gazdasági jelentőségét akkor értjük meg igazán, ha a római Savaria utódja, a mai Szombathely felé pillantva rádöbbenünk, hogy itt, ahol a Pinka völgye átsimul a pannon síkságba, kezdődik a Kisalföld. A vidék természetes közlekedési góc-

pontjával, Szombathellyel kötötte össze a vasút (Pinkafő-Felsőőr-Rohonc-Szombathely), amely annak bányáiból szállította az anyagot a rohonci csizmadiáknak. Bányák és csizmadiák kölcsönösen egymásra voltak utalva. A készárut aztán Közseg, Szombathely, Sárvár, Vasvár v. Körmend piacán vásárolta meg a vasi nép. Ennek a virágzó iparágak Trianon vetett véget.¹⁸⁵⁾

Mint útszomópon, Rohonc is bekapcsolódott az Árpád-kori magyarság nyugati terjeszkedésébe. Moór Elemér is határozott összefüggést lát a Szombathelyről kiinduló két hadiút és a Pinkavidék magyar népi megszállása között. Az egyik országút a Pinkamentén, Vörösvár, Alsó- és Felsőőr érintésével Pinkafőre, onnét Styriába vezetett. A másik Rohonc, Hodász és Szalónak községen át vitt Alsó-Ausztriába. A két főútvonal mentén magy. őrtelepülések létesültek.¹⁸⁶⁾ Az őrfalvak székelyei, nyilas lövészei féltő gonddal és véráldozattal vigyáztak Attila és Árpád szent örökségének területi épségére.

Magyar vándor, aki erre tévedsz, állj meg, és emlékezzél! Miután sóvárogva hordoztad körül tekintetedet a Vasfüggönnyel bezárt csonka hazán, vess egy pillantást nyugat felé is. Ugyanazt fogod látni, amit honszerző és -védő eleink is láttak: a Pinka vízválasztóján sötéten kéklő hegyóriást, a Wechselt. Lenyűgöző látványa magyarázat arra, hogy miért jelölték ki lábánál országunk határát.

10. NYUGATI HATÁRUNK A TÉRKÉPEK ÉS KÚTFŐK MEGVILÁGÍTÁSÁBAN

To the Hungarians these boundaries were sacred, to their neighbors they were clear and unmistakable.
(Burghardt)¹⁸⁷⁾

Kárpát-medencei hazánk egy és oszthatatlan. Páratlanul természetes határaitól és geopolitikai egységéről a térképekre vetett egyetlen pillantás is meggyőzi az érdeklődőt. A Trianon előtti Magyarország olyan tökéletes földrajzi egység, hogy Reclus, neves francia földrajztudós, „született országnak” nevezi. Macartney is kiemeli, hogy Magyarország kezdete pontosan meghatározható, ami páratlan Európa történetében.¹⁸⁸⁾

„Magyar részről a Kárpát-medence megszervezése jelentette Európa számára a legnagyobb nyereséget.”¹⁸⁹⁾ „Éppen ezért a kez-

det kezdetétől fogva a Kárpátok és az Alpok szegélye képezte a nemzeti határt. Területileg a Magyar Királyság már teljes nagyságában született.”¹⁹⁰⁾

Mivel a legtöbb osztrák kiadvány törekvése: letagadni, hogy B. valaha is szerves részét képezte Magyaro-nak, a határkérdés tüzetes vizsgálata egyik sarkalatos feladata tanulmányunknak. Nem elégséges, önmagában, elszigetelten fejtegetni. A külföldi szakirod. von. adattárának szinte kimeríthetetlen volta miatt munkánk eme részében külön is foglalkozunk vele, hogy sorra vehessünk néhány olyan forrást, amely nyugati határunk szempontjából jelentőséggel bír. Ismertetésünket az ált. érvényű adatok elemzésével kezdjük. A meghatározott időre vonatkozókat, a könnyebb áttekinthetőség végett, táblázatban foglaljuk össze.

Ténykeresésünk során nem szabad szem elől téveszteni, hogy B. mesterséges politikai, nem pedig történeti fogalom. Az angol nyelvű világtalaszok lapjait forgatva mindegy, hogy 1100, 1300, 1500 vagy 1900 térképek évszáma, a Kingdom of Hungary államhatárát a Lajta, Lapincs folyók és a Rozália-hegység mentén ábrázolják. Semmi nyoma sincs a mesterségesen alkotott és 1922. január 1-én elcsatolt B.-nak.¹⁹¹⁾ „It always lay within the Kingdom of Hungary.”¹⁹²⁾ Mert sem neve, sem külön területe nem volt. Az 1683. Soproni Krónika szerzője is csak Lajtán túli Alsó-Ausztriáról beszél.¹⁹³⁾ Az egyik legrégebb részletes térpeken, a Latzius W. által 1561-ben Bécsben kiadott Ducatus Stiriae Marchiae c. térképen is a Lapincs a határfolyó: „LÄUFNICZ Fl. Limites Hungariae et Stiriae.” Attól keletre pedig a nagy feliratos PARS PANNONIAE jelzi a jelenleg „Burgenland” néven megszállt terület magy. voltát. Ausztria politikai birtoklásának v. valamelyes földrajzi, esetleg más különállásának semmi nyoma. Vagyis a mai B. területe Pannoniának és általa Hungáriának volt szerves része, („pars”). Ugyanaz a térkép a Lapincs és a Rozália közti határszakaszon, az alsó-ausztriai UNGERPACH-tól DNY-ra, a stájer, alsó-ausztriai és magy. politikai határ találkozási pontjánál magyarázattal is szolgál: „Confinia Austriae, Hungariae et Stiriae.” Az akkori emberi, keresztényi szolidaritás, valamint a népek közti egyetértés jeléként a térkép címerei között az árpásávós, kettős-keresztes, nagyalakú magy. címerpajzs is szerepel.

Tört. határunk állandósága, továbbá az elszakított országrész magy. fennhatósága mellett szól az a körülmény is, hogy B. nyugati határa pontosan követi a korábbi magy-alsó-ausztriai, illetve magy-stájer határvonalat.¹⁹⁴⁾ Ez utóbbi stájer oldalán ma is

ott tornyosulnak az osztrák határzár látható emlékeztetőként azok az erődítések, amelyekre nem lett volna szükség, ha ott már akkor is b. és nem magy. lett volna a határ. „Die Wehrbauten des Bezirkes Hartberg bilden gegen die ungarische Grenze von einst eine geschlossene, mit Bedacht gewählte Befestigungslinie!”¹⁰⁵)

Hiábavaló erőlködés osztrák részről az ezeréves nyugati határunkat még csak átmenetileg is kétségbe vonni. A Lajta-határ világgöztudatba átment tört. valóságát megdönteni nem fogják. Nemcsak tud. berkekben, hanem a hétköznapi életben is állandóan ismétlődnek az ide von. példák. Tekintélyes kanadai világvárosi napilap cikke kiemeli, hogy a Bécs nevével azonosítható zeneszerzők, Schubert kivételével, a városon, sőt az országon kívül születtek. „Haydn szülőhelye a magyar határon volt”, írja az érdeemes szerző.¹⁰⁶) Tehát ez a mai kanadai angol zenekritikus is helyesen tudja, hogy a Lajta melletti Rohrau a magy. és a nem a b. határon található.

Az osztrák VISCHER G.M. által 1672-ben szerkesztett Archiducatus Austriae Inferioris Geographica c. térképen, a Szt. István óta fennálló, való helyzetnek megfelelően, Magyaro. nyugati határa a Morva, majd Dévénytől délre a Lajta folyó mentén húzódik. Ettől a tört. országhatártól K-re eső terület politikai hovatartozásának megjelölésére nemcsak a nagybetűs Pars Regni Hungariae („a Magyar Királyság része”) felírást, hanem a szent-koronás magy. címer grafikus ábrázolását is alkalmazza, akárcsak 111 évvel előtte Latzius mester. Mint megannyi középkori okl., kódex, egyházi, állami és vármegyei levéltár, magy. és más nyelvű könyv, ez a térk. is határozott cáfolata annak a mesterkedésnek, amely a trianoni békeparancs idején kitalált „Burgenland” szónak tört. múltat akar teremteni. Mert a Vischer-féle térk., már három évsz. előtt, a Magyar Királyságon belül, nagyméretű betűkkel, nem holmi tegnap kitalált pángermán tartományi, hanem az első magy. kir. által bevezetett közigazgatási rendszer egyik vármegyéjét, Comitatus SOPRONIENSIS-t tünteti fel. Amint a térk. címéből (Alsó-Ausztria) is kitűnik, rajzolja a szomszédos Magyaro. területén csak tájékozódás céljából és rendszertelenül jelöl meg néhány helységet. Mosonmagyaróvárt a magy. OWAR és a német Altenburg jelzi. A Fertő-parti OKHA bizonyítéka annak, hogy a német Oggau akkoriban még nem volt használatos. A LEWKAHAUS helynév pedig a középkori magy. LEUKA vártelepülésre utal. A Kőszegi hegység átellenes, déli oldalán fekvő Vas vármegyei mezővárost is csak magyarul, ROHONTZ néven rajzolja a térképre. A

Pinka kanyarban „OWAR — Burg”, délebbre pedig „NEMET-UYVAR — Güssing” kétnyelvűséget árul el.

A XVI-XVII. szd. térképei forrásértékű bizonyítékok a mellett is, hogy három nyugati vármegyénk továbbra is Magyaro. szer- ves részét képezte. Különben nem szerepelne a COMIT. CASTRI FERREI (Vas vm), SOPRONI (Sopron vm) és MUSUNEN (Mo- son vm) felirata Zündt 1567. térképén. Mercator G. 1585., vala- mint Sandrart J. 1664 Hungaria c. térképén SOPRON COM. jel- zi CASTRI FERREI COM. mellett a magy. közig. beosztást. Zsámboky 1579. COM: MOSON felirata is ide sorolandó. Mivel ezek a 300–450 éves térképek a kútfők erejével bírnak, érintőleg ismertetjük őket.

Külalak szempontjából Lázár deák 1528-ban megjelent térképe tűnik ki nagyméretű árpádsávós (piros-fehér) címerével. Zündt 1567. térképén angyalokkal díszített címerpajzsunk vonja magára a figyelmet. Mivel Németújvár csapatzászlajának címerpajzsával egyezik, mai címerünkkel is azonos. Latzius (Ortelivs: Theatrum Orbis Terrarum c. atlaszában) 1570. térképét Magyaro. korona nélk. címere díszíti, éppúgy, mint a már említett Ducatus Stiriae Marchiae (1561) térképén. Blaeu 1647. Hungaria Regnum c. tér- képének címere csupán stilizált koronájával tér el a maitól, egyéb- ként piros-fehér-zöld szín ékesíti. A francia Jaillot 1696. térképén címerünk a díszes címerkeret felső középpontjában stilizálva foglal ugyan helyet, mégis jól felismerhető magyar volta. A XVI-XVII. szd. térképeit tanulmányozva feltűnik, hogy sem alakilag, sem tar- talmilag nem fejlődtek 200 év alatt. Így pl. Zündt 1567. térképe nemcsak csinos külalakja, hanem tartalma és pontossága szempont- jából is sokkal tökéletesebb, mint a Sanson-féle 1689., vagy a Jail- lot-féle 1696. Ez utóbbi alig tüntet fel néhány helységet. Fejlődés helyett inkább visszaesésről beszélhetünk, amennyiben a technikai stagnálás mellett még a germanizálás is erősen mutatkozik. Külö- nösen Sandrart 1664. térképén észlelhető ez az irányzat.¹⁹⁷⁾

A brit-amerikai atlaszok közül közelebbi ismertetést érdemel The New Cambridge Modern History XIV. kötete, amelyet „At- las” címmel Darby, cambridge-i egyet. tanár szerkesztett. Kisebb hibáitól (pl. a németesített helynevektől) eltekintve, általában tár- gyilagosnak nevezhető térk.-gyűjtemény, 1500-tól napjainkig. Elis- merés illeti azért, hogy a magyar alkotmánynak megfelelően még 1541. után is különbséget tesz Ausztria és Magyaro. között. A né- met-római birod. császári címének megszűnéséig (1804) Magyaro. „HUNGARY” felirattal szerepel a térképeken. Ugyanakkor az

osztrák örökös tartományok a Holy Roman Empire részeiként vannak feltüntetve. A mohácsi vész következtében háromfelé szakadt hazánk török-harmadát „HUNGARY”, a nyugati törökmentes országrészt „Imperial HUNGARY” jelzi. A harmadik országrész TRANSYLVANIA nevet visel. Megjegyzendő, Erdélyt tört. határai között (vagyis a Királyhágón túl és a Bánát nélkül.) ábrázolja: pl. az 1648., 1699., 1765 v. 1830. év politikai térképén. Sajnos, 1804 után felváltva, hol az „Austro-Hungarian Empire”, hol pedig az „Austro-Hungary” felirat kerül a magy. térképre, alatta kisebb betűkkel: „Kingdom of Hungary.” Egyébként országhatáraink egyeznek az ezeréves történeti határvonalal.

A szabad világban számos olyan szakmunka forog közkézben, amely Magyar-ot úgy ábrázolja, hogy a tájékozatlanok is rögtön észreveszik a Kárpátok övezte Kingdom of Hungary-t.¹⁹⁹) Nemcsak területi nagyságával, hanem oszthatatlanságával is feltűnik Európa térképein. Arról is meggyőzőnek, hogy havasalföldi Wallachiának a középkorban még híre-hamva sem volt. Szerbia pedig mint kicsike tartom. húzódik meg a Szávától D-re. A szomszédos Horváto. (természetesen Szlavónia, illetve a Szeremség nélkül!), Dalmácia és Bosznia a Magyar Birod. határain belül sorakoznak. Bizony, nagy volt hajdan a magyar hatalma, birtoka!

Jöllehet, az osztrák tankönyvek szerint Magyarország nyugati határát a Lajta és Lapincs képezte, az austro-marxista sovinizmus vagy agyonhallgatja, vagy meghamisítja.¹⁹⁹) A tud. világ elismeri, hogy „az orszák-magyar határ lényegében nem változott”. Továbbá: „This line remained virtually unaltered for almost a Millennium; this fact suggests that something more than accidentals determined its location.”²⁰⁰)

Tört. határunk, akár a Lajta, akár azon túl, a Fischa mentén húzódott, sohasem volt bizonytalan.²⁰¹) Viszont az osztrákok keletre kitolt állítólagos „határa” annyira komolytalan, hogy saját térképeiken kívül senki nem tartja számon. Habár máshelyütt részletesebben is szólunk róluk, természetüknél fogva itt is érintenünk kell a XV-XVI. szd.-i zálogos birtok-átengedéseket. Magán- és nem közjogi tulajdoncseréhez fűződtek. Sem politikai, sem katonai értelemben vett határváltozást nem okoztak. Mégis, erőszakos módon, a területablás „jogosságának” érveként használják fel az austro-marxisták. Burghardt sem tulajdonít jelentőséget a lényegtelen (pl. az 1499. Styriához csat. Sinnersdorfi) határkiigazításoknak: „Changes have been relatively minor. These actual fluctuations of the frontier did not change the position of the frontier in theory.”²⁰²)

TÉRKÉP-ADATOK (SZT. ISTVÁNTÓL KEZDVE)

Korszak:	Határvonalak földrajzi fekvése:	Részletes leírás:	Könyvészeti adatok:
X—XI. szd.	Bécsi-erdő stb.	Magyar határ a Bécsi-erdő, délen a Mura keleti oldala.	Cambridge Medieval History Vol. III. Térk. címe: Germany in the 10th & 11th cent.
1000 körül	Magyaro. összes határai	Magyaro. határa nyugaton a Lajta-Lapincs. Északon, keleten és délkeleten a Kárpátok koszorúja. A Szeremség (a későbbi Szlavónia) Magyaro. része.	Lopez Robert: The Birth of Europe. Europe about 1000 A. D. és The German Empire from the tenth to the thirteenth cent. c. térképeken. 113, 214. old.
1042 (egyesek szerint 1058)	Pitten Mark. Styria keleti szegélye	1042-ig Pitten Mark a magyaroké. Ugyanazon térk. a Hartberget, Föllöstömöt, Fehringet és Regedet magábfoglaló stiriai határsávot mint a Königreich Ungarn részét tünteti fel.	Putzger: Hist. Weltatlas — 47. old.
1031—1043 (Egyesek szerint 1068)	Fischa folyócska. Neumark	A Lajta-Fischa közti terület, továbbá a Dunától É-ra a Morvamező (a későbbi Neumark) a magyaroké.	Cambridge Medieval Hist. Vol. III p. 281
1043 (egyesek szerint 1053, illetve 1058)	Lajta, (a Schwarza & Pitten egyesülése által Pitten helységtől 182 km, amiből 70 km jut magyar földre.)	1043-ban a Lajtától Ny-ra levő részt, egészen a Kahlenbergig Aba Sámuel III. Henrik császárnak ígérte és I. Endre a Triburi békeében (1053) át is adta. (A Dunától D-re 1058-ban, É-ra pedig 1068-ban vált véglegessé a határ.)	Révai Nagy Lexikona XII. köt. (Bp. 1915) Török S.: Településtört. 20. old.

XI. szd.	Lajta-Lapincs. (Ez utóbbi 55 km hosszúságban a határunk.)	„Leitha u. Lafnitz, heute die Landesgrenze gegen N. O. u. STMK. bildeten seit dem 11. Jh. die Grenze zwischen Öster. u. Ungarn.“ „Leitha war als Grenze in der zweiten Hälfte des 11. Jhs. endgültig gesichert.“	Öster. Lexikon, Bundesverlag für Unterricht, I. 171. Dienst H.: Die Schlacht a. d. Leitha, 1. old.
1001—1246	Lajta-Lapincs (Morva a határunk 83 km hosszúságban.)	„Erzbistum Salzburg“ és „Erzbistum Gran (gegründet 1001)“, vagyis az esztergomi érsek-ség közti határ a Morva, Lajta, Lapincs vonala. A Dunántúl a Muraközszel együtt az esztergomi érsekséghez, míg a Dráva-Száva-köze „Erzbistum Kalocsá“-hoz (gegr. um 1006) tartozik.	„Öster. Kultur“ c. kiállítás. Kunsthist. Museum, Bécs, 1972. „Die Metropole von Salzburg“ c. térk.
1246	Morva-Lajta-Lapincs	Az ősi tört. határ mint az előző térképeken	Mint fent: „Das babenbergische Öster.“ c. térk.
1400	m.f.	A német—római birod. magába foglalja az osztrák hercegségeket. Nincs egységes Ausztria, csak „Hzm. Österreich, Hzm. Steiermark“ stb.	Knaurs Deutsche Geschichte: „Das Heilige Röm. Reich Deutscher Nation um 1400“ c. térk.
1526	m.f.	Határ mint az előző térképen. Magyaro. felirata: „Königreich Ungarn.“ Vizsont: „Erzherzogtum Österreich (ob der Enns és unter der Enns)“ mint a „Deutsches Reich“ része.	Atlas Östliches Mitteleuropa (Berlin, 1959) Négy német egyet. tanár szerkesztésében, akiket nem vádolhatnak elfogultsággal osztrák testvéreik!

TÉRKÉP-ADATOK (folyt.)

Korszak:	Határvonalak földrajzi fekvése:	Részletes leírás:	Könyvészeti adatok:
1561	m.f.	„Laufnicz Fl. Limites Hungariae & Stiriae.”	Latzius W.: Ducatus Siritiae Marchiae (1561) c. térk.
1570	m.f.	Az ősi tört. nyugati határ	Ortelivs: Theatrum Orbis Terrarum. Antverpen, 1570
1648	m.f.	Feliratok és határok mint az 1526. térképen.	Atlas Östliches Mitteleuropa
1771	m.f.	m.f.	u.o.
1815	m.f.	A „Kaiserreich Österreich” felirat Magyaró. területére is kiterjed. Alatta „Kgr. Ungarn” áll. Viszont a szentistváni határral elválasztott osztrák örökös tartományok a „Deutscher Bund” részét képezik.	M.f.: Európa-térk.
1815—66	m.f.	Ugyanazok a feliratok mint a fenti 1771. térképen.	u.o.
1866	m.f.	„Österreichische Monarchie” felirat a magy. területre is vonatkozik. Az osztrák örökös tartományokat külön-külön megjelöli. Az apró betűs „Österreich” (mint tartom.) a Duna mentén, aztán „Steiermark”, „Kärnten” stb.	Knaurs: Deutsche Geschichte, (München, 1960)
1871—1919	m.f.	Feliratok, határok mint az előző térképen.	U.o.: „Das Deutsche Reich 1871—1919” c. térk.

11. MAGYAR VONATKOZÁSÚ FÖLDRAJZI NEVEK TÖRTÉNETI HATÁRUNK OSZTRÁK OLDALÁN

A B.-nak elkeresztelt határvidék főként avval gyakorolhatott maradandó hatást a szomszédos osztrák örgrófságokra, hogy több mint egy évezreden át magy. felségterület volt. A fej.-címünkben meghatározott tárgyunk érdemleges ismertetése előtt, mint elkerülhetetlen összefüggést, megemlítjük azt a tört. tényt is, amely szerint az államhatártól jóval nyugatabbra fellelhető számos magy. eredetű földr. név a X-XL szd.-i birtoklásra vezethető vissza. És pedig a Duna völgyében az Innig, Stájero.-ban pedig a Mura vidékéig.²⁰³⁾ Ezek valószínűleg régebbi keletű megjelölések, mint pl. a Fischa és Lajta közti, többször gazdát cserélt, ütközőterület „König” összetételű magaslatai. A Königswarte (344 m) a köpcsényi és nemesvölgyi országhatár közelében, a Königsberg (260 m) pedig a Fischa folyócska keleti partján szentistváni eredetű figyelőhely lehetett.²⁰⁴⁾

Egy ált. tört.-földrajzi kép kialakítása céljából ismételten kiemeljük, hogy a Morva határmenti THAYA közelében létesült UNGERNDORF és a délstájeri Mura-vidéken fekvő UNGERDorf között még ma is használt számos UNGER (UNGAR) összetételű hely- stb. név emlékeztet az egykori másfél százados magy. uralom idején keletkezett magy. telephelyekre. Őstört., nemzetpolitikai szempontból bármennyire is felbecsülhetetlen ezek jelentősége, ehelyt csak érintőleg szólhatunk róluk, mivel tanulm. keretein belül csupán a tört. határunkhoz közelesők ismertetésére szoríthatunk.

A Pozsony és Köpcsény felé igyekvő utas napjainkban is a vas-kos Ungartor boltíve alatt, az Ungar Straße-ban hagyja el a Duna kapujában őrködő Hunvárt (Hainburg). A közelében épült vasúti megálló is az UNGAR-TOR nevet viseli homlokzatán. A hun birod. keretében betöltött szerepe abból a feltevésből is kitűnik, miszerint a Hunvár és N.óvár (D.Altenburg) között emelkedő halom Attila sírját rejtené magában. Kétségtelen, hogy ennek a Bécs-Köpcsény közti vidéknek jelentősége később az avarok és ősmagyarok korában is folytatódott. Olyannyira, hogy egyesek nem Attila, hanem Árpád sírdombjának tartották a fenti tumulust. Egyébként Hunvár Árpád-kori birtoklása csak a XI. szd. közepe táján szűnt meg, amikor a Triburi béke értelmében a Kahlenberg és Lajta közti Bécsi-medencét III. Henrik részére kellett átengedni.

TÉRKÉP-ADATOK (folyt.)

Korszak:	Határvonalak földrajzi fekvése:	Részletes leírás:	Könyvészeti adatok:
1561	m.f.	„Laufnicz Fl. Limites Hungariae & Stiriae.”	Latzius W.: Ducatus Surliae Marchiae (1561) c. térk.
1570	m.f.	Az ősi tört. nyugati határ	Ortelivs: Theatrum Orbis Terrarum. Antverpen, 1570
1648	m.f.	Feliratok és határok mint az 1526. térképen.	Atlas Östliches Mitteleuropa
1771	m.f.	m.f.	u.o.
1815	m.f.	A „Kaiserreich Österreich” felirat Magyaró. területére is kiterjed. Alatta „Kgr. Ungarn” áll. Viszont a szentistváni határral elválasztott osztrák örökös tartományok a „Deutscher Bund” részét képezik.	M.f.: Európa-térk.
1815—66	m.f.	Ugyanazok a feliratok mint a fenti 1771. térképen.	u.o.
1866	m.f.	„Österreichische Monarchie” felirat a magy. területre is vonatkozik. Az osztrák örökös tartományokat külön-külön megjelöli. Az apró betűs „Österreich” (mint tartom.) a Duna mentén, aztán „Steiermark”, „Kärnten” stb.	Knaurs: Deutsche Geschichte, (München, 1960)
1871—1919	m.f.	Feliratok, határok mint az előző térképen.	U.o.: „Das Deutsche Reich 1871—1919” c. térk.

11. MAGYAR VONATKOZÁSÚ FÖLDRAJZI NEVEK TÖRTÉNETI HATÁRUNK OSZTRÁK OLDALÁN

A B.-nak elkeresztelt határvidék főként avval gyakorolhatott maradandó hatást a szomszédos osztrák örgrófságokra, hogy több mint egy évezreden át magy. felségterület volt. A fej.-címünkben meghatározott tárgyunk érdemleges ismertetése előtt, mint elkerülhetetlen összefüggést, megemlítjük azt a tört. tényt is, amely szerint az államhatártól jóval nyugatabbra fellelhető számos magy. eredetű földr. név a X-XL szd.-i birtoklásra vezethető vissza. És pedig a Duna völgyében az Innig, Stájero.-ban pedig a Mura vidékéig.²⁰³⁾ Ezek valószínűleg régebbi keletű megjelölések, mint pl. a Fischa és Lajta közti, többször gazdát cserélt, ütközőterület „König” összetételű magaslatai. A Königswarte (344 m) a köpcsényi és nemesvölgyi országhatár közelében, a Königsberg (260 m) pedig a Fischa folyócska keleti partján szentistváni eredetű figyelőhely lehetett.²⁰⁴⁾

Egy ált. tört.-földrajzi kép kialakítása céljából ismételten kiemeljük, hogy a Morva határmenti THAYA közelében létesült UNGERNDORF és a délstájeri Mura-vidéken fekvő UNGERDorf között még ma is használt számos UNGER (UNGAR) összetételű hely- stb. név emlékeztet az egykori másfél százados magy. uralom idején keletkezett magy. telephelyekre. Őstört., nemzetpolitikai szempontból bármennyire is felbecsülhetetlen ezek jelentősége, ehelyt csak érintőleg szólhatunk róluk, mivel tanulm. keretein belül csupán a tört. határunkhoz közelesők ismertetésére szoríthatunk.

A Pozsony és Köpcsény felé igyekvő utas napjainkban is a vas-kos Ungartor boltíve alatt, az Ungar Straße-ban hagyja el a Duna kapujában őrködő Hunvárt (Hainburg). A közelében épült vasúti megálló is az UNGAR-TOR nevet viseli homlokzatán. A hun birod. keretében betöltött szerepe abból a feltevésből is kitűnik, miszerint a Hunvár és N.óvár (D.Altenburg) között emelkedő halom Attila sírját rejtené magában. Kétségtelen, hogy ennek a Bécs-Köpcsény közti vidéknek jelentősége később az avarok és ősmagyarok korában is folytatódott. Olyannyira, hogy egyesek nem Attila, hanem Árpád sírdombjának tartották a fenti tumulust. Egyébként Hunvár Árpád-kori birtoklása csak a XI. szd. közepe táján szűnt meg, amikor a Triburi béke értelmében a Kahlenberg és Lajta közti Bécsi-medencét III. Henrik részére kellett átengedni.

Viszont Hunyadi Mátyás Bécs városával együtt Hunvárt is visszaszerezte és Magyaró.-hoz csatolta.

Hunváron túl, Pozsony irányában Farkasvölgy (Wolfsthal) köszönti a vándort. Még véglegesen nem sikerült felderíteni, hogy Hunvár erődje hun v. avar eredetű-e. Annyi bizonyos, hogy a X. szd.-i magyaroknak is volt itt váruk, a szomszédos N.óvárott pedig Szt. István építtetett templomot.²⁰⁵⁾

A hiv. térképeken ma is UNGARN-Straße névvel jelölik meg azt az egykori magy. hadiutat, amely Lajtakörtvélyes és Prellenkirchen között keresztezi tört. határunkat, ahonnan Petronell déli érintésével Bécsbe vezet. Van aztán egy észak-déli hadiút is, amely a XV. szd.-i okl.-ben mint UNGER-WEG fordul elő. Elnevezése valószínűleg abból adódik, hogy a magyarok elleni, fischalajta-közi védőállást kötötte össze a dunamenti Haslau és Ebenfurth között. Ettől DNy-ra pedig egy harmadik UNGER-WEG húzódik, amely a Bécsből kiinduló ún. Venediger Straße Lajta és Semmering közti szakaszának nevéként fordul elő az oklevelekben (UNGARWEEG, 1630, 1724), a késői középkortól kezdve. De nemcsak a Dunától D-re, hanem attól É-ra, főként a Morvamezőn találkozzunk UNGAR összetételű útnevekkel. Közülük az egyik ősrégi hun-avar-magyar hadiutat már 1045-ben említik UNGARICA PLATEA néven. Ez az UNGARN-Straße a dunamenti északi hadiútból Stockerau közelében ágazott el K felé, és Bécs fölött haladva, a Morvamezőt átszelve, Angern (később Zwendorf) községnél érte el a Morvát, ahol a Pozsony megyei Magyarfalunál (Uhorska Ves) csatlakozott Kárpát-medencei úthálózatunkhoz.²⁰⁶⁾

Feltűnő, hogy a Trianon előtti Nagy-Magyaró. határa nem mindenütt követi a Lajta folyó vonalát. Legszembetűnőbb eltérés a Lajta-hegység középső szakaszán észlelhető: Loretom és Császárkőbánya között, ahol a Lajta-hegység gerincén húzódott az országhatár. A beszögelést képző Lajta-jobbparti öt község A.-Ausztriához való csatolása határrendezési „szépséghiba” és meg nem érdemelt veszteség volt a XVI. szd.-ban: AU, UDVAD (Hof), MENDHART (Mannersdorf/L.), SOMORJA (Sommerein) és Zillingdorf, Lajtaújfalu mellett.

Udvard egy 1271. okl.-ben CHOPACH, majd 1381. szövegben „hincz dem Hof auf dem Vngerischen”. Menyhárt 1233-tól, a középkor folyamán, számos okl.-ben mint MENDHART fordul elő. A Hungáriához való tartozását itt is kifejezésre juttatja az 1383. okl. kiállítója: „possessio MENDHARTH iuxta fl. SARVIZE”. Somorja esetében hasonló párhuzammal találkozunk: „SZENT-

MARIA (1330), majd 1559-ben SAMAREIN auf dem UNGERISCHEN." Folyamatos magyar volta mellett bizonyít az eddig feltárt 150 avar sír is. Jog szerint Magyaro.-hoz kellett volna tartozniuk, és sok pör is volt miattuk. A beékelődés legészakibb pontjánál, a Lajta balpartján található SARAS-dorf, ami talán SÁROS-falu németesített változata. T.i. az egykori kútfőben „SAR” v. „SÁRVÍZ” a Lajta folyóneve.²⁰⁷ A Lajta balpartját övező Königswald és a Bruck/Leitha elővárosát képező Neustadt közötti terjedelmes síkságot ma is „SZALLAS” néven jelzik a hiv. osztrák térképeken.

A Vimpáccal szemközti Leányvár (LEANCASTRUM, 1310, ma Pottendorf) nemzeti vértanúnk, Nádasdy Ferenc kedvenc tartózkodási helye volt.²⁰⁸ Ugyancsak ezen Bécs-medencei síkságon, az egykori Nádasdy-uradalomtól ÉNy-ra fekszik Tattendorf, a középkori TETENDORF (Tétényfalu) utódja. 1114-1456 között, az egyes korszakok írásmódja szerint, tizenegyszer fordul elő TETENDORF az okl.-ben. Török S. Tétény vezérnévből származtatja.

Tudjuk, hogy tört. határunk közvetlenül Bécsújhely kapui előtt húzódtott. Mint jelentős határmenti keresk. központot, hazai körökben magy. nevéen ismerték. Kelet felé, vagyis a szomszédos történeti magyar határ felé vezető fő útvonalát ma is UNGAR-Gasse-nak, a városnegyedet pedig, amelyen áthalad, UNGAR-Viertel-nek, strandfürdőjét UNGAR-Bad-nak hívják. A volt középkori keleti városkapu helye ma is UNGAR-Tor néven ismeretes. A középkori városfalak és a lajtamenti magyar határ közti termékeny rónaság mai napig is az UNGAR-Feld, az egyik újabban létesített mellékutca pedig az UNGARFELDER-Gasse névre hallgat. A magyarság tizenegy évszázados itteni szomszédsága, valamint gazdasági és politikai jelentősége nélkül sohasem maradt volna fenn ennyi UNGAR-előtagú városi és táji elnevezés.

A környéken az Ebenfurth melletti UNGER-dorf formában (VNGER-dorf, 1290) maradt fenn a magyarokra emlékeztető falunév. Bécsújhelytől D-re (az egykori Pitten Mark körzetében) továbbbi 3-4 névalak tekinthető a másfél százados honfoglalás kori magy. népi megszállás maradványának. UNGERHOF mint Krumbach és az ugyancsak UNGERHOF mint Warth külter., valamint UNGERBACH mint Zöbern községrésze. (UNGARBACH, 1292, UNGERPACH, 1455.)

Pitten Mark határövezetében, közvetlenül tört. határunk menti regényes fekvésű FEKETEVAR (sive Schwarzenbach) volt hivat-

va kivédni a magyarok támadási hullámain. FEKETEVAROS uradalmát Esterházy Pál nádor vásárolta meg 1677-ben.

Ezeréves határunk mentén dél felé haladva, a Lajta és Rozália hegyvonulatait elhagyva, Vas vm legészakibb szögletében, Kőpatakkaal szemközt található az UNGERHÖHE, UNGERBACH patak és UNGERBACH község. Szinte természetes, hogy ennek a hármas összetételű alsó-ausztriai földrajzi környezetnek jelentős határvédelmi szerep jutott, csupán néhány km-nyire a borostyánkői vártól, az odavezető országút mentén. („Ultra vallem Ungaricam” 1155-62, „im UNGERBACH” 1565-76.) Az 55 km hosszú Lapincs alkotta országhatárt szegélyező stájer helységek erődítményeikkel már a mohácsi vész előtti századokban is beírták nevüket a magyar történetbe. Egymás után sorakoztak a Lapincs jobb partján a megerősített községek: VÉRD (Wörth), NAJDÓ (Neudau), BURGÓ (Burgau), KÖRTEFA (Bierbaum). DOBRONOK (Hartberg) és FÖLÖSTÖM (Fürstenfeld) Ungar-Vorstadt-ján kívül még 3 falu előneveként szerepel az „UNGER” szó: UNGERBACH (Schäffern külter.), UNGARDORF a hartbergi és UNGERBERG a feldbachi járásban. HUMMERTHAL helység (Hartbergtől Ény) is említést érdemel. Ugyanis a középkorban HUNGER-TAL (1355, 1400, 1424, 1434, 1451) volt a neve.²⁰⁹) Árpád-kori birtoklásunk nyomaként maradhatott fenn a Lapincs-határtól kissé távolabbi 3 kelet-stájer városka (FÁRÓ-Vorau, PÖLEM-Pöllau és FÖLBÓ-Feldbach) magyaros névformája is.

A magy. határ közelsége különösen öt városka tört. fejlődésére nyomta reá bélyegét. A Felsőőrbe vezető út kiindulópontjának, Dobronoknak (Hartberg) keleti negyede máig is UNGAR-Vorstadt, egyik dűlője pedig UNGERFELD néven szerepel a városka helyrajzában. Hasonló magy. vonatkozást bizonyít a Lapincs egykori gyepekujában meghúzódó FÖLÖSTÖM (Fürstenfeld) az UNGARTOR (már csak névben létező) helyétől K-re fekvő lapályos UNGER-Vorstadt-já is.

Az sem kizárt, hogy Fölöstöm magy. telepesei, valamint magy. helyneve még a X-XI. szd.-i birtoklásra vezethetők vissza. Erre a korai keletkezési lehetőségre utal az egyik kutató: „Vielleicht ist dieser Wehrbau mit dem zu seinen Füßen liegenden Markt schon im 11. Jh. nach den Siegen König Heinrich III um 1043 über die Ungarn entstanden.”²¹⁰) Bizony, nagy volt a hatalma, birtoka a Hunyadiak Magyar Királyságának! Erre kénytelen utalni Fölöstöm monográfiájának stájer szerzője is: „1418 és 1490 között csak nem valamennyi határvárosunkat és erődítményünket elfoglalták a

magyarok.”²¹¹) A mai Fürstenfeld általunk ismert első magy. változata (FRUSTUN, 1273) a IV. Béla-féle stájer hódítás eredményeként terjedhetett el. Akár magy. kézen volt, akár nem, mindenképpen fontos magy. von. események mellett tanúskodott a gráci (ma gráci) h. diút stájer kapujában. Ezért 1336-ban már fejlettebb formában, FULUSTHYN néven említi egy kútfő. (Akkori írásmódunk „ö” hangukat „U” betűvel jelezte.) Persze, Mátyás királyunk hódítása idején Fürstenfeldet, mint magy. szerzeményt, már Fölöstöm-nek hívták. És ez a városnév tovább élt a nép ajkán, négy és fél évszázad múltán is.²¹²)

A Mura-kapuban REGEDE (Radkersburg) neve utal a magy. hat.-vidékkel való sűrű kapcsolatokra, továbbá az ősmagyar kori (X-XI. szd.) és későbbi (IV. Béla, Mátyás kir.) birtoklásokra. Ugyanilyen oknál fogva kapta a római POETOVIO (Pettau) a magy. POTONY nevet.²¹³)

Mindkét délstájer városhoz közvetlen magy. kapcsolatok is fűződnek. Az időközönként hazánkhoz tartozó (pl. 1480-ban Mátyás hadvezére, Székely János vette birtokba) Regedében született és élt a XIV. szd. Dorfmeistere, az olasz szárm. Aquila János. Barokk kori utódjához hasonlóan, ő is templomaink egész sorát díszítette freskóival. Működési köre Vas vm déli és Zala vm Ny-i részére terjedt ki. Mártonfalva (muraszombati jár.) templomában önmagát megörökítve magy. viseletben látható egy 1392. falfestményen. Veleméren (Vas vm) is magyaros ruhában, oldalán görbe karddal, kucsmával a fején festette meg képmását az utókor számára. Feltehetően ő az első, aki a Szt. Lászlóról szóló nemzeti legendákat díszítő motívumként alkalmazta. Regede várában (1708) látta meg a napvilágot Nádasy (V.) Ferenc gróf tábornagy és horvát bán.

Még a magyarellenes Kranzmayer is feltételezi, hogy a város névadó urának, Radigoj-nak idején „in Radkersburg u. ihren Umgebung Magyaren gewohnt hatten. Dafür sprechen die aus einen Personennamen im Sinne drei Sprachen drei voneinander verschiedener weise gebildete Ortsnamen.”²¹⁴) Radkersburg magy. helynévének tört. változata a reánk maradt források szerint: RUDGUEY (1273), REDEGE (1347), REGEDE (1480).

Amíg Regede a vasi és zalai templomcskák Hungáriáért a jongsz, szelíd lelkű piktorának adott szállást, addig a drávamenti Potony városkapui alatt Attila vezette hadait Itália ellen. A Szombathely és Csáktornya felől, az ősrégi Borostyánúton érkezett hun seregek közeli táborozó helyét most is „Attila völgyé” nek

hívják. A krajnai Kocian melletti Gradisce ATTILOV is a másfél évezred előtti hadműveletre utal.

Ugyancsak eredeti magy. nevén ismerték eleink a közeli ORMOSD (Friedau) városkát, amely a Dráva partján, Potony és Csáktornya között félúton fekszik. Mai, szlávositott helyneve (Ormoz) is az ősi magy. Ormosdra emlékeztet. Ez utóbbi viszont nagyon régi keletű lehet, legkésőbbben a Styriát meghódító IV. Béla alatt gyarapíthatta helynévtárunkat. Ennélfogva Hunyadi János hadjáratai idején jól ismerték a városka magy. nevét. 1480-ban, amikor Mátyás kir. lett Styria ura, kútfőink is említik. A kir. kegyéből az „Ormosdi” előnevet is felvevő Szentgyörgyi Székely János, Regede, Potony és Ormosd birtokosa lett Styria egyik vezetője.²¹⁵ Jellemző, hogy még a XVIII. szd.-ban is Ormosdnak írják egy okl.-ben: „Das Guth ORMOSD.”²¹⁶)

A kútfők megelevenítik azt a tömeges magy. vonatkozást, ami Styriában nemcsak a helynevek, hanem az utcák, városkapuk, elővárosok formájában is megnyilvánul. Négy városban (Hartberg, Regede, Leibnitz, Grác) volt UNGERgasse, kettőben (Hartberg, Föllöstöm) pedig UNGER-Vorstadt, és ugyancsak kettőben (Friedberg, Föllöstöm) UNGARTOR, FÖLBÖ-Feldbach városkában UNGAR Straße.²¹⁷) Bécshez hasonlóan, Grác is több ízben volt magy. kézen. Először a fejedelmek korában, majd 1253-ban IV. Béla személyesen vezetett hadjárata alkalmával, végül Mátyás idejében huzamosabb ideig került magyar megszállás alá.

Tört. és nemzetpolitikai szempontok egyaránt sürgetik az Ausztria térségében található hatalmas hun-avar-magyar névanyag egységes feldolgozását. Az első lépést már megtette Török Sándor, akinek részletmunkája útmutatásul szolgálhat. Tanulmányunk szempontjából elégségesnek tartottuk a két keleti osztrák tartom. helynévanyagát érinteni. Ha von. adataink nem is teljeseek, mégis fogalmat nyújthatnak, hogy milyen döntő jelentőségű a Lajta-Inn közti toponymiai anyagunk tud. kiértékelése. A.-Ausztriában 50, Stájeró.-ban 30 HUN-Hain és 44, illetve 45 (stájer) UNGER-előtagú helynevet találunk. Fehér M. J. A.-Ausztria avar földr. neveinek számát 66-ra teszi. Egyébként több nem-UNGER összetételű név is magy. eredetű. Megjegyezzük, hogy a HAIN-HUN előtag, a kutatók hallgatólagos feltételezése szerint, általában az avarokra utal.²¹⁸)

12. MA IS HASZNÁLT MAGYAR EREDETŰ FÖLDRAJZI NEVEK „BURGENLAND”-BAN

A tájelemek, dűlők, puszták, erdők, hegyek továbbra is megtartott vagy átformált magy. neve is döntő bizonyíték az elrabolt területek múltjának és követelési jogának kérdésében. A korai magy. megszállás bizonyítékaként a Lajta-vidék hegyeinek, vízének már az Árpádok idejében magy. nevük volt. „Mivel B. északi részének nagyobb vízfolyásai nem bírnak német eredetű névvel, csupán a kisebbek megjelölésére fordulnak elő a ‚Bach’ alapszó összetételei.” Ezen állításának igazolására Steinhauser hivatkozik a Dérföldnél Répcébe ömlő Edlaubach-ra, amelynek völgyét EGERVÖLGY-nek (EGURWELGH, 1263) hívták.

Éppen ezért a korai Árpád-kor hegy- és vízrajzi névtára is hátróztottan támasztja alá a magy. népesség X-XII. szd.-i jelenlétét. Éspedig nem valami szórványos, hanem a lakosság zömét képező magyar lakosságot igazol. Steinhauser is hasonló végkövetkeztetésre jut: „Mindazonáltal tagadhatatlan, hogy a magyar lakosság százalékaránya eredetileg jelentékenyen nagyobb volt, mint ma.” Steinhauser következtetéseiből az is kitűnik, hogy a magyarok, akárcsak a Felvidéken, Erdélyben és az osztrák örökös tartományokban, a patakok völgyeiben felhúzódva a hegyvidéket is benépesítették: „A helynevek azt is elárulják, hogy a magyarok letelepedésük alkalmával a folyóvizek mentén törtek előre. Megtaláljuk nyomukat a Gyöngyös, a Répce, a Csáva, a Füles, az Arany-patak, az Ikva mentén, illetve forrásvidékén. De ezeken túl is voltak erőteljes kirajzások Bécsújhely és Vimpác irányában. Továbbá a Fertőtől K-re és É-ra is megtelepedtek (a magyarok). Világosan követhetjük nyomukat az általuk előnyben részesített sík terepeken.”

A tárgyilagosság további jeleként azokról a magyarokról sem feledkezik meg Steinhauser, akik az imént felsorolt zárt településeken kívül éltek: „Außerdem muß es aber auch sonst im Lande einzeln Madjaren oder madjarisierte Deutsche u. Slawen gegeben haben, wie es sich in einem dem ungarischen Staat angegliederten Gebiet von selbst versteht.”²¹⁹)

Magyaro. második legnagyobb tavának, a Fertőnek magy. neve 1074. okl.-ben maradt reánk. Az újvári (ma németújvári) bencés apátság 1157. alapítólevele a patakneveket magy. szláv formában említi. Moór kiemeli, hogy pl. Újvár környékén a ger-

mán jövevények odamenekült horvátoktól is vettek át hely- és patakneveket a XVI. szd.-ban. Annak bizonyosságául, hogy a szláv folytonosság nem maradt meg a horvátok érkezéséig, Steinhauser is leszögezi, hogy „semmi esetre sem bizonyítható, hogy a XVI. szd.-ban betelepült horvátok még szlávul beszélő embereket találtak volna. A horvátok által benépesített XVI. szd.-i falvak a már meglévő német vagy magyar formák átalakítása vagy új megnevezések által kapták nevüket. A horvátok ajkán keletkezett helynévformák kivétel nélkül német v. magyar alapra vezethetők vissza.”²²⁰⁾

Figyelemre méltó, hogy számos német helynév magy. közvetítéssel alakult ki valamely szláv szógyökből. A magyarból fejlődött pl. a Pinka jobboldali mellékfolyócskájának neve: STREM. A magyar EZTURMEN-ből (1157) fejlődött száz év múlva EZTERMEG (1257). Ennek elrontott átmeneti alakjából (ZTREM-EN) jött létre a mai németes pataknev.²²¹⁾ Hiv. magy. neve Csik-patak.

Az erdőséget, erdőborította dombtetőt megnevező, igen gyakori magyar- vagy „König”-, illetve „Stephan”- (István kir.) előtaggal képzett földrajzi megjelölések keletkezése arra a tört. tényre vezethető vissza, hogy mint egykori gyepűk, a magy. kir. földesúri hatósága alá tartozó zárt területek, illetve gyepűöreibek figyelhelyei voltak. Az összeomlás utáni összes osztrák helynévkutatótól eltérőleg, bámulatos az a tárgyilagosság, amellyel Steinhauser az évezredes magyar múlt történeti tényeit kezeli. Ismételten hangoztatom, hogy ez a párját ritkító, nagyfokú elfogulatlanság az ún. demokratikus körökben ma már teljesen ismeretlen. Áltudományos hazugság lenne az ellenkezőjét állítani. A hazugság mai korszakában rettegnek az osztrák Wissenschaftlerek még csak érintőleg is azt sugalmazni, hogy a Kingdom of Hungary-ra emlékeztető osztrákföldi és magy. tört. határmenti, számos „König” összetételű földrajzi név a magyar király határöreibre vagy birtokaira, joghatóságára utalna. Bezzeg a párgermán Steinhauser 1941-ben határozottan állítja ezt a lehetőséget: „Nemde Königswart magaslata a Dunától D-re és Königsberg attól É-ra (mindkettő Pozsonytól Ny-ra) nevét csakis a magyar királytól kaphatta, akinek határöreibre ezen a vidéken feltételezhető?” Ugyancsak Steinhauser az egyetlen, aki a magyar vonatkozásokat tört. jelentőségükhöz méltóan, külön fejezetekbe csoportosítva tárgyalja. Így a fenti megállapításával kapcs. a határőr-kérdés összefüggéseit is teljes egészében igyekszik feltárni. A „König” elnevezések mellett az UNGER-berg előfordulásait vizsgálva, ezeket is a határőrök jelenlété-

vel kapcsolja össze, akik egyébként szerinte is nem csak besenyők, hanem magyarok is voltak.²²²⁾

Az alábbiakban felsorolt, a mai osztrák térképeken is feltüntetett földrajzi nevek csak töredékét képezik az átvett magyar névanyagnak. A kataszteri térképek községenkénti áttanulmányozása és közzététele meghaladja munkánk kereteit.²²³⁾

M O S O N V M:

- BUBANAT-Hof — puszta a Lajta folyó közelében, L.újfalutól Ny-ra.
- BUDAPESTER Straße — Féltorony főutcájának keleti fele.
- CSARDA — tanya a nezsideri vasútállomás közelében.
- CSARDA-Hof — L.körtvélyes határában, a Vasfüggöny mellett.
- DARSCHO — DARASÓ a Fertő parti része Mosonbálfalvánál. Sókitermeléséről kapta nevét.
- ERDEI-Hof — tanya Mosonszentandrásztól ÉK-re.
- ESTERHAZY Gasse — Boldogasszony egyik utcája.
- GÖTSCH-Lacke — KÉCS-tó a Fertőtől K-re, az elpusztult Kécs falu nevét őrizte meg.
- HALASZ-Wiese — dűlő Pomogytól ÉNy-ra.
- HANSAG-Hof — tanya Mosontarcsától D-re, a Vasfüggöny árnyékában.
- HATWAN — Nemesvölgy egyik dűlőneve, amely középkori birtokosáról maradt fenn.
- KARASZTO — szikes tavacska a Fertőtől K-re.
- KÖNIGS-Hof — várrom Császárkőbánya külterületeként (a Lajta jobbpartján, Wilfleinsdorf-fal szemben) szerepel a térképeken. Egykori besenyő határörtelepülés, amely a magy. kir. tulajdonát képezte. Imre kir. 1203-ban a cisztercieknek adományozta. Utódai is megerősítik az adományozást 1208, 1230 és 1236. évben. Ez utolsó (1236) szerint „CURIA REGIS iuxta aquam SAAR.”
- ÖREG-Puszta — uradalom Boldogasszony határában.

- PRADIUM** — szőlőterület Nezsider mellett. A prédi-
um korai földesúri gazdaság, major volt.
Valószínűleg a magy. település egyik
fejlődési mozzanatának maradványa.
- PUSZTA-Äcker** — dűlő Féltorony határában.
- PÜSPÖK-Hof** — tanya Boldogasszonytól K-re.
- SCHOSCHTO-Lacke** — SÓSTÓ a XVIII. szd.-ig magy. többsé-
gű Mosontétény határában.
- SZERDAHELYER-
Lacke** — a Fertőtől K-re, az elpusztult Szerda-
hely falu nevét őrizte meg.
- SZIKES-TAVAK** — a Fertőtől K-re elterülő rónaságon 44
kisebb-nagyobb kiterjedésű tavacska ta-
lálható, amelyeknek német nevében
(ZICKSEE v. ZICKLACKE) is felfe-
dezhető az eredeti magy. „szik” előtag.
A tavakból kitermelt só értékes áru volt
a régi világban. A „szik” szó a kutatók
szerint ősi UGOR eredetű, német szár-
maztatása téves.²²⁴⁾
- TABOR** — dűlőnév Nezsider határában. Steinhau-
ser szerint is Rákóczi kurucainak tábo-
rozására emlékeztet, akárcsak a Nezsider és Petronell közti osztrák Alte Schanze.²²⁵⁾
- UNGAR-Berg** — szőlőhegy Nezsider határában.
- UNGAR-Gasse** — Mosontarcsa legrégibb része.
- UNGER-Berg** — szőlőhegy Védény és Gálos között.
- UNGER-Berg** — dűlő Királyhida határában.

SOPRON VM:

- BIZONFY-Gasse** — Kismartonban.
- BOKROS, FENYVES, KÁPOSZTÁS, KENDERES,
KOCSONYÁS, KÖVES, POCSOLYÁS, RÉPÁS, SALETROMOS,
SZOMJAS** — dűlőnevek Cinfalva határában.
- CSELLEY-Mühle** — malom Oszlop és Sérc között a Vulka
partján.
- ESTERHAZY Platz és** — Kismartonban.
- ESTERHAZY Straße**

- ESTERHAZYSCHÉ — újtelep Lorettomban.
Waldrandsiedlung
FENYŐS — dűlő Felsőpulyán, a vasútvonaltól Ny-ra.
GABNAVERIN — (GABONAverem) — dűlő Oka határában.
- GIZINGBERG — Fertőmeggyes határában, a magyar „kicsiny” hegyből.²²⁰⁾
- KÖNIGSBERG — erdei magaslat a Lajta-hegységben Sásosny mellett.
(286 m)
KÖNIGS- — erdei csúcspont Cinfalva mellett, Sopron irányában.
SCHÜSSEL (214 m)
KURUTZEN-WEG — Lorettomba vezető erdei út, amelyen Rákóczi kurucái 1704-ben a faluba érkeztek.
- LABOSCH (LABOS) — dűlő neve Répcebőnya mellett.
MARTON-Kreutz — Küllőtől D-re, egy magaslaton (214 m).
MARZ-patak — a hasonló nevű községnél. A besenyő „Móroc” származéka.
- OSTASCHEN — a magy. „osztás”-ból. Dűlő Répcebőnya határában.
- ÖDENBURGER — (Soproni út) Kismartonban.
Straße
- PUSZTA — volt tanya helye a trianoni határ közelében, Szentmargitbányától D-re.
- TABOR Mühle — puszta Répcekehely és Alsólászló között.
és TABOR
TABORAC — Darufalva központjában. A horvátok vették át a magyarból.²²⁷⁾
- TARRODY Gasse — Lakompak községben.
UNGAR Gasse — a Felsőpulyával egyesített, ma is zömében magyarok által lakott Középpulya főutcájának hiv. neve.
- UNGER-Mühle — malom Szentmargitbánya mellett.
WART-Berg (270 m) — egykori magyar őrállás, a török által 1532-ben tönkretett „ÖRS” helység mellett, ma az ugyancsak egykori őrtelepülés, Pecsényéd (régente Besenyő) határában.

Az ősi gyepűrendszer nyomai, földr. megjelölés formájában, bőségesen maradtak reánk az újvári és felsőőri járásban. Az itteni szentistváni államterületen az „UNGAR (UNGER)” előtagú helynévvel négyszer találkozunk. UNTER- UNGAR-FELD völgyrész a stájer Burgóval (Burgau) átellenben, a Lapincs balpartján. UNGER-Berg községrész Órállás északi kijáratánál, az Alsóőr felé vezető út mentén. UNGAR-Berg (366 m) Jobbágyfalutól D-re. UNGER-Berg (343 m) külter. Kukmér és Németszentgrót között.

A felsorolt vasi UNGER-Bergek is erdős vidék kiemelkedő magaslatai és fekvésüknél fogva eredetileg a gyepűőrök messzelátó-hegyei lehettek. Ilyen, aránylag magas helyre az első századokban nem települtek őseink. Erre vall nevének „-hegy” (Berg) utótagja, továbbá az okleveles említés hiánya, nem utolsósorban pedig az a tény, hogy nem a települést jelző -falva vagy -lak stb. szerepel az elnevezésben. Ilyen előzmények után érthetőbbé válik, hogy csak a gyepűrendszer megszűnését követő, századokig tartó erdőirtások lassú folyamataként kezdett egyik-másik mezőgazdálkodásra alkalmassá válni és tanyaszerű szórványtelepüléssé kialakulni. Mint ilyen, tehát ma is csak a területileg illetékes község külső részeként szerepel.

ALTE WART (Őreg őrs)	—	egykori gyepűőrállásról elnevezett domb, illetve dűlő Kukmér községben.
BAKO WALD (Bakos erdő)	—	Alsóőr déli határában, UNGERberg irányában.
BATTHYANY-Gasse	—	Németújvár.
BORDO (363 m)	—	hegy Óriszigettől ÉK-re, amely a gyepűőrök leshelyével van összefüggésben. Ugyanis a berda, borda, berdo, bordo köznév a hadászati megfigyelőhelyet jelentette. Az őrt álló magyar katonák a Ny. felől várható betörés, támadás felderítése céljából németül szólították meg a gyanús személyeket. A figyelő gyepűőrök „(halt) wer da?” (állj! ki vagy?) magyaros kiejtésű kiáltásából alakult ki a „berda” stb. hangalak, illetve földrajzi megjelölés.

- BOTH WALD** — nagy kiterjedésű erdőség a lapincsmenti VÉRDhegy és az Ősztörmen folyócska között.²²⁸⁾
- BUJA-Hof** — tanya Felsőbeledtől K-re.
- CSAPOTA (Csapda)** — dűlőnév Felsőőrött.
- CSATER-Berg** — Gyepűfüzes mellett. A helyi viszonyok: földrajzi fekvése és a lábánál elterülő őrtelepülés arra engednek következtetni, hogy az Árpád-kori gyepűrendszer egyik figyelőhelye volt.²²⁹⁾ Körülötte úgyszólván mindenfelé erdő sötétlik. Gyepűőri feladatát a szomszédos pinkavölgyi őrtelepülésekkel (Felsőcsatár, Német- és Horvátlövő) karöltve láthatta el. Ez utóbbiak a pinkamenti síkságon bizonyára élénken figyelték a Csatár-hegy füst- vagy tűzjelzését.
- CSERY-Graben** — erdei völgy Horváthásostól Ny-ra.
- ERDŐDY-Graben** — erdőrésztlet a Kőszegi-hegységben.
- FALUDI Gasse** — N.Újvár
- FALUDI-Tal** — Faludi Ferencről elnev. völgy Rohonc-nál.
- FIDISCH** — két község (KIRCH- és KOHFIDISCH) utóneveként, valamint 3 hegy, egy patak és egy út neveként szerepel. FIDISCH-BERG és FIDISCHWALD terjedelmes erdőség a Németújvári Dombvidéken Bányácskától, a FIDISCHER WALD pedig Gyepűfüzestől D-re. FIDISCH-BACH a Fidischwald-ban ered, a FIDISCHER WEG erdei út Horváthásostól Ny-ra. „FIDISCH” a magy. „fizes” (füzes) németesített változata. (További részleteket ld. a 36. fej.-ben, Gyepűfüzes címszónál.)
- GÜNSER Straße** — Kőszeg felé vezető utca Rohoncon.
- HOGON-Berg** — Alsóór ÉNy-i határában. Nyúlvány a templomig és a temetőig ér.
- KANISCHA-Berg** — Szentelek külter.
(Kanizsa-hegy)

KITZI-Berge (Kicsi-hegyek)	— Nagymedves külter. közvetlenül a trianoni határ mentén.
KODISCH-Berg	— hegyi település Királyfalvától délre, a Lapincs-Rába közti háromszögben.
KÖNIGSBERG (350 m)	— Sámfalvától délre, Pinkaóvár irányában.
KÖNIGSBRUNNEN	— forrás az ERDŐDY-Graben-ben. Az Árpád-kori királyi birtokra utal.
PUSTA	— külter. Radafalvától ÉK-re.
PUSZTA-Wald	— erdő TOBAJ és ÚJVÁR között.
SALAI-Bergen	— (Szalai-hegyek) — Sósút külter.
SANKOHAZI-Hof (Unter-, Ober-)	— Két major az Ösztörmen (Strem) völgyében, N.Újvár és Orbánfalva között.
SCHARKI	— Sankt Nicolaus külter. N.Újvár mellett, az előző két majortól DNy-ra.
SCHIPKA (SIPKA)	— a Csik (Strem) mellékpartakja.
STEINAMANGERER Straße	— Felsőőr leghosszabb utcája.
STEPHANS-Berg (370 m)	— Öriszigettől ÉNy-ra.
SZIGETH	— Városhodász egyik legtermékenyebb dűlője.
TANCZOSCH-Berg	— Özgödör külter.
AM TELEK	— a Szombathelyi úttal párh. hosszú utca Felsőőrrött.
DIE WART	— az Őrség Felsőőr környékén.

13. MAGYAR VÁMHELYEK NYUGATI TÖRTÉNETI HATÁRUNK KÖRZETÉBEN

A magyar vámrendszer nem helyi politikai érdekből, hanem a központi hatalom bölcs intézkedésével jött létre. Nem holmi regionális kiskirályok, hanem az egyetemes jólétet mérlegelő uralkodói elhatározás érvényesült. Fajsز fejedelmünk már a X. szd. derekán bevezette a vámszedést, királyaink pedig továbbfejlesztették a meglévő alapokat.²³⁰ Így a harmincad pl. a XII. szd.-ban létesített m. kir. (külkereskedelmi) határvám volt. Az írott forrásokkal is bizonyítható középkori vámhelyek arról is meggyőznek, hogy a Magyar Királyság nyugati határát a Lajta-Rozália-Lapincs vonala képezte. A mohácsi vész után pedig még határozottabban szemlél-

tetik, hogy Magyaró. szabadságának és függetlenségének elvesztése ellenére is, akárcsak a mai szovjet-orosz iga alatt, saját alkotmány-nyal és közigazgatással rendelkezik. „Even after 1526, when the Habsburg emperor became also the king of western Hungary, the separation of the two countries was maintained and until 1850 a tariff was collected on all goods crossing this border.”²³¹)

Ha Ausztria történetesen tényleg annektálja, bekebelezi hazánkat, akkor a határ szükségszerű megszűnése a vámszedés törlését is maga után vonná. Az egyáltalán nem befolyásolja ezen következtetésünket, hogy Ausztria, a különállóság kínálta lehetőséggel élve, gazdasági kizsákmányolás céljából 1850-ig fenntartja legszigorúbb vámtarifáját. A kiegyezés sem szünteti meg, csak rendezi, enyhíti a vámokat Magyaró. javára. Éppen ezért a magy. vámhivatalok a Trianont megelőző fél évszázad alatt is jelzik a Magyar Királyság területi épségét.

A teljesség igénye nélkül sorolunk fel néhány középkori vámhelyet, amelyek földrajzi elhelyezkedése perdöntő bizonyíték a bécsiek által megszállt B. magyar tulajdonjoga mellett.

Az 1363-ig m. kir. uradalmat képező Köpcsény (Moson vm) vámjogának első okleveles említése a XIII. szd.-ból, Szárazvámé (Sopron vm) pedig 1320-ból való. Ez utóbbi helynév „száraz” előtagja onnan eredhet, hogy ezen a tájon az országhatár nem a Lajta folyót követi, hanem attól K-re, „szárazon fut”. Egyébként ugyanaz az 1320-beli okmány tartalmazza (eddiggi ismereteink szerint) először a helység Szárazvám elnevezését. Ugyanis korábban Kövesdnek hívták.

Nezsider is vámhely volt. Ma is áll egy útszéli vámjelző oszlop, amelynek feliratából a „Kön. Mautth.” kifejezést ajánljuk a történethamisítók figyelmébe. Felállításának idejében (1616) tehát nem osztrák cs. iszári, hanem magyar „királyi” vámhivatal volt, természetesen magyar felségterületen.

A Rozália-hegység előterében Lajtaszentmiklós zsákszerűen nyúlik A.-Ausztriába, a Lajta folyóig, ahol Bécsújhely kapui előtt húzódott valaha hazánk határa. Ennél a forgalmas hídnál és határátkelőhelynél keletkezett az egyik legrégebb nyugati vám, később harmincad-hivatalunk. Vonatkozó utalás már egy II. Endre-féle, 1223-beli okl.-ben történik. Sopron vm. délnyugati szegélyében Vámosderecske űrzi nevében is azt a határmenti funkciót, amelyet egy kútfő szerint már 1425-ben is betöltött. A környékbeli Sopronszentmárton is vámhely volt, 1359. említés szerint.

A Rába-Lapincs országkapuban, a fehérvár-gráci hadiút men-

tén, a Vas megyei (Rába)Keresztúr községben volt vámhiv.-ra egy 1428. kútfő utal. Később ugyanezen az útvonalon, közvetlenül az országhatárnál, Fölöstömmel (Fürstenfeld) átellenben, Radafalván vámostak. (A Trianon előtti volt magy. vámházat csak a nyolcvanas évek elején bontották le.) Egykorú feljegyzés értelmében a radafalvi harmincadon 1540-ben marhakivitelünk 80 %/o-át idegen kereskedők bonyolították le. Tehát még az árucserével járó hasznot is jórészt osztrák közvetítők vágták zsebre.²³²⁾

14. MAGYAR KÖNYV- ÉS LEVÉLTÁRAK A NYUGATI VÉGEKEN (MAGYAR SZELLEMI HAGYATÉK)

A fej.-címünkben megnevezett kultúrgyűjtemények jelentősége akkor jut igazán kifejezésre, ha nem annyira a jelen, mint inkább a múlt mércéjével értékeljük. Ebből az is következik, hogy felmérésünk nyomán a minőség többet nyom a latban, mint a mennyiség. Vegyük csak szemügyre a vidék kultúráját formáló tényezőket. A közepes vármegye (3965 km²) nagyságú mező- és erdőgazdasági térség 270 ezer lakossága egy nagyobb város lélekszámának felel meg. Észak-Amerikában egy ilyen méretű város megközelítőleg sem rendelkezik olyan kultúrértékkel, mint a magyar múltú „Burgenland”. Ha könyvek számát hasonlítjuk össze, akkor persze, az Újvilág vezet, de minőségi szempontból messze lemarad. Nem kerülheti el figyelmünket az a tény sem, hogy — amint több helyt rámutatunk — a vizsgálódásunk tárgyát képező területsáv sohasem alkotott földrajzi vagy politikai egységet. Három vármegye, három különböző gazdasági egységről erőszakkal leszakított peremvidék, minélfogva a tekintélyesebb kultúrközpontul szolgáló megyeszékhelyek mindegyike az ősi hazánál maradt.

A járási székhelyek mezővárosi nivójának, főként pedig a kultúrához szükséges anyagiaknak növekedése semmi esetre sem természetes velejárója a városi rangra való emelésnek. Ha az új bürokrácia és községösszevonások következményeként történt is néhány ezres gyarapodás egyik-másik központban, ezek még mindig csak egyötödét teszik ki egy valamirevaló ötvenezres városnak.

Nagyvonalú kultúrtevékenységet nemigen várhatunk az őstermelésből élő vidék városkáitól. A falusi keretekből kilépő Kismarton sem polgárságának, hanem az Esterházy-családnak köszönheti zenei hírnevét. Hasonlóképen a Doborjánban született Liszt Ferenc csillaga sem emelkedett volna olyan magasra, ha nem karolták vol-

na fel magyar főurak a zenei tehetséggel megáldott kilencéves csodagyereket. Anyagi támogatásukkal tették lehetővé, hogy védencük hat esztendőn át gondtalanul részesüljön zenei kiképzésben.

Igazi városok hiányában ma sem beszélhetünk nevezetes nyilvános könyvtárakról, múzeumokról v. székesegyházakról. Az újszerű létesítmények közül egyedül a 24 ezer kötetes tartományi könyvtár, továbbá a tartom. és püspöki levéltár érdemel említést. A legértékesebb darabok ezekbe is a magy. főúri kastélyokból vándoroltak át. Ha a magy. múlt hosszú századai alatt felhalmozódott főnemesi könyv- és okmánytárakat nem dúlja fel a szovjet katonaság és a nyomába szegődő helybeli csőcselék, akkor mennyiségileg is vetekednének a nyilvános intézményekkel.

A kismartoni Esterházy hercegi könyvtár közel hatvanezer kötetéből csak mutatóba hagytak néhányat a moszkvai tolvajok. A zömét magukkal vitték, néhány ezerrel pedig befűtötték a davajok . . . Így semmisítette meg a pánszláv bolsevizmus fél évezred szorgalmas gyűjtésének felbecsülhetetlen értékű magyar kultúrkinccseit. A nagy. betű ezen fellegvárában őrizték még a XVIII. szd. elején is Kézai Simon mester Magyar Krónikájának egy hártýára írott kódexét, ami, sajnos, csupán két másolatban maradt reánk: az egyik 1701-, a másik 1705-ből.²³³)

Az Árpád-kori Újvár (jelenleg Németújvár) ferences könyvtárának magy. von. köteteit, köztük kéziratokat és a magyar gloszszákkal ellátott 1470. latin szentbeszéd-gyűjteményt is, a negyvenötös összeomlás utáni sarló-kalapácsos világban pusztította el a szovjet-orosz horda és az árnyékában meghúzódó csőcselék. Mintegy négy évszázada annak, hogy a városkába nyomdát berendező Batthyány Boldizsár tudományszomja folytán sorakozni kezdtek a főúri (illetve a későbbi kolostori) könyvtár első kötetei. Az ilyen pótolhatatlan kultúrveszteségek károsan befolyásolják a kutatási lehetőségeket, amennyiben az írott forrásadatok sorozatai mentek veszendőbe.

Amíg északon Kismarton, addig délen az újvári kolostoron kívül Rohonc és Vörösvár kastélyaiban halmozódott fel mindaz, ami a régebbi századok folyamán világviszonylatban is a művelődés fokmérője volt. A rohongi Batthyány-család könyv- és kéziratgyűjteményére akármelyik európai főúr is büszke lehetett volna a XVII-XVIII. szd.-ban. Az utókor hálával gondolhat Batthyány Gusztáv grófra, aki harmincezer kötetét már 1839-ben a nemzetnek, a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta. Nemes cselekedete által a tört. értékű könyvek ezreit mentette meg attól

az enyészettől, ami pl. a híres hercegi könyvtárat érte Kismartonban.

Úgy látszik, amióta ez az országrész osztrák zsákmány lett, azóta a magy. szellemi kincsek kézzelfogható bizonyítékai pusztulnak, vesznek. A törökdúlás óta soha nem esett annyi írott emlék erőszakos beavatkozás áldozatául, mint az utóbbi fél százados osztrák-germán megszállás alatt. Ennek a romboló szellemiségnek volt kitéve a vörösvári kastély is, amelynek berendezését, műkincseit, családi levéltárával és II. Rákóczi Ferenc titkos leveleivel együtt gyanús tűzvész emésztette el 1924-ben. Betetőzésül a marxista csőcselék vörös festékekkel mázolta be Lotz Károly magy. tárgyú festményeit a grófi kápolnában.

A kisebb gyűjtemények közül figyelmet érdemel az 1681. óta szabad kir. címet viselő Ruszt városka levéltára, valamint az evangélikusok könyvtára, amelynek alapítása a XVIII. szd. utolsó évtizedeiben lelkeskedő Hajnóczy Károly nevéhez fűződik.

Végezetül vonjuk le a fenti tényekből a nemzetpolitikai tanulságot. Bécsi körök bizonyos területek (Kismarton stb) ideiglenes birtoklásának meghamisított jogalapjára hivatkozva követelték „vissza” a nyugati részeket. Térképeiken, könyveikben, lexikonokban a zálogba kapott birtokok „két évszázados uralmával” iparkodnak tört. jogigényüket hitelessé tenni. Avval is folyvást kérkednek, hogy a magyar művelődés „osztrák-germán elemekből” táplálkozott. Művelődéstörténetünk fentebb részletezett szakaszaiból viszont az tűnik ki, hogy egyiknek sincs semmi köze az állítólagos „két százados” osztrák befolyáshoz. Nos, a kérdéses korszakban létesített Batthyány-féle könyvnyomda sem „osztrák zálogterületen”, hanem a magyar Újvárbán működött. Kismarton, Rohonc könyvtára, az osztrák zálogjog megszűnte után, illetve csakis magyar kézen levő központokban virágzott. Az elzálogosítás időszakához egyetlen jelentős kultúresemény sem tartozik. Ellenben hatalmas lendületet vett a szellemi tevékenység az osztrák bitorlók távozása után, a XVII. szd. közepén. Ami B-ot nagyra teszi, amivel mostani urai a világ előtt kérkednek, azt mind a magyar korszak alkotta. Haydn zeneművészete a magy. Esterházy-család segítségével formálódott. Liszt Ferenc világhírét pedig magy. főnemesek anyagi áldozata készítette elő.

A germán propaganda, a hitelrontás szándékával, kultúrtörténetünket az osztrák hatás vetületévé szeretné szűkíteni. Kivételesen köztük is akad valaki, aki pl. az esztergomi Bakócz-kápolna láttán meghökkenve kénytelen az ellenkezőjét bevallani: „Nun

überzeugt sie den Besucher aus dem Westen, daß es Zeiten gegeben hat, da Ungarn westlicher war als Wien."²³⁴) És vessük össze az osztrák szemléletet hazai kortársunk hasonló véleményével: „Tény az, hogy Itália kivételével nem akad e korból az esztergomi Bakócz-kápolna reneszánsz remekével vetekvő épület. S bizonyítottan vehetjük azt, hogy a budai megsemmisült palota éppen úgy mustármagja volt a megmaradt krakkói Wawelnek s a prágai Hradzinnak, mint ahogyan az esztergomi Bakócz-kápolna is előképe a krakkói Jagello-kápolnának."²³⁵)

Szellemi műveltségünk Mohács előtti fölényének érzékeltetésére helyénvalónak tartjuk ideiktatni, hogy Durant szerint a Bibliotheca Corvina, Mátyás halálakor, tízezer kötetével, Itálián kívül, a legjobb könyvtárnak számított.²³⁶)

15. MIÉRT PUSZTULT KI A MAGYARSÁG, HELYT ADVA A GERMÁN BESZIVÁRGÓKNAK ÉS A HORVÁT MENEKÜLTEKNEK?

A Kárpát-medencét nemcsak keleti jövevények, hanem a Drang-nach-Osten szellemében nyugatiak is a „népek országútjává” tették. A germánok északról, majd nyugat felől nyomultak kárpáti hazánk területére. Kezdetben erőszakkal, fegyverrel, később főként Habsburg-ravaszsággal és gyarmatosító szándékkal terjeszkedtek a magyarság rovására. A Hungáriát keletről ért két szörnyű magyarirtó vést is, hol alattomosan, hol nyílt politikai és rendészeti eszközökkel aknázták ki fajtájuk javára.

Osztrák-germán szellemi-politikai körökben még az isteni- és természetjog-ellenes, múltbeli lépéseket is (pl. közönséges zsarolást, zálogosítást) az ártatlanság mezébe öltöztetve, területi követelések „jogalapjává” büvészkedik. Ilyenek hiányában ferdítéssel, hamisítással teremtenek maguknak „történeti alapot”. Így a germanisták többsége rögtön a gypűrendszer felszámolása utánra igyekszik tenni a német jövevények letelepedését B. akkori területén. Kivételesen hallunk elfogulatlan szemléletről is: „had since the days of the Turkish invasions been settled by farmers from Germany”²³⁷) Ismételten kiemeljük, hogy a gypű fennállásakor (X-XI szd.) a magyar néprajzi határ nem a Lajta-Lapince vonalánál, hanem messze azon túl, Ostarrichiben, Styriában, illetve Morva-földön végződött. (Ld. a 3. sz. térképet.) Ennek a korai magyar népi megtelepedésnek emléke olyan helynevekben élt tovább, mint pl. Tóba-

töm, Regede, Potony. A gyepű rendeltetésénél fogva ritkább határszéli lakosság magyar voltára utalnak a X-XII. szd.-i magy. földrajzi nevek is. Az újvári (küszeni) apátság korabeli alapítólevelében magyar és szláv pataknevek fordulnak elő.²³⁸⁾

B. mai néprajzi térképe elsősorban a tatár- és törökvész, másodsorban a páratlan szentistváni humánus elv eredménye. A gyepű korában még eléggé egyöntetű nyelvterület volt, mert lakosságát a magyarul beszélő avar-székely, besenyő-magyar őrok képezték. A XII. szd. közepe táján a magy. kir. joghatósága alá tartozó gyepű felszámolása során, sajnálatosképpen a közeli földéhes germánok áramlása is megindult.²³⁹⁾ Kár, hogy II. Géza — a szentistváni idegenpártoló eszme túlzott alkalmazásával — már 1157-ben stájer családoknak adományozott határszéli földbirtokot. Ez a féktelen nagylelkűség a magyarok számbeli túlsúlyát károsan befolyásolta, sőt hamarosan avval a következménnyel járt, hogy a magy. népi elemet, besenyőket, székely-magyarokat a „vendégül” (hospes) fogadott germánság kezdte magába olvasztani. Az együtt emlegetett besenyők és székelyek (elmagyarosodott avarok) közül Erdélybe telepített gyepűőrök helyébe is germán telepések kerültek.²⁴⁰⁾ Akár csak a tótok, az osztrák propaganda is avval takargatta a saját beolvasztó járványát, hogy a magyarok állítólagos „nemzetiségi elnyomását” tudatos és hamis ámítással kürtölte világgá.²⁴¹⁾

A tatárjárás, különösen Moson vm-ben, általában a Fertő környékén éreztette pusztító hatását a magyar-székely lakosság körében.²⁴²⁾ Helyét a germánság kifogyhatatlannak látszó telepesei foglalták el.²⁴³⁾

Amióta Szt. István Hungariája Ostarrichivel lett határos, az osztrák betörések és határvillongások (pl. Babenberg és III. Frigyesé) is tizedelték a magyarságot. A helyi oligarchák, kiskirályok egymás közti civakodása hasonló „harci eszközökkel”, rablással, égetéssel, lábon álló termények pusztításával tette koldussá, földönfutóvá a falvak magyar népét, mert szinte divattá vált az ellenfél javainak megsemmisítése. Ha csak szerét tehették, földbirtokukat elkótyavetyélve menekültek ebből az osztrákdúlta határsávból. Korabeli oklevelek a cserét v. vételt olykor a bizonytalansággal, az áldatlan állapotokkal indokolják.²⁴⁴⁾ „Újvár és Borostyán között is sokan elköltöztek e békétlen időkben s máshol kerestek új lakóhelyet.”²⁴⁵⁾

Az erőszakos emberi beavatkozás mellett az elemi csapások is sújtották a népet: földindulás, áradás, tűzvész és pestisjárványok. Az 1409-10. pestisnek különösen a Répce völgyében tulajdonítható

számos magy. falu pusztasodása.²⁴⁶) A falupusztulás ált. európai jelenségének okai voltak még a sikertelen erdőirtások, valamint a háborús, feudális dúlások okozta ínségek is.²⁴⁷) A magyarság állományát a XV. szd.-ban már gyakori nem magy. földesurak v. a határmenti birtokosok házasság útján való elgermánosodása is károsan befolyásolták.²⁴⁸)

„A magyarság végső hanyatlását a török-tatár emberrabló, vérszopó másfél százada készítette elő, akiknek kitakarodása után szinte üres maradt az Alföld, részben a Dunántúl és a Duna-tiszaköze is, s akiknek helyére horvátok, szerbek, rumének, de főleg svábok telepedtek, olyanok, akik ODAHAZA MEGUTÁLTÁK A SAJÁT FŐURAIK SZOLGÁLATÁT ÉS URALKODÁSÁT.”²⁴⁹)

A háborús erőszak épp azokon a tájakon érezte leginkább hatását, amelyeket a magy. etnikum, a honfoglalástól kezdve, szinte zárt tömbben lakott. Így a török dúlás-romlás főként a felső-pulyai és felsőörségi körzetekben tombolta ki magát. Népünk először Szulejmán szultán 1529. bécsi hadjárata alatt ismerkedett meg a török emberélettel, földi javakat irgalmatlanul letaroló szenvedélyével. Ámde ez a sikertelen bécsi vállalkozás csak előzetes bemutató, gyenge ízelítő volt abból a „fekete levesből”, ami 1532-ben ömlött a jobb sorsra érdemes magy. lakosságra. Ugyanis a Kőszeg vára alól kudarcra elvonuló török dühében falvak felégetésével tönk szélére juttatta elsősorban a Répce-völgy és a Felső Örség magyarságát. Pótlásukra földesuraink germánokat és horvátokat telepítettek. Arra nézve, hogy mely falvak néptelenedtek el a török martalócok dúlása következtében, elég pontos tájékoztatást nyújtanak a horvát ajkú helységek. Könnyen és alaposan bizonyítható tört. tény, hogy az első török seregjárások után (1532-től kezdve) vándoroltak be az Adria mellől elűzött horvát menekültek.

A beözönlött germánokhoz hasonlóan a horvát közösségek is olvasztottak be maradék-magyarságot: „In those areas where Croatian villages formed elusters, the language had maintained it self strongly and probably absorbed German and Magyar elements.”²⁵⁰) Felmerül a kérdés, hová menekültek az életben maradt magyarok? Moór szerint „tömegesen” vándoroltak magyarok a török hódoltság területére.²⁵¹) Nem kétséges, hogy elkerülésként nem avval se törődtek, hogy esetleg esőbőrből vödörbe juttak, hiszen a török is nyúzta a népet. Éppen ezért a jobbágyok állandó, de kisebb méretű török hódoltságba menekülését tört. ténynek kell tekinteni. Az emberéletben esett kárról Esterházy Pál számadata

nyújt némi eligazítást. Egyetlen, éspedig az 1683. török hadjárat által elpusztult alattvalóinak számát tízezer főre becsülte.

A török hódoltság utáni Habsburg telepítési politika, ha kisebb mértékben is, de a nyugati végeken is éreztette hatását. Ottani arányai miatt csak érintőleg szólunk róla: „Vienna also systematically planted NON-magyar colonies in Pannonia, so that its civilizing control might remain strong.”²⁵²) A tört.-írók joggal teszik felelőssé a bécsi Burgot Trianonhoz vezető, germánokat, szlávokat és oláhokat telepítő intézkedéseiért. Az idegenből hozott új telepéseknek nyújtott kedvezmények (az 1722-23. rendelkezések a telepéseket 6, a bevándorolt iparosokat 15 évi adómentességben részesítette) sérelmesek voltak az adókkal, beszolgáltatásokkal, beszállásolásokkal és egyéb terhekkel sújtott őslakosságra nézve.

A mohácsi vész óta végzetesen lepassztott b. magyarság XX. szd.-i száma szomorúan tükrözi Bécs hagyományos magyarüldöző politikáját. Az 1910. évi 291,618 főnyi népesség, amikor B. területe a Magyar Szent Korona integer birtokállományát képezte, 1923-ig 275 851 lélekre fogyatkozott. A 12 évi apadás aránya 5,4 %. A lakosság-csökkenést a magyarok 1918 utáni nagyfokú kényszer-menekülése, valamint a tengerentúlra vándorlása is befolyásolta.

A két v.h. közti magy. álláspont 65 ezerre becsülte az Ausztriához csatolt terület Trianon előtti magy. lakosságát. Kétségtelen, hogy az 1920. népszámlálás (24 867 = 8,0 % magyar) már nem foglalhatta magába az előző három zürzavaros év alatt tömegesen elmenekült magyarok számát. A három év múlva tartott 1923. osztrák népszámlálás tízezerrel kevesebb (14 931 = 5,2 %) az 1934. pedig már csak 10 430 (3,5 %) magyart mutat ki.

A II. v.h.-t követő osztrák statisztikai adatok még az előzőknél is megbízhatatlanabbak. A bizonytalanságot a lexikonok adatai is fokozzák. Különösen az osztrák kiadványok vezetnek a magyarok számarányának lefokozásában. A félhiv. Österreich Lexikon 1966. kiadása az 1961. évre von. magyar népességi arányt 2 %-ban állapítja meg. Viszont az Encyclop. Britannica 1973. kiadása még 11 ezerre teszi a B.-ban élő magyarok számát. 1974. kiadása is hangsúlyozza, hogy „Burgenland has the highest percentage (15%) NON-German minorities: Croats & Magyars in Austria.”

A valóságot talán a „Fodor's Austria — 1972” c. útikönyv közelíti meg. Ez a kiadv. valószínűleg nem anyanyelvi, hanem származási alapon (akárcsak a kanadai népszámlálási elv) állapít meg 14 % horvát és 6 % magyar, együttesen 20 % (azaz egyötöd)

nem germán eredetű „burgenlandi” lakost.²⁵³) Hiv. b. forrás vele szemben csak 10 % horvát és „nem egészen” 2 % magyarról tud.²⁵⁴) Ne feledjük, hogy a fenti arányok alapját az 1971. évi 273 000 főnyi összlakosság képezi.

A hiv. és lexikális adatok közti mérhetetlen eltérésekre való tekintettel megkíséreljük a természetes szaporulat figyelebevételével megállapítani B. magyarságának számát. Az 1971. osztrák népszámlálás 0,5 %-os évi szaporodási arányszámát a 25 000 (1920) magyarra alkalmazva, 50 évi megszállás után legkevesebb 31 250 magyarnak kellene élni B.-ban.²⁵⁵) Az öt évtizedes osztrák-germán megszállás tehát egyhatodnál kevesebbre sorvasztotta a magyarságot. Ha csupán a hatvanas és hetvenes éveket vesszük figyelembe (a 2 %-os hiv. bécsi arányszámot alkalmazva), akkor is legalább hatezer magyarnak kellene élni B.-ban. Számításunk nyomán kitűnik, hogy sem a magy. nép eredeti állománya, sem a szaporodási többlete nem jut kifejezésre az osztrák statisztikában. Ez a megdöbbentő magyarüldözés vagy a nagyfokú beolvasztásnak, megfélemlítésnek, vagy a meghamisított adatoknak tulajdonítható. Mindkettő ellenkezik az agyonhangoztatott „európaisággal”. FÉL-ÉVSZÁZAD LEFORGÁSA ALATT EGYHATODIÁRA ZSUGORÍTANI AZ ŐSTELEPES MAGYAR LAKOSSÁGOT, NEM EGYÉB, MINT ÁLLAMILAG SZERVEZETT NÉPIRTÁS!

Az osztrák népszámlálási eredmények hamisságának és céltudatos félrevezetésének egyik jellegzetes esetét Kismarton képezi. A járási székhely magyarjai a hiv. statisztikai adatok szerint: 410 (1923), 049 (1951), 169 (1961) és 380 (1971). Valószínűleg a kitelepítéstől való rettegés, a hitleristákból austro marxistává vedlett osztrák-germánok üldözésétől való félelem miatt kényszerültek 1951-ben megtagadni magyar nemzetiségüket. A szovjet-orosz terrorcsapatok kivonulásával csökkenő kommunista nyomás enyhülésének tulajdonítható, hogy fokozatosan meg merték vallani magyarságukat. Így aztán 1971-ben majdnem visszaállt az 1923-beli lélekszám Kismartonban.

Az austro-marxisták pánszláv szolidaritására vall az ausztriai csehek törpe kisebbségének aránytalan felfújása. Elhanyagolható létszámuk miatt a legtöbb lexikon meg sem említi őket, viszont a bécsi állami szervek által terjesztett turista tájékoztatók felsorolásában a csehek a magyarokat is megelőzik.

A pánszlávizmus egyik legszörnyűbb történethamisítása a kárpát-medencei szlávok szerepének felnagyítása. Feudális zsarnokokról van szó, akikből a szláv mítosz dicsfényvel körülvett „fejedelmeket” teremtett a nyugati világ félrevezetésére. A bizonytalan kiterjedésű Samo-féle tákolmány csak 21 évig létezett. Ugyanilyen rövid életű (kb. 25 év) volt Szvatopluk hűbéres tartománya is. Kocel mint elhatalmasodott földesúr garázdálkodott. Közjogi szempontból, legjobb esetben, törzsfőnöki ténykedést lehet nekik tulajdonítani. Tud. kritikát kiálló források hiányában teljes homály veszi körül felfújtt tört. szereplésüket. Társadalmi, politikai szervezetüknek, közéleti tevékenységüknek semmi nyomát se találjuk a korabeli kútfőkben. Pedig, mint tudjuk, akkoriban már szorgalmasan jegyezték minden említésre méltó fontos közösségi jelenséget a kolostorok krónikásai és az oklevelek szerkesztői. „Nicht gewaltsam u. plötzlich, sondern unmerklich u. von den Geschichtschreibern der alten Welt so gut wie unbemerkt schoben sie sich in die Landgebiete Böhmens u. Mährens, der Slowakei (túlzás) u. Siebenbürgens ein.”²⁵⁶) Ha valóban rendelkeztek volna állami szervezettel, akkor annak írásos nyoma maradt volna reánk, mint a hunok esetében is. Ott vannak pl. az avarok, akiknek állami szervezetről a korabeli feljegyzések sűrűn tájékoztatnak. Ezekből tudjuk, hogy gyűrszerű földváraik voltak, hogy birodalmuk kagánóságokra volt felosztva, hogy államkincstáruk drágaságaiból állították talpra a halódó Frank Birod.-at stb.

A nyugati történészek egyöntetű véleményét McEvedy találóan így foglalja össze: „Politically all the Slavs were very backward. Their myriad chieftains lacked all sense of unity and were therefore easily dominated by other races.”²⁵⁷) „The economy of the Slavs was of a rudimentary type: agriculture & trade had little place in their economy.”²⁵⁸) A szlávok jelleméről pedig nem kisebb szaktekintély, mint Seton-Watson Hugh így vélekedik: „A szlávok alattomos természetükhöz híven, erdők mélyén és mocsarakban húzódtak meg, kerülve az erődített helyeket. Nyílt összetűzés helyett a folyamatos fosztogató vállalkozásokat kedvelték.”²⁵⁹)

„A szlávság népvándorláskori szerepe nagyon alárendelt jellegű volt. Műveltsége alacsony színvonalú, társadalmi szervezete kezdeteleges, államalkotó képessége pedig a semmivel egyenlő”, állapítja meg Fehér M.J.²⁶⁰) Ü.n. „hőstetteik” közül Prof. Darby nyomán rámutatunk a balkáni ősnépek — köztük a latin-olasznak

— szlávok általi csaknem teljes kiirtására a VII. szd.-ban²⁶¹) Fej-
tegetésünkéből kikapcsoljuk a horvátokat, akik mint a török elől
menekült honkeresők érkeztek Nagy-Magyaró. nyugati végeire,
akkor, amidőn a magyar állam már közel hétszáz éves volt. En-
nélfogva ezek a horvátok nem tekinthetők olyan őstelepeseeknek,
mint az államalkotó magyarok.

„Majdnem kőkorszakbeli szinten állott az erdélyi szlávtság. El-
maradott életmódjáról bizánci tudósítások is beszámolnak. Annyira
jellegtelenek a különböző területek szláv leletei, hogy nagyrészt
csak azért nem ítéljük avarnak, franknak v. skandinávnak őket,
mert a terület, ahol találjuk, a helynevek szerint régi szláv terület.
Amint láttuk, a szláv népek műveltségének vizsgálatakor alig tá-
maszkodhatunk régészeti nyomokra, szó sincsen arról, hogy olyan
éles jellegzetesség mutatkoznék az emlékekben, mint pl. az avarok-
nál vagy a honfoglaló magyaroknál.” (Id. László Gy.-tól.)²⁶²)

A régészethez hasonlóan írott források sem tájékoztatnak a
kárpat-medencei szlávokról: „Keine Quelle, weder Chronik noch
Heiligenlegende berichtet uns von ihrer Ausbreitung.”²⁶³) Még a
hivatásos hazai marxista történészek is kénytelenek elismerni, hogy
„written sources give no information about the precise social-
historical structure and political organization of those Slavs who
were subjugated by the Hungarians.”²⁶⁴) Azonos véleményen van
egy másik hazai kutató is: „A szláv falvakról azonban egykorú
írott források nem tájékoztatnak s az ásatások általánosan hasz-
nálható adatokat még nem igen szolgáltattak.”²⁶⁵)

Kniezsa szerint a nemzetiség volt az ősszlávok legmagasabb po-
litikai szervezete. Más forrásokkal egybehangzóan ő is megállá-
pítja, hogy a szlávtság főleg az erdőség és a füves pusztamezők pe-
remén éledgett: „A szlávstágnak ez a peremi elhelyezkedése kizárja
annak a lehetőségét, hogy itt jelentősebb politikai formációk ala-
kultak volna.”²⁶⁶) És végül ugyancsak a kommunista korszak egyik
szakmabelije szögezi le, hogy „a szlávok tört. jelentősége éppen az
avarok uralmával kezdődik, melytől állami életük kifejlődése sem
választható el.”²⁶⁷)

Téves állítás, miszerint a szlávok „tömegesen” olvadtak volna
be a magyarságba. Egyszerűen azért nem, mert számuk jelenték-
telen volt az amúgy is gyér pannon őslakossághoz képest. Ugyanis
a pannon nép nem szláv, hanem „már ősidőktől fogva ott lakott
telepes nép volt.”²⁶⁸) A csekély létszámú szlávtság (László Gy. sze-
rint) elszlávósított avar maradványokat is magába foglalt. A
ritka népességét előidéző okok között szerepel a frank-morva har-

cok gyakorisága, amelyek már 900 előtt: „had largely ravaged Pannonia.”²⁶⁹) Ha pedig voltak csoportosan élő szlávok, mint pl. a vendek, azok meg is maradtak. Ennek a dokumentum-népnek a története szintén erősen cáfolja a szláv beolvasztás meséjét. Mert különben hogyan lehetséges, hogy a maroknyi (mindössze néhány száz) vendiség felszívódás helyett a sokszorosára duzzasztotta népi állományát. Nem voltak kitéve az erőszakos beolvasztásnak, úgy mint pl. az USA, Kanada v. bármelyik modern demokratikus ország kisebbségei. A vendek szállásterülete B.-dal határos, és e helyt csak a szlávkérdés miatt térünk ki rájuk. A vend néptöredék az avarokkal v. korai magyarokkal (ú.n. előmagyarokkal) érkezhettek Vas vm szentgotthárdi és muraszombati járásába. Hála a magyarok faji és nyelvi türelmességének, zárt tömbben őrizhették meg népiségüket és nyelvüket. Nemcsak a közékük települt magyarokat szívták fel, hanem különösen az Őrség (Vas vm) és Hetés (Zala vm) peremvidékén egyre inkább a magy. etnikum rovására tágitották néprajzi határaikat.

Az Őrség gyepűőrei erdőirtásokra telepedtek, minélfogva nem foglalták el a szomszédos vendek földjeit. Egyébként a vendek jó magyar állampolgárok voltak. Az I. v.h. után mindent elkövettek, hogy továbbra is azok maradhassanak. Soron voltak a Magyarok melletti tüntetések; a határmegállapító bizottságot sárral dobálták meg...

Szólnunk kell e fej.-ben az OSL-nemzetségről is, amelynek semmi köze sincs a szlávokhoz. Tekintettel arra, hogy e nemzetiség tagjainak a ny.-dunántúli határsávban is tört. szerepük volt, kívánatos származásukat tud. módszerrel is megvizsgálni. Először is lássuk, milyen bizonyítékot nyújt az etimológia. A nemzetiség-név több változata kb. ilyen sorrendben fordul elő: OSL, OSLU, OSUL, OZUL, továbbá OSTL, OSTEL stb. Nyelvi eredetére nézve nem egyéb, mint besenyő-kun személynév, amelynek semmiféle szláv von. sincsen. A kun „usztlu” szó jelentése „eszés, bölcs”. A nyelvészeti megállapításokat a történettudomány is megerősíti. T.i. az OSL, OSLU név azonos a cserhalmi ütközetből ismert OZUL vagy OSUL besenyő-kun vezér nevével. Egy szd. múlva pedig „I. OSLU” várispán mint Sopron vármegyei földbirtokos tűnik fel az okl.-ben. A történet fonalát továbbszövi egy 1227. okmány, amely szerint „OSL de KESYN” fiát „VATHA”-nak hívták. Újabb század múlva kezdődik a nyugati végek XIV-XV. szd.-i életében elsőrendű szerepet játszó híres Kanizsai-család története azáltal, hogy Kanizsát L. Károly 1324-ben az OSL nemzetiségből

való Lőrincnek adományozta. Tört. kereteink teljességéhez tartozik a krónikások feljegyzése is. Anonymus és a Képes Krónika is tudósít a fertőrkörnyéki besenyőkről. Zoltán fejedelmük ivadéka lehetett OSLU várispán. Végezetül pedig földrajzi adatainkkal egészítjük ki fenti fejtegetésünket. A rosszindulatú hírverés Dráván túli vidékével szemben az OSL-nemzettség és a belőle fakadó Kanizsai-család ősi fészke az a besenyő környezet volt, amelyből az OSLU nemzettség emelkedett ki. Reája, mint egykori földesurára emlékeztet mai napig is a Hanság mocsaras vidékének permén keletkezett OSLI község besenyő neve is.²⁷⁰⁾

Mivel a pánszlávisták és baloldali társutasaik a felfújtt békához hasonlítható, átmeneti jellegű Morávia déli határát a Rábaig tolják ki, kénytelenek vagyunk ellene állást foglalni. A történetkutatók, köztük Macartney is, újabban egyre meggyőzőbben mutatnak rá, hogy Pannoniára nem terjedt ki Morávia politikai hatalma: „We have no evidence that Pannonia was ever a part of Moravia.”²⁷¹⁾ Ilyen szellemben szerkesztették a Hammond-féle Historical Atlas térképeit is, amelyek Morávia déli határát a Duna mentén, Dévénytől a Garamig, ábrázolják. A kárpát-medencei országcsönkítésok összeomlás utáni legjelesebb magyar szakértője, Szalay Jeromos egyet. tanár pedig még szűkebb térre szorítja: „Szvatopluk morva fejedelemsége a cseh-morva medencétől a Garam felé terjeszkedett, de sohase ért a Dunáig.”²⁷²⁾ Ami pedig magát Moráviát illeti, helyénvaló hangsúlyozni, hogy csak laza, bizonytalan határu és szervezetű törzsi közösség volt. Gibbon angol történésznek (két évszázaddal előttünk) egyező a véleménye: „That ample and fertile land was loosely occupied by the Moravians.”²⁷³⁾ A „megszálló morvák” említésével Gibbon is rögzíti ama tört. tényt, miszerint a honfoglaláskor nem a tótok, hanem beszivárgott morvaszlávok éldegéltek az nyugati Kárpátokban.

Annyira bizonytalan határu és szervezetlen volt a Moráviának nevezett közösség, hogy máig sem voltak képesek megállapítani a székhelyét. Ugyanolyan találgatásokra vannak utalva, mint Attila birodalmi székhelyét illetően. Ámde ne feledjük, hogy a hunok fejed. központja jó négy évszázaddal korábban létezett, továbbá nyílt síksági (nagyalföldi) terepe miatt sokkal gyakoribb pusztításnak volt kitéve, mint a morva hegyek lábánál rejtőzködő szláv törzsi szállás. A jóval kedvezőbb geopolitikai viszonyok ellenére is hiányzó nyom egyre fokozza ama következtetésünket, miszerint az ú.n. „morva fejedelemség” nem volt egyéb, mint roppant kezdetleges, rövid életű törzsi tömörülés, az államiság ismertetőjegyei

nélkül olyannyira, hogy keletkezését és megszűnését a krónikások sem tartották érdemesnek feljegyezni.

A korlátlan ferdítések és tört. valótlanságok egyik kirívó propagandairata a tót Dekan Jan „Magna Moravia” magy. nyelvű pozsonyi (1980.) kiadása. Teljesen egyetértünk Györffy Györgynek a budapesti „Kortárs”-ban megjelent lesújtó bírálatával, ami t.k. így hangzik: „Ha a magyar történészek ilyen módszerrel készítenének történelmi térképet a kalandozások koráról, akkor a magyar uralom alatt álló területek határát nem csupán azokra az országokra, Szászó-ra, Észak-Itáliára, Bulgáriára és Bizáncria terjesztenék ki, amelyek a magyaroknak adóztak, hanem szinte az egész európai kontinensre, ahol a kalandozók seregei megfordultak.”

A tört. hitelrontás szándékától vezérelve egyesek az ősmagyarok földművelésre való „áttérését” is „szláv hatásnak” tulajdonítják. Mintha éppen a félig nomád, pásztorkodó, gyűjtögető szlávok tudalmára szorultak volna rá a magyarok! Talán éppen azok a magyarok, akik az elfogulatlan történészek szerint (mint pl. Prof. East W. G.) is, a germánokhoz hasonlóan földet akartak, amikor a Kárpát-medencébe jöttek, miért is lényegében telepesek („colonists”) voltak. Árpád magyarjai az őstermelés elemeit már magukkal hozták, a helyi fogásokat pedig nem a málhahordozó szlávoktól, hanem a már századok óta ott gazdálkodó, azonos nyelvet beszélő hun-avar ivadéktól lesték el. Ugyan mit is vehettek volna át azoktól a szlávoktól, akiknek életében a földművelés és ipar alig játszott szerepet? Hiteles források tudósítanak, hogy legjobb vásárlójuknak, a germánnak, elsősorban prémeket, mézet, viaszt, halat és borostyánkővet szállítottak a szlávok.²⁷⁴⁾

A szláv ferdítések a tágabb értelemben vett európai történet távlatában sem állják meg helyüket. Művelődéstört. tény, hogy nem a rómaiak, még kevésbé a szlávok hozták a földművelést Európába. A német Dopsch és a londoni Prof. East megállapításai B.-ra is érvényesek. Régészeti leletekből következtetnek a „tört. előtti” kultúrák sorozataira, amelyeknek hordozói az alkalmas európai földeket mindenféle művelés alá vették. Ezek a neolitikum óta őstermelő népek a Kárpát-medencéből sem hiányoztak.

A szlávok gazdasági elmaradottsága még 300 évvel később is megdöbbentő. Nem volt nehézük, nem ismerték a hármast, nyomorúságosan tengették életüket; jegyzi meg az oxfordi Prof. Davis.²⁷⁵⁾

Az elmondottak eléggé meggyőzőek arra nézve, hogy B. térségében a szláv hatás nagyon jelentéktelen körre szorítkozott.

17. MAGYAR FAJI ÉS FELEKEZETI TÜRELMESSÉG

A faji és felekezeti türelem párh. jelenségek, határaik elmosódnak, néha nehéz kihámozni, hol kezdődik az egyik, és hol végződik a másik. Csoportosításukat megkísérelve nagyjából az alábbi vázlatot kapjuk: a faji türelmességünk élő tanúi a horvátok, a zsidók és a cigányok, míg a magyar vallásszabadság késői emlékeztetői a protestáns és izraelita felekezetek. A magyarok alaptermészetéhez tartozó embertársi megbecsülés tört. megnyilatkozásait így foglalja össze a történész: „In practice the Government was not harder on alien nationalities than on Hungarians. Indeed in many respects the former actually found themselves more favourably placed than the Hungarians.”²⁷⁶⁾

Ha voltak is hibák, azok az akkori liberális szellem által kitermelt Európa szerte divó ált. jelenségnek tulajdoníthatók. Sajnos, ez esetben is a képmutató nyugat kétféle mértékének lett áldozata hazánk. Saját szemükben a gerendát sem veszik észre, de máséban még a szálkát is kifogásolják. Ennek a rosszindulatnak ad hangot az alábbi okfejtés: „There was NO discrimination in Hungary against non-Hungarians. But Hungarian statesmen had the misfortune of having to rule a multinational people, under the critical eyes of European public opinion.”²⁷⁷⁾ Akad tárgyilagos tört. író, aki egyenesen végzetesnek tartja a magyarok túlzott türelmességét, ami végeredményben az ország feldarabolásához vezetett: „Hungary in contrast to Austria may have suffered from too much tolerance and perhaps what was wrong with her policy of forced assimilation was that it came too late.”²⁷⁸⁾ A szomszédos Pozsony melletti Szöllős őshonos magyar lakosságának eltótosítása is a magyarság véghetetlen türelmességének kihasználása által történt.²⁷⁹⁾ De masutt is, a Felvidéken, Kárpátalján és Erdélyben, tömegesen olvastották be a magyarságot a nemzetiségek.

Amíg az 1600. körüli 24 bécsi-medencei horvát falu (további morvamezei falucsoporttal együtt) a múlt század végére teljesen elnémetesedett, addig a szomszédságukban, a Lajtán túli, magyar hatóságú 56 falu egészen Trianonig megőrizte horvát többségű jellegét. A magyarok faji türelmessége tette lehetővé, hogy a horvátok három évszázadon át megtartották néprajzi kereteiket, anyanyelvüket. Az osztrák elnyomó politikával szemben erre a magy. nagylelkűségre figyelmeztet Burghardt is: „In fact, it can be said that, contrary to general opinion, Hungary was more tolerant of her minorities than Austria and that the reason for the presence of a

Croatian minority within Burgenland today, just as for the presence of a Protestant minority, is simply that this area was within Hungary.”²⁸⁰) Itt is emlékeztetünk arra, hogy az osztrák-germán erőszakos beolvasztás már ősrégi hagyomány. Gondoljunk csak arra a több száz helysége, amelyeknek hun-avar-magyar lakosságát germanizálták.

Az osztrák faji türelmetlenség egyik kirívó esete a zsidók kiűzése Styriából és Karinthiából a XV. szd. végén. T.i. a szűkebb értelemben vett Ausztriában nem tűrték meg sem a protestánsokat, sem a zsidókat. A germanista szerzők gondosan elkerülik annak említését, hogy a magyaroknak vajmi közük is lett volna az üldözöttek „burgenlandi” letelepedéséhez. Az olvasó félrevezetése céljából úgy állítják be az eseményeket, mintha azok már egy öröktől fogva létező B.-ban történnének. Ennélfogva mint helyi b. érdemet könyvelik el. Micsoda ferdítés! A magyarok emberies elvei és törvényei nélkül semmi sem lett volna a zsidók b. befogadásából. Most azonban, az idegen tollakkal ékeskedők a saját érdemük hangsúlyozásával híresztelik, hogy a zsidók 1938-ig ott éltek. Magyar földön mindenfelé jó dolga volt a zsidónak. Különben nem lett volna lehetséges, hogy „ghettos of astonishing size developed in small villages”. Idézetünk Burghardt észak-amerikai történésztől való, aki arról is tudósít, hogy Nagymartonban 1400, Sopronkeresztúron 895, Rohoncon pedig 738 zsidó élt. Köpcsény lakóinak majdnem egyharmada (789 fő) zsidó volt.²⁸¹)

A magyarság, illetve a magyar állam említése nélk. a visszapillantók csak annyit hajlandók elismerni, hogy a zsidók felkarolása a főurak érdeme: „Aber es soll der Familie Esterhazy hoch angebracht werden, daß sie den Juden drei Jahrhunderte lang, oft auch dem Kaiser trotzend, Schutz gewährte.”²⁸²) Kismarton, Köpcsény, Kabold, Boldogasszony zsidósága 1671-től kezdve Esterházy herceg közvetlen védelme alatt állt, aki a házadó és egyéb járulékok fizetése alól mentesítette őket.²⁸³) A Batthyány-család két legfontosabb központjában, Rohoncon és Némétújvárott, Sopronkeresztúron pedig a Nádasdyak szomszédságában volt jelentős zsidó közösség. Lajtaújfalut az ártatlanul kivégzett Nádasdy Ferenc gróf zsidó település céljaira alapította.

A zsidóüldözésben cselekvőleg résztvevő osztrák köpönyegforgatók, az egykori nagynémet társutasok, most kezüket mosva a magyarság emberisége folytán kialakult b. gettókat is a saját „nagylelkűségük” tárgyi bizonyítékaiként mutogatják a világnak. A magyarok alaptermészetéhez tartozó végtelen türelmességnek

tulajdonítható, hogy Csonka-Magyarországon tízszer annyi (710 000) zsidó élt, mint a zsidóüldöző Ausztriában (70 000).

A kismartoni történethamisítók figyelmébe ajánljuk RINGEL bécsi egyet tanár, nekik is szóló, a korántsem „demokratikusnak” mondható osztrák fajgyűlöletről vallott nézetét: „An dieser Stelle muß einbekannt werden, daß das ‚natürlich‘ auch ganz wesentlich mit dem heute hier immer noch lebendigen Antisemitismus zu tun hat, der geradezu als ein Charakteristikum des Österreichers zu bezeichnen ist: Nicht zufällig fällt die Verschärfung der national-sozialistischen antisemitischen Maßnahmen genau mit dem Eintritt Österreichs in das Großdeutsche Reich zusammen.” („PROFIL”, Bécs, 1984. árp. 16. sz., 81. old.)

B.-ban olyan népfaj is található, amely másutt sehol sem otthonos Ausztriában. A magy. türelmesség ezen kései haszonélvezői a cigányok, akik ide soha le nem telepedhettek volna, ha Magyar-óvár, Sopron v. Szombathely alispánja helyett Bécs, Bécsújhely v. Grác rendőrfőnökei ügyeltek volna fel B. közrendjére.

Az osztrák örökös tartományokban, a Habsburg uralom végéig, távolról sem volt olyan vallásszabadság, mint a Magyar Szent Korona országaiban. Magy. földön elsőnek iktatták törvénybe a vallás szabad gyakorlatát, az 1568. tordai országgyűlésen. E felekezeti türelem légkörében nálunk szabadon szervezkedhettek a protestánsok, viszont Ausztriában üldözésnek voltak kitéve. Számokban kifejezve még szembetűnőbb a különbség. Ugyanis Ausztrián belül B.-ban a legnagyobb (14,37 %) a protestánsok arányszáma. Ugyanakkor Alt-Öster. országos átlaga 6,2 %. B. magyarságának rovására még a XVII. szd.-ban is érkeztek csoportos telepések, és pedig a szomszédos Ausztriából kiűzött lutheránusok, akik Szentgotthárdtól ÉNy-ra, a Lapincs völgyében telepedtek le. Ev. utódaik még ma is több mint egyharmadát teszik ki az ottani falvak lakosságának.²⁸⁴) Ezért jellegzetes látvány errefelé a két templomos falukép. Különösen szembetűnő jelenség, ha valaki az egy-felekezeti, egy-templomos stájer falvak felől érkezik a Lapincs völgyébe v. Vasdobra vidékére.²⁸⁵)

18. AZ „ERŐSZAKOS” MAGYAROSÍTÁS ÉS ELNYOMÁS ALAPTALANSÁGA

Gonosz rágalom a nemzetiségek elnyomásának vádja. Horváth Mihály jeles történészünk már a múlt szd. első felére von. megállapította, hogy az „elnyomás” rágalma nem egyéb, mint „nyil-

vános tényferdítés.²⁸⁶⁾ Maga az a körülmény, hogy a jövevények Magyarországon alig két évszázad folyamán tömegesen elszaporodtak, a legsarkalatosabb érv a magyarság határtalan türelmessége és nagylelkűsége mellett. A honfoglaláskor a Kárpátok északi, keleti és délkeleti lejtőit néptelen őserengetegek borították. A nemzetiségek egy részét Szt. István telepítette le a lakatlan területekre. A tatárjárás után, IV. Béla idejében is érkeztek idegenek. A ruténeket Nagy Lajos hívta be Gácso.-ból. A szerbek és rumének nagyobb tömegekben csak a hódító török zsarnoki uralmának nyomása alól húzódtak fel hazánk földjére. Mindazonáltal Magyaro. egészen a XVII. szd.-ig nemzeti állam volt. Ekkor kezdte a bécsi kamarilla, a török kiűzetése után, az elpusztított országrészekre a szomszédos balkáni népet betelepíteni.

Az ellenséges telepítési akció okozta Trianon óta B. magyarsága is rohamosan pusztul. 1920 óta egyötödére sorvadt. Kiváltképpen 1945. után szembetűnő a fogyatkozás, főként ha a másik kisebbséggel, a horváttal hasonlítjuk össze. Ez utóbbi csak kétötödös veszteséget szenvedett. Sajnos nem egyedülálló Pándorfalu esete, ahol az osztrák megszállás következtében az 1920-beli 516 magyar egyetlen (1,00 %) százalékra csökkent. Ez az Árpád-korban székely-magy. lakosú község ma zömében horvát.

Azok a befogadott jövevények kezdtek izgatni Magyaro. ellen, akik évszázadokon át megtarthatták nyelvüket, zárt települési körzetüket. Hogy területrablásukhoz a külföldet megnyerjék, az „elnyomás” hazugságát kezdték terjeszteni. Ha magyarországi elnyomásról beszélünk, akkor az csak a magy. nép Habsburg-zsarnokság általi elnyomása lehetett.²⁸⁷⁾ A germánság makacs elfogultsága a mai napiglan is fennáll. Félhiv. kiadványaik, lexikonjaik egyre terjesztik az elnyomás rágalmát. A félhiv. Österreich Lexikon ferdítése és rágalma: „Der ö.-ungar. Ausgleich 1867 bekräftigte die Zugehörigkeit des ganzen Burgenland (sic!) zu Ungarn, das von da an eine energische Magyarisierungspolitik betrieb . . .”²⁸⁸⁾ „Brockhaus”, a legnagyobb német lexikon is hasonló rosszindulatú tévedéssel, hamisítással indokolja B. elcsatolását, amennyiben a „magyarische Nationalitätenpolitik” vezetett volna az 1921. Anschluß-t eredményező „önrendelkezési joghoz”. Ilyen légből kapott állítással téveszti meg olvasóit. Ha a nép szavazhatott volna, akkor ma a „Burgenland” szó ismeretlen, nem létező fogalom lenne.²⁸⁹⁾ Hiszen az elcsatolás egyik fő kezdeményezője, a soproni születésű Walheim is kénytelen volt bevallani, hogy az osztrákokat „idegeneknek” tekintik a „burgenlandiak”.²⁹⁰⁾ Külföldi meg-

megfigyelők is az osztrák kormányzat rovására írják a magy. múlt befeketéését.²⁹¹⁾

Hogy a mai austro-marxista kormányzat milyen parancsszóval nyomja el a történeti igazságot, ami az egész „Burgenland” komplexumra is érvényes, arra jellemző példa Prof. Ringel esete: „Als ich zum 60. Geburtstag von Mitscherlich die Laudatio im Rundfunk halten durfte und törichterweise bereit war, sie schon vorher auf Band aufnehmen zu lassen, mußte ich zu meinem entsetzen feststellen, daß gerade die Passage, wo ich auf die Mitschuld Österreichs hingewiesen hatte, einer Streichung zum Opfer gefallen war. Zufall war dies wohl kaum, vielmehr ein Beweis mehr dafür, wie intensiv der Verdrängungswunsch ist und daß er sich (heute mehr denn je) auch auf Menschen in sehr einflußreicher Position stützen kann, auf die ‚Verlaß’ ist.” („PROFIL”, Bécs, 1984. ápr. 16. sz., 80. old.)

Nálunk a nemzetiségek évszázadokon, sőt a vendek egy évezreden át csak egészen csekély mértékben sajátították el az állam nyelvét, ellenben a Trianon által leigázott magyarok milliói fél évszázados uralom alatt máris 100 százalékgig kényszerülnek a megszállók államnyelvét beszélni. Egyetértőleg idézzük azt az őshonos magy. plébánost, akinek kijelentése súlyos vád a bécsi austro-marxisták ellen: „Négy évszázados állítólagos magy. elnyomás alatt a horvátok megőrizhették nyelvüket, zenéjüket, táncukat, szokásukat, most pedig mindössze harminc éves osztrák ‚szabadság’ után csak nem teljesen elvesztették nyelvüket és népi öntudatukat.”²⁹²⁾ Érdemes e helyt is emlékeztetni arra, hogy az I. v.h.-t megelőző magy. években még 56 horvát többségű falu volt a mai B. területén. (Ld. az előző fej.-t is.)²⁹³⁾ „Hála” az osztrák elnyomásnak, a horvát többségű falvak száma lényegesen visszaesett. Kisvaskút (Vas vm) már három évtizedes osztrák elnyomás következtében horvátból német faluvá változott át.²⁹⁴⁾ Mindezen tények ellenére, egyre csak az elkoptatott régi lemezt forgatják. Még a négyszáz éves horvát telepeseket is előveszik a pángermánisták, hogy a magyarokat elnyomással vádolhassák. Ez a fajgyűlöletből fakadó végtelen rosszindulat a legjelentéktelenebb alkalmat is megragadja, hogy a magyarok ellen uszítson, mit sem törődve a tört. igazsággal. Egy müncheni napilap a karinthiai szlovénkérdéssel kapcs. kijelenti, hogy a b. horvátok nem okoznak problémát. Kérkedik avval is, hogy manapság közhivatalt is viselhetnek, mintha ez nem lett volna lehetséges Trianon előtt is! Jóval szélesebb körű nemzetiségi jogokkal rendelkeztek, mint a jelenlegi osztrák beolvasztó politika

által egyötödére sorvasztott, ezeregyszáz éve ott élő, őstelepes magyarok. 1922 előtt lényegesen nagyobb számú horvát tanító, jegyző és pap működött B. területén, mint manapság. A templomokban, ahol ma németül prédikálnak, az iskolákban, ahol ma németül tanítanak, az „elnyomó” magyarok türelmes jóvoltából csakis horvát szó járta.²⁹⁵⁾

Való igaz, hogy a magy. kormányzat nem tett különbséget magyar és nem magyar között. Mert a határszéli nemzetiségek a Szent Korona-tan egyik alaptétele értelmében ugyanazt a szabadságot (*una eademque libertas*) élvezték, mint a magyarok. A magy. alkotmány nemcsak papíron, hanem a gyakorlatban is szavatolta a törpe kisebbségek (pl. zsidók és cigányok) nyelvét. Macartney: „The free use of any language in private life was guaranteed.”²⁹⁶⁾

Azt se feledjük, hogy csaknem a múlt szd. közepéig (1844. II. t.c.) a latin volt hazánkban a hiv. államnyelv. Ez a körülmény is a nemzetiségi nyelvek fokozott megőrzését vonta maga után. Ugyanis avval a könnyen kiértékelhető előnnyel járt, hogy nemzetiségeinknek a magyar helyett egy holt nyelvet, vagyis a latint kellett elsajátítaniuk. Mint semleges holt nyelv, tehát nem fenyegette egyetlen kisebbségi nyelv létét sem, legfeljebb a többségi magyar nyelvre volt káros hatással.

A XIX. szd.-i Európa államainak kisebbségi politikája lényegesen hátrányosabb volt a mienkénél. Ez különösen a negyvenötös összeomlás óta ölt egyre határozottabb formát. Évtizedeken át olvassuk, halljuk a brit, francia, belga, spanyol, korzikai stb. elnyomottak panaszait, zendüléseit. A múlt szd.-ra von. Szekfű is leszögezi, hogy „egész Európában nincs olyan állam, amelynek határai közt ne egyetlen nemzetiség uralkodnék vaskényszerrel a többiek felett.”²⁹⁷⁾ A korabeli Európában tehát ez volt a bevett gyakorlat. Minden állam ugyanazt v. még nagyobb hibát követett el büntetlenül.²⁹⁸⁾ A képmutató nyugatiak mégis az ártatlan magyarságot szemelték ki bűnbaknak, hogy takarják a saját bűnöségüket! A kettős mérték miatt senkisémmé merészelt a franciákat kisebbségi elnyomással vádolni.²⁹⁹⁾ Pedig már a XVIII. szd. végén ők voltak az úttörők ezen a téren. Ugyanis: „the first modern nationalists of Europe, the French, as early as 1794 began a campaign to force the Bretons, Alsatians, Flemings etc. of France to speak French.”³⁰⁰⁾ Minket keresztrefeszítettek, de ők még ma is súlyosabban vétkeznek a kisebbségi jogok ellen.³⁰¹⁾

A világon szétszórta magyarok mindenfelé tapasztalhatták (mint pl. a kanadai Québec tartom.-ban), hogy a nacionalizmustól túl-

fűtött, újdonsült és máról holnapra felülkerekedett, önállósult nemzetiségek százszorta irgalmatlanabb elnyomást gyakorolnak, mint aminőben nekik maguknak volt korábban részük. Személyes megfigyeléseink igazolását olvashatjuk ki a tört. író párhuzamából: „There was NO discrimination in Hungary against Non-Hungarians. Today all countries which have difficulties & are unable to find an effective remedy & this in spite of using methods infinitely more efficient & more cruel than the dispatching of the few gendarmes who, before a local election, made a timely appearance in some Hungarian village.”³⁰²) Ezen okfejtés tört.-filozófiai indoklás B. térségére is alkalmazható: „Because of special historical circumstances, such as the long Turkish occupation, Hungarian political & social evolution had not been continuous.”³⁰³)

Közönséges tény, hogy B. lakosságának zömét még ma is, hát még csak a magy. uralom idején (!), a parasztság képezi. Mivel ez a réteg egyáltalán nem magyarosodott, ugyan kikre értik a germánok a magyarosítást? Megmaradtak tehát német ajkúnak, de annak ellenére sem azonosították magukat az osztrákkal.³⁰⁴) Sőt vágyakozással emlékeznek vissza az 1918 előtti magy. időkre: „However many of the members of that generation do not speak of repression, but rather refer with nostalgia to the days before 1918.”³⁰⁵)

Ha magy. részről történetesen „elnyomás” lett volna, akkor a Vas vm-től elrabolt járások (magát Hienz-nek nevező) germánsága nem őrizhette volna meg 6-7 évszázadon át a nyelvét, szokásait és zárt települési tömbjét. Önkéntesen vállaltak közösséget azzal a magyarsággal, amelytől el voltak ragadtatva. Természetes folyományként magyarul gondolkoztak, de hiencül beszéltek. „Micsoda elnyomás az — kérdi Szalay Jeromos —, amikor a kisebbség fenntartja magát századokon keresztül nemzeti határain belül?”³⁰⁰)

Ha a vádaskodók szerinti jogi, gazdasági és nyelvi „elnyomás” lett volna az ősrégi Hungáriában, hogyan lehetséges, hogy minden században tömegestől fogadtuk be a jövevényeket, sőt a beszivárgók százezreit sem kergettük el. Ugyan miért fogadták el Árpád-házi királyaink nagylelkű meghívását a cipszerek a Felvidéken, vagy a szászok Erdélyben? Ha rossz bánásmódban részesültek volna, bizonyára visszatértek volna eredeti germán hazájukba. Egyébként más nyugati országból is érkeztek bevándorlók: mint a latinoknak nevezett olaszok meg spanyolok az Árpád-kori Esztergomba. A vallon telepesekről kapták nevüket az „olasz” összetételű falvaink. Franciák nemcsak a középkorban, hanem a török

hódoltságot követően is elcserélték szülőföldjüket a magyar búzamezőkkel. Tört. tény az is, hogy ezek éppúgy, mint a német ajkúak, gyakran uralkodók túlkapásai, vagy földesuraik sanyargatása elől menekülve találtak új otthonra a magyar Szent Korona házában.

Kérdezhetjük továbbá, hogy miért kerestek és kaptak menedéket nálunk, a nyugati végeket is beleértve, a Bécsben vagy Styriában üldözött és onnan végül is kiűzött lutheránusok és zsidók? Nincs még egy európai ország, amely fajra és vallásra való tekintet nélkül olyan tárt karokkal fogadta volna a bevándorlók sokaságát, mint a Magyar Királyság.

A német nyelv Trianon előtti szabad használatáról (elvétele) mai marxista szerzők is tanúskodnak: „In den Dörfern, mit Ausnahme derer, die kroatisch oder ungarisch waren, sprach man ausschließlich deutsch, der Pfarrer predigte von der Kanzel in der deutschen Sprache (u. bei der Faschingsunterhaltungen wurde auf deutsch gestritten u. gerauft.” A városokban ugyancsak háborítatlanul folyt a német nyelvű társalgás munkás és munkaadó között. Német volt az egyesületek, a pártok, a színházak, az újságok, sőt a könyvek nyelve is.³⁰⁷⁾

De nemcsak a magánéletben, hanem a hiv. szinten is anyanyelvén fejezhette ki magát bárki Nagy-Magyaró. határain belül.³⁰⁸⁾ Egy másik szoci-áldemokrata visszapillantásában kénytelen bevallani, hogy a szabad mozgás lehetősége korlátlan volt a régi magy.-osztrák határon.³⁰⁹⁾ A természetes beolvadás következtében (aránylag kevés) elmagyarosodott ny.-magyarországi lakos sorsát nem lehet a magyarság szemére vetni. Ha volt beolvadás, az kényszer nélküli, „a magyar levegő csodálatos átalakító ereje” általi folyamat volt. (Thuróczy László jezsuita történész észrevétele.)³¹⁰⁾ Többfelé rámutatunk, hogy a Habsburg önkény miatt beolvasztott magyarok száma jóval meghaladta az elmagyarosodott polgárokat.³¹¹⁾ Az osztrákok is éppen elég magyart németesítettek el, nemcsak B.-ban, hanem Bécsben is, ahol a középkor óta mindig tömegesen éltek magyarok.³¹²⁾

Habár tény, hogy a bécsi Burg németesítő-szlávossító politikájánál az Amerikai Egy. Államok olvasztókemencéje aránytalanul embertelenebb, mégis bizonyos fenntartással vesszük tudomásul Waldheim visszapillantását: „Unlike the United States or other political structures striving for national unity, the Austro-Hungarian monarchy was never a melting pot.”³¹³⁾ A mindenkori magy. kormány álláspontját tükrözi Burghardt észrevétele: „No attempt

was made to force a new language upon the NON-Magyars.”³¹¹) Senkinek sem jut eszébe a tulajdonképpen szláv eredetű poroszok esetében a germánok utódait, a mai magyárméteket okolni.³¹⁵)

A magyarosítás kitalált rágalmával szemben Macartney, neves brit történész is élesen foglal állást: „Kétséges, hogy az iskolai magyarosítás egyetlen falu jellegét is megváltoztatta volna. Ha mégis előfordultak változások, azok valamilyen különös okra vezethetők vissza: mint a nagyfokú kivándorlás vagy ipari üzem létesítése, mindazonáltal azon változások távolról sem voltak kedvezőek a magyarságra nézve.” A kisebbségek által beolvasztott magyarokra von. statisztika adatai egyenesen megdöbbentenek: „Egy író, aki ezt a kérdést 1902-ben vizsgálta, jelentése szerint a magyarok a liberális időszak alatt tulajdonképpen 465 községet veszítettek el a nemzetiségek javára, míg tőlük csak 261-et nyertek. A legnagyobb gyarapodók (beolvasztók) a rumének, aztán a tótok, majd a germánok voltak.”³¹⁶)

Burghardt inkább az iskola-törvények elkésett voltában, semmint azok szigorában v. hatékonyságában látja a magyarság hibáját: „Again it appears that the mistake of the Magyars may have been their tardiness rather than their rigor.”³¹⁷) Szerinte Ausztriával ellentétben Magyaro. túlzott türelmessége és a magyarosítási igyekezet elkésettége, nem pedig erőszakossága hibáztatható.³¹⁸) Pár évvel előtte Szalay Jeromos, volt kolozsvári egyet. tanár is hasonlóan vélekedik: „Itt a magyarság mulasztás által inkább önmaga ellen vétkezett.”³¹⁹)

A nyelvi „elnyomás” hazug volta egyetlen ny.-magyar.-i statisztikai adatból is kitűnik. Csekély három évtizeddel Trianon előtt (1891) Vas vm nem-magy. lakosságának csupán egynolcada (12,5 %) beszélt magyarul.³²⁰) Ma pedig valamennyi idegen járom alatti magyar kénytelen a megszállók nyelvét ismerni. Ki tehát az elnyomó? Nemde, az erőszakosan németesítő, szlávosító és oláhosító? A százalékarányból láthatjuk, hogy a mai „demokratikus és szocialista” rendszerekben 100 százalékos a nyelvi elnyomás. Az egykori magyarosítás kezdetleges fércmunka a mai „demokraták” magyar-irtásához képest. „Végzetszerű, írja Kring, hogy ugyanakkor, amikor a szomszéd népek nacionalizmusa, ha magyarokról volt szó, szinte minden emberiségéből kivetkőzött, a magyar nemzeti törekvésekben csaknem több volt a humánus, mint a politikum.”³²¹)

Magyaro. a többi között a hazugságok áldozata lett Trianonban. Minket máig is ártatlanul vádolnak a nyelvi elnyomással,

ugyanakkor a világ számos, valóban súlyos szabadságtiprásáról mélységesen hallgatnak. Kanada tűzfészkeiben, Québec-ben pl. a tartom. és községi közalkalmazottak egyetlenegy százaléknál is kisebb arányban nem franciák, annak ellenére, hogy ez utóbbiak a lakosság egyötödét (vagyis 20 %-át), Montréal térségében pedig 33 %-át teszik ki. A Trianon előtti helyi és vármegyei közigazgatásban mindenütt a többségi nyelvet beszélő tisztviselők működtek. Így volt ez B.-ban és a vele délen szomszédos kilenc vend községben is. Három körjegyzőségük személyzete Trianon után is a helyi vend lakosságból került ki. Középiskolai tanulmányukat a szomszédos Szentgotthárd gimnáziumában végezték.

A be nem vallott, kíméletlen osztrák beolvasztó politikára céloz Burghardt szomorú jóslata: „The Croats as well as the Magyars seem certain to be assimilated within a few decades.”³²²) Ilyen tények ismeretében csak az elfogultak, az erkölcstelenek és felforgatók érthetnek egyet a mai osztrák rendszer papírszabadságával és a magy. múlt szapulásával, amit képtelenek a mai brutális szabadságtiprásukat indokoló mértékükkel megítélni. Most egyszerűen az anyagi jóléthez szükséges eszköznek nyilvánítják az asszimilációt, holott a magy. idők sokkalta gyengébb, jobbára természetes beolvadását „erőszakos” magyarosításnak minősítik.³²³)

Ausztria is hozzájárult ahhoz az áldatlan állapothoz, amelyet Seton-Watson Hugh angol történész elnyomásnak, rablásnak, elégedetlenségnek és egyenetlenségnek nevez. Sőt mindezek „jóval nagyobbak voltak Kelet-Európában mindenütt, mint 1918-ban.”³²⁴) Rágalmazóinkkal szembeszállva ugyancsak ő ismeri el, hogy a Trianon előtti Magyaro. jogegyenlősége, nyelvszabadsága és megélhetési viszonyai emberségesek voltak: „The old Hungary was not at all so bad a place as some of its wildest detractors have claimed.”³²⁵) A kárpátaljai származású Marina visszapillantásai is megcáfolják a magyarosítás vádját: „Statisztikai tény, hogy sokkal nagyobb területtel és számban szívódtak fel a ruszinok Szlovákia felé, mint a sokak által és nagyon sokszor hangoztatott magyarosítási törekvéseknek áldozatul esettek száma.”³²⁶)

A magyarokat beolvasztó tört. folyamatnak még a mai szovjet társutas irodalomban is nyoma van.³²⁷) A Kéry-féle „szociálisták” elnyomó politikája még a hazai rendszer „pártvonalas” öregjét is keserű csalódásra fakasztja: „Soha ilyen széttagoltság, diszkrimináció, elkülönülés nem volt, mint a XX. szd. első fele utáni évtizedekben. Idáig jutott a nemzeti elfogultság. Ebben látom én a XX. szd. egyik nagy katasztrófáját.”³²⁸)

A „demokratikus” zsarnokok figyelmébe ajánljuk a macedonai Ohrid-ban tartott nemzetközi szeminárium határozatai közül a 96. pontot: „Törvényszerű a származási ország gondoskodása a más országban élő kisebbség sorsáról, s annak nem szabad a belügyekbe való be nem avatkozásra való hivatkozással ezt akadályozni, különösen amikor nem teljesítik a nemzetközi egyezményekből származó kötelezettségeket, vagy ha erőszakos asszimilációs politikát folytatnak.”³²⁹)

A magyarságtól elrabolt élettér németesítési arányának szemléltetése céljából, mint átlag-példát, a rába-lapincs-völgyi előretörést mutatjuk be. A magy. néprajzi határ a X-XI. szd.-ban még a Grác előtti Gleisdorfnál, a Rába völgyében húzódott.³³⁰) A középkor hátralevő századaiban pedig a lapincsmenti, illetve Fehring előtti tört. határ képezte egyúttal a magy. néprajzi határt is. Sőt a Lapincs völgyében, a Styriából kiűzött lutheránusok befogadása által csak a XVIII. szd.-ban alakult ki a germán többség.

Jóllehet, beható kutatásokra vár még a tényleges okok kifürkészése, a végérvényes népszámlálási adatok arra engednek következtetni, hogy a német ajkúak szaporodása, azonos földrajzi, éghajlati, mezőgazdasági és értékesítési lehetőségek ellenére is, feltűnően meghaladja a magyarokét. Részletes bizonyítási adatok hiányában is nyilvánvaló, hogy a tatár-török garázdálkodásnak és járványoknak áldozatul esett avar-besenyő-magyar őslakosság helyébe szivárgott germánok erősebb ütemben szaporodtak, mint a szomszédos magy. nyelvterület falvainak népe.

Ha a magyarság elveszejtésére kitalált „elnyomás” ördögi vádja a legcsekélyebb mértékben is valóban bizonyulna, akkor a demográfia germán többségű adatai még inkább megdöbbenének. A német ajkúak számbeli fölényét előmozdító, kedvező politikai és gazdasági keretek elsősorban a magyar jogállamban biztosított egyenlő elbánás elvének tulajdoníthatók. Ellenkező esetben nem szaporodás, hanem sorvadás lett volna a természetes következmény. A fertővidéki rónaság községeknek német lakossága gyakran 2-4000 között váltakozik. Lent délen, a szentgotthárdi járásban még szembetűnőbb a különbség. Amíg Moson vm-ben (évszázadunk első évtizedében) a magyarság tízévi szaporulata 27,4 % volt, és a nem-magy. ajkúak közül 37,9 % beszélt magyarul, addig Vas vm-ben a magyar szaporulat csak 11,5 %, a magy. nyelvet pedig csak minden nyolcadik beszélte a nemzetiségek körében.

A magyarok soha, de soha nem nyomták el sem itt, sem másutt a nemzetiségeket. Amint a Közp. Stat. Hiv. által lebonyolított első

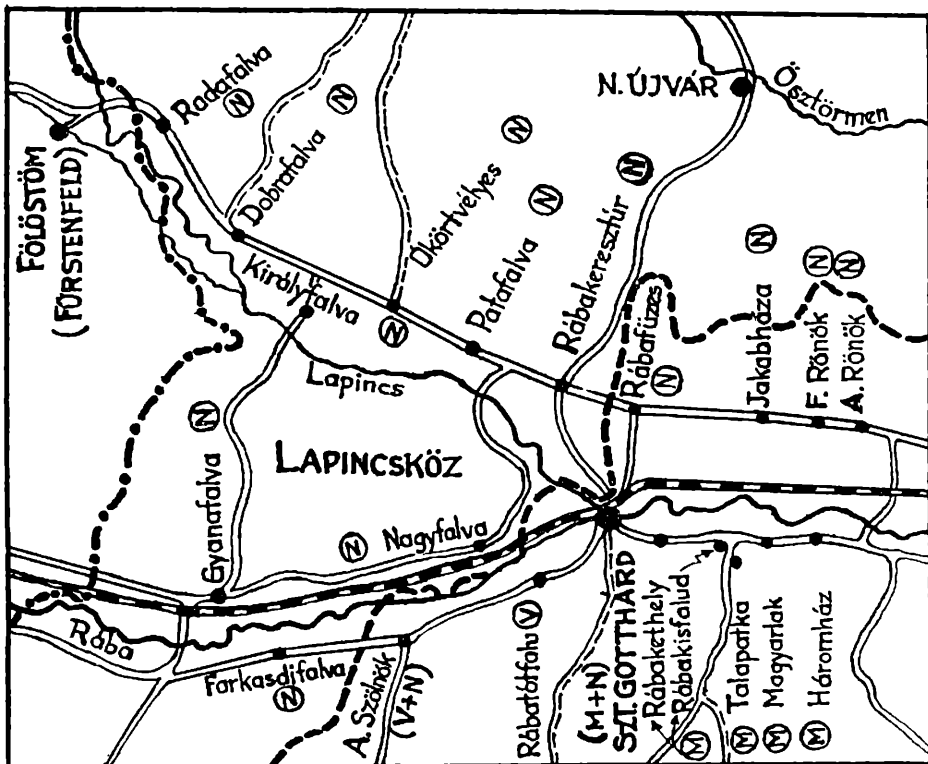

népszáml. adataiból is kitűnik, az összehasonlításul alább felsorolt, Fölöstöm (Fürstenfeld) és Szentgotthárd közti hat falu, a szomszédos rábavölgyi magy. etnikumú községekhez képest, már több mint egy évszázaddal előttünk (1869) is 6423 főnyi összlakosságával ugyanolyan népeseek voltak, mint 1910-ben (6425). Ezt a tagadhatatlan tényt a Kismartonban székelő megszálló hatóságnak is illenék tudomásul vennie, hiszen egyik kiadványukban magy. nevű tollnokuk a Vas vármegyei germánság ötszörös (!) szaporodási többletét mutatja ki (1787 és 1830 között) a vármegye magyarságával szemben: „Als die Bevölkerung des damaligen West Transdanubiens nur um 14 %, die Bevölkerung des östlichen Eisenburger Komitates (im heutigen ungar. Komitatsteil) nur um 4 % anstieg, erreichte der Bevölkerungsanstieg im südlichen Burgenland 20 %.” Mondanunk sem kell, hogy a négy százalékos szaporulat Vas vm magyarlakta nagyobbik részére vonatkozik. Az általunk alább elemzett rába-lapincsvölgyi magyar, illetve germán falvak is szembetűnően példázzák a 4 és 20 % közti éles különbséget, amely már egészen nyugaton, Szentgotthárdnál érvényesült a magyarság kárára.

Mindezeknél fogva a vasi tájakon is csak a magyarságnak volna joga panaszkodni, mert annak hátrányára terjeszkedett rohamléptekkel a germán néptömeg. Szó sem lehet tehát magyar elnyomásról ott, ahol „die Bevölkerungsdichte immer wesentlich höher war als der Durchschnitt im damaligen West Transdanubien u. Komitat Eisenburg.” 1787 (51,1) és 1869 (75,0) között a négyzetkilométerenkénti lélekszám csaknem felével ugrott feljebb Vas vm azon járásában, amelyeket ma a bécsiek bitorolnak.³³¹⁾

Ha a tört. Vas vm népességét összevetjük annak Ausztriához csatolt töredékével (123 704), elgondolkoztató aránytalanságot figyelhetünk meg. T.i. a Trianon előtti, ép területű Vas vm 26,9 %-ot kitevő germánsága Trianonban 18 % nem-germánt is magával ragadott, 194 községgel együtt. Távrolról sem érvényesült tehát a faji és nyelvi alapon beharangozott „rendezés”, mert akárcsak Sopron vm-ben, a magyar és horvát ajkúak itt is egy tömböt képeztek a dunántúli magyarsággal, miért is jogtalan és bűnös volt idegen uralom alá való kényszerítésük.

A Fölöstöm és Szentgotthárd közti lapincsvölgyi falvak hienc lakóinak száma 1910-ben a következőképen alakult: Radafalva = 1727; Dobrafalva = 729; Királyfalva = 1183; Ökörtyélyes = 776; Patafalva = 674; Rábakeresztúr = 1336. A közeli Rába-völgyben, Farkasdifalván 1101 német ajkú lakott 1910-ben. Ugyanakkor a

**A MAGYAR (M), NÉMET (N) és VEND (V) NYELV-
TERÜLET TALÁLKOZÁSA SZT. GOTTHÁRDNÁL
(1921)**

—•—•—•— országhatár

----- trianoni határ

szomszédos Alsószölnök vend és német lakossága mindössze 723 lélekből állt. Amíg a Rába balparti Nagyfalván 1107 német lelket jegyeztek fel az 1910. szépszámlálók, addig a jobbparti Rábatót-faluban még tíz évvel később is csak 764 vend lakost mutattak ki.

Tudvalevő, hogy a jelenkori magy. néprajzi határ ezen a vidéken Szentgotthárddal zárul. A Lapincs torkolatától K-re a Rába jobb partja, a honfoglalás óta, megmaradt magyarnak, míg a bal partja elnémetesedett.³⁹²) A magy.-német népesedési különbségek szemléltetését folytatva e völgyszakasz néhány községének adatait is szemügyre vesszük. Rábufüzesen 1920-ban 1210 német ajkú lakott, viszont az átellenes színmagyar Rábakethely csak 738 lelket számlált. Továbbhaladva a Rába jobb partján, az 1920. közig. beosztásnak megfelelően, a további színmagyar települések: Rábakisfalud = 213; Talapatka = 302; Háromház = 177 és Magyarlak = 600 lélekkel. Az itt megnevezett, egymással szomszédos öt magy. falu 2030 főnyi összlakossága csak 303 lélekkel több, mint Radafalvái. Ha Talapatkától eltekintünk, akkor a fennmaradó négy magy. falu lélekszáma éppen megegyezik Radafalva germán lakosságával. A Rába bal partján, az öt jobb parti faluval átellenes szakaszon az említett Rábufüzesről K-re ott van még: Jakabháza = 221 (1910); Felsőőrnök = 851 (1910) és Alsóőrnök = 881 (1900) germán lakossal. Ennek a négy községnek 3163 főnyi német ajkú összlakossága 1133 lélekkel (56 %-kal) haladja meg a jobb parti öt falu 2030 magyarját.

Amíg a „burgenlandi” németiség a 700 esztendőös magy. uralom idején (a magyarság országos átlagánál is erősebb ütemben) népi állományának huszonötszörösére duzzadt, és etnikai határait is megtarthatta, addig a b. magyarság az osztrák-német megszállás csekély öt évtizede folyamán egyötödére apadt. Ha elődeink is az osztrák elnyomókhoz hasonlóan bántak volna a németiséggel, az már réges-régen eltűnt volna a B.-ot is magába foglaló Kárpát-medence térképéről.³⁹³)

Micsoda visszatetsző magatartást tanúsítanak tehát, amikor saját elnyomó rendszerük fölött szemet hunyva éppen bizonyos osztrák körök nyújtanak segédkezet Seton-Watsonnak ahhoz, hogy rágalmaival Bécsből szórhassa a magyarokra. Az ellenünk irányuló, évszázados nemzetközi összeesküvés elcsépelet szövegei, vádaskodásai újultak fel 1977-ben a bécsi történelmi intézmény előadói székében. A valótlanosságok és féligazságok halmazából íme kis ízelítő:

„Die ungarischen Regierungen der Epoche des Dualismus bemühten sich sehr energisch die Rumänen u. Slowaken u. andere Völker zu

Magyaren zu machen, aber diese Anstrengungen schlugen fehl: Sie haben nur den antimagyarischen Nationalismus verstärkt." Elképesztő, hogy a magát tudósnak vélő egyén a britek által leigázott és gazdaságilag kiszákmányolt gyarmati népeket hazánk nemzetiségeivel hasonlítja össze. A gőgös felsőbbrendűség és „tévedhetetlenség” persze mindenáron öngigazolásra törekszik, amikor az alábbi gondolatmenettel a „jó fiúk” klubjába sorolja az angolokat: „Inzwischen bemühten sich die britischen Behörden kaum aus Asiaten oder Afrikanen Engländer zu machen.” Igen ám, csakhogy a briteknél fordított volt a helyzet! Ők betolakodó hódítók, nem pedig őslakók voltak a szigetországukkal még csak nem is szomszédos, távoli kontinensek gyarmatbirodalmaiban. Velük szemben a magyar őshonos nép volt a Kárpát-medencében, a nemzetiségek pedig (különösen az oláhok, szerbek és germánok) jóval későbbi jövevények, akárcsak Amerika, Kanada bevándorlói. A magyarok saját hazájukban, nem pedig távoli gyarmaton, jogosan alkalmazták az államnyelvet minden állampolgárral, köztük az önként odavándorolt nemzetiségekkel szemben is.

Mi nem gyarmatosítottunk tengeren túli népeket. Mi a török elől menekülő hazátlanokat és a földesuraikat megutált germán bevándorlókat fogadtuk be vendégként (hospes), hogy aztán később a vendégjoggal visszaélve megrabolják a befogadó gazdát. Indiában nem élt hárommilliónyi angol őslakos, ellentétben azzal a hárommillió erdélyi magyarral, akiket őstelepes voltuk ellenére a beszívárgott oláhok miatt Ruméniához csatoltak. Seton-Watson ilyen hamis párhuzammal ostorozva a magyarságot, alattomos, megtévesztő érveléssel igyekszik tisztára mosni a világ legnagyobb gyarmatosítóit.³³⁴⁾

Seton-Watson fajrokonai, az amerikai és kanadai angolszászok nyelvi beolvasztásuk mellett faji elnyomásukkal is megcsúfolták a demokratikus elveket. A két világháborút követő békeparancsok felelősei közül az USA és Kanada is súlyosan megsértette nem-angolszász származású polgárai emberi alapjogát. Itt nem térünk ki az indián őslakosság elleni bűneikre, de rámutatunk a japánokat sújtó népellenes faji megkülönböztetésen alapuló embertelenségeikre. 1983. február 25-én a UPI—AP hírügynökség Washingtonból röpítette világgá Roosevelttel bűnösségét: „A US government commission yesterday blamed former president F. D. Roosevelt and a long and ugly history of West Coast RACISM for the internment of 120,000 Japanese Americans... A grave injustice was done to American citizens and resident aliens of Japanese ances-

try, who without individual review or any probative evidence against them were excluded, removed and detained by the United States, the commission's report concluded."

A nyugati „demokráciák” álszent képmutatásának versenyében Kanada sem maradt le: „Canada, ‚relocated’ more than 20,000 people of Japanese origin in 1942. More than 11,000 went to camps in interior B. C., while others were sent to Manitoba and Alberta as farm laborers.”

Ha mi magyarok követtük volna el az amerikaihoz vagy kanadaihoz hasonló népellenes bűnt, már tízszer megbüntették volna érte nemzetünket és ezerszer a szemünkre vetnék. De az angolszász selfrighteousness fedezéke mögül elkövetett kanadai rablás és embertelenség máig is büntetlenül maradt: „Grabbing homes, stores and fishing boats with no compensation what ever and packing men, women and children off to wilderness camps. King (az akkori liberális miniszterelnök) and Co. slashed a still-glaring scar on the face of Canadian democracy. It's partly because Canadian opinion at large seemed unready to face the fact of Canada's own RACISM, after fighting Hitler and making so many fine speeches against intolerance at the United Nations.” A valóságnak megfelelően „crime”-nak nevezett fajüldözés áldozatai már kihalóban vannak: „By now, many of the Canadian victims of CANADIAN MOB RULE have died.”³⁷⁵ A nemzetközi igazságtézés tehát ma is az ősrómai mondás (amit szabad Jupiternek, nem szabad az ökörnek) szellemében történik.

A Nyugaton élő társutasok, hazadolgozók is fontolóra vehetnék a pesti cselédkormány hiv. szószólójának kemény hangú bírálatát, az érthető okok miatt csak általános célzással megjelölt elvtársakról. Tulajdonképpen a nemzet ébredező lelkiismeretét tolmácsolja, amikor a bolsevisták által kitenyészett önvádaskodást, az „elnyomás” meséjét megelégtelve, óvatosan körülírva igyekszik feltárni a történeti igazságot: „Sokáig tartotta, részben ma is tartja magát egy sztereotípiára a ‚bűnös’ magyarságról, amely egy évezreden át a rabtartó szerepét töltötte be ezen a tájon. Nos, a honfoglalók, más népektől űzve, valóban hódítóként jelennek meg a Kárpát-medencében. De a népvándorlás korát aligha lehet elvont történelem-etikai szempontok alapján minősíteni. Az államalapítási századokban pedig nyoma sincs faji-nemzeti elnyomásnak.”

Nem mi „nyugatosok”, hanem ugyancsak a hazai rendszer „vonalas” képviselője vonja le az alábbi tört. tanulságot: „Ha alapul vesszük, mondjuk, a XV. szd. politikai, gazdasági, stratégiai

giai viszonyait, úgy, hogy közben kikapcsolunk mindent, ami későbbi korok eszmevilágához tartozik, etnikai szeparatizmust, utólag támasztott elsőbbségi igényeket, akkor láthatjuk, hogy az integer magyar állam elve, de még a középponti síkságon elhelyezkedő nép viszonylagos vezető szerepe is abban az időben szükségszerű és megtartó realitás. A történelmi Magyaro. valóban földrajzi-politikai egység volt: jól védhető természetes határokkal, egységes vízrendszerrel, egymást gazdaságilag kiegészítő tájegységekkel, tehát sokoldalú termelőkapacitással, kitűnő belső cserelehetőségekkel.”³³⁶)

19. BEOLVASZTÓ OSZTRÁK POLITIKA

Korunk legnagyobb betegsége a hazugság, a szavakkal való visszaélés. A kétszínűség, az őszinteség hiánya az oka a világ minden nyomorúságának.

(XII. Pius pápa)

Ellenségeink a nyelvi elnyomással párh. vetik a szemünkre az iskolai „erőszakos magyarosítást”. A legártatlanabb törv.-cikkelyt is ellenünk fordítják. Elfogulatlan nyugati szemlélet is arra hajlik, hogy a magy. uralom alatt tulajdonképen kétnyelvű tanítás volt.³³⁷) Még a rosszindulatú Seton-Watson is oda következtet, hogy „the policy of Magyarization was a failure.”³³⁸) Ha az ártatlanul vádolt magy. kormányzatnak csak kis mértékben sikerült is volna a nemzetiségi térhódítást korlátoznia, akkor Macartney sem vonta volna le a következtetést, hogy „the effect of all efforts on the ethnic map of Hungary, regarded in broad terms, was practically nil.”³³⁹)

Munkánk tárgyánál és terjedelménél fogva el kell tekintenünk a kiegyezés előtti erőszakos Habsburg-németesítés ismertetésétől. Csupán összehasonlításképpen utalunk a Ratio Educationis (1777) emberi alapjogokat kijátszó törvénye ellen, amely a latin után a német nyelv oktatásának adott széles körű elsőbbséget a magyar rovására. Mennyivel humánusabb, mai nyelvvezettel „demokratikusabb” volt a magyarok 1868. iskolatörvénye! 1855. feljegyzésből tudjuk, hogy Kismarton középfokú iskolájában németül, magyarul, és a tehetségesek latinul is tanulhattak.³⁴⁰)

A kiegyezést követő fél évszázad magy. iskolapolitikájának elfogulatlan szemléltetése céljából röviden vázolnunk kell a von. tételes jogot. Az 1868. nemzetiségi törvényt Szalay Jeromos legjobb

nak tartja az európai térségben. Neves külföldi történészek (mint Macartney, May) is csatlakoznak véleményéhez. Szalay szerint azért „nem hozta meg a gyümölcsét, mert a nemzetiségek szabálytaltak, mert nekik területek kellettnek volna.”³⁴¹⁾

Az 1868. törv. értelmében az iskolaszéki jogkört betöltő egyházak saját hatáskörükben szabadon választhatták az ellenőrzésük alatt álló iskolák tannyelvét. Gyakorlatilag tehát a 95,4 százalékot kitevő felekezeti iskolákban, az egyházi autonómia következtében, valamennyi tanuló saját anyanyelvű oktatásban részesült.³⁴²⁾ Micsoda páratlan nyelvszabadságot biztosított az elnyomással vádolt magyar állam! A később bevezetett (1879. és 1883.) jelentéktelen korlátozások is érintetlenül hagyták az iskolafenntartó egyházaktól függő oktatási nyelv szabad használatát. 1879-től kezdve a magyar nyelvet mint néhány órás tantárgyat (nem mint tannyelvet!) az elemi iskolák, 1883-tól fogva pedig a középfokú iskolák tanrendjébe kellett iktatni.³⁴³⁾ Minthogy az elemi iskolák zöme (76 %) még 1907-ben is egyházi volt, és a törv. értelmében az iskolák maguk döntöttek a tannyelv kérdésében, az „erőszakos magyarosítás” nem egyéb minősíthetetlen rágalomnál.

Hanák Péter hazai történész is kénytelen elismerni, hogy: „az 1868-ban kiadott nemzetiségi törvény és iskolatörvény kétségtelenül liberális volt, sőt a korabeli Európában a legliberálisabbak közé tartozott. A nemzetiségi törvény kimondja; egy politikai nemzet van, a magyar. Ugyanakkor tiszteletben tartotta minden nemzetiségnek az anyanyelvi oktatáshoz, művelődéshez, istentisztelethez való jogát és engedte alsó szinten az anyanyelvi közigazgatást.”³⁴⁴⁾

„A demokrácia nevében megszületett államok nem tűrik, hogy a bevándorlók iskolákat nyithassanak, sem Dél-Amerikában, sem az Egy. Államokban, sem Kanadában.”³⁴⁵⁾ Tízmilliók nemzetiségi tömegeknek (eszkimók, indiánok és egyebek) kizárólag angol nyelvű oktatást engedélyez az alkotmány, illetve állam, Magyarot pedig már azért is elítélték, mert államnyelvét néhány óra keretében mint tantárgyat tanította.³⁴⁶⁾ Micsoda szörnyű kétszínűséget árulnak el a Trianont diktáló államok a saját háztájukon gyakorolt visszaélésekkel! A hódító szándékkal igájuk alá hajtott Filippiszigeteken az amerikaiak, a bennszülött milliók anyanyelvét kizárva, teljesen angol nyelvű oktatást vezettek be az iskolákba!³⁴⁷⁾

Amint másutt is rámutattunk, az Apponyi-féle (1907), magyar oktatási nyelvet elrendelő, iskolatörv. már elkésztett. De függetlenül az idő rövidségétől, maga a törv. még mindig helyet biztosított a

kisebbségi nyelveknek, amennyiben a vallásoktatás továbbra is helyi nyelven folyt. A tanítótól függött, hogy milyen mértékben alkalmazta a magy. nyelvet. Számos b. iskolában a magy. mellett német olvasókönyvet is használtak, vagyis voltaképpen kétnyelvű volt az oktatás.³⁴⁸⁾

Az Apponyi-féle törvényhozás után iskolába járt rutén származású Marina tanúsága szerint Kárptalján a tanítási nyelv még mindig kizárólag ruszin volt.³⁴⁹⁾ Ha némi rosszindulattal is, de az igazság felé hajlik a cinikus német lexikon: „Die Madjarisierungspolitik des 19. Jhs., die das dt. Schulwesen in Burgenland stark beeinträchtigte, hatte nur geringen Erfolg.”³⁵⁰⁾

1906-ban Nagy-Magyaró. területén 492 elemi és 13 középisk. német tannyelvű volt, ma pedig egyetlen magy. nyelvű elemi iskolát sem engedélyeznek B.-ban. Így fest az elnyomás a statisztika tükrében. Osztrák-magyar viszonylatban tehát csakis osztrák elnyomásról lehet szó.³⁵¹⁾ Az 1922-ben még színmagy. Felsőpulyán sem működhetik magy. iskola. Helyi könyvátvitelében (1972) így panaszkodik a szerkesztő: „Most a környék német nyelvű fiatal-sága egy magyar falu kellős közepén fészkelte be magát. Mi nem sajnáljuk tőlük, mert nekik is kell, de úgy látszik, az illetékesek így értelmezik az osztrák-magy. barátságot.”³⁵²⁾

A rágalmozók azt is a szemünkre vetik, hogy a nemzetiségieknek állítólag nem volt lehetőségük közép- és felsőfokú továbbképzésre. A Trianon előtti évkönyvek minden ágazatban felsorolják a nemzetiségek (köztük a magyarokét is meghaladó számarányú németek) képviselőit. Egyházi, katonai és polgári vonalon egyaránt nyitva állt előttük a legmagasabb tisztség. Macartney különösen a germán származásúak anyagi boldogulását emeli ki.³⁵³⁾ „Contrary to general western opinion there does not seem to have been any criterion for being able to advance to the upper schools.”³⁵⁴⁾ Gyenge magy. nyelvtudásuk miatt a tanári kar sokkal elnézőbb volt a nemzetiségi diákokkal szemben.³⁵⁵⁾ Anyagi okok és egyéb nehézségek a magyaroknál ugyanolyan mértékben gördítettek akadályt a továbbtanulás elé. Akkoriban az ilyesmi világhíresség volt.³⁵⁶⁾

A maihoz képest „enyhének” tekinthető Anschluß előtti germanizálásra jellemző az a megbízás, amelynek értelmében Keppler, mint Hitler kiküldöttje 1938. március elején tájékoztott Schuschnigg kancellárnál: „Keppler was asked to study Schuschnigg's great works for Germanization, especially in the Burgenland.”³⁵⁷⁾

A nem-német ajkúak kiirtását célzó bécsi iskolapolitika a községösszevonások útján máris a megsemmisülés közelébe sodorta B. maradék magyarságát. Állami gépezetük a marxista pártokkal karöltve teljesen szétrombolta a magy. oktatási rendszert. Nemcsak az iskolákból, hanem a közéletből is eltűnt a magy. nyelv. Az összeomlás óta a baloldali kormányzatok folytatják azt a brutális németesítést, amit a hitleri megszállók vezettek be. A magy. lakosság egyre inkább keveredik a német ajkúakkal, mert hiányoznak az anyanyelv tudatos megőrzésének feltételei. Hiányoznak a jogok, valamint a gyakorlásukhoz szükséges intézmények is. Ilyen volt a hitleri Anschluß-ig t.k. a községháza (Felső-, Alsóőrben, Felsőpulyán stb.) magy. nyelvű ügyintézésével. Szinte nevetséges, hogy egyedül az osztrák kommunisták ígéretnek jogokat a nemzetiségeknek. Persze, választási jelszavuk (für die Rechte der Nationalen Minderheiten) csak politikai fogás, mert tudjuk, hogy csonka házákat kivéve, minden általuk uralt országban ők a legelvadultabb kisebbségi elnyomók.

Az ú.n. „demokraták” által világszerte felkarolt „nesze semmi, fogd meg jól” elmélettel vezetik félre az amúgy is szunnyadó lelkiismeretet. Kisebbségi jogaikat csak kirakatdísznek szánták. Ausztria alkotmányának egyik alapokmánya, a Staatsvertrag 7. cikkelye foglalkozik a nemzetiségek jogaival. A magyar nemzetiséget azonban már eleve leírták az ú.n. demokratikus alkotmány szerkesztői, ugyanis B. őstelepes magyarságára nem vonatkozik az alkotmányos „Minderheitsschutz”. (Alkotmányuk csak a szláv kisebbség jogait körvonalazza, a magyarokat meg sem említi.) Mit várhatunk tehát olyan államtól, amelynek alkotmánya kifejezetten kizárja a magy. kisebbség védelmét? Burghardt is észreveszi, hogy amíg a magyarokról lehetőleg nem vesznek tudomást, addig a karinthiai szlovén-vendeket agyonemlegetik.³⁵⁸⁾ Feltehetőleg a tömeggyilkos szerb államfőtől való félelmükben. Álhumanista sajnálkozásuk, mint porhintés, csak arra való, hogy megtévessze a kívülállókat. Mit ér az álszemérmes siránkozásuk, ha a gyakorlatban az ellenkezőjét cselekszik: „Die nationale Minderheiten, die ohne besondere Hilfestellung von seiten des Staates auf dessen Territorium sie leben, zur Austrocknung verurteilt sind.”³⁵⁹⁾ Bécs és Kismarton részéről a magyarok semmiféle „besondere Hilfestellung”-ban sem részesültek, csupán üres szólamokat, alattomos korlátozásokat és tilalmakat kaptak!³⁶⁰⁾ A világot csalárdsággal félrevezető ausztriai sovinizmus nem tűri, hogy az eredeti őstelepesek, a magyarok nyelvüket, kultúrájukat megőrizhessék. Pedig erre azok is igényt

tartanak, akik mint jelenkori bevándorlók telepednek le valahol. Az európai és kanadai franciák külön-külön létesítettek egyesületeket az amerikai Floridában. Nyíltan hangoztatják, hogy „büszkék származásukra, fajukra, továbbá nyelvükre és kultúrájukra.”

A csonka-hazai nemzetiségek „Burgenl.” 15 %-os nem-germán nemzetiségeivel szemben csak 1 %-nál is kisebb arányszámúak, mégis az óvodától a főiskoláig megteremtették számukra az anyanyelvi tanítás személyi és tárgyi feltételeit. Egyetemi, tanítóképzői tanulmányukat ugyanis az anyanyelvük szerinti utódállamban folytathatják, államköltségen.³⁶¹⁾ A hat évtizedes osztrák-germán elnyomás céljából hasonlítsuk össze a b. östelepes magyarság katasztrófális csökkenését a trianoni határokon belül maradt jelentéktelen számú germán, sokác, oláh, vend szórványokkal. Hogyan lehetséges az, hogy amíg ezek a magyar felségterületen élő néhány ezres nemzetiségek, több évszázad óta, a mai napig is megtarthaták népiségük valamennyi vonását, elsősorban nyelvüket, addig a b. települések magyar többsége, már néhány évtizedes osztrák fennhatóság alatt, kisebbséggé zsugorodott?

Vessük össze pl. B. tőzsomszédságában, a trianoni határ mentén, a magy. királyság területén maradt vendekkel és hiencikkel. A szentgotthárdi járáshoz tartozó kilenc törpefalu 3900 vendje az összeomlás előtti és utáni rendszer alatt teljes egészében megtarthatta zárt települési rendjét, abszolút többségét, nyelvét, szokásait. Ugyanez vonatkozik a Szentgotthárdtól ÉK-re, a gráci hadiút mentén sorakozó öt germán (hienc) községre.

Az elnyomó intézkedésekkel alakították ki azt a téves közvéleményt, miszerint az intézményes németesítés teszi csak lehetővé, hogy a kisebbségi származásúak egyenrangú versenytársként találjanak alkalmazást. Ilyen lélektani sugalmazással félemlítik meg a karmaik közé került magy. és horvát nemzetiséget. Velük ellentétben, a magy. állam a legmesszemenőbb előzékenységgel mozdítja elő az idegen nyelveken érettségizők anyagi boldogulását. Ha valóban demokratikus az államrendszer, akkor a hatóságoknak és a társadalomnak is elnőzőknek kell lenniök a nemzetiségi állampolgárokkal szemben. Az osztrák állam tehát avval a ravasz fogással terelte német nyelvű iskolákba a magyarokat, miszerint a magy. végzettséggel nem mennek semmire. Ha az állam nem teszi lehetővé a magy. őslakoságnak, hogy saját nyelvén tanuljon és keressen kenyeret, akkor képtelen az alapvető emberi jogokat biztosítani. Szakembereknek kellene megvizsgálniuk, hogy miért küldik a magy. szülők gyermekeiket német iskolába. Mivel előre szá-

molnak a kedvezőtlen válasszal, gondosan kerülnek az igazi okok feltárását.

Nyilvánvaló, hogy az emberi alapjogok Ausztriában csak papíron léteznek. Ugyanis a jogot biztosítják, de a lehetőséget nem. A gyakorlatban (végtelenül alattomosan) kíméletlen beolvasztást szorgalmaznak, és sajnos, magy. részről is találnak hozzá önkéntes labancokat. „A magyar nyelv már meglehetősen háttérbe szorult. A felsőőri magy. anyanyelvű gyerekek zömének ma tulajdonképpen nincs lehetősége arra, hogy az alapfokú iskolai oktatás keretében anyanyelvén írni-olvasni megtanuljon.”³⁶²) Az 1938-ig még magy. jellegű és nyelvű közigazgatással bíró Felsőőr Burghardt szerint is erőszakos németesítésnek van kitéve.³⁶³) Illyés Gy. magyarhoni figyelmeztetését Kérynek is elvtársi szolidaritással kellene fontolóra vennie: „Mindig, mindenhol a nacionalista túlkapasok ellen beszéljünk, úgy leszünk internacionalisták.”³⁶⁴)

A nemzetiségi jogengyelőséget papírfornának tekintő tartom.-főnöktől kérdezzük, miért nem kapunk kerületéből olyan biztató híreket, mint a szomszédos Csonka-Magyaró.-ból, ahol nem csökkenő, hanem folyton növekvő irányzatot mutatnak a nemzeti kisebbségek felkarolását szolgáló állami intézmények. Így pl. Bács vm.-ben „az utóbbi öt-hat évben 280-ról csaknem ezerre növekedett a nemzetiségi nyelvű óvodába járó gyerekek száma. A vármegye iskolái közül 21 ált. iskolában és 3 gimn.-ban tanítanak nemzetiségi nyelven is mintegy 3400 diákot.”³⁶⁵) Magy. országos viszonylatban 1968-1976 között több mint háromszorosára emelkedett a nemzetiségi óvodák száma, sőt azóta tovább tart az emelkedés. Ha a jelenlegi marxista tart.-főnök „demokratikus szabadságot” hirdet, miért nem engedélyezi a kétnyelvű feliratokat? E tekintetben is sokat okulhatna keleti szomszédaitól, akik t.k. „Baranya vm. nemzetiségi községeiben kétnyelvű, magy.-német, illetve magy.-szerb-horvát nyelvű feliratokat helyeztek el a közintézményeken s kétnyelvű utcatáblákkal látták el a házakat.”³⁶⁶)

B. nemzetiségeinél csupán az elnémetesítettek száma fokozódik. Egyébként minden életjelenségük negatív előjelű. 1922-1951 között a magy. nyelvű iskolák száma egyharmadára (9-ről 3-ra) csökkent. A hitleri Anschluß-ig a nyolc osztályos elemi iskolai oktatás magy. nyelven folyt, a német nyelv mint tantárgy szerepelt. Amíg tehát 1938-ig az elemi iskolai oktatás magy. nyelvű volt, addig az agyoncsépelet „demokrácia és szabadság” vívmányaként a II. v.h. óta éppen fordított a helyzet.³⁶⁷) 1965-ben csupán kettőben, másfél évtizede pedig már egyetlen iskolában sem tanítanak magyarul.

A magyar szabadon választható, heti 3 óras tantárgyként szerepel, de csak az elemi isk. II-III-IV. oszt.-ban.³⁶⁸) Ha B.-ban is olyan arányú lenne a nemzetiségek rendelkezésére álló intézmények, iskolák száma, mint Magyarországon, akkor — ötezer „burgenlandi” magyart véve alapul — a következő intézeteket kellene haladéktalanul a rendelkezésükre bocsátani: Teljesen magy. nyelvű oktatással fel kellene állítani nyolc óvodát, huszonegy ált. iskolát, és egy gimn.-ban be kellene vezetni mint tantárgyat.³⁶⁹) Ezen elméleti adatokat érdemes összehasonlítani avval a nyolc magy. és egy vegyes nyelvű iskolával, amely a két v.h. között, az akkoriban ötször annyi magy. lakosság rendelkezésére állt. Közülük három magy. iskola a mosoni pusztákon működött. Somogyi L. érdeme, hogy a magy. táji és népi sajátosságot őrző puszták közül a hat legnépesebbet feldolgozta. Hangsúlyozandó nemzetpolitikai jelentősége van annak, hogy a felsorolásban szereplő telepek közül négy teljesen, kettő pedig zömében magy. nyelvű. Szerinte a mosoni majorok alkalmazottjai BESENYŐ utódok lehetnek.³⁷⁰)

Ha Ausztria és az utódállamok a magyaro.-i kisebbségi kedvezményeket alkalmazzák állampolgáraikra, akkor nem aggódnánk sorsuk miatt. Szomorú tény, hogy a nemzetiségi jogokat, egyoldalúan, csak magyar részről biztosítják.³⁷¹) Égbekiáltó igazságtalanság, hogy a „szocialista” országok közti együttműködés előnyeit csak a hazai törpe kisebbség, nem pedig a kettős járom alatt sínylődő ötmillió magyar élvezi. Tudomásunk szerint egyetlen erdélyi v. felvidéki tanárjelölt sem tanulhat a csonka-hazában, viszont a pesti elvtársak Kelet-Németo.-ba, továbbá tót, rumén és szerb egyetemekre küldik jelöltjeiket.

A magy. lelkiismeret utolsó nyilvános fellobbanása volt az a vészkiáltás, amit a Határmenti Hírek c. felsőpulyai szemle örökített meg az utókor számára: „A magyar iskolákat évekkel ezelőtt, a községi összevonás által, illetve annak ürügye alatt megszüntették. Azóta a magyarok községekben csak önkéntes alapon, heti három órán át gyakorolhatják a gyermekek anyanyelvüket a magy. órákon. Ez is csak az elemi iskola 2-4. osztályáig lehetséges. A leg-sűrűbb magyarok járás Felsőpulya és Felsőőr. Itt vannak falvak, mint Felsőpulya, ahol 1300, Felsőőr, ahol 2500 magyar él. Tehát legalább ezeken a helyeken szükséges, hogy a magyar iskolák újból meginduljanak! Magyar iskolák nélkül a burgenlandi magyar kisebbség teljesen felszívódik. Reméljük, hogy az új osztrák kultúr- és oktatáspolitikája orvosolja ezt a nagy sérelmet.”³⁷²) Sajnos, a „demokratikus” osztrák politikának esze ágában sincs bármit is orvo-

solni. A demokráciával és európaisággal dicsekvő bécsi rendszer tehát a nemzeti kisebbségek kultúrelnyomásában éli ki magát. Kolonics, II. József, Metternich, Bach méltó utódai egyetlen magyar iskolát sem engedélyeznek az őslakos magyarságnak! Nemcsak a karinthiaiakra, hanem az osztrákok zömére is vonatkoztatható a washingtoni egyetem kutatóinak talált jellemzése: „These Austrians style themselves as patriots & defenders of the purity of German culture.”³⁷³)

Sajnos, eleddig pusztába kiáltó szó maradt a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület panasza is, amelyet az Európai Népcsoportok Federalista Uniójának (FUEN) strassburgi kongresszusa elé terjesztett 1982-ben. Helyzetjelentésükben rámutattak arra, hogy a „burgenlandi” magyar nemzetiség az osztrák kormány részéről nem részesül kielégítő védelemben. Felkérték a FUEN elnökségét, hogy siessen az osztrák kormánynál az őshonos magyar nemzetiség segítségére, mert az adott körülmények között pusztulás, illetve teljes beolvastás vár rájuk. Ha Csonka-Magyaró. szabad lenne, nem lehetne olyan gyors ütemben beolvastatni az avar-besenyő-magyar eredetű őslakosságot. Az anyaország vezetését bitorló kommunista rendszer nem tesz eleget patrónusi kötelezettségének: Ülbegett kezekkel nézi a Trianonnal kizárt ötmilliónyi magyarság szenvedését és irtását. Ez a tétlenség bátorítja fel Ausztriát „burgenl.”-i kisebbségeinek eltüntetésére. Olyannyira, hogy még érdekvédelmi szervet sem engedélyeznek a b. magyarságnak. Így aztán az anyanyelvi kultúra megtartása az állami és tartományi intézmények ellenséges magatartása, valamint a kisebbségvédelmi törvények elégtelensége miatt csak erős akarattal és rendkívüli áldozattal lehetséges.

A Nyugaton élő szászok és svábok egyik 1978. emlékiratban kijelentik, hogy Erdélyt Magyaró.-hoz kell visszacsatolni, mert a története folyamán sohasem kísérelte meg nemzetiségeit erőszakkal és csellel kiirtani, amint azt a rumén kormány teszi. Mondanunk sem kell, hogy ezen vádakát Ausztria is kiérdemelte. Személyes megfigyeléseink alapján egyetértőleg csatlakozunk egyik felvidéki honfitársunk ama észrevételéhez, mi szerint „az erősen vallásos magyar közösségek sokkal jobban megőrzik magyar lelkületüket.”³⁷⁴) Tragikus tört. tény, hogy amíg a trianoni határokat kívülről körülvevő magyar milliók élethalálharcukat vívják, addig a hazai kommunista rendszer, immár negyven éve, semmit sem tesz érdekükben. Csak elvétele és bártortalanul meri felemelni szavát egy-két író. Az útját tévesztett Illyés Gy. mellett Ruffy Péter így

kesereg: „A Magyar Népköztársaság nem nagy számú nemzetiségének minden jogot megad, de sajnos, ugyanaz nem mondható el a szomszédos országokban élő, igen nagy számú magyar nemzetiség helyzetéről.”³⁷⁵⁾

A pesti kommunisták szokásos kétszínűségükkel és az általuk létesített mesterséges választófal (Vasfüggöny) elhallgatásával intézik el az elcsatolt östelepes magyarság rohamos eltűnését. Nézzük csak az 1945. összeomlás előtti és utáni csonka-anyaország befolyását az Ausztriához csatolt magyarság sorsára. Még a kommunista szóvivő is kénytelen bevallani, hogy „Trianon után nyitva maradtak a határok, zavartalanul ápolhatták az emberek családi és baráti kapcsolataikat.” Viszont szándékosan eltitkolja, hogy a „határok nyitvatartása” a Horthy-rendszernek volt köszönhető. A továbbiak során helyesen mutat rá a pángermán nacionalizmus népi magyarokkal szembeni túlkapásaira, de ugyancsak szándékosan megfélemezik hozzáfűzni, hogy a hitleri rendszer által életbe léptetett magyarellenes iskolapolitikát az austro-marxisták nemcsak hogy átvették, hanem lényegesen meg is szigorították: „A fasizmus uralomra jutása, majd az Anschluß után megszakadt a békés egymás mellett élés: Megszüntették a magyar anyanyelvű oktatást s a kisebbségekkel szemben alkalmazott elnyomás ekkor váltotta ki az első nagyobb asszimilációs hullámot. Nagy részük elutasította a szocializmust (értsd: a kommunizmust), melynek az lett a következménye, hogy az osztrákok felé orientálódtak.”

Mindazonáltal döcög a pesti elvtárs érvelése, mert amíg a kommunizmustól való elfordulással indokolja az asszimilációt, addig nagy óvatosan rámutat a Rákosi (Roth)-féle rémuralom okozta valódi bűnökre: „A magyarságtól való elszakadást megkönnyítette a magy. állam akkori politikai magatartása is. 1948 után a ‚burgenlandi’ magyaroknak alig volt lehetősége arra, hogy kulturális kapcsolatot alakítsanak ki Magyaro.-gal. Nehéz volt Magyaro.-ra utazniuk. Az 56-os menekült hullám hír- és rémhírtérjesztése még inkább eltávolította őket az anyaországtól.”³⁷⁶⁾

A mai magyaró.-i rendszerről a háború utáni, felvidéki születésű és ott élő Duray Miklós is lerántja a leplet. Könyvéből megtudjuk, hogy Magyarországon a belügyminiszter a rendszer ellen ségeinek tartja „azokat, akik a szomszédos országban élő mintegy 3.5 millió magyar ügyeivel törődnek. Ezért naivitás, ha a kisebbségi magyarok várakozásokat támasztanak a hivatalos Magyarországgal szemben.”³⁷⁷⁾ „Példátlan nem csak a magyar, de az egész európai történelemben is az a cinikus közöny, az a nemtörő

dömség, az a bűnös hallgatás, tétlenség és tehetetlenség, amellyel a mai magy. kormányzat a bennünket 1848-ban is, 1919-ben is és 1945-ben is eláruló és hátbatámadó, területrabló imperialista utód-államokba kényszerült magyar nemzeti kisebbségek ellen folytatott genocidiumban csendestárs, sőt tettestárs.”³⁷⁸⁾

A pesti szovjet helytartók magatartása miatt a b. magyarság nem részesül olyan jogvédelemben, mint a karinthiai szlávok. Jól-lehet, a b. horvátokra is vonatkozik a Staatsvertrag, (a továbbiakban St.V.) de facto, a magy. társnemzetiséghez hasonlóan, őket is a beolvasztás szándékával nyomják el. Mégis valamivel kedvezőbb helyzetüket nem annyira az alkotmánynak, mint inkább nagyobb népi állományuknak köszönhetik. Pedig ők a török elől menekülve, 700 évvel a magyarok után vándoroltak B.-ba. Sérelmeiket, követeléseiket a Bécsben (1974) kiadott Symposion Croaticon tárja fel a legmegkapóbban. Szinte magától értődő, hogy panaszai csaknem egyeznek a magyarokéival. Csak annyiból szerencsésebbek, hogy alkotmányszerűen követelhetik népi jogait: „Weite Teile des Art. 7. St.V. von 1955 sind bis heute unerfüllt. Das stellt Österreich ein nicht ganz gutes Zeugnis aus.” A legfelsőbb állami szervek ügykezelésére, népellenességére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy a bécsi kormányok következetesen válasz nélkül hagyták a b. Horvát Kultúregyesület emlékiratát. A legelembibb udvariassági gesztust is megtagadva, még csak tudomásulvételét sem nyugtázták.³⁷⁹⁾

Az is elgondolkoztató, hogy az austro-marxisták ma is a Hitlerék által bevezetett megosztó és beolvasztó taktikát alkalmazzák a nemzetiségek megszámlálásánál, amikor is a magyarisch-deutsch”, „deutsch-magyarisch” stb. nyelvi csoportok szerint osztályozzák a nem germánokat. Ezt a csapdát az „Umgangssprache”, mint a népszámlálás nyelvi ismérve, alapján állítják fel. Érthető, hogy ezt a taktikát is élénken kifogásolja a Symposion Croaticon. Ugyanakkor a magyaro.-i népszámlálásoknál alkalmazott anyanyelvi hovatartozást javasolja. Szembetűnő a két módszer gyakorlati alkalmazásából eredő különbség. Amíg az 1963. r. kat egyházi összeírás (Muttersprache) 37 828 lelket, addig az 1971. állami népsz. (Umgangssprache) 13 300 fővel (35 %-kal) kevesebb horvát anyanyelvűt mutat ki. Hogy mennyire megtévesztő és megbízhatatlan ez a hitleri módszer, az egykettőre kitűnik, ha két népszáml. eredményét összehasonlítjuk. A kérdőív öt rovatában felsorolt magyarok száma 1961-ben és 1951-ben (zárójel között) így alakult: Felsőőr 1206 (941), Felsőpulya 999 (404), Órisziget 209 (25), Csajta 58

(27). Kismarton magyarsága az 1951-ben kimutatott 49 lélekről 1971-ben 380 személyre „növekedett”. A magy. lakosságot magába foglaló három tucatnyi község közül ezek jelzik legélesebben a népszáml.-i taktika megbízhatatlanságát. Ugyanis 1951-ben feltűnően kevesebb magyart mutatnak ki, mint tíz évvel később. Szó sincsen természetes szaporodásról, csupán a megtévesztett és megfélemlített magyarok őszintébb színvallásáról 1961-ben. Az eltérés aránya a horvátoknál is hasonló. Fenti szám adatok a „magyarisch” rovatból valók. A további négy rovatban szétszórt számokat itt nem soroljuk fel.

Az osztrák nemzeti türelmetlenségre és a fanatizmussal tomboló bécsi nemzeti elnyomásra is ráillik a hazai berkekben figyelő Illyés minapi célzása: „Olyan más nyelvű kisebbségeket akarnak magukba olvasztani, amelyeket noha alacsonyabb rendű, tehát mintegy tisztátlan népnek hirdetnek, mindent elkövetnek, hogy azokkal vérségileg összekeveredjenek.”³⁸⁰) Felelős b. horvát körökben szintén nagy az elkeseredés a nekik, az alkotmány értelmében is kijáró horvát tannyelv osztrák részről való kijátszása miatt. A 34 (1973-74) elemi iskolán kívül, amelyekben a német mellett horvát nyelvű oktatás is volt, semmiféle középfokú iskolában sem tanítanak horvátul. Teljesen egyetértünk a horvátokkal abban, hogy „einen Schüler seine Muttersprache als Fremdsprache lernen zu lassen, stellt geradezu einen Tiefstand auf volksgruppenrechtlichem Gebiet dar.” Ugyanott említik a felsőbri magyarok anyanyelvének száműzetését az iskolákból: „Auch für die 14 magyarischen Schüler an dem Polytechnischen Lehrgang Oberwart ließe sich leicht etwas ähnliches mit magyarischer Unterrichtssprache durchführen.”

Micsoda erkölcsi nihilizmus az a förtelmes szemtelenség, amelyel az osztrák vezetőkörök, becsapva a világot, ártatlan báránként az emberi jogok bajnokainak kiáltva ki magukat, megtagadják a nemzetiségek legelemibb jogait. Ám tudjuk, hogy végcéljuk a nem-germán fajúak eltüntetése, beolvasztása, éppúgy, amint azt Erdélyben az oláhok, a Felvidéken a tótok, a Délvidéken a szerbek teszik. Ezért kertelnek, hazudoznak, ezért nem engedélyezik a közigazgatásnál stb. a nemzetiségek nyelvét, csupán a hitleri „Herrnvolk” által kötelezővé tett németet. A nemzetiszocialistából „demokratává” vedlett osztrák-germánokban még olyan élenken él a hagyományos fajgyűlölet, hogy a számos horvát és magyar többségű helységben képtelenek a kétnyelvű névtáblák alkalmazását engedélyezni.³⁸¹)

Prof. Ringel is a kétszínű osztrákok gyűlöletével magyarázza

a kétnyelvű helynévtáblák megtagadását: „diese Angst wiederum zum Haß wird, z. B. zum Haß gegen alles Fremde. Ja, die Österreicher verlangen in Südtirol zweisprachige Ortstafeln und Gleichberechtigung für die Minderheit. Aber was tun denn wir mit unseren Minderheiten? Dort stürmen und zerstören wir zuerst einmal die zweisprachige Ortsbezeichnung. Nun stehen sie zwar, aber verlangen sie in Südkärnten auf slowenisch eine Fahrkarte, dann bekommen Sie keine und statt dessen die Antwort: ‚Kannst das net deutsch sagen?‘ Eine demütige-sadistische Szene, die an faschistische Zeiten erinnert.” („PROFIL”, Bécs, 1984. ápr. 16. 82. old.)

Ha valóban szabadság és demokrácia honolna Ausztriában, akkor a szomszédos Svájc-hoz hasonlóan, a „két” százaléknyi b. és hetvenezernyi ausztriai összmagyarságnak mind az iskolai oktatásban, mind a közigazgatásban teljes anyanyelvi szabadságot kellene biztosítani. Svájcban az egyszázalékos rétorománság ugyanazokat a jogokat élvezi, mint a többségi, 65 %-os német államnyelv. Az emberi és állampolgári jogoknál eme oszthatatlanságot kifejező elvet (this principle can not be denied by arithmetic) a kanadai liberális kormányzat is magáévá téve, az északi Yukon (mindössze tíz francia lélek 23 ezerből) és a Northwest Territories (csupán 635 francia 45 ezerből, azaz 1,4 %) tartományokban is be fogja vezetni az angol-francia kétnyelvűséget. Vagyis kétnyelvű törvényeket, közigazgatást, bíraskodást, oktatást, rádiós és televíziós adásokat és, természetesen a „Burgenl”-ban szigorúan tilos, de Kanadában kötelező kétnyelvű feliratokat, illetve helynévtáblákat.³⁸²⁾

20. A NEM-MAGYAR AJKÚAK RAGASZKODÁSA A MAGYAR ÁLLAMESZMÉHEZ

Ausztriában a provincializmus túlélte a középkort, s még ma is olyan erős, hogy az átlag tiroli v. stájer sokkal inkább érzi magát tirolinak v. stájernek, semmint osztráknak. Ez a köldöknéző szemlélet teljesen hiányzik a magy. nemzetből. A vármegye-rendszer nálunk sohasem termelt ki olyan különálló érzést, mint az önálló ausztriai tartományok. Az 1848-ig fennállt rendi korszakban is elsősorban közigazgatási és nem önálló politikai jelentősége volt a vármegyének. A magy. nemzeti gondolat tehát sokkal egységesebb, mint az egymással folyton vitatkozó, nagyfokú politikai súllyal rendelkező osztrák tartományok szövetsége. Az osztrák államétól teljesen különböző magy. alkotmányból létrejött közjogi

felfogás félreérthetetlenül rányomta bélyegét a ma B.-nak nevezett terület lakosságára is. Olyannyira, hogy fél százados megszállás ellenére is, őslakos népében élénken él az ezeréves magyar uralom folyamán kialakult lelkiség, ami (korszerű szóval) mint b. nacionalizmus élesen szemben áll az osztrák szövetségi állam összes többi tartományával. Minden erőltetett állítással szemben bizonyítható tény, hogy a nyugati határszél lakosságának többsége nem tekintette magát sem németnek, sem osztráknak, hanem egyszerűen csak magyar állampolgárnak. Hogyan nevezhették volna magukat „burgenlandinak”, amikor ez a műszó Trianon után, csak hosszú évek múltán ment át a köztudatba.

A központi magy. királysághoz tartozó b. térség sohasem képezett önálló földrajzi egységet. A tört. folyamán Vas, Sopron és Moson vármegye szerves részévé fejlődve ezekkel a vármegyékkel külön-külön alkotott természetes egységet, gazdasági és kulturális vonatkozásban egyaránt. Így aztán az ezeréves együttélés megszokottságának, lelki és rokonsági kapcsolatainak, gazdasági és közlekedés-technikai kötelékeinek természetes következményeként az osztrák fennhatóság alá kényszerített lakosság továbbra is Pannónia belseje, vagyis Magyaro. felé vonzódott. Hosszadalmas lenne az idevágó gyakorlati megnyilatkozások összességének felsorolása, ezért csupán a kulturális igények trianoni határon túli kielégítését tárgyaljuk.

A magy. múlt hitelének szándékos rontását célozza az a labancodó mesterkedés, ami szerint a magyarok alatt nem lett volna elegendő középszintű továbbtanulási lehetőség. A valóság az, hogy a járási központokban működő polgári iskolák mellett ott voltak a kismartoni és felsőlövői magasabb fokozatú tanintézetek, valamint a határsáv közvetlen szomszédságában Pozsony, Magyaróvár, Sopron, Kőszeg, Szombathely és Szentgotthárd gimnáziumai, tanítóképzői stb. A baj csak az volt, hogy Trianon ezektől a természetes és közeli kultúrközpontoktól különítette el a lakosságot. Vessünk csak egy pillantást a trianoni határra. A felsorolt iskolavárosokból négy közvetlenül a mestérséges új határ mentén található, jelülül annak, hogy attól a körzetüktől fosztották meg, amelyeket szolgálni hivatottak voltak. A népi és lelki kapcsolatok olyan erősek maradtak, hogy a két Anschluß (az 1922. osztrák és az 1938. német) közti időszakban a határvárossá kényszeredett Sopron, Kőszeg és Szentgotthárd gimnáziumaiban továbbra is számos nem-magyar anyanyelvű, elcsatolt vidékről származó diák tanult és szerezte meg az érettségi bizonyítványt. Közülük még ma is

többen a b. vezetőréteg kulturális és politikai elitjéhez tartoznak. Az 1918-ban magyar szülők gyermekeként napvilágot látott Kéry Tivadar, B. jelenlegi tartom. főnöke t.k. Kőszegen is járt iskolába.

A néplélek mélyén nem volt semmiféle hajlandóság elszakadni attól a szentistváni Magyaro.-tól, amelynek hagyományából erednek B. gyökerei.³⁸³) Sem a német, sem a horvát ajkúak nem kívántak Ausztriához csatlakozni, egyszerűen azért, mert meg voltak elégedve sorsukkal. Anyanyelvüket korlátozás nélkül használhatták, és népi állományuk is folyvást gyarapodott.

Ingadozni akkor kezdtek egyesek, amikor megjelentek az austro-marxista izgatók, akiknek hazug propagandájáról dokumentációs művek rántják le a leplet. Tört. tény, hogy az egész trianoni hajsza merő hazugságra épült. A csehek ördögi beavatkozása nélkül sohasem került volna sor az Anschluß-ra. Tisztességes világnézetű, erkölcsi alapon álló tárgyalófelek, erőszakmentes nemzetközi jog nem szálltak volna szembe sem a magy. tulajdonjoggal, sem a népakarattal. Csak kivételesen akad olyan baloldali szerző is, aki az Anschluß-t ellenző népakarattal kapcs. óvatosságra inti a hazudozókat: „Hier muß man sich vor einer Geschichtslüge hüten. Die Wanderarbeiter waren die Verbindungsmänner zwischen Österreich u. Deutschwestungarn. Dennoch waren aber vor dem Zusammenbruch keine NENNENSWERTEN BESTREBUNGEN bekannt, die den geographischen Rahmen Österreich-Ungarn zugunsten Österreichs sprengen wollten.”³⁸⁴)

Rajtunk kívül nyugati történészek is állítják, hogy az „1918-1921. közti kritikus években a többség azt hitte B.-ban, hogy a magyarok sohasem engedik elszakítani, illetve Ausztriához csatolni ezt a területet.”³⁸⁵) Ugyanez a nyugati megfigyelő újból és újból hivatkozik az ezeréves magyar határ és a velejáró életközösség kitörölhetetlen következményeire: „Their (peasants) sense of separation from Austria appears to have been strong. The Thousand-years Boundary continued to exert its psychological separating force despite linguistic ties across the frontier. It seems clear that at least until late 1918 few of the peasants had any conception of being repressed in the nationalistic sense.”³⁸⁶) „The peasants who lived near the boundary continued to feel that beyond that line was another country.”³⁸⁷) „By and large the inhabitants of present Burgenland accepted the fact that they were in Hungary; they believed that regardless of how the government acted, their land was a part of the unchangeable Kingdom of Hungary.”³⁸⁸) „At least until 1938 the feelings of these borderfolk towards their for-

mer compatriots remained a matter of serious concern to the Viennese political leaders.”³⁸⁰) De még mennyire, hogy gondot okozott a bécsi területreblóknak! Hiszen 1927-ben a somfalvi véres marxista összetűzésre célozva írja legújabban az egyik angol kutató: „In Rohrbach the Frontkämpfer group was largely pro-HUNGARIAN & monarchist, an additional cause of friction.” Fűzzük ehhez még azt is, hogy ezek az ellenállók nem magyarok, hanem népi németek voltak.³⁸⁰)

Ha ilyen erős volt a magy. állameszméhez való ragaszkodás a háborút követő első két évtized után is, elképzelhető, hogy milyen gyakorlati hatása lett volna egy esetleges népszavazásra.³⁸¹) A sovinszta osztrák körök által kitalált „hazatérés” meséjét maguk a b. német ajkúak cáfolták meg, akik faji alapon sem voltak hajlandók az osztrák néppel egyesülni: „The German speaking inhabitants thought of themselves as Swabians & believed that their ancestors had come from various parts of Germany. A German-Hungarian would feel kinship to the Germans but NOT especially to the Austrians.”³⁸²) Az olasz szemlélő pedig határozottan állítja, hogy „a németek hienc-nek nevezik magukat, és, amint legkiválóbujuk, a zeneművész Liszt is, mindig magyarnak tekintik magukat.”³⁸³) Macartney tömör fogalmazásából is kicsendül az Anschluß-ellenes álláspont: „The Germans of the Burgenland, many of whom had left Hungary only reluctantly.”³⁸⁴) Kivételt csak a lutheránusok képeztek, ami persze nem vonatkozik az őriszigeti hűséges magyarokra.³⁸⁵)

Magyarellenesség tekintetében érdekes párhuzam vonható a lutheránus hiencék és az ugyanolyan felekezetű erdélyi szászok között. A nagynémet ábránd némiképp érthetővé teszi ezt a tendenciát. Ámde a lutheránus tótokat ilyen érzelem nem fűzi a némethez, csupán felekezetük germán eredete. Tény, hogy a katolikus tótokkal ellentétben az ő köreikben kerekedtek az elszakadási mozgalmak első hullámai. Horváth Mihály, a szabadságharc kultuszminisztere és történetíró is keserűen állapítja meg, hogy a „pánszlávizmusnak, különösen az ágostai evangélikusok egyháza, mely kebelében félmillió tótnál többet számlált, volt a tűzhelye s az evangélikus papok és tanítók apostolai.”³⁸⁶) Amíg tehát a lutheránus hiencék és erdélyi szászok pángermanisták, addig a lutheránus tótok pánszlávisták voltak.³⁸⁷) Szomorú tény, hogy a Szepesség hűséges cipszerei kivételével Magyaró. lutheránus hitű nemzetiségei, részint saját vesztükre is, hazánk feldarabolását segítették elő. Közülük való pl. Kollár J., a múlt századi pánszlávizmus

egyik úttörője, a keresztényi elveket gorombán megcsúfoló budai lutheránus lelkész, akit nemcsak a későbbi hitleristák vak fajgyűlölete, hanem szenvedélyes felekezeti összeférhetlenség is jellemzett: „Die religiös-nationale Kluft zwischen der evangelischen Slowaken u. reformierten Magyaren ist aber beinahe größer als die zwischen jenen u. den Katholiken.”³⁹⁸)

Nemcsak a földművelő nép, hanem a belőlük kikerülő tanult réteg is ragaszkodott Magyaro.-hoz: „In retrospect, it seems clear that the educated Croats had become Magyaronen just as much as the educated Germans had & that in 1919-33 they distrusted the Austrians far more than they did the Hungarians.”³⁹⁹) Legfeltűnőbb a nagyrészt német és horvát ajkú szülőktől származó katolikus papság rendíthetetlen magyar érzelme, amit a marxisták (ritkán észlelhető tárgyilagosságú) visszapillantása is megerősít: „Die große Mehrheit des burgenländischen Klerus in der kritischen Zeit, in der der Anschluß an Österreich in Schweben war, auf der Seite Ungarns verharrte u. nur wenige eine proösterreichische Gesinnung an den Tag legten.”⁴⁰⁰) Egy másik marxista tollnok még azt is tudni véli, hogy „a száz burgenlandi pap közül mindössze öten (5 %) voltak Anschluß-pártiak.” Sinowatz Fred, a marxista politikus pedig Kismartonra emlékezve rögzíti az i.v. tényeket: „Die ungarische Sprache, die in der Hauptstadt, von der Intelligenz u. vielen Priestern immer noch gesprochen wurde.”⁴⁰¹)

Az elcsatolt b. „tisztviselők többsége magyarbarát és királyhű volt. Így aztán szinte természetes, hogy Burgenl. német ajkú intelligenciája, papok, orvosok, jószágkormányzók, tanítók és magasállású közalkalmazottak, annak ellenére, hogy német anyanyelvűek voltak, MAGYARABBNAK ÉREZTÉK MAGUKAT, mint maguk a magyarok.” Kétségtelen, hogy ezek az egyházi és világi élenjárók a nép fiai voltak, és pedig a helybeli lakosságból való értelmiségiek, különben nem nevezné őket „német anyanyelvűnek” a b. születésű elvtárs. Különösen a magyarhű és helyi származású községi jegyzők elleni gyűlölködésnek ad hangot ilyenképen: „Vor allem die ehemaligen Notäre wandten sich vehement gegen die Eingliederung von nicht aus dem Burgenlande stammenden Beamten, da von solchen Beamten natürlich energisch gegen die Reste der magyarischen Gemeindeverwaltung durchgriffen wurde.” Az egyik főmarxista pedig a kismartoni „tartományi” ülésen jelentette ki: „unsere bodenständige Intelligenz zum Großteil alles andere ist als österreichisch. Die burgenländischen Doktoren, höheren Verwaltungsbeamten usw. haben bei der Landnahme gezeigt,

whin sie ihr Herz zieht, sie haben diesem Zug Folge geleistet u. sitzen heute in Odenburg oder Budapest.”⁴⁰²⁾

Amikor, nemzetközi nyomás közvetkeztében, az erőszakos osztrák megszállás elkerülhetetlenné vált, a horvátok és az őslakos magyarok a kisebbségi jogok szavatolását követelték: „The intellectuals among both Croats and the Magyars distrusted the Austrians in 1921 and demanded complete autonomy for the province and precise guarantees of rights.”⁴⁰³⁾ „Egyébként csaknem minden egyes déli horvát falu Magyaro. mellett foglalt állást. Hagyományuk teljesen Magyaro.-hoz fűzte őket.”⁴⁰⁴⁾ „Soprontól délre minden egyes horvát falu, amelyik szabadon dönthetett, Magyaro.-t választotta.”⁴⁰⁵⁾

Hasztalan volt a Wilson által csalétkül odavetett önrendelkezési jog követelése, mert a „demokraták” tartottak a várható magyarbarát eredménytől. Pusztába kiáltó szó maradt Coolidge figyelmeztetése is: „We are dealing with the way people feel NOW, NOT with the way they may be going to feel some day.”⁴⁰⁶⁾ Sajnos, elve, Sopron kivételével, csak néhány határkiigazításnál érvényesült hazánk területén. A csalók, a területrablók ugyanis a népesség jövőbeli, esetleg megváltozó, nekik kedvező magatartására spekuláltak, amikor hatalmas szóval elfojtják majd az elszakítandó lakosság jogos kívánságait. Amint ma tudjuk, pontosan így is történt mindez, különösen a II. v.h.-t követő évtizedekben. A hitleri bevonulás előtt még érvényesült a magy. nemzeti öntudat hordozóinak ellenállása. Miatta még emberöltővel később is siránkozik az austro-marxista szemtanú: „Auch nach dem Anschluß waren die Notäre, Lehrer, Ärzte, Tierärzte u. viele Dorfgrößen, von den magyarischen Großgrundbesitzern ganz abgesehen, gegen die neue Ordnung.” (Értsd: az osztrák megszállás ellen!)⁴⁰⁷⁾ Macartney is elítéli az önrendelkezési jognak a kényszerhelyzetbe sodort lakosság beletörődési elméletével való felcserélését: „The fact that both nationalities (Jews & Swabians) came to terms gracefully with the Successor States, when confronted with ‚fait accompli’, is no sure indication of how they would have voted, given an absolutely free choice.” (The Problem of Revision c. fej)⁴⁰⁸⁾

Tovább elemezve az 1921. állapotokat, rájövünk, hogy nemcsak megszokásból, érzelmi és gazdasági kapcsolatok, hanem korábbi ausztriai belállapotok miatt is ellenezték az Anschluß-t. A vesztés kicsi Ausztria bizony kevés megbecsülést váltott ki a lakosság körében. Magában Ausztriában is megoszlott a közvélemény, amely csak az ált. bizonytalanság szempontjából volt egységes. A

legerősebb nemzeti irányzat nem az önálló osztrák államban, hanem a Németo.-gal való egyesülésben látta a megoldást. A pángermanisták a lutheránus értelmiségben hűséges követőkre találtak. A többségi, magyarhű erőkkel szemben a nagynémet-párti mozgalom azonban jó évtized múlva, Hitler csillagának emelkedésével újból kezdett hódítani, éspedig ugyanazon néprétegnél.⁴⁰⁹⁾

Az önálló Ausztria-gondolat politikai csődjét mi sem jelzi jobban, mint az a kevesek által tudott tény, hogy a színnémet Vorarlberg tartom. 80 %-os szavazattöbbséggel Svájchoz kívánt csatlakozni. Csak a szövetséges hatalmak vétője, valamint Svájc habozása akadályozta meg a népakarat keresztülvitelét.

21. A NYUGATI MAGYAR FELKELÉS ÉS LAJTABÁNSÁG. A SOPRONI NÉPSZAVAZÁS

Igaz magyar büszke lehet azokra a népfelkelőkre, akik fegyverrel álltak ellen az osztrák betolakodóknak. „A nép fegyveres ellenállása formális harcokkal űzte el a cseh pénzen és cseh fegyverekkel felszerelt osztrák csapatokat. A társadalom spontán népfelkelése, a kormánnyal szemben, megvédte Sopront és környékét. Mindszenty széles körű gyűjtési akciót indított és vezetett le a Sopront védő szabadcsapatok számára. Emberutánpótlás és élelemmel dúsan megrakott teherkocsik jelezték tevőleges részvételét a nép honvédelmében.” Maróthy-M. Károly idézett visszaemlékezése is Prónay Pált igazolja, aki joggal írhatta Naplójában: „Húsz éven keresztül csakis a nyugat-magyarországi szabadságharcok voltak az egyedüli eredményes nemzeti vívmányok, mert fegyverrel ütöttünk rést a trianoni diktátumon.”⁴¹⁰⁾

A felkelés vázlatos ismertetését az 1921. aug. 27. magyar hatósági kiürítéssel kezdjük. A magy. karhatalmak és hatóságok visszavonulását követően, a felkelők továbbra is a helyükön maradtak és a bevonuló osztrák csendőrséggel mindenütt felvették a harcot. Napirenden voltak az összecsapások és kisebb ütközetek. Augusztus 28-án és 29-én a felkelők a köv. községekből kergették ki a megvert osztrák csendőrséget: Pinkafő, Felsőőr, Alhó, Fraknó, Németgyirót és Ágfalva. Szept. 1-én és 2-án Cinfalva és Pörgölény határában volt fegyveres összetűzés. Lantosfalva, Pörgölény és Salamonfalva községekből kiverték a megszálló erőket. Felsőpulyából megfutamodtak az osztrák csendőrök. Gyakran a határon túlra kergetve is tovább üldözték őket. Szept. 7-én Gyanaafalvánál

folyt le nagyobb ütközet. A köv. napon a döntő jelentőségű ágfalvi csatát vívták meg, amelynek során a mintegy 150 főnyi népfelkelő csapat kiűzte az Ágfalván állomásozó félezernyi osztrák csendőrt. Mindkét oldalról voltak halottak és sebesültek. A bécsi zsákmányolók annyira megijedtek, hogy valamennyi csendőriüket visszarendelték magy. földről. „Austrian troops taking possession of Burgenland resisted by Hungarian forces & driven out.”⁴¹¹)

Prónay Pál szkv. alezredes 1921. szept. 6-án vette át a felkelő hadsereg főparancsnokságát. Először Sopronban, majd Felsőőrött székelt. Vezetése alatt sikerült az egész „A” zónát megtisztítani a bécsi fegyveres erőktől. A felkelők ellenállása és katonai ereje politikai síkon is meghozta a maga gyümölcsét. Helyes közjogi érzékre vall Prónay Pál (1921. október 4.) felsőőri kiáltványa, amellyel az elcsatolás veszélyének kitett nyugati országrészt LAJTABÁN-SÁG néven függetlennek nyilvánította: „Burgenland proclaimed independent state.”⁴¹²)

Az első v.h.-t követő zűrzavaros években mindenki, még a háborúért felelős Ausztria is belemart Magyaro. testébe. Baloldali pesti politikusok és Kun (Kohn) Béla rémuralma károsan növelték a párizsi békeparancsok szigorát, szabad kezet engedve a garázdálkodó nemzetiségeknek, valamint a betörő cseheknek, oláhoknak és szerbeknek. Két év múltán eltűntek ugyan a vörös terrorlegények, de az ország már csonka keretek között szenvedett; a fait accompli előtti katonai, gazdasági és politikai lehetőségek nélk. Sajnos, 1921-ben is volt kellemetlen zavaró körülmény, ami a gonoszul megtépázott nemzetközi tekintélyünket és esélyünket még tovább apasztotta. Ha nem lett volna a szerencsétlen IV. Károly-féle Habsburg-restaurációs kísérlet, jóval előbb és kedvezőbb döntést lehetett volna elérni az antant hatalmaknál.

A politikai események kényszerítő hatása alatt Prónay is az autonómia felé hajlott Lajtabánság kikiáltásával. Közjogi lépésének helyességét Dél-Tirol félszázados huzavona után kicsikart (1977) autonómiája is igazolja.

Az eszményi javakat megvető mai anyagelvűség és erkölcsi nihilizmus világában mi meghajtjuk az emlékezés és kegyelet zászlaját a nyugati magyar rögök védelmében hősi halált lelt eleink tiszteletére. Közülük idézem Gubicza Ákos népfelkelőt, akinek szentgotthárdi sírhalma az összeomlás előtti Hősök Napján sohasem maradt koszorú nélk. Ő is a végek történeti feladatát vállalta. Mint egykor a gyepűőrök, a felkelők is fegyverrel a kezükben védtek a hazát.

A mesterségesen létesített tartom. központjával kapcs. nem mulaszthatjuk el Sopron említését. Az austro-marxisták mai napiglan is siránkoznak, hogy a székhelyül kiszemelt Sopront a magyarok „elrabolták”. Who robbed whom?, kérdezhetjük tőlük. Régi cselhez folyamodva: ők, a rablók merészelnek elégedetlenkedve „tolvajt” kiáltani a kifosztott áldozatra! Amint Kismarton, úgy Sopron esetében is, félrelökve a forráskritikailag helytálló tud. adatokat, a germán eredet kitalált meséjével kívánnak követelési alapot teremteni. Rá akarják fogni t.k., hogy a germánok már a magyarok előtt is ott laktak, hogy Ódenburg azonos lenne a karoling „Ódenpurch”-hal, amely már valószínűleg a mai Styria keleti részében lehetett.⁴¹³⁾

A Sopronról feltételezett frank-germán múlttal szemben állnak az írott bizonyítékok: „SOPRON” neve először 1096-ból maradt reánk, míg az „Ódenburg” helynév csaknem két évszázad múlva, 1283-ból. Közben is több okl. szövegében kizárólag magy. neve fordul elő, így Imre kir. 1199. okl.-ben: „Villa SUPRUNIENSIS” és „Castrum SUPRUN”. A hiteles kútfők előtt meghajolva, Burghardt is kénytelen leszögezni, hogy „Kismarton and SOPRON seem to be older names than Eisenstadt and Ódenburg.”⁴¹⁴⁾ Ebben a kérdésben is érdemes a korai térképek bizonyító erejéhez folyamodni. Az újkor kezdetétől egymás után megjelenő térképek Sopron nevét elsősorban és kizárólagosan magyarul, illetve magy.-latinul és csak másodlagosan jelzik németül. A Lázár-deák által szerkesztett legrégebb részletes magyar térképen (1528) „SOPRONIUM” olvasható. Ugyanaz áll Zsámboky János 1579. térképén. Viszont a többi hat XVI-XVII. szd.-i térk. a „SOPRON” elnevezést alkalmazza.⁴¹⁵⁾ (További részleteket ld. a 10. sz. fej.-ben.) A térképek mellett aztán Sopron okleveles említése százával fordul elő, és pedig mindig magyar helynévvel. Így pl. a győri egyh.-megye XVII. szd.-i vizitációs jegyzőkönyvében találkozunk a SOPRONIUM vagy „in COMITATU SOPRONIENSI” kitételrel.⁴¹⁶⁾

A nyugati demokraták félrevezető ígérete az önrendelkezési jog, aránylag csak kis területen, Sopron városában és a környező nyolc faluban, érvényesülhetett. „A fegyverrel kiverkedett népszavazást aztán kénytelen-kelletlen elfogadták a tájékozatlan és felelőtlen nagyhatalmak is.”⁴¹⁷⁾ A népszavazást az olasz közvetítéssel (1921. október 11-13.) létrejött velencei egyezmény rendelte el. A kitűzött napon, december 21-én a szavazók 65 %-a Magyarok mellett foglalt állást. Még a tört.-hamisító bolsevista rendszerben is elismerik, hogy „a határvidéki lakosság gyűléseken tiltakozott az

igazságtalan döntés ellen, és Sopron városa szép példáját mutatta a ragaszkodásnak.”⁴¹⁸) A város és környékének formális visszavonását az Entente bizottság ünnepélyes külsőségek keretében 1922. január 1-én eszközölte, miután a m. kir. csendőrség és honvédség már előző napon bevonult Sopron városába.

A pángermán és austro-marxista együttes azóta is a „megbízhatatlanság” vádjával szeretné aláásni a népakaratot. Csak kivételesen akad köztük olyan politikus, mint Waldheim Kurt, aki tárgyilagosan elismeri, hogy „a többség Magyaro. mellett szavazott.”⁴¹⁹) Macartney is hasonlóan vélekedik: „The plebiscite, held in December 1921, gave a majority for HUNGARY.”⁴²⁰) „The natives of this town subsequently opted to remain in HUNGARY”, írja könyvében Waite Virginia.⁴²¹) „A majority of voters cast ballots in favor of HUNGARY.”⁴²²) „Decision of Conference of Ambassadors allowed Hungary to retain district near Odenburg (Sopron) as result of plebiscite.”⁴²³)

A tettenért tolvaj ocsmánykodásának adnak hangot egyesek a „csalás” marxista meséjével és a százalékarány lekicsinylésével. Jobban tennék, ha előbb a saját házuk táján néznének körül! A karinthiai szlovén-vendek alig 60 %-a szavazott Ausztria javára 1920. okt. 10-én! Sopronban éppúgy nem volt terror, mint az 1938. szavazásnál, amelynek eredményeként az osztrák nép óriási többsége (99,73 %) Hitlernek fogadott hűséget. És ha soproni „bűncselekményről” cikkeznek az austro-marxisták, akkor mennyivel inkább büntett az a területrablás, amit „DAS VERBRECHEN VON BURGENLAND” címen tart számon a történelem. Kéry tart. főnök is bolsevista gyűlölködéssel „banditáknak” nevezte azokat a magyar hazafiakat, akik ezeréves jogos tulajdonuk védelmére keltek az osztrák rablókkal szemben: „Die Banditen sind in das Burgenland eingedrungen.” (Id. a kismartoni szoc. dem. tart. főnök 1970. július 17. beszédéből.) Ugyanakkor a baloldaliak rágalmaikat magáévá téve, bűncselekménynek és csalásnak minősítve a soproni népszavazást, a hiv. jelleg mázával látta el azokat.

Egyre halljuk a panaszokat, hogy Sopron „elvesztése” következtében négy km-re szűkült az elrabolt határsáv. Továbbá, hogy a Pinka folyócska mentén a trianoni határ ötször vágja át az országot. Ha nem tetszik nekik, ám visszamehetnek a Lajta, Lápinc mögé, majd ott egyszeribe támad szép folyamatos, terméletes határvonal, mint annak előtte ezer esztendőn keresztül! Senki sem hívta őket, még kevésbé ígért nekik tetszetős határokat!

• A Sopronnal kapcs. osztrák követeléssel érdemes Dél-Tirol

negyedmilliónyi osztrák-germán lakosságát szembeállítani. Párhuzamunk időszerűségén az a tény sem változtat, miszerint 1977-ben Dél-Tirol széles körű autonómiát nyert. Elvi síkon továbbra is tükrözi Ausztria utóbbi félszázados álláspontját. Ugyanaz az osztrák közvélemény, amely hamis adatokkal szüntelenül Sopront követeli, csak érintőleg és óvatosan merészeli Dél-Tirolt említeni, mert ott az ötvenmilliósz szabad olasz nemzettel találja magát szemben. Mennyivel inkább lenne ott helye az irredentának, hiszen a Brennertől délre élő németiség századokon keresztül Tirolhoz tartozott. Az osztrák területi politika kétkulacsosságát Marboe így fejezi ki: „On the subject of the struggle for South Tirol for its right to self-determination & national existence since 1918, it is more seemly to preserve a decent silence.”⁴²⁴⁾ Bezzeg, amikor Magyarok feldarabolásakor a bécsi vörösök „hullarablóként” betörték a nyugati végekre, és a bécsi kormány is követelődni kezdett, csekély kivételtől eltekintve (mint pl. Bauer és Czernin), tiltakoztak a „self-determination” ellen. Féltek az eredménytől, ami ugyanaz lett volna, mint Sopronban.

Amint az olaszok, úgy Tito bandavezér előtt is meghunyászkodnak. Csak féltékenységre vezethető vissza az alanti óvatos panasz: „Mureck is a town with completely Styrian culture but its crown the castle of Obermureck is on the other side of the river Mur, in what is today foreign territory, as is the ducal castle of Oberradkersburg which 1918 has been cut off from the town of Radkersburg.”⁴²⁵⁾ Jóllehet, Styria délkeleti, Mura és Dráva közti része Titoszláviához tartozik, csupán néhány szerény mondattal intézi el. Pedig az 1910-ben 81 % német lakosú Marburg, egykori délstájer központ, valamint a zömében ugyancsak német Potony (Pettau) és Cilli szintén szláv elnyomás alatt áll. Ezeket meg sem említve, a magyar Sopron, Kőszeg és Szombathely esetében, jóllehet, sohasem tartoztak valamely osztrák örökös tartom.-hoz, a legszemtelenebb makacssággal ragaszkodik a hazug tört. beállítás-hoz. A sokszorta nagyobb kiterjedésű Dél-Tirolt, Dél-Styriát és Krajnát illetőleg nem merészelnek ujjat húzni Rómával, vagy a szerb tömeggyilkossal. Pedig a délstájer veszteség (6100 km²) egy-magában is másfélszer akkora, mint B. ösztterülete.

Feltűnő, hogy magyarellenesség, illetve a Habsburg-uralom elferdítése tekintetében alig van különbség a „fekete” és „vörös” irányzatú szerzők között. Politikai színekre való tekintet nélkül abban is megegyeznek, hogy szándékos következetlenséggel még a magyarországi helyneveket is germanizálják. Amikor rólunk tár-

gyalnak, (Sopron helyett) folyton Ódenburgot, (Szombathely helyett) Steinamangert írnak. Viszont szláv területeken más szabályt követnek. Laibach helyett Ljubljánát tüntetnek fel. Annak ellenére, hogy ez utóbbi város Alt-Österreich egyik tartom.-nak, Krajnának volt a székhelye. Mennyivel inkább lenne jogos ez esetben a német helynév alkalmazása? Nyilván a tömeggyilkos Titováló tekintettel járnak el más mértékkel.

22. „BURGENLAND” GEOPOLITIKAILAG A KÁRPÁT-MEDENCE SZERVES RÉSZÉ

A „Burgenland” elnevezés az I. v.h.-t követő zűrzavaros időben keletkezett, a bécsi pángermán és austro-marxista Drang-nach-Osten szellemében. Ugyanolyan mesterkéltné, történeti múlt és néprajzi háttér nélküli politikai szóalkotás, mint Csehszlovákia v. Jugoszlávia.⁴²⁶) Tört. tény, hogy ez, a nyugati végvárakra hamisan hivatkozó, összetett szó sem földrajzi, sem közigazgatási értelemben soha nem létezett. (Schwartz Elemér: „A Burgenland szónak nincs történeti fogalma, múltja.”) T.i. az általa megjelölt határsávnak, soha nem lévén önálló tájegység, közjogi szervezet, nem volt szüksége külön földrajzi v. politikai névre. Még csak semmiféle más, ilyenmő magyar, német v. egyéb nyelvő kifejezés helyébe sem léphetett azon egyszerű oknál fogva, hogy a kérdéses terület közigazgatásilag három magy. vármegye szerves részeként szerepelt ezer esztendőn át. Mégpedig olyan három vármegyéhez, Vas, Sopron és Moson, tartozott, amelyeknek kiterjedése változatlanul megmaradt szervezésük, vagyis Szt. István uralkodása óta. Egy évezreden keresztül megállták a helyüket, mert mint tört.-közigazgatási egységek, természetes földrajzi és gazdasági előfeltételek folyományaként a Kárpát-medence egészének állami keretében fejlődtek és virágoztak.

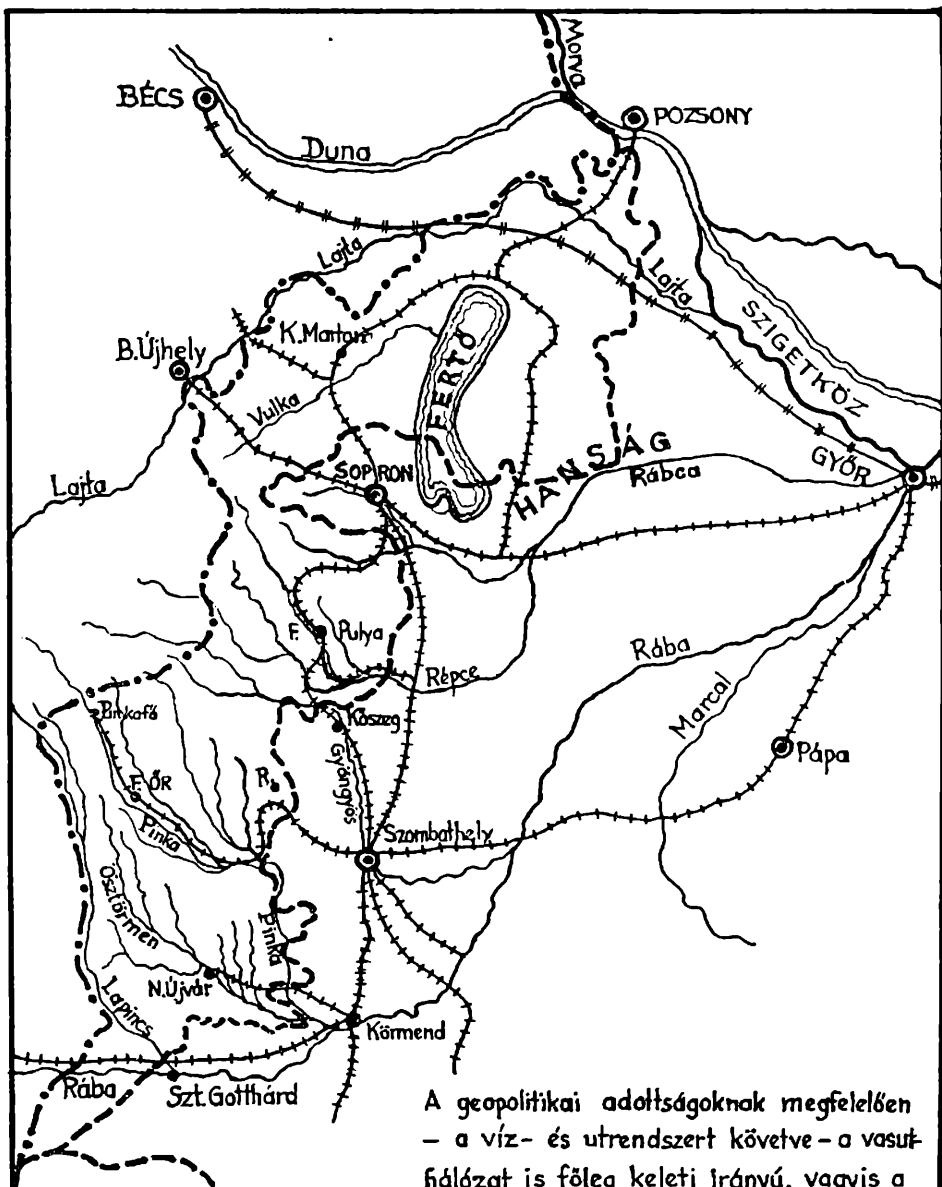
A politikai egység hiányánál is kiáltóbb e „tartomány” földrajzi és a velejáró gazdasági tagosultsága. A térképre vetett futó pillantás is meggyőző erről az állapotról. Nem egyéb az egész, mint a Duna (Pozsony) és a Rába (Szentgotthárd) között kígyózó, hol táguló, hol szűkülő földszalag, a Dunántúl nyugati peremvidékén. Hosszanti átlója 166 km, viszont Sopronnál mindössze négy km-re szűkül!

Nem a véletlen, hanem az örök természeti törvény játszott közre abban, hogy az állammá szervezett Magyar Birod. nyugati

határát a folyók (Lajta, Lapincs) medre és a hegyek (Lajta, Rozália) gerince szabta meg. Úgy látszik, már az őskorban is (a természet kényszerítő hatása alatt) ez az, Alpok hegytömegét a Kárpát-medencétől elkülönítő, észak-déli választóvonal lett az itt élő népek érdekerületeinek határa. Ugyanis a legkezdetlegesebb törzsi rendszer által birtokolt földek, legelők, erdők is mindenkor elkülönültek a szomszédos népközöségtől. A „barbárok” céljainak megfelelő hatalmi választóvonalak távolról sem hasonlíthatók a római limes mérföldköves útjaihoz, őrtornyaihoz v. a kínai falhoz; mégkevésbé a modern állam pontosan térképezett és kijelölt határvonalaihoz, de a szögesdrótból, vasbetonból és aknamezőből álló Vasfüggönyhöz sem.

Az idők végtelenjébe vesző hagyományok, illetve kézenfekvő földrajzi adottságok játszhattak közre abban, hogy a kelta Pannonia és Noricum közti határ, a római megszállás előtt, nagyjából a szentistváni vonal mentén húzódott.⁴²⁷⁾ Nem is fordult elő a Trianont megelőző évezredek folyamán, hogy a természet parancsával ellentétben ezt a határvonalat kelet felé, a nehezen védhető és geopolitikai egységet képező dunántúli síkságba helyezték volna. Viszont igenis van tudomásunk az ellenkezőjéről. Éspedig a birodalmi és tartományi határok kialakításában a tökély legmagasabb fokát elérő római uralommal kapcs.: Carnuntum és Vindobona légiós táborainak Pannoniához való csatolása mellett bizonyára stratégiai megfontolástól vezettetve tolták nyugatra, vagyis még biztonságosabb terepre a pannon határt Vespasianus uralkodása (69-79) idején. A dunai limesen áttörő, esetleges barbár támadással számolva, mintegy „második frontnak” szánhatták a kicsi Lajta folyónál könnyebben védhető Bécsi-erdő gerinchátából kiinduló új észak-déli határvonalat Pannonia és Noricum között.⁴²⁸⁾ A rómaiak kiváló hadászati elgondolásait igazolják a közelmúlt hadműveleti eseményei is. Az idősebbek még élénken emlékeznek arra, hogy az egykori Pannonia Sacrat keletről lerohanó szovjetorosz hadsereg az „Alpenfestung” keleti térségében erőteljes ellenállásba ütközött, súlyos veszteséget szenvedve, a mai B.-ot Styriától és Ostmarktól elválasztó határ körül, és természetesen a Bécsi-erdő előtt terpeszkedő Bécs térségében is.

A B. néven elcsatolt magy. terület függőleges tagosultságánál fogva számos kisebb-nagyobb medencéből, völgykatlanból tevődik össze, amelyek közös vonásként, a trianoni határon átnyúlva, a Dunántúl szomszédos tájegységeit egészítik ki. Éppen ezért a mostani határok közé szorítva, csak nyugati, leszakított maradványai

A geopolitikai adottságoknak megfelelően – a víz- és utrendszer követve – a vasút-hálózat is főleg keleti irányú, vagyis a Kárpát-medence belseje felé tart. Ennek a természetes fejleménynek jegyében alakult ki SOPRON mint északi, SZOMBATHELY pedig mint déli közlekedési csomópont.

5. TÉRK. VÁZLAT VÍZ- ÉS VASUTHÁLÓZAT (1922)

a magy. fennhatóság alatt maradt tájegységeknek. Ez a természetellenes állapot legszembetűnőbb északon, ahol a Fertő-tó keleti és északi partját övező síkság szervesen kapcsolódik a Kisalföld földrajzi térségébe. Itt a kárpát-medencei magy. vonás annyira jellegzetes, hogy a legtöbb német v. más nyelvű ismertetés is megemlékezik róla. Egyes szerzők valóságos lelkesedéssel emlegetik (az egyébként tagadhatatlan) „pusztai és magyar” tájvonásokat. (Von. részleteket ld. a 25. fej.-ben.) Az üzleti érzékű osztrákok pedig az idegenforgalmi attrakció szolgálatába állítják a varázserejű „puszta” szót és a külső megjelenésében teljesen magy. jellegű vidék egyéb népies tartozékait: mint csárda, csőszkunyó, lovasbojtár, gémeskút, tárogató stb. Burghardt is részletezi a „puszta-kultúrát”: „The puszta look is being emphasized more & more & the Mörbisch theatre has presented operettes with a Hungarian setting. Large rectangular open spaces form the centers of most of the villages on the Little Alföld.”⁴²⁹⁾

A Fertő nyugati partja és a Lajta-hegység közti lankás szőlővidék Kismartonnal együtt a Soproni-medencéhez kapcsolódik. Mielőtt vizsgálódásunkat tovább folytatnánk, rá kell mutatnunk arra a döntő földrajzi tényre, miszerint B. összes folyóvizei a Kárpát-medence belseje, vagyis Magyaró. központja felé veszik útjukat. Természetes következményként keletkeztek a kelet felé lejtő völgyeket követő és a magy. vármegyék székhelyei felé tartó utak, vasutak. A domborzati viszonyok által meghatározott közlekedési lehetőség természetes iránya alakította ki a gazdasági és közigazgatási egységeket, nem pedig amolyan rosszindulatú politika, mint amely Trianonban (1920) és Párizsban (1947) felelőtlenül és igazságtalanul csak rombolni tudott. Magyaró. vasúthálózatának a természetadta lehetőségekhez való alkalmazását és tökéletességét a távolról sem magyarbarát Sieger Róbert, egykori gráci egyet. tanár is kiemeli: „Durch eine vortreffliche Verkehrslage, zentral zu den natürlichen Hauptteilen Ungarns u. durch eine umsichtige Ausgestaltung des Verkehrsnetzes wurde die Hauptstadt zu einem Knotenpunkte, der Prag in den Schatten stellt u. mit Wien wetteifert.”⁴³⁰⁾ Egyébként az európai vasúthálózat nagyságrendjében Nagy-Magyaró. a nyolcadik helyet foglalta el.

Szinte a nevenséggel határos az a vád, amely az egykori magy. uralom rovására igyekszik írni a b. lakosság érdekeivel állítólag „tudatosan” ellenkező közlekedési politikát. Kifogásolják az utak, vasutak kizárólagos keleti irányát és hiányolják az észak-déli átlós összeköttetést. Helytállóbb érvük nem lévén, ilyen átlát-

szó fogásokkal szeretnék elhithetni a területablás jogosságát. Velük szemben ismételten segédletünkhöz, a Szent Korona országait ábrázoló térképhez kell folyamodnunk. A Vas, Sopron és Moson vármegyék nyugati peremvidékét (jelenleg „Burgenland”, röviden B. gyűjtőnéven ismert politikai fogalmat) képező járások földrajzilag, gazdaságilag és politikailag egyaránt Magyaro.-hoz tartoztak, minélfogva semmi szükségük nem volt arra, hogy a szomszédos Ausztria felé épüljön ki közlekedési hálózatuk.

Még kevésbé igényelte ez, a három szomszédos vármegye nyugati határvidékéből kihalított hosszú területűsáv a nyugat-keleti irányú völgyeket észak-déli irányban átszelő utakat. Ilyen koncepció egyébként csak a mesterséges elcsatolás következményeként jelentkezett, miután a meglevő útrendszer ezer esztendőn keresztül kifogástalanul látta el a Szent Koronához tartozó három vármegyét.

Az elrabolt nyugati végek magyarok építette vasúthálózatának a Kárpá.-medence geopolitikai egységéhez való tartozását kirívóan példázza a Győr-Sopron-Ebenfurthi Vasút nezsider-pomogyi vonala is, amely a Fertőt megkerülve, a Hanságot kapcsolta be a táj természetes gazdasági és politikai központjába, Sopronba. Ma persze, mindez lehetetlen a trianoni határon húzódó Vasfüggöny miatt, amely előtt a szerelvények kénytelenek visszafordulni északra. Tény, hogy ezeknek a MÁV kezelésében levő b. vasútvonalaknak a kocsiállománya is magyar gyártmányú. Magyar-német felirataik egyébként híven tükrözik az itteni kettős népi jelleget. A GySEV szerelvényei („készült: Rába Wagon- és Gépgyár Győr”) tehát a magyarságot jelképezik, akárcsak a végtelen rónaság gabonaföldekkel váltakozó szőlőültetvényei és az útmenti akácok. Mindazonáltal, a (Trianon által megbontott) természetes rend következményeként, kivételekkel is találkozunk, amennyiben Sopron bizonyos mértékig ma is vasúti csomópontja az elszakított nyugati részeknek. Az osztrák vonatok Sopron érintésével, magy. felségterületen át közlekednek Bécsújhely, Kismarton és a déli Felsőpulya között.

A magyarság nem tehet arról, hogy az osztrák tetemrablók által siratott ősrégi Borostyán-útnak csak egyes szakaszai maradtak B. keretein belül. Semmi esetre sem a mi hibánk, hogy az észak-déli ország- és vasút Sopron körül rövid szakaszon, míg Kőszegtől délre teljes egészében magy. földön fut. A Borostyán-út megcsonkításának felelőseit a párizskörnyéki békeparancsok szerzői mellett az osztrák bűnrészesek között kell keresnünk. Miért

bolygatták meg azt, amit az Isten is egységesnek és jónak teremtett? Éppen az osztrákok azok, akik jogtalan követeléseikkel szétzaggatták nemcsak a Borostyán-utat, hanem erőszakos közreműködésükkel egy lehetetlen határú, életképtelen „tartományt” is létrehoztak. Az újjárendezéssel járó tökéletlenségeket csak úgy kerülhették volna el, ha bűnös kézzel nem nyúlnak ahhoz, ami nem az övéké!

A Soproni- és Kőszegi-hegység közti vidék szélesedő völgyeivel a Kisalföld Sopron megyei részébe olvad bele. Az Írottkőtől D-re pedig a Győr felé igyekvő Rába és mellékfolyói, a Lapincs, valamint az Ősztörment felvevő Pinka fűzik B. déli nyúlványait Vas vármegyéhez. Itt a felsőöri, németújvári és szentgotthárdi járást szakították el Kőszeg, Szombathely és Körmend piacától.

Az osztrák megszállás alá került nyugati végek földrajzi hovatartozásáról bárki szabad szemmel is meggyőződhetik a helyszínen, ha valamelyik magaslatról tekint a trianoni határon túlra. A Kisalföld felé felmérhető összefüggés jól kivehető a Kismarton fölé emelkedő Lajta-hegységről. Az egykori Savaria (Szombathely) körüli termékeny rónaságba vesző széles Pinka-völgy is a Kárpát-medence szerves tartozékaként figyelhető meg az Írottkő kilátójából. Délen is hasonló tényszerűséggel jár az a látvány, amit a szentgotthárdi csatatér mögött húzóódó völgyválasztó domb nyújt a Rába és Lapincs találkozásánál. A helyszíni bejárás, a természetadta tájékozódás hathatós kiegészítő része könyv- és térképszerű földrajzi tudásunknak. Régente pedig maga a föld domborzata, vizei pótolták a térképeket. A honfoglalás kori hadvezérek, köztük a honszerző Árpád is, gyakran szemlélhették a tájat egyik-másik messzelátó hegy ormáról. A dévényi Árpád-szikláról vagy az Írottkőről (az ősmagy. Szálkőről) valóságos „élő térkép” tárul a kémlelő elé. Páramentes, napos időben a lapincsközi magaslatokról a Rába v. Lapincs ezüstösen kígyózó vonalát szabad szemmel is messzire követhették Ny felé igyekvő eleink, és képzeletükben a távol kirajzolódó hegyvonulatok fehérülő gerincét tűzték ki hadjáratuk céljául, hazájuk határául.

A mesterséges országhatárral szétszabdalt kisebb földrajzi egységek, természeti törvényeknél fogva, megannyi gazdasági és következképpen közigazgatási közösséget is alkottak. Trianon azonban tönkretette áldásos funkciójukat az egymásra utalt piacok erőszakos elkülönítésével, idegen uralom alá kényszerítésével. A nagyobb kereskedelmi, ipari és közigazgatási gócpontok továbbra is magy. földön maradtak. A korábbi felvevő piacok: Pozsony, Ma-

gyaróvár, Sopron, Kőszeg, Szombathely, Körmend és Szentgott-hárd máról holnapra mint „külföldi” városok elérhetetlenné váltak.

23. „BURGENLAND” A ZOLD ASZTAL MESTERSÉGES KÉSZÍTMÉNYE

Das Land das nie eine geschichtliche Einheit gebildet hatte u. als künstliche Schöpfung sogar erst einen Namen erhalten mußte . . .

(Österreich Lexikon)

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a mienk volt az egyetlen ország, amelynek területéből mindenkinek osztogattak. Volt fegyvertársunk, Ausztria is ott nyüzsgött a hullarablók között, pedig a területi vesztesége elenyészően csekély volt a mienkéhez képest.

Sem osztrák fegyvernek, sem cselszövésnek soha nem sikerült a nyugati végeket elrabolnia. Csak akkor hullott zsákmányként az ölükbe, amikor a Habsburg-cseh elhatározásból kirobbantott világháborút követő erkölcsi, politikai és hatalmi zűrzavarban a pánszláv-szab. kőműves-francia összeesküvés nem igazságtevésből, hanem a magyarok iránti fajgyűlöletből, tálcán kínálta a bécsi baloldalnak.

A felületesség által köztudatba átment keletkezési évszámok ellen is óvást kell emelnünk. A hazugságra és megtévesztésre épült trianoni „szerződés” aláírási napja (1920. június 4.) nem azonos B. de facto elcsatolásával. (Trianon főbűnösei, a franciák miatt a békekonferencián Magyaro.-t meg sem hallgatták. A kényszerítő körülmények hatása alatt írta alá Magyaro. a békeparancsot!) Az angol nyelvű irodalomban is nyoma van a tényleges elcsatolás időpontja körüli tévedéseknek.⁴³¹⁾ Az 1918. végi első követeléstől hosszú út vezetett az 1921. dec. 4. hiv. osztrák megszállásig.⁴³²⁾ Austro-marxista és pángermán (Deutschnational) elemek nyomására a bécsi kormány 1919 közepe táján lépett fel először területi követeléssel, óvatosan, még az önrendelkezési jog árnyékába bújva. Bécsi austro-marxisták: mint Renner, Adler, Eldersch és Seitz, cseh biztatásra és cseh tetszéssel, sürgették a nyugati végek elrablását: „It was not until June 1919 that the Austrian government suggested that this region might be assigned to her, if the population desired.”⁴³³⁾ Az 1919-22. közti vajúadás idején is de jure és többnyire

bolygatták meg azt, amit az Isten is egységesnek és jónak teremtett? Éppen az osztrákok azok, akik jogtalan követeléseikkel szétzaggatták nemcsak a Borostyán-utat, hanem erőszakos közreműködésükkel egy lehetetlen határú, életképtelen „tartományt” is létrehoztak. Az újjarendezéssel járó tökéletlenségeket csak úgy kerülhették volna el, ha bűnös kézzel nem nyúlnak ahhoz, ami nem az övéké!

A Soproni- és Kőszegi-hegység közti vidék szélesedő völgyeivel a Kisalföld Sopron megyei részébe olvad bele. Az Írottktől D-re pedig a Győr felé igyekvő Rába és mellékfolyói, a Lapincs, valamint az Ősztörment felvevő Pinka fűzik B. déli nyúlványait Vas vármegyéhez. Itt a felsőöri, németújvári és szentgotthárdi járást szakították el Kőszeg, Szombathely és Körmend piacától.

Az osztrák megszállás alá került nyugati végek földrajzi hovatartozásáról bárki szabad szemmel is meggyőződhetik a helyszínen, ha valamelyik magaslatról tekint a trianoni határon túlra. A Kisalföld felé felmérhető összefüggés jól kivehető a Kismarton fölé emelkedő Lajta-hegységről. Az egykori Savaria (Szombathely) körüli termékeny rónaságba vesző széles Pinka-völgy is a Kárpát-medence szerves tartozékaként figyelhető meg az Írottktől kilátójából. Délen is hasonló tényszerűséggel jár az a látvány, amit a szentgotthárdi csatater mögött húzóódó völgyválasztó domb nyújt a Rába és Lapincs találkozásánál. A helyszíni bejárás, a természetadta tájékozódás hathatós kiegészítő része könyv- és térképszerű földrajzi tudásunknak. Régente pedig maga a föld domborzata, vizei pótolták a térképeket. A honfoglalás kori hadvezérek, köztük a honszerző Árpád is, gyakran szemlélhették a tájat egyik-másik messzelátó hegy ormáról. A dévényi Árpád-szikláról vagy az Írottktől (az ősmagy. Szálktől) valóságos „élő térkép” tárul a kémlelő elé. Páramentes, napos időben a lapincsközi magaslatokról a Rába v. Lapincs ezüstösen kígyózó vonalát szabad szemmel is messzire követhették Ny felé igyekvő eleink, és képzeletükben a távol kirajzolódó hegyvonulatok fehérülő gerincét tűzték ki hadjáratuk céljául, hazájuk határául.

A mesterséges országhatárral szétszabdalt kisebb földrajzi egységek, természeti törvényeknél fogva, megannyi gazdasági és következképpen közigazgatási közösséget is alkottak. Trianon azonban tönkretette áldásos funkciójukat az egymásra utalt piacok erőszakos elkülönítésével, idegen uralom alá kényszerítésével. A nagyobb kereskedelmi, ipari és közigazgatási gócpontok továbbra is magy. földön maradtak. A korábbi felvevő piacok: Pozsony, Ma-

gyaróvár, Sopron, Kőszeg, Szombathely, Körmend és Szentgottárd máról holnapra mint „külföldi” városok elérhetetlenné váltak.

23. „BURGENLAND” A ZOLD ASZTAL MESTERSÉGES KÉSZÍTMÉNYE

Das Land das nie eine geschichtliche Einheit gebildet hatte u. als künstliche Schöpfung sogar erst einen Namen erhalten mußte . . .

(Österreich Lexikon)

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a mienk volt az egyetlen ország, amelynek területéből mindenkinek osztogattak. Volt fegyvertársunk, Ausztria is ott nyüzsgött a hullarablók között, pedig a területi vesztesége elenyészően csekély volt a mienkéhez képest.

Sem osztrák fegyvernek, sem cselszövésnek soha nem sikerült a nyugati végeket elrabolnia. Csak akkor hullott zsákmányként az ölükbe, amikor a Habsburg-cseh elhatározásból kirobbantott világháborút követő erkölcsi, politikai és hatalmi zűrzavarban a pánszláv-szab. kőműves-francia összeesküvés nem igazságtevésből, hanem a magyarok iránti fajgyűlöletből, tálcán kínálta a bécsi baloldalnak.

A felületesség által köztudatba átment keletkezési évszámok ellen is óvást kell emelnünk. A hazugságra és megtévesztésre épült trianoni „szerződés” aláírási napja (1920. június 4.) nem azonos B. de facto elcsatolásával. (Trianon főbűnösei, a franciák miatt a békekonferencián Magyaro.-t meg sem hallgatták. A kényszerítő körülmények hatása alatt írta alá Magyaro. a békeparancsot!) Az angol nyelvű irodalomban is nyoma van a tényleges elcsatolás időpontja körüli tévedéseknek.⁴³¹⁾ Az 1918. végi első követeléstől hosszú út vezetett az 1921. dec. 4. hiv. osztrák megszállásig.⁴³²⁾ Austro-marxista és pángermán (Deutschnational) elemek nyomására a bécsi kormány 1919 közepe táján lépett fel először területi követeléssel, óvatosan, még az önrendelkezési jog árnyékába bújva. Bécsi austro-marxisták: mint Renner, Adler, Eldersch és Seitz, cseh biztatásra és cseh tetszéssel, sürgették a nyugati végek elrablását: „It was not until June 1919 that the Austrian government suggested that this region might be assigned to her, if the population desired.”⁴³³⁾ Az 1919-22. közti vajúadás idején is de jure és többnyire

de facto is magyar felségterület volt. (A népfelkelők ellenállását és az osztrák csendőrség kiverését már tárgyaltuk a 21. fejjel.) Államjogilag, mint Ausztria egyik „tartománya”, csak 1922. január 1-től fogva létezik. De még az 1922. év folyamán is többfelé volt határkiigazítás, sőt az ösztörmen-völgyi LOVÁSZAD falut csak 1923-ban csatolták át.

B. elcsatolásának időpontját általában a m. szerzők is tévesen adják meg, kritikátlanul lemásolva az osztrák időrendi adatokat. Az egyik „történelmi útikalauz” szerint pl. „az 1919. saint-germain-i békeszerződés Ny.-Magyaró. jelentős részét Ausztriához csatolja”, és meg sem említi a trianoni békeparancsot. Megtévesztő állítás, mert 1919-ben semmit sem „csatoltak” Ausztriához. A hivatkozott ú.n. békeszerződés csak o d a í t é l i Ausztriának B.-ot, a tényleges átadást pedig a Magyaró.-gal kötendő „békeszerződés” (vagyis Trianon, 1920. június 4.) utánra halasztja.⁴³⁴)

A bécsi háborús uszítók által reánk kényszerített v.h. miatt kellett szenvednünk, véreznünk. Az osztozkodásnál aztán ezek a volt „fegyvertársak” is odajöttek rabolni. Mint a Drang-nach-Osten hirdetői, mohó pángermán szenvedéllyel kezdtek követelőzni. A kor divatja szerint szellemi fegyvertárunk tele volt a ferdítések, hamisítások, féligazságok özönével. Ú.n. „régí jogok” érvényesítéséről („alte Rechte geltend machen”) kezdtek regélni.⁴³⁵) A babenbergi Ostmarknak tulajdonított jogalapot a rövid életű, IX. szd.-i Awarische (Karolingische) Markból eredeztetni és annak alapján területet követelni hamis jogcím volt annak a Magyaró.-nak a megcsonkítására, amelytől Trianonban ezer esztendő állammagát is megtagadták!

Olyan területet követeltek, amelynek sohasem volt külön tört. múltja, de még a nyomát is nélkülözte valamelyes területi egységnek. A képzelet világában született B. nem alkotott olyan zárt települési egységet, mint pl. a Szudéta-föld, hanem csak szerves része volt a történelmileg fejlődött, földrajzilag és gazdaságilag elkülönült három vármegyének. A térképre pillantva rögtön feltűnik, hogy B.-nak nincs földrajzi középpontja. Oka egyszerűen az, hogy természetellenesen szakították le három vármegyéről, vagyis három külön tájegységről. Ennek következtében nem egy, hanem több középpontja van, és pedig egytől egyig a csonka-hazában. Nemcsak földrajzi, hanem magy. szellemi és kulturális egységét is természetellenesen széttépték. Földrajzi, gazdasági és politikai egysége mellett még germán fajú lakosságának egysége is hiányzik. Az északi rátarti Heidebauerek tájszólása eltér a déli hien-

cek nyelvjárásától.⁴³⁶) „Történeti előzmények hiányában B. sohasem létezett, de még csak a kiterjedését némiképpen megközelítő nagyságú külön területi egység sem volt.” B. politikai és nem történeti fogalom: „The lack of historic basis for a Burgenland was a severe handicap within Austria.”⁴³⁷) A földrajzi-gazdasági egység hiányának következményeként: „als dann Österreich sein neues ‚Burgenland‘ endlich erhielt, war es ein Land der Dörfer.”⁴³⁸) Az elcsatolás által mesterségesen teremtett gazdasági életképtelensége miatt osztották fel és csatolták Alsó-Duna Gauhoz, illetve Styriához.

A tatárok elől menekülő IV. Béla kifosztása és megszarolása által kicsikart három vármegye 700 év előtti zálogjogát elővéve „Ausztria államférfiai 1920-ban Ausztria igényét B.-ra, vagyis az ősi ny.-magyaró.-i vármegyékre, erre az utonállási jogi alapra építették. Ausztria a 700 évvel korábbi tört. banditizmusra, mint jogforrásra hivatkozva birtokolja az elrabolt három ősi magyar vm. részeit.”⁴³⁹) Az első világhégest követő zsákmányosztogatás által mesterségesen létesített tartományt, sok kapkodás után, végül is a magyar várakról nevezték el: „The name Burgenland was coined in 1918-19 from the suffixes of the former western Hungarian provinces of Wieselburg, Odenburg and Eisenburg.”⁴⁴⁰) Steinhäuser is jónak látja megjegyezni, hogy tulajdonképpen túl kevés a „Burg” végződésű helynév, miután a vármegye székhelyek Magyaró.-nál maradtak.⁴⁴¹) B. sohasem képezett külön földrajzi tájat, még kevésbé gazdasági v. politikai egységet, mert a Szt. István által alapított három vm, Moson, Sopron és Vas volt ezen a területen. Ennek a megcsonkított három vármegyének a székhelyéből (Magyaróvár, Sopron, Vasvár) kovácsolt „Burgenland” megnevezésnek létezését „olyasmiből vezetik le, ami Burgenlandon kívül fekszik, és pontosan értelmezve, még csak nem is tartozik hozzá.”⁴⁴²) „Burgenland” nem egyéb, mint az osztrák képzelet mesterkéltszülömlénye, mert sem földrajzi, sem közigazgatási értelemben soha nem volt használatban. Hiv. osztrák körök is csak vonakodva veszik tudomásul az i.v. (ritka tárgyilagosságú) saját álláspontjukat: „Das Land das nie eine geschichtliche Einheit gebildet hatte u. als künstliche Schöpfung sogar erst einen Namen erhalten mußte.”⁴⁴³) A halottrablás 50. évfordulóján az egyik bécsi marxista tollnok is kénytelen volt kitérni az erőszakos keletkezés körülményeire. Maga is beismerte, hogy „ötven évvel ezelőtt, amikor a Burgenland név mesterséges fogalom volt még, hiányzott a burgenlandi öntudat, és családok is gyakorta pártokra szakadtak, mivel egyesek

inkább Horthy zászlai, mint a vörös Bécs uralma alatt képzeltek el a jövőt.”⁴⁴⁴⁾

Rosszindulatú tudatlanságot árul el Stadler azáltal, hogy B.-ot Magyaró. „nyugati tartományának” nevezi. Sem „Burgenland”, sem más nevű tartomány nem volt nyugati határunk mentén.⁴⁴⁵⁾ De igenis ott volt három vármegyénk (Vas, Sopron és Moson), amelyek a szomszédos vármegyékkel együtt azon ősi vármegyéink közé tartoznak, amelyeknek határa már a XII. szd.-ban véglegesen kialakult. Az elrabolt nyugati határsávot jelölő B. műszónak nem volt, de nem is lehet magyar megfelelője, még a „Nyugat-Magyaró.” elnevezés sem. Legfeljebb Nyugat-Magyaró. „elrabolt részeiről” lehet szó, mert három vármegyénk gazdaságilag és politikailag egymástól független részeiből állították össze. Nagy-Magyaró.-i viszonylatban is: Sopron, Kőszeg, Körmend, Szombathely, Szentgotthárd vidéke földrajzilag Nyugat-Magyarországhoz tartozik, noha ma is a trianoni határokon belül van.

A hadüzenetet ellenző Tisza István min. elnök népének büntetéséhez az igazi háborús bűnös, a volt osztrák „szövetséges” is hozzájárult avval, hogy a területrablásból kivette részét. Ünigazolásuk egyik neveléséges érveként a Lajtát csupán „közigazgatási választóvonallá” fokozzák le.⁴⁴⁶⁾

Ha csak közigazgatási határ lett volna, akkor ugyan miért volt a Lajtától keletre más felségjelvény (a Magyar Szent Korona és nemzeti zászló!), más fizetési eszköz (pénz), más alkotmány és államberendezés? Miért különbözött a magyar egyház- és házassági jog, a magánjog, az igazságügy, az iskola-politika, a vallásszabadság stb.? Ezeket az alapvető eltéréseket csak rosszindulat v. tudatlanság sorolhatja a közigazgatás fogalmi körébe. Ha a Lajta-Lapincs nem lett volna országhatár, akkor fölöslegessé vált volna a kettős (budapesti és bécsi) békeszerződés, továbbá nemzetközi fórum hozzájárulása nélkül csatolhatták volna az egyik közigazgatási egység részét a másikhoz, vagyis egyszerűen belügynek tekinthették volna.

Még azt is kiagyalták a zsákmányéhes marxisták, hogy „Bécs és Grác konyhakertjének” tették meg nyugati végeinket. Ilyen csalafinta tág értelmű indokolással akár a fél Dunántúlt is el lehetne perelni, nem lévén soha önálló Ausztria mezőgazdasága.⁴⁴⁷⁾ A bécsi hullarablók legnevelésesebb érvelése stratégiai természetű, t.i. az, hogy a „Lajta-határ Ausztria legérzékenyebb pontjait a magy. ágyúk lőtávolságán belülre helyezné.”⁴⁴⁸⁾ Ugyanakkor senki sem aggodott amiatt, hogy a csehek (francia kezdeményezésből)

Szobról ágyúzhatták fővárosunkat. A párizsi „világrendezésből” nem hiányzott az a jól leplezett hátsó gondolat sem, miszerint a marakodásnak szánt konc (Zankapfel) által örökre kizárja az osztrák-magyar „kiegyezés” lehetőségét. Különösen a Habsburg-ház restaurációs esélyét volt hivatva lehetetlenné tenni a ravasz politikai fogásnak szánt B. Erre a machiavellista elgondolásra már az ú.n. béketanácskozások idején rámutatott a bécsi keresztény sajtó, később pedig Bibl Viktor, neves osztrák történész, bécsi egyet. tanár, valamint szovjetorosz kritikusok tud. szinten is igazolták.⁴⁴⁹⁾ Az érdekelt lakosság megkérdezése nélkül, a demokratikus elvek megcsúfolásával osztogatott magyar föld és nép bűnhődött azért, hogy a lelkiismeretlen győztesek Ausztriát B.-dal kárpótolhassák Dél-Tirolért.

Nem az igazság, nem az önrendelkezési jog, hanem a körülmények szerencsés alakulása juttatta osztrák kézre nyugati végeinket! Elvetették a népszavazás gondolatát, mert félték annak magy. többségű eredményétől. A zöld asztalnál összetákolta B. tehát a véletlen szerencsének köszönheti létét. Ma már osztrák reálpolitikusok is elismerik, hogy a szerencse közreműködése nélkül nem jutottak volna B.-hoz: „... zwar auch eine schlechtere Möglichkeit, nämlich den Verlust des gesamten Burgenlandes gegeben hätte, die durch eine Reihe von Glücksfällen u. Geschicklichkeiten nicht Wirklichkeit geworden ist.” Renner, az osztrák küldöttség vezetője Clemenceau, Lloyd-George és a többi győztes magyar-gyűlöletének, földrajz-történeti tudatlanságának és a belőlük fakadó szerencsének („Glück sonst nichts!”), nem pedig a saját „lángeszének” tulajdonította a nyugati területek elkobzását kimondó antant-döntést.⁴⁵⁰⁾

Ez a táj sohasem tartozott olyan államkerethez, amelynek uralkodó népe germán fajú lett volna. Csupán az utóbbi fél század folyamán, de nem hódítás v. népakarat, hanem a trianoni, illetve párizsi békeparancs mögött meghúzódó szuronyok erőszakja alapján. A pángermán elmélet lelkendezve alapoz az Awarische (Karlo-lingische) Markra, mint az Ostmark „elődjére”. De Ausztria nem örököse, még kevésbé jogutóda a karoling birod.-nak. Egyetlen kapocs a faji azonosságuk. Ilyen alapon azonban Németo. sokkal indokoltabban érvényesíthetné tört. jogát Ausztriával szemben. A negyvenötös összeomlásig a nagynémet követelési elméletet is a faji és nyelvi vonásokra alapozták. Gyakorlatilag tehát az austromarxisták is azonosítják a Lebensraum-ot a Volksraum-mal, akár csak Hitler.⁴⁵¹⁾

A párizsi békeértekezlet elé terjesztett (1920. január 26.) jegyzék is hangsúlyozza, hogy B. térségében az Árpád-féle honfoglalás idején államszerű alakulat nem létezett. Ausztria sem osztrák, sem karolingi alapon nem tarthat igényt magyar területre. Ugyanis osztrák állam a honfoglaláskor még nem létezett, formailag csak két és fél évszázaddal később alakult meg, a Frank Birod.-nak pedig nem volt jogutódja. A már ismertetett Awarische Markot szeretnék az antedatált Ostmarkkal azonosítani. Az Árpád-féle honfoglalást megelőző századok során kizárólag az avarok tekinthetők nyugati végeink jogos tulajdonosainak: „Wenn wir aber das tausendjährige Besitzrecht der ungarischen Nation ablehnen u. das geschichtliche Recht für jene Völker gelten lassen wollen, die von Ungartum vor 1034 Jahren besiegt wurden, könnte jenes Gebiet, das Trianon Österreich zuerkannt hat, nur von dem Reiche der AWAREN beansprucht werden.”⁴⁵²⁾

Egyes osztrák címszó-szerkesztőknek lexikonokba is sikerült becsempészniük azt a hazugságot, miszerint B. térségében már az Árpád-féle honfoglalás előtti időkből maradtak fenn germán szórványok. Nyilvánvaló, hogy ebből, a forráskritikailag igazolhatatlan, állítólagos germán folytonosságból tört. jogalapot kívánnak teremteni. Ámde Nagy Károlyig, nemcsak a Lajta-Lapincs mentén, hanem egészen az Ennsig nyoma sem volt germánnak. Az egykori germán vándortörzsek, helyüket a hun és avar hódítóknak átengedve, már rég' elvonultak. Különben is a gyér karoling szórványok folyamatoságát a határvillongások és harcok lehetetlenné tették. Burghardt is kétségbe vonja fennmaradásukat.⁴⁵³⁾

Ellenségeink az állítólagos első foglalás jogán követeltek területeket. Ha mi magyarok is magunkévá tennénk ezt a tört. elsőbbségi elvet, akkor, különös tekintettel a hun-avar-magyar rokonságra, nyugaton a Duna-völgyét az Ennsig, vagy akár az Innig, a Kárpátoktól K-re és D-re pedig Moldvát, illetve Havasalföldet, sőt Ukrajnából és ázsiai Orosz.-ból is tekintélyes részeket igényelhetnénk. (Ld. Györffy György hazai történész hasonló nézetét a 16. fejj.-ben.) Az osztrák-germán történészek előveszik a quadokat, akik közül telepesek és rabszolgák is akadtak a római Pannoniában, aztán a longobárdokat, keleti gótokat, sőt gepidákat is, és velük, mint „elődjeikkel” formálnak jogot követeléseikhez. Ezek a törzsek a Kárpát-medencében csak átmenetileg tartózkodtak, aztán tovább vándoroltak anélkül, hogy államot alapítottak volna. A hunok, majd az első honfoglaló magyarokkal érkezett avarok

viszont a törzsi szervezetet messze meghaladó egységes, központi birodalmat szerveztek.

A tulajdonjognak nemzetközi síkon való tiszteletben tartása a magy. ember nyílt, igazságszerető jelleméből fakad, ami a szláv erőszakossággal, az oláh alattomosággal és a német ravaszággal áll szemben. Bennünk magyarokban sokkal több tisztelet van a jog, igazság és tulajdon fogalma iránt, semhogy ideiglenes hódításokból követelési alapot teremtenénk ezeréves határainkon túli területekre. A magyar jóval előbb és gyakrabban, nem utonálló módjára, volt törvényes birtokosa a mai Ausztria egy-egy részének. Amikor Ostarrichi még csak csirájában létezett, az Enns már kilenc évtizede jelezte a Magyar Birod. nyugati határát. Az akkor még faluszámba menő Bécs mintegy évszázadig, Mátyás uralkodásakor öt esztendeig volt a magyaroké. Ugyanúgy Styria és a Bécsi-medence keleti fele, a kettő között pedig Pitten Mark szintén 150 évig magyar birtokot képezett. 1254-61 között Styria újból a magyaroké, Mátyás alatt pedig Karinthiával együtt 14 évig.

Habsburg Albert herceg által átmenetileg elfoglalt néhány várat is készek némelyek „fast ganz Deutschwestungarn” megszállásával azonosítani. Austro-marxisták (mint Renner, Seitz, Adler, Eldersch) avval indokolták Ausztria területi követelését, hogy néhány határszéli uradalom ideiglenesen a Habsburg-család zálogos birtokát képezte. Mintha néhány éves birtoklás fél évezred múlva jogcímet adhatna elcsatolásukhoz! Tény, hogy erőszak, fondorlat v. zálogosítás révén egyes uradalmak és községek átmenetileg Habsburg magántulajdonba kerültek, ami azonban nem lehet tört. jogcím egész ország rész eltulajdonításához. A Habsburg zálogosításból jogalapot kovácsoló osztrák elméletet Burghardt is kereken elveti: „The Habsburg acquisitions beyond the Leitha were threatened as Habsburg holdings within Hungary, NOT as extensions of Austria.”⁴⁵⁴) Közvetve, a mai B. ú.n. alkotmánya is mint gyakorta elzálogosított Habsburg magánbirtokot említi Kismartont és Rusztot: „Um die Mitte des 15. Jhs. fiel Eisenstadt in die Hand der Habsburger, wobei es aber an verschiedene Herren verpfändet wurde. 1622 kam die Herrschaft Eisenstadt als Pfand an die Esterhazy. 1518 fiel Rust als Teil der Herrschaft Ungarisch-Altenburg an die Krone (tehát nem Ausztriához!) zurück u. blieb bis 1649 Habsburgisches (és nem osztrák-állami!) Krongut.”⁴⁵⁵)

Ahelyett, hogy az alapvető emberi jogok biztosításával „hálálnák meg” a francia-cseh taktika folytán ölükbe hullt, a tört. Veszprém vm. nagyságú zsákmányt, még további magy. területek-

ről is ábrázolnak. A földrajzi tények meghazudtolásával, az Alpok nyúlványait a Pannon-medencére is kiterjesztve, támasztanak igényt színmagyar tájakra. A nyugati kultúrvilág tud. köreiben mindenütt megingathatatlan valóságként tanítják, hogy a Fertőtóval, a pinka- meg a rábamenti síksággal B. a Kárpát-medence délnyugati egységéhez, a Dunántúlhoz tartozik. Mutton Alice, londoni egyet. tanár egyetlen mondatba sűríti ezt a földrajzi tény: „The Burgenland forms a strip of the Pannonian Basin.”⁴⁵⁶⁾ Az Encyclop. Britannica (1973) pedig magát a Bécsi-medencét is a Nagy Magyar Alföld nyugati folytatásának tekinti. A földrajzi tényezőik hatásának is tulajdonítható tehát, hogy hun-avar-magyar eleink a Bécsi-medencét is benépesítették. A természet és tört. múlt kölcsönös hatását veszi észre a tengerentúli szemlélő is: „Some of the Hungarian look extends into the Vienna Basin and Marchfeld.”⁴⁵⁷⁾

Ha a sok közül még néhány angol nyelvű földrajzi meghatározást hasonlítunk össze, akkor egyre nevelésesebbé válik az a kinos osztrák sovinizmus, amely nemcsak a történeti, hanem a földrajzi valóságot is letagadva, „Burgenländische Ebene”-t teremtet. Zsákmányuk elvesztésétől való félelmükben, gondosan kerülik a magy. vonatkozásokat. Ausztrián kívül nincs tere az ilyen földrajzi hamisításnak. Nem mi, hanem a brit Whelpton B. írja: „The broad northern region belongs geographically to the HUNGARIAN PLAIN.”⁴⁵⁸⁾ A londoni Waite V. az Írottkőről látható Rába-síkságtól is el van ragadtatva: „Eastward from Neusiedler See runs the seemingly limitless HUNGARIAN PLAIN and the best view of its enormity is further south in Burgenland.”⁴⁵⁹⁾ Ugyancsak londoni lexikon tájékoztat: „The flat and fertile land of Eastern Burgenland is on the edge of the GREAT HUNGARIAN PLAIN.”⁴⁶⁰⁾ A nagynémet Lufthansa ismertetője is csatlakozik az angol nyelvterület álláspontjához: „Burgenland geographically includes part of the HUNGARIAN PLAIN,” A hiv. b. térk. is csak általánosságban érinti a tagadhatatlan földrajzi tény: „This is where the HUNGARIAN PLAIN gradually modulates into the foothills of the Eastern Alps.” Elvértve találunk nem hiv. megnyilatkozást még osztrák prospektusokban is, amely „the HUNGARIAN PUSZTA around the Neusiedler See” földrajzi meghatározással csalogatja a turistákat. Még szabatosabban fejezi ki ugyanazt egy b. egyesületi tájékoztató Ilmiccel kapcs.: „Das Westende der KLEINEN UNGARISCHEN TIEFEBENE.”⁴⁶¹⁾ Egy szentkúti prospektus pedig délen utal ugyanerre a földrajzi

valóságra: „Heiligenbrunn liegt am Steilhang des sonnenreichen burgenländ. Hügellandes im Auslauf zur UNGARISCHEN TIEFEBENE.”

Az irántunk rosszindulatú franciák is a földrajzi igazság mellett foglalnak állást: „L’Autriche possède avec la plaine de Burgenland, un petit morceau de la GRANDE PLAINE HONGROISE.”⁴⁶²) Ugyanaz áll más szavakkal a „Larousse en couleur” 1965. kiadásában: „L’Autriche possède une petite partie de la GRANDE PLAINE HONGROISE.”⁴⁶³) A nagynémet földr. tudós sem tért el a valóságtól: „Neusiedler See und Umgebung gehören zur KLEINEN UNGAR. TIEFEBENE.”⁴⁶⁴) Vagy: „Südlich schließen sich die Randgebiete des KLEINEN UNGARISCHEN TIEFLANDES an.”⁴⁶⁵) A lipcsei Meyers Lexikon B. címző alatt írja: „Nach Südosten Übergang des Öster. Hügellandes zur UNGAR. TIEFEBENE.”⁴⁶⁶)

A tud. világban tehát nincs kétség az iránt, hogy B. földrajzilag a Kárpát-medencéhez tartozik. Ennek tulajdonítható, hogy évezreden keresztül a Kárpát-medencét kitöltő, kitűnő természetes határokkal védett Magyar Királyság szerves része volt. Seton-Watson sem tagadhatta le ezt a tényt: „The Hungarian State had excellent natural frontiers.”⁴⁶⁷) Azokat a tökéletes határokat rombolták széjjel, amelyeket nem is a természet, hanem maga az Isten alkotott.⁴⁶⁸)

A háborús szövetségesét megrabló Ausztria zsarolásra és zálogosításra támaszkodó „történeti jogalapjára” hivatkozva, úgy kezeli B.-ot, mintha az sohasem lett volna szerves része a Magyar Királyságnak. Jóllehet, a hiteles kútfők ezrei a tört. igazságot kétségtelenné teszik, mégis kiragadunk közülük néhány sajátos adatot: Micsoda szemtelenség B. első újságjának feltüntetni a Manlius-féle monyorókeréki (zu Eberaw in Ungarn) nyomdában (1587) készült „Newe Zeitung auß UNGERN”-t.⁴⁶⁹) Két évszázad múlva egy kézzel írott újság a Sopron és Moson vm.-t behálózó Fertő tavat említi: „den Neusiedler See im Königreich Ungarn, der die Odenburger u. Weissenburger Geschpanschaften benetzt.”⁴⁷⁰)

A régi világban nem volt divatos az a kultúr-hamisítás, amit manapság az austro-marxisták különös előszeretettel űznek. A mai kismartoni megszállók úgy hirdetik B.-ot, mintha „öröktől fogva” léteznék, mintha Trianon előtt is ők „uralkodtak” volna a szentgotthárdi járásban. Az egykori képvisőben volt annyi tárgyilagosság, hogy ábrázolásának korhű címet adjon: „Geometrischer Grundt und Abriß der gegent des Klosters St.Gotthardten an der

Raab in NIDER HUNGARN.” (A szentgotthárdi csata színterét ábrázoló Merian-féle rézmetszet feliratából.) B. magy. múltját letagadni olyan nyílt hazugság, mint Bécsről azt állítani, hogy csak 1922 óta osztrák!

A Dunántúlhoz, a magyar geopolitikai egységhez való tartozást a hegy-vízrajzi elemek mellett az utak, vasutak iránya is megerősíti. A vádaskodók elfelejtik, hogy a mezőgazdasági jellegű vidék (Trianon előtti) piacai azok a városok voltak, amelyekről a földrajzi-gazdasági egységet megbontó erőszak szakította el.⁴⁷¹) (Ld. a 22. fej.-t is.) B. magyarok által kiépített közlekedési hálózata semmivel sem volt ritkább, mint bárhol a nagy magyar hazában.⁴⁷²)

Az ősi magy. örökséggel szemben tanúsított kommunista aljasságra jellemző az Új Magyar Lexikon (Bpest, 1961) B. definíciója: „A St. Germain-i béke értelmében Sopron és Vas megyék Ausztriához csatolt részeiből alakult 1921-ben.” Ebből a lakonikus meghatározásból egyszerűen kifejejtik Moson vármegyét! A bolsevista uszályhordozóknak mindegy a szándékos hamisítás v. a hazaáruló hanyagság! Gyanúsán hasonló Whelpton B. téves körülírása is: „It consisted of the western districts of the Hungarian provinces of Sopron and Vas.”⁴⁷³) A Magyar Nemzet (Bpest) egyik 1978. cikkében úgy mutatja be B.-ot, mint „Ausztria legfiatalabb tartományát, amely az I. v.h. után indult fejlődésnek.”. A bécsi és kismartoni elvtársakkal egyetértésben agyonhallgatja, hogy B. területe 1922-ig a Magyar Királyság szerves részét képezte, és csak a trianoni békeparancs juttatta osztrák kézre.

Ha az 1921-22. osztrák megszállás körülményeit, osztrák megfigyelők leírása alapján, elemezzük, nem kerülheti el figyelmünket az a tört. tény, hogy a lakosság fikarcnyit sem lelkesedett a fegyelmetlen és gyáva bécsi proletár csendőrségért. Ellenkező esetben bezzeg nem keseregne ötven év távlatából az austro-marxista elvtárs: „In dem neuen Bundesland herrschte ein administrativer Chaos sondergleichen. Gendarmen aus Osterreich, die ihren Dienst versahen u. einige Bataillone des Bundesheeres hielten die Ordnung mit Mühe auf recht.” Könnyű mindebből arra is következtetni, hogy a lakosság zöme ellenezte az Anschluß-t. Másként nem magyarázható a „Chaos”, az egyetértés, az együttműködés hiánya az őslakosság részéről. Emlékeztetnünk kell arra is, hogy a fenti idézet a m. kir. karhatalom és a m. felkelők kivonulása utáni időszakra vonatkozik.

Az öndicsekvésektől roskadozó osztrák kiadványokból

egyöntetűen hiányzik olyan felvétel, ami lelkes tömeget, díszkaput, felékesített ablakot, vagy akárcsak kitűzött osztrák zászlót örökített volna meg. Az istenadta nép ellenszenvé mellett a művelt réteg kimondottan ellenséges érzületű volt: „Die Burgenlandintelligenz — wir müssen ehrlich sein — war nicht die Stoßtruppe der Anschlusszeit.”⁴⁷⁴) Bezzeg, az átlagemberek sem fogadták tárt karokkal az osztrák megszállókat! Az akkoriban Bécsben tartózkodó Macartney így emlékezik vissza: „I can remember myself that at the cession of Burgenland to Austria, the enthusiasm displayed by the German population concerned was NO more than lukewarm.”⁴⁷⁵)

24. VALÓSÁG ÉS MÍTOSZ A KIVÁNDORLÁS KÖRÜL

Jellemző az osztrák nemzetre, hogy egykori hűséges fegyvertársát, (akit ők rántottak magukkal a háborúba) megrabolva, még a kivándorlásért is felelőssé teszi. Csak úgy dobálódznak a légből kapott számokkal, hogy hazugságaikat takargatva, a felelősséget másra hárítsák. A kivándorlás bűnbakjául a magy. kormányzatokat állítják oda, amelyek állítólag a német ajkú lakosság miatt hanyagolták volna el a vidék gazdasági fejlődését, út- és vasúthálózatát. Falukutató íróinktól, mint pl. Féja Gézától is tudjuk, hogy nem a nemzetiségek, hanem a színmagyarság maradt a „legkoldusabb” a Kárpátok övezte hazában. Félrecső mező- v. erdőgazdasági tájon, tekintet nélkül a népi hovatarozásra, mindenütt ugyanaz volt a helyzet. Kiegyezés utáni kormányaink, akárcsak Árpád-kori királyaink, nem faji megkülönböztetés alapján gondoskodtak a népről. Ha volt diszkrimináció, az elsősorban a kisebbségek előnyére vált, mivel az államalkotó magyarsággal szemben valósággal túlzásba vitték a kisebbségek ügyének felkarolását. A kivándorló színmagyarok arányszáma semmi esetre sem maradt el a német ajkúak mögött.

A jólét hiányát, a gazdasági elmaradottságot a magyarság szemére hányó austro-marxisták elvakultságukban nem veszik észre, hogy a saját házuk táján még üresebbek voltak a kamrák, mint a Magyar Királysághoz tartozó három nyugati magyar vármegyében. Az 1914. előtti tíz esztendő alatt Magyaro. nemzeti jövedelme 92, Ausztriáé ellenben csak 86 százalékkal emelkedett. Ugyanazon béke-évtized folyamán a magyaro.-i tényleges jövedelem 75, az ausztriai viszont csak 69 százalékkal növekedett. Mi más lehet ebből a következtetés, mint az, amit a fenti összehasonlító érvelés-

ből Stadler is levon: „There was NO movement for national liberation based largely on economic exploitation.”⁴⁷⁶⁾ Burghardt is azon a nézeten van, hogy a parasztok nem az elnyomás, hanem sokkal inkább a kedvezőbb gazdasági lehetőségek miatt vándoroltak ki.⁴⁷⁷⁾ Ha gazdaságilag elnyomták volna nemzetiségeinket, akkor a mai liberális bécsi közíró nem dicsekedhetnék avval, hogy „die Schwaben haben vor dem Krieg sehr gut gelebt, meistens besser als die Ungarn.”⁴⁷⁸⁾ Elvértve akad b. forrás is, amely elfogulatlanul vélekedik a múltról: „Prior to 1934, emigration from Bgld. was neither political nor ethnic.”⁴⁷⁹⁾

Roppant felelőtlen és a való háttérrel nélkülöző kísérlet a kivándorlás fő okozóinak a gazdasági állapotot, illetve a kormányzatot tartani. Az ember alaptermészetéhez híven, mindig többre vágyik. A kivándorlás okait egyoldalúan beállító irányzattal szemben tárgyilagos kutatók ismételten hangsúlyozzák a lélektani mozzanatokot, mint a kalandvágyat v. a bizonyos kötelekeket, jogállapotok elől való menekülést. Ez utóbbiakkal magyarázható, hogy — múltban és jelenben egyaránt — Európa legfejlettebb, leggazdagabb országaiból ugyanúgy (néha még nagyobb számban) özönlenek a kivándorlók, mint az egykori Nagy-Magyaró.-ból. Hogyan lehetséges, hogy amíg az „elmaradt” Osztrák-Magyar Moranchiából 3 300 000, addig a „fejlett és gazdag”, sokkal kisebb népességű skandináv országokból (Svédó.-ból egymill., Norvégiából 700 000, Dániából 300 000) kerek kétmill., Nagy-Britanniából hétmill., Németo.-ból pedig 4 400 000 vándorolt ki 1910-ig egyedül csak a USA-ba! (Gilbert M: 10. sz. térk.) Talán ez is a szegénység v. a „feudalizmus” számlájára írandó? Semmi esetre sem, mert „people were leaving, not to escape from poverty & distress, but because other countries offered better prospects concerning personal wealth & living standards.”⁴⁸⁰⁾

A számos példa közül vizsgáljuk meg közelebről Svédó. esetét. Gyéren lakott, hatalmas területe ellenére is az I. v.h.-t megelőző évtizedben a lakosság majdnem egyötöde vándorolt ki Amerikába, Kanadába. Skandináviára nem lehet sem a földéhséget, sem a feudalizmust ráfogni, és lám, mégis olyan tömegesen fordítottak hátat neki polgárai, hogy Kanadában (különösen Nyugaton) a „skandináv” gyűjtőnév alatt a németek után mint a legnagyobb etnikum következnek. A kanadai Stockholm századunk első felében, a svéd alapítók városba húzódása után, évtizedeken át magyar települést képezett. Az iparosított, gazdag Ruhr-vidék németje éppúgy az újvilágban kötött ki, mint b. szegényparaszt fajtestvére. Ha a

skandináviai földbőség v. a fejlett nagynémet ipar képtelen volt megállítani a kivándorlást, hogyan tudtuk volna azt a geofizikai adottságainál fogva ma is kezdetleges iparú B.-ban megakadályozni?⁴⁸¹⁾ Ha kizárólag a nagybirtok idézte volna elő a kivándorlást, miért nem szűnt meg az osztrák megszállás óta? Miért éppen Trianon és negyvenöt után öltött soha nem látott méreteket a kivándorlás? A nyugati végeken a nagybirtok-rendszer sohasem okozott olyan éhínséget és kivándorlást, mint Írországban.⁴⁸²⁾

A Vasfüggönyön innen is akadnak magy. vádaskodók, akik a kommunistákkal egy követ fújva, a kivándorlást kizárólag a földhiánynak és megélhetési viszonyoknak tulajdonítják. Csak természetes, hogy mi is osztjuk azt a véleményt, miszerint okos földosztással, jóléti politikával hatásosan lehetett volna csökkenteni, de megszüntetni csak kényszerrel, a kivándorlást. Mert egyszerűen nem jutna minden igénylőnek a termőföldből. T. i., amint Burgardt is leszögezi, a nagybirtokok jelentősebb része erdőségből áll. B. területének közel egyharmadát, a Vas vármegyei részében pedig mintegy felét erdőség borítja. Mindez szándékosan kimarad a germanisták támadásából, csakhogy vádat koholhassanak a magyarok ellen. A pénzszerzés mohó vágya csendül ki a „Hallottam Amerikáról” c. népdalból is. Íme az ismeretlen népi szerző önvádoló sorai:

*Nem okolok én senkit, magam vagyok oka,
Nem kísért ki a faluból senki karonfogva;
Se a bíró, se a csendőr, se a falu szája,
Csak az átkos pénzvágó hozott az idegen tájra.⁴⁸³⁾*

Osztrák forrás szerint az 1899. és 1913. közti 14 év alatt 14 413 személy vándorolt ki B.-ból a tengerentúlra. Az osztrák megszállás kezdetekor pedig mindössze két év leforgása alatt (1922-23) 12 019 fő hajózott ugyanoda. Amíg tehát az I. v.h. előtt csupán ezer lélek, addig az osztrák Anschluß után ennek hatszorososa volt az évi átlag! És most itt a kínálkozó alkalom, hogy a „szándékos gazdasági elnyomás” meséjét abszolút számokkal is megcáfoljuk. Ugyanis 1870 és 1910 között a magyaro.-i kivándorlók országos évi átlaga 2750, vagyis csaknem háromszorosa volt a „burgenlandinak”.⁴⁸⁴⁾

Az amúgy is sokkal alacsonyabb Trianon előtti kivándorlás demográfiai véghatását a (vádaskodó austro-marxisták által elhallgatott) visszavándorlási tényező is lényegesen befolyásolta. Az I. v.h.-t megelőző visszavándorlás országos átlaga 25,5 %. Ez az arány B. földrajzi térségére vonatkoztatva gyakorlatilag azt jelen-

ti, hogy minden negyedik, sőt 1908-10 között minden harmadik kivándorló jött vissza „burgenl.-i” szülőföldjére. Ezen adatok birtokában a fantázia világába utalhatjuk azokat a légből kapott számokat, amelyekkel egyesek dobálódznak. Akad, aki 3-400 ezerre duzzasztja fel a USA-ban élő „burgenlandiakat”. A 25 %-os visszavándorlásra és az amerikai felszívódásra való tekintettel még a 100 000 is túlzott számnak látszik. Hiszen 1970-ig a tengerentúlra — azaz nemcsak a USA-ba — kivándoroltak abszolút száma 70 ezerre tehető.

Láttuk már, hogy a Trianonnal előidézett osztrák megszállás nemhogy megszüntette, hanem hatszorosára fokozta a dollár-hajszolók számát. Ez lett hát az Anschluß-szal ígért fellendülésnek és jólétnek a következménye? Ezért kellett a népet bacsapni és elcsatolni? Ezt a kudarcot lakonikus rövidezséggel így kommentálják a mai elvtársak: „Nach diesem Krieg (t.i. az I. v.h.) ist die größte Anzahl Burgenländer nach Amerika ausgewandert.”⁴⁸⁵) Semleges megfigyelő pedig kiemeli, hogy ez a tömeges kivándorlás közvetlenül az Anschluß-t követte: „The peak of emigration from Burgenl. occurred immediately after the area had been transferred to Austria in 1922-23.”⁴⁸⁶) „Die Inflationsraten u. Arbeitslosenziffern erreichten Ausmaße, die man früher nicht kannte. Somit waren die ersten Jahre, die das Burgenland bei Österreich verbrachte eher Jahre der Krise u. der wirtschaftlichen Stagnation.”⁴⁸⁷)

Baloldali agyimosás hatása alatt az osztrák közvélemény nem vesz tudomást arról a tényszerű megállapításról sem, ami a félhiv. Öster. Lexikonban található meg: „A gazdasági helyzet számos burgenlandit kényszerített kivándorlásra, akik közül 25 % néhány év múlva visszatért hazájába.”⁴⁸⁸) A két v.h. közti b. kivándorlás mérete különösen akkor szembetűnő, ha a korabeli magy. adatokkal vetjük össze. Ugyanis a magyaro.-i kivándorlók száma nemcsak viszonylag volt kevesebb, hanem a visszatérők aránya a „burgenl.-i” egyhated többszörösének felel meg. A két v.h. közti 24 500 b. kivándorlóból mindössze 3500 (csak 1/7 rész, vagyis feleannyi, mint a magy. uralom alatt) tért vissza „B.-ba, a felszabadított paradicsomba”. Csonka hazánk területéről — a gazdasági válság tetőfokán, 1933-ban — mindössze 847 személy vándorolt ki. Viszont ugyanazon esztendőben 1422 fő tért vissza a maradék hazába. 1931-34 között, négy év alatt sokkal többen (6908) jöttek haza, mint amennyien (4127) Ny-ra távoztak.⁴⁸⁹)

Ami az 1922. Anschluß-szal kezdődött, az 1945. után is folytatódott. Múlnak az évtizedek, de a gazdasági megújulás még min-

dig várat magára. Ez tűnik ki a legnagyobb német nyelvű lexikonból: „Nach der Wirtschaftskraft liegt das Burgenland in Österreich an letzter Stelle.” Ugyanabból megtudjuk továbbá, hogy 1964-ben a munkanélküliek évi aránya 10 %, sőt a téli hónapokban 29 % volt. Hogy mennyire életképtelen ez a műtartomány, abból is következik, hogy a munkavállalók majdnem egyharmada (29 %) a tartományon kívül, főleg Bécsben talált munkát.⁴⁹⁰) Egy évtized múlva sem javult lényegesen a helyzet, mert Soronics Ferenc, helyettes tartom. főnök szerint: „zumindest jeder dritte unselbstständig erwerbstätige Burgenländer arbeitet derzeit außerhalb seines Heimatlandes. Das Burgenland liegt im Einkommensniveau nach wie vor an letzter Stelle aller Bundesländer.” Így aztán nem meglepő, hogy az összefércelt tartom. népi vesztesége a II. v.h. után továbbra is emelkedő irányzatot mutat. Ugyancsak Soronics panaszolja, hogy az 1976. előtti két évtized folyamán 34 000 ember költözött el a tartom.-ból⁴⁹¹) A II. v.h.-t követő kivándorlás fokozottságát avval is szemléltethetjük, hogy egyetlen esztendőben (1951) 2529 „burgenlandi” hajózott át Kanadába.

Illyés Gy., aki saját bevallása szerint „óriási dolgokat” várt a szocializmustól, nem habozik megállapítani, hogy „az a világ (t.i. a művelt Nyugat) is volt olyan hátborzongató, mint itthon a mór-riczi. Ismerem tehát nemcsak a magam, hanem Európa egykori szegénységét is.”⁴⁹²) Nos ez a félszázados európai szegénység tízmillió angol (az összes családok 23 %-a) számára ma is szomorú valóság. Anglia népességének egytizede bírja a nemzeti vagyon 61,1 %-át.⁴⁹³) Ezt az angliai nyomorúságot részrehajlás nélk. jellemzi a Monarchia hercege és egykori köztisztviselője, akinek tárgyilagossága és a britek iránti érzelmei kritikán felüliek: „Ich habe dort (t.i. Prágában) nie Zustände gesehen wie in der Londoner slums, keine Obdachlosen, wie man sie dort auf Bänken oder den Stufen von Denkmälern schlafend sehen konnte.”⁴⁹⁴)

25. TOVÁBBÉLŐ MAGYAR TÁJI ÉS NÉPI JELLEGZETESSÉGEK

„Burgenland” has a clearly Hungarian, non-Austrian appearance. (Burghardt)

Jellemző az osztrák közfelfogásra, és magy. szempontból megfontolandó, hogy az egyik legismertebb bécsi napilap „ungarische Generalprobe in Österreich”, illetve „Versuchstation des Panno-

nischen in einer Alpenrepublik"-nak tekintti „Burgenland“-ot. Televíziós kritikájához mi is jóváhagyólag fűzzük hozzá, hogy valóban „KÍSÉRLETI ÁLLOMÁSRÓL”, illetve olyan területről van szó, amely sohasem fog szervesen beilleszkedni az Alpenrepublikba. Elgondolkoztató, hogy ilyen „tartományi kultúreseményük” során is előszeretettel hivalkodnak a letagadhatatlan magy. vonásokkal. (Der Kurier c. bécsi napilap, 1977. okt. 10. sz.-nak „O Burgenland” c. cikke.)

Fenti újsághírben érintett magy. léggörcs sírja vissza egy idegenbe szakadt „burgenlandi”, aki miután leírja a delelő ökrök itatását a pusztai gémeskútnál és a kislibáktól sárguló patakot, lelkes visszaemlékezését így fejezi be: „All made me think of the HUNGARY I have not seen for 30 years and the warmth of which sometimes comes back to me in the scent of an acacia in flower in the south of France.”⁴⁹⁵⁾

Még hangulatosabb és részletesebb az a tájleírás, amit az amerikai Clark Sydney útikönyvében olvashatunk: „B. annyira különbözik Ausztria többi részeitől, hogy a turistának néha az az érzése támad, mintha meseországba csöppent volna. Nagyon is feltűnő a változás és egyre jobban érzékelhető, amint megközelítjük, majd elérjük a „puszta” néven ismert hatalmas rónaságot, amely B.-ban kezdődik és kelet felé, szinte vég nélk. nyúlik át Magyaro.-ba. Örökké kérődöz, csavaros szarvú ökrök botorkálnak két mérföldes „sebességgel”, nyikorgó szekereket vontatva, libaseregek terpeszkednek a falusi utcákon és egyáltalán álló golyák fehérlenek a kéményfészkeken.”⁴⁹⁶⁾

Legyen akár egyszerű turista v. tudós a nyugati látogató, nem vonhatja ki magát a „genius loci” lenyűgöző hatása alól. A londoni Waite Virginia egyet. tanár is spontánul reagált erre a titokzatos magy. átalakító erőre: „And there is an untamed feeling in the air despite the monotonous HUNGARIAN PLAIN and the watch towers marching down its eastern flank.”⁴⁹⁷⁾ A skóciai Whelpton B. is mindenfelé magy. vonatkozást észlel: „The lakeside villages have a HUNGARIAN aspect and HUNGARIAN folklore.”⁴⁹⁸⁾ Más szavakkal, de ugyanazt fejezi ki Reynolds is: „Its history romantic as that of the open windswept Magyar steppes, it is smilingly referred to by herdsmen as my brother of the puszta. It is another world, they say, their eyes veiled with remembering.” Majd így szövegeti tovább az azonosság fogalmát: „The singular apartness of Burgenl. stems from its nearness to Hungary. On every side I find evidence of how deeply ingrained is their no-

madic origin in the traditions of the Burgenlanders. Here the blood of the Magyar clearly shows in physical characteristics in all parts of the province."⁴⁹⁹⁾

Az egyik osztrák idegenforgalmi tájékoztató Kismartonnak és környékének magyar jellegét így jellemzi: „Eisenstadt shows an other face of Austria, the face that turns eastward. Eisenstadt's steppelike countryside seems Balkan, with thatched roofs, flocks of geese, under a wide eastern sky. At the inns gypsy violins play over schnitzel Balkanized with paprika and the local wine is a Magyar-scented red rather the whites grown in the rest of Austria."⁵⁰⁰⁾

A nyugati végek úton-útfélen tapasztalható magy. romantikája a külföldiek ezreit ejtette hatalmába, de olyan őszintén és valóság-hűen egyik sem ecsetelte érzelmeit, mint az amerikai Reynolds: „No violin strings on earth ever vibrate to passion as when the bow is drawn by the fingers of a Hungarian Zigeuner. I drove over a dusty white road near the Hungarian speaking village of Oberwarth.” Negyed századdal ezelőtt persze, még, közelebb volt az ősi életformákhoz a felsőőri magyarság. Így történhetett, hogy a lelkes amerikai útleíró „Cziskos” kalapot viselő gyulyással való találkozása során: háryjánoskodva ezrekre becsülte a marhacsordát. Abban viszont igazat adunk neki, hogy 1956-ban még jóval több magy. szót lehetett hallani Felsőőr utcáin. A legelésző gulyák képe inkább a Fertő körüli síkságba illik bele. Nem is lehet osztrák-germán „múltja” annak a vidéknek, amelyen „as far as my eye could see, streams of cream-colored and black & white cattle were being driven to the drinking wells”. Majd a romantikából átcsap a tört. valóságba, és a vidék kizárólag magyar (nem pedig osztrák) földesurait tartja említésre méltónak: „The plain to the north of Neusiedler Lake has always been a region of vast estates situated in the midst of dairy farms of the feudal landowners: Batthyany, Esterhazy, Erdődy . . .”⁵⁰¹⁾

A helyszíni terepszemlének nincs párja, ha a táji jellegzetességekről és földrajzi összefüggésekről van szó. Ha már most a külföldiek lelkesedő kijelentéseinek nyomába szegődve személyesen is körülnézünk az elcsatolt hansági részeseken, való igaz, hogy lépten-nyomon szembetűnik a Bugaci-pusztához hasonló, végtelenbe vesző rónaság. Lehet-e magyar szem számára szebb látvány a búzavirág-nál, a virágfelhőbe borult illatos akácosnál, vagy a katonásan sorakozó szőlőtőkénél? Ilyen szívet-lelket gyönyörködtető magyar táj kíséri utunkat, ha Nezsiderből a ma is magyar, fapados motoros-

vonaton igyekszünk Pomogy felé. Ott, sajnos, a Vaszfüggöny állja el utunkat, tehát vonatunknak is vissza kell fordulnia. Csodálatos látvány a nyár eleji magyar táj kalászba szökken, sötétzöld búzabúzáknak, szőkén hullámozó rozsföldjeinek és cukorrépa-ültetvényeinek váltakozása. Megkapó volt Boldogasszony határában az a búzamező, amelynek jóformán a felét pipacs festette pirossá. A dűlőutak mentén pedig az orvosi szikfű és százszorszép adta hozzá a harmadik magyar színt, a fehéret. Ez a szín és a velejáró fennséges illatot árasztó kis akácliget fogadja az utast a pomogyi állomással szemben is, ha úgy nyár elején vetődik oda.

Innen is, onnan is folyvást belekötnek a magyarokba, lehetetlen vádakkal illetve őket. Arra persze nem eszmélnék rá a kákán is csomót keresők, hogy az általuk megvetett „betjaroknak” köszönhetik a pusztát és a velejáró életszokásokat. Nem riadnak vissza attól sem, hogy idegen tollakkal ékeskedve, hirdeteikben szüntelenül alkalmazzák a magyarok hagyományaként átvett népi és táji szókincset a turista-vendégek csalogatására. A pusztaromantikát tetszetős fogalmazással igyekeznek felkelteni az olvasóban: „Die Robinienbäume sind gleichsam die Wegweiser in der Steppe, welche einen Teil der UNGARISCHEN PUSZTA bildet. Apetlon liegt inmitten einer typischen ruhigen Puszta-landschaft des Seewinkels. St. Andrä liegt in Seewinkel, der Puszta-ähnlichen Landschaft zwischen Neusiedler See u. ungarischer Grenze.”⁵⁰²)

A községek egymással versengve folyamodnak a magy. von. attrakciók kínálásához. A prospektusok tömkelegéből idézzük a rábakeresztúrit: „Heiligenkreuz liegt im Übergang des waldreichen Hügellandes zur UNGARISCHEN PUSZTA.” Két oknál fogva esett választásunk e község idegenforgalmi hirdetésére. Először azért, mert az országcsönkítéskor hűtlenül kimutatta magyarellességét azáltal, hogy Ausztriához kívánt csatlakozni, és most mégis magyar hivatkozással csinál reklámot magának! Másodsor, túlzás ezen a vidéken a magy. pusztával kérkedni. T.i. a Lapincs torkolatánál, Szentgotthárd térségében még nemigen beszélhetünk pusztáról. Még a látszatát is nehéz elhiteni, mert a szántóföldek között egyetlen pusztaszerű major sincsen. Az üzleti reklámnak szánt erőltetett propagandával szemben mennyivel másként hat az a pusztaromantika, ami a bánáti Csatádon (1802) született Lenau költészetével vonult be a német irodalomba. Az általa megénekelt pusztá az igazi, hamisítatlan Petőfi-féle pusztá volt.

A magy. táj és életmód hatása következtében az osztrák gasztronómia, élelmiszeripar és idegenforgalom a magy. szavak egész

raját vette át és szőtte bele nyelvezetébe. A b. turista-irodalom egyik szállóigéjét a „puszta-romantika” képezi. A vele kapcs. népi, táji és gasztronómiai kifejezések gyűjteménye, mint átvett magy. hagyomány, bevonult B. mindennapi életébe, főként vendéglátó iparába. Íme néhány példa: Gulaschsuppe, Paprikasch, Puszta-würstel, Zigeunerbraten, Zigeunersalat, Pusztasalat és velejárárok, mint Husar, Husarenglut, Kuruzzentrunk, valamint a kísézőzene, a Zigeunermusik. A „Puszta” szélén meglátogatható a Pusztakeller v. Pusztascheune. A Pusztagebiet és Pusztalandschaft ékesége a Stangenbrunnen v. Ziehbrunnen. A puszta-romantikához tartozik a Pusztanacht is. Szerényebb tájmeghatározás a „puszta-ähnlich” jelző. A kismartoni megszállók által kiadott 18 oldalas ú.n. turista tájékoztatóban nem kevesebb, mint 135 magyar von. vendéglő, étel vagy ital elnevezés fordul elő.⁵⁰³⁾

A b. népviselet sok tekintetben magyar eredetű. Különösen a csizma és a hozzávaló nadrág nincs semmiképen rokonságban a germán hegyilakók rövid bőrnadrágjával, még kevésbé hosszú harisnyájával. A pörgekalapjuk mellé tűzött árvalányhaj is évszázados együttélésük kétségbevonhatatlan jele. Ilyennek látta őket Burghardt is: „Tough Burgenland is predominantly German-speaking, its appearance is distinctively Hungarian. The language came from the West, but the clothing, house and village from the East. It still seems to be a part of the East.”⁵⁰⁴⁾ Jókai szavaival, „külső viseletük Árpád és Tuhutum ivadékaihoz hasonlít.”⁵⁰⁵⁾ Hasonlóak Whelpton B. megfigyelései is: „Often those following the Hungarian ways of life and wearing peasant dress are German by race who acquired Magyar folklore from their grandparents in pre-Austrian days.” Az előítéletektől és marxista hazudozástól mentes nyugati vándor természetes észrevételei jutnak kifejezésre további leírásában is: „Indeed many of the villages are Hungarian in aspect, where the inhabitants still turn out in Magyar costume on fete days when they dance the measure of their ancestors to the traditional tunes that inspired Liszt.”⁵⁰⁶⁾

Ruházatukhoz hasonlóan, földszintes házaik is magy. vonásokat árulnak el. Az amerikai útleíró szerint: „fehérre meszelt zsüpfödeles kicsi házak inkább a szabályhoz, mint a kivételhez tartoznak.” A Lufthansa (1970) prospektusa is nyilván a különleges építkezésre való tekintettel írja, hogy a Fertőtől keletre elterülő községek határozottan a magyar jelleg bélyegét viselik magukon. Burghardt pedig a Lajtát, mint két nép külön világa, életmegnyilvánulása közti választóvizet állítja oda: „The line separated the

ideals and atmosphere of the plain from those of the mountains. Despite the inevitable influences felt across the border, the village types, architecture, music, costumes & folklore reflected two different worlds, one of the mountains and the other of the plains. At times the contrast is astoundingly sharp: Landsee is a typical Burgenland village with house types more similar to those in a village of the Alföld than to the dwellings in Wiesmath."⁵⁰⁷)

Szakemberek figyelmét sem kerülheti el, hogy a magy. eredetű b. falvak széles, térszerű főutcai egyáltalán nem jellemzők az osztrák-germán településekre, még a szomszédos Bécsi-medence rónaságában sem! Hosszanti tengelyükkel az utcára merőleges, földszintes, néha még zsúpfödeles házak az Alt-Öster.-től való döbbenetes táji és népi különbözőséget hirdetik: „But each and every village is a model example of special B. architecture, the one-storey house built in linked pairs all along the street.”⁵⁰⁸)

Az oszlopos-boltíves ház a magy. népi települések sajátossága, azoktól vették át a germán jövevények, a magy. nyelvterületek peremén, a legtöbb esetben már meglevő, korábbi avar-besenyő-magyar falvak tágas települési alapszerkezetét. (Ld. pl. az északi Pomogy v. a déli Nagyalva térszerű főutcaját.) Földrajzi előfordulását b. szerzők is főként a magyarlakta Felső Örségre korlátozzák, mégis makacsul tagadják magy. jellegét, jóllehet, elfogadható magyarázattal adósok maradnak. Kétkedés nélk. senki sem tulajdoníthatja a véletlennek, hogy a tornácos ház, mint fő építkezési típus, éppen Felsőőr, Alsóőr, Őrsziget és a környékbeli elnémetesedett községeket uralja. Hiszen hazai szaktekintély szerint éppen Alsóőrben épültek fel a leggazdagabb tornácok.⁵⁰⁹) Magy. népszíngeti előfordulásán kívül további bizonyítékok, hogy amíg B.-tól K-re és D-re a színmagy. falvakban évszázadok óta kedvelt háztípus, addig az ezeréves határtól nyugatra a germanisták szerint sincs nyoma.⁵¹⁰)

Mivel a tornác nem osztrák, hanem magy. stílusjegy, mind terjedelme, mind megbízhatósága szempontjából a hazai tud. kutatást és irodalmat fogadjuk el mérvadónak. Az „Eindeutschung” hírhedt b. bűvészei még ezt a népépítészeti elemet is elvitatják a magyaroktól. Avval érvelnek, hogy mivel a legrégebb tornácos házak csak 150 esztendősek, azok a környék főúri kastélyainak utánzatai, minélfogva nem tekinthetők a magy. népi építészet eredeti alkotásának. Kétségtelen, hogy az árkád idegen származású építészeti elem, csakhogy azt a magy. parasztság nem másfél, hanem közel öt évszázada vette át! Kétélyek elosztatása végett szólaltas-

suk meg Tóth Jánost, a mai hazai szaktekintélyek seniorát: „A tornác már közel ötszáz esztendeje említést nyert írásos emlékeink között és a magy. faluépítészetben annyira általánossá vált, hogy az 1708. évi Pápai-Páriz szótár szerint ‚porticus rustica’-nak mondták. Feltehető, hogy az erős olasz kapcsolataink következtében ez a reneszánsz építészeti forma évszázadok óta elterjedt a nyugati végeken is. Reneszánsz hagyaték tehát az árkád, amely már a XVI. szd.-ban, a késői reneszánszban meghódította az országot és behatolt a népművészetbe is.”⁵¹¹)

Az átlagos b. turistakönyvből nem hiányozhat a gémeskút képe. Ez a turistafogásnak szánt pusztai látványosság sem kerüli el a sorsát, amennyiben a germanisták a szokásos taktikájukkal megfosztják magy. vonásaitól. A fertő környéki gémeskútak — érvel a b. tájleíró — azért nem sajátos magyar alkalmatosságok, mert másutt is, éspedig a Felső Örségben is előfordulnak. Hamis okoskodásával nem értünk egyet. Ilyen köntörfalazással nem hitetheti el tagadó álláspontját. A gémeskút b. elterjedtsége igenis az ezeréves magy. hatásnak tulajdonítható. Más lenne a helyzet, ha történetesen a szomszédos Styriában, illetve Alsó-Ausztriában is ott-honos lenne. Ott azonban nem volt szükség gémeskútra, mert a szilaj állattenyésztés az ezeréves határnál tovább nem terjedt.⁵¹²)

A magy. évszázadok a német ajkú lakosság szókinésében és a horvátok írásmódjában is maradandó nyomot hagytak. Íme néhány jövevényszavuk: Czismen (csizma), Pusta (puszta), Tschika (csikó). Wiiga (bika), Hangszereik közül magyar hagyaték a cimbalom és a tárogató.

26. ÁTVETT MAGYAR VONÁSOK „BURGENLAND” JOGRENDSZERÉBEN

Ausztria Beatmer-típusával szemben hazánk jogász-nemzetnek számít. A magy. ember alaptermészetéből, a szabadságszeretetéből, a szolgálalkúság megvetéséből fakad igazságkeresése és annak gyakorlati megnyilatkozása: maga a jog. Ilyen koncepció vezethette századunk első felének egyik jeles jogtörténészét, Illés Józsefet is, akinek tömör meghatározása szerint a jog maga az élet. Eleink kezdetben jobbára fegyverrel védték magukat és az igazságot: mindazonáltal már az új haza és állam megalapítása előtt is bámulatos közjogi érzékről tettek bizonyosságot ősalkotmányunk első reánk maradt tételes szabályainak, a Vérszerződésnek (Etelközben, 890) megalkotásával. E korszaknak is megvoltak a maga szokás-

jogi törvényei, függetlenül attól, hogy eleddig írott formában még nem kerültek elő. Őseink fejlett jogérzékére vall, hogy az országbírói és egyéb tisztségeket választás útján töltötték be! A krónikák egyöntetű előadása szerint a vezérek korának magyarjai békében és minden hadi vállalkozás előtt sűrűn tanácskoztak.⁵¹³⁾

A szabadság elve belülről is sérelmet szenvedett akkor, amidőn az ősi törzsi szervezetet s a velejáró közös földbirtoklást a központi hatalom megerősödésével „veszély” érte. Ebben a katonai erőket és igazságérzetet sajnálatosan próbára tevő belharcban minden bizonnyal ú.n. heves jogi viták is támadtak, különösen a régi szellemi és anyagi hagyományokhoz ragaszkodók részéről. Mégis, jogi ellenhatásként, a szentistváni államrendezéssel, a második mér-földkőhöz vezetett alkotmányunk történetében. Alig akad még nemzet a földön, amely oly nagy buzgalommal ápolta volna a császárság előtti Róma hősi önfeláldozásának katonai erényeit és a vele karöltve haladó római jogot. Evvel magyarázható, hogy a mohácsi vészig a Regnum Hungaricum sokkal közelebb állt a római-latin-francia kultúrához, mint a szomszédos bizánci v. germán szellemi áramlatokhoz.

A szabadság életfontosságú elve élesztette azt a gyakorlati jogtudással párosult szemléiséget, ami az Aranybulla formájában, a Magna Charta-val egyidőben, rendi alkotmányunk fejlődésének magaslatához vezetett. Jogrendszerünk tehát Szt. Istvántól kezdve egy szinten mozgott a nyugat-európaival. Az ősiség törvényének közbeeső állomásával további lendületet vett középkori törvényhozás végül is, Werbőczy híres kodifikációs művéhez, a Tripartitumhoz vezetett.

Mohács után nemzeti létünk megtartásának elsőrendű feladata mellett egyszerre két arcvonalon kellett védekeznünk. Végvári vitézeink a török, szabadságharcosaink pedig a bécsi elnyomók ellen véreztek. Alkotmányunk most már szellemében és tételes formájában is kiforrott, kész mű volt. Fejlesztése helyett inkább a bécsi Burg abszolútizmusával, németesítésével, jogtiprásával szemben kellett megvédeni. A török kiűzése után, két századnyi késéssel, sok mindent előlről kellett kezdeni. Szerencsére, a bámulatos magy. élniakarás, a bécsi kamarilla vasmarkában is, megtette a magáét. A szabadságjognak, az ősalkotmánynak rendíthetetlen védelmezői most is a vármegyei kismemesek, vagyis tulajdonképpen a nép. Szenvedésük és bátor kiállásuk buzdíthatta cselekvésre a főrendek közül a Zrínyieket, Nádasdy Ferencet, Rákóczit és Széchenyit.

A reformkorszak a szabadságharchoz, ez pedig az abszolútizmuson keresztül a kiegyezéshez vezetett. A múlt század mindenki által ismert, hatalmas jogi és kulturális vívmányait e helyütt főleg részletezni. Szóvá tesszük azonban a vármegyében és az országgyűléseken csatázó köz- és kisnemeseket, valamint a jurátusok szerepét a negyvennyolchoz vezető évek küzdelmes útján.

Az annyi balszerencse után jól megérdemelt békés fejlődésünk, sajnos, mindössze fél századig tartott. A bécsi Burg által kezdeményezett háború következményeként, egy emberöltőn belül két vérzivatar és két békeparancs zúdult reánk. A doni honvédek, a budai várvédők, a „kisgazda”-kommunista bünszövetkezet mártírjainak és az ötvenhatos szabadságharc hőseinek vére igazságért kiált. A Mohácsnál is szörnyűbb, jelen századi tragédiák sorozatát is túl fogja élni nemzetünk.

Gondolatmenetünkben a magyarral veleszületett jogi érzék megnyilatkozásainak történetét igyekeztünk vázolni. Magától értődő, hogy a magyar jogi szellemiség B.-ban is tevékenyen hatott. Az ezeréves magy. kultúrhatást nem lehetett semmiféle Anschlußszal és hatalmi szóval egyszerűen lerázni, eltüntetni. Az idegen járom alá kényszerített polgárok továbbra is ragaszkodtak korábbi, jól bevált magy. intézményeikhez, miért is a megszállók kénytelenek voltak azokat átvenni, illetve törvényeik közé iktatni.

A magyarok nemcsak jellegzetes külsőségeket (mint a háztípus, falukép, széles utak és gémeskutakkal tarkított pusztaság), hanem szellemi értékeket is hagytak hátra B.-ban. Közülük első helyen említendőek azok a jogalkotások, amelyeket a műtantom. jogrendszerében átvettek. Nemcsak népszerűségük miatt iktatták alkotmányukba, hanem azért is, mert a magy. törvények demokratikusabbak voltak. Így pl. Ausztria sem a polgári házasságot, sem a válást nem ismerte el. Mivel B. házasságjogát — Alt-Oster. jogrendszerétől eltérőleg — a magy. polgári házasság mintájára szabták meg, mind a hitleri Anschluß alatt, mind pedig a 45-ös összeomlás után könnyen illeszkedett bele abba az új ált. osztrák jogalkotásba, amely a nagynémet házassági törvényt is átvette. Ugyanis a régi magy. liberális és a Hitler-féle házassági törv. szelleme azonos volt.⁵¹⁴)

A magy. házasságjogon kívül a magy. egyházjog, továbbá az iskolakötelezettségre von. magy. jogalkotás több tétele is belekerült B. törvénykönyvébe. „1926 gab sich das Land seine Verfassung, die in Fragen des Kirchenrechts, des Eherechts u. des Pflichtschulwesens im Wesentlichen die ungarische Verhältnisse übernahm

u. so Ausnahmen gegenüber dem übrigen Bundesgebiet vorsah.” — „Hungarian law recognized both civil marriage & divorce, Austrian law recognized neither.”⁵¹⁵) „Sie betrachteten die liberale, laizistische ungarische Ehegesetzgebung als einige der wenigen guten u. erhaltenswerten Einrichtungen, die Ungarn Österreich hinterlassen hatte.”⁵¹⁶)

B. baloldali köreiben is akadnak, akik elismerik, hogy a magy. falusi jegyzőség nagyon hatásos közigazgatási intézménynek bizonyult. Mintájára a „burgenlandi” „Amtmann” tisztséget hozták létre.⁵¹⁷) (A magyar idők jegyzői hivatalainak homlokzatára tehát felkerült az „AMTHAUS” felirat, mint pl. Barátudvarban is a templomtéren.) A magy. falusi közigazgatáshoz tartozó kisbírói funkció is fennmaradt némelyik községben. A b. átlagpolgár persze mit sem tud arról, hogy a manapság is közkedvelt országos vásárok, heti piacok eredete — mint a magy. királyoktól nyert kiváltság — gyakran a középkorba nyúlik vissza. A lakosság zöme, nemzetiségekre való tekintet nélkül, ma is ragaszkodik a piactartási jog magy. hagyatékához. Megfigyelésünk igazolására idézzük a legforgalmasabb b. hetivásárról alkotott hiv. véleményt: „Für die Wirtschaft war die k ö n i g l i c h e Markterhebung im Jahre 1841 von besonderer Bedeutung. Seit dieser Zeit findet jeden Mittwoch ein Wochenmarkt mit stets steigender Anziehungskraft statt.” (A Felsőőr főterén 1975-ben elhelyezett bronztábla helytört. ismertetéséből.) Az ugyancsak Vas vármegyei Monyorókerék már csaknem négy évszázaddal korábban, 1448-ban kapott hetivásár-jogot.

A magy. alkotmányjog B. területére is érvényes egykori hatályának tanúi: Kismarton és Ruszt városának ma is büszkén viselt „szabad város” címe, jóllehet, az eredeti „Königlich-Ungar.” jelzőt (Brockhaus Enzyklopadie) elhagyták mellőle.

27. A KATOLIKUS EGYHÁZ ÉS A MAGYAROK VISZONYA „BURGENLANDBAN”

Az ember életében általában nincs sok alkalom, hogy hősiességét kimutassa, de úgyszólván mindennap van alkalom arra, hogy gyáva ne legyen.

(Szalay Jeromos bencés szerz., volt kolozsvári egyet. tanár, történetíró)

A félszázados osztrák megszállás által egyötödére sorvasztott maroknyi magyarság vallási megoszlása kb. ugyanaz, mint a cson-

ka országban: a 70 %-os katolikus többség után a reformátusok, majd az evangélikusok következnek. Felső- és Középpulya, Alsóőr teljes egészében, Felsőőr részben katolikus. Felsőőr magyarságának kétharmada református, az Őriszigetiek zöme evangélikus.

A mai műtartom. területe a Magyar Királyság szerves részeként a győri, illetve a szombathelyi megyéspüspök joghatósága alá tartozott. 1922. és 1960. között apostoli adminisztrátúra formájában működött. Az 1933. konkordátumban kilátásba helyezett önálló püspökséget Kismarton székhellyel 1960-ban alapították. 173 plébániájához 233 000 hívő tartozik. Első püspökévé az adminisztrátúra vezetőjét, a pozsonyi születésű (1913) dr. László Istvánt nevezték ki. A mesterséges tartom. világi főembere mellett tehát a 86 %-os többségű kat. egyház püspöke is magyar származású. Szinte természetes, hogy ugyanaz vonatkozik a reformátusok fejére is, avval a különbséggel, hogy ez utóbbi csak századunk közepe táján került oda a csonka hazából. Az Őriszigeti magy. ev. gyülekezet derék lelkésze is a Vasfüggöny mögül érkezett.⁵¹⁸⁾

Az aggódó kortárs tollával jegyezzük fel észrevételünket, hogy bizony a b. magyarság rohamos fogyatkozásánál sajnálatosképen a „qualis rex, talis grex” zsinórmértéke is közbeszólt. B. főpásztor, sajnos, magy. származása és neve ellenére sem hasonlítható össze azzal a két bencés tanárral, akik egy évszázaddal korábban szülővárosában, Pozsonyban működtek. E két kimagasló bencés szerzetes élete örök példa arra, hogyan maradhat valaki — üldözések, megpróbáltatások, kínszások és halálos veszedelmek ellenére is — hűséges egyházához és népéhez egyaránt. Történeti mintaképünk egyike Rónay Jácint, aki Leitinger Jánosként látta meg a napvilágot 1814-ben. A világosi fegyverletételig mint önkéntes tábori lelkész buzgón követte honvédeit, majd álnéven kolostorokban bujdosott, illetve a Tiszavidéken lappangott. A már akkoriban is futószalagon képzett bécsi kémek elől végül is Londonba menekült, ahonnan — főapátja közvetítésével — 1866-ban tért haza. Ez az elvhű és bátor papi hős, aki Deák Ferencet is megerősítette a haladók s.entségével, mint pozsonyi prépost és c. püspök hagyta itt az árnyékvilágot.

A másik intő példánk Rómer Flóris pályafutása. Egy évvel volt fiatalabb fenti szerzetestársánál, de a sors különös rendelése folytán ugyanabban az évben (1889) halt meg. Rómer is a győri bencés gimn.-ban kezdte tanári működését, majd Pozsonyban folytatta. A szabadságharcban való részvétele miatt nyolc évi börtönre ítélték, de 1854-ben kegyelmet kapott. Kiszabadulása után annak

u. so Ausnahmen gegenüber dem übrigen Bundesgebiet vorsah.” — „Hungarian law recognized both civil marriage & divorce, Austrian law recognized neither.”⁵¹⁵) „Sie betrachteten die liberale, laizistische ungarische Ehegesetzgebung als einige der wenigen guten u. erhaltenswerten Einrichtungen, die Ungarn Österreich hinterlassen hatte.”⁵¹⁶)

B. baloldali köreiben is akadnak, akik elismerik, hogy a magy. falusi jegyzőség nagyon hatásos közigazgatási intézménynek bizonyult. Mintájára a „burgenlandi” „Amtmann” tisztséget hozták létre.⁵¹⁷) (A magyar idők jegyzői hivatalainak homlokzatára tehát felkerült az „AMTHAUS” felirat, mint pl. Barátudvarban is a templomtéren.) A magy. falusi közigazgatáshoz tartozó kisbírói funkció is fennmaradt némelyik községben. A b. átlagpolgár persze mit sem tud arról, hogy a manapság is közkedvelt országos vásárok, heti piacok eredete — mint a magy. királyoktól nyert kiváltság — gyakran a középkorba nyúlik vissza. A lakosság zöme, nemzetiségekre való tekintet nélkül, ma is ragaszkodik a piactartási jog magy. hagyatékához. Megfigyelésünk igazolására idézzük a legforgalmasabb b. hetivásárról alkotott hiv. véleményt: „Für die Wirtschaft war die k ö n i g l i c h e Markterhebung im Jahre 1841 von besonderer Bedeutung. Seit dieser Zeit findet jeden Mittwoch ein Wochenmarkt mit stets steigender Anziehungskraft statt.” (A Felsőőr főterén 1975-ben elhelyezett bronztábla helytört. ismertetéséből.) Az ugyancsak Vas vármegyei Monyorókerék már csaknem négy évszázaddal korábban, 1448-ban kapott hetivásár-jogot.

A magy. alkotmányjog B. területére is érvényes egykori hatályának tanúi: Kismarton és Ruszt városának ma is büszkén viselt „szabad város” címe, jóllehet, az eredeti „Königlich-Ungar.” jelzőt (Brockhaus Enzyklopädie) elhagyták mellőle.

27. A KATOLIKUS EGYHÁZ ÉS A MAGYAROK VISZONYA „BURGENLANDBAN”

Az ember életében általában nincs sok alkalom, hogy hősiességét kimutassa, de úgyszólván mindennap van alkalom arra, hogy gyáva ne legyen.

(Szalay Jeromos bencés szerz., volt kolozsvári egyet. tanár, történetíró)

A félszázados osztrák megszállás által egyötödére sorvasztott maroknyi magyarság vallási megoszlása kb. ugyanaz, mint a cson-

ka országban: a 70 %-os katolikus többség után a reformátusok, majd az evangélikusok következnek. Felső- és Középpulya, Alsóőr teljes egészében, Felsőőr részben katolikus. Felsőőr magyarságának kétharmada református, az Őriszigetiek zöme evangélikus.

A mai műtartom. területe a Magyar Királyság szerves részeként a győri, illetve a szombathelyi megyéspüspök joghatósága alá tartozott. 1922. és 1960. között apostoli adminisztrátúra formájában működött. Az 1933. konkordátumban kilátásba helyezett önálló püspökséget Kismarton székhellyel 1960-ban alapították. 173 plébániájához 233 000 hívő tartozik. Első püspökévé az adminisztrátúra vezetőjét, a pozsonyi születésű (1913) dr. László Istvánt nevezték ki. A mesterséges tartom. világi főembere mellett tehát a 86 %-os többségű kat. egyház püspöke is magyar származású. Szinte természetes, hogy ugyanaz vonatkozik a reformátusok fejére is, avval a különbséggel, hogy ez utóbbi csak századunk közepe táján került oda a csonka hazából. Az Őriszigeti magy. ev. gyülekezet derék lelkésze is a Vasfüggöny mögül érkezett.⁵¹⁸⁾

Az aggódó kortárs tollával jegyezzük fel észrevételünket, hogy bizony a b. magyarság rohamos fogyatkozásánál sajnálatosképen a „qualis rex, talis grex” zsinórmértéke is közbeszólt. B. főpásztor, sajnos, magy. származása és neve ellenére sem hasonlítható össze azzal a két bencés tanárral, akik egy évszázaddal korábban szülővárosában, Pozsonyban működtek. E két kimagasló bencés szerzetes élete örök példa arra, hogyan maradhat valaki — üldözések, megpróbáltatások, kínzások és halálos veszedelmek ellenére is — hűséges egyházához és népéhez egyaránt. Történeti mintaképünk egyike Rónay Jácint, aki Leitinger Jánosként látta meg a napvilágot 1814-ben. A világosi fegyverletételig mint önkéntes tábori lelkész buzgón követte honvédeit, majd álnéven kolostorokban bujdosott, illetve a Tiszavidéken lappangott. A már akkoriban is futószalagon képzett bécsi kémek elől végül is Londonba menekült, ahonnan — főapátja közvetítésével — 1866-ban tért haza. Ez az elvhű és bátor papi hős, aki Deák Ferencet is megerősítette a haladéklók s.entségével, mint pozsonyi prépost és c. püspök hagyta itt az árnyékvilágot.

A másik intő példánk Rómer Flóris pályafutása. Egy évvel volt fiatalabb fenti szerzetestársánál, de a sors különös rendelése folytán ugyanabban az évben (1889) halt meg. Rómer is a győri bencés gimn.-ban kezdte tanári működését, majd Pozsonyban folytatta. A szabadságharcban való részvétele miatt nyolcévi börtönre ítélték, de 1854-ben kegyelmet kapott. Kiszabadulása után annak

a tudományágnak lett lelkes művelője, amely eladdig — nemzeti létünk óriási kárára — elhanyagolva, parlagon hevert. Mint pesti egyet. tanár, ő lett régészetünk igazi megalapítója. Ezt a korszakalkotó tényt a mai hazai céhbeliek is kénytelenek elismerni.⁵¹⁰⁾ A magyaros ruhában járó bencést azok vetették börtönbe, akiknek marxista eszközökkel dolgozó utódait a kismartoni püspökség most gátlás nélkül kiszolgálja.

Az egyházi fegyelem lazulásával, az erkölcsök romlásával, a marxisták előretörésével a b. klérus számban és tekintélyben egyaránt megingott. E munka szerzőjének volt alkalma több plébániára betekintenie, köztük olyanokra is, amelyek azelőtt virágzó egyházi központok voltak, ma pedig paphiány miatt, mint távoli plébániákhoz csatolt filiák, üresen állnak. Még elszomorítóbb, hogy a meglevő papi személyek rátermettsége, hivatástudata sok kívánnivalót hagy maga után. A velük való érintkezés során az a benyomásunk támad, hogy sokkal inkább „ügykezelő Beamterek”, mint lélegzondozó pásztorok. Könnyelmű életstílusuk, világias magatartásuk külső viseletükben is kifejezésre jut. Az életörömök hajszolásával megbotránkoztatják a híveket, akik közül egyre többen, laikus létükre, önmegtartóztatóbb életet élnek, mint a fogadalmat tett, ú.n. „felszabadult” papi személyek. Mennyivel tisztességesebb és hatékonyabb volt az egy emberöltő előtti kat. papság!

Micsoda szakadék tátong az egykori és a mai b. papság politikai felfogása között, ha a trianoni időkhöz pillantunk vissza! Azokban a sorsdöntő években, nemzetiségi voltuk ellenére is, élénken tiltakoztak az anyaországtól, az ősi püspökségektől való elcsatolás ellen. Nem holmi „reakció”, hanem marxista tollnok panaszát idézzük: „Der kühle Empfang, der Kardinal Piffel nach den Berichten von Augenzeugen bei der Einführung des neuen Provikars von seiten des einheimischen Klerus zuteil wurde.”⁵²⁰⁾

Az osztrák szerzők elvakultságukban „Heimkehr”-nek tekintik B. elrablását. Hogyan térhetett volna „haza” Ausztriához ez az újdonsült „tartomány”, amely sohasem képezte annak részét? Nagyzási hóbortjuk azonban a tört. tények sziklafalába ütközik: „Doch Rom wußte sich der neuen Lage rascher anzupassen als VIELE burgenländische Kleriker, die den Anschluß an Österreich nicht als Heimkehr, sondern als EXODUS AUS der HEIMAT empfunden.”⁵²¹⁾

A mesterséges tartományhoz védőszentről is kellett gondoskodni. Elővették hát a Sabariában (Szombathelyen) született Szt. Mártont. Egymagában nem kifogásolható eljárás, azonban félrevezetés

és ámtás ezt a tulajdonképen francia szentet úgy bemutatni, mint-ha B. szülötte vagy „híres embere” lenne.⁵²²) Ha az osztrák-germán történehamisítók B. politikai életrehívását a karoling idők óta „kimutatható jogfolytonosságra” építik, és unos-untalanig az erőltetett „hazatérésről” regélnek, ugyan miért kapott csak 1926-ban védőszentet? Miért nem volt szükség annakelőtte is „tartományi védőszentre”? Miért kellett csak most, 1100 év után Szt. Márton védnökségéhez folyamodni? A válasszal a germanisták adósok maradtak! A Bécsben és Hunvár mellett (D. Altenburgban) egyházat építő Szt. István királyunk — történeti és egyházi szempontból egyaránt — összehasonlíthatatlanul erősebb szálakkal, helyi vonatkozásokkal tekinthető a nyugati végek patrónusának. Szt. István és az Árpád-házi szentek festménye vagy szobra B. 64 templomában figyelmeztet e föld magyar múltjára. Talán isteni rendelés, hogy B. legészakibb (Nemesvölgy) és legdélibb (Vasdobra) plébániájának védőszentje az a Szt. István királyunk, aki az ottani nyugati országhatárunk elszánt védelmezője volt.

Az 1978. hiv. egyh.-megyei kimutatás tizenhét magy. nevű áldozópapot tart nyilván, akik közül kettő nyugállományban van, négy pedig elérte 60. életévét. Még így is maradnak annyian, hogy a négy magyar nyelvű egyházközség lelkészi teendőit ellássák, amennyiben püspökük odahelyezné őket. Végtelenül szomorú, hogy a hiv. kat. egyház is ellenséges érzülettel kezeli a magy. hívek ügyét. Ennélfogva nemcsak az állam, hanem az egyház magatartása is hozzájárul a magyarság rohamos beolvasztásához. És mindez akkor, amikor a pozsonyi születésű és kismartoni nevelésű László István személyében magy. származású püspök székel Kismartonban.

Az egész egyh.-megyére jellemző egyházpolitikába enged bepillantást a felsőőri magyar hívek sérelmeit feltáró memorandum. Elsősorban az utókor kutatói számára jegyezzük fel a katolikus magyarok túlélését fenyegető egyh.-községi állapotot. 1977-ben a felsőőriek hétoldalas beadványban panaszkodtak László püspök elé terjesztették. Ugyanis Felsőőr magyarul alig tudó plébánosai az alábbi eshetőségek elé állította magyar híveit: 1) Járjanak vegyes magy.-német nyelvű misére. 2) Hallgassanak magyar misét az altemplomban. (A fizikai körülmények miatt nem alkalmas, mert ugyanakkor fent német misét mondanak. Nyilvánvaló, hogy egy mást zavarnák.) 3) Használják a régi templomot, amely jelenleg ravatalozó céljaira szolgál. 4) Szállítsák autóbusszal Alsóőrbé a magy. híveket. 5) Végül pedig, ha az előbbieket nem biztosítanak

megoldást, menjenek a ref. templomba a katolikus magyarok. A továbbiakban a fenti „ultimatum” tulajdonképeni okaira és a megoldási lehetőségekre mutat rá a felterjesztés: „Der chronische Priesterangel in Oberwart, der zweitgrößten Stadt des Landes mit 2982 katholischen Einwohnern u. 204 Katholiken im Ortsteil St. Martin, mit zahlreichen Schulen u. Institutionen, wo zwei röm. kath. Geistlichen, von denen der Eine hauptberuflich Religionsprofessor ist, einfach zu wenig sind.”

Annak ellenére, hogy Ausztriában — panasolja az emlékirat — számos osztrák végzettségű fiatal magyar pap él, a b. magy. plébániákon nincs magyar lelkész, egyszerűen azért, mert nem alkalmazzák, illetve nem helyezik oda őket. Pl. már húsz éven át nem neveztek ki magyar káplánt Felsőőrre. Megtudjuk a feliratból azt is, hogy a magy. istentiszteletek résztvevőinek átlagos életkora hatvan év. Hiányzik a magy. ifjúság, mert nem tartanak a számukra magy. nyelvű vallásoktatást, minek következtében az utánpótlás is elmarad. Végül megoldásként harmadik, magyarul beszélő lelkészt kérnek a felsőőri plébániára a hívek. Jogosan érvelnek, hogy ez jár is nekik, különösen a II. vatikáni zsinat értelmében, hiszen ez idő szerint legalább 500 magyar ajkú kat. hívő él a városkában. A magyarok elleni állásfoglalás annál is inkább kirívó, mivel a kismartoni püspökség jelszava szerint minden horvát egyh.-községbe horvátul beszélő plébánost kell helyezni, még akkor is, „ha azt Horvátó.-ból kellene importálni”, olvassuk a memorandum befejezésében.

A felirat tartalmával, véleményünk hozzáfűzésével, természetesen mi is egyetértünk. Sötét erők közreműködését sejteti a r. kat. püspökség magyarellenes, diszkriminációs egyházpolitikája. Annyi bizonyos, hogy a felebaráti szeretet és a népek közti egyetértés szelleme jelenleg nemigen érvényesül a kismartoni püspökségen. Hogy mégis némi javulás mutatkozott, az a felsőőri magyarellenes plébános egyházi rendből való kilépésének köszönhető. Utódja sem tud magyarul, de legalább — hivatásához híven — igyekszik a kedvükben járni és a sérelmeket tőle telhetőleg orvosolni.

Jogfosztottságukban, a germán-osztrák sovinizmus szorítógyűrűjében, a „burgenlandi” magyarok is elmondhatják a katakombák siralmával: Misericordia Domini quia non sumus consumpti, — azaz ISTEN IRGALMÁBÓL MÉG NEM PUSZTULTUNK EL.

A magyarság nem a test, nem a vér, hanem a lélek kérdése.
(Győrffy István)

Az igazságot kell hirdetni alkalmas és alkalmatlan időben egyaránt.

(Szalay Jeromos bencés szerz., volt kolozsvári egyet. tanár, történetíró)

A trianoni békeparancs elejétől a végéig hazugságra és csalásra épült. Félrevezetett és becsapott bírák ítéletét érvénytelennek tartjuk. A magyarok iránti fajgyűlölet annyira elvakította a keresztény Nyugat XX. szd.-i képviselőit, hogy a demokratikus elvek következetes megtagadásával a magyarságot az őserdei törzseknél is jogtalanabban kezelték. Ugyanakkor Ausztriát — mindkét v.h.-ban való részvétele ellenére is — B. elrablásával kárpótolták. Trianonban is úgy viselkedtek velünk szemben a franciák, mint ahogy azt az angol Wolfe tábornok már több mint két évszázada megállapította róluk: „When the French are in a scrape, they cry out on behalf of the human species. Yet when the French are on top, there are none more bloody or more inhumane . . .”

A magyarokat mindkét békeparanccsal (1920. és 1947.) kirekesztették a nemzetközi jogvédelemből, még a védekezési lehetőséget is megtagadva tőlük. A legkegyetlenebb módszerekkel sújtották a magyar nemzetet.⁵²³⁾ A hazai rendszerben is akad bátor panaszhang: „Tény, hogy a Párizs környéki békék legkeményebben büntetett áldozata Magyaro. volt: míg húsz birodalmi német közül egy került idegen impérium alá, addig húsz magyarból hét került kívül az új határokon.”⁵²⁴⁾

Kétféle mérték volt igazságszolgáltatásuk alapja. Ausztriának néprajzi elvekre hivatkozva dobták oda B.-ot. Viszont a magyarságtól mindenfelé megtagadták ezt az elvet, noha nem kétszáz-ezernyi, hanem három és fél milliónyi magyarság képezi az abszolút többséget. Felelőtlenység v. rosszindulat elszakított országrészeink néprajzi adatait önmagukban v. az idegen országgal összerésztve szemlélni, összehasonlítani. B. követelésénél sem szabad ezt a hibát elkövetni, következképpen az ottani magyarságot, mint a kárpát-medencei összmagyarsághoz tartozó csoportot, nem pedig elszigetelten, B. keretein belül kell mérlegelni. Ilyen egybevetés során tűnik ki, hogy „a magyarság számaránya 54 % volt, míg a német-ségé Ausztriában csak 36,2 %. Ezenkívül a nemzetiségek a tótokon kívül befogadott népek voltak.”⁵²⁵⁾ Érvelésünkben nem maradhat

ki annak hangoztatása sem, hogy 59 000 nem-német nyelvű állampolgárunkat kényszerítettek osztrák uralom alá.

Nem a magyarság hibája, hogy a trianoni bűnösök elvetették a revizionizmus magvát, tönkretéve a Kárpát-medence Európát védő geopolitikai egységét.⁵²⁶⁾ Ez az irgalmatlan ország- és népcsonkítás vonta maga után, hogy „Horthy rendszere nem népi talajon termett, hanem idegen fegyverek kényszerítették a nemzetre és így éltek vele a történelmi osztályok.”⁵²⁷⁾

A magyarságot revíziós törekvései miatt kioktatóknak a saját portájukon is bőven volna söpörni való. A magyarok elkeseredését, területi és népi veszteségéből fakadó érzelmeit nyugatiak is megértéssel kommentálják: „No Magyar could feel much sentiment in any case for the country which had seized Hungarian territory and Hungarian people at the end of two world wars.”⁵²⁸⁾ A „revízió” fogalmiköre tulajdonképpen egyezik a kevésbé használatos olasz „irredenta” jelentésével. Az olasz lexikon meghatározása szerint azoknak a politikai mozgalma, akik az idegeneknek alárendelt néptársaik által lakott területnek az anyaországhoz való visszacsatolását követelik.⁵²⁹⁾ Erről az igazságról hallani sem akarván, a zsákmányolók és pártfogóik a revizionizmust mint valami bűnös lényiséget kezelik. Szerintük a határkérdés lenne a revízió lényege, holott a területi követelmények mellett kisebbség-jogi kérdés is. „A revizionizmus ugyanis nem pusztán magyarkérdés. Egész Európát revízió alá kell venni.”, írta Teleki Pál a Nouvelle Revue de Hongrie hasábjain. A mi tizenegy évszázados tulajdonjogunk még nem avult el, hiszen az osztrák megszállás csak ötven éves! „A történelmi Magyarok a magyarság elvitathatatlan tulajdona és ezen a tényen mit sem változtat az, hogy annak egyes részein betolakodott idegen népelemek nagyobb számban élnek, mint a föld ősi birtokosa, a magyarság.”⁵³⁰⁾ A lengyel példa is arra int, hogy nem a néprajzi adottság, hanem a tört. jog is lehet mérvadó területek visszacsatolásánál. B. a hun, avar és magyar ősi foglalás jogán magyar terület. Mi nem kalmárok módjára (mint az amerikaiak Louisianát, Floridát, Californiát, Új-Mexikót, Texast, Arizonát és Alaszkát) erőszakos kufárkodással, még kevésbé pénzért vásároltuk meg ezer esztendőss jussunk elrabolt részeit.

Padányi V. (Ausztrália) is tulajdonjogból kiindulva magyarázza a revízió értelmét és erkölcsi alapját: „A haza védelme, a nemzeti területért való késhegyig menő harc, minden nép történelmének legbüszkébb lapjait jelenti. A mi földünk a mi jogos tulajdonunk, Európa egyik legrégebb, történelemkönyvekben telekköny-

vezett nemzetbirtok, amely soha nem volt a másé, hiszen az átmeneti megszállókkal szünet nélkül harcolunk érte. A mi földünk nekünk egyetlen tulajdonunk a világon és nekünk hazánk . . .”

Az ötven évi megszállás és a pánszláv kényszer hatására létrejött pesti statusquo távollóról sem szentesítheti a rablást. Volt már jóval tovább tartó török és Habsburg megszállás is, de Dobó, Zrínyi, Rákóczi vagy Kossuth egyetlen járásról sem mondott le. A muszkavezetők érdekeit keresztező trianoni revíziótól ne ijedjen meg senki, aki magyarnak vallja magát. Elzász-Lotharingiát fél századon át követelte a „gloire” népe, és vissza is szerezte, jóllehet, a lakosság zöme német.

A revízió, a trianoni határok lerombolása a magyarság létérdeke. Ebből ered az az irányzat, amely a maximális követelés tudatát és mindenfelé való hirdetését írja elő számunkra. A revízió szükségességét igazságérzettel bíró nyugati szakemberek sem vonják kétségbe: „The frontiers of Trianon were not ideal and there seems NO reason why they should be regarded as sacred for all time.”⁵³¹) „La Hongrie est peut-être de tous les pays d'Europe celui où la question de la revision se pose avec le plus d'urgence.” (Roux Georges)

A revízió, illetve irredentizmus ma is világjelenség. Európában Észak-Írország és Korzika eredeti anyaországához való csatlakozási mozgalma a legismertebb. Ázsiában az Izrael által bekebelezett egyiptomi és arab országrészek, továbbá a szovjet megszállta nyolc japán sziget felszabadítása az égető probléma.

Az írott és íratlan bizonyítékok hosszú sora is elárulja azt a nyugtalanságot, amit a revíziótól való (indokolt) félelem vált ki az elcsatolás óta B.-ban. Rejtett büntudatuk és a kárpát-medencei Balance of Power szerepét betöltő magy. állam közvetlen szomszédsága miatt valóban sötét fellegként lebeg a megszállók fölött a revízió lehetősége. Hiv. körök több évtizedes „magyartalanító” vállalkozásai ellenére továbbra is kísért a magyar múlt: „Fear of Hungary is felt not only in terms of a threatened force from the east, but also in all traces of Hungarian history and culture which still permeate ‚Burgenland’.”⁵³²) Már a végleges elcsatolás (1921. december) előtti válságos években is „szinte valamennyi burgenlandi tudta, hogy a magyarok a békeszerződés érvénybelépése után sem fogják feladni revíziós törekvéseiket.”⁵³³)

A soproni népszavazás örök felkiáltójel azok felé, akik ravasz mellébeszéléssel kételkednek a lakosság Trianon-ellenes magatartásában. Ha a határkérdést valóban a nép vélemény-nyilvánítására

és nem néhány gyűlölködő tájékozatlan politikus döntésére bízták volna, akkor nyugati határunkat ma is változatlanul a megszokott Lajta-Lapincs vonalon ábrázolnák a térképek. A határmenti lakosság zöme nem rejtette véka alá magyarhű érzületét. A revízió gondolata már akkor, a trianoni békeparancs aláírása (1920. június 4.) előtti és utáni sanyarú időkben — minden felső irányítás nélkül. — nemcsak megszületett, hanem önként vállalt tettekben, szellemi és fizikai, v. legalábbis passzív ellenállás formájában meg is nyilvánult.

1982-ben, éppen hatvan évvel azután, hogy Bécs „de facto” is megszállta B.-ot, a Falkland-szigetek fölötti vita során, a szabadvilági sajtó gyakran foglalkozott az önrendelkezési joggal. A trianoni pörben a múltra von. nekünk is erre a nemzetközi jogalapra kell hivatkoznunk, a jövőre nézve pedig minduntalan követelnünk kell. Viszont, mint az alábbi idézet is kifejezi, szavazásra csak a Trianon előtti lakosság, nem pedig az utána betelepített osztrák-germán, tót, orosz, oláh vagy szerb telepesek jogosultak: „Deals enforced by the settled in groups are not legally binding. This is common sense. Self-determination applies only to the oppressed group, not the oppressing group.”⁵³⁴)

Túlzás nélkül állíthatja Burghardt, hogy „a legtöbb burgenlandi meg volt győződve arról, hogy Magyaró. az adódó első alkalommal visszafoglalja Burgenlandot”.⁵³⁵) Különösen a két v.h. közti időszakban volt gyakorlati jelentősége az anyaország népe által is követelt visszacsatolásnak. Egyébként nyílt titoknak számított, hogy a „burgenlandiak” tekintélyes rétegei várták a magyar „bevonulást”. A nép érzelmét a bécsi sajtó sem hallgathatta el: „Váltak és vannak körök — írják 1924-ben —, amelyek magyar segítségben reménykedve, várják a restaurációt, vagyis Burgenland visszatérését Magyaró.-hoz. Ezen oknál fogva nem hajlandók Burgenlandba befektetést eszközölni.”⁵³⁶) A huszas évek osztrák sajtójának állandó visszatérő témája volt a „keleti veszedelem”, azaz a magyarok visszatérése B.-ba.⁵³⁷)

Jó okkal tételezhetjük fel, hogy ha a II. v.h. nem borította volna fel Európa rendjét, akkor B. kérdése már rég' megoldódott volna, természetesen a mi javunkra. Akkoriban nyelvkülönbségre való tekintet nélkül, osztatlanul élt a b. népben a magyar állameszméhez való ragaszkodás: „At least until 1938 the feelings of these border folk towards their former compatriots, remained a matter of serious concern to the Viennese political leaders.”⁵³⁸) Hát még csak B. őstelepesei magyarjai, a gypűőrök utódai, mint Kovász

élesztették a magy. nemzeti öntudatot. Ők töretlenül, egy emberként dacoltak Béccsel és a kismartoni elvtársakkal! „In 1921 and throughout the interwar period, Vienna was beset by the constant fear of irredentist desires among the members of the Magyar minority.”⁵³⁹) Joggal remélhették felszabadításukat a felsőpulyaiak, a felsőőriek, a rohonciak stb., hiszen maga Bethlen István, Magyaró. akkori min.-elnöke, a kárpát-medencei magy. közvélemény egyöntetű helyeslésével — jelentette ki, hogy a magyar állam nem mondott le B.-ről és népszavazást követelt. A germánság szerencséjére, Hitler emelkedésével és Ausztria német bekebelezésével, a magy. „veszély” látszólag elhárult B. egéről.

Néha negatív megnyilatkozásokból is következtethetünk a közfelfogásra. Feltűnő, hogy Béctől Bukarestig, valamennyi zsakmányoló utódállamban a „fémjelzett demokraták”, a baloldaliak jártak a rablók élén. B. sem volt kivétel! Ott is a szoc.-dem. elvtársak izgattak és izgatnak ma is Magyaró. ellen. Abban is egyeznek, hogy szinte gyerekesen rettegnek a legkisebb árnyéktól, amit, alaptalanul ugyan, a revíziónak tulajdonítanak. Ilyen lidércnyomásban részesült a b. szociál-demokrata tart. főnök Mindszenty miatt (ld. a 31. fej.-t). A régebbiek közül egy 1932. kismartoni esemény árasztja e beteges félelmet: „Plakate, die ein Bündnis zwischen Hitler u. Horthy darstellen u. Hitler beschuldigten das Burgenland an Ungarn ausliefern zu wollen, wurden von Polizeibeamten entfernt.”⁵⁴⁰)

Az összeomlást követő nagy „szocialista” ölelkezés sem volt képes megállítani a magyar revizionizmus kísértését. Az akkori austro-marxista főkolompos sem bízott a szovjet felszabadítóokban. Elvtársaival a statusquot, B. hitleri felosztását (A.-Ausztria és Styria között) kívánta fenntartani, avval az indokolással, miszerint „B. visszaállításának következményeként Magyaró.-nak kedve támadhatna erre az országrészre, amelynek elvesztésébe sohasem tördtek bele.”⁵⁴¹) Ez az általános felfogás rémítgeti a lakoságon élőködő túlfizetett austro-marxista bürokratákat: „The fear of a Hungarian return is still not dead, however.”⁵⁴²)

A felszín alatt ma is lappangó félelmet a szovjet gyarmatbirod felszámolását követő újjárendezés során avval lehetne megszüntetni, hogy a három nyugati vm. területi egységét helyreállítva olyan nyelvszabadságot biztosítunk, aminőt jelenleg egyetlen demokrácia sem nyújt. Mert B. eddigi története arról győz meg, hogy a nemzeti kisebbségek fennmaradását, nyelvi és kulturális fejlődését csak a szentistváni állameszmétől és a magy. alaptermézetből eredő tu

relmesség képes előmozdítani. A szélsőbaloldali Illyés Gyula is hasonló értelemben nyilatkozott: „Ha egy többségi nemzet képtelen arra, hogy kisebbségeit úgy kezelje, mint a többi állampolgárt, méltatlan arra, hogy azok sorsát irányítsa.”⁵⁴³)

A magyarság nem mondhat le a nyugati végekről. Történeti jogigényét továbbra is fenntartja. Súlyosan tévednek azok (köztük Burghardt is), akik azt hiszik, hogy a magyarok „beletörődtek” a nyugati területeik elvesztésébe. Ez „csupán átmeneti beletörődés az erőszakba. Tévednek, ha a legyőzöttek bölcs belenyugvására számítanak. Igazságos helyzetet kell teremteni, mert a mostani elviselhetetlen”, írja Yves de Daruvar Trianon-ellenes könyvében. Még kevésbé vonatkozik a „beletörődés” feltételezése a szabadföldi magyarokra, akik időszaki lapjaikban, számos könyvben és kiadványban (1945-től napjainkig) állandóan figyelmeztetnek a trianoni és párizsi békeparancsok tarthatatlanságára. Csak az idegen, pánszláv-bolsevista irányzatú csatlós terrorrendszernek köszönhetik az austro-marxisták, hogy a magy. állam hivatalosan nem ápolhatja Nagy-Magyaró. revíziós gondolatát. A szentistváni magy. haza tudata — minden felülről és kívülről jövő terror ellenére — éppen úgy él a magy. népben, mint annak idején a XVI-XVII. szd.-ban, amikor néhány nyugati várunk Habsburg cselszövés folytán idegen kézen volt. B. kitalálása óta csak feleannyi idő telt el, mint a pozsonyi (1491.) béke és az 1622. soproni országgyűlés között. A magyar rendek Mátyás királyunk óta sem felejtették el, hogy őseink jogos jussát vissza kell követelni. Az akkori uralkodó, II. Ferdinánd nem is térhetett ki jogos követelésük elől, és tétovázás nélkül elrendelte a várak visszaadását.

A nemzet élni akarása ma is törhetetlenül áhítja a kárpát-mendencei területi és népi egységet. Az ébredező germán lelkiismeret egyik megnyilatkozása a törökvilágot hozza fel példaként. „Die Bindungen, die aus eigenem Opferwillen heraus über alle Hindernisse hinweg mit dem anderen Ungarn aufrecht erhalten wurden um die ideelle Einheit des Landes zu wahren, sind ein eindruckvoller Beweis nationalen Lebenswillens.”⁵⁴⁴)

B. elrablását még nem könyvelte el a magyarság, és várja az alkalmat, amikor újra egyesülni fog az anyaországgal. Csak vágyálom a bécsi austro-marxisták azon feltevése, miszerint a magyarság elfelejtette volna azt az aljasságot, amellyel Ausztria megrabolta volt fegyvertársát. Hasztalanul hivatkoznak mai, ú.n. magy. nyilatkozatokra. Ezt a kommunista politikát a moszkvai zsarnokság írja elő, és nem fejezi ki a magy. nemzet akaratát. Bécsi körök

persze, hogy kapva kapnak a magyar társutasok hazaérülő kijelentéseiben. A nép nyakára ültetett moszkovita terroristák egyike, Kurtán Sándor „követ”, B. keletkezésének 50. évfordulója alkalmából, 1971. februárjában „ohne Ressentiments im Sinne der Historischen Realität” hízélgő szólamával nyugtatta meg az osztrák elvtársakat.⁵⁴⁵⁻⁵⁴⁶⁾

Kismarton bitorlói tévesen hiszik, hogy most már örökre biztonságban lehetnek, mert a nemzetünkre kényszerített vörös bábok hivatalosan nem tiltakoznak Trianon ellen. B. elrablásának fél-százados évfordulója óta azonban lényeges változások észlelhetők. Ezekre való tekintettel felhívjuk a budapesti kommunista helytartótanáccsal mosolypolitikát folytató austro-marxisták figyelmét azokra a félhív. hangokra, amelyek a Vasfüggönyön túl is elítélik Trianont. És ha egyszer Moszkva, ez sem kizárt, netalán tán zöld fényt engedélyezne a magyar revizionizmusnak, egyszerre lángra lobbanhatnak azok a pislákoló parazsak, amelyeket a jelenlegi rendszer Magyar Hírek c. hív. szócsöve is sejtet: „Az is történelmi (sic!) tény, hogy Trianon nem az igazságtétel fóruma volt. Tény, hogy magyarlakta területeket is elcsatoltak, ott is elválták a falvakat a számukra természetes központot jelentő városoktól, ahol ezt sem nyelvi, sem földrajzi kritériumok nem indokolták.”⁵⁴⁷⁾

Annak előrebocsátásával, hogy a revíziós gondolat, a statusquo rajongóival ellentétben, nemcsak a száműzetés tünete; mi, szabad magyarok (akár tetszik, akár nem), nagyon is kérdésessé tesszük az osztrák államterület integritását. A von. vélemények közül érdemes néhányat felsorolni. Csobánczi E. (Ausztrália): „A magyarságnak elvitathatatlan joga az elrabolt hazáját visszaszerezni.”⁵⁴⁸⁾

Mindszenty József, esztergomi bíboros hercegprímás, a XX. szd. legnagyobb magyarja, írja a 90 éves Ravasz László ref. püspökhöz intézett levelében: „Mikor pedig sohse volt elég a magyar, engedünk az öt világrésznek . . . Bár lengyelt, zsidót sikeresen védünk, de szinte semmit a Felvidéken, Erdélyben, a 80 000 kárpát-aljai férfit, Tito karmaitól a Dunán leúsztatott magyarjait, NYUGAT-MAGYARORSZÁGOT.”⁵⁴⁹⁾ Dr. Béky Zoltán ref. püspök, az Amerikai Magyar Szövetség elnöke, 1978. nyilatkozatában t.k. kijelentette: „Szövetségünk közgyűlése leszögezte, hogy múltjához híven, továbbra is törhetetlenül küzd: itteni népünkért, rabságban élő otthoni véreink felszabadításáért, kiirtásra ítélt három millió erdélyi, egy millió felvidéki és délvidéki magyarság sorsának enyhítéséért s az EZER ÉVES MAGYAR HAZÁHOZ VALÓ VISZACSATOLÁSÉRT.”

Nádas Jánosnak, ugyancsak az Amerikai Magyar Szövetség elnökének, továbbá a negyedik évtizedébe lépett clevelandi Magyar Társaság és huszonhárom Magyar Kongresszus elnökének időszerű kijelentése az osztrák bitorlóknak is szól: „A trianoni és a többi párizs-környéki békében foglalt igazságtalanságok rendezésének feltétlenül be kell következnie: ez csak idő kérdése.” A magyar nemzeti száműzetés Trianon-ellenes magatartásának gyakorlati megnyilatkozását, az országcsönkítés problémakörének tudatos vizsgálatát Nádas János az alábbiakban világítja meg: „Ha végiglapozzuk az 1961. óta évente összehívott Magyar Találkozó krónikáinak húsz kötetét, azt látjuk, hogy mindegyiken állandó útkeresés folyamata húzódik át, amelynek végső célja igazságtalanul elrabolt, ezeréves Kárpát-medencei örökségünk visszaszerzése, pontosabban azoknak a békés módszereknek megállapítása, amelyek a végső cél eléréséhez közelebb juttathatnak bennünket. Sajnos, a mi nemzedékünk öröksége több mint 60 év szakadatlan küzdelme árán és ellenére is csak az isteni örök igazságba vetett rendületlen hitünk maradt. Ez a hit azonban a mi legszentebb örökségünk, amelyet az utánunk következő nemzedékeknek is feltétlenül át akarunk adni.”⁵⁵⁰)

Sirchich László, a Felvidéki Felszabadító Bizottság elnöke üdvözlő beszédében (Cleveland, 1974) t.k. így méltatta Mindszenty bíborost: „Ezer évünk ragyogó örökségéből semmit sem ad fel és a megkínzott magyarok élére áll.”⁵⁵¹)

Wass Albert, az Erdélyi Világszövetség elnöke is igazolja azon álláspontunkat, miszerint a gyáva megalkuvók tulajdonképpen a magyarság csendes sírásói, „mérsékletre” stb. uszító siránkozásai-ikkal: „Novemberben a Ruméniai Magyar Szocialista Szövetség kiáltványa, melyben az erdélyi magyar dolgozók felszólították mind a Nemzetek Szövetségét, mind a szocialista országok együttesét, hogy vagy hozzák létre az önálló szocialista Erdélyt, vagy **MAGYARORSZÁGHOZ VALÓ VISSZACSATOLÁS** és lakosságcsere útján oldják meg mielőbb, mivel a helyzet Erdélyben egyre elviselhetetlenebbé válik, még a legmakacsabb kételkedő felé is bebizonyította, hogy Erdély problémája jogosan követel magának nemzetközi jelentőséget. A Ruméniai Magyar Szocialista Szövetség állásfoglalása újra csak azt bizonyítja, hogy meglátásaink helyesek voltak, amikor kezdettől fogva ragaszkodtunk, másokkal szemben, az erdélyi magyarság nemzeti jogaihoz, s nem elégedtünk meg a nagyon is langyos emberi jogok hangoztatásával.”

A fentiekből levont következtetés „Burgenland” magyarjaira

is áll, avval a megszorítással, hogy még nagyobb veszedelem, és-
pedig a jelenlegi embertelen osztrák elnyomás miatt a teljes népi
megsemmisülés előtt állnak: „Az erdélyi magyar dolgozók kiált-
ványa bizonyították arra, hogy Erdély sokat szenvedett magyarjai-
nak csupán a magyar lélettéren belül van lehetőségük egy békés és
igazságos jövőhöz. Mi, az Erdélyi Világszövetségben tömörült
nemzeti érzésű és megalkuvásra nem hajlandó magyarok, továbbra
is rendületlenül valljuk és hirdetjük, hogy igazságos és végleges
megoldást csupán ERDÉLY VISSZATÉRÉSE képezhet a Kárpát-
ok medencéjének földrajzi, gazdasági és politikai egységébe, ahova
kultúrájánál fogva is beletartozik.”⁵⁵²⁾

„Bármilyen kicsi is területileg az 54 év óta Ausztriához csatolt
és ma Burgenlandnak nevezett országrészt, az elszakíthatatlan szer-
ves része a Kárpát-medencének, s így magyar! Magyar még akkor
is, ha a sovinszta osztrák politikának sikerült az ottani őslakos,
hun-avar-magyar-besenyő származású magyarokat jelentéktelen ki-
sebbséggé zsugorítani. Hiszen ennek az egyetlen szabadföldi ‚hazai‘
kis földdarabnak, amit csak 1920. óta neveznek Burgenl.-nak, hegyei,
 völgyei, vízei, pipacsos búzatáblái, gyöngyikés, kamillás rét-
jei, útszéli csárdái, gémeskútjai, gólyafészkes, tornácos falusi házai,
 ősi magyar múltról regélő várai, Versaillessel vetekedő kastélyai
 még 54 év után is mind, de mind magyar. Ha nem vigyázunk,
 újra be fog teljesülni végzetünk, mert ‚réalpolitikusaink‘ máris ás-
 sák harmadik trianoni sírunkat.”⁵⁵³⁾

Padányi V. történetíró (Ausztrália): „Megrablóinkkal való bé-
kés megegyezés és egy olyan revízió, amellyel a magyar nemzet
mint minimummal megelégedhetik, egymást kizáró fogalmak. Mi-
vel békés megegyezés olyan alapon, amellyel rabló és megrablott
megelégedhetnek, sem érzelmileg, sem technikailag nem lehetséges,
minden erőnkkel és minden akaratunkkal, minden tettünkkel és
minden érvünkkel, minden erőfeszítésünkkel egy kényszer-reví-
zióra kell felkészülnünk.”⁵⁵⁴⁾

Padányi gondolatmenetét fűzi tovább Csikménasági: „Ahogy
csak erőhatalommal tudták szétrombolni a Kárpát-medence ezred-
éves politikai egységét, azt ugyanúgy csak erőhatalommal lehet
majd visszaállítani. Éppen ezért nekünk, akik csak jogos magunkét
követeljük vissza, semmi közösködni, egyezkedni valónk nincs ve-
lünk, legfeljebb csak az egész világot fenyegető pánszláv boheviz-
mus elleni küzdelemben.” Ugyancsak Csikménasági az, aki pánsz-
láv huzamot von az argentinok és a magyarok követelése között:
„Ahogy a spanyolok és az argentinok, úgy mi, nemzetű ma-

gyarok — otthon és szerte a nagyvilágban, sem mondunk le semmiről. Visszaköveteljük 62 évvel ezelőtt elrabolt ősi földünk minden egyes rögét és idegen járomba hajtott, tervszerűen irtott véreinket.”⁵⁵⁵)

Czermann Antal lapszerkesztő, közíró (Ausztria és USA) meggyőződése, hogy „a magyarság a jelenleg B. néven osztrák kézben levő ezeréves magyar területről ma sem mondott le, s hogy türelemmel vár arra az időre, amikor Ausztriával, mint egymásra utalt, jó szomszédal a békés megegyezés útján rendezheti ezt a kérdést, amelyet a párizsi nagyok gyűlölete és rövidlátása Eris almája gyanánt dobott a két nép közé.” Az 1938. B.-Anschluß kérdésében az akkori magy. kormány álláspontját osztja: „Úgy tudom, ez volt a magyar kormány álláspontja Ausztriának Hitler által történt elfoglalásakor is. Hitler csapatai tudvalevőleg megállottak a történelmi Magyaro. határainál, s csak akkor vonultak be Burgenl.-ba, amikor a magy. csapatok megjelenése, bölcs előrelátásból elmaradt.”⁵⁵⁶)

Mi elvetjük a halogató politikát, és Csikménáságival egyetértésben, vétkes mulasztásnak tartjuk a kínalkozó alkalom elszalasztását. Egyik nemzeti jellemvonásunkkal, túlzott becsületességünkkel magyarázható, hogy a három napig szabadon hagyott B.-ot 1938. márciusában nem szállta meg az akkori magyar kormány.⁵⁵⁷)

Gábor Áron közíró is reménykedik a felszabadulás utáni Közép-Európa újjárendezésében, mert „a történelem tanúsága szerint a népek érdeke mindig és mindenhol megsemmisíti a papírmegállapításokat”. Az Angliában élő Lajossy Sándor szaktársa pedig bölcsen jelenti ki Nagy-Magyaró. területi épségének helyreállításáról, hogy az nem romantika, irredentizmus vagy revizionizmus többé, hanem valóságos nemzeti programunk: „Az igazság az, hogy Trianon és azóta minden visszaélés velünk szemben — a jelenleg szovjettel való függőségbe kényszerítettetésünk is — a többi világ-zűrzavarokkal együtt megoldást sürget, és ezt semmilyen kimagyarázással nem lehet elintézettnek tekinteni. . . Dicső múltunkhoz híven, jelenünk történelmi eseményei is arra figyelmeztetnek, hogy megalkuvás nélkül küzdeni kell elévülhetetlen jogainkért!”⁵⁵⁸)

Lassanként Németo. is kezd ébredezni, és kelet felől ege is kezd derülni. Nem kisebb személyiség, mint a bonni kormány ker.-szocialista belügyminisztere hozakodott elő a lengyelek által megszállt keletnémet területek visszacsatolásának kérdésével. Kijelentette, hogy a német területi kérdések tárgyalásánál nem lehet figyelmen

kívül hagyni az Odera és Neißé folyóktól K-re fekvő egykori német országrészeket.⁵⁵⁹) E történeti jelentőségű német revíziós nyilatkozat a magy. számúzetésben is élénk visszhangot keltett. Nánay Endre (USA) írja: „A fenti tükörből szemlélve a 60, illetve a háború utáni 40 évet, a tengelyszövetségért elszenvedett fél évszázadot, nemkülönben a német feltámadás szív-árványjeleit, nekünk, emigrációban élő magyaroknak el kell határoznunk, hogy minden vonalon felerősítjük hangunkat a bennünket ért kettős és durva igazságtalanság reparálásáért, különösen elszakított véreink érdekében. A két világháborúnak most már csak egy, sebeiből súlyosan vérző országa van: Magyarország,”⁵⁶⁰)

További amerikai magyar hangok: „Követelni kell azoktól, akik kötelezettségeikről megfeledeztek s így szétdarabolt nemzetünkért felelősséggel tartoznak. Ütnünk, vernünk kell a vasat, akkor is, ha hideg.” Szabadkai Sándor, clevelandi rádióműsor-szerkesztő, a Szabad Magyar Újságírók Szövetségének titkára írja: „Az országcsönkítés tényét nem tekinthetjük végleges, befejezett történelmi eseménynek. Mert TRIANON még van. Amíg változás nincs, a Trianon elleni harc mindig időszerű. A történelmi Magyaró.-ért folytatott közéleti munka nem tűri a belenyugvást, az alkudozást, a kiegyezést, a békességért imádkozó áhítatos semmittevést.”⁵⁶¹)

Kifogyhatatlan a szabadföldi revíziós megnyilatkozások listája. Külön vaskos kötetet töltene meg valamennyi derék honfitársunk, szervezetünk nevének, Trianon-ellenes szellemi tevékenységének felsorolása. A hazai politikai, fizikai és szellemi terror miatt csak a sorok között, félénken, homályos utalásokkal és ritkán merik megnevezni Trianont, mint pl. Ruffy Péter a Magyar Nemzet egyik 1978. számában. A „szocialisták” nemzetiségi politikájának csődjét Illyés Gy. is kifogásolja. Trianon magvetése így érlelődik a pártvonalas íróban: „Idáig jutott a nemzeti elfogultság. Ebben látom én (ha ezt a szellemet el nem űzik) a XX. szd. egyik nagy katasztrófáját.”⁵⁶²)

Olybá tűnik, mintha közel négy évtizednyi bűnös hallgatás után, a nyolcvanas években a pesti muszkavezetők is merészelnek Leninre hivatkozni Trianon kérdésében. Sajnos, csak hivatkozásról van szó, mert semmit sem tesznek „az imperialista (trianoni) diktátum ma is érezhető megrázkódtatása” ellen. Egyébként érdemes teljes egészében idéznünk Sükösd Mihályt: „Tény az is, hogy Lenin „imperialista diktátumnak” nevezte a trianoni békeszerző-

dést. További tény, hogy a trianoni, majd a párizsi békeszerződés iszonyú megrázkódtatást okozott a területében és népességében megcsonkított Magyarországon. Ennek a megrázkódtatásnak a hatása máig érezhető.” A nemzeti érzéseikért meghurcolt Csoóri Sándor hazai író még tovább megy, amikor a magyarságot korholó vádakért elhárítja a felelősséget: „Nézzük most már a Trianon óta eltelt időket: a tragikus számlák végösszege nem a magyarok lelkiismeretét terheli.”⁵⁶³)

Trianon bukása és vele nyugati végeink felszabadítása éppúgy be fog következni, mint a szovjet-bolsevista rémuralom megdöntése. Nem hiába rettegnek a hazai terrorlegények Ötvenhat árnyékától. Az önmaguk által is helyesen „felkelésnek” (t.i. a „forradalom” mindenképpen valótlan megjelölés) nevezett nemzeti ellenszegülés a magy. lelkek mélyén ma is ott lappang, és csak olaj kell a tüzre, hogy ismét lánggra lobbanjon. A nemzetet felszabadító és megújító hatalmas megrázkódtatás ugyanolyan következetességgel fogja elsodorni a mai jogtiprókat, moszkovita élőködőket, mint egykor a kurucok a labancokat, vagy a tizenkilences vitézek a bőrkabátos hóhérokat.

Ha már most a gazdasági életképesség szempontjából kezdjük elemezni B. helyzetét, akkor egyszerűen megdől a Trianon útját egyengető, Alt-Osterreich felé irányuló termelés v. a bécsi-gráci „konyhakert” bölcsessége. Több mint félszázados kísérletezés után a tart. második főembere, Soronics Ferenc, helyettes tart. főnök még mindig B. első számú problémájáért vonja felelősségre a politikai hatalmat gyakorló baloldalt: „Das Burgenland entgegen allen sozialistischen Behauptungen, wirtschaftlich noch immer keinen Anschluß an die übrigen Bundesländer gefunden hat.” Nyilatkozata tulajdonképpen a műtartom. gazdasági életképtelenségéről rántja le a leplet. A természet örök törvényei is visszaparancsolják abba a gazdasági és politikai egységbe, amelyből erőszakkal kitepték. A revízió tehát gazdasági szempontból is indokolt! (A Rohoncot sújtó trianoni csapásról másutt részleteiben szólnunk.)

A természeti törvények ereje, nem pedig a hazánkra kényszerített bolsevista rendszer vonzza — a Vasfüggöny ellenére is — B. népét Csonka-Magyaró. üzleteibe stb. Az élelmiszer és szórakozás hazánk mezőgazdasági adottságainál fogva, nem pedig a kommunista államkapitalizmus miatt olcsóbb hazánkban, amint ez utóbbi a bécsi vörösök napilapja híreszteli. Az ausztriai Lenin-fiúk most is szándékosan hallgatják el a történeti igazságot. Ugyanis

50-60 évvel ezelőtt, a vörösök által megvetett Horthy-korszakban, naponként ezrével lépték át az aknamezők és őrtornyok nélküli határt az ausztriai, főként „burgenlandi” bevásárlók. Akkoriban természetesen ú.n. kapitalista rendszer honolt hazánkban, és mégis sokkal szabadabban, könnyebben és tömegesebben virágzott az „Einkaufstourismus”. Az akkorihoz képest mennyiségileg és minőségileg is eltörpül a mai egyéni határforgalom. Mégpedig azért, mert a trianoni korszakban nyoma sem volt bármilyen mesterséges határzárnak. Mindenekelőtt a két háború közti határátkelőhelyek sokszorosán nagyobb száma szembetűnő. Amíg a mostani aknási-tott, tornyokkal és vérebekkel őrzött Vasfüggönyön mindössze öt ponton kísérlehető meg az átkelés, addig pl. a szentgotthárdi járás tízszer rövidebb — 14 kilométeres szakaszán — ugyancsak öt hiv. átkelőhely állt a trianoni határmenti lakosság rendelkezésére, a mai egyetlenegy közúti átkelőhellyel szemben. De nemcsak az átkelőhelyek sűrűsége, hanem a határátlépés rendszeti előfeltételeinek emberséges, egyszerű volta is a kisemberek érdekeit szolgálta. A Trianon által kettéválasztott helyi lakosok könnyen beszerezhető arcképes igazolvánnyal léphették át a mesterséges határt, nem volt szükségük vízumra, sem hosszú kérdőívre, még kevésbé időt rabló várakozásra, mint ma, a géppisztolyos határőrség goromba vizsgálatánál. Ott volt aztán a „kettős birtokosok” ma teljesen megtagadott, egykori kedvező jogállása: a trianoni határon túli földjeiket akadálytalanul és rendszeti túlkapasok nélkül, szabadon művelhették. Az idősebb „burgenlandiak” mai napiglan is áradozva emlékeznek vissza azokra az „aranyidőkre”, amikor rendszeresen, törvényes úton vásárolhattak főként hentesárut a magyar oldalon. A bécsi üzletemberek tehergépkocsijai minden korlátozás nélkül jöhettek a magyar falvakba olesó barackért, szilváért, szőlőért stb. Nem tiltották ki őket, amint azt ma a kommunista diktatúra teszi. Végül szólunk kell az élelmiszer-csempészetéről is. Bármennyire is törvényellenes volt, végeredményben a „burgenlandiak” javára szolgált. Egyik népszerű formáját azok a csempészek gyakorolták, akik kerékpárjukon százával-ezrével szállították a magy. tojásokat B.-ba. A régebbi idők csempész-romantikáját csaknem négy évtized óta a bolsevizmus minden emberi mozgást üldöző halálos terrorja váltotta fel a Vasfüggöny mentén.

Külföldi tárgyilagos kutatók sem titkolják, hogy a trianoni határ megvonásával jóformán mindenfelé Ausztriának kedveztek. Habár Burghardt csak felületesen érinti ezt a problematikát, mégis rögtön észreveszi, hogy a határt főként Magyarok hátrányára jelöl-

ték ki. Hangoztatja, hogy Rohoncot a Felsőőrsgel, továbbá a felsőpulyai járást Magyaró.-nál kellett volna hagyni.⁵⁶⁴) Prof. Burghardt e területek magy., illetve horvát többségű lakossága miatt hibáztatja az elcsatolást. Való igaz, hogy a horvát kisebbségnek fajilag-nyelvíleg semmi köze a germánokhoz, miért követelték és csatolták el tehát az általuk lakott községeket, amelyek Soprontól délre a trianoni határ mentén húzódnak. De tört. v. gazdasági okok sem indokolták elszakításukat.

A területi revíziókat ellenzők okosabban tennék, ha figyelmüket Ausztria déltiroli kérdésére fordítanák. Az olaszok 1977. nagyvonalú autonómiaja egyelőre levette Dél-Tirolt a napirendről, mégis helyénvaló leszögezni, hogy eredményhez az osztrák részről kifejtett, hosszas külügyi tevékenység vezetett.⁵⁶⁵)

A revíziós törekvéseknek mindenkor útmutatóul szolgálhat Prónay példaképe. Csak jogos tulajdonát védte az osztrák rablókkal szemben, ezért sem erkölcsileg, sem jogilag nem vétkezett. A tolvajjal szembeni védekezést sem az emberi, sem az isteni törvény nem tiltja. Ha az okos szó nem használ, fegyverekhez kell nyúlani.

A magy. haza területi épségének eszménye tovább él a magyarság tömegeiben. A magy. nemzet összetartozásának határokon túl is élő tudata B. térségére is vonatkozik: „Aber die ungarische Nation blieb sich der Zusammengehörigkeit über alle Grenzen hinweg unbeirrbar bewußt.”⁵⁶⁶) Egyedül vagyunk. Az egyetlen, amit tehetünk, a kitartó, következetes, megalkuvás nélküli felvilágosítás magunk között és kifelé egyaránt. A tétel egyszerű, de súlyos: visszakövetelni jogos tulajdonunkat. Ne tétovázzunk, mert a világ legszörnyűbb igazságtalanságának jóvátételét magunknak kell szorgalmazni. Jogos követelésünket érvényesíteni kell a világ törvényszéke előtt. Csak nem fogunk meghátrálni a rettegő mozaik-államok örömeire? Ők a tolvajok, mi az elidegenített hajlékunkat, ősapáink vérrel-verejtékkel áztatott földjét pereljük vissza tőlük. Amint az egyéni magán-, úgy a nemzeti köztulajdont sem hagyhatjuk bitangok birtokában.

A szabad magyarság egyik elsődleges kötelessége a revíziót a jó gazda gondosságával állandóan napirenden tartani. Kövessük Mindszentyt, aki egyetlen barázdáról sem mondott le. Az utókor áldani vagy átkozni fog bennünket. A kishitűek, a közömbösök és kétkulacos gáncsoskodók figyelmébe ajánljuk ellenségeink idekint megjelenő sajtóját, könyveit. Olvassuk a társemigrációk nyelv-

vén az ellenünk irányuló szüntelen izgatást, történethamisítást. Figyeljünk fel a térképeiken is körvonalazott, további magy. területeket kihatósító terveikre.

*... S véd meg karszti földedet,
Az t a pár négyzetméternyi földet ...
De azt aztán foggal, tíz körömmel,
Démoni dühvel és örült örömmel —
AHOGY LEHET ... (Reményik)*

29. OSZTRÁK JELIEM ÉS BÜNOSSÉG

Becsület és önérzet nélkül sem az emberek, sem a népek nem élhetnek. Isten igazságos és bünteti a mulasztókat. (Mindszenty)

A legtöbb XX. szd.-i osztrák pártpolitikusra, írástudóra vonatkoztatható Mikszáth Kálmán tót papságot feddő intelme: „Maguktól el kellene tiltani a tintát... Mert maguk mindent meghamisítanak. Jaj, szegény történelmünk.”⁵⁶⁷)

Osztrák jellemvonások kutatása során először is saját véleményükre vagyunk kíváncsiak. Abraham A Sancta Clara, a XVII. szd. II. felében és a XVIII. szd. elején Bécsben élt híres hitszónok, udvari pap és író, nem rejtette véka alá mondanivalóját. A szószékről ostromozta kora erkölcsi kihágásait. A mai ú. n. szólásszabadság csupán torz mása az akkori nyílt vélemény nyilvánításának. A 300 év előtti szerzetes, súlyos következmények nélk., ma aligha döröghetné a hívek felé: „Einen Oesterreicher vom Sauffen, einen Juden vom Betriegen, einen Böhmen vom Lügen... zu bekehren, den lass ich seyn ein Bidermann, der solche Leut bekehren kann.”⁵⁶⁸)

A három évszázados önjellemzéssel állítsuk szembe egy mai bécsi kesergését: „Ich bin jetzt wieder daraufgekommen, daß ich in Wien nicht leben kann, obwohl ich das 18 Jahre übte. Die Menschen sind falsch, gar nicht charmant, die Stadt morbid und vor allem: es geht hier nicht den geraden Weg.” (Löwitsch Klaus filmszínész nyilatkozata a bécsi KURIER c. napilap 1975. okt. 11. sz.-ban.) Amilyen ködös, felhős Bécs ege, ugyanolyan egyhangú, sőt unalmas az osztrákok természete. Úgyannyira, hogy nemcsak a

napisajtó, hanem a televízió is foglalkozik ezzel a kérdéssel. 1976-ban minden rendű és rangú polgár véleményét juttatta kifejezésre a „Sind wir fad und schläfrig?” c. bécsi televíziósadás.⁵⁶⁹⁾

Az évek múlásával újból és újból foglalkoztatja a közvéleményt a bécsiek „morbid” életszemlélete. 1980. Halottak Napjának előestéjén Bécs másik népszerű napilapja, a Kronen Zeitung ekként kesereg: „Der ganze sensible Ritus um das Sterben ist der Spiegel einer Geisteshaltung, der zeigt, daß Todesangst, Todessehnsucht u. Todeserdrängung das eigentliche Leben der Wiener sind.” Majd a bécsi néplélek „mindennek vége” szemléletét juttatja kifejezésre: „Wien weltweit als überaltet betrachtet wird, als Stadt des Morbiden u. als Stadt des 'is eh alles wurscht, is eh alles hin.”⁵⁷⁰⁾

Az elfogulatlan külföldiek megfigyelése sem hízelgőbb. Az aradi akasztás és Haynau vérengzése arra készítette Palmerstont, a brit kormány fejét, hogy megbélyegezze Ausztriát: „Az osztrákok valóban a legnagyobb vadállatok azok között, akik valaha a civilizált ember meg nem érdemelt nevére igényt tartottak. Kegyetlenkedéseik csak az afrikai és haiti négerfajok eljárásához hasonlíthatók.”⁵⁷¹⁾ Kortársunk, az amerikai Johnston William M., az osztrák történelmi díj nyertese, a magyarokkal összehasonlítva, új oldalról jellemzi az osztrákokat: „Austrians — as distinct from Hungarians — suffered feelings of inferiority.”⁵⁷²⁾ Köztudomású, hogy a kisebbségi érzés hamisságot, búskomorságot, gyűlölködést vált ki és általában az alattomos természet velejárója. A Johnston és Löwitsch-féle jellemvonás Fürst Clary-Aldringen megfigyeléséből is következtethető: „Übrigens neigen ja viele Slawen zur Schwermut. Man muß nur den Gesang böhmischer Bauernmädchen beim Einbringen der Ernte gehört haben um das zu wissen.”⁵⁷³⁾ A tömegesen betelepült szlávok is növelték a kishitű, rosszkedélyű és akaratú bécsiek számát! kiüt rajtuk az ősök, a csehek jelleme. 1900-1918 között Bécsben az osztrák miniszterek, illetve közalkalmazottak egyötöde cseh volt. Ugyanakkor százezer főnyi cseh lakosságával (Prága után) Bécs a második legnagyobb „cseh város” volt.⁵⁷⁴⁾ A szláv erőszak mindig szívesen látott szövetséges volt bécsi körökben, fent és lent egyaránt, természetesen magyarelles éllel. Gondoljunk csak a csehek, horvátok fegyveres bevetésére, a szláv telepítésekre, a csehek burgi szerepére, hogy aztán a Habsburg-ház tagjai kidolgozhassák hazánk felosztását.

Az ált. jellemvonások gyakorlati megnyilatkozása végigvonul az osztrák történeten. Mint az emberiség, a szocialista egyenjogúság bajnokait emlegetik magukat, ugyanakkor állítólagos super-

demokrata létükre, történeti ítéletükben az 1867. magy. kiegyezésért, ami amúgyis csak részben adta vissza Magyarok függetlenségét és alkotmányos jogait, a magyarokat marasztalják el.⁵⁷⁵) Kifogástalanul dokumentált, a világtört. által is rögzített tény, hogy a magyar kormány ellenzésére, osztrák körök és öttucatnyi cseh tábornok nyomására jött létre az I. v.h.-t elindító hadüzenet.⁵⁷⁶) Az I. v.h.-t kirobbantó pánszláv-szab.-kőműves szövetségnek egyik jellegzetesen osztrák természetű szekértolója Redl Alfréd, az osztrák-magy. monarchia kémelhárító főnöke volt, aki az összes hadititkot kiszolgáltatta az oroszoknak. Nélküle sohasem sikerült volna, a már említett cseh tábornokokkal erősen befolyásolt osztrák hadvezetésnek rászedni Ferenc Józsefet.⁵⁷⁷) 68 évig tartó uralkodása alatt a bécsi Prof. Ringel szerint: „hat in dieser überlangen Zeit keine einzige konstruktive Idee gehabt, keine einzige! Mit der zwangsneurotischen Pedanterie einer Maschine ist er am Schreibtisch gesessen . . .” Hétven évvel ezelőtti bűnös hadüzenetével többszörösen kegyetlenebb sírásója volt hazánkknak, mint Ausztriának. Mindazonáltal minket igazol a bécsi egyet. tanár elmarasztalása: „Es ist doch überhaupt kein Zweifel, daß dieser Mann vor allen anderen der Totengräber Österreichs war!” (PRO-FIL, Bécs, 1984. ápr. 16. sz., 83. old.)

B. rövid történetében máris véres nyomot hagyott a bécsi jellemet sugárzó lumpenproletárok pártpolitikája. Amíg az ezeréves magy. múltban soha, addig már ötévi osztrák megszállás után véres pártpolitikai összetűzésre került sor Somfalván. Ebben a Vasfüggöny melletti faluban 1927. jan. 30-án a marxisták által megtámadott frontharcosok okozta fegyveres beavatkozásnak két halálos (egy felnőtt és egy 8 éves kisfiú) és öt sebesült áldozata volt. Az esetnek további súlyos hullámverései a baloldaliak zendüléséhez, vandalizmusához és végül a bécsi igazságügyi palota felgyújtásához vezettek. A bécsi austro-marxisták dühöngése 80 ember életét oltotta ki, több száz sebesülést okozva.

Csak a tájékozatlanok és felelőtlenek között akadhatnak olyanok, akik Ausztria elmarasztalását hálátlanságnak tartják. Sajnálkozás helyett inkább arra a végzetes hadüzenetre kellene gondolniuk, amellyel — két emberöltővel ezelőtt a bécsi államférfiak és császáruk — nemzetünket akarata ellenére, szörnyű háborúba és mai napig tartó mérhetetlen szenvedésbe sodorták. Amikor aztán a reánk kényszerített négyéves háborút túlzott magy. becsületességgel és hősiességgel végigküzdöttük, hullarablók módjára, az osztrákok is jelentkeztek az országcsonkításnál.

Súlyosan tévednek az austro-marxisták, ha azt hiszik, hogy a hallgatásra ítélt magy. nemzet zsákmányolásukat már elfeledte. Nincs a világon olyan erkölcsi szabály, amely a fegyvertárs meg-
rablása alól felmentést adna. A „Landnahme” jogosságát (a győz-
tesek ítéletével) igazoló ködhintés sem döntheti meg a történeti té-
nyeket és az erkölcsi követelményeket. E helyt is emlékeztetünk
arra, hogy Renner elvtárs, a későbbi osztrák kancellár és elnök volt
az, aki már 1899-ben kiadott könyvében fejtegette azokat a köve-
teléseket, amelyek húsz évvel utóbb a szövetségesek „béke-konfe-
renciája” elé tárva, a nyugati végek elcsatolásához vezettek.⁵⁷⁸⁾

Az osztrák utonállók rablását nemcsak Renner, hanem kevésb-
bé ismert pángermánok is szorgalmazták, jóval a „wilsoni pontok”
és a győztesek béke-parancsai előtt. Scheicher J. képviselő a bécsi
Reichsrat-ban elhangzott 1905. felszólalása keretében követelte:
„den ganzen westlichen Teil von Ungarn u. den südlichen Teil, der
von Germanen besiedelt ist.” Ugyanilyen szellemű tömörülés volt
a Verein zur Erhaltung des Deutschtums in Ungarn 1907. alapítása
Bécsben, Meidlinger G. (Boldogasszony, Moson vm.) és a cseh szár-
mazású Patry J. bécsi tanító által. Ugyanott jött létre 1913-ban
ennek az egyesületnek Deutsche Landsleute aus Ungarn nevű fiókja
a Barátudvarból (Moson vm.) elszármazott Polz T. vezetésével.
Közben a bécsi sajtóhadjárat is megindult a pángermanista köve-
telések szolgálatában. A bécsi Alldeutsches Tagblatt 1906. jún. 17.
sz.-ban jelent meg Patry J. Westungarn zu Deutschösterreich c.
cikke, amelynek írására magy.-gyűlölete ösztönözte. Sajat maga
büszkén vallja, hogy már az anyatejjel szívta magába ezt az oszt-
rák-szláv „erényt”. Visszaemlékezéseiben t.k. ez áll: „Az anya-
tejjel szívtam magamba a ravasz csehek nemes gyűlölködését.”⁵⁷⁹⁾
Meidlinger G. a bécsi Reichspost 1906. szept. 1. sz.-ban követelte
a nyugati magy. területek Anschluß-át. Nincs hát osztrák ártat-
lanság, még kevésbbé felmentés a bűnösség alól!

A magyarság a jögos magáét követeli vissza, amazok viszont
olyan területet bitorolnak, amit vis major, azaz erőszakos nyomás
hatása alatt kellett átengednünk. A II. v.h.-t követően magyarok
százazeinek útja vezetett Ausztrián keresztül a szabadság felé. Az
ötvenhatos felkelés hasonló, de méreteiben jóval kisebb menekülési
hulláma is nyugati szomszédunk felé irányult. E menedékjog sem-
mi esetre sem tekinthető jóvátételnek. Távol áll tőlünk a befoga-
dás humánus voltát és erkölcsi jelentőségét kétségbe vonni, de pár
vagon krumplióért még nem mondhatunk le ezeréves jussunkról.
Néhány évtizeddel előbb mi magyarok is segítettünk az éhező Bé-

csen. A magyarok által díjtalanul feljárnlott élelmiszer vonat-
számra érkezett az I. v.h. sújtotta osztrák fővárosba.⁵⁸⁰⁾

Vessük össze elfogulatlanul az osztrák-magyar „tartozást és kö-
vetelést” a történelem folyamán. A magyarnak sohasem volt hó-
dító szándéka. A X. szd. első fele is — amikor a magyarok kato-
nai fölénye egyedülálló volt Európában — erről tanúskodik. Vi-
szont az osztrák-germán törekvés, a Drang-nach-Osten szellemé-
ben, kezdettől fogva a magyarok leigázása volt. Ma pedig egy-
oldalúan a magyarok kegyetlenkedéseiről értekeznek, holott ők
sem voltak különbek! Emlékeztessük a bajoroktól származó oszt-
rásokot, hogy a lech-mezei vereség után őseik milyen „civilizált
keresztényeknek” bizonyultak: „But few of whom (t.i. magyarok)
escaped to their country, almost the whole of the fugitives being
slain or hunted down like wild beasts by the Bavarian peasants.
The adherents of the adverse party were mercilessly punished by
Henry of Bavaria, who caused them to be buried alive or burned
in beds of quicklime. Herold, bishop of Salzburg, was by his order
deprived of sight & patriarch Lupus of Aquileia met with still
more wretched fate.”⁵⁸¹⁾

Írott források, oklevelek és krónikák tanúsítják, hogy két Fri-
gyes nevű uralkodójuk különösen a zsarolás terén tűnt ki. II. Fri-
gyes a tatárok-üldözte IV. Bélát csalta kelepécebe, hogy (rövid
időre) megkaparintsa a nyugati végeket, III. Frigyes pedig a Szent
Korona elrablásával csikart ki Mátyás királytól b. uradalmakat.
II. v. Harcias Frigyes még a tatárjárást is jó alkalomnak tartotta,
hogy utonálló módjára megszarolja és kirabolja a magy. királyt.
A tatár elől menekülő IV. Béla Pozsonyban keresett menedéket,
amikor az osztrák herceg meghívása érte. A mit sem sejtő magyar
királyt sikerült félrevezetnie. Nem elégedve meg a három határ-
széli vármegye kicsikarásával, tovább zsarolta IV. Bélát. A pénz-
éhes II. Frigyes, miután IV. Bélát összes kincseitől megfosztotta,
ráadásul még rabságba is vetette. A bécsi tört.-író szavai az alat-
tomos osztrák lelkületet fejezik ki, amikor ezt a banditizmust az
ártatlanság mázával igyekszik bevonni: „Ein skrupelloser Real-
politiker wie er konnte eine solche Gelegenheit unmöglich verstrei-
chen lassen, ohne sie für seine Zwecke auszubeuten. Er zwang den
Ungarnkönig zu einem Vertrage, über den wir allerdings nicht
genau unterrichtet sind.”⁵⁸²⁾

Az osztrák-germán betörések a mohácsi vészig főleg anyagi
kárt okoztak, de a töröktől szorongatott nemzet nem kerülhette el
az osztrák rabigát. A mohácsi vést követő török-osztrák sanyar-

gatásokat ma már egyes nagynémet szerzők is tárgyilagosabban kezdik szemlélni. Krüger Horst így ír rólunk 1975-ben: „Die Geschichte dieses Volkes war eine immerwährende Leidensgeschichte. Während Paris u. Rom, Wien u. London trotz aller Kriege historisch-organisch heranwachsen konnten, wurde Budapest immer wieder erobert, gestürmt, geplündert, in Brand gesteckt. Zum letztenmal brandte es 1956. Trotz türkischer Steuereintreiber u. österreichischer Gendarmen, trotz faschistischer Gestapo u. Stalins Geheimpolizei, sie übten sich in der Kunst des Überlebens.”⁵⁸³⁾

A bécsi Burg koronás fejéről a török hódoltság magyarjai is hallottak egyet-mást. Ezek a szállongó hírek korántsem voltak kecsegtetőek, miértis a török rabigában szenvedő nép nem vágyakozott a Habsburg kir. után. Nem róhatjuk meg azokat a magyarokat, akik elkeseredésükben keresték a kiutat, a továbbléleli lehetőséget. Hogy aztán útkeresésük csöbörből vödörbe juttatta őket, arról sem tehettek. Ilyen kétségek közepette érthetővé válik a nyugati történész megfigyelése: „Many of the Hungarians who found themselves under Austrian rule preferred Turkish hegemony, under which they had enjoyed considerable autonomy & religious toleration.” Ugyanez az amerikai Cameron rámutat a Habsburg-osztrák vonal ellenünk elkövetett legnagyobb vétkére, az idegenek betelepítésére is: „Leopold further weakened Hungarian resistance by making grants of empty land in the newly won territories to NON-Magyar nobles & by promoting the settlement there of German & Slavic peasants.”⁵⁸⁴⁾ Olyan területeket osztak el tőlünk, amelyek színmagyar népét a török irtotta ki. „Hiszen egyedül a XVI. szd.-ban rabszolgaságba hurcolt magyarok száma felülmúlja a félmilliót.”⁵⁸⁵⁾

A germanisták által nyugati érdemként elkönyvelt török alóli felszabadításnak árát is többszörösen megfizette a magy. nép: közvetlen anyagi és személyi szolgáltatással, közvetve pedig a birtokelkobzások és az országot később Trianonban szétszaggató idegenek betelepítése által. A von. tört. részleteket csak dióhéjban és elfogulatlan nyugati szemléletben mutatjuk be. Anyagiakban és személyes hozzájárulásokban tetemes értéket sejtett a történész egyetlen mondata: „For almost 30 years after 1683 Habsburg armies lived off the land while ‚liberating‘ Hungary from the Turks.”⁵⁸⁶⁾ Az i.v. részleteket Macartney így ecseteli: „44,000 of the 60,000 soldiers which consisted the Imperial Army were quartered in Hungary, which the military commissioners in charge of them bled white for their maintenance.”⁵⁸⁷⁾ A „liberating” szót az angol

szerző is idézőjelbe teszi, mert az nem Magyaro. felszabadítását, hanem Ausztria gazdasági és politikai érdekeinek érvényesítését célozta. A rejtett célok hamarosan beigazolódtak azáltal, hogy a felszabadított magy. területeket gyarmatként kezelték. Mindazonáltal az osztrák túlkapások nem voltak újkeletűek a török kiűzésekor, csupán fokozódtak. Annak bizonyosságául, hogy már annak előtte is szabad prédának tekintették a magyarok földjét, álljon itt az alábbi szomorú pillanatfelvétel: „Montecuccoli és a keresztény hadak Szombathely körül telepedtek meg e vidék borzasztó csapásául, mert nemcsak a föld népének és az uraknak házait kirabolták, hanem még a templomokat is és számos falut felgyújtottak.”⁵⁸⁸⁾

Hogy a török felszámolása nem a magyarság kedvéért történt, abból is következik, hogy csak nagy késéssel (emlékezzünk Zrínyire és az ú.n. Wesselényi-féle összeesküvésre) akkor került reá sor, amikor már Bécs és a Habsburg trón is veszélyben forgott. A császári katonai beszállásoknál és háborús költségeknél is sokkalta borzalmasabb volt a máig is súlyos nyomokat hagyó földbirtok-politika. Már az ú.n. Wesselényi-féle összeesküvés 2000 vádlottja közül is háromszázan Lobkowitz herceg bosszúja által vesztették el földbirtokukat. Íme az osztrák megtorlás, Prof. Macartney fogalmazásában: „Now Ferdinand's minister, Lobkowitz organized reprisals on the grand scale. Three hundred noblemen lost their estates.”⁵⁸⁹⁾ Mindez csak kezdete volt az akkori félszázados magyarirtó osztrák bosszúpolitikának. A bécsi magyarüldözők névsorából csak az élenjárókat nevezzük meg. Kollonich Lípót bécsújhelyi püspök terve szerint Magyaro.-t először szegénynyé, aztán katolikussá, végül németté kell tenni. Carafa csász. tábornok vérengzésének 22 ártatlan debreceni civis is áldozatul esik. Lefejezésüket szörnyű kínzás előzi meg. Eperjesi véstörvényszéke előreveti árnyékát Aradnak és a Bach-korszaknak. Századunk elején az osztrák természet Ferenc Ferdinánd trónörökösben domborodott ki, aki féktelenül, úgyszólván örvongve gyűlölte a magyarokat. A b. elvtársak is gyakorolják azt a gyűlölködést, amit a tót Kollár lutheránus lelkész a múlt szd. első felében tanúsított a magyarokkal szemben. Kortársa, a szabadságharcos Horváth Mihály, neves történészünk jellemzése és a jelenlegi megszállók magyarellessége közti párhuzam ma is fennáll.⁵⁹⁰⁾

Mivel a bécsi Burg Magyaro.-t a „jure belli” alapján háborús zsákmánynak tekinti, az 1690. hírhedt Neoaquistica Commissioval felülvizsgálja a török uralom alól felszabadult földbirtokok

jogcímét. Az ősi magyar tulajdonjog megszüntetése és a vele járó birtokfosztás a tulajdonképeni célja. Ilyen ármánnyal juttatja Bécs idegen udvaroncainak az ősi magy. földet. Azonos sérelem éri a földnélküli jobbágyokat, akiket az erőszakos szerbek, valamint germán telepesek birtokba helyezésétől semmiznek ki. „Az osztrák kormányzat célja azonban éppen a magyarság gyöngítése, sőt a föld színéről való eltüntetése volt. Fegyverrel űzték el a saját földjét visszafoglalni jövő magyarságot.”⁵⁹¹⁾

A magy. nép sorvasztása céljából telepítették le a szerbeket, a germánokat, és osztogatták kegyenceiknek az őshonos magy. nemesek jogos tulajdonát. Nem szándékunk elhallgatni a tényleges osztrák-germán érdemeket, de azt sem, hogy: „It was the Magyars who suffered the most seriously. For almost three and a half centuries Hungary had been the frontier of western Christendom against the Turks. Even in her 160 years of desolation, Hungary remained the principal bulwark of Europe against the Turks.”⁵⁹²⁾

A Trianonhoz vezető Habsburg-osztrák nemzetiségi és telepítési politika az angol-amerikai történészeknek is állandóan visszatérő témája: „The vacuum left by the Turkish withdrawal was filled by Austria, but not without strong Hungarian national opposition.”⁵⁹³⁾ Prof. Macartney pedig számarányban is kifejezi a magyarok Habsburg-gyűlöletét: „Three Hungarians out of four had now reached the stage of regarding the Habsburgs and Austria as their mortal enemy.”⁵⁹⁴⁾ Tanulmányunk tárgya szempontjából különös figyelmet érdemel Adams Dunántúlra von. észrevétele: „Vienna also systematically planted NON-Magyar colonies in Pannonia.”⁵⁹⁵⁾

Rákóczi pro-patria-et libertate, néplélekből fakadó szabadságharca, sajnos, elbukott. Ugyanúgy Kossuthé is. „Gyűlölet volt napirenden”, írja Holzer Hans is. Mint közülük valónak adjuk át neki a szót az osztrák bosszú és féktelen vérengzés érzékeltetésére: „Valóságos vérfürdő következett. Ezerhét-hatvanöt tisztet és polgári személyt sújtottak hosszú lejáratú börtönbüntetéssel, száztizennégyet pedig kivégeztek. Mindez természetesen a császár tudtával történt. 1849. és 1867. között Magyaro.-t mint meghódított tartományt kezelték.” Akadtak ugyan osztrákok is, akik megelégték a kegyetlenkedést és mérsékletre intették a császári vezető köröket, de szavuk meghallgatásra nem talált. Schwarzenberg herceg, a Burg első minisztere így válaszolt az ilyen okvetetlenkedőknek: „Let's do a little bit of hanging instead.” Oly nagyfokúra

duzzadt már az osztrák vérbosszú, hogy I. Miklós orosz cár is kénytelen volt ismételten tiltakozni olyan magyar honvédtisztek kivégzése ellen, akik békésen megadták magukat.⁵⁹⁶) „1849. nyarán — írja Cameron — az oroszok csatlakoztak Haynau, a hiéna esapataihoz, hogy lerohanják és leigázzák a magyarokat. Haynau tábornok — kegyelem ellenére is — brutális módon kivégeztette a magyar vezetőket.”⁵⁹⁷)

Az osztrák várbörtönök embertelen bánásmódja elevenedett fel az ausztriai internálótáborokban, mint pl. Thalerhofban. (Jelenleg Grác rep.-tere.) Johnston W. M. könyvéből tudjuk, hogy „1914. augusztusában minden nemű és korú lengyelt, szerbet az üdülőhelyekről elhurcolva bebörtönöztek anélkül, hogy hozzátartozóikat értesítették volna. Előkelő lengyel nőket kényszerítettek arra, hogy röhögő katonák sorfala előtt meztelenül fürödjenek, ugyanakkor szláv papokat illemhelyek tisztítására fogtak be. Osztrák örök csupa szórakozásból ütlegelték azokat a brit polgári személyeket, akik képtelenek voltak előteremteni azt a megvesztegetési díjat, aminek ellenében a házi fogság kedvezményeit élvezheték volna.”⁵⁹⁸)

Soha a történelem folyamán nem mutatkozott meg olyan tömegesen az osztrák képmutatás és alattomoság, mint a II. v.h. befejezésekor. Jóllehet, leírhatatlan lelkesedéssel, önkéntesen csatlakoztak a hitleri Németo.-hoz, az összeomlások mindenki ártatlan demokratának vallotta magát. Még élénken emlékszünk az 1938. Anschluß-ra és a nagyvenőtös összeomlásra. Felső tanúi voltunk az osztrák rádiók és hírlapok „örök boldogságtól” sugárzó tudósításainak. „Le 14 mars 1938, Hitler fit une entrée triomphale à Vienne . . . il fut accueilli par 200,000 personnes.”⁵⁹⁹) Hitler diadalmas bevonulását Dr. Innitzer Theodor bíboros érsek „rendeletére harangzúgás kísérte és az osztrák szavazók 99,73 %-a igennel foglalt állást az Anschluß mellett.”⁶⁰⁰) Seton-Watson pedig így emlékezik vissza: „Cardinal Innitzer had the Swastika flown, the graceful spire of St. Stephen's Cathedral & the Archbishop of Canterbury read in the House of Lords a letter received from a friend in Vienna describing how wonderful the New Order was.”⁶⁰¹) Igen, világszerte feljegyezték, hogy 1938. április 10-én 99,73 %-os egyhangú osztrák szavazatot kapott Hitler. Fűzzük hozzá még azt is, hogy kényszer nélkül, titkosan szavazhattak, vagyis őszinte véleményüknek adtak kifejezést. Mindössze 12 000 nemleges szavazatot adtak le az egész országban.⁶⁰²) „Hitler führte am 12-13. März 1938 den von der ganzen Mehrheit der Bevölkerung begrüßten An-

dést. További tény, hogy a trianoni, majd a párizsi békeszerződés iszonyú megrázkódtatást okozott a területében és népességében megcsonkított Magyarországon. Ennek a megrázkódtatásnak a hatása máig érezhető.” A nemzeti érzéseikért meghurcolt Csoóri Sándor hazai író még tovább megy, amikor a magyarságot korholó vádakért elhárítja a felelősséget: „Nézzük most már a Trianon óta eltelt időket: a tragikus számlák végösszege nem a magyarok lelkiismeretét terheli.”⁵⁶³)

Trianon bukása és vele nyugati végeink felszabadítása éppúgy be fog következni, mint a szovjet-bolsevista rémuralom megdöntése. Nem hiába rettegnek a hazai terrorlegények Ötvenhat árnyékától. Az önmaguk által is helyesen „felkelésnek” (t.i. a „forradalom” mindenképpen valótlan megjelölés) nevezett nemzeti ellenszegülés a magy. lelkek mélyén ma is ott lappang, és csak olaj kell a tüzre, hogy ismét lánggra lobbanjon. A nemzetet felszabadító és megújító hatalmas megrázkódtatás ugyanolyan következetességgel fogja elsodorni a mai jogtiprókat, moszkovita élőködőket, mint egykor a kurucok a labancokat, vagy a tizenkilences vitézek a bőrkabátos hóhérokat.

Ha már most a gazdasági életképesség szempontjából kezdjük elemezni B. helyzetét, akkor egyszerűen megdől a Trianon útját egyengető, Alt-Osterreich felé irányuló termelés v. a bécsi-gráci „konyhakert” bölcsessége. Több mint félszázados kísérletezés után a tart. második főembere, Soronics Ferenc, helyettes tart. főnök még mindig B. első számú problémájáért vonja felelősségre a politikai hatalmat gyakorló baloldalt: „Das Burgenland entgegen allen sozialistischen Behauptungen, wirtschaftlich noch immer keinen Anschluß an die übrigen Bundesländer gefunden hat.” Nyilatkozata tulajdonképpen a műtartom. gazdasági életképtelenségéről rántja le a leplet. A természet örök törvényei is visszaparancsolják abba a gazdasági és politikai egységbe, amelyből erőszakkal kitepték. A revízió tehát gazdasági szempontból is indokolt! (A Rohoncot sújtó trianoni csapásról másutt részleteiben szólunk.)

A természeti törvények ereje, nem pedig a hazánkra kényszerített bolsevista rendszer vonzza — a Vasfüggöny ellenére is — B. népét Csonka-Magyaró. üzleteibe stb. Az élelmiszer és szórakozás hazánk mezőgazdasági adottságainál fogva, nem pedig a kommunista államkapitalizmus miatt olcsóbb hazánkban, amint ez utóbbi a bécsi vörösök napilapja híreszteli. Az ausztriai Lenin-fiúk most is szándékosan hallgatják el a történeti igazságot. Ugyanis

50-60 évvel ezelőtt, a vörösök által megvetett Horthy-korszakban, naponként ezrével lépték át az aknamezők és őrtornyok nélküli határt az ausztriai, főként „burgenlandi” bevásárlók. Akkoriban természetesen ú.n. kapitalista rendszer honolt hazánkban, és mégis sokkal szabadabban, könnyebben és tömegesebben virágzott az „Einkaufstourismus”. Az akkorihoz képest mennyiségileg és minőségileg is eltörpül a mai egyéni határforgalom. Mégpedig azért, mert a trianoni korszakban nyoma sem volt bármilyen mesterséges határzárnak. Mindenekelőtt a két háború közti határátkelőhelyek sokszorosán nagyobb száma szembetűnő. Amíg a mostani aknási-tott, tornyokkal és vérekekkel őrzött Vasfüggönyön mindössze öt ponton kísérlehető meg az átkelés, addig pl. a szentgotthárdi járás tízszer rövidebb — 14 kilométeres szakaszán — ugyancsak öt hiv. átkelőhely állt a trianoni határmenti lakosság rendelkezésére, a mai egyetlenegy közúti átkelőhellyel szemben. De nemcsak az átkelőhelyek sűrűsége, hanem a határátlépés rendszeti előfeltételeinek emberséges, egyszerű volta is a kisemberek érdekeit szolgálta. A Trianon által kettéválasztott helyi lakosok könnyen beszerezhető arcképes igazolvánnyal léphették át a mesterséges határt, nem volt szükségük vízumra, sem hosszú kérdőívre, még kevésbé időt rabló várakozásra, mint ma, a géppisztolyos határőrség goromba vizsgálatánál. Ott volt aztán a „kettős birtokosok” ma teljesen megtagadott, egykori kedvező jogállása: a trianoni határon túli földjeiket akadálytalanul és rendszeti túlkapasok nélkül, szabadon művelhették. Az idősebb „burgenlandiak” mai napiglan is áradozva emlékeznek vissza azokra az „aranyidőkre”, amikor rendszeresen, törvényes úton vásárolhattak főként hentesárut a magyar oldalon. A bécsi üzletemberek tehérgépkocsijai minden korlátozás nélkül jöhettek a magyar falvakba olesó barackért, szilváért, szőlőért stb. Nem tiltották ki őket, amint azt ma a kommunista diktatúra teszi. Végül szólunk kell az élelmiszer-csempészetéről is. Bármennyire is törvényellenes volt, végeredményben a „burgenlandiak” javára szolgált. Egyik népszerű formáját azok a csempészek gyakorolták, akik kerékpárjukon százával-ezrével szállították a magy. tojásokat B.-ba. A régebbi idők csempész-romantikáját csaknem négy évtized óta a bolsevizmus minden emberi mozgást üldöző halálos terrorja váltotta fel a Vasfüggöny mentén.

Külföldi tárgyilagos kutatók sem titkolják, hogy a trianoni határ megvonásával jóformán mindenfelé Ausztriának kedveztek. Habár Burghardt csak felületesen érinti ezt a problematikát, mégis rögtön észreveszi, hogy a határt főként Magyarok hátrányára jelöl-

schluß durch. Wahlergebnis (10. April 1938) 99.7 % JA — Stimmen.”⁶⁰³)

Az 1938-ban „jobbra át”-fordult osztrák népet az austro-marxista Renner ekként biztatta az Anschluß mellett: „1938 forderte Renner die Österreicher auf zum Anschluß an Hitlers Drittes Reich mit JA zu stimmen. Und an Stalin schrieb er Briefe mit der Anrede: Sehr geehrte Genossen.” (Bunte Österreich, Burda Verlag, 1982. január 7. sz. 11. old.) Az a hírhedt Renner, aki 1916-ban még élénken ellenezte a franciák közép-európai terveit, 1919-ben már önként felajánlotta Ausztriát Németo.-nak: „Karl Renner, einer der meist gefeierten Staatsmänner Österreichs, erhob Öst.-Ungarn taxfrei zum Völkerkerker. Ja, am 23. Sept. 1919 erklärte er bei Verhandlungen im Schloß von St. Germain-en-Laye, daß sein Land Deutsch-Öst. ein Teil der Deutschen Republik jetzt endlich ledig jener reaktionären Traditionen sei, die die alte Monarchie zum Gefängnis ihrer Völker gemacht hatten. 1916 hatte Renner französische Pläne, in Mitteleuropa Republiken zu errichten, kategorisch lächerlich gemacht.” (Bunte Österreich, Burda Verlag, 1982. január 7. sz. 11. old.)

Az 1938. Anschluß-szavazás titkosságát, tisztaságát a sajtónyilvánosság előtt is igazolja, 40 évvel később — az az egykori szavazóbiztos, akinek levele a gráci Kleine Zeitung 1978. márc. 11. sz.-ban jelent meg. Kiwisch Erich t.k. ezeket írja: „Wenn aber im Jahre 1938 95 Prozent zur Eingliederung in ein Großdeutschland mit Begeisterung JA sagten, so nennt man das heute totalitären Ungeist. Ich selbst war Ortswahlleiter bei der Volksabstimmung am 10. April 1938 (Sprengel 36/II.), wobei ich mich dafür verbürgen kann, daß das Ergebnis mit ca. 90 Prozent Ja-Stimmen bei vollkommen geheimer Abstimmung ohne die geringste Beeinflussung oder gar Einschüchterung zustande kam. In diesen Monaten des Umbruchs herrschte damals in ganz Österreich UNBESCHREIBLICHER JUBEL.” A szavazás ilyen eredménye lehetetlen volt az austro-marxisták tömeges örömjongása és igenlése nélkül! Ma pedig köpönyegforgató jellemükhöz híven, váltig tagadják a legcsekélyebb részvételt is. Mindazonáltal saját nyelvükön is leleplezik őket. Főként nagynémetek tollából jelennek meg az austro-marxista képmutatást feltáró kiadványok. Az I. v.h. utáni és az 1938. Anschluß-mozgalom kapcsán Zucker-Schilling így vádolja őket: „Abban, hogy a fejlődés ilyen irányt vett, a FŐ BŰN A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA VEZÉREIT TERHELI.”⁶⁰⁴)

És éppen ők azok, akik ma „brutale Vergewaltigung eines

friedlichen demokratischen Musterstaates"-ról merésznek panaszkodni! Ilyen égbekiáltó hazugsággal ámítják a világot, amikor milliónyi bizonyíték szól nemcsak az önkéntes és lelkes csatlakozásuk, hanem a Hitler oldalán való cselekvő részvételük mellett is. Másokra próbálják ráfogni azt is, amiért saját maguk a felelősek. A Hitler-féle bevonulásért és Anschluß-ért legalább 50 %-ban magukat az osztrákokat terheli a felelősség! Brit történész imígyen cáfolja meg az ártatlanoknak tetszelgő osztrák haszonélvezőket: „The victory owed much to the efforts of the Austrian National Socialists . . . In Linz, in Graz, in Innsburck & elsewhere in Austria the National Socialists took over even before the German army marched into the counrty.” Így történt ez Kismartonban is, ahova Portschy Tóbiás (1938. májusa óta Gauleiter-Stellvertreter) 20-30 ezerre becsült „burgenlandi” nemzetiszocialista élén vonult be 1938. márc. 11-én és aznap, 17.15 órakor, a tartom. kormány védelmére kirendelt osztrák katonaság éljenzése mellett, a legcsekélyebb ellenállás nélkül vette át a hatalmat Sylvester tartom.-főnöktől.⁶⁰⁵) A történelem ismeretében, szerintünk egyszerű megfajteni az okát annak, hogy 1926-ban miért Hitlert tették meg vezérüknek az osztrák nemz.-szocialisták. Hiszen saját soraikból került ki és a bécsi Schönerer készséges tanítványának bizonyult.⁶⁰⁶⁻⁶⁰⁷)

A hitleri idők elnyomásáról és kényszerítő helyzetéről szajkózókat leplezi le Prof. Ringel, a tények tárgyilagos felidézésével: „Die Österreicher haben vielfach in Hitlers Heer nicht nur gezwungen gedient, sondern mit einer Leidenschaft und — ich zögere gar nicht das auszusprechen — mit einer Tapferkeit, die einer besseren Sache würdig gewesen wäre. Wir haben damit einen Beitrag dazu geleistet, daß dieses Regime seinen Untergang um Jahre hinauschieben konnte! Das war mit unser Werk, daran haben wir außer Zweifel teilgehabt!” Ezen jellemzés háttérül nyilván szerzője, Prof. Ringel személyes élményei és megfigyelései szolgálnak. Mint az események szemtanúja élte át az Anschluß hét lelkes esztendőjét, és jól emlékszik, milyen vakbuzgón szolgálták osztrák származású „vezérüket”. Ennek az osztrák nemzetiszocialista lelkesedésnek tudatában szinte fél kimondani azt a boldogságot és hatalmi mámort, amit az osztrákok a II. v.h. győzelmes befejezése esetén tanúsítottak volna: „Ich will gar nicht darüber nachdenken, was die Österreicher heute sagen würden, wenn Hitler den Krieg gewonnen hätte, das wage ich nicht mir auszumalen.” (PROFIL, Bécs, 1984. ápr. 16. sz. 80. old.)

A mindent tagadó és ártatlanság mezében tetszelgő osztrákok

nemzetiszocialista múltját az elfogulatlan nyugati megfigyelők közül Montgomery ekként tárja fel: „To some it may seem surprising that the most passionate devotion to German nationalism was found among the German-speaking Austrians rather than among the Germans proper.”⁶⁰⁸) Hiszen már 1914. előtt is: „Ever since the days when Georg von Schönerer joined hands with them, the Burschenschaften, the Turnerschaften & many other clubs & associations propagated a völkisch & anti-semitic ideology, indeed to a greater extent than did similar organizations in Germany.”⁶⁰⁹) B.-ban is volt szépszámú követője Hitlernek, különösen a német ajkú lutheránusok köréből.⁶¹⁰) Prof. Burghardt részletesen kutatta ezt a tünetet. Kiemeli, hogy mindenki tagadja, bármi köze is lett volna a nemzetiszocializmushoz. Mégis folyvást hallotta B.-ban, hogy sokan helyeselték a német rendszer előnyeit, de nem hajlandók megnevezni a helyeselőket. Sajátos osztrák kétszínűség! Majd így leplezi le őket: „It appears that most of the inhabitants were against the destruction of B. but that few, if any, cared deeply. Very few tears were shed.”⁶¹¹) Az osztrák-germán kétszínűséget az angol nyelvű sajtó és irodalom is gyakran kipellengérezi. A milliók által olvasott Weekend Magazine pl. a kanadai követtség egyik bécsi diplomatáját szóllaltatja meg. Ugyanis az Anschluß alkalmából a Hofburg erkélyéről szónokoló Führert több százszázernyi bécsi hallgatta, de ma egyetlenegy sem akad, aki beismerné, hogy ő is ott lett volna.⁶¹²) A szélkakas módjára változó osztrák világnézeti és politikai irányzat már rég' szovjet rendszert valósított volna meg, ha Ausztria történetesen Finno. helyét foglalná el a térképen. Amikor Hitler volt a szomszédjuk, érte lendítették a karjukat. Amióta pedig a moszkvai vörös cár rohanta le fél Európát, azóta szolgálai módon hajbókolnak a Kreml felé.

Az angol Carsten eddig két könyvében elemezte az austro-faszizmust. B. szempontjából átlagesetnek lehet tekinteni a felsőőri járásra von. feljegyzéseit. A nemzetiszocialista mozgolódás, illetve befolyás már a harmincas évek első felében is erősen érezte hatását. A törvénnyel, illetve hatósággal való összeütközés esetei is következtetni engednek a fenti tényre. Ugyanis, ha figyelembe vesszük, hogy egyedül a felsőőri járásban már 1933-ban négyszáznál több napra rúgott a politikai színezetű szabadság-vesztés-büntetések száma (a pénzbírságokról nem is szólva), akkor nem tagadható le a „burgenlandiak” Anschluß-ért való rajongása: „Altogether more than 400 days of arrest had still to be served by several people & fines could not be collected either, although priority was

given to political offenders. In the Burgenland the socialdemocratic mayor of Zuberbach was sentenced to 8 days imprisonment because he had shouted Heil Hitler. But the sentence could not be enforced because only two cells existed at the Bezirkshauptmannschaft of Oberwart, one of which was reserved for gypsies & the other for petty criminals & both were overcrowded.”⁶¹³⁾

Önkéntelenül is a magyarokat kínzó osztrák martalócok v. az 1914. thalerhofi koncentrációs tábor őrei jutnak eszünkbe Adams Ian tudósítása nyomán: „Austrians had a bigger role in the Nazi death machine than is generally realized, about one third of the SS-men operating the extermination camps, were Austrians.”⁶¹⁴⁾ A magyarok nagylelkűsége folytán keletkezett b. gettókkal dicsekvő osztrákok elhallgatják, hogy Bécs hagyományos zsidógyűlölete a távoli középkorba nyúlik vissza. Így pl. Mátyás kir. bécsi hódítása előtti és utáni zsidóellenességet foglalta írásba a bécsi városi tanács. 1485-ben Mátyás bevonulása előtt az átadás egyik feltételként a zsidók letelepedési tilalmát is kikötötték a bécsi polgárok. 1493-ban pedig a zsidók Bécsből való kiutasítását követelték uralkodójuktól. A zsidóüldözés aztán többször megismétlődött, nemcsak Bécsben, hanem mindenfelé Ausztriában. Így pl. „during the reign of the staunchly Roman Catholic Maria Theresia, the Jews were almost completely expelled from Austria”.⁶¹⁵⁾ Egy évszázad múlva, persze, más volt a helyzetük. „As so many banks were in Jewish hands, it also led to a growth of anti-Semitism, encouraged by the Catholic Church & the nascent Christian Socialist Party.” Fajgyűlöletük természetesen nemcsak a zsidókra, hanem a magyarokra is kiterjedt: „Many of them early adopted the Aryan principle, which excluded not only Jews but all who were not of purely German racial origin. The Schönerer movement left a lasting legacy in Austria & Bohemia. As a young man in Linz & Vienna another Austrian, Adolf Hitler, came under the influence of Schönerer’s Pan-Germanism & anti-Semitism.”⁶¹⁶⁾ „Strong nationalistic & anti-Semitic ideas were used in their propaganda & it was of great future consequence that the young Adolf Hitler grew up in the world of Lueger & Schönerer.”⁶¹⁷⁻⁶¹⁸⁾

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy ami az osztrák-germánok fajgyűlöletét illeti, nem volt és nincs különbség jobb és bal között. Ezt a Schönerer, valamint Ferenc Ferdinánd köreit jellemző antiszemitizmust és felekezeti türelmetlenséget Bauer Ottó, az austromarxisták egyik vezéralakja így juttatta kifejezésre: „Nem csak osztrákok, hanem mint klerikálisok is gyűlölik az önálló Ma-

gyaro.-t, ahol a kálvinista nemesség és a zsidó polgárság uralkodik.”⁶¹⁹)

A tárgyilagosság megkívánja, hogy az aránylag ritka osztrák önkritikát is ide iktassuk, annál is inkább, mert kérelhetetlenül leleplezi azt a hitleri szellemiséget, amely ma is kísért Ausztriában: „Einige allerdings haben bis zum heutigen Tag (1974) nicht begriffen, daß es sich hier um eine wohlorganisierte rassistische Tyrannei im großen Stil gehandelt hatte, die inklusive vor der biologischen Liquidation völkisch andersartiger Menschen nicht zurückgeschreckt ist. Dies verdient deshalb hervorgehoben zu werden, weil es vereinzelt im Burgenland heute noch politische Funktionäre gibt, die sich vom ideologischen Einfluß der NS Zeit nicht befreien konnten u. bei politischen Veranstaltungen statt Heil Hitler eine andere Grußform gebrauchen, sonst aber wenig Unterschied zur Politik der NS Zeit erkennen lassen.” Nos, ilyen és hasonló lelkületű ú.n. demokraták folytatják azt a népirtást, amit a hitleristák a hét szűk esztendő alatt képtelenek voltak befejezni. Ugyanis: „diejenigen, die in der NS Zeit etwas geworden sind, den deutschen Menschen u. den deutschnationalen Sozialismus als das Non-plus-ultra halten. Das gilt für den Ex-Major der Wehrmacht genauso wie für den ehemaligen HJ-Führer, der zu Hause war.”⁶²⁰)

A Renner-féle hazugság és kétszínűség folytatásának tekinthető a mai austro-marxisták ama igyekezete, amelynek célja az Anschluß-ért és a velejáró bűnös következményekért a felelősséget kizárólag Hitlerre, illetve a nagynémetekre hárítani. Úgy látszik, hogy t.k. a fejezetünkben is hivatkozott angolszász szerzők erkölcsi nyomásának súlya alatt ma már egyetemi szinten is kezdik beismerni büntársi szerepüket. Három évszázad óta nem akadt Abraham A Sancta Clarához hasonlítható önbeismerés és önostorozás osztrák részről. Éppen ezért korszakalkotó Ringel Erwin bécsi egyet. tanár (1984) könyve az osztrák lélekről. Öszinteségéért és bátor kiállásáért a mi élismerésünket is kiérdemli. Nem templomi szószékről, hanem a tudomány katedrájáról dörgi a negyven éves hazugság terjesztői felé a saját maguk bűnösségét.

Hasonlítsuk csak össze Carsten és Montgomery megállapításait a Ringel-féle elmarasztalással: „Ich muß leider entgegnen, daß man bei den entscheidenden Männern des nationalsozialistischen Reiches, vom Führer angefangen bis hin zu Schreckensnamen wie Eichmann, Kaltenbrunner, Seyß-Inquart usw., in einer erschütternden Weise immer wieder auf Österreich stößt. Wir haben uns also keineswegs in einer kleinen Dimension beteiligt, sondern mitunter

sogar in einer wesentlich größeren Dimension als die im sogenannten ‚Altreich‘. Das muß endlich einmal ehrlich ausgesprochen werden.“ (PROFIL, Bécs, 1984. ápr. 16. sz., 80. old.)

Bregentzól a Lajtáig ostorcsapásként érte Ausztriát a Ringel általi pellengérré állítása. A négy évtizeden át tartó szerencsemosdatás végre a saját körükből is kiváltotta az ellenállást. Az austro-marxisták hazugság-áradata és önmentése végre-valahára átszakította a türelem gátjait, és a nyomában meginduló erkölcsi hullámcsapások a félrevezetéssel és népámítással handabandázó, élősd elvtársakat is el fogja söpörni. Hatalmuk elvesztésének félelme erőteljesebben sodorja kormányzatukat a bécsi elnyomópolitika évszázadok óta jól bevált gyakorlata: a rendőrségi erőszak alkalmazása felé. A lelkiismereti- és gondolatszabadság elleni önkényes túlkapások máris a rendőrállam kezdeti tüneteit juttatják eszünkbe. (Ld. Prof. Ringel esetét a 18. fej-ben, vagy Prof. Irving David, jeles brit történész kitoloncolását 1984-ben. PROFIL, Bécs, 1984. július, 27. sz.) Igaza van tehát a b. horvát származású pártfőnöknek, amikor kijelenti: „ohne die Partei sind wir nichts.“ Való igaz, hogy a rendőrséggel operáló, mindenható párt és az általa élvezett busás illetmények nélkül, jellemük és tehetetlenségük folytán, senkiké válnak. A marxista pártokra annyira jellemző korrupció időnként országos botrány formájában nyújt betekintést a burzsuj luxust hajhászó pártbasák egyéni életébe. Párját ritkító az a töredelmes vallomás, amelyet egyik idős elvtársnő a volt bécsi pénzügyminiszterük gyanús üzelmeivel kapcs. tett: „Müsse es gefragt werden, ob es ein Sozialist innerlich leisten kann einen Lebensstil zu haben, der eine Zwölf-Millionen Villa inkludiert.“ Az általa beismert kollektív felelősség — „schuld sind wir alle“ — a párttagok cinkosságát, bűnrészességét tárja fel. (Arbeiter Zeitung, Bécs, 1984. szept. 3.)

A tisztulási folyamat lavináját elindító egyetemi lélekelemzés a nyugati szomszédok körében is élénk eszmecserét váltott ki. Az osztrákok csapodár természetén és politikai bukfencein leginkább botrányozó, szabadságszerető és önszorgalmat becslő svájciak tájékoztatására egyik legnépszerűbb napilapjuk, a zürichi BLICK (Unabhängige Schweizer Tageszeitung 1984. máj 3. sz.) „Professor: Charme der Österreicher ist falsch.“ c. cikkében ismerteti az osztrákokra nézve botrányos „felfedezést”. — „Der sprichwörtliche Charme der Österreicher, ihre ausgesuchte Höflichkeit, sind nichts weiter als ausgesprochen neurotische Störungen. Das behauptet der Wiener Psychiater, Prof. Erwin Ringel. Mit seinen kritischen Be-

merkungen löste er einen Sturm der Entrüstung aus. Laut Prof. Ringel gibt es in Österreich ‚mehr neurotische Menschen als anderswo‘. (‚Österreich ist die Brutstätte der Neurose.‘) Die meisten in diesem Land Lebenden wachsen zudem in einer Art ‚seelischer Zweizimmer Wohnung‘ auf: In einem Raum die nach außen hin zu Schau gestellte große Freundlichkeit, im anderen verdrängter Hass.“ Kisebbségi érzésükből és rejtett gyűlöletükből fakad a magyarokkal szembeni hagyományos fajgyűlöletük is.

Ugyancsak találó egy bajor olvasó (Georg Cristoph von Reichenbach) véleménye (a bécsi KURIER 1984. máj. 12. sz.-ban): „Die Reaktion der Regierung eines Landes das von Fremden lebt, zu den Äußerungen des international hochangesehenen Prinz Philip ist schlicht gesagt dumm, arrogant, ja skandalös. Tu felix Austria? FINSTERER BALKAN!“

Az alkotmányos szabadság elnyomásával párh. haladt az ipari alárendeltségünk is. Még Magyaró. függetlensége és középkori virágzása idején is mindent elkövetett Bécs, hogy a magy. ipart és kereskedelmet háttérbe szorítsa, illetve a maga javára kihasználja.⁶²¹⁾ Mohács után aztán szabad kezét kaptak az osztrák gazdasági elnyomás hasznélvezői. „Hungary’s industrial subjection to Austria — according to Prof. Macartney — was made almost complete by the institution (first in 1754) of high tariff wall, applying both to exports & imports, round the whole Monarchy.” Ugyanó a magy. ipari elmaradottság részbeni okát a Habsburg-vámpolitikában látja: „And this backwardness was in part, thrust upon Hungary from Vienna of deliberate policy. Handicapped by an internal tariff which allowed Austrian manufacturers to enter Hungary free, except for payment of a small fiscal duty, while Hungarian exports to Austria were made prohibitively expensive by over-valuation of them on the frontier.”⁶²²⁾ Csak az 1848-49. szabadságharc következményeként mérsékeltek a védővámokat. Fentiek kiegészítéséül ide kívánkozik Prof. Burghardt azon megállapítása, miszerint a magyarországi germánok is átvették az összmagyarság Ausztriáról alkotott elnyomó véleményét: „Undoubtedly too, the German-Hungarians had inherited the feelings of all Hungarians that Austria had repressed & held back Hungary.”⁶²³⁾

A pesti vörös diktatúra által szólásszabadságuktól megfosztott írók között is akad, aki néha a magy. néplélek mélyén rejtőző fájdalomnak is hangot mer adni. Fekete István, az összeomlás utáni népszerű regényíró is megállapítja, hogy „Magyaró. mindig fejős

tehene volt az Össz-Monarchiának és különösen az lett a világháb. alatt, mert a Kárpátoktól az Adriáig és Prágától Fiuméig etették majdnem a fél Európát. És mivel mi voltunk a Lovagias Magyar Nemzet, hát éhezünk szépen mi is . . .” Más helyt pedig még ez a szelíd lelkű, természetbarát író is az „erőszakos” jelzővel illeti az osztrákokat.⁶²¹⁾ Az austro-marxizmus által el nem vakított régebbi nemzedékekhez tartozók ma is megerősítik Fekete I. visszaemlékezését: „93 Prozent seines Bedarfes hat Osterreich bis zum Krieg in Ungarn gedeckt.” Továbbá rámutatnak azokra az ellátási nehézségekre, amelyeket az I. v.h. utáni magyar élelmiszer elmaradása okozott Bécsben.⁶²⁵⁾

A szakolcai Szalatnai Rezső korrajzában egy felvidéki cseh megszálló így dorgálja meg az egyik tót atyafit: „Szidhatjátok az osztrákokat, de a magyarokat senki se bántsa!” Egy szakolcai gimnáziumi tanárral pedig ezeket mondatja: „Nem elég utálni az osztrákokat, akik ellenünk uszítják hazánk nem-magyar lakosságát, főként a nemzetiségi értelmiséget.”⁶²⁶⁾

Mi magyarok az Ausztria iránti hálánk erkölcsi kötelezettségének már rég' eleget tettünk. Tartozásunkat már többszörösen kiegyenlítettük. A magyar nem hálátlan faj, sőt gyakran túlzásba is viszi hálálkodását. Nem kívánt szomszédsága óta, akarva, nem akarva, számtalanszor segítettek nemcsak Ausztriát, hanem elődjét, Ostmarkot és Bajoro.-t is. A magyarságot sorvasztó és gyarmatosító Habsburgok is tulajdonképpen a magyaroknak köszönhették hatalmuk megalapozását (Rudolfnak, a cseh Ottokár elleni megsegítésével), később pedig hatalmuk megmentésével: „Ungarn retten das Reich der Maria Theresia.”⁶²⁷⁾

A tört. hűség arra is kötelez, hogy ne feledkezzünk meg azokról az osztrákokról sem, akik keresztényi és emberi magatartásukat akkor is megőrizték, amikor cseh izgatásra a nyugati végek Anschluß-láza szédítette meg a pángermán austro-marxista köröket. Sajnos, ez a józan középirányzat kezdettől fogva gyengének bizonyult: az erőszakos szélsőség elnyomta v. maga mellé állította. Tud. szinten Bibl Viktor (1870-1947) bécsi egyet. tanár képviselte, aki műveiben élesen kritizálta a Habsburg-politikát. Vele együtt némely szovjet kritikus is állítja, hogy az antant (különösen a csehek) a két fegyvertárs közti Zankapfel-nek (Eris almájának) szánta B.-ot.

A századunk második felében népszerűvé vált országos közvéleménykutatás Ausztriában is figyelemre méltó adatokat hozott napvilágra. Ezek közül a B.-ra vonatkozók kísértetiesen egyeznek

azokkal a tudom. módszerekkel megállapított tényekkel, amelyek szerint „Burgenland” lakosságát magyar, nem pedig osztrák hatások formálták. Utalunk itt azokra a már korábban idézett nyugati tudósokra, akiknek kutatásai kétségkívül megállapították azt a népi különbözőséget, ami a „burgenlandiak” és az osztrákok között fennáll. Annyira mások, annyira különbözők szokásaik, hogy Ausztria összlakosságának egyetlenegy százaléka tartja „tipikus osztráknak” a „burgenlandiakat”. Még megdöbbentőbb, hogy ugyancsak csekély egy százalék szerint „intelligensek”. Ez a „szellemi szegénységi bizonyítvány” is hathatósan juttatja kifejezésre, hogy minden hiv. propagandával ellentétben, „Burgenland” még mindig a lenézett magyar társadalom iránt táplált megvetésnek az áldozata, és hogy több mint félszázados „Umdeutschung” ellenére is idegen maradt az osztrák államkeretben. Kénytelenek azonban — tizenkét százalékos arányban — a „burgenlandiak” szorgalmát is elismerni a megkérdozettek. Szerintünk ezt a szembeütő ellentétet nem lehet egyszerűen élcelődéssel elintézni: „Dumm und arbeitsam also sollen sie sein, könnte man boshaft anmerken, die Oesterreicher halten die Bewohner des kleinsten Bundeslandes für nützliche Idioten.” („WIENER” c. időszaki kiadvány, 1984. júliusi sz.) A felmérés során feltett kérdéskategóriákra (sympatisch, fleißig, landesbewußt, umgänglich, typisch österreichisch, intelligent) adott válasz arányszámának összessége a burgenlandiaknál a legalacsonyabb, és pedig 28, szemben a bécsiek 117 vagy a tiroliak 97 pontjával. Hiába erőlködnek tehát az austro-marxisták, a „burgenlandiak” még mindig „alacsony rendű idegenek” az átlagosztrák szemében.

30. „BURGENLAND” A LEXIKONOK TÜKRÉBEN

Tudjuk, hogy nemcsak a tanulók, hanem a széles néprétegek is az „instant” igényeket kielégítő lexikonokból merítik földrajzi, történelmi ismereteiket, főként az angol nyelvterületeken. Látni fogjuk, hogy egy és ugyanazon címszó alatt mennyire téves, hamis, egymástól eltérő, rosszindulatú ismereteket közölnek olyan kötetek, amelyeket milliók forgatnak. Jó néhány lexikon közleményéből idézünk jellegzetes szövegrészt, az angolokat lehetőleg eredetiben. Ahány a lexikon, annyi a változat. Egyetlen közös vonásuk (kivéve az olaszt) az osztrák propagandából átvett hazugságokban rejlik. Ezeket a hamis érvekkel támogatott hazugságokat igyekszünk szétzúzni munkánkban.

ENCYCLOPEDIA AMERICANA (N. York, 1969)

Minden hibája ellenére tűrhető közleménynek tekintjük, mert fele-fele arányban tartalmaz igazat és hamisat. Elismerés illeti azért, hogy a „Burgenland” nevet mesterseges kovácsolás eredményeként tünteti fel, hogy nem hamisítja meg a szóban forgó terület múltját az Ausztriához való tartozás meséjével, és megemlíti a horvát-magyar kisebbséget: „After W.W. I the Allies detached this area from Hungary & awarded to Austria.” A címszó német nevű szerzőjének elfogultságára abból következtethetünk, hogy a népfelkelőket „armed Magyar bands”-nek nevezi, és a soproni népszavazás megbízhatóságát vitathatónak tekinti.

The AMERICAN PEOPLES ENCYCLOPEDIA (N. York, 1965)

Valamennyi közül a legdurvább tévedést és hazugságot tartalmazza: „Burgenl. was formerly known as West Hungary but assumed its ancient name (?) again after 1919. It was Austrian territory from 1491 to 1647, when it was incorporated (?) into Hungary. B. became part of Austria in August 1921 with the exceptions of Ödenburg (Sopron), Eisenburg (Vasvár) and Wieselburg (Moson) which became Hungarian in Dec. 1921 under a plebiscite that was not recognized by the Austrians.”

A színmagyar, Rábán túli Vasvárnak soha semmi köze sem volt az osztrák fiction-land-hez, még kevésbé a népszavazáshoz. Következésképpen Mosonnal egyetemben nem népszavazás, hanem ősi tulajdonjog alapján maradt magyar.

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, 1974

A pángermán szemléletű leírás egyetlen elfogadható kitétele, hogy B. korai története Magyaró.-hoz fűződik. Megtudjuk még azt a ferdítést is, hogy „a germánok már a VIII. szd.-ban oda-telepedtek”. Majd bámulatos következtelenséggel tudatják, hogy „although part of Hungary, it became a focus of German settlement under a largely Magyar ruling class”.

THE NEW CAXTON ENCYCLOPEDIA

(London, 1969 III. 914)

Azon ritka B.-ismertetések egyike, amely megemlíti a magyar középkori uralmát is, sajnos rosszindulatú elhajlással: „For most of the Middle Ages Magyar overlords governed a predominantly German population until Hungary itself came under Austrian rule in 1529.”

CHAMBER'S ENCYCLOPEDIA (Oxford, 1966)

Zavarólag hatnak a germanista elképzelésű valótlan adatok ebben a mondatban: „Settled first mainly by Germans (11-12th Cent.), it was detached to be given to Austria in 1920 except for the town and district of Sopron.” Durva hamisítás: „főként” a germánok általi és korai (XI. szd.-i) telepítés, valamint a „German West Hungary” nem létező fogalma.

COLLIER'S ENCYCLOPEDIA (USA, 1972)

Ebben is keveredik az igazság a hamissággal. A címszó német nevű, feltehetőleg osztrák szerzője megragadja az alkalmat, hogy torzításokkal vezesse félre az olvasót: „Originally Austrian (?), the region was turned over to Hungary in 1647. When Austria tried to take possession, Hungarian armed bands resisted.” Íme, az otromba, megtévesztő hazugság. A rablók avval fölényeskednek, hogy „ők kegyeskedtek nekünk adni”, mintegy azt sugalmazva, hogy B. „soha nem volt jogosan a miénk”. A tört. valóságot megtévesztő fogalmazással szándékosan ferdítik el: „1921. okt. 21-én Ausztria megegyezett Magyaró.-gal, hogy népszavazást tartanak. Ennek eredményeként Magyaró. visszatartotta (?) Ödenburgot (Sopront), míg a többi kerület Ausztriához került.”

Úgy állítja be a népszavazást, mintha az Sopron környékén kívül az ú.n. „többi kerületre” is vonatkozott volna! Valamiben mégis egyetértünk, éspedig abban, hogy „the name of Burgenland dating only from 1918-21.” Mennyivel tárgyilagosabb ugyanezen lexikon Sopronról szóló ismertetése, két magy. nevű szerző tollából: „The Hungarians settled the area in the 10th and 11th centuries, building a fortress and from this stronghold the town of Sopron developed, which suffered a severe blow after W.W. I, when the surrounding countryside, the basis of Sopron's economy was annexed to Austria.”

EVERYMAN'S ENCYCLOPEDIA (London, 1967)

Keveset, de legalább igazat mond: „Az I. v.h. után vita tárgyát képezte e terület tulajdonjoga. Cseho. és Jugoszlávia mint összekötő kapcsot, Magyaró. történeti, Ausztria pedig néprajzi alapon követelte.”

FUNK & WAGNALLS NEW ENCYCLOPEDIA

(N. York, 1972 — IV. 368)

B. tört. múltja ebben a kötetben teljesen az austro-marxista propaganda hatása alatt áll! Azt hirdeti, hogy a VIII. szd. után

a mai B. területén germán, szláv és magyar (ilyen sorrendben!) jövevények telepedtek le. A bécsi előírás szerint ráfogják, hogy „becoming an Austrian possession in 1491, it remained under Austrian control until 1647, when Holy Roman Emperor Ferdinand III ceded it to Hungary”. Szóval sem említi, kinek az „ellenőrzése” alatt állt 568 és 1491 között. Ez több mint 900 évi avar-magyar uralom, szemben a „másfél százados Austrian control” hazugságával. Nem riadnak vissza az ártatlan Magyaro.-t tolvajként szembeállítani Ausztriával: „After W.W. I Hungary was required to return (!) Burgenl. to Austria.”

ENCYCLOPEDIA INTERNATIONAL (N. York, 1975)

Bár eléggé tárgyilagos, szűkös terjedelme miatt nem érinti a reánk nézve perdöntő múltat: „B. was part of the Austro-Hungarian Empire, but by the treaties after W.W. I it was transferred to Austria.” A címszó szerzője, a másutt is idézett jóindulatú londoni egyet. tanár: Mutton Alice tárgyilagosságára vall, hogy megemlíti a magy. és horv. kisebbséget is, sőt (bárcsak igaz lenne!) szerinte az ötvenhatos magy. menekültek beözönlésével is gyarapodott. Felületességének tudható be, hogy Sopront a „tartomány legnagyobb városának” nevezi, viszont helyeslést érdemel annak közlése, hogy Sopron népszavazással foglalt állást a Magyaro.-hoz való tartozás mellett.⁶²⁸⁾

KEESING'S CONTEMPORARY ARCHIVES (Weekly Diary of World Events) V. 1943-45. 7101

Hiv. és egyéb osztrák körök által világgá röpitett osztrák hazugságok egyikét csúszatták be fenti világnapló lapjaira is. 1945 tavaszán Eastern Front címszó alatt jelentik, hogy a szovjet horda elfoglalta Szombathely, Kőszeg és Kapuvár városát, zárójelben megjegyvezve: „all in that part of the Burgenl. ceded by Austria to Hungary after 1918...” A muszkavezető austro-marxisták, akik annak idején ezeket a híreket Bécsben v. Londonban sugallták, a közép-európai kereszténység véres napjait is rágalmaik nemzetközi terjesztésére használták fel. A közös katasztrófából most is éppúgy előnyt húztak, mint negyed századdal korábban, híven ahhoz az útonálló szellemiséghez, amellyel II. Frigyes a tatárok elől menekülő IV. Bélát kifosztotta. Egyébként az osztrák rágalmat közlő londoni napló t.b. tanácsadói közé tartozott a hírhedt „Prof. R. W. Seton-Watson” is. Az ilyen gyűlölködő „expert”-ek — akár

nácizmusról, akár kommunizmusról legyen is szó — mindig a magyarok kárára „tévednek”.

Még ott is rosszindulatú részrehajlás fedezhető fel, ahol csak közvetve érintik a politikát. Magyar városnevek említésénél következetesen feltüntetik a német változatot is (pl. Szombathely = Steinamanger). Még véletlenül sem követik ezt a gyakorlatot a cseh, rumén stb. bitorlók kezén levő városaink esetében. Pozsony szláv neve mellett sem a magy., sem a német városnevet nem jelzik. Gondosan ügyelnek arra, hogy csupán a szabadrablás áldozatául kiszemelt magyarság érdekeit sértsék.

Eltekintve attól, hogy a mesterséges földrajzi fogalmat képező „Burgenland” szót csak az I. v.h. utáni rablási lázban találták ki, továbbá mivel sem ilyen, sem valami más földrajzi v. politikai egység ebben a térségben soha nem létezett, a londoni naplóban megnevezett 3 dunántúli városunk sohasem szerepelt az Ausztriához csatolandó határvidék részeként. Micsoda kegyes hazugság, hogy a hullarabló Ausztria 1918 után, mint az akkortájt meg sem alkotott B. területéből engedte át („ceded”) a három várost Magyaro-nak! Íme, a tolvajok még „nagylelkűségükről” is meg akarják győzni a világot.

BROCKHAUS (Wiesbaden, 1953)

„A földbirtokok tekintélyes hányada Habsburg uralom alatt állt 1446-tól 1646-ig.” Ezek a kényszer-alku folytán germán magántulajdonba átment uradalmak először is nem változtatták meg az országhatárt, nem érintették a magy. felségjogot, másodsor pedig B. ösztérületének csak töredékét képezték. Mégis — amint más lexikonokból is kitűnik — ebből a magánjogi birtokviszonyból kovácsolnak területi követelésükhöz jogfolytonosságot, illetve tört. alapot.

DER NEUE BROCKHAUS (Wiesbaden, 1973)

Forráskritikailag igazolhatatlan beállításával a pángermán megszállottságot tükrözi: „A határőri teendőket német nemesek mellett(?) magyar határőrök is ellátták.” Ugyancsak előrancigálják a pánszláv szab.-kőműves főragalmat is: „A XIX. szd.-i magyar nemzetiségi politika vezetett 1921-ben az Anschluß-hoz, mégis Ödenburg, azaz Sopron, látszatszavazás után Magyarországé maradt.” A német határőrökről költött mesét Burghardt is erélyesen cáfolja: „Since the enemy across the boundary was German, these frontier watchmen were never German; they were Magyars or

people akin to the Magyar. The syllables LÖVŐ (Schütze auf deutsch) appear in many of the place names of West Hungary.”⁶²⁹)

ENCICLOPEDIA ITALIANA (Roma, 1949)

„A németek hieneknek nevezik magukat s amint valamennyi-ök közül a legkiválóbb, a zeneművész Liszt, mindig magyarnak tekintik magukat. Az osztrák államszövetség tagjaként, az újnevű B.-ot 1921. dec. 4-én szállta meg az osztrák hatóság.”

*

Az imént felsorolt B.-leírásokat egymással egybevetve, gyanúsan hasonló, sőt azonos megállapításokat találunk, amelyek általában a német Brockhaus-ra, mint alapforrásra vezethetők vissza. Ilyen elemzés során arra is rájövünk, hogy az ellenségeink titkos kezétől elhintett rágalomok a világlexikonok szerkesztőségének tettségével, közlési készségével találkoznak. Felsorolásunk anyagában ilyen feltűnő hasonlatosság fűződik az Encyclop. Americana „armed Magyar bands”-éhez, amely kitétel értelmi változás nélkül, mint „armed Hungarian bands” bukkanik fel a Collier’s Encyclop.-ban.

A Brockhaus-ra, mint alapforrásra emlékeztet t.k. a VIII., illetve a XI. szd.-i germán telepítések anakronizmusa: az osztrák államhatalom hamis kiterjesztése a XV. szd.-i zálogbirtokokra; a germán fajú lakosság kizárólagos szerepeltetése, valamint a magy. népfelkelők ellenállását és a soproni népszavazást illető hitelrontás.

Feltűnő az is, hogy a negyvenötös összeomlás óta erősödő osztrák-germán nacionalizmussal párh. a történelemhamisítás is fokozódó irányzatot mutat. A Brockhaus 1953. évi kiadása a XII., ellenben a két évtizeddel későbbi már a XI. szd.-ra helyezi a germán telepések első rajainak megjelenését a nyugati végeken.

31. „BURGENLAND” TARTOMÁNYFŐNÖKEI A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A hetvenes évek közepéig nemcsak a kismartoni főhivatalokban, hanem a járási székhelyeken is számos magyar iskolai végzettségű tartományi tisztviselő működött. Egy részük a trianoni csonka-haza gimnáziumaiban érettségizett, még a harmincas évek második felében is. Anyanyelvük német, iskolai végzettségük pedig osztrák lévén, magyar nyelvtudásuk rendszerint olyan gyenge volt,

hogy csak tanáraik velük szemben tanúsított végtelen türelme és elnézése folytán boldogulhattak. A határmenti gimnáziumok közül ilyen szerepet töltött be t.k. a szentgotthárdi, ahová az Ausztriához csatolt, szomszédos Nagyszőlősi jártak be diákok, egészen a Hitler-féle Anschluß-ig.

Igy aztán korántsem meglepő, hogy 1938 előtt főleg magy. iskolai végzettségűek álltak B. élén, akik közül pl. Rauhofer József (1924-28) a pozsonyi jogakadémián végzett és magy. közigazg. tisztv. volt, Sylvester Hans (1934-38) pedig a győri bencéseknel járt gimn.-ba. Az elvtársak közül Leser Ludwig és fivére, a „Feri”, (aki magyar körjegyző volt) Sopronban tanultak. A Hitler-féle Anschluß-ig mintegy két tucatnyi magy. származású képviselő, pártvezetőségi v. kamarai tag nevével találkozunk B.-ban. Fel-tűnő, hogy zömmel a ker.-szocialistákhoz tartoztak.⁶³⁰)

Figyelemre méltó jelenség, hogy még a II. v.h. után is többnyire olyanok kezében volt B. legfőbb tisztsége, akik jellegzetes „burgenlandiak” lévén, nemzetiségükre való tekintet nélkül, magukban hordozták a magy. származás v. a magy. föld átalakító erejének letagadhatatlan vonásait.

Karall Lőrinc dr., horvát gazdacsalád fia, tanulmányait még az elcsatolás előtt Pozsonyban és Pesten végezte. Ezért nemcsak horv. anyanyelvén, hanem magyarul és németül is folyékonyan beszélt. Egy évtizeden át (1946-1956) töltötte be a tart.-főnöki tisztséget. Utódját, Wagner Jánost (1956-61) pl. sovinizta osztrák ellenfelei „magyarofilnek” tartották. Bögl Jánost kétévi (1964-66) működés után 1966-ban Kéry Tivadar követte, aki mint szoc.-dem. pártvezér foglalta el a tart.-főnöki széket. Vas vármegyében tett látogatása alkalmával az egyik „népidemokratikus” magyar hír-lap munkatársának adott interjú keretében kijelentette, hogy magyar az anyanyelve, és t.k. még ezeket fűzte hozzá: „Gyermekkoromban kezdtem németül tanulni, aztán egyre ritkábban használtam a magyart. Magyarországi rokonaim és ismerőseim azzal nyugtatnak meg, hogy ma is éppen olyan jól beszélek magyarul, mint egy nyolcéves gyerek.” Majd akaratlanul is az osztrák elnyomók céltudatos beolvasztó politikájáról rántja le a leplet befejező szavaival: „De hát így vagyunk mi burgenlandiak nagyon sokan.”

Mit szólnak ahhoz a b. magyarok kigúnyolói, az emberi méltóságot megalázó közfelfogás osztrák irányítói, hogy az általuk lenézett és háttérbe szorított „Magyaronen” rétegével szemben álló, osztrák-germán uszályt viselő renegát-ellenpárból (Germanonen)

került ki a műtartomány egyházi és világi vezetője is? Az egyik a pozsonyi születésű László püspök, a másik a Kőszeg közelében napvilágot látott, ősi magy. nemzetség nevét viselő Kéry. Ez a jelenlegi, szoc.-dem., leghosszabb ideig szolgáló tart.-főnök eszünkbe juttatja egyik korábbi névrokonát, aki vagy három évszázaddal ezelőtt (1670) a vendégjog megsértésével Zrinyi Pétert és Frangepán Ferencet Kabold várában a császári üldözők kezére adta. A különbség csak az, hogy a kismartoni helytartó nem kettesével, hanem tömegével — és pedig a marxisták megtévesztő cszközeivel, ú.n. Schreibitsch-határozatokkal — sorvasztja az elcsatolt magyarság népi állományát, magához hasonlóan, renegátokká, vagyis neofita germánokká kényszerítve őket.⁶⁸¹⁾

Kéry magyarellenességének, valamint marxista gyűlölködésének félreérthetetlen tanújele az a támadás, amelyet Mindszenty ellen intézett. Egyetértünk Csonka Emillel, aki „A száműzött bíboros” c. könyvéről kijelenti, hogy az „forrásmunka kíván lenni”. Ilyen értelemben idézzük teljes egészében a század legnagyobb magyarját ért váratlan orvtámadást, amely „egy magyar származású osztrák politikus, Kéry Theodor burgenlandi tart.-főnök nevéhez fűződik. Bár Kéry szerepe csak harmadrendű szerep volt, csupán egy általános, nagy Mindszenty-ellenes maffia ténykedésének helyi megnyilatkozása. Mindszenty 1971 december elején kiadta első pásztorlevelét, adventi köriratát. Egy gráci újság a pásztorlevél egyik mondatából azt olvasta ki, hogy Mindszenty az 1922 óta érvényes osztrák-magyar határt revízió alá kívánja venni, s Burgenlandot, illetve az I. v.h. után Ausztriához került magyar részeket mintegy visszaköveteli Magyarországnak. Amit egy vidéki lap megírt, azt Kéry tart.-főnök, anélkül, hogy megvizsgálta volna a feltételezés alapját, vagyis a bíboros körlevelét, készpénznek fogadta el, megfújta a kürtöt a bíboros ellen. Egyenesen Kreisky kancellárhoz intézett tiltakozó levelet. Ebben azt írta, hogy Mindszenty „kérdéssé teszi az osztrák államterület integritását”. Kéry szerint éppen most van jubileuma annak, hogy a területsáv önálló tart. lett, s a történelmi ressentiments emiatt Magyaro.-gal kapcs. nincs meg többé; elsőrendű érdek, hogy a mai Magyaro.-gal az államközi kapcsolatok kiépítése folytatódjék, de Mindszenty most kétségbe vonja Ausztria területi integritását. Befejezésül Kéry tiltakozik a „Herr Kardinal” e minősíthetetlen kijelentése ellen.”

A továbbiakban imígyen magyarázza Csonka Emil ezt a „minősíthetetlen kijelentést”: „Mindszenty pásztorlevelében megköszönte híveinek, hogy rabsága idején szeretetükkel kísérték; fel-

hívta őket, hogy ápolják a családi élet tisztaságát, látogassák a magyar szentmiséket, a magyar papok pedig végezzenek családlátogatást; s ne feledjék el Szt. Pál tanítását: „Reménység által tartatunk meg.” Aldását adta az öt világrészre szétszórt magyarokra. Ez volt a lényeg hosszan kifejtve. Majd ezt a mondatot használta: „Hittel, Istenbe vetett reménnyel léptük át a börtön küszöbét és az ideiglenes, de életirtó országhatárt’.”

Mi vezethette hát Kéryt, hogy hamis értelmezést adjon egy hamisan nem értelmezhető mondatnak? Miért keltette azt a látszatot, mintha a magyar bíboros irredenta programot hirdetne? S miért ragadtatta magát Mindszentyvel szemben olyan goromba jelzőre, mint a „minősíthetetlen” (unqualifizierte)? Józan ésszel erre nem lehet magyarázatot találni. EZT A BEÁLLÍTÁST MUNKALNI A VILÁGBOLSEVIZMUS ÉRDEKE VOLT — ezért kellett „botrányt csapni”, vonja le a következtetést Csonka Emil. „Az osztrák sajtó a magyar bíboros mellé állt, s végül maga Kreisky kancellár az osztrák parlamentben kelt Mindszenty védelmére és tisztázta a méltatlan vád alól. Minden lap a kétkedés legkisebb árnyalata nélkül közölte Mindszenty titkáranak, dr. Vecseynek tömör, velős, meggyőző nyilatkozatát: „Az ideiglenes életirtó határ’ kifejezés félreérthetetlenül nem az 50 éve fennálló osztrák határra vonatkozik, hanem az életveszélyes Vasfüggönyre, amely minden magyar szemében csak ideiglenes lehet; az osztrák államhatárra senki sem alkalmazhatta volna az „életveszélyes, ideiglenes’ jelzőt. Minden más értelmezés hamis.”⁶³²⁾

Az orvtámadó renegát, marxista társutas nevét már rég’ a feledés szemétdombja fogja takarni, amikor Mindszenty neve még századok múltán is fennen fog ragyogni!⁶³³⁾

32. TEMPLOMOK MAGYAR EMLÉKEI

Az 1960 óta önálló és 173 plébániát magában foglaló kismartoni egyházmegye 64 templomában fordul elő a Magyarok Nagymisszonya (Magna Domina Hungarorum) vagy valamelyik magyar szent szobra, képe. Három templomnak (Nemesvölgy, Királyfalva és Vasdobra) Szt. István kir. és ugyancsak háromnak (Pándorfalu, Pinkamiske és Órisziget) Szt. László kir. a védőszentje. Számos templom főoltárát, homlokzatát díszíti Szt. István v. Szt. László kir. szobra, néha együttesen, sőt olykor Szt. Imre herceg szobrával hármásban is. Vannak továbbá községek (mint Pinkakertes és

Sopronnyék), amelyeknek mindkét templomában előfordulnak magy. szentek szobrai. Eredetileg még több templomnak volt magy. védőszentje. (Pl. Kőhalomé 1782-ig Szt. László kir.)

A minden forráskritikát nélkülöző osztrák történetírás egyszerűen semmibe veszi a megszakítás nélküli, évezredes magyar uralom mindenhol könnyűszerrel fellelhető bizonyítékait. Tudjuk, hogy Bécs urai fél évszázados megszállásuk folyamán a genocidium ismérveit is kimerítő módon mesterkednek, hogy kiöljék a lakoságból a lelkük mélyén lappangó magy. történeti tudat nyomait. „Tudományos” mezbe rejtett propagandájuk minduntalan visszatérő szólama azonos a Kárpát-medence többi bitorlóinak ama hazugságával, miszerint ők mintegy „öröktől fogva” tanyáznak az elrabolt területeken, és mintha kizárólag őket „igázta volna le” Árpád fejedelmünk. Közben — amint másutt is rámutatunk — szándékosan hallgatják el, hogy már évszázadokkal Nagy Károly előtt, a hunokkal és avarokkal tömegesen érkeztek ún. előmagyarok éppen ide is, a Fertő környékére, a nyugati végekre, sőt azon túl, a Bécsi-medencébe is. Még kevésbé veszik figyelembe, hogy a magyarok tulajdonképpen másfélezer éves jogalapra hivatkozhatnak, amennyiben (a krónikák tanúsága szerint), mint a hunok és avarok rokonnépei, Attila, illetve Baján kagán birodalmának öröklési igényével érkeztek a Kárpát-medencébe.

Otromba hamisítás lenne kétségbe vonni a magy. politikai légkörben virágzásnak indult b. vallásszabadságot, amely a magyarok Ny.-Európát is megelőző felekezeti türelméről tanúskodik. Hiszen nemcsak a protestánsok szervezkedhettek szabadon, hanem a szomszédos osztrák tartományokból kiüldözött zsidók is békés fogadtatásra találtak Magyaró. nyugati végein. Rosszakarattal senki sem állíthatja tehát, hogy Szt. István, Szt. László, Szt. Imre és a Magyarok Nagyasszonya kultuszát a magyarok „kényszerítették rá” a hívekre. Bárki által ma is könnyen ellenőrizhető, szembeötölő tény, hogy B. templomai közül csak egy-kettőben van nyoma osztrák szent tiszteletének. Ugyanakkor Nemesvölgytől Vasdobráig mindenfelé a magyar szentek dominálnak: Így t.k. Szt. István király 31, Szt. László lovagkirály 24, Szt. Imre herceg pedig 9 templomban.

Ismételten rámutatunk, hogy az elrabolt Nyugati Végek művelődés-tört. szempontból is az ezeréves magyar múlt elválaszthatatlan tartozékát képezik. A trianoni határon innen és túl, tehát mindenfelé azonos emlékek figyelmeztetnek a magyar hagyományokra. Elegendő, ha csak egyetlen rövid határszakaszt teszünk

is vizsgálat tárgyává, pl. a Rába és a Lapincs vidékén. Az elcsatolt oldalon ott van a rábaszentmártoni plébánia-templom Szt. István és Szt. László szobra, a máriaképi kegytemplom Szt. István-képe és a királyfalvi védőszent, a Szent Koronát felajánló Szt. István boltozati freskója.

Az említett községek tőszomszédságában, a magyar állam területén maradt járási székhelyen, a szentgotthárdi ciszterci bazilikában pedig egy hatalmas oltárkép „a haza szent királyainak” (Szt. István, László és Imre) tiszteletét örökíti meg. A szomszédos rábakehelyi plébánia-templom főoltárát is két szent királyunk szobra ékesíti. A szemközti dombvonulaton, a Vasfüggöny tövében, a Szt. Imre tiszteletére emelt kegytemplom képviseli a magyar múlt nyugati láncszemeinek egyikét.

Ebben a fej.-ben meg kell említenünk a pálos szerzeteseket is, akik templomaikkal és kolostoraikkal érdemlegesen járultak hozzá az átmenetileg B. néven ismert országgrész magy. jellegéhez. Vajjon elképzelhető-e, hogy az egyetlen magy. alapítású szerzetesrend képes lett volna lábát megvetni ebben a térségben, ha történetesen osztráknak számított volna? Hogy ez a gyökerében is magyar rend évszázadokon át résztvett az itteni vallásos élet fejlesztésében, az már egymagában is a vidék magyar történeti volta mellett bizonyít. Hangsúlyozzuk, hogy nem valami osztrák területi elidegenítés, hanem egyrészt a reformáció okozta felekezeti változás, másrészt II. József 1782-beli feloszlató rendelete űzte el innét a pálosokat.

Amikor számba vesszük az 1922 óta elcsatolt területsáv egyh. von. bizonyítékait, a pálos templomokról és kolostorokról, mint a magyarság legnyugatibb „világító tornyait” kell megemlékeznünk. Földrajzi elhelyezkedésüket tekintve figyelemre méltó, hogy szinte arányosan elosztva, a Fertő északi csücskétől (Nezsider) egészen a dél-vasmegyei Kolom-ig, az egész területet átszöve foglalnak helyet. Érdekes, hogy három községben (Szalonak, Sopronkertes és Kolom) kiváló nemzeti királyunk, Mátyás uralkodása alatt, míg Nezsideren 1687-ben telepedtek le. A jobb megértés kedvéért röviden vázoljuk a pálos rend keletkezését, ami — alapítóját és névadóját is beleértve — magyar talajhoz fűződik. Boldog Őzséb esztergomi kanonok Pált, az egykori dévényi remetét választotta az általa 1246-ban alapított szerzetesi közösség mintaképeül. Esztergom is, Dévény is történetünk kimagasló helyei a Duna mentén. Úgy látszik, a dévényi sziklán, a rómaiak idején, jámbor remeték tanyáztak, köztük Paulus is, aki 341-ben halt

meg. Hamarosan azonban. mint a népek országútjának egyik jelentős stratégiai támpontja, a hunok, illetve az avarok birtokában játszott fontos szerepet. Árpád magyarjai is bizonyára útjelzőnek tekintették ezt a nyugati kapunkat vigyázó sziklát, amikor európai hadjárataikról visszatérve hazafelé nyargaltak. Erre utal az osztrák köznyelvben ma is előforduló „Árpád-Felsen” elnevezés, éppúgy, mint az az égbe nyúló emlékmű, amit a cseh betolakodók romboltak le Trianon után. Nos, ehhez a magy. sziklához fűződő, őskeresztény lelkeségtől ihletett, pálos rendnek a történeti magyarhonban 113 kolostora volt.

Senkit se tévesszen meg az a körülmény, hogy a derék magyar barátok csak a XV. szd. II. felében jelentek meg a nyugati végeken. Az aránylag késői időpont semmi esetre sem hozható összefüggésbe holmi néprajzi adottsággal avagy nemzetidegen (osztrák) hatalom akadékoskodó befolyásával. Ugyanis a pálos rend terjeszkedése országos viszonylatban is éppen ekkor érte el tetőfokát, miért is a nyugati kolostor-alapítások e hirtelen támadt folyamat részeként jelentkeznek. B. térségében az első pálos kolostort 1464-ben, Városszalomonakon (Vas vm) alapították. Az épület egyes részei lakóházba beépítve ma is láthatók. A jelenlegi plébánia-templom eredetileg a kolostorhoz tartozott. A szalonaki alapítást egy másik követte a Vas megyei Kolomban. Ez az 1473-82 között emelt kolostor elpusztult. Helyét temető foglalja el. 1475-ben Sopronkertés várát és földesúri jogát, mint adományt, a pálos rend kapta meg. 1786-ig működtek a községben, amikor II. József rendelete értelmében feloszlott a konvent. Kisebbik templomukat már a rendház alapítása előtt mint kegytemplomot említi egy korabeli okl. Ez, valamint a későbbben épült nagyobbik templom, a közéjük épült kolostorrészekkel együtt ma is festői látványt nyújtanak a falun kívüli kies környezetben. A kisebbik templom létezése az 1300-as évek elejére vezethető vissza, míg a nagyobbik a kolostorral egyidőben, 1475 körül épült. Lók Árpád-kori (Villa Sanctae Mariae, 1222) kegyhelyen is volt kolostoruk a pálos barátoknak. A törökidulás miatt csak Buda visszavétele után terjeszkedik tovább a rend. 1687-ben Nezsideren Hamerla György és felesége, Körtvélyesi Mária alapítványa teszi lehetővé a pálosok letelepedését. A magy. nevű Ladányi László lett-első priorjuk.

A mai feje tetejére állított világban különösen az erkölcsi nihilizmust és erőszakosságot szolgáló baloldaliak ítélik el előszere-ttel a régmúlt idők állami, társadalmi és gazdasági rendszerét. Miközben versengve átkozzák az egykori birtokososztályt, Bécs-

től Moszkváig dicsekednek volt uralkodók, arisztokraták építészeti és művészeti remekeivel.

A b. marxisták is mélyen hallgatnak azokról, akiknek kezdeményezéséből a ma idegenforgalmi látványosságot és bevételi forrást jelentő templomok, várak és kastélyok létrejöttek. B.-ban a templomok egész sorát magy. főurak emelték. Jellemző, hogy a templomok több mint felének magyar főnemes volt a kegyura, akik közül egyedül az Esterházy hercegek kegyuraságát az Anschluß előtti 157 plébánia-templomból nem kevesebb mint hetven élvezte.

A templomépítések kutatásánál is rájövünk, hogy — történeti források hiányában — mennyire valótlan kitalálás a germanisták B.-elmélete. Ha vágyálunk — mi szerint B. már a múltban is Alt-Österreich „bekebelezett részét” képezte — igaz lenne, miért nem találunk valamelyik osztrák főúr által emelt templomot? Miért van az, hogy mindig csak magyar főnemesek áldozatkészségét említik az i.v. oklevelek és egyéb források? Nemde, egyszerűen azért, mert ez a föld nemcsak politikailag, hanem gazdaságilag, egyházjogilag és közigazgatásilag is — a kisbírótól a főispánig — magyar, nem pedig osztrák-germán államterület volt.

*Ehhez Isten mindannyitoknak
Vitathatatlan jogot ad:
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot és az iskolát.*

(Reményik: Templom és iskola)

Íme a községek, amelyekben a magyar szentek tiszteletének emlékeivel találkozunk. (Felsorolásuk nem teljes.)

ALSÓÓR, Vas vm

Nemcsak a betűsorrend, hanem a zömmel magyar lakossága miatt is első helyen kell említeni. Ugyanis ez a pinkamenti határőr-település B. egyetlen önálló, úgyszólván színmagyar községe, amely népi jellegét és tájszólását a jelenkorig megőrizte. A szomszédos felsőőri és vasvörösvári templomhoz hasonlóan, e nemesi község főoltárát is, szinte következetesen, a nagy magy. állam határait véglegesen elrendező Szt. István és az ősi haza épségét lovagiasan védelmező Szt. László, mondhatnánk katonakirályok, szobra ékesíti.

Elgondolkoztató, miért nincs több lakosa, mint kétszáz évvel ezelőtt (1784-ben 821, ma pedig 857 fő). Miért csökkent majdnem felére az 1890-es rekordnépesség, amely 1603 főből állt? A szólásmondást, hogy „Amerikában több alsóöri él, mint magában a községben”, tréfás túlzásnak kell tekinteni.⁶³⁴) Tény, hogy Alsóőr magy. uralom alatt a múlt szd.-ban élte virágkorát. Még kis dragonyos kaszárnyája is volt. Ma pedig — az ún. osztrák „haladás” és közvetett elnyomás jellemző példájaként — még postahivatala sincs ennel. a magyar nyelvű nagyközségnek. Előre sejtve mostoha sorsukat, annak idején élénken ellenezték átcsatolásukat: „Die Angliederung an Oesterreich, die die Unterwarter zunächst nicht begrüßten . . .”⁶³⁵)

BADAFALVA, Vas vm

Erdős dombhátról a Rába völgyébe tekintő, Máriaképnak nevezett búcsújáró templomában Szt. István olajfestménye is helyt kapott, mintegy jelképesen emlékeztetve a kései vándort, hogy a domb alatti síkságon nyújtózó falut az Árpádok idejében alapították. A templom építésekor (1793) elhelyezett festmény első szent királyunkat koronás fővel, jogárral a kezében, két angyal között ábrázolja.

BOLDOGASSZONYFALVA, Moson vm

Az Esterházy Pál nádor bőkezűségéből emelt nagyszabású kegytemplom főoltárát Szt. István kir. sújtásos magy. ruhájú és Szt. László lovag-öltözetű, nagyalakú aranyozott szobra ékesíti. Az osztrák megszállóknak semmi részük nem volt a község fejlesztésében v. temploma alkotásában, mivel az Esterházyé mellett még 3 magy. (Telekessy István csanádi püspök, Nagy János győregyh.-megyei kononok és Nyáry János) kisebb adományából, az olasz Martinelli F. tervei szerint épült. Egy templom keletkezése, története mindenütt híven tükrözi a környék nemzeti jellegét, politikai hovatartozását. Az itteni ómagyar ZENMARIA (Szt. Mária), majd Boldogasszonyról eln. búcsújáráshely is ezer szállal fűződik Magyaro.-hoz.

A kismartoni püspökség évkönyvében olvassuk, hogy „Esterházy Pál herceg nagyvonalúsága révén a boldogasszonyfalvi zarándoklatok száma új magaslatot ért el. Az általa létrejött Máriaszentély mai formájában nemcsak Burgenl., hanem egész Ausztria legszebb barokk templomai közé tartozik.”⁶³⁶) Ha a jelenlegi új urak is ilyen elismerően vélekednek, ildomos nekünk is némileg

részletezni az előzményeket. Esterházy Pál azáltal kapcsolódik be a templom történetébe, hogy a töröktől 1529-ben lerombolt templom helyén nemcsak új egyházat, hanem a ferencesek számára kolostort is emeltet 1669-ben. De mindössze 14 év múltával ez az új templom is romokban hever, a török mohamedanizmus fanatikus gyűlöletének esik áldozatul. Nem sokáig ugyan, mert az Esterházyak jóvoltából újból visszanyeri régi formáját. Most ugyanis nem a muzulmánok dühe, hanem a zarándokok számának rohamos növekedése „feszíti széjjel” a templom falait. Ezen örvendetes lelki térhódítás készíti a mélyen vallásos Esterházy Pál nádort tágasabb, kétágú (vagyis kéttornyú) új templom megépítésére (1695-1702). A magyar bőkezűség és az olasz művészet szerencsés találkozásából keletkeztetett eme harmadik templomot — közel három évszázad után — mi is megcsodálhatjuk. Gondoljunk arra is, hogy építtetőjének buzgalmából a kismartoni Kálvária-hegyen és Kisboldogasszonyban is létesült kegytemplom.

BORSMONOSTOR, Sopron vm

E magy. alapítású község templomában is mindkét szentéletű királyunk, István és László szobra utal a tíz évszázados Hungária itteni birtoklására.

BÜDÖSKÜT, Sopron vm

Nemcsak keletkezésével, hanem fekvésével és templomával is az Árpádok korát juttatja eszünkbe. A szentistváni határ mentén fekszik, és plébánia-templomában Szt. István és Szt. László kir. szobra idézi a régi dicsőséget.

CINFALVA, Sopron vm

Mai napig is megmaradt dűlőnevei a színmagy. Peresznye nevű településre emlékeztetnek. Az Esterházyak bőkezűségéből épült plébánia-templom főoltárán itt is Szt. István és Szt. László kir. aranyozott szobra hirdeti a magy. múltat, akárcsak az az olajfestmény, amelyik első szent királyunk halálát örökíti meg.

DARÁZSFALVA, Sopron vm

Szentháromság oszlopának (1838) egyik szobra Szt. István királyt mintázza. A magy. felírás mellett német és horvát szöveg is megemlíti az alapítókat, bizonyosságul, hogy a magy. uralom alatt mindenki szabadon fejezhette ki magát anyanyelvén.

DÉRFÖLD, Sopron vm

Közelében van a Mária Kútja nevű búcsújárárhely. Magy. alapítású kápolnája a Patrona Hungariae védelme alatt áll. A Mária-szobor is erről tájékoztatja a zarándokot: „S. S. PATRONAE HUNGARIAE POSUIT Mathias Hedly ab H. et Barbara Szunyogh d. Budetei L. Barones MDCLXXVII.”

FELSŐÖR, Vas vm

Az erőszakos németesítés következtében végzetesen megcsapant felsőöri őslakos magyarság ma is fajtánk legnépesebb szórványát képezi B.-ban. Az Órség néven ismert vidék virágkorában 18 magyar faluból állt, amelyeknek központjává Felsőőr nőtte ki magát. Az egykori gyepűőrök (speculatores = figyelők) nemesi kiváltságot élvező leszármazottjai régi plébánia-templomukban mintaképeiknek, a honvédő Szt. Istvánnak és Szt. László lovag-királynak emeltek művészi szobrot. A Felszezen épült ref. templom pedig már pusztá létezésénél fogva annak a magy. múltnak a bizonyítéka, amely türelmi politikájával a reformáció térhódítását tette lehetővé. Amint a Kárpát-medencében mindenfelé, úgy itt is beigazolódik, hogy a helvét hitvallás követői csaknem kizárólag magy. ajkúak és fajúak.

FELSŐPULYA, Sopron vm

Felsőőr és környéke után, mint magy. nyelvsziget, második helyen Felsőpulya következik. Eme sajátossága a megszállás alatt (1935) épült új plébánia-templomában is némiképp kifejezésre jut. Színes üvegablakai közül három ábrázol magyar szentet. A Szent Istvánt koronás fővel (teljes koronázási díszben, jogarral és országalmával a kezében) ábrázoló színes ablak Schuschnigg Kurt osztrák kancellár ajándéka. A Szt. Imre herceg-ablak Mészáros Kálmán plébános adománya. A harmadik ablak Szt. Erzsébet, a negyedik pedig Sabaria szülöttjének, Szt. Mártonnak alakját örökíti meg.

Az 1967. orgona-adományozók között is megtaláljuk a magyar, illetve horvát nevűeket: pl. báró Rohonczy, Horváth, Kocsis, Behofsits, Cserer, Istvanits, sőt Lex nevű is akad. Helytörténeti ismereteink birtokában ismételten emlékeztetnünk kell a negyvenötös összeomlást követő osztrák elfoglaltságra, magyarellenes történeti szemléletre, a szándékos kihagyásokra, ferdítésekre. B. félhiv. művészet- és településtörténeti tájékoztatójának számító „Das Burgenland” árva szóval sem említi a helybeli őstelepes magyarság

múlt és jelenbeli, számszerűen is kimagasló jelentőségét. Nyilván e tény agyonhallgatása céljából kerüli az egykori osztrák kancellár pártfogásával épült és a magyar szentekkel ékesített templom bemutatását, holott jóval silányabb alkotásokat készséggel ismertet. Ez az összeomlás óta egyre nagyobb mértéket öltő, erőszakos „Umdeutschung” a magyarveszejtő austro-marxista politika helyi vetületének tulajdonítható.

Településtört. szempontból nagyfokú azonosság fűzi Felsőörhöz. A nemesi kiváltságot élvező egykori határőrök községe csak a megszállás következtében németesedett el, úgyhogy a Középpulyát is magában foglaló Felsőpulya lakosságának ma már csak egyharmada (761 lélek) vallja magát magyarnak. Pedig Felsőpulya 868 főnyi népességével 1910-ben még magyarnak számított. Az akkoriban különálló Középpulya is színmagyar község volt.⁶³⁷⁾

FRAKNÓ, Sopron vm

A hatalmas erődítmény külső bejárata körüli fülkékben Szt. István, Szt. László és Szt. Imre szobra vonja magára figyelmünket.

FÜLES, Sopron vm

Árpád-kori alapítás. Sajnos az itteni Szt. István és Szt. László király-szobor (a Zichy-kastély kápolnájában) a szovjet horda negyvenötös dúlásakor a részeg bolsevik szörnyetegek pusztító dühének esett áldozatul.

KIRÁLYFALVA, Vas vm

Nevében is valószínűleg első szent királyunk emléke rejtőzik, aki a község plébánia-templomának védőszentje. A tört. határ közelében fekvő Királyfalva nevének német változata is a magy. királyra, nem pedig az osztrák császárra utal. A templom belsejét uraló oltárkép felemelő látvány. Tulajdonképpen egy hatalmas freskó, amely a márványból faragott nagyméretű oltárfeszület fölött, az apszis teljes szélességében, életnagyságú alakjaival és élénk színeivel a legnagyobb Szt. István-festmény egész B.-ban. Azt a jelenetet örökíti meg, amelyben e község egykori legfőbb ura és királyi parancsolója a Magyarok Nagyasszonyának ajánlja fel a Szent Koronát. Térdelő első királyunk mellett a koronázási jelvények és kardja láthatók. Szt. Imre hg. jobbával fehér győzelmi zászlót emel a magasba, baljával pedig liliomot szorongat. A jobbszélen két férfi, a balszélen két női szent zárja be az élénk színű körképet.

KISHÖFLÁNY, Sopron vm

Plébánia-templomának mennyezeti képeiről Szt. István és Szt. László kir. tekint le reánk.

KISMARTON, Sopron vm

A Szt. Itsván korabeli templom helyére (1118-ban és a XV. szd.-ban) épült Szt. Márton domban a magy. királyok 1495-ből való oroszlános-liliomos családi címere már egymagában véve is rácáfol a szabad királyi város bitorlónak hamisított helytörténetére. Természetesen a város sok más emléke és vonatkozása is a magy. uralomról tanúskodik. E fej.-ben csak a szakrális jellegűeket említjük meg. A Kismartont felvirágoztató Esterházy-család gondoskodott a Kanizsai János bíboros, esztergomi érsek által 1386-ban alapított ferences templom újjáépítéséről. Ugyancsak ennek a gazdag főúri családnak köszönhető a kálvária és annak búcsújáró kápolnája, a vele egybeépült Haydn-templommal a Felső-hegyen. Az itteni zarándoklatok számadatai is ékes szöszölői annak a ténynek, miszerint Kismarton a Szent Korona felségterületéhez tartozott. A történeti visszapillantás eme fényében érthetővé válik, miért volt a közeli Ausztria zarándoklatainak száma csupán évi 15 a 125 magyar processzióval szemben. Az ausztriai búcsújárók részére Bécsújhelyen (1715) nyomtatott énekesfüzetek tanúsítják, hogy Kismarton a Magyar Királyság határain belül van: „Zu dem Wunderthätigen Gnadenbild auf dem Berg Calvarii bey Eysenstädt IN GRANITZEN DESZ KOENIGREICHS HUNGARN.,,

KÓHALOM, Sopron vm

1782-ben épült jelenlegi temploma előtt régi védőszentje Szt. László kir. volt, az 1674. kánoni vizitáció szerint. Latin nyelvű felirat Esterházy Miklós herceget tünteti fel a szép templom építőjeként. Érdeemes megemlítenünk öt színes üvegablakának magy. feliratát: 1) „Főtiszt. Bauer József ajándéka.” 2) „Mélt. és Főtiszt. Dr. Bertha János emlékének.” 3) „Főtiszt. Engelits György ajándéka.” 4) „Főtiszt. Freyer János ajándéka.” 5) A Szt. Erzsébetet ábrázoló üvegablak „Faymann János és Erzsébet ajándéka.”

LÉKA, Vas vm

Itt is minden — a vár, a templom és kolostor, a kriptá és kastély, valamint a természetráji múzeum (Huszty Odön hagyatéka) — magy. emberek érdeme. A bécsi önkény vesztőhelyén elvérzett

Nádasdy Ferenc országbíró (akinek hamvai a templom kriptájában pihennek), a milánói Orsolini P.-val építtette ennek az Árpád-kori magy. településnek a plébánia-templomát. A főoltárképet, amely fölött a Nádasdy és Esterházy címer ékeskedik, a kőszegi Kéry György festette. A főoltár szobrai közül kiválik Szt István és fia, Szt. Imre herceg szobra. Van még más magy. von. művészi alkotás is ebben a szentélyben: a Mária-oltár fölötti festményen Buda ostroma látható a Magyarok Nagyasszonya által oltalmazott vitézekkel. A koronázási palástot öltött Magna Domina Hungarorum fején a magy. Szent Korona ragyog. Nyelvünk itteni használatát az a márványtábla is bizonyítja, amely a lékai hívek köszönetét tolmácsolja abból az alkalomból, hogy templomukat az Esterházy fivérek (Miklós és Rezső) 1913-ban restaurálták.

LORETTOM, Sopron vm

Kegytemplomát és kolostorát Nádasdy Ferenc, a bécsi Burg zsarnoka által lefejeztetett nemzeti vértanúnk építtette. A török 1683. rombolása után pedig az új földesúr, Esterházy Pál hg. adományából állították helyre. Első királyunk emlékét két szobor és több festmény örökíti meg. A búcsújáróknak már a bejáratnál feltűnik Szt. István és Szt. László szobra. Aztán a főoltáron ismét kettesben, aranyozott alakjukban látják viszont őket. A díszes főoltárt egyébként Liphay János magy. huszárezredes megajánlásából emelték 1766-ban. Az egyik mellékoltár is Szt. István királyunknak van szentelve. Oltárképe fiával, Szt. Imre herceggel együtt ábrázolja. Az oltár körüli freskók is Szt. István életéből örökítenek meg jeleneteket: amint átveszi a Szent Koronát, almizsnát osztogat, előkelőségeket fogad és Magyaro.-t a Boldogasszony oltalmába ajánlja, miközben egy angyal tartja a Szent Koronát.

A magyar szentek védnöksége alá helyezett magy. alapítású istenháza vitathatatlanul a szentély múltja és nemzeti rendeltetése mellett szól. Amint B.-ban mindenfelé, itt, a Lajta-hegységtől Nyra, ebben a lajtamenti határközségben is felteesszük a kérdést: ha B. a germanista történetírás szerint „többnyire osztrák uralom alá tartozott és Trianonban állítólag jogos tulajdonuként szereztek vissza”, hogyan volt lehetséges, hogy a magy. kezdeményezésből és anyagi áldozatból emelt itteni gyönyörű búcsújáró templom felszentelése 1659. július 2-án a magyar (vagyis nem az osztrák) főnemesség teljes létszámú testülete jelenlétében egy bíboros és 20 000 főnyi hívőserg részvételével ment végbe?

MÁRIAFALVA, Vas vm

A Kanizsai-család 1409-beli alapítása. A később barokkosított plébánia-templomot 1884-ben eredeti gótikus formájában állították helyre. Ez alkalommal készült a pécsi Zsolnay-gyár majolikájából a főoltár, a szószék, a keresztelő kút és a keresztút minden egyes stációja. Nagy-Magyaró.-ra emlékeztet a mennyezet magy. címere, valamint az egyik színes üvegablak, amelyet „Magyarhon hálás fiai” adományoztak. Főalakja Szt. István, akit kir. palástban, koronával a fején, jogarral és országalmával ábrázolnak. A Szt. Imre herceget megörökítő másik ablak felírása — „Vallási kegyeletből Vas megye közönsége” — arról tanúskodik, hogy ez a helység sem tartozott a mesék világából kölcsönzött B.-hoz, hanem a Szt. István alapította Vas vármegyéhez. A nyugati kapu homlokzatát uráló (Vághy és Káldi) címer sem lenne ott, ha történetesen az osztrák közjog itt már 1922 előtt lett volna érvényben.

NEMESVÖLGY, Moson vm

A Bécstől mindössze 50 km távolságra, Hainburggal (Hunvárral) átellenben fekvő nemesi határközség templomának oltárképén védőszentje, Szt. István, államalapító magy. kir. látható, aki elsőrendű kötelességének tartotta e vidék védelmezését az akkori Ostmark őgrófjával és a német császárral szemben.

NYULAS, Moson vm

A korai Árpád-korból való község régi plébánia-templomának főoltárán is a magyarok tündöklő csillaga, Szt. István kir. és fia, Szt. Imre hg. nagyméretű szobra emlékezteti a híveket arra, hogy ez a föld Nagy-Magyaró. integer része.

ŐRÁLLÁS, Vas vm

Árpád-kori őrtelepülés, amelynek északi kijáratánál, az Alsó-őrbe vezető út mentén húzódó községrészt ma is Ungerberg néven ismerik. Valószínűleg ezeken a dombokon lehettek az őrállások, a „speculatores” figyelő- és leshelyei. Templomának egyik oltárképe Szt. István királyunkat örökíti meg. Magy. tört. múltjára jellemző, hogy hat szomszédos községével egyetemben (Alsóőr, Felsőőr, Őrisziget, Pinkamiske, Vaskomját és Vasvörösvár) a Felső Őrség ama zárt csoportjához tartozik, amelynek templomaiban a XI. szd.-i magyar szentek (Szt. István, Imre és László) tiszteletére utaló képekkel, szobrokkal találkozunk.

ŐRISZIGET, Vas vm

Az egykori gyepűőr-nemesek magy. ajkú községének mindkét temploma az évezredes magy. múlt mellett tanúskodik. A középkori román stílusú templom védőszentje Szt. László, akinek szobra a főoltáron foglal helyet. Az oltárkép a Szeplőtelen Szület zsinoros magy. ruhában ábrázolja. Az ev. templom bejárata fölött „Erős várunk nekünk az Isten” felírásból tudjuk meg, hogy itt a gyülekezet még ma is magyar nyelven imádja az Istent.

PÁNDORFALU, Moson vm

Az Árpád-korra visszavezethető plébánia-templomának Szt. László a védőszentje.

PINKAFŐ, Vas vm

A főtér fölötti magaslaton emelkedő plébánia-templom méltóságteljes homlokzatát Szt. István és Szt. László kir. kőszobra díszíti. Mint megannyi b. templom, ez is magy. alkotás. Gr. Batthyány József áldozatkészségéből épült és Szily János, Szombathely első püspöke szentelte fel 1786-ban. A Szt. István-kultusz továbbélésének felemelő példája az a színes üvegablak, amely legújában, 1972 óta Posch József és felesége adományaként szépíti a templomot. Ezen „Hl. Stephan bitte für uns” felírású ablakon első szent királyunkat koronás fővel, díszes öltözékben, joggal és országalmával a kezében örökítették meg.

Semmi esetre sem véletlen, hogy Pinkafőn, a Vas vármegyei Felső Őrség legészakibb helységében, XI. szd.-i királyaink tisztelének művészi megnyilatkozásával immár nyolcadízben találkozunk. Két szent királyunknak ilyen kiemelkedő, a távoli múltban gyökerező, az egyházzal szorosan egybeforrott és maradandó művészi formában kifejezett népszerűsége a Karoling Ost-Politikot elsöprő ezer esztendő magy. birtoklás perdöntő bizonyítéka.

PINKAKERTES, Vas vm

Az 1155-ben keletkezett vár helyén, dombon emelkedő XV. szd.-i kegytemplom főoltára mellett láthatjuk Szt. István és Szt. László szobrát. A falu közepén épült Szt. Anna-templomban ugyancsak két szent királyunk szobra kapott méltó helyet.

Íme egy középkori keletkezésű plébánia-templom, amelynek belső berendezése jellemző példa arra, hogy főuraink mellett magy. klerikusok is megörökítették nevüket templomok emelésével, helyreállításával v. karbantartásával. Egyházi feljegyzésekből kitűnik,

hogy Legáth György plébánosságához (1777-1820) fűződik a pinkakertesi kegytemplom belső megújítása.⁸³⁸

Vizsgálódásaink során feltűnik, hogy a magy. szentek tiszteletének szemléltető jeleivel lépten-nyomon találkozunk B. térségében. Csak a rosszakaratú történethamisítás és hazug propaganda állíthatja az ellenkezőjét. Az írott tört. források és a szóban forgó vidék szakrális emlékei ismételten magyar oldalra billentik az igazság mérlegének nyelvét. Amint az esetek többségében, itt is a török-dúlás áldozatául esett magy. őslakosság helyét foglalta el a beszivárgó germán elem. Egy 1221-ben keletkezett okl. szerint Kertes volt a helység neve. Német megjelölése a magyarral párh. csak fél évezred múlva, 1698-ban bukkan fel.

PINKAMISKE, Vas vm

Ez a falu is jellegzetes példája annak a tragédiának, ami Mohács következményeként zúdult hazánkra. A török garázdálkodás előtti szintiszta magy. határőr-település plébánia-templomának főoltárán mint védőszent, Szt. László kir. aranyozott szoboralakja trónol. Akárcsak Óriszigeten, itt is mintaképük, László lovag oltalmába ajánlották templomukat nyugati országhatárunk őrei.

PUSZTASZENTMIHÁLY, Vas vm

Az egykori őrfalu központjában álló baldachinos Mária-szobor szövege az egyházhoz és hazához hű maradt, Amerikába szakadt pusztaszentmihályiak áldozatkészségéről tájékoztat: „A Boldogságos Szűz Anya, Magyarország Nagyasszonyának tiszteletére emelték a Pusztaszentmihály községbeli, Amerikában tartózkodó r. kath. hívek 1909. évben.”

RÁBASZENTMÁRTON, Vas vm

A középkori múltú falu plébánia-temploma (akárcsak 14 km-rel lejjebb, Rábakethelyen, ugyancsak a Rába-völgy jobboldalán) dombtetőről uralja a Rába-völgy kapuját a tört. határ közelében. Úgy véljük, itt sem a véletlen folytán kapott szobrot Szt. István és Szt. László királyunk.

ROHONC, Vas vm

A Batthyány grófok által épített templom megható szépségű főoltára is kifejezésre juttatja ezen ősi mezőváros magy. múltját. A főoltárképet Szt. István és Szt. László kir. aranyozott szobra fogja közre. Szent királyaink koronás, zsinórozott öltözékű, nagy-

méretű plasztikus ábrázolása, emelkedett elhelyezésével és díszes háttérével valóban lenyűgöző látvány, amely hétről hétre emlékezteti a rohonciakat az ezeréves Vas vármegyei múltra. Ezt — a két szent királyunk szobra által közrefogott — gyönyörű oltárt „Baroque altar, 1679, dedicated to St. Catherine of Alexandria in a parish church in ROHONC, HUNGARY”, képaláírással mutatja be a New Catholic Encyclopedia 1967. kiadása. A tény jelentéktelensége ellenére is szóvá tesszük, mint ritka kivételt, a legtöbbször reánk nézve káros tévedések alól.

RUSZT, Sopron vm

Amikor Szt. István a Magyarok Nagyasszonyának ajánlotta fel országunkat, Ruszt is szerves része volt annak. Ezt a tört.ényt ábrázolja a szabad királyi város plébánia-templomának egyik oltárképe. A Szt. László korabeli ún. halász-templom egyik kápolnája Mária királynő (Nagy Lajos leányának) nevét viseli.

SOPRONNYÉK, Sopron vm

Az Árpád-kori múltra visszatekintő falu plébánia-temploma annak a magyarságáért kivégzett Nádasdy Ferencnek köszönheti mai formáját, akinek példamutató áldozatkészségéből jött létre Léka és Lorettom művészi istenháza, egyéb egyh. épülettel együtt. Ez az ízig-vérig magy. és istenfélő főúr lelkesen ápolta a magy. hagyományokat és az Árpád-házi szenteket különös tiszteletben részesítette. Az általa emeltetett máriacelli Szt. István oldal-kápolna is első szent királyunk iránti vallásos-hazafias buzgóságának maradandó megnyilatkozása. Amint Rohoncon, itt is Szt. István és Szt. László kir. aranyozott szobra figyelmezteti a híveket, hogy ez a föld magy. birtok, éppúgy, mint hajdanában, az Aba nemzetiség korában is. Nemzeti nagylétünk tárgyi bizonyítékai a legméltoőbb helyen, templomok oltárain mentik át történeti jogunkat a jövő nemzedékei számára. Ez a hittel összeforrt nemzeti kultusz nyomja rá bélyegét erre a tájra is. A sopronnyékiek szükségét érezték annak, hogy ne csak falujukat, hanem szőleiket is Szt. István és Szt. László kir. oltalma alá helyezték. Szőlőhegyi kápolnájuk oltárán az ő szobruk mutatja a múltból jövőbe vezető utat.

SZABADBÁRÁND, Sopron vm

Ősi magy. település a Borostyán-út mentén, Kőszeg és Sopron között. Plébániája is a középkorban létesült. A magy. szentek tisztelete itt is a „genius loci” kétségbevonhatatlan ihletére vezethető

vissza. A Szent Korona hűséges alattvalói nem a germán szenteknek, hanem az államszervező Szt. Istvánnak és a honvédő Szt. László királynak szobrát állították főoltárukra.

SZÁRAZVÁM, Sopron vm

Az 1904-ben lebontott gótikus templomának egyik mellékoltára: „secundum a latere dextro in honorem SANCTI LADISLAI REGIS HUNGARIAE.” (Visitatio Canonica Archidiaconatus SOPRONIENSIS A. D. 1674)

VASDOBRA, Vas vm

Itt, a dél-vasi végeken is Szt. István királyra esett a templomalapítók választása. A Magyarok Nagyasszonya előtt térdelő alakja a főoltárképen látható. A védőszent magy. voltát van hivatva hangsúlyozni az apostoli kettős kereszt és a Szent Koronát magában foglaló címer is.

VASKOMJÁT, Vas vm

A főoltár közelében Szt. István és Szt. Imre jól sikerült faszobra annak a lelkiségnek kifejezője, amely a gyepűőrök örökségként vészelte át az évszázadok hosszú sorát.

VASVÖRÖSVÁR, Vas vm

Középkori magy. vártelepülés, amelynek plébánia-templomában, éppúgy, mint a vele összeépült Alsóőrben, a népszerű Szt. István és Szt. László kir. főoltári szobra regél arról a magy. múltról, amelynek alapján egy pillanattig sem mondhatunk le erről a jobbágynak által termővé verejtékezett földről. Szt. István aranyozott faszobra (koronás fővel, aranyalmával a kezében, karddal a derekán, vitézkötéses köntösben és csizmában) a főoltár bal-, míg Szt. László ugyancsak aranyozott állószobra a jobboldalán foglal helyet. Figyelemre méltó, hogy itt, a Felső Őrség magvában hat, egymással szomszédos község (Alsóőr, Felsőőr, Őrisziget, Pinkamiske, Vaskomját és Vasvörösvár) főoltárán emeltek szobrot Szt. István és Szt. László királyunknak.

VEDERFŐ, Vas vm

Egykori gyepűőr-település N.-Újvár és a Lapincs között. Kicsi templomának egyik ékessége a főoltár színes Szt. István kir.-szobra.

Egykori avar település magy. folytatása a tört. határ mentén. Magyar múltja mellett tanúskodik a főoltár Szt. István-, Szt. László- és Szt. Erzsébet-szobra. A Szt. László kezében tartott magy. címerpajzs fennen hirdeti, hogy a magyarok hazája a közeli Lajta folyóig terjed és Ausztria csak Bécsújhely kapui előtt kezdődik.

33. VÁRAK, KASTÉLYOK, CÍMEREK

A régi kúria nem egy embert jelentett, hanem embereket, akik azelőtt voltak, és embereket, akik ezután lesznek.

(Mikszáth Kálmán)

A B. területén található várak, várkastélyok történetének tanulmányozása arról győz meg bennünket, hogy azok — minden osztrák erőszakosság és ferdítés ellenére is — a magy. állameszme védelmezői voltak. Ki kell emelnünk, hogy a germanista hamisítási törekvésekkel ellentétben, a nyugati erődítményrendszert a gyepe-elve felszámolása után, a magy. királyok sugalmazására, az osztrák betörések ellen építették. A pángermán beállítással szemben Burghardt is megállapítja, hogy „ezeket a várakat valójában a nyugati, nem pedig a keleti betörések elleni védőbástyának szánták.”⁶³⁹⁻⁶⁴⁰) Nemcsak tárgyi emlékek, hanem az egykorú adatok is ezen történeti tény mellett szólnak. Utalnunk kell arra is, hogy Árpád-házi királyaink nagy súlyt helyeztek a nyugati védelmi rendszer korszerű fejlesztésére, már jóval a tatárjárás előtt is. Vagyis abban a korszakban, amikor sem tatár, sem török, hanem egyedül osztrák-germán erőszak fenyegette hazánkat. Ez utóbbi tekintetben hivatkozunk arra a felsorolásunkban előforduló tizenkét várra, amelyek 1241 előtt épültek.

Ha érték is rohamok, ostromok, rombolások a Bécs felé igyekvő török hadak részéről, ormukat tartósan sohasem éktelenítette holmi mohamedán félhold. Ennek a szerencsés körülménynek tudható be, hogy az egyetlen otthoni „pártnak” elkötelezett hírlapíró elvtárs is kénytelen észrevenni, hogy „az épen maradt magyar történelmiséget, kastélyok, várak, levéltárak, műemlékek, olykor jobban lehet tanulmányozni Ausztriában vagy Szlovákiában, mint itthon. Ez is arra utal, hogy ezek a magyar várak, magyar

nyelvű levéltári kincsek közös értékei minden dunamenti népnek.”⁶⁴¹) Ha ténylegesen is szólás- és sajtószabadság lenne Budán és Pesten is, akkor valószínűleg kizárólag a magy. nemzet jogos kincseként emlegették volna elrabolt tulajdonukat.

Adattárunk a fej.-címben megjelölt tárgykör legjellemzőbb eseteire vonatkozik, minél fogva az nem teljes. Viszont adattári teljesség esetén sem változnék lényegesen az összkép, mivel az arány a kevésbé fontos helységek számbavételével is nagyjából ugyanaz maradna.

Összehasonlításunk eredménye alapján 17 földbirtok-történetében találkozunk az Esterházyakkal. Őket követi 15 helységben a Batthyány-, hétben a Nádasdy- és hatban az Erdődy-család. Helytörténeti kutatásunk során természetesen számos más magy. földesúr is megjelenik B. múltjában, akiknek térben v. időben kisebb szerep jutott 1526 után. Ezen országrész magy. tört. múltjának — nemcsak de jure, hanem de facto — kidomborítása céljából, az elmúlt 450 esztendő földbirtokosai közül érdemes hivatkozni az alábbi nevekre: Almásy, Cselley, Bejthe, Dersffy, Illéssy, Jakabházi, Joó, Kéry, Liptay, Liszty, Niczky, Nyáry, Tarnóczy, Tárnok, Sóskuti, Várady, Zichy, Zrínyi.

Megfigyelhetjük azt is, hogy B. területén az eddig említett birtokosok egyike sem szerepelt a középkori századokban. A mohácsi vész mirtha csak eltemette volna az Árpád-kor itteni főúri rendjét. Leghatalmasabbikja a Kanizsai-család volt, második helyen a nemzetellenes Németújváriak következtek. Mellettük a spanyol szárm. Nagymartoni grófok érdemelnek említést. A jövevények közül Paumkircher András, Városszalónak ura a Hunyadiak korában, nyíltan Mátyás kir. mellé állva, III. Frigyes alattvalói ellen harcolt. A gráci hóhér pallósa vetett véget harcias életének. Az itt következő nevek csak töredékét képezik a magy. talajból sarjadt középkori várurak, földbirtokosok hosszú sorának: Bakócz, Bana, Barca, Buzád-Hahót, Csáki, Csém, Garai, Hatvani, Hédervári, Ivánka, Jáki, Kakas, Káldi, Kozma, Laczkfy, Lévai, Lukács, Pósa, Rozgonyi, Széchy, Újlaki, Vörösvári.

Jobb- és baloldali osztrák körök előszeretettel ostorozzák B. egykori magy. földesurait. Szándékosan megfélemeznek arról, hogy ezekhez a magy. főurakhoz számos vár, műemlékszamba menő kastély, templom, kolostor és megannyi művészeti érték fűződik. A magyaro.-i elvtársaknak sincs igazuk, amikor „nemzetietlen” magatartással „kollektíve” vádolják letűnt korok főnemesi rendjét. Tárgyilagos kívülálló, mint a brit Crankshaw ált. észre-

vétele B. egykori magy. földesuraira is áll: „There were magnates (in Bohemia), but these lacked the nationalistic spirit of the GREAT HUNGARIAN MAGNATES. The Czech nationalists tried to IMITATE the HUNGARIANS.”⁶⁴²⁾

A múlt-gyalázó baloldali parvenu-eket is lehenyerli az egykori brit szemtanú tárgyilagos megállapítása az ú.n. magy. feudalizmus-ról, éspedig annak virágkorában, 1835-ben: „The tenure of property in Hungary is not feudal and although many of the semi-barbarous institutions of the middle ages, which in vulgar parlance we call ‚feudal‘ were common to Hungary with the rest of Europe. May we safely affirm that as a system FEUDALITY NEVER PREVAILED IN HUNGARY”: Amit pedig a magy. főurak emberbaráti tevékenységéről mond, az B.-ra is érvényes: „There are few countries in which more philanthropic endeavours to better the condition of the people have been made than in Hungary.”⁶⁴³⁾

A beképzelt osztrák elvtársak minden lehető eszközzel és módszerrel igyekeznek kitörölni a múlt alkotásait az emberek emlékezetéből. Dühük kétszeres erővel sújt le a magy. főurakra, akiknek pompás építészeti remekműveit, a templomokat és kastélyokat, idegen tollakkal ékeskedve, mutogatják a világnak. Baloldali osztályharcosokhoz híven, szándékosan elhallgatják mindazt, amit a magy. földesuraknak köszönhetnek B.-ban. Irigykedő proletárok módjára azt hazudják a félrevezetett tömegeknek, hogy a magy. földesurak „haszontalan élősdiek” voltak, akik csak a „népet szipolyozták”. Nem képesek felfogni, hogy a főurak sem voltak minden terményüknek felfalói és jövedelmüknek elköltői. Egy-egy uradalomban egész sereg ember ette az „urak kenyérét”.

Mivel szellemi hagyatékaikat, könyv- és levéltári gyűjteményeket már tárgyaltuk a 14. fej.-ben, itt azokat csupán további néhány példával egészítjük ki. Előző fejezetünkben láttuk, hogy főuraink áldozatkészségét ma is megcsodált templomok hirdetik szerte B.-ban. Még több azon templomok száma, amelyeket mint kegyurak saját költségükön tartottak karban. Különösen Kismarton köszönhetette virágzását az Esterházy uradalmak ott székelő központi igazgatásának. Közvetlenül vagy közvetve a fél városka élt az Esterházyakból. Ha nem lett volna hercegi kastély, ma nem sok látnivalót nyújtana Kismarton, de Haydn zeneművészetével sem dicsekedhetnének. Magy. főúri mecénások tették lehetővé, hogy a 9 éves csodagyerek, Liszt Ferenc zenei tehetsége kibontakozhassék. Az Esterházyak nevéhez fűződik a kismartoni irgalmas kórház, meg a Haydn-mauzóleum-templom is.

Számos más uradalmi központban is sokan ették az Esterházyak kenyerét. Ez a főúri család mintaszerűen gazdálkodott. Példaként említhetjük az 1898-ban alapított csávai agyagárugyárukat. Ugyancsak jelentős ipari vállalkozásnak számított az Erdődyek korszerű fűrészmalma, asztalos üzeme és áramtelepe a már ősidők óta létező vörösvári vízimalmuk mellett. Az sem közömbös, hogy az első b. könyvnyomda is főuraink jóvoltából működhetett Újvárott majd Monyorókeréken. Ez utóbbi ura, Erdődy Tamás, korát messze megelőzve, már 1615-ben könnyített jobbágynak a terhén. Másfél évszázaddal későbbi utódja pedig teljesen eltörölte a jobbágy-szolgáltatásokat. A kismartoni tartományi kórház előfutárját, a 24 ágyas köpcsényi kórházat dr. dr. Batthyány-Strattmann László, híres szemorvos saját költségén létesítette (1902) és tartotta fenn. (Ld. a 34. fej.-t is.)

*Fájhat, ha dőlnek a bérc ősi fái,
Ha pusztulnak, enyésznek a nagyok;
Lehetne tán sokat a szemőkre hányni,
Ha fényes tettök is nem volna sok.*

(Tomba: Sírboltban)

BOROSTYÁNKŐ, Vas vm

A megszüntetett gyeplétszámrendszer védelmi vonalán, a nyugati betörések ellen épített magy. várat már létezésének kezdetén megkaparintotta II. Frigyes osztrák hg. Négyévi bitorlás után, 1235-ben Zala vm Pál nevű főispánjával foglaltatta vissza IV. Béla. Az erőszakos Németújvári-család, valamint a kelet felé törtető osztrák hercegek váltakozva versengtek, hogy a vár urai lehessenek. 1388-ban Zsigmond kir. Kanizsai Jánosnak zálogosította el, aki négy év elteltével a vár tulajdonosa lett. Manipuláció révén mint Habsburg-családi birtokot kezelték a XVI. szd.-ban, mígnem a Königsberg-családnak játszották át 1636-ban. Ez utóbbitól adásvétel útján hamarosan a Batthyányak, majd századok múlva az Almásyak tulajdonába ment át 1892-ben. A II. v.h.-t követőleg szállodává alakították át.

Mint általában minden várat, ezt is gyakran átépítették. Az 1540-től számítandó fél évszázadon át képezték ki bástyarendszerét, éspedig olasz (F. de Pozzo) tervek alapján, olasz építészek (G. de Pozzo és A. de Spacio) közreműködésével. Az egykori föld-

szinti lovagterem (jelenleg szállodai étterem) domborműveinek is olasz művész, Lucchese Ph. az alkotója. Olasz tervezők, építészek és művészek gyakran vállaltak munkát B. templomainak, várainak és kastélyainak építésénél. Szükségesnek tartjuk hangsúlyozni ezt a tényt, mivel az osztrák propaganda a magy. műalkotások szerzőségét is előszeretettel sajátítja ki a maga javára. Egyébként a magy. múlt közvetlen bizonyítékai a Kanizsai-, a Batthyány- és Almásy-család címere, továbbá Almásy László afrikakutató (1895-1951) emléktáblája. A vár alatti falu plébánia-templomát Batthyány Eleonóra várúrnő építtette 1733-ban.

CINFALVA, Sopron vm

Plébánia-templomának főoltárán Szt. István és Szt. László aranyozott szobra mellett az Esterházy-címer is arra utal, hogy ezt a szentélyt is magy. anyagi áldozattal, magy. alattvalók számára emelték, akiknek földjei a máig is használatos, mintegy tucatnyi magy. nevű dűlőben fekszenek.

CSEJKE, Vas vm

Kicsiny templomának főoltárát a Batthyány-címer díszíti.

DOBORJÁN, Sopron vm

Illéssy-címer 1587-ből, az egykori, Esterházy tulajdont képező földszintes udvarházhoz (Liszt Ferenc szülőházához) vezető kapubejárat fölött.

FARKASDIFALVA, Vas vm

A Vasfüggöny közelében, a Rába-völgy déli peremén húzódó község nevezetessége a mögötte emelkedő dombra épült Batthyány-kastély.

FELSŐKETHELY, Vas vm

A plébánia-templom szentély-elválasztó diadalívét a Batthyány-címer ékesíti.

FELSŐPULYA, Sopron vm

Az osztrák megszállás alatt elnémetesített ősrégi, ma már csak egyharmadában magy. község nevezetessége a Rohonczy-kastély, amelyben a szovjet-orosz megszállás idején gazdasági iskolát rendeztek be.

FERTŐFEHÉREGYHÁZA, Sopron vm

Régi kastélyának egyik figyelemre méltó emléke az Esterházy-címer.

FRAKNÓ, Sopron vm

Nyugati várrendszerünk egyik leghatalmasabb erődténye. Helyi sziklás topográfiája mellett érdemes a tágabb földrajzi fekvését is szemügyre venni. Keletkezésekor, a gyepek felszámolása után, Sopron város előőrsének tekinthető. Sopronnal csaknem egy szélességi fokon, az akkori „Pitten Mark” ellenséges várainak egész sorával szemben védte a Rozália-hegység gerincén húzódó szent-istváni határt, amelyet egyedül itt keresztezett járható út.

Története tulajdonképpen a XIII. szd. elején kezdődik, amikor is a közeli Fraknóváránál építették fel első várukat a Nagymartoni grófok ősei, akik mint Imre kir. (1196-1204) sógorai Spanyolhontól érkeztek országunkba. Miután ezt az első erődtényét a hunvári (hainburgi) béke (1291) értelmében le kellett rombolni, az új várat távolabb, arra a sziklára építették, amelyiken többször bővített formájában ma is áll. Egy 1336-ban kelt okl. szerint Nagymartoni Pál a saját költségén bizonyos „Lőrinc” — tehát nyilván magyar — nevű mestert szerződtetett az építéshez. De a másutt is gyakran igénybe vett olasz közreműködés sem maradt el. Ugyanis 1643-ban Esterházy Miklós Carlone D. olasz építésze bízta a bővítési munkálatokat. Ez a két kútfő is hiteles cáfolata annak a germanista irányzatnak, amely építészeti emlékeinket kizárólag germán alkotásoknak szeretné beállítani. A tört. források tehát félreérthetetlenül bizonyítják, hogy a fraknói vár alapítása, építése, valamint birtoklása a magy. kir., annak magy. és spanyol rokonai, illetve magy. és olasz építőmesterek, továbbá magy. tulajdonosok nevéhez fűződik.

A szerencsétlen pozsonyi béke (1491) rendelkezése folytán mint Habsburg magánbirtok szerepelt addig, amíg 1622-ben gr. Esterházy Miklós szerezte meg tulajdonjogát. Utódai napjainkig is bírják. Az Esterházy Miklós és II. Ferdinánd kir. közti jogügyletre jellemző, hogy Fraknó és Kismarton zálogjogáért magy. pénzzel, éspedig 400 000 magy. tallérral fizettek. A kir. és egyik alattvalója között létrejött szerződést közelebbről vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az alku tárgyát képező várak és uradalmak nem az államkincstár, hanem a császári dinasztia magántulajdonát képezték. Ugyanakkor azt is megfigyelhetjük, hogy milyen kitűnő üzletnek bizonyult az osztrák hercegek, illetve uralkodók számára

a magy. várak elrablása. Tetemes összegek ellenében voltak csak hajlandók azokat magy. kézre visszajuttatni. Néha ugyanazt a várat többször is csereberélték. Közben pedig a magy. közönség és országgyűlés felé megjátszották a kegyes, jóindulatú uralkodót, aki „szívén viseli” a magy. állam területi épségének helyreállítását.

Kárpát-medencei történetünk első hat évszázada folyamán a magy. fejedelmek és királyok elég gyakran hódítottak meg olyan területeket is, amelyek a jelenlegi Ausztriához tartoznak. De magy. részről ilyen elvetemült üzleti érzékre nincs példa. Hol vannak aztán a nem szerződéssel v. zsarolással, hanem a törvényesség lát-szatának egyéb változataival kicsikart v. elkobzott javak? Nem tartozik ide ezek részletezése, közülük csupán a török kiűzése utáni hírheft Neoacquistica Commissio magyarellenes működésére mutatunk rá. (Ld. a 29. fej.-t.)

A várbejárat fölötti Esterházy- és Nyáry-család címere éppúgy a magyarság mellett tanúskodik, mint az Esterházy Pál hg. által 1695-ben alapított és a fraknóváraljai plébánia-templommal egybeépített szervita-kolostor kapuját díszítő Esterházy-címer. A magy. tört. múlt igazából a várkastély belsejében bontakozik ki. Nemcsak az Esterházy-nemzedékek, hanem a magy. nádorok és katonai vezetők festményeinek hosszú sora vezet vissza négy évszázad történeti távlatába. Fegyvergyűjteménye és a hadászat körébe vágó rengeteg tárgyi emléke ismét más oldalról világítja meg azt a kapcsolatot, amely ezt a várat és urait a magyarsághoz fűzte. Nem ok nélk. hasonlítják össze a mai osztrák megszállók a gráci és bécsi fegyvertárral v. az (Innsburck melletti) Ambras-kastélyban őrzött kultúrkincsekkel.

Az 1836-ban Magyaro.-on utazgató Paget John angol író véleménye szerint Fraknó „a magyar középkor nemzeti emlékműve”. Érdemes figyelni a múlt századbéli elfogulatlan angol író röpke mondatára. Nyugati végeink leghíresebb várát a valósággal egyezően nem az osztrák, hanem a magyar nemzet középkori emlékművének nevezi. Vajjon mit szólnak ehhez a bécsi austro-marxisták és uszályhordozóik, az önmagukat is meghazudtoló, félrevezetett b. elvtársak, akik hetet-havat összehordanak, hogy a nekik — proletárhoz nem illő — burzsuj luxust biztosító pártpolitikai állásukat, megbízatásukat megtarthassák? Semmi esetre sem vádolhatják a derék brit gentlemant magy. barátsággal. Mint az önző érdektől távolálló szemlélő, Fraknót egyszerűen álarc nélkül, „élet-hűen” ábrázolta. És nyugodtan hozzátehetjük: Fraknó egész „Burgensland” égbekiáltó jelképe!⁶⁴⁴) És mivel Fraknóra meg „Burgens-

land"-ra az utóbbi három és fél évszázad alatt az Esterházyak nyomták rá bélyegüket, Clark Sydney, a neves amerikai útleíró is lelkesen állapítja meg, hogy „semmi sem fejezi ki jobban az Esterházy motívumot, mint ez a vár.”⁶⁴⁵⁾

GYEPÜFÜZES, Vas vm

Bakócz Tamás, az erdődi jobbágycsaládból szárm. bíboros érsek alapozta meg az Erdődy grófok vagyonát az unokaöccsének juttatott birtok adományozásával. Idestova tehát közel fél évezreddel ezelőtt telepedtek le Vas vm nyugati felében. A szép kápolnával rendelkező gyepüfüzési kastély ma is a magy. népből eredő főúri család birtokában van. A grófi család megalapítója, az Erdődy nevet felvevő Bakócz Péter a mohácsi ütközetben is résztvett, fegyveresei élén. Majd több közéleti tisztséget töltött be: mint Vas vm főispánja, mint főkamrás és főlovászmester. Unokája — a zágrábi székesegyházban nyugvó —, Erdődy Tamás gr., horvát bán korának egyik leghíresebb törökverő hőse volt hat ízben kivívott győzelmével. Erdemeiért Varasd megyei örökös főispánná nevezték ki (1607), amely címet a család a legújabb idő-kig viselte.

GYIMÓTFALVA, Vas vm

Az első írott forrás (1388) szerint a Kanizsai-család birtoka volt. 1644-ben a Batthyányak szerezték meg. Címerük az 1957. óta szállodául szolgáló kastély éttermében ma is figyelmeztet a magyarok itteni ősi jogaira.

ILLMIC, Moson vm

E hansági község külső megjelenését kétségkívül a magy. falukép és szélesen terpeszkedő magy. települési forma uralja. Osztrák körökben a Pustalandschaft és Ziehbrunnen (gémeskút) látványosságát, mint magyar hagyatékot használja ki az üzleti szellem. A kutatókra vár még a feladat, hogy nevét forráskritikailag is helytálló módon fejtsék meg. Annyi bizonyos, hogy eredete az Árpád-korba vezet vissza. Birtokosai a jobbágyság eltörléséig mindvégig magyarok voltak. 1217-ben II. Endre adományaként a vasvári prépost lett a tulajdonosa. Őt követte az Osl nemzetség, a Pathly-, továbbá a Kanizsai-család. Ez utóbbiak birtoklását rövid időre félbeszakította a Rozgonyiak erőszakos foglalása a XV. szd.-ban. A köv. szd. elejétől kezdve Esterházy volt a falu földesura. Az elsárgult magy. birtokleveleket a Nádasdyak címere „pecsételi meg” a plébánia-templom falán.

KABOLD, Sopron vm

A kútfőkből megállapítható, hogy vízivárat a magy. Pósa-család 1222. és 1229. között építtette. A m. kir. 1280-ban Csák Márk főispán fiainak, 1319-ben pedig a Nagymartoni-családnak adományozta. A XVII. szd. elején Kaszaházy Joó János, 1638 és 1704 között az Ipolkéri Kéry-utána pedig az Esterházy-család bírta. A Kéry-család címere (1654) a kerti kutat, az Esterházyaké pedig a kertben külön álló várkapolna oltárát díszíti.

Ehhez a határszéli várhoz kapcsolódik a Habsburg önkényt kifogásoló Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc tragédiája. 1670 tavaszán mint vendégek szálltak meg a várban, de Kéry Ferenc várúr elárulta őket a bécsi udvarnak. Amíg a két gyanútlan vendég életével fizetett a szállásért, addig házigazdájuk grófi címet kapott árulásáért. A Wesselényi-féle „összeesküvés” mindhárom vértanúját (Nádasdy Ferencet saját birtokán) itt a nyugati végeken fogták el azok elődei, akik ma ezt az országrészt birtokolják.

KICLÉD, Vas vm

1544 óta van a Batthyányak birtokában. Plébánia-templomának építtetője Batthyány Kristóf és felesége, akiknek címere a templombejárat fölötti latin nyelvű márványtáblát ékesíti: „C(O-MES) CHRISTOPHORUS DE BATTIYÁNY cum conjugue Francisca nata C(ontessa) Gleisbach exerunt 1844.”

KISMARTON, Sopron vm

Egész B. történetének sűrített mását adja ez a magy. eredetű városka. Amit itt a századok folyamán lépésről lépésre megfigyelhetünk, az vonatkozatható az elcsatolt peremvidék egészére is. Ezt a szemléletet Clark Sydney, az amerikai útleíró az Esterházyakkal kapcsolja össze, akiknek „a neve szorosán bele van szöve a tartomány egész szerkezetébe.”⁶⁴⁶

Eredetileg Szabómárton, majd Kismarton (1264-ben, IV. Béla idejében Minor Martin) a neve. Első ismert földesura a Kanizsai-család. 1371-ben kőfállal vették körül a várost. Tört. tény, hogy a balsorsszerű pozsonyi béke (1491) értelmében átmenetileg a Habsburg-család magánbirtoka lett. Az osztrák politika t.k. ezzel is igazolni igyekszik területi igényeinek „jogosságát”. Ámde érvelésük itt is csúnyán sántít. Ugyanis Kismarton csak Habsburg magántulajdon, nem pedig Ausztriához „csatolt” terület volt a XVI. szd.-ban. Az Apponyi Albert által vezetett békedelegáció ilyen

alapon is tiltakozott az osztrák követelések ellen. A Párizsban 1920. január 26-án átnyújtott XV. sz. jegyzék az osztrák hercegek nagyrészt Zsigmond királytól nyert zálogjogainak magántermészetű voltára hivatkozott. Egy osztrák kiadv. szerint: „der Friede von Preßburg 1491 bringt Eisenstadt die Zugehörigkeit (sic!) zu Österreich.”⁶⁴⁷) Viszont a Brockhaus lexikon szerint csupán „uradalmak közvetlen” (Grundherrschaften unmittelbar) Habsburg birtoklásáról, nem pedig terület-átcsatolásáról, közjogi beolvasztásáról van szó. És ez felel meg a tört. valóságnak. Ugyanis a pángermán szellemű Brockhaus sem „Zugehörigkeit”-ről, hanem „habsburg. Herrschaft”-ről beszél. Még világosabban tűnik ki a „Herrschaft” szó magánjogi jelentése „Eisenstadt”(azaz Kismarton) címszó alatt: „1118 zerstört, wird 1264 (IV. Béla) als Minor Martin erwähnt. In der Folgezeit war es Sitz der gleichnamigen Herrschaft im Besitz der Kanizsai und der Habsburger.” Vagyis „az azonos nevű (Minor Martin = Kismarton) uradalom a Kanizsaiak, majd a Habsburgok birtokában volt. (Brockhaus, 1968) Ezen a felfogáson van Burghardt is, aki nem hagy kétséget az iránt, hogy a Lajtán túli birtokszereményeket a Habsburgok közjogilag nem olvasztották be az osztrák örökös tartományokba, hanem családi magántulajdonként kezelték. (Ld. a 454. sz. idézetet a 23. fej.-ben.) Vancsa Alsó-Ausztriáról szóló kétkötetes munkájában sehol sem említi, hogy az 1491. pozsonyi békében megnevezett nyugati magy. uradalmakat bármilyen formában is Ausztriához csatolták volna, illetve A.-Ausztria határa K felé tágult volna.

A város Ausztriához való tartozásának valótlansága mellett szól ama tört. tény is, amely szerint a reformáció Kismartonban akadálytalanul terjeszkedhetett. E jelenség egymagában véve is eleve kizárja a „közvetlen” osztrák uralmat. A XVI. századbeli Ausztriában — amint később is — vasszigorral üldözték a hitújítókat. Ezt tették volna Kismartonban is, ha valóban Ausztria szerves részeként kezelték volna.

Ugyancsak a faji és felekezeti türelmességnek tulajdonítható a zsidók bevándorlása B. térségébe. Kismarton ezt a tételt is igazolja. Már 1388-ban engedélyezte Zsigmond magy. kir a zsidók letelepedését Kismartonban. Az osztrák örökös tartományokból kiüldözött zsidók magyar kiváltságokat élvező különálló községe, az Esterházy várkastély árnyékában, a német birodalmi Anschluß-ig szabadon virágozhatott. Ha 1491-től kezdődően államjogilag is osztrák urai lettek volna Kismartonnak és más községeknek, akkor ma aligha dicsekedhetnének gettóval meg zsidó temetővel. Hiszen ép-

pen akkortájt, 1496-ban kezdtek a kiüldözött stájer zsidók is a szomszédos magy. határvidéken menedéket keresni.

A XVII. századdal a középkori virágzást is felülmúló új fej. kezdődik Kismarton történetében. Fraknóval együtt 1622-ben szerezte meg gr. Esterházy Miklós. Az eredeti vár 1390 körül épült. A késő-gótikus magot Esterházy Pál 1663-ban kezdte körülépíttetni. A középkori maradványban még jól felismrehető az akkori várúr (Kanizsai) címere. Ugyancsak ennek a híres középkori főnemesi családnak a címere ragyog reánk a Kanizsai János esztergomi prímás által 1386-ban alapított dóm legértékesebb kegytárgyáról, a XV. szd. eleji zománcozott kehelyről.

Amint Borostyánkő és Fraknó esetében, itt is olasz tervezők, építészek és művészek nevéhez fűződik a nagyszabású bővítés és kiképzés. Carlone C. M. főépítész vezetésével Partoletti S. és Carlone A. mester működtek közre. Az olasz építőgárda tagjai voltak még: Bertinali A., Bertoletti Rocco és Veretini Giov. Az Esterházy II. Miklós által eszközölt átalakítás (1794-1805) tervezője Moreau Ch., szobrásza az olasz Levini és Canova A.

A várkastély főhomlokzatát díszítő 18 mellszobor Mayr Hans M. kissé gyengén sikerült alkotása. Íme néhány szobortalapzatba vésett név: ATILA (sic!), BUDA, ÁLMOS, ÁRPÁD, ZOLTÁN, EURS, LEHEL, VÉRBULCH, GEYSA, GYULA, BÉLA. Ez a tört. szoborsorozat szemléletes kifejezője és hirdetője a magy. állameszmének, ugyanakkor az Esterházy-család nyílt hitvallása a magyarság mellett. Ez Kismarton igazi arca, nem pedig az az álarc, amit pángermán mintára a bécsi austro-marxisták „festenek”.

A monumentális várkastély összehatásához ezek a mellszobrok is hozzájárulnak és valóban fennen hirdetik helyünket a nap alatt! Amíg eleinket kívül szobrok, addig belül, a díszteremben királyaink és hadvezéreink arcképeit falfestmények örökítik meg. Ezek magy. vonatkozása kettős, amennyiben Nádasdy Ferenc Nürnbergben kiadott „Mausoleum regum ac primorum Ungariae ducum” c. könyve szolgált alapul. A falra festett arcképek között Esterházy-címerek váltakoznak. A díszterem mennyezeti freskói Tencala C. olasz művésztől valók. Az amerikai útleírók — a való helyzetnek megfelelően — Haydn mellett alkalmazójáról, Esterházy hercegről is megemlékeznek. „Fodor’s Austria” c. útikönyv Haydn mellett egyenrangú nevezetességként említi az Esterházy-palotát: „Another main point of interest in Eisenstadt is the gracious sweeping Esterhozy Palace, the home of the FAMOUS HUNGARIAN ARIS-

TOCRATIC FAMILY.”⁶⁴⁸)

Az Esterházy-kastéllyal rézsút átellenben áll 1936 óta Járay A. alkotása: Liszt Ferenc fehér márványszobra.

A várkastélyon kívül még számos emlékhöz fűződik az Esterházyak neve. Esterházy Pál jóvoltából áll a kálváriahegyi búcsújáró templom (kegyképe fölött hercegi címerrel) és a szegényház (1698). Hasonló népjóléti intézmény az Esterházy Antal adományából épült (XVIII. századi) irgalmasrendi kórház, kolostor és templom. A bejárat kovácsoltvas kapuját és a gyógyszerház ajtaját a kórház-alapító Antal herceg címere, falait pedig Esterházy-arcoképek díszítik.

Utcanév emlékeztet Bizonfy Ferencre, aki mint honvéd küzdött végig a szabadságharcot. Száműzetéséből Kismartonba visszatérve, nyelvészettel foglalkozott. Angol-magyar szótárát, Amerikában és Kanadában egyaránt, sokan forgattuk.

Minél gyakrabban jár az ember Kismartonban, annál erősebbé válik a meggyőződése, hogy a jól fizetett pángermán helytartók nagyzási mániában szenvednek. A „tartományi székhelyé” előléptetett álmos városkát a Schreibtsch-propaganda eszközeivel mindenáron valami nagyvárosi fogalomná szeretnék felfújni. Az erőszakkal hozzászatolt négy falu csak papíron szaporítja a lélekszámát, a valóságban továbbra is elkülönült helységek maradtak. Lényegében tehát Kismarton ugyanaz, mint fél századdal ennek előtte: csinos járási székhely, amelyet a magy. Esterházy-család tett híressé. A megszállók „újításaikkal” csak rontottak a város képén. A nagyzási hóbort erőltette a városkára a csúfondárosan éktelenkedő toronyházat is. A művészi kastélyt környező terjedelmes park elhanyagolt állapota a bécsi megszállás gyakorlati megnyilatkozása. A park díszletéhez tartozó művészi épületek, szobrok, pálmaházak stb. a pusztulás jeleit mutatják. Hasonló sorsra juttatták a Lajtahegység magaslatára épült Esterházy-féle Gloriettát.

KÖPCSENY, Moson vm

Pozsonytól délre, mindössze hét km távolságra fekszik a „népek országútján”. Fekvésének tulajdonítható, hogy kezdettől fogva jelentős szerepe volt a magy. történetben. Amíg Dévény Árpádsziklája a dunai hajóst köszönti, addig Köpcseny a szárazföldi hadiút első állomása Nagy-Magyaró földjén. Tudjuk, hogy a Duna déli, azaz jobbszéljével nagyjából párh. országút bonyolította le Nyugat felé a legnagyobb forgalmat. Keletkezése a Kr. előtti évszázadok homályában vész el. Már akkoriban is réginek számított,

amikor Róma alapítása után a szittyák vették birtokba a Kárpát-medencét. A római légiók tehát a Carnuntum (a mai Petronell) és Aquincum (a mai Óbuda) közti limes-szakaszon már jól kitaposott nyomokon menetelhettek. A szittyák örökségét átvevő hunok s az őket követő avar rokon népeink is erre nyargaltak a Nyugat távoli tájai felé. Ezen a vidéken egyébként meg is telepedtek. Emlékük a közleli Hainburg (Hunvár) nevében maradt fenn. Más helyt is látni fogjuk, hogy a germánná vált Hunvár Porta Hungaricájával ma is figyelmeztet a Magyar Birodalom Árpád-kori jelentőségére. Talán Attila vakmerő hunjaira emlékeztet a környék legmagasabb pontja (480 m), a Hundsheimer Berg is, Hainburg és Hundsheim között. Van egy másik fontos földrajzi név is a szomszédságban, éspedig a 344 m magas Königswarte, a Köpcsény és Nemesvölgy közti tört. magy. határ közvetlen közelében. A hegy alatt kanyargó utak forgalmát valószínűleg a király határőrei, az ide telepített besenyők kémlelték, vigyázták. A szomszédos Nemesvölgy helyén még a IX. sz.-ban is avar település virágzott.

A Köpcsényben határőr-szolgálatot teljesítő besenyők nevét ma is őrzi a Pötschen-dűlő a község határában. A besenyők hajdani leshelyéről körültekintő kései magy. utódot szomorú látvány fogadja. Eltűntették a szentistváni határt, viszont újat vontak ott, ahol azelőtt soha országhatár nem húzódott. Az első trianoni békeparancs itt, a köpcsényi síkságon létesített „hármass határt”, Pozsonnyal együtt Pozsonyligetfalut is elrabolva. A „második Trianon” (párizsi békediktátum, 1947) még délebbre helyezte a „trianoni hármass határt” azáltal, hogy további három dunamenti magy. községgel toldotta meg a cseh rablók hídfőállását Köpcsény és Rajka között.

Köpcsénynek, mint a legjelentősebb nyugati határátkelőhelynek már jóval a tatárjárás előtt, a XII. sz.-ban épült első vízivára, amely az 1529. török hadjárat során pusztult el. A helyén emelt várkastélynak is csak egyes részei (ma mint gazdasági épületek) maradtak reánk. Az erődítési falak kapujának felirata („1668 Johannes Listius Comes”) szerint a Liszty-család építette azt a kastélyt, amely az Esterházy Pál hg. által elrendelt átépítés (1730-1740) folytán nyerte el mai formáját. Időrendben ez immár a köpcsényi földesurak negyedik otthona. Hadászati kulcshelyzetének és védelmi fontosságának tulajdonítható, hogy az egész Árpád-korban, sőt azon túl is, egészen 1363-ig a magy. kir. birtokát képezte. A Liszty-családot 1676-ban az Esterházyak, emezeket a múlt szd. végén a Batthyányak váltották fel a földesúri székben.

Csaplovitsnak is feltűnt 1821-ben, hogy „a kastélytól hosszú allée (azaz fasor) húzódik egyenes irányban Pozsony felé”.⁶⁴⁹⁾

Köpcsény megszentelt magyar földjének gazdag tört. tárházából hadd idézzük részleteiben is a Szent Korona hazatérésének 1790-beli diadalútját Nyíró József leírásában. „A Szentkorona megindult haza . . . A császár parancsa szerint minden órában jelenteni kellett a Szentkorona útjának eseményeit. Pozsonyban félország várta. Először Batthyány kardinális palotája előtt gyülekeztek, majd három hajó vitte át a Dunán a főúri rendet. Mindenki ott volt, aki csak a korona árnyékában eszi a kenyeret. A főasszonyok kivették a majmodiból és felvették eleik tisztes öltözetét. Fejeik veres vagy fekete bársonyból készült arany forgóval, kócsagtollal és lefüggő gazdag vitézkötéssel cifrázott kalpagokkal ékeskedtek. Kurta setétkék mentéjük ráncai az arany paszomántól alig látszottak. Ugyanolyan szoknyáiknak aljait is a régi íz szerint arany paszománt kerítette. A zászlóaljakra sorakozott menet az ország határánál sátort vert. Délután három órakerkezett meg az udvari hintó. Látására a nap felujjongott, a morszarak durrogtak, a meztelen kardok kirepültek, a város harangjai zengeni kezdtek. A köpcsényi kastély előtt a hintóból kifogta a tömeg lovakat s maga vont a kastélyba, ahol a kincsejtő ládát leemelték és a kirendelt szálába vitték. Zengett a dal és imádság egész éjjel megszűnés nélkül.”⁶⁵⁰⁾

LAJTAKÁTA, Moson vm

Már a neve is keletkezésére és rendeltetésére utal. Ugyanis Káta — ahogyan már egy 1209-beli okl. is említi — a besenyők nyelvén őrhelyt jelentett. A törökvilág elmúltával ez a lajtamelléki besenyő határőr-település is Esterházy birtok lett. A plébánia-templom két Esterházy-címere — az egyik a bejárat (1712), a másik a szószék fölött — ma is látható jele a betolakodók által tagadott magy. múltnak. Egyébként a lajtakátai kastélyok is pusztulásra vannak ítélve, ami nem utolsó sorban a magyarság emlékeit szándékosan eltüntetni akaró félhív. osztrák politikának köszönhető. A XVII. szd.-beli „régikastély” mint gazdasági épület van használatban. A reá köv. szd.-ban emelt ún. „új kastély” még az előbbinél is szomorúbb látványt nyújt romlásnak indult, eredetileg művészien kiképzett homlokzatával.

LAJTAPORDÁNY, Moson vm

A Lajta-hegység nyugati előterében, a Lajta folyó mellett. 131 feltárt sír tanúsága szerint már az avarok is lakták. A XI. szd.-ban

a határvédelem ellátására besenyőket telepítettek ide. Még 1317-ben is őket említi egy fennmaradt okl. A tatárjárás előtt állt az a vára, amely egy kútfő (1232) szerint a Gutkeled nemzetségbeli Péter tulajdonát képezte. Ennek a cseh II. Ottokár (1273) támadásától megrongálódott vízivárnak maradványai ma „Gschlößl” néven ismeretesek. Lehetséges, hogy ez az Árpád-korban megújított földvár eredetileg avar alkotás volt. A XV. szd. óta a szarvkői uradalomhoz tartozik.

Itt is fellelhető az Esterházy-címer, és pedig abban a kápolnában, amelyet a középkori cisztercita templom (1285) romjaiból alakítottak. A török pusztításnak esett áldozatul (1683) nemcsak az imént említett román stílusú templom, hanem ellenséges gyűjtogatás következtében maga a falu is. A honfoglalás után az oly sokat ígérően nekilendült avar-besenyő-magyar rokonsági vonal utolsó sarjait is valószínűleg az esztelen törökdhülés irtotta ki, megkönynyítve a Drang-nach-Osten germánosító folyamatát.

LAJTASZENTMIKLÓS, Sopron vm

A Lajta folyó mellé (a későbbi Bécsújhely közvetlen szomszédságába) Szt. István 1031-ben telepített magyar (talán székely?) határőröket. Ezért hívták Röjtkőrnek, egészen a XIV. szd. végéig, amikor (esetleg pestis következtében) megszűnt létezni. Csak jóval később, 1641-ben támasztja fel Esterházy László Lajtaszentmiklós alapításával. Az uradalmi malom homlokzatán az Esterházy-címer jelzi a tulajdonost.

LAJTAÚJFALU, Sopron vm

Neve is sejteti, hogy újabb alapítású helységről van szó. Keletkezése a vértanú Nádasdy Ferenc gróffal van összefüggésben, aki 1648 és 1653 között hozta létre az új települést, eredetileg az akkori osztrák rendszertől üldözött zsidók számára. A plébánia-templomot is egy zsinagógából alakították át. A „Kastell” nevű, egykori grófi kastélyt is Nádasdy Ferenc építtette.

LAKOMPAK, Sopron vm

A XVI. szd.-ban épült várkastély Dersffy Orsolya hozományaként jutott Esterházy Miklós birtokába, aki azt 1618-ban alakította át. A főbejárat fölötti két címer (Esterházy és Dersffy) latin nyelvű felírással dacol az idők vasfoga ellen. Kápolnájának főoltárát Esterházy nádor oroszlános és a Dersffyék liliosomos címere veszi közre.

LÁNZSÉR, Sopron vm

Már a XII. szd.-ban idegen földesúr birtoka lett. Tudjuk, hogy a gyepűelve fokozatos felszámolását követően megindultak a germán tömegek és királyaink jóvoltából özönlöttek el Árpád szerzeményét. És mindez, habár a szentistváni szellemi hagyaték túlzásbavitelével, mégis alkotmányosan, de saját népünk rovására történt. A földhöz juttatott jövevényekre (egykorú szóhasználat szerint „hospites”, azaz „vendégek”) hivatkozva darabolták fel hazánkat a békeparancsok (1920. és 1947.) szerzői is.

II. Géza uralkodása (1141-1162) alatt különösen a szomszédos Styria földéhes urai és jobbágypai vetettek szemet a gyepűkből letelepedésre megérett királyi (mai nyelven „állami”) földekre.⁶⁵¹ A bécsi békében (1260) IV. Bélának le kellett mondania Styriáról. IV. Bélát, akárcsak a többi Árpád-házi királyt, nem merő hódítási vágy, hanem az ország területi épségének preventív megvédése és a fenyegető germán betörésekkel szembeni biztonsági okok vezették. Különben is nem a magyarok, hanem az osztrák-germánok kezdték avval, hogy Frigyes határmenti hívei megtámadták a nyugati végeket. Ezt volt kénytelen IV. Béla büntető hadjárattal megtorolni. Korábban a X-XI. szd.-ban volt Styria keleti fele közel másfél évszázadig magy. szállásterület. Harmadszor Mátyás kir. idejében tartozott magy. uralom alá (1478-1490), Karinthiával és Ostmarkkal (A.-Ausztriával) együtt. A lánzséri várat is állítólag egy ilyen származású földesúr építtette, a XII. szd. második felében. Egyébként a várurak itt is sűrűn váltották egymást. 1222-ben Barca fia, Miklós nádor személyében magy. ura volt. A rövidéletű, középkori Locsmánd vm történetében is szerepet játszott. Akárcsak Lakompak, Lánzsér is a Dersffy-hozomány révén gyarapította az Esterházy-latifundiumot (1612). Sorsát két elemi csapás — löporrobbanás (1707) és tűzvész (1772) — pecsételte meg. Sajnálatosképpen tehát ma már csak Közép-Európa egyik legimpozánsabb váromjaként tartják nyilván.

LÉKA, Vas vm

Ez a Rohonccal átellenben, a Kőszegi-hegység északi peremén emelkedő jellegzetes román stílusú vár főként a magy. főurak tulajdonát képezte. Leuca (Lukács) nevezetű pozsonyi várispán és II. Vak Béla főasztalnoka alapította. Az osztrák betörések ellen épült a XII. szd. utolsó negyedében, bizonyosságul annak, hogy Köpcsényhez, Lánzsérhez, N.-Újvárhoz hasonlóan, a nyugati végeken már a tatárjárás előtt is gondoskodtak korszerű védelemről.⁶⁵²

1200 körül már a Herény nemzetségből való Bana soproni várispán tulajdonában látjuk. Csák soproni várispán után a Német-újváriak szerezték meg 1270-ben. Majd hosszabb birtoklási időszakok következtek. Kisebbségi megszakításoktól eltekintve, a Kanizsai-családé volt, 1327 és 1535 között. Ekkor Nádasdy Tamás, mint Kanizsai Orsolya hozományát, iktatta birtokai közé. Nádasdy Ferenc törvénytelen kivégzése (1671) után a bécsi önkény kobottatta el, pár év múlva (1676) pedig Esterházy Pál vette birtokba. A Nádasdy-címerrel többfelé találkozunk: nemcsak a Nádasdyak építtette plébánia-templomban, hanem alatta, a kriptában is. Mellettük a Kanizsaiak büszke címere is helyt kapott.

Érdeemes megjegyezni, hogy Léka 1880-ig Sopron vm-hez tartozott.

LIGVÁND, Sopron vm

Az omladozó, vandalizmusnak kitett grófi kastélyt három évtizedes községi birtoklás ellenére sem hozták rendbe. Az ilyen látványt sóhajtva köszöntjük: tudva, hogy szándékos politikai igyekezet áldozatául esett. A szavazatokra pályázó baloldaliak megelégedve könyvelik el a magy. tört. múlt kétségbevonhatatlan bizonyítékainak eltűnését. Több mint négy és fél évszázad pergett le a Niczky-család homokóráján, amikor a germán megszállók, Trianon óta a csonka-hazában tartózkodó jogos tulajdonosától, Niczky Lászlótól elkobozták ligvándi birtokát.

Mivel egyesek, az első pillanatra nem-magyar, illetve német eredetű helyneveket, alaposabb vizsgálat nélkül, rögtön készek szlávnak kijelenteni, kénytelenek vagyunk Ligvánd esetében is a „benefit of doubt” jogával élni.

LORETTOM, Sopron vm

A magyarságáért kivégzett Nádasdy Ferenc (1671) adományából épült kegytemplom orgonáját Liphay János címere díszíti. Jóllehet, Lorettom lajtahegységbeli község Bécstől sincs nagyon távol, orgonáját mégis a megyeszékhelyen, Sopronban készítette Ráth János mester. Jellemző átlagesetről van szó, amelyre, mint a szinte vég nélküli adattár egyik sajátos példájára hívjuk fel a figyelmet. Az austro-marxisták a szomszédos osztrák gazdasági kapcsolatokra való hivatkozással is igyekeztek a párizs-környéki béketárgyalásokra nyomást gyakorolni. A lorettomi orgona is cáfolat a bécsi bitorlók hamis terveire. Még az akkori Habsburg önkény idején is, nemcsak politikai, hanem gazdasági választóvonal volt a Lajta folyó, illetve hegység. A Trianonban „tartományá” kovácsolt nyu-

gati végek azelőtt három vármegyének képezték egy-egy közigazgatási és gazdasági egységét.

MONYORÓKERÉK, Vas vm

A trianoni cselszövés juttatta osztrák kézre ezt az ősmagyar alapítású települést és az Árpád-korban keletkezett festői vízivárat. Tulajdonosai közül említésre méltóak a ciszterciek szentgotthárdi apátsága, amelynek II. Endre adományozta (1221), több szomszédos faluval együtt. 76 év múlva már a Héderváriak ültek a várban. A leghosszabb birtoklási korszak az Erdődy-családhoz fűződik Monyorókeréken. A nép egyszerű fiából az esztergomi prímási székbe emelkedett Bakócz Tamás bíboros révén került az Erdődy grófok birtokába. Ugyanis az Erdődy nevet felvevő Bakócz Péter kapta ajándékba a bíboros nagybátyja által 1496-ban vásárolt Monyorókeréket.

Az Erdődyek sorában már századokkal korábban akadtak felvilágosult főurak. Az ugyancsak nyugati végekről elindult nagy-cenki Széchenyi Ferenc és fia, István gróf szociális érzékére emlékeztetnek. Erdődy Tamás 1615-ben kiváltságokat biztosított a falu lakóinak. Erdődy Károly pedig már 1768-ban eltörölte jobbágysági szolgáltatásait (robot stb.). A b. marxista izgatók okulására is helyénvalónak tartjuk idézni az egyik jelenkori pártvonalas pesti közíró, aki éles kritikával vette tollhegyre a kommunisták három évtizedes garázdálkodásának délőrségi állapotát. Ez a bolsevista rendszerben nevelkedett elvtárs, ellentétben a b. álmvilágban élőkkel, már tapasztalatból ismeri a vörös rémuralom „áldásait”. Ennek ellenére is helyt ad számos olyan megnyilatkozásnak, amelyekkel semmi esetre sem dicsekedhetik a hazugságokra épült bolsevizmus. Íme egy pankaszi, téglagyári munkás önvallomása az „átkos feudális” rendszerről: „Én sem voltam különb, csak azért maradtam meg egy helyen, mert a gazdánk, Erdődy Pali gróf jól tartotta az embert. Minden ezer téglá után adott nyolc kiló kemény gabonát (rozsot v. búzát) és két kiló puha gabonát (árpát v. zabot), tízezer darab után járt egy méter tűzifa is.”⁶⁵³⁾

Az elmondottak után szinte természetesnek tartjuk, hogy a község plébánia-templomában ott díszelg egykori kegyurainak nagyalakú grófi címere.

NAGYFALVA, Vas vm

A szentgotthárdi csata (1664) színhelyének egyik községe. Mint hosszú és széles utcájú települést az Árpád-kori magyarok alapí-

tották Szt.-Gotthárdtól Ny-ra, a gyepűelve Rába-kapujában. A mai Vasfüggöny a községet határoló Rába, illetve a Vár-domb (Schlößl) alatti országút mentén halad. Egy kútfő már 1187-ben NAGFALU (Nagyfalu) néven említi. Csak 1692-ben fordul elő először „Mogersdorf”, de akkor is vagylagosan, magy. névével párh. Története egyébként az 1183-ban alapított szentgotthárdi ciszterci apátságához kapcsolódik.

Plébánia-templomának a szentgotthárdi csatát megörökítő freskóján a címeres magy. zászló is szerepel. Emlékeztet a keresztény győzelem kivívásában résztvett 6000 főnyi magy. lovasságra, amelynek mindhárom hadvezére — Batthyány, Esterházy, Nádasdy — B. legismertebb tört. családjainak sarja volt.

Az osztrák-germánok a szentgotthárdi csata színhelyét is szeretnék kisajátítani a „nagyfalvi” ütközet emlegetésével. Jónak látjuk közelebbről megvilágítani ezt a kérdést. Az ütközet hadműveletei hat község területének kisebb-nagyobb részét vették igénybe. Ezek közül három (Rábatótfalu, Szakonyfalu és Alsószölnök) a jobbpartján, kettő (Nagyfalva és Badafalva) a bal-, míg Szentgotthárd mindkét partján fekszik. Az egyesült keresztény sereg a balparti mezőkön (Szentgotthárd községi területén is) táborozott, a török haderő viszont a jobbparti dombokon sátorozott. A döntő ütközetet azon a balparti mezősegen vívták, amely a Rába egyik hurok-kanyarulatában, mint Szakonyfaluhoz tartozó terület, ma is magyar. Hasonló a helyzet valamivel feljebb, Alsószölnök határában. Itt sem követi a Rába folyót a trianoni határ, hanem attól északra, a grác-szentgotthárdi vasút mentén húzódik. Ezen a balparti sávon, az alsószölnöki malom környékén (vagyis ma is magy. államterületen) is lejátszódtak kisebb összecsapások. Egyik germanista maga is csaknem hét km hosszú Schlachtfront-ról beszél.⁶⁵⁴) Ez a méret egyébként egyezik a Szt.-Gotthárd-Alsószölnök közti országúti távolsággal is.

Az osztrák köztudat azért is hajlamos Nagyfalvát a csatater színhelyévé tenni, mert a látszat szerint ez a falu van legközelebb hozzá. Viszont az a három, ma is magyarországi falu (Szakonyfalu, Alsószölnök és Rábatótfalu), amelyeknek közigazgatási területén szintén folytak harcok, a Rába folyótól távolabbra esnek. Fejtegetésünket összegezve megállapíthatjuk, hogy 1) a török kizárólag ma is magy. felségterületen táborozott; 2) a hadműveleti célokra igénybe vett községi határrészek, hat közül négy esetben, ma is a magy. államhoz tartoznak; 3) a hat község közül Szentgotthárd mint járási székhely a legnagyobb és legismertebb is. Mind-

ezeket egybevetve, a „szentgotthárdi csata” elnevezés a helyes. Az egykorú forrásokban és metszeteken is így fordul elő: „bey S. GODHART IN NIDER UNGARN.”⁶⁵⁵) És ez a felirat a politikai hovatartozás mellett is bizonyít, amennyiben a tört. igazságnak megfelelően, „NIDER UNGARN” részeként szerepel.

NAGYHÖFLÁNY, Sopron vm

Az Esterházyak ősi fészke még abból az időből, amikor csak grófi címet viseltek. Címerük az egykori rezidenciát körülvevő kőfal kapuján maradt fenn. Itt halt meg 1645-ben Miklós gróf. Magy. őstört. szempontból sokkal jelentősebb a nagyközs. határában feltárt avar temető.

NÉMETÚJVÁR, Vas vm

A tatárjárás előtti korszakban III. Béla építtetett kővárat az addigi faerőd és bencés kolostor helyére. Valószínűleg abból a felismerésből indult ki, hogy II. Géza osztrák-germánokat telepítő politikája káros volt a magyarságra nézve. Ugyanis II. Géza a stájer Wolfer-nek adományozta (1157) a Kyzun nevű hegyet és környékét. Helyesen járt el tehát Béla, amikor újra királyi birtokká nyilvánította a mostantól kezdve „Novum Castrum”-ként ismert várhegyet. Így az „Újvár” elnevezés kiszorította a Keszi vezérnévből eredő KÜSZEN-t.

„Novum Castrum” (ÚJVÁR) csak jóval később németesedett el, felvéve a „Német” jelzőt is. A tatár veszedelem elmúltával sajnálatosképen visszakerült a stájer szárm. család birtokába (1270), amely most már a Németújvári névre hallgatott. Végül is I. Károly megtörte a Németújváriak hatalmát, várukat pedig elfoglaltatta. Ettől kezdve magy. szárm. urai voltak Újvárnak. Zsigmond idejében a Lévaiak, majd a Hunyadiak korában az Újlakiak. 1524-től fogva, immár négy és fél évszázadon át a Batthyány-család bírja. Mint annyiféle B.-ban, itt is magy. tulajdont képeznek a várak, éppúgy, mint a környező erdők, mezők . . .

A ferencesek plébánia-templomának külső falain négyszer, de belsejében is többfelé fordul elő az a magy. főúri címer, amelyet 1481-ben Mátyás kir. adományozott a Batthyányoknak. Az újvári sziklaerőd, a plébánia-templom címerei, síremlékei, könyvtára megannyi beszédes emléke az itteni ezer esztendőös magy. múltnak. A vár múzeumában halomszámra sorakozó tárgyi bizonyítékokat is csak szándékos rosszindulat tagadhatja le. Leltározása, részletes kiértékelése külön tanulmányt igényelne. Büszkén tekinthetünk ar-

tották Szt.-Gotthárdtól Ny-ra, a gyepűelve Rába-kapujában. A mai Vasfüggöny a községet határoló Rába, illetve a Vár-domb (Schlößl) alatti országút mentén halad. Egy kútfő már 1187-ben NAGFALU (Nagyfalu) néven említi. Csak 1692-ben fordul elő először „Mogersdorf”, de akkor is vagylagosan, magy. névével párh. Története egyébként az 1183-ban alapított szentgotthárdi ciszterci apátságához kapcsolódik.

Plébánia-templomának a szentgotthárdi csatát megörökítő freskóján a címeres magy. zászló is szerepel. Emlékeztet a keresztény győzelem kivívásában résztvett 6000 főnyi magy. lovasságra, amelynek mindhárom hadvezére — Batthyány, Esterházy, Nádasdy — B. legismertebb tört. családjainak sarja volt.

Az osztrák-germánok a szentgotthárdi csata színhelyét is szeretnék kisajátítani a „nagyfalvi” ütközet emlegetésével. Jónak látjuk közelebbről megvilágítani ezt a kérdést. Az ütközet hadműveletei hat község területének kisebb-nagyobb részét vették igénybe. Ezek közül három (Rábatótfalu, Szakonyfalu és Alsószölnök) a jobbpartján, kettő (Nagyfalva és Badafalva) a bal-, míg Szentgotthárd mindkét partján fekszik. Az egyesült keresztény sereg a balparti mezőkön (Szentgotthárd községi területén is) táborozott, a török haderő viszont a jobbparti dombokon sátorozott. A döntő ütközetet azon a balparti mezősegen vívták, amely a Rába egyik hurok-kanyarulatában, mint Szakonyfaluhoz tartozó terület, ma is magyar. Hasonló a helyzet valamivel feljebb, Alsószölnök határában. Itt sem követi a Rába folyót a trianoni határ, hanem attól északra, a grác-szentgotthárdi vasút mentén húzódik. Ezen a balparti sávon, az alsószölnöki malom környékén (vagyis ma is magy. államterületen) is lejátszódtak kisebb összecsapások. Egyik germanista maga is csaknem hét km hosszú Schlachtfront-ról beszél.⁶⁵⁴) Ez a méret egyébként egyezik a Szt.-Gotthárd-Alsószölnök közti országúti távolsággal is.

Az osztrák köztudat azért is hajlamos Nagyfalvát a csatater színhelyévé tenni, mert a látszat szerint ez a falu van legközelebb hozzá. Viszont az a három, ma is magyarországi falu (Szakonyfalu, Alsószölnök és Rábatótfalu), amelyeknek közigazgatási területén szintén folytak harcok, a Rába folyótól távolabbra esnek. Fejtegetésünket összegezve megállapíthatjuk, hogy 1) a török kizárólag ma is magy. felségterületen táborozott; 2) a hadműveleti célokra igénybe vett községi határrészek, hat közül négy esetben, ma is a magy. államhoz tartoznak; 3) a hat község közül Szentgotthárd mint járási székhely a legnagyobb és legismertebb is. Mind-

ezeket egybevetve, a „szentgotthárdi csata” elnevezés a helyes. Az egykorú forrásokban és metszeteken is így fordul elő: „bey S. GODHART IN NIDER UNGARN.”⁶⁵⁵) És ez a felirat a politikai hovatartozás mellett is bizonyít, amennyiben a tört. igazságnak megfelelően, „NIDER UNGARN” részeként szerepel.

NAGYHÖFLÁNY, Sopron vm

Az Esterházyak ősi fészke még abból az időből, amikor csak grófi címet viseltek. Címerük az egykori rezidenciát körülvevő kőfal kapuján maradt fenn. Itt halt meg 1645-ben Miklós gróf. Magy. őstört. szempontból sokkal jelentősebb a nagyközs. határában feltárt avar temető.

NÉMETÚJVÁR, Vas vm

A tatárjárás előtti korszakban III. Béla építtetett kővárat az addigi faerőd és bencés kolostor helyére. Valószínűleg abból a felismerésből indult ki, hogy II. Géza osztrák-germánokat telepítő politikája káros volt a magyarságra nézve. Ugyanis II. Géza a stájer Wolfer-nek adományozta (1157) a Kyzun nevű hegyet és környékét. Helyesen járt el tehát Béla, amikor újra királyi birtokká nyilvánította a mostantól kezdve „Novum Castrum”-ként ismert várhegyet. Így az „Újvár” elnevezés kiszorította a Keszi vezérnévből eredő KÜSZEN-t.

„Novum Castrum” (ÚJVÁR) csak jóval később németesedett el, felvéve a „Német” jelzőt is. A tatár veszedelem elmúltával sajnálatosképen visszakerült a stájer szárm. család birtokába (1270), amely most már a Németújvári névre hallgatott. Végül is I. Károly megtörte a Németújváriak hatalmát, várukat pedig elfoglaltatta. Ettől kezdve magy. szárm. urai voltak Újvárnak. Zsigmond idejében a Lévaiak, majd a Hunyadiak korában az Újlakiak. 1524-től fogva, immár négy és fél évszázadon át a Batthyány-család bírja. Mint annyiféle B.-ban, itt is magy. tulajdont képeznek a várak, éppúgy, mint a környező erdők, mezők . . .

A ferencesek plébánia-templomának külső falain négyszer, de belsejében is többfelé fordul elő az a magy. főúri címer, amelyet 1481-ben Mátyás kir. adományozott a Batthyányoknak. Az újvári sziklaerőd, a plébánia-templom címerei, síremlékei, könyvtára megannyi beszédes emléke az itteni ezer esztendőös magy. múltnak. A vár múzeumában halomszámra sorakozó tárgyi bizonyítékokat is csak szándékos rosszindulat tagadhatja le. Leltározása, részletes kiértékelése külön tanulmányt igényelne. Büszkén tekinthetünk ar-

tották Szt.-Gotthárdtól Ny-ra, a gyepűelve Rába-kapujában. A mai Vasfüggöny a községet határoló Rába, illetve a Vár-domb (Schlößl) alatti országút mentén halad. Egy kútfő már 1187-ben NAGFALU (Nagyfalu) néven említi. Csak 1692-ben fordul elő először „Mogersdorf”, de akkor is vagylagosan, magy. névével párh. Története egyébként az 1183-ban alapított szentgotthárdi ciszterci apátságához kapcsolódik.

Plébánia-templomának a szentgotthárdi csatát megörökítő freskóján a címeres magy. zászló is szerepel. Emlékeztet a keresztény győzelem kivívásában résztvett 6000 főnyi magy. lovasságra, amelynek mindhárom hadvezére — Batthyány, Esterházy, Nádasdy — B. legismertebb tört. családjainak sarja volt.

Az osztrák-germánok a szentgotthárdi csata színhelyét is szeretnék kisajátítani a „nagyfalvi” ütközet emlegetésével. Jónak látjuk közelebbről megvilágítani ezt a kérdést. Az ütközet hadműveletei hat község területének kisebb-nagyobb részét vették igénybe. Ezek közül három (Rábatótfalu, Szakonyfalu és Alsószölnök) a jobbpartján, kettő (Nagyfalva és Badafalva) a bal-, míg Szentgotthárd mindkét partján fekszik. Az egyesült keresztény sereg a balparti mezőkön (Szentgotthárd községi területén is) táborozott, a török haderő viszont a jobbparti dombokon sátorozott. A döntő ütközetet azon a balparti mezőségen vívták, amely a Rába egyik hurok-kanyarulatában, mint Szakonyfaluhoz tartozó terület, ma is magyar. Hasonló a helyzet valamivel feljebb, Alsószölnök határában. Itt sem követi a Rába folyót a trianoni határ, hanem attól északra, a grác-szentgotthárdi vasút mentén húzódik. Ezen a balparti sávon, az alsószölnöki malom környékén (vagyis ma is magy. államterületen) is lejátszódtak kisebb összecsapások. Egyik germanista maga is csaknem hét km hosszú Schlachtfront-ról beszél.⁶⁵⁴ Ez a méret egyébként egyezik a Szt.-Gotthárd-Alsószölnök közti országúti távolsággal is.

Az osztrák köztudat azért is hajlamos Nagyfalvát a csatatér színhelyévé tenni, mert a látszat szerint ez a falu van legközelebb hozzá. Viszont az a három, ma is magyarországi falu (Szakonyfalu, Alsószölnök és Rábatótfalu), amelyeknek közigazgatási területén szintén folytak harcok, a Rába folyótól távolabbra esnek. Fejtegetésünket összegezve megállapíthatjuk, hogy 1) a török kizárólag ma is magy. felségterületen táborozott; 2) a hadműveleti célokra igénybe vett községi határrészek, hat közül négy esetben, ma is a magy. államhoz tartoznak; 3) a hat község közül Szentgotthárd mint járási székhely a legnagyobb és legismertebb is. Mind-

ezeket egybevetve, a „szentgotthárdi csata” elnevezés a helyes. Az egykorú forrásokban és metszeteken is így fordul elő: „bey S. GODHART IN NIDER UNGARN.”⁶⁵⁵) És ez a felirat a politikai hovatartozás mellett is bizonyít, amennyiben a tört. igazságnak megfelelően, „NIDER UNGARN” részeként szerepel.

NAGYHÖFLÁNY, Sopron vm

Az Esterházyak ősi fészke még abból az időből, amikor csak grófi címet viseltek. Címerük az egykori rezidenciát körülvevő kőfal kapuján maradt fenn. Itt halt meg 1645-ben Miklós gróf. Magy. őstört. szempontból sokkal jelentősebb a nagyközs. határában feltárt avar temető.

NÉMETÚJVÁR, Vas vm

A tatárjárás előtti korszakban III. Béla építtetett kővárat az addigi faerőd és bencés kolostor helyére. Valószínűleg abból a felismerésből indult ki, hogy II. Géza osztrák-germánokat telepítő politikája káros volt a magyarságra nézve. Ugyanis II. Géza a stájer Wolfer-nek adományozta (1157) a Kyzun nevű hegyet és környékét. Helyesen járt el tehát Béla, amikor újra királyi birtokká nyilvánította a mostantól kezdve „Novum Castrum”-ként ismert várhegyet. Így az „Újvár” elnevezés kiszorította a Keszi vezérnévből eredő KÜSZEN-t.

„Novum Castrum” (ÚJVÁR) csak jóval később németesedett el, felvéve a „Német” jelzőt is. A tatár veszedelem elmúltával sajnálatosképpen visszakerült a stájer szárm. család birtokába (1270), amely most már a Németújvári névre hallgatott. Végül is I. Károly megtörte a Németújváriak hatalmát, várukat pedig elfoglaltatta. Ettől kezdve magy. szárm. urai voltak Újvárnak. Zsigmond idejében a Lévaiak, majd a Hunyadiak korában az Újlakiak. 1524-től fogva, immár négy és fél évszázadon át a Batthyány-család bírja. Mint annyiféle B.-ban, itt is magy. tulajdont képeznek a várak, éppúgy, mint a környező erdők, mezők . . .

A ferencesek plébánia-templomának külső falain négyszer, de belsejében is többfelé fordul elő az a magy. főúri címer, amelyet 1481-ben Mátyás kir. adományozott a Batthyányoknak. Az újvári sziklaerőd, a plébánia-templom címerei, síremlékei, könyvtára megannyi beszédes emléke az itteni ezer esztendő magy. múltjának. A vár múzeumában halomszámra sorakozó tárgyi bizonyítékokat is csak szándékos rosszindulat tagadhatja le. Leltározása, részletes kiértékelése külön tanulmányt igényelne. Büszkén tekinthetünk ar-

ra a csapatzászlóra, amely állítólag a XVI. szd.-ból származik. Ez a négy évszázados ereklye egyik legrégebb, ma is létező nemzeti zászlónk, amelynek külön jelentőséget kölcsönöz a rajta ékeskedő szentkoronás címerünk nagyméretű ábrázolása. Eltekintve a néhány kivágott résztől, még most is elég jó állapotban van. A kivágott darabokat ereklyeként őrzik különböző magyaro-i templomokban.⁶⁵⁶)

A Batthyány nemzedékek vezéralakjait ábrázoló hatalmas olajfestmények a lovagterem falán, kivétel nélkül nemzeti viseletű magy. és nem osztrák-germán főurakat örökítettek meg az utókor számára . . . A képkeretekből kilépve és megelevenedve, vajjon mit szólnának ahhoz a szélhámossághoz, amellyel az ő otthonukat is germanizálták? Semmi esetre sem elégténe ki őket, hogy a várba vezető utcát hivatalosan is „Batthyány-Gasse”-nak hívják.

ÓRALLÁS, Vas vm

Plébánia-templomában nemcsak Szt. István királyunk oltárképe, hanem az Erdődy-címer is figyelmeztet a hosszú magy. korszakra, amely a gyepűörök telepítésével vetette meg a község alapjait.

PINKAÓVÁR, Vas vm

Ez a második pinkamenti vár a trianoni határ közvetlen szomszédságában annyiban is egyezik a tőle délre fekvő Monyorókeréssel, hogy már jóval a tatárjárás előtt is erődítmény színhelye volt. Kezdetben terjedelmes földvár létezhetett a Pinka védekezésére kiválóan alkalmas hurokszerű kanyarulatában. Feltehetően (a földvárak szakértői szerint) avar alkotás. Mint ilyen, a gyepűrendszer kialakulásakor, még elég jó állapotban lehetett ahhoz, hogy kisebb felújításokkal a határőrség megerősített leshelyéül szolgáljon.

A nagy fordulat itt is a „várépítő” IV. Béla intézkedése következtében állt elő. 1244-ben Pinkaóvárat a Csém nemzetségnek ajándékozta, azzal a feltétellel, hogy a már meglevő erődöt korszerűen építse át. Mint a nyugati betörések elleni határvédelmi övezet egyik műszaki láncszeme, korszerűsítése által hatásosabban fel lehetett meg rendeltetésének. 300 évvel később, 1544-ben az egyre eredményesebben terjeszkedő Batthyányak nyerték el Pinkaóvár földesúri jogát. Állítólag Kőszeg 1532-beli sikertelen ostromának évében okozott Pinkaóvárnak olyan károkat a török, hogy attól kezdve pusztulásnak indult.

Az 1478. ostrom óta romokban heverő első várát (a Faludivölgy feletti magaslaton) írott emlék szerint 1288-ban a Németújváriak birtokolták. A középkor hátralevő századaiban gyakran cserélt gazdát Rohonc is. A Jákiak-építtette várkastélyt 1329-ben a Kakas-család szerezte meg. 1374-ben a Kakas fivérek maguk között megosztották Rohoncot. Miklós a magyar, Henrik a német rész tulajdonosa lett. A XV. szd.-ban Garai Miklós is birtokolta. 1478-ban visszaszállt a magy. királyra, aki azt bombardarius regius-ának (tűzmesterének), Mardenwerder Jakabnak adományozta. Ez a volt porosz katona (minden kényszer nélkül) felvette a Rohonczy nevet, uradalmát ellenben a Paumkircher testvéreknek adta el.

1527-ben kir. adományozás révén Batthyány Ferenc horvát bán birtokába került. A XVII. szd. I. felében a császári csapatok által tönkretett várkastélyt Batthyány I. Ádám pompás palotává alakíttatta át, amely aztán Kismartonnal is vetekedve, II. Ádám gróf életében Vas vm egyik kultúrközpontjává fejlődött a XVII-XVIII. szd. folyamán. A kastély urainak kultúrigényét volt hivatva kielégíteni az a 30 ezer kötetnyi könyvtár, amely, Széchenyi Ferenc példájára, 1839-ben Batthyány Gusztáv jóvoltából és a nemzet iránt érzett hálájából a Magy. Tud. Akadémia könyvtárát gyarapította.

Rohonc urai nemcsak a nemzeti kultúra lelkes ápolóinak bizonyultak, hanem honvédelmi kötelezettségükről sem feledkeztek meg. Velük kapcs. is szükségesnek véljük rámutatni arra az oszt-rák-germán mesterkedésre, amely a török iga lerázását kizárólagosan császári, illetve germán érdemnek szeretné beállítani. A bécsi Burg akadályozta meg gr. Zrínyi Miklóst, a törökverő hadvezért és költőt abban, hogy katonai szaktudását, hatalmas vagyonát, mindenekelőtt pedig keresztényi és magy. lelkesedését teljes egészében a felszabadítás szolgálatába állítsa. Féltrelokték, nehogy magy. ember „érdeme” lehessen a török kiűzése. A Habsburgok és sötétlelkű tanácsadók mesterkedése ellenére is ott küzdöttek a magy. lovasezredek a szentgotthárdi hadjáratban, az első keresztény győzelem kivívásánál. A rohonci Batthyány II. Ádám csapatai is derekasan kivették részüket Esztergom, Buda és Kanizsa visszavételéből.

Sajnos, a magy. művelődés otthonául szolgáló, kétszáz szobás várkastély, katonai vezényszavaktól hangos udvarával együtt eltűnt, megsemmisült, csupán a keleti bástyafalak csonkjai sejtetik a

letűnt négyszáz esztendő itteni magy. teljesítményeit. Elsöpörte a negyvenötös összeomlás, amikor a Kárpát-medencét végigdúló szovjet horda elleni védekezés áldozatául esett. A rohonci Batthyányak kultúrálkotásaiból ma már csak az impozáns plébánia-templo-
lom áll, amelyben két helyen is díszleg a II. Endre nevelőjéből sarjadt főúri család címere.

Irodalomtört. érdekesség, hogy élete utolsó éveit Rohoncon töl-
tő Faludi Ferenc költő születési és halálozási helye egyaránt Bat-
thyány birtok. Szomorú hasonlatosság viszont, hogy mindkét há-
zát, a németújvárit éppúgy, mint a rohoncit, lebontották, minek
következtében a magy. nyelvű emléktáblák is eltűntek. Emléke
most már csak a Faludi-völgy (Faludithal) nevében él tovább.

RÓTFALVA, Vas vm

A Kőszegi-hegységtől É-ra, a trianoni határ tőszomszédságában,
régí búcsújáróhely. Kegyszobra (1676) és a kegytemplom újjáépí-
tése (1696) földesurának, Esterházy Pál nádornak köszönhető.
Szentélye a magy. államiság jelvényeivel, valamint magy. kegy-
urának címerével itt sem az osztrák, hanem a magy. múltat juttatja
eszünkbe. A magy. szentkoronás címer az Esterházy-címerrel
együtt az oltár legelőkelőbb helyén, közvetlenül a kegykép alatt
kapott helyet. 1535 és 1676 között a Nádasdyak birtoka volt.

SOPRONKERESZTÚR, Sopron vm

A közeli Nagycenktől csak a trianoni határ választja el. A
Bogyoszló nevű Árpád-kori magy. települést a kelet felé törtető
germán beszivárgók németesítették el. Még 1370-ben is csak újabb
magy. nevén: Keresztúr említi egy korabeli okl. A Kanizsai-család
1370-től kezdve bírta, mígnem aztán Kanizsai Orsolya házassá-
gával (1535) Nádasdy Tamás lett a földesura. A Nádasdyak többi
elkobzott birtokával együtt, Nádasdy Ferenc országbíró jogtalan
lefejezése után, 1676-ban az Esterházy-családra szállt.

A Kanizsaiak középkori vízivárat Nádasdy Tamás építtette át
1560-ban, majd Nádasdy Pál életében (1625) nyerte el mai alak-
ját. Festői látványt nyújt árkádos udvara, amelyet mind a négy
oldalán földszinti és emeleti tornácok futnak körül. Bizonyára az
építtető magy. főúr ízlését elégítette ki az a kastély-terv, amely
szakemberek véleménye szerint ugyanattól a Carlone C. M. olasz
építésztől származik, aki a kismartoni várkastély átépítését is ve-
zette. A belső berendezés közül említésre méltó a Nádasdy-címerrel
díszített kandalló.

A II. v.h.-t követő összeomlás utóharcaiban nemcsak erősen megrongálódott, hanem a szovjet katonák közismert vandalizmusának, fosztogatásának is ki volt téve. Múltunk nemzeti- és kultúrkincsei itt is egyszerűen „eltűntek”. De legalább a menthetőt lehetne menteni! Ismételten kifejezésre kell juttatnunk a megszállók szándékos „be-nem-avatkozását” a pusztuló magy. műemlékek esetében. A nemzeti száműzetés tehetetlenül áll e fájdalmas jelenséggel szemben. A hazai bolsevista rendszer, moszkvai utasításra, öl-betett kézzel nézi a trianoni határokon túli magyarság vergődését és ezeréves kultúralkotásainak enyészését.

SÓSKÚT, Vas vm

Mint az Újvár (ma Németújvár) vidék egykori gyepűőr-települése „Communitas Nobilis”, kisenemesi falu volt. 1541-ben említik először, hogy Sós-kúti Benedek személyében földesúr hatalma alatt állt. Őt nemsokára a Jakabházi fivérek, később pedig a Tárnok és a Bejthe nevezetű birtokosok követték. A Batthyányak a XVII. szd. vége felé szerezték meg, akiknek nevéhez a kastély építése is fűződik. A XIX. szd. elején a Festetichek tulajdonába megy át. Az 1825-ben fürdővendégek befogadására átalakított kastély 1945 óta omladozó falai, a már több helyt szóvá tett ún. „burgenlandi” tünet jeleit viselik magukon. A jogos tulajdonosokat elűzték v. tönkretették, hogy gazdátlanul és gondozatlanul mielőbb rommá váljanak. Azt a várromboló munkát — amit egykor a bécsi kamarilla rendelettel és karhatalommal végeztetett el — most ravaszul, egyszerűen a természetre bízzák.

SZARVKÓ, Sopron vm

Stratégiai jelentőségű helység volt a Lajta-völgy szélén, a Lajta-hegység nyugati lábánál. Várát a nyugati támadások ellen kir. megbízásból Laczkfy István építtette 1340-ben. „Castrum ZARW-KW” 1364-ben az egyre terjeszkedő Kanizsai-család birtoka lett. 1440-től fogva zavaros birtokviszonyok váltogatták egymást, amelyek végül is oda vezettek, hogy 1451-ben Frigyes csász. szerzeményként Habsburg magántulajdonná vált 1649-ig. A törökidulásnak áldozatul esett magyarok helyébe (1536) horvátokat telepítettek. A Nádasdyakat (1650) az Esterházyak követték (1702) a földesúri székben.

SZENTELEK, Vas vm

Elpusztult középkori erődítmény helyén, a XVII. szd.-ban épült Batthyány-kastély a vele kb. egyidős sopronkeresztúri kas-

télyra emlékeztet földszinti és emeleti tornácos folyosóival. A benne elhelyezett tájmúzeum egyik figyelemre méltó darabja az a szűzmáriás lobogó, amely a szenteleki veteránoké volt a magy. időkben. A község lakosságának többségét ma a bevándorolt horvátok képezik.

SZENTKÚT, Vas vm

Egykori gyeptűr-település az Ősztörmen (Strem) völgyében, N.-Újvártól K-re, a trianoni határ szomszédságában. Mint a legtöbb felsőorségi falu magyarságát, Szentkútét is a török rablótámadások pusztították ki, főként 1532-ben. Helyüket németek foglalták el. Idegenforgalmi látványosságát az ősi típusú szőlőhegyi pincék képezik, de minket e fej.-ben az 1400 körül keletkezett plébániájának szerény temploma érdekel. Szinte fél B. története rejlik abban a két címerben, amelyek a szentély fölötti diadalíven láthatók. A Vas vm-ben közismert Batthyány és Erdődy főúri család itteni jelentőségére hívják fel a hívek figyelmét. A kegyhely jellegű Ulrik-kápolna az ősrégi forrásvíz-tisztelet keresztényi folytatása. A germán jövevények előtt már számos népfaj fia áldozhatott Istennek, a hűvös, tölgyes mélyén fakadó szent forrás mellett. A szittyák, kelták, rómaiak után hunok, avarok, majd Szt. Istvánig őshitű magyarok is hálaáldozattal dicsérhették a kristálytiszta ívóvíz Teremtőjét.

VÁROSSZALONAK, Vas vm

Az első okirati említés (1271) szerint „Castrum Zloy muk” a Németújváriak tulajdonát képezte. Egyesek a vár alapítását is velük hozzák kapcsolatba. Kétségtelen, hogy ezen a fontos stratégiai helyen is, a nyugati védelmi rendszer többi (Borostyánkő, Léka, N.-Újvár stb.) várához hasonlóan, már a XII. szd.-ban kellett valamiféle erődnek lennie. Ennek maradványaként könyvelik el egyesek az ú.n. Öregtorony alsó részét. A középkori várak elsősorban honvédelmi célt szolgáltak és csak másodlagos rendeltetésük volt főúri otthon nyújtása. Ebből következik, hogy építésük nem volt egészen magánjellegű kezdeményezés. Királyaink a birtokadományozás egyik feltételeként kötötték ki a vár építését, illetve karbantartását, továbbá ellenséges támadás katonai védelmét. Láttuk, hogy III. Béla elégtelennek találta a Kűszen-hegyen (stájer jövevény földesúr által) épített faerődöt. Ezen tessék-lássék építménnyel vállalt kötelezettségét megszegve, a király az adományost birtokjától megfosztotta és saját maga építtetett oda kővárat, ahol

azt a korabeli stratégiai követelmények előírták. Jellemző az osztrák szerzőkre, hogy a nyugati végvárak történetéből csaknem kivétel nélkül kihagyják a váralapítások közjogi jellegét, nehogy a m. kir. v. más magy. tényező szerepet kapjon. Ugyancsak osztrák-germán beállítás érvényesül, amikor Szalonak 1289. bevételéről írnak. T. i. szándékosan elhallgatják, hogy az eltulajdonítás mindössze két esztendeig tartott. Azt is kiemelik, hogy Németújvári Henrik IV. László kir. elől menekülve, II. Ottokár cseh királynak játszotta át Szalonakot.

A magy. nemzet jóindulatával annyiszor visszaélő, megbízhatatlan Németújváriakat I. Károly királyunk fékezte meg végre, és elkobzott szalonaki várukat a Kanizsaiaknak adományozta. 1445-ben új korszak köszöntött Szalonakra Paumkircher Andrással, aki újjáépíttette a várat. III. Frigyesről Mátyás királyhoz átpártolva, Grácban (1471) lefejezték. Kivégzéséről beszámolva, a germanisták elhallgatják annak okát. Ugyanis Paumkircher, Mátyás híveként, az osztrákok ellen harcolt.

A XVI. szd.-ban (1527., illetve 1544.) Batthyány Ferenc tulajdonába került, aki 30 évig (1544-74) a Nádasdyakkal és Ujlakiakkal volt kénytelen megosztani a birtokot. Századunk elejéig tartó birtoklásuk folyamán a Batthyányok Szalonakon is tettek egyet-mást az „istenadta nép” érdekében. Rohonchoz hasonlóan, itt is elősegítették a csizmadia-ipar fellendítését kedvezmények nyújtásával és mesteremberek telepítésével. Olyan emberséges vonással is rendelkeztek, aminek Ausztria történetében alig akad párja. Az osztrák örökös tartományokból kiűzött zsidókat szívesen befogadták. A hosszú Batthyány-korszakra emlékeztet a vár főkapuja fölötti grófi címer Batthyány Ádám kezdőbetűivel és az 1648-as évszámmal.

VASDOBRA, Vas vm

Helynevét illetően az Árpád-kori „terra Dobra” (1213) ad magyarázatot. Vára B. térségében legdélibb őrhelye volt az osztrák betörések elleni magy. erődítési vonalnak. Keletkezése homályba vész, mert az 1170-ben épült vár. a n.-újvárihoz hasonlóan, Novum Castrum néven szerepel az okl.-ben. Lerombolását követően 1469-ben építették a „Tábor” várkastélyt, amelyet a XVII. szd.-i átalakítás jegyei ma is uralnak. Tört. ismereteink jelenlegi állása szerint tulajdonosairól csak a XIII. szd. elejétől fogva van értesülésünk, éspedig a szentgotthárdi ciszterci apátságról, mint elsőről. A Németújváriak átmeneti birtoklását Széchy Miklós nádor kö-

vette 1387-ben. 1607-től kezdődően Batthyány uradalomnak számított.

VASVÖRÖSVÁR, Vas vm

Pinkamenti vízivára, amelynek keletkezése legkésőbb a XIII. szd.-ba tehető, már a von. legelső okl.-ben is mai magy. néven fordul elő. Tehát semmi kétség ősi, szintiszta magy. eredete felől. Ez szinte természetes, ha figyelembe vesszük, hogy az egyetlen vár, amely a Felső Örség központjában helyezkedett el. Valamennyi szomszéd falut magy. gyepűörök lakták. Közülük a Vasvörösvárral összeépült Alsóör, a közeli Órisziget és Felsőör oly sok viszontagság után is a magyarság legjelentősebb b. nyelvszigetei.

A helynevek következetes okirati említése után ítélve, nyilván magy. tulajdonosai lehettek, egészen 1424-ig, amikor Ellerbach Bertoldnak, a monyorókeréki várúrnak zálogosította el Vörösvári István. Bakócz Tamás egri püsp. (később esztergomi bíboros érsek) vétel útján megszerezve, a monyorókeréki uradalommal együtt Bakócz Péternek ajándékozta, aki „Erdődy de Monyorókerék”-nek nevezte magát és az Erdődy-család alapítójának tekinthető. Magyaro. legrégebb grófi családja és a jelenlegiek közül az egyetlen, amely a mohácsi vész előtt nyerte grófi rangját II. Ulászlótól 1511-ben.

A mai kastély (1860-62) valószínűleg magában foglalja elődjének, a vízivár robbantását követően, a XVII. szd.-ban épült „rég-i kastély” magvát. Ennek az aránylag fiatal épületnek omladozó állapota azon csapások folytatása, amelyek az utóbbi fél évszázad alatt érték. 1924-ben tűzvész emésztette el értékes berendezését. Ráadásul a családi levéltár és II. Rákóczi Ferenc titkos leveleinek elenyészése által pótolhatatlan veszteséget szenvedett. Négy év múlva az árverező kalapácsa koppant a magy. értékeitől megfosztott, sorsüldözött „vörös” kastély fölött. Sem akkor, sem pedig a II. v.h. után, a tart. kormányok jogi személyében nem sikerült olyan tulajdonost kapnia, aki a jó gazda gondosságával tartotta volna karban. Pusztulj csak „magyar”, gondolják jelenlegi bitortói is, annak a szellemiségnek nyomdokait követve, amely szellemiség a tűzvész után azt is tönkretette, amit a lángok megkíméltek. Történt ugyanis, hogy vörös festékekkel mázolták be Lotz Károly tört. és művészi értékű freskóit a kápolnában.

A „magyar urak” ellen lázító osztrák lumpenproletárok most egyre-másra dicsekednek, hogy a községnek már a századforduló óta volt villanyárama, sőt óvodája is, 1906 óta. Azt persze elhall-

gatják, hogy mindez az agyonszidalmazott magyar uralom idején és az Erdődy grófok jóvoltából történt.

A vörösvári kastély hajdani urainak temetkezési helyéül a plébánia-templom alatti egyszerű kriptá szolgál, amelynek bejárata fölött az Erdődy-címer tájékoztatja a kíváncsi halandókat.

34. MAGYAR ÉS LATIN FELIRATOK

Az epigráfiai források az okleveles adattár mellett a legmegbízhatóbb tárháza a kútfőknek. Mivel az okleveles források nem mindenütt kielégítőek, az epigráfiai adatok kiegészítő szerepét kell igénybe vennünk.

ALSÓÓR, Vas vm

Az elemi iskola és tűzoltószertár német és magyar nyelvű felírása arra enged következtetni, hogy B. legmagyarabb községében járunk. Ugyanis a gólyafészkes, régi iskola homlokzatán a német felirat mellett „NÉPISKOLA”-t is jeleznek. Az emeletes tűzoltószertár falán pedig jókora betűkkel festett „TÜZOLTÓHÁZ” olvasható. Persze, ez is két nyelvű felirat, akárcsak a „Heimathaus” alatt értendő „ALSÓÓRI OTTHON”, annak a tornácos gazdának a kerítésén, amelyben az alsóóri néprajzi múzeumot helyezték el.

Alsóóri beszámolóink nagyon is csonka maradna plébánia-templomának és hősi emlékművének kizárólag magyar nyelvű felirata nélkül. Missziós keresztjének jelszava hétről hétre figyelmezteti a vasárnapi misék hívét, hogy „mentsd meg a lelkedet”.

Alsóór Trianon előtti színmagyar voltát legfőképpen hősi emlékműve szemlélteti. A szoborcsoport magas talapzatán csak magyar szöveg adja tudunkra, hogy „az elesett és eltűnt hősök emlékére emeltették az amerikai és itthon élő testvéreik”. Az I. v.h. vesztésglistájának 28 neve közül németes neve mindössze ötnek van, akik — a sírkő-feliratok tanúságához hasonlóan — feltehetőleg szintén a magyar közösséghez tartoztak.

„1939-1945. ELESETTEK” c. rovat már 37 hőst sorol fel, akik közül mindössze nyolc nem-magyar nevű. Viszont elgondolkoztató, hogy a két „LÉB” nevet is magyarosan, ékezetes É-vel vészték kőbe. Egyébként a 29 magyar névből nyolc a „SEPER”. Egy harmadik névsor az „ELTŰNTEK 1939-1945” közti 41 katona nevét tartalmazza. Közülük is csupán kilencnek nincs magyar neve.

Ezek egyike az UNGER András névre hallgatott. Jellemző az is, hogy kilenc SEPER nevű szerepel az eltűntek névsorában. (A SEPER név valószínűleg a „gyepűőr” szóból fejlődött.)

BARÁTUDVAR, Moson vm

Ez a szőlőültetvényekkel körülvett egykori besenyő határőr-település (Legénytő) ma is kimondottan a magy. falu jegyeit tükrözi. A II. v.h. hősei között itt is ősi magyar nevekkal találkozunk: Baranyi, Bujtás, Ezsöl, Horváth és Kiss. Nem messze a hősi emlékműtől, a plébánia-templom előtti, magyar hagyatékú, terjedelmes térségen álló Boldogasszony-szobor német nyelvű feliratával az ezer esztendő magyar történeti múltat hirdeti: „Gewidmet anlässlich der TAUSENDJÄHRIGEN JUBILFEIER UNGARNS — 1896 — Von Jakob und Anna Lindtner.” Fölöttébb jellemző, hogy ezt a feltűnő helyen emelt emlékművet egyetlen osztrák leírás, tájékoztatás, illetve könyv sem említi. Agyonhallgatják nyilván azért, mert világosan utal ezen vidék ősi múltjára. Az is elgondolkoztató, hogy Ausztria említése („Renoviert im Marianischen Jahr 1954 von der Gemeinde. Erhabene Schutzfrau Österreichs bitte für uns.”) csak a II. v.h. utáni ultra-nacionalista osztrák megszálláskor és a politikai községvezetés részéről, magyarellenes propaganda céljából történt 1954-ben.

A helybeli Mária-kultusz másik tanúja sokkal régibb keletű. Az 1622. évszám vésetét mutató Mária-kegyoszlop a Fő-utca Fél-toronyba vezető útelágazásánál szintén a magyar időkre emlékeztet feliratával: „Kijavíttatott és ide áthelyeztetett 1911. évben.”

DARÁZSFALU, Sopron vm

A Szentháromság-oszlop (1838) német és horvát nyelvű felírása mellett magyarul ez áll: „JELENVALÓ OSZLOPOT FELÁLLITOTTA A SZENTHÁROMSÁGNAK TISZTELETÉRE E TÁJÉKBA HIRES ÉS NEVEZETES PILLÉR FERENC UR, HITVES TÁRSÁVAL, CLARAVAL.”

DARUFALVA, Sopron vm

A „Fekete kereszt”-nek nevezett, dombtetőn emelkedő nagyméretű vaskereszt felírása magyar, német és horv. nyelvű.

DOBORJÁN, Sopron vm

Az egykori Liszt-házon elhelyezett emléktábla szövege szerint: „ITT SZÜLETETT LISZT FERENC 1811-IK ÉVI OKTOBER

FELSŐÖR, Vas vm

Az Árpád-kori határőrök magy. nemesi közössége még 1910-ben is a járási székhely lakosságának (több mint 3000) túlsúlyát képezte, mindössze 800 német ajkúval szemben. Hogy ma már majdnem fordított az arány („Heute sprechen 70 % der Bevölkerung deutsch und 30 % ungarisch” — helytörténeti tábla a főtéren), az főként a II. v.h. utáni austro-marxisták magyarirtó politikájának a következménye.

A városka tehát a magyarságnak köszönheti létezését. Ennélfogva múltja az egyetemes magy. nemzet történetének elválaszthatatlan része. A magyarok sajátos élet- és építkezési módja, valamint nyelve rányomta bélyegét a városka külsejére, hangulatára. Méltó párja a többi járási székhely-mezővárosnak. Valóságos kis Szombathely, a vasi főváros, az ősi Savaria szellemét lehelí . . .

Mivel ebben a fej.-ben a magy. emlékek írásos megnyilatkozását kutatjuk, utunk a ravatalozóul szolgáló régi plébánia-templomhoz visz, amelynek tornyát, a reformátusok birtoklása idején, Szeremei János lelkész emeltette. Ezt a tényt örökíti meg a torony bejáratánál elhelyezett kőtábla, amelynek latin szövegében említett mindkét név tősgyökeresen magyar: „ANNO 1656. JOHANN SZEREMEI, PASTORE & BLASIO FICHLÖP, AEDITUO EXIST EXTRACTA TURIS.,,

A városi parkban látható hősi emlékmű márványba vésett nevei is alátámasztják a hivatalos statisztikát. Az I. v.h. 117 hősi halottja közül hetven magy. nevű. Jellemző, hogy a II. v.h. német egyenruhájában elesett 158 hőségnek éppen a fele, vagyis hetvenkilenc magyar nevű. Figyelembe kell venni, hogy a német nevének közül is igen sokan vallották magukat magyarnak. Az első világháborús hősök névsorából kiragadott alábbi nevek már évszázadok óta közismertek a felsőöri Nobilitas körében: Adorján, Benedek, Benkő (3), Bocskor (3), Gombkötő, Imre, Rác.

FELSŐPULYA, Sopron vm

Hősi emlékművén az első világháborús nevek után magyarul tüntetik fel, hogy hol haltak meg. Így pl. „Olaszország”, „Kárpátok”, „Szerbia”, „Pozsony”, „Ungvár” stb. Az I. v.h. 35 neve közül 21, a II. v.h. 96 nevéből 38 magyar.

FÉLTORONY, Moson vm

A trianoni határtól három kilométernyire fekvő népes község is a magyar Kisalföldhöz tartozik, éppúgy, mint a Fertőtől északra és keletre elterülő hatalmas rónaság. A falukép, a magyaros építkezési mód, a tágas utcák és a magyar falvakra emlékeztető széles, térszerű faluközpont Féltorony községben is kidomborítja a magyarság ezeréves népi és politikai jelenlétét. A közeli csonka-haza felé vezető Budapester Straße nevű főutcája akaratlanul is ezt a történeti tényt jelképezi.

A magyar származásúak itt is alaposan kivették részüket — német egyenruhába kényszerítve — a bolsevizmus elleni élethalálharcból. Az I. v.h. elesettjei között látjuk Böröczky és Szalay nevét. A II. v.h. magyar nevű hősei: Ács, Csokay, Enkelyi, Kiss (3), Locsmándy, Németh, Szabó és négy Thury. Az elmaradhatatlan UNGER nevűekből három esett el.

FRAKNÓVÁRA, Sopron vm

A középkorban a Kanizsaiak, az újkorban pedig az Esterházyak tulajdonát képező vár valóságos keresztmetszete a magy. történetnek. A magy. igazság mellett szóló bizonyítékok gazdag tárházából e helyt csak a belső kapu latin nyelvű felírásával foglalkozunk, amelyből kitűnik, hogy Mátyás kir. a jogtalanul eltulajdonított Szent Korona visszaszerzése érdekében kénytelen volt t.k. ezt a várat is zálog gyanánt átengedni a zsaroló III. Frigyesnek. Íme a kapu-felírás magyarra fordított szövegének részlete: „Engem Fraknót I. Mátyás király békekötése adott III. Frigyes császárnak. II. Ferdinánd császár kegyéből jutottam vissza a (magyar) királyság, illetve Esterházy gróf birtokába . . .”

FÜLES, Sopron vm

A faluba vezető országút mentén álló gólgotai szoborcsoport tört. jelentőséggel nem bíró feliratát azért említjük meg, hogy a mindenkori magy. kormányzat által biztosított szabad nyelvhasználat kőbe vésett bizonyítékaira ismételten felhívjuk a figyelmet. A horv. mellett ez a magy. szöveg olvasható: „Laure Balogh 1848. Helyreállították néhai Balogh György gyermekei, 1911.”

KABOLD, Sopron vm

A vízivár bejárata fölötti Mária-szobor felirata a várkastély magy. tulajdonosára, illetve hitvesére utal: „ID COMES JOAN KERI . . . URSULA CZOBOR . . . ANNO 1656.” Egy falra erő-

sített tábla magy. nyelven örökíti meg az 1895. jún. 6. vízállás magasságát.

KISMARTON, Sopron vm

A magy. nagylelkűségnek köszönheti a hálátlan jelenkor, hogy Haydn emlékével dicsekedhetik. Mert a gazdagság egymagában még nem elegendő ahhoz, hogy valaki a zeneművészet pártolójává váljék. Ilyen mecénási adottság az európai kontinensen szinte egyedülálló mértékben volt tulajdona a templomépítő Esterházyaknak, akiknek szolgálatában Haydn mint hercegi karnagy anyagilag rendezett, nyugodt körülmények között fejleszthette művészi hajlamait. Erre a két évszázad előtti korra emlékeztet a zeneszerző nevét viselő múzeum egyik emléktáblája: „HAYDN JÓZSEF HÁZA 1766-1778. A HALHATATLAN POLGÁRNAK, KIT DALTERMŐ LELKE E SZÜK FALAK KÖZÜL EMELT A VILÁG NAGYJAI KÖZÉ: A KISMARTONI FÉRFI DALÁRDA, 1898.”

Jóllehet, az osztrákok itt-ott véletlenül rá is tévednek az igazság meszyéjére⁶⁵⁷), mégis mindent elkövetnek, hogy az ezeréves magy. uralomhoz és a magyarsághoz fűződő vonásokat mindenről eltávolítsák, kitoröljék az emberek emlékezetéből.

Csak természetes, hogy nekünk magyaroknak sokat jelentett az a tábla, amelyik a ferences templom bejáratánál németül tájékoztatott arról, hogy az eredeti templomot és kolostort Kanizsai János esztergomi érsek és Magyaró. primása alapította 1386-ban. („Um 1386 Urkloster u. Kirche gegründet von Johann Kanizsay, Erzbischof von Gran u. Primas von Ungarn.”)⁶⁵⁸) 243 év múlva pedig a városka páratlan mecénása, Esterházy Miklós nádor volt az, aki a török által száz évvel korábban (1529) elpusztított és romokban heverő templomot a kolostorral együtt felépíttette. Erre a tényre tereli figyelmünket a ferences kolostor belső kapuja fölötti két Esterházy-címerrel ékesített latin felirat, amelyet rövidítve idézünk: „CONVENTUM ISTUM... POSUIT... NICOLAS ESZTORAS R.H, PAL. A. MDCXXXIX.” (Esztoras = „Esterházy” régies alakja. R.H. Pal. = Regni Hungariae Palatinus.) Itt jegyezzük meg, hogy a II. v.h.-t követő tízéves megszállás alatt a gyilkolásról és rablásról hírhedt szovjet-orosz katonák a törökhöz hasonló rombolást végeztek a ferencesek kolostorában. Ilyen bolszevista háborús bűnök takargatása céljából székel most a szovjet-osztrák társaság az Esterházy-palota melletti hercegi tulajdont képező díszes épületben, akárcsak Bécsben, ahol a Szt. István dóm mögötti, egy-

kori magy. főúri palotába fészkelte be magát ez a propaganda intézmény.

KOLOM, Vas vm

A Monyorókerékkal szomszédos falucska kápolnájának falára erősítették a hősök emléktábláját. Az I. és II. v.h. összesen nyolc hősi halottja közül négy magyar, kettő pedig horvát nevű. Mindössze egynegyede, vagyis kettő német nevű.

KÓHALOM, Sopron vm

Az Esterházy Miklós által 1785-ben emelt plébánia-templom előkelő déli kapuja fölött olvashatjuk: „ERECTA NICOLO ESTERHAZI PRINCIPE PIO . . . 1785.”

KÖPCSENY, Moson vm

Egy nemeslelkű magy. főúr emberbaráti cselekményét örökíti meg a község által felállított terjedelmes utcai tábla, amelyen t.k. ez áll: „DDr. Ladislaus Fürst Batthyány-Strattmann der berühmteste Augenarzt seiner Zeit errichtet 1902 ein eigenes Krankenhaus, das heutige Landeskrankenhaus.” Kettős jelentőségénél fogva idézzük ezt a német feliratot. Egyrészt — eo ipso — bizonyíték a magyarok itteni uralma mellett. Másrészt a megszállók maguk is kénytelenek elismerni, hogy az egykori magy. nagybirtokos osztály mégiscsak tett valamit a népért. Batthyány-Strattmann László 1902-ben Köpcsenyben modern, 24 ágyas kórházat alapított és tartott fenn, ahol a szegénysorsú betegek ingyenes kezelésben és ellátásban részesültek. Ezt a magy. „irgalmas szamaritánust” jótékonyági vállalkozásaiban, mint közvetlen munkatárs, a felesége is hathatósan támogatta. A római Szentté avatási Kongregáció 1982-ben kezdte meg boldoggá avatási perét, amelynek előkészítési anyagát a szombathelyi és bécsi egyházmegye terjesztette fel a Szentszékhez.

KÖZÉPPULYA, Sopron vm

Sajnos, ma már csak „Ungargasse” néven, mint Felsőpulya egyik része szerepel. Egyébként magy. falusias jellege továbbra is szembeötlő. Különösen a régi plébánia-templom melletti terjedelmes térség emlékeztet erre. Egyik szögletében Szentháromság-oszlop emelkedik, evvel a szöveggel: „A TELJES SZENTHÁROMSÁG EGY ISTEN TISZTELETÉRE ÁLLITOTTA BEHOFŠITS IMRE 1853. JAVITOTTA 1939-BEN: CSALÁD BEHOFŠITS.” (A hibás szórend nyilván német hatásra vezethető vissza.)

Az „Ungargasse” (vagyis a volt Középpulya főutcájának) elején Szt. József tiszteletére emelt útikápolnában is magy. felirat vonja magára figyelmünket: „VASS JÓZSEF 18. H.GY.EZR. SZAKASZVEZETŐ EMLÉKÉRE, AKI 1915. SZEPT. 3-ÁN, ÉLETÉNEK 25. ÉVÉBEN A HAZÁÉRT HŐSI HALÁLT HALT. ÁLDÁS EMLÉKÉRE.”

Ebber az ősrégi magy. faluban szinte természetes, hogy a hősi emlékművön is magy. szavak ékeskednek: „SENKINEK SINCS NAGYOBB SZERETETE MINT AKI ÉLETÉT ADJA BARÁTAIÉRT. ADJ URAM ŐRÖK NYUGODALMAT NEKIK ÉS AZ ŐRÖK VILAGOSSÁG FÉNYESKEDJÉK NEKIK.” Az I. v.h. 32 halottja közül 18, a II. v.h. 40 elesettje közül pedig 24 a magy. nevű.

Nyelvünk írásos emlékeit keresve, végül is a templomba térünk be. Mielőtt azonban oda belépnénk, szemünk egy kőkereszt felírásán akad meg: „ÉLETÜNK VEZÉRCSILLAGA, BOLDOGSÁGOS SZŰZ ANYA, KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK. BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIA TISZTELETÉRE ÁLLITOTTÁK KOTTH JÁNOS ÉS BUX JULIANNA. FELÚJITTATOTT 1938-BAN.” A templom bejáratánál Mária-szobor fogad a köv. kijelentéssel: „ÉN VAGYOK A SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS.” A templom hajójában a szószék és a keresztúti stációk magy. felírásai is beszédes tanúi e falu magy. voltának.

MONYORÓKERÉK, Vas vm

A Pinka és egyik mellékfolyója közé ékelt ősi Erdődy-vízivár előtti tágas köztér körül elterülő községet szinte kőhajtásnyira zárja körül keleten és délen a Vasfüggöny aknamezője félelmet keltő géppuskás tornyaival. A II. v.h. hősi halottjai között van Bokor, Erdődy, Horváth, két Seper, Simon és Tóth. A szomszédos Pinkatótfalut Franyi és két Horváth nevezetű magyar képviseli. Említésre méltó az elmaradhatatlan UNGER név is, amely mindkét község tábláján egy-egy ízben szerepel.

NAGYFALVA, Vas vm

E rábamenti község határában van az a kőkereszt, amelyet Kuzmits Dániel, szentgotthárdi ciszterci perjel állíttatott a szentgotthárdi csata emlékére 1840-ben. Négy nyelvű (magy., német, francia és latin) felírása az alaptalanul vádolt régi Magyaro.-ban uralkodó nagyvonalú faji és nyelvi elfogulatlanságról tanúskodik. A szöveget érdemes teljes egészében idézni: „ITT NYUGVÓK PO-

RAI AMA GYÖZT'LEN HŐSI FIAKNAK, KIK EME KÖR-
NYÉKET VÉRÖKKEL MEGNEMESITETTÉK. A HIT, FEJE-
DELEM S HONÉRT HARCOLVÁN AZ DURVA TÖRÖKKEL
AZ HONT JÁRMÁTÓL MEGSZABADITTÁK. 1664.”

NAGYMARTON, Sopron vm

Nemcsak eredete, története nyúlik vissza az Árpád-korba, ha-
nem gótikus temploma is a középkorból való. A tornyán elhelye-
zett márvány emléktábla szép példája a szentistváni határokon be-
lüli magy. és német ajkú lakosság békés együttélésének és a vendég-
népek (hospites) nyelvszabadságának. A kétnyelvű felirat magy.
mondata ekként tájékoztatja a hálátlan utókort: „A VILLÁM
SUJTOTTA TORNÝOT 1907. ÉVBEN HELYREÁLLITOTTA
NAGYMARTON KERESZTÉNY KÖZSÉG.”

NEMESVÖLGY, Moson vm⁶⁵⁹)

NÉMETÚJVÁR, Vas vm

Fent magasan, a lovagteremben 15 életnagyságú festményből
álló sorozat mutatja be a Batthyány-nemzetséget, amelynek alapí-
tóját az I. számú kép így nevezi meg: „RENOLDUS DE
EÜRS, DOMINUS IN ÖRSS VIXIT ANNO 1160.” A II. sz.
festményen ez áll: „COMES MISKE DE EÜRS — RESTAURA-
TOR PALATII AVITI IN EÜRS. VIXIT ANNO 1230.” A III.
sz. kép felirata: „COMES MATHIAS DE KÖVÁGO EÜRS
DNUS IN PEZEI ET PALATII IN EÜRS — VIXIT ANNO
1272-1299.”

Amíg a sziklahegyre épült festői vára a had- és művészettörté-
net köréhez tartozó tárgyak gazdag gyűjteményét rejt magában,
addig a várhegyet félkörben övező városka magy. irod.-tört. isme-
reteinket eleveníti fel a Faludi-utca emléktáblájával: „E házban
született Faludi Ferenc, a magyar nemzeti irodalom uttörője az
1704-ik esztendőben. Nemzete naggyátételének és jövődjének
szentelte életét. Vasvármegye Kultúregyesülete és Németújvár kö-
zönsége. 1921. június 26-án.” Ugyancsak irod.-tört. emlék volt az
az 1470-ből való latin szentbeszéd-gyűjtemény, amelyet N.-Újvár
ferences kolostorának könyvtárában Fejérpataky László fedezett
fel 1883-ban. A latin szavak és kifejezések magy. fordításából álló
szövegközi és lapszéli jegyzetek is bizonyítják, hogy a közép-
kori kultúra itteni hordozói, a ferences barátok is magyarok vol-
tak. Szomorú tény, hogy ez a kódex már nem létezik. A negyven-

ötös összeomlást követő zűrzavarban a szovjet horda és a csőceselék romboló dühének esett áldozatul számos egyéb magy. von. ősköttel együtt.

NEZSIDER, Moson vm

Az itteni avarok és besenyő határőrök kései utódai közül a német feliratos hősi emlékmű I. v.h.-s névsorában hét, a II. v.h. hősei közül pedig 19 magyar nevű. Természetesen mindkét esetben számos horvát nevű is csökkenti a német nevéek számát.

ÓRISZIGET, Vas vm

Ebben a nyelvben és formailag is magyarnak megmaradt faluban a hősi emlékmű érdemel figyelmet, amely okos tervezésre és kifinomult művészi érzékre vall. Tulajdonképpen négy részből áll az iskola melletti kert virágai között. A baloldali márványtábla az I. v.h. hét, egytől-egyig magyar nevű halottját sorolja fel a HŐSEINK kezdőszó után. A névsort követő mondatok: „AZ IGAZSÁG FELMAGASZTALJA A NEMZETET, A BŰN PEDIG GYALÁZATÁRA VAN A NÉPEKNEK.” A jobboldalin a II. v.h. 11 hősi halottja közül kilenc magyar, kettő német nevű. Lehetősége, hogy ez utóbbiak is magy. ajkúak voltak. Felirata: „BOLDOGOK A BÉKESSÉGRE IGYEKEZŐK, MERT ŐK ISTEN FIAINAK MONDATNAK.” A két márványkő által közrefogott szobor talapzatán a Szózat megrendítő figyelmeztetése „EZ A FÖLD, MELYEN ANNYISZOR APÁID VÉRE FOLYT...” Az előtérben felállított harmadik márványtáblán olvassuk, hogy: „A VILÁGHÁBORÚ HŐSEIRE MEGEMLEKEZÉSÜL EMELTE A BÉKÉRE VÁGYÓ SZIGETI KÖZSÉG AZ URNAK 1965. ÉVÉBEN. KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓSÁG.”

Van még más szövegű magy. emléke is az akácok utakkal övezett Óriszigetnek. Ev. templomának toronyalatti bejáratánál baloldalt márványtábla aranybetűi adják tudtunkra, hogy „Isten kised magyar nyája nagy áldozattal és örömmel megépítette e szent templomot. Alapköttétel 1792. április 24. A templom megnagyobbítása és a torony fundamentumának letétele 1820. május 29. Kisebbségek javítások 1909., 1936., 1948. E templom külső és belső első nagy megújítása 1960-61-ben a Gusztáv Adolf Egyesület támogatásával, külföldi és a burgenlandi hittestvérek segítségével, az osztrák állam adományával és gyülekezetünk adakozásával történt meg. Szentelési istentisztelet 1961. szept. 24. E templom újjáépítése hirdesse az utódoknak is az Isten dicsőségét, az imádság

meghallgatását és a hit diadalát. Az új orgona felszentelése 1968. aug. 18-án. Boldogok, akik hallgatják az Istennek beszédét és megtartják azt.”

Ugyanott a jobboldali márv.-táblán olvassuk: „Kegyelettel és Isten iránti hálával emlékezünk gyülekezetünk volt lelkészeire, akik szolgálattal átadták az utódoknak anyanyelvünket, Jézus Krisztus evangéliumát, hogy az igye megteremje a lélek gyümölcsét a mi életünkben is.” Ezt követőleg felsorolja azt a 17 lelkészt (köztük a jelenlegi Teleky Bélát is), akik a gyülekezet második megalakulásától, 1785-től napjainkig hirdették az igét.

PINKAFŐ, Vas vm

A német feliratos hősi emlékmű is híven tükrözi a városka népi összetételét. Névsorában Kiss (Johann) után a német megfelelője, Klein (Josef) következik. A nyugati végek magyarsága és német-sége éppoly békességben élt egymás mellett, mint a fenti Kiss Jancsi és a német Klein Jóska. Valamikor büszkén vallhatták otthonuknak Pinkafőt, most pedig, a sors kegyetlen rendelése folytán — különbség nélkül —, idegen föld szolgál nyughelyükül. A II. v.h. hősei között szerepel két AVAR, aztán Balla, Kiss, Kovács, Ott, Sággy, három Seper és két Tóth nevű.

PINKAKERTES, Vas vm

A falu melletti dombra épült plébánia-kegytemplom 1625-ből való Mária-szobrának tartóoszlopán a nagyvonalú magy. nyelv-szabadság kőbe vésett három nyelvű (magy., német, horv.) bizo-nyítóka tűnik szemünkbe: „MÁRIA, BŰNÖSÖK MENEDÉKE, KÖNYÖRÖGJ ÉRETŰNK!”

POMOGY, Moson vm

Hősi emlékművét német felirata ellenére is megemlítjük, mert feltűnően sok magyar nevet is rávéstek. Az I. v.h. hősei között van két Horváth nevű, aztán Molnár, Szalay és Tóth (ékezetes Ó-val), valamint hat Unger. A II. v.h. alaposan megtizedelte a község magyarságát. Íme, a nagynémet egyenruhába kényszerített 26 magyar hős neve: Balsi, Csida (3), Tschida, Gazos, Gyűrű, Horváth (3), Koppi (4), Molnár, Németh (2), Ósze, Szalay (2), Tóth (4), Vargha (2), továbbá három Unger nevű.

RÁBORTÓR, Vas vm

Az ösztörmen-völgyi egykori gyepűőr falu végén (1979) még áll (az üzemen kívül helyezett) uradalmi épület, homlokzatán nagybetűs „SZESZGYÁR” felirattal.

SZENTKÚT, Vas vm

Előző fejezetünkben már szoltunk kegyurasági címeréről. Most pedig a szentélyben elhelyezett márványtáblát vesszük sorra, amely a templom építési és javítási éveiről tájékoztat. Mind a négy évszám a magy. Batthyány-család nevéhez fűződik: „EXCELLMUS D(o)M(i)NUS C(omes) ADAMUS DE BATTHYANY ANNO 1764 EREXIT. EXCELLMUS C(omes) FRANCISCUS DE BATTHYANY ANNO 1816 RENOV. FECIT. — GRÓF BATTHYANY BÉLÁNÉ SZÜL. TARNÓCZY ETEL MEGÚJITOTTA 1897. — RENOV. 1947 COMES SIGISMUNDUS BATTHYANY DE N É M E T Ú J V Á R.”

A germanisták történethamisításai ellen szól az iménti latin-magy. felirat is. A mindenkori magy. kegyúr volt az, aki a templomot építette és háromszor megújította. Közülük a legutóbbi, még a közelmúltban (1947) is mint „NÉMETÚJVÁR” (nem pedig Güssing) grófja szerepel az aranybetűs feliraton.

A paplak és az iskola elhanyagolt állapotában úgy néz ki, mint ahogy az oroszok otthagyták. A plébánia kerítését eltűzelték a garázdálkodó szovjet gonosztevők, csak a kapufélfák tátonganak. A színekatolikus falu egykor virágzó plébániája, mint az austromarxisták által lelkileg is tönkretett B.-ban mindenfelé, a pogány korba, pap nélküli filiale fokozatára esett vissza.

VASJOBÁGYI, Vas vm

Hősi emlékművén felsorolt 35 elesett közül 16 magy., öt pedig horv. nevű. A II. v.h. 49 hősi halottja között 13 magy. és 8 horv. nevű szerepel. A templom előtti (Szombathelyen készült) kőfeszület felirata magy. mondattal kezdődik: „ISTEN DICSŐSÉGÉRE — 1910.” Majd németül folytatódik: „Gewidmet von den in Amerika lebenden Mitglieder unserer Pfarrgemeinde.” A névsorban 24 magy. és 11 horv. névre ismerünk.

VASVÖRÖSVÁR, Vas vm

A német ajkú község egyik utcai feszületének német nyelvű feliratában a „VASVÖRÖSVARER” jelző olvasható. Az ilyen és hasonló, magyar uralomra figyelmeztető dokumentum-töredékek százával léteznek B.-ban.

Az alábbi feliratot nem a tartalma, hanem a nyelve miatt idézzük, annál is inkább, mert ez a helység többségében német ajkú. Feltűnő, hogy a szabadságharcot követő abszolútizmus idején magy. nyelven örökítették meg a bécsi császár látogatását azon az obeliszken, amely a városi kút medencéjéből emelkedik: „Ö. CS. K. FELS. I. FERENZ JOSEF HAZÁNKBA ÁLDOTT KÖRUTAZÁSÁNAK EMLÉKÜL. 1857.”

35. TEMETŐK, KRIPTÁK, SÍRFELIRATOK

*Kicsi fehér templomokba
Most minden erők tömörülnek.
Kicsi fehér templom padokba
A holtak is mellétek ülnek.*

(Reményik: Templom és iskola)

A temetők csendje, a sírkamrák sejtelmes ridegsége régmúlt időkről, falvak és városok egykori lakóiról regélnek. Azokról, akik hajdanában dolgoztak, alkottak, vigadtak vagy szenvedtek. Keresztelő vagy esküvő megközelítőleg sem hagy hátra annyi „kézzelfogható” emléket, mint az ember távozása az élők sorából. Az előbbi két mozzanat csupán az anyakönyv lapjait szaporítja, az utóbbi azonban olyan maradandó jegyeket, ismérveket örökít meg, amelyek alapján az utókor messzemenő következtetéseket vonhat le; nemcsak az elhunytak személyi körülményeit, társadalmi állását, hanem népi hovatartozását illetően is. Minket most természetesen a letűnt idők lakosságának származása, faji eredete érdekel. A temetőket nem lehet letagadni! A sírfeliratokat nem lehet elsikkasztani!

Tanulmányunk céljának megfelelően minden tud. eszközt, módszert igénybe veszünk, hogy a B. területére von. tört. jogigényünket alátámasszuk, érthetővé tegyük. Amikor kimegyünk a temetőkbe — magy. múltunk nyomait kutatva — nem embertani vizsgálatokat akarunk tartani, hanem csupán azt felmérni, ami a „föld fölött” látható: nevek, felírások, címerek. Jóllehet, megemlítjük az avar temetők lelőhelyeit is, az avar-székely-magyar-besenyő kapcsolatok közelebbi vizsgálatába, itteni ásatások eredményeire támaszkodva nem bocsátkozhatunk azon egyszerű oknál fogva, hogy ilyenek —

koordinált feltárások hiányában — kielégítő terjedelemben ez idő szerint nem állnak rendelkezésünkre. Elképzelhető, hogy e téren milyen óriási feladat vár a jövő magy. nemzedékeire, amelyek hivatottak lesznek ezt a mulasztást a magy. nemzet fennmaradása érdekében nemcsak itt, hanem a Kárpát-medencében mindenfelé pótolni. A Vasfüggönyön túl aggódó Tóth János is gyér számúaknak tartja az őrségi falutelepülések ásarásait.⁶⁶⁰) A hetvenes években Zalalövön tömegesen előkerült római leletek is alátámasztják feltevésünket, miszerint a céltudatos régészeti kutatások a magy. előnépekre (hunok, avarok stb.) és az Árpád-kori nyugati magy. településekre is döntő bizonyítékokat hoznának napvilágra.⁶⁶¹)

A temetőfeltárásoknak főként a kevés írott forrásanyagot reánk hagyó ó- és középkor szempontjából van jelentősége. Szerencsére, a minket közelebbről érdeklő korszakban (300-1526) a csontvázas temetkezés volt divatban, amely szokás jóval gazdagabb régészeti megállapításokat tesz lehetővé, mint a hamvasztás megsemmisítő művelete.

Sajnos, a magy. von. tények, adatok, ásatásokkal való „beszerzése” az átmeneti osztrák megszállás miatt a nyugati végeken jelenleg lehetetlen. Érthető, hogy a pángermán szellemiségtől elbűvölt osztrák állam és közvélemény mindent elkövet, hogy kizárólag a saját hamisított történetükbe beilleszthető régészeti leletek feltárását szorgalmazza. Egyelőre tehát a föld alatt kényszerülnek szunnyadni azok a titkok, amelyek számos következtetésünket, feltevésünket máról holnapra forráskritikailag is elfogadható tényé avatnák. A magy. kutató munkásságnak B. földjén a karoling mítosszal kell szembeszállnia. E kérdés részletes fejtegetése más fej.-be tartozik. Emlékeztetőül itten csak annyit, hogy a megbízható nyugati történészek legújabb értékelésének fényénél a IX. századbeli karoling befolyás jelentéktelenné törpül Pannónia történetében. Ugyanezek a források cáfolják a keleti érdekcsoport által Pannoniára erőszakolt szláv elemek „jelentőségét” is. B. „földjének méhe is magyar és a magyarokkal rokon népek emléket rejtegeti magában.”⁶⁶²)

Jóllehet, egyelőre, elegendő bizonyíték hiányában, következtetésünk csak feltevésre támaszkodik, további kutatások égető szükségessége miatt rá kell mutatnunk arra a figyelmet érdemlő tényre, hogy itt, a Lajta mentén is, a hun és avar települési helyek közelében bukkantak szittyá sírokra. A szkíták vagy szittyák tudvalevőleg Kr. e. 700-400 között uralták a Kárpát-medencét. Nagyon is valószínű, hogy a hunok körében hagyományosan élt tovább ro-

konaik, a szittyák egykori közép-európai birodalmának tudata, ami a IV. szd.-ban ennek az ősi jussnak a visszaszerzésére készítette őket. (Szittyá sírok: Loretom, Sopron vm.) A szittyák továbbélését nemcsak a Duna-Tisza-közi szarmata-jazigok, hanem a régészeti leletek alapján is történeti valóságnak kell tekintenünk. A Kr. e. III. századbeli sírok (Rákospalota, Kósd, Mátraszöllös, Rozvány, Radostyán) ásatási leletanyaga szerint — mint nagyon is természetes jelenség — a szittyák a keltákkal is keveredtek. Így tehát a hunok, avarok, továbbá a korai (vagy előmagyarok) és a kései magyarok által a Kárpát-medencében talált kelta néptöredék ereiben is bőségesen volt szittyá vér.⁶⁶³) A régészeti feltárások, éppúgy mint a száz év előtti trójai ásatások Homeroszt, eleddig is sok tekintetben igazolták Anonymust, illetve a legendákat, a krónikákat.

Alábbi áttekintésünk csak töredékes. Amint a helységekkel kapcs. többi felmérésünk, úgy ez sem teljes. Tanulmányunk elsődleges feladata nem lexikonszerű adattár nyújtásából áll. Ezért az egyes fejezetekben tárgyalt kútfőket, régészeti feltárásokat, emlékeket és építményeket, mint az állításaink, tételeink igaz voltának bizonyítására legjellemzőbbeket válogattuk össze.

Jobbára a nagyobb magyarlakta helységek temetőit ismertetjük. A másik végleten, vagyis a túlnyomóan német ajkú községek temetőiben is kivétel nélkül található magy. sírhalmok. Az ált. helyzet ábrázolása céljából kiragadjuk a lapincsvölgyi Királyfalva temetőjét, amelyben rövid nézelődés után máris két magyar ember sírjára akadunk rá. Az egyik „Rudolf Baranyai 1920-1969”. A másik „Matthesz József ág.h.ev. tanító 1834-1908.”

Ami a temetői statisztikát illeti, irányvonalként bocsátjuk előre, hogy a felsorolt nevek száma nem azonos a temetőben található magy. síremlékek számával. Felsorolásunk tehát — a nevek gyakori ismétlődése miatt — csak töredékét képezi a magy. sírok tényleges számának. Eltekintve attól, hogy bizonyos név számos sírkövön is előfordul (névsoraink kizárólag magy. hangzású neveket tartalmazván), a magy. nemzetiséghez tartozó idegen nevűek sírja további többletet képez. A számszerűleg teljes epigráfiai adattár begyűjtése, feldolgozása és közzététele nagyobb anyagi kereteket igényel.

Temetőben:

SÍRJAINK IS BASTYÁK!

NE FELEDD!

Életed vigyázzák ütegek.

Legenda-erődök föld alól

sajdulnak erődhöz múltakból.

NYELVET, NÉPET, HAZÁT VÉDENEK.

SÍRJAINK IS BASTYÁK! NE FELEDD!

(Kiss Dénes: „Tiszatáj” c. hírlap, Szeged, 1983. 2. sz.-ban.)

ALSÓÓR, Vas vm

Temetője talán a legmagyarabb B.-ban. A sírkövek felirata, kevés kivételtől eltekintve, magyar. Itt még nem fejezte be romboló munkáját a germánosító erőszak. Semmi szükség a német szóra, hiszen itt magyarok az élők és holtak egyaránt.

Két plébánosának nyughelye fölött emelt márványkő felirata egy-egy korszakra hívja fel figyelmünket. Múlt századbeli évtizedekre utalnak ezek az aranyozott betűk: „Itt nyugszik az Úrban Hollósy István, volt 37 évig Alsóór plébánosa. Szül. 1795. Vas vm Perényben. Megh. 1868. jan. 1. Nyugodjék békében híveivel együtt!” A másik plébános századunk vészterhes éveiben volt Németlövő nyájának vigasztalója. Ő is magyarnak született. A többi elmondja sírfelirata: „Itt nyugszik Farkas János ny. esperes-plébános, ki egész életében Isten derűjét sugározta. Szül. 1890., megh. 1976. Szentszéki és püspöki tanácsos. Alsóór, Németlövő és Vashegy díszpolgára, a Burgenland-érdemrend tulajdonosa. Gyémántmiséjére készülve szólította magához Ura, kitől most feltámadását várja.”

Híveinek sírkövén olvasható a többi ősi magyar név: Balikó, Balla, Benkő, Bogád, Bognár, Farkas, Gaál, Görözdös, Gyaky, György, Györög, Horváth, Kaszás, Kajtár, Kelemen, Kiss, Kós, Liszt, Moór, Németh, Palánk, Rába, Rátz, Seper, Siskó, Szabó, Takáts, Tóth, Valikó, Varga. A nevek gyakori ismétlődése miatt ezen felsorolás a magy. nevű sírok számának csak töredékét képezi. Leggyakoribb a Farkas és Seper név. Nem hallgathatjuk el azt sem, hogy több német nevűnek is magy. a sírfelirata, mint pl.: „Itt nyugszik boldogult Heritz Antal 1863-1940. Élt 77 évet. Béke hamvaira!”

BOLDOGASSZONY, Moson vm

A Fertőt körülvevő kistáplói síkság és a hozzátartozó Hanság harmadik legnépesebb helysége. Az Esterházy herceg által újjáépített lenyűgöző kegytemplom Trianon előtt messze vidék búcsújáró helye volt, eredetileg az Árpád-kor óta. A puszták városiasodó központját ma is jelentős számú magyar lakja. A letűnt magyar nemzedékeket 146 név (45 névcsoporthoz) képviseli a temetőben: Bagyi, Balogh (3), Barta (4), Borbély (2), Boross (2), Bors (2), Csáfor, Cser (6), Csuka, Czucz, Ezsöl, Fehér (2), Foki (3), Folyi, Fördös, Gaál (4), Gál (5), Gáll, Gonda (2), Gujás, Györök (4), Hideghety, Horváth (24), Kéri (2), Kiss, Koczor (3), Locsmándy, Lőrincz (3), Magyar, Mészáros (3), Nagy (6), Németh Ferenc, Nyikos, Papp, Pápai, Paál (3), Pál, Püspöki (6), Rigó (4), Rosta (3), Savanyó (2), Sipos, Sipöcz (2), Szabó (5), Fr. Leo Szigethy OFM, Szigeti (4), Thury (3), Tóth, Varga (10), Vég, Végh (2). Három Unger nevű is előfordul.

Magyar sírfeliratok: „ITT nyugszik felejthetetlen apánk, fiam és férjem: Horváth József 1886-1951. Horváth József 1915-1944 (német katona), Horváth Gizela 1886-1973. Cser Stefán (ékezetes „á”-val) 1906-1944 (német katona). Nyugodjanak békében.” A nem-magyar nevek sírfelirataiból: „Itt nyugszik Strausz Pál. Itt nyugszik Strausz Pálné szül. Nagy Anna. Nyugodjék békében.” A magy. írás már lekopott, csak a nevük betűzhető ki: „Cseresznyák Antal — Cseresznyák Antalné.”

FELSŐKETHELY, Vas vm

A plébánia-templom alatti kriptá a Bagodi, Köveskúthy és Lipicz család sírboltjául szolgál.

FELSŐÓR, Vas vm

Három keresztény temetője közül természetesen a r. katolikus temető a legrégebb. A Pinka völgyét határoló baloldali dombvonulat lejtőjén terül el, nem messze (a szombathelyi vasút vonal által elválasztva) a ma ravatalozóul szolgáló, régi plébánia-templomtól.

Névsoruk (az előfordulási szám zárójelben) fényt vet a Felső Órség központjának XIX-XX. szd.-i magyarjaira: Adorján (8), Asboth (6), Bakó, Bakos, pákai Bakos (3), Balázs, Bálint, Balla (7), Balogh (4), Bárdossy, Bárdossy-Bakos, Barna, Bársony, Beke, Benedek (3), Benkő (10), Bertha (10), Binnyei, Bitskey, Bogád (3), Bognár (2), Böcskőr (3), Böröcz (2), Csekey (3), Csitkey, Csok-

nyai, Erdődi, Erdély (5), Ernő (2), Farkas (3), Fehér, Fuith (6), Fülöp (3), Gaál (38), Galba, Gálosi, Gróf (8), Gyaky, Györög, Gyulai, Hadadi (2), Horváth (16), Hörcsök (4), Huszár (5), Huszti, Illés (3), Imre (3), Kajtár (3), Kalmár, Károly, Károlyi, Kázmér, Kelemen (3), Kemény (3), Kincs (2), Kiss (3), Kovács, Kozma, Kutasi, Lakatos (3), Laky (2), Lázár, Lónyai (3), Lukács, Martos, Mohai, Molnár (5), Moritz, Morocz, Nádas, Nardai, Németh (9), Paál (3), Pál, Palánk (3), Pathy (2), Perlaki (5), Pirnai (2), Pongrácz, Rába (11), Rác (3), Radóczy, Ruzsa, Sárközi (2), Selymes (6), Seper (16), Simon, Szabó, Szabo von Kisgeszén, Szalay (3), Szele (2), Szilágyi (2), Tóth (10), Tölly, Ürmös, Vámos, Varga (3), Virág, Vörös (9), Zarka (12), Zámbó (19). A 141 magyar feliratos síremlék közül néhány még a megyeszékhely (Szombathely) műhelyeiben készült.

Felsőőr kat. temetőjének jelentősebb magy. sírfeliratai:

„Itt nyugszik Istenben boldogult Kincs István 1836-1912 és neje Kincs Istvánné 1836-1921. Áldás és béke poraikra!”

„Felsőőri Palánk István 1843-1880. Alsóőri Palánk Istvánné 1843-1921. Nyugodjanak békében.”

„Itt nyugszik Luka József felsőőri nyug. főtanító, működött 40 évig. 1851-1917.”

„Böröcz Béla ny. főtanító 1874-1948. Böröcz Béláné szül. Luka Irma 1879-1968. Béke hamvaikra!”

„Istenben boldogult Édesanyánk Tóth Józsefné 1867-1943. Édesapánk Tóth József 1860-1943. A viszontlátásra! Tóth István 1899-1972.”

„Itt nyugszik Lakatos Ferenc volt katonai gyógykovács 1880-1948. Lakatos Mária 1882-1958. A viszontlátás reményében nyugodjék békében.”

„Dr. Fuith Károly ügyvéd 1884-1966. Ha Krisztussal együtt élünk és halunk, akkor vele fel is támadunk!”

„Itt nyugszik a legjobb férj és édesapa Gaál Mihály építézmérnök 1899-1966. Imánk és szeretetünk virraszt örök álmod felett. Feleséged és gyermekeid.”

„Zarka Mária szül. Gaál 1890-1969.”

Német egyenruhában elesett magy. fiúk sírfeliratai közül:

„Állj meg vándor, de miért? Imádkozzál e lelkekért, mert itt van emlékü a hősi halált halt Gaál Imre († 1943), Gaál József († 1943). Nyugodjanak békében.”

„Hősi halált halt szerető fia és testvérünk Gaál József.”

„Hősi halált halt Benkő Sándor 1918-1941.”

„Bertha Mariska † 1931. Élt 8 évet. Neked korán letört kedves virágszál legyen e sírban csendes nyughelyed. Virágot a tavasz hímes kezével ápol drága sírhalmod felett! Béke Hamvaira!”

Néhány példa azokból a magy. feliratokból, amelyek nem-magyar nevű honfitársaink nyughelyét jelzik:

„Itt nyugszik Martinovits József szül. 1863. megh. 1919. Béke hamvaira!”

„Itt nyugszik Tröstner János 1901-1952. Béke hamvaira!”

„Itt nyugszik Graf Imre 1889-1959. Béke hamvaira!”

„Ibolyka Kaiser 1903-1944.”

„Hősi halált halt fia Wachholder Ferenc 1913-1942.”

„Bendekovits-család.”

„Itt nyugszik Hertler József szül. 1866. megh. 1938. Béke hamvaira! Viszont látás!” (Az utolsó szóból hiányzó „ra”-rag a megszállás okozta német hatásra vezethető vissza.) Ugyancsak német befolyásra vall az alábbi ker.-név, mivel az „IMRE” mindhárom felsőbri temetőben előforduló ősi magy. vezetéknev: „Ludwig IMRE 1915-1972.”

Az ezer esztendőös magy. múlt bizonyítékait kutatva, nem lehet közömbös számunkra az UNGER név sem. Ebben a temetőben is három UNGER nevezetű nyugszik.

Történeti visszapillantásunkat a katolikusokéhoz közeli, ugyancsak domboldalra telepített ev. temetőben folytatjuk. Az őszi verőfény kellemesen érzeteti hatását, és a szorgoskodó asszonyok közül néhányan magyarul is szót váltanak őszirózsza öntözgetés közben. Mert közeleg a halottak napja, és odaadással gyomlálnak, kapálgatnak, igazítanak mindenfelé a b. temetőben. Ezen a tájon, Európa szívében, még nem ment ki a divatból az a kegyeletes szokás, ami — vallásfelekezetre való tekintet nélkül. — az ősök szellemét tisztelő, több ezer éves kultusz folytatása.

Jóllehet, ebben a temetőben a német nevek vannak többségben, alábbi névsorunk számottevő magy. hittestvér mellett tanúskodik: Ács, Adorján (2), Balogh (3), Benkő (5), Bosnyák, Böcskör (2), Bunyai, Csitkey (3), Farkas (8), Fülöp, Gaál (6), Gáll, Gully. Hegedüs, Horváth (10), Imre (5), Imrek (3), Jány, Janzsó, Koczor, Kozma (2), Kövér (2), Kubinyi, Magassy, Magyarosy, Miklós, Németh (4), Pál (6), Palló (2), Pongrácz (2), Rátz, Saághy, Salamon (2), Sándor, Seper (4), Seregély, Simon (3), Szabó (3), Szalay (4), Thék (2), Tóth (4), Tölly (6), Varga, Zámbó (7).

A sírfeliratokból arra következtethetünk, hogy a hitleri An-

schluß-ig a magy. szó és betű még nem szenvedett olyan visszaesést, mint a II. v.h. óta.

„Itt nyugszik muraszombati Koczor Frigyes m. kir. telekkönyvi igazgató. Élt 63 évet.”

„Itt nyugszik Dr. Kasper Sámuel ügyvéd.” A közeli sírkő arról beszél, hogy „Itt nyugszik felejthetetlen szeretett gyermekünk Kasper Samuka. Meghalt 1899. máj. 6. 14 hónapos korában. Béke legyen drága hamvaira!”

„Hrabovai Hrabovszky Sámuel nyug. országos törvényszéki tanácsos. Szül. 1798 mártius 11. † 1884 october 12. Béke hamvaira!”

„Hrabovszky Sámuelné szül. Freyler Karolina. Szül. 1824 aug. 3. megh. 1901 szept. 26. Béke hamvaira!”

„Hrabovszky Miklós közigazgatási gyakornok cs. és kir. tüzérhadnagy 1896. ápr. 19. — 1919. febr. 6.”

„Hrabovszky István kir. közjegyző 1852-1932.”

„Hrabovszky Istvánné szül. Gueth Zsófia 1864-1933.”

„Ritter József ügyvéd 1846-1920.”

„Ritter Józsefné szül. Magyarosy Anna 1849-1931.”

„Itt nyugszik Dr. Kubinyi Elek közjegyző 1868-1934. Béke hamvaira!”

Sajnos, a harminc egynéhány magy. felírású sírkő közül több düledező állapotban van, mert a rokonok kihaltak, vagy a trianoni megszállás következtében ezt a vidéket elhagyni kényszerültek. Ismételten kiemeljük, hogy a Trianon előtti sírkövek egy része (ebben a temetőben mintegy féltucatnyi) szombathelyi műhelyekben készült. Végül pedig néhány felirat a düledező sírkövekről:

„Itt nyugszik Gamaul Vilmos gyógyszerész s a magyar természettudományi társulat tagja 1808-1890. Béke hamvaira!”

„Imrek Sámuel megh. 1898. élte 75. évében és neje megh. 1899. Béke poraikra.”

Alig olvasható felirat: „Itt nyugszik Szabó János 1832-1898.”

A családi sírboltok egész sora hívja fel a hazugság korszakának bujdosó vándorát arra a tényre, hogy Szt. István birodalmának határai között minden nemzetiség fia szabadon, egyformán érvényesülhetett. Felsőőr másik két temetőjének egyikében sincs annyi gazdagságra, jólétre utaló sírhely, mint a többségében német eredetre valló ev. temetőben.

Egy díszes mauzóleum homlokzatán hatalmas betűk hirdetik, hogy a „Köhler család” nyughelyéül szolgál. Érdemes felsorolni a benne pihenők nevét: „Köhler János 1839-1910. Köhler Jánosné szül. Mager Terézia 1849-1914. Szalay Imre 1853-1909. Szalay

Imréné szül. Köhler Ida 1866-1904.” A szomszédságban a „Musz-szer család” nagyméretű sírkápolnája tűnik fel. Hangsúlyozzuk, hogy ezen is a magyar „család” szó áll, az ugyancsak magy. helyesírással írott vez.-név („Musszer”) mellett. A temető magyaros jellegét tehát az egykori német családok magy. öntudata is kidomborítja.

A Wallner-család mauzóleumának homlokzatán a „Fiat voluntas tua” és alatta „Wallner család” olvasható. A neveket három, nagyméretű márványtáblára vészték. Mindhárom névsor (az öles betűkből álló) „VISZONTLÁTÁSRA” búcsúszóval végződik. A középső márványlap nevei: „Wallner János 1844-1902. Wallner Jánosné 1851-1916.” A jobboldali szöveg: „Wallner János 1872-1945.” A baloldali tábla felirata: „Wallner Jánosné szül. Saághy Boriska 1888-1909. Saághy Lajos 1887-1910.”

És végül, kivételesen egy jelenkori sírkő magy. felirata érdemel említést: „Itt nyugszik Ludwig Levonyák 1907-1975.”

Az elmaradhatatlan Unger-ek köréből hat nevet jegyeztünk fel.

A ref. temető 562 magy. sírfeliratával Felsőőr legmagyarabb temetője, amely a II. v.h.-ig zárt magy. települési egységet képező Felvéghez közelebbi, a Pinka-völgyet jobbról szegélyező dombvonulat oldalán kapott helyet. A régebbi sírkövek (amelyek részben Szombathelyen készültek) felirata között kevés a német nyelvű.

Íme, a magyar nevek: Adorján (sok), Albert, Arany, Bajcsy, Balázs, Balikó, Beke, Benedek, Benkő (sok), Böcskör (Bötskör) (sok), Börötkzy (Böröczki), Burján Csiszár, Csitkey, Dezse, Dóczy, lászlófalvi Eördögh, Farkas, Fejér, Fülöp (sok), Gaál (Gál, Gáll), Galambos, Gángol (Gángoly), Gáspár, Gróf, Gueth, György, Haramia, Hartványi, Hegedüs (Hegedüsch) (sok), Horváth, Hörcsök (Höröcsöki), Hubay, Ihász, Imre (sok), Imrek, Kajdocsi (Kajdocsy), Kapitány, Kardos, Kántor, Kázmér, Kecskés, Kelemen, Kéthelyi, Koós, Kovács, Kozma, Küli, Laky, Miklós (sok), Molnár, Németh, Osváth, Palányi, Papp, Pathy, Pál (Páll), Péntek, Pongrátcz (sok), Ruzsa, Seper (sok), Siskó, Somogyi, Soós, Szabad, Szabados, Szabó (sok), Szalay, Szarka, Szepessy, Sziklai, Szimon, Takács, Tóth, Tölly (sok), Varga, Vági, Vörösmarty, Zarka, Zámbo (sok), Zsámár. Az Aranytól Vörösmartyig előforduló ősmagyar nevek határozó szószólói népünk pinkavölgyi tört. jogai mellett.

Az idegen megszállás alatt morzsolódó magyarságra jellemző két legújabb kori sírfelirat. Amíg az egyik („lászlófalvi Eördögh Zoltán 1898-1972”) romlatlan nyelvhelyességgel íródott, addig a

másik („Maria Hegedüs 1892-1972”) a németesítés („sch” „s” helyett) szomorú iskolapéldája. Bezzeg, a múlt szd.-ban nem fenyegetett ilyen veszély, mert Felsőőr magyarjai a maguk urai voltak. A felsőőri magyarság kulturális és városi vezetőszeropét, valamint nyelvének félelemmentes használatát juttatja kifejezésre az alábbi elgondolkoztató felirat: „Emlékiül FÜLÖP Márton hamvainak hű neje. 1808-1863. Élve tisztelt mint előljáróját városunk és ekklezsiánk népe, halva áld mint kegyes jótévőjét iskoláink sok szegény növendéke. Élve halva ki mindig jó valál, áldás rád s üdv a meny lakóinál.”

Összehasonlítva a három felsőőri temetőt, szembetűnő, hogy számos név legalább két temetőben fordul elő. Van aztán néhány ősrégi jellegű családnév, amely mindháromban megtalálható. Ezek a közismert Horváth, Kozma és Tóth neveken kívül: Adorján, Benkő, Csitkey, Fülöp, Imre, Tölly és Zámbó. A Benkő név a legnépszerűbb, mert nemcsak mindhárom felsőőri, hanem az alsőőri és őrszigeti temetőben is gyakori. Ki kell emelnünk a BOGÁD nevet is, mint a legelterjedtebb őrségi nevek egyikét.

FELSŐPULYA, Sopron vm

A középpulyaihoz hasonló fekvésű és akácoktól körülvett temetőben is a magy. nevű, illetve felírású síremlékek vannak túlsúlyban. Az alábbi nevek többszörösét kell számításba vennünk, mivel nagyon gyakori némelyek ismétlődése: Bátsmegyey, Boda, Bodza, Boros, Bősze, Fekete, Fördős, Gálos, Guozógi, Horváth, Kálmán, Karácsonyi, Katona, Kemény, Kis, Koó, Kovács, Körmendy, Kulcsár, Lakatos, Lendvay, Magyar, Mészáros, Mikesch, Molnár, válkai Molnár, Nagy, Pápai, Pintér, Poór, Rohonczy, Sárdy, Sári, Sulyok, Szabó, Szalai, Szombathelyi, Szőke, Szöllősi, Tóth, Tuczai, Turczai, Várady, Vass.

A temetőkapu baloldali félfáján magy. memento: „Ami Ti vagytok, Mi voltunk, Ami Ti lesztek, mi vagyunk.”

Szemelvények a magy. feliratokból:

„Itt nyugszik Mészáros Kálmán Közép- és Felsőpulyának negyven évig volt plébánosa. 1864-1958. Az örök világosság fényeskedjék neki!”

„Karcasai Kulcsár Erzsébet 1812-1882. A legjobb anyát kesergő szívvvel gyászolják gyermekei. Béke hamvai felett!”

„Itt nyugosznak: Felsőpulyai Rohonczy Ernestina 1834-1913. Felsőpulyai Rohonczy Béla 1837-1921. Felsőpulyai Rohonczy Géza 1839-1927.”

„Itt nyugszik nemes Keményegerszegi Kemény Pál 1826-1896 és neje. Pihenjenek békében.”

„Itt nyugszik párisi és nagybátsi Bátsmegyei István 1835-1925.”

Nem-magyar nevéek:

„Itt várja feltámadását az Úrban Behofsits Imre 1799-1879.”

„Itt nyugszik Kozina János ny.cs.k. huszárezredes. Megh. 1883.”

„Itt nyugszik Kozina Sándor festőművész. Szül. Ság-on (Sopron vm) 1808-1873 és neje. Áldás hamvaikra!”

„Itt nyugszik id. Grösz István 1824-1888.”

„Itt nyugszik Szczeanski Ádám gyógyszerész 1849-1909.”

„Itt nyugszik Dr. Marschall Rezső sopronmegyei járási orvos.”

„Itt nyugszik a hazáért hősi halált halt Dr. Istvánits Ernő törvényszéki jegyző, tűzérőhadnagy 1887-1915 és Istvánits Ödön 1893-1918. Nyugodjanak békében.”

„Itt nyugszik Istenben Maurer István, Felsőpulya volt polgármestere 1875-1929 és édesanyja. Nyugodjanak békében.”

FÉLTORONY, Moson vm

Ez, a termékeny kisalföldi síkságra települt, ősi magy. alapítású község is egyike annak a több száz b. helységnek, amelyek a szabad világ látogatóit, tudósait bámulatba ejtik hamisítatlan magyaros vonásaikkal. A magyar földből — akárcsak a Hanságon és általában a Fertő környékén mindenfelé — bőven jutott széles utcákra, terekre, sőt hátsó gazdasági utakra is. Aki elfogulatlanul képes szemlélni, annak figyelmét nem kerülhetik el a magyar településekre emlékeztető földszintes házak, a dió- és akácfákkal szegélyezett tágas utcák mentén. Úgy tetszik, mintha valahol Kanizsa és a Balaton között járnánk.

Ilyen előzmények után szinte természetes, hogy a község temetője is visszavezet a magy. múltba és jelenbe, halottainak etnikai hovatartozásával. A mintegy száz magy. nevű 18 névcsoporthoz tartozik: Ács (2), Csokay (9), Enkelyi (3), Gaál, Gálos (4), Gyűrű (2), Horváth (8), Kiss (31), Kovács (3), Locsmándy (3), Meszlényi (3), Nagy (2), Németh (3), Pozsgai (2), Szabó (6), Szigeti, Thury (11), Vadas (3). És hogy teljes legyen a több mint évezredes magyar uralom hatása, a 15 UNGER nevűről sem szabad megfeledkeznünk.

FRAKNÓVÁRALJA, Sopron vm

Plébánia-templomában Kolozsváry Olasz István címerével díszített sírkő (1658) az egykori várkapitányra emlékeztet.

GYEPÜFÜZES, Vas vm

Semmi esetre sem véletlen, hogy az egykori gyepűőrálás magy. főúri birtok lett. Bármiként is vélekedjék valaki az elmúlt századok Európaszerte dívó nagybirtok rendszeréről, tört. jogunk mellett bizonyít, hogy Gyepűfüzes uradalma századokon át (sőt manapság is!) magyar és nem germán tulajdon. És ennek a birtoklási ténynek beszédes tanúi a család temetkezési helyén olvasható sírfelírások, mert „saxa loquuntur”. Az Erdődy-család temető-kápolnája — a grófi kastéllyal szomszédos erdő tisztásán — arra figyelmeztet, hogy ez a vidék a magyarokat illeti.

KISJOBÁGYI, Vas vm

Kicsiny lutheránus temetőjének halottjai 98 %-ban magy. nevéek, mégis — az erőszakos germánosítás jeleként — mindössze húsz sírkőre véstek magy. feliratot. Magyar nevek: Bogád (38), Bogáth (7), Holló, Imre (2), Imrek, Pathy (11), Pulay, Németh, Shomogyi, Thék (22), Tóth (3).

KISMARTON, Sopron vm

A gondosan karbantartott rangos kat. temetőben tagadhatatlan a magy. múlt, amelynek tanúi magy. nevükkel cáfolják meg a betolakodó germánok hazugságait. A kőbe vésett magy. neveket itt soroljuk fel: Bak, Balogh-Kovács, Béres, Bogáti, Bognár, Brada, Bükhely (több), Csataj, Csányi, Csecs, Csiszér, Csizmadia, Dénes, Dezső, Edöcs, Egyed, Elek, von Eördögh (1903-1977), Farkas (több), Fördös, Fuith, Fügi, Fülöp (több), Gyöngyös, Havasi, Haytó, Horváth (sok), Högyész, Icese, Illés, Kardos (több), Kelemen, Király (több), Kisfaludy, Kiss (több), Kocsis (Kotsis), Komlós, Köteles (4), Lengyel (6), Majtényi, Máthé, Merényi (több), Molnár (több), Nagy (sok), Németh (sok), Nyéki, Palásti, Parlagi, Pintér, Ráth (több), Répay, Ruzsa, Sallai, Sütő, Szabó, Szalay, Száva, Szente, Szilárd, Takáts, Tombor, Tomor, Tóth (sok), Varga, Végh (sok).

Szemelvények a magy. sírfeliratokból:

„Király József Pál nyug. igazgató tanár 1810-1887.” Még négy Király nevezetű nyugszik mellette a családi sírboltban.

„Szente Pál ügyvéd 1843-1913. Béke hamvaira.”

„Itt nyugszik özv. gidófalvi Csiszér Albertné szül. bikfalvi Máthé Katalin. Szül. Bikfalván, Erdélyben 1843. április 16-án, meghalt 1927.”

„Nemes Brada Sándorné szül. gidófalvi Csiszér Anna 1877-1959.”

„Nemes Dr. Brada Sándor volt m. kir. közjegyző 1875-1967. Áldott legyen emléke!”

„Molnár Ferenc kovácmester 1851-1926. Molnár Borbála 1865-1940.”

A Merényiek számos nyughelye közül néhánynak a felírása:

„Dr. Merényi Lajos 1854-1919. Merényi Gizella 1860-1952.”

„Merényi Ferenc hercegi tanácsos 1864-1952.”

„Merényi Sándor m. kir. polg. isk. igazgató 1891-1928.”

„Fördös sz. Kováts Julianna 1865-1943. Nyugodjék békében.”

„Fördös József nyug. bírósági végrehajtó 1864-1947. Béke hamvaikra!”

„Itt nyugszik Palásti-Práger Gusztáv úr 1870-1907 tatabányai ny. tanító. Emlékét emeltette gyászoló neje. Áldás poraira!”

„Simonyi és högyészi Högyész Pál Sopron város és vármegye főispánja 1882-1973. Högyész Pálné 1902-1974.”

„vitéz csataji Csata Gyuláné 1888-1970.”

„Coczkó Béla őrnagy meghalt 1964. Coczkó Ilonka. Nyugodjatok békében!”

„vitéz Kisfaludy József m. kir. tábornok 1891-1967 és Mária 1900-1971. Nyugodjanak békében.”

„Bognár József ujságíró 1906-1971.”

„Edöcs János kereskedelmi tanácsos, vasutigazgató 1976 és felesége. Nyugodjanak békében!”

Az alábbi, Trianon előtti és utáni felirat a névírás közti különbségre jellemző: „Tombor család nyughelye. Tombor Gyuláné meghalt 1909. decemb. 8. 41. éves korában. Alfred Aladár Tombor 1909-1978. Feltámadunk.”

Számos sírfelirat arról tanúskodik, hogy az elhunytak német nevük ellenére is magyarnak vallották magukat, még Trianon után is. Jellegzetesen magyar ker.-nevük, mint Árpád, Béla, Géza, Zoltán szüleik magy. nemzetiségére utal:

„Itt nyugszik Dr. Brunner János ügyvéd 1884-1928. A viszontlátásra!”

„Wébel család. Wébel Ignácné 1848-1911. Wébel Ignác 1837-1920. Feltámadunk!”

„Árpád Léb 1896-1972.” — „Béla Lang 1908-1941.”

„Béla Weitner Oberfinanzrat A.D. 1876-1960.” Ez utóbbi már az utódok elnémetesedésére vall, éppúgy, mint a német ker.-névvel ellátott magy. családi nevek, pl. „Stefan Majtényi”.

A ferences templom kriptája az Esterházyak temetkezési helyül szolgál.

KÖZÉPPULYA, Sopron vm

Akácok között elterülő sírkertjében többnyire magy. nevéek alusszák álmukat: Dobosházi, Dombó, Esztergályos, Farkas, Gálos, Horváth, Joós, Kántor, Karácson, Károly, Kendöl, Kiss, Koczán, Koó, Kustor, Lakatos, Major, Marácsi, Mészáros, Miklós, Takács, Takáts, Tóth, Turczai, Vas. Az íratlan szabálynak megfelelően a legtöbb név nem csak egyszer, hanem jó néhányszor is előfordul.

Említést érdemlő sírfeliratok:

„Németh József k.pulyai plébános 1831-1891. Áldás hamvaira!”

„Itt nyugszik eltemetve Behofsits Antal hült teteme 1837-1889. Békében nyugodj fiúnkkal, Antallal! Forrón óhajtja, gyászolja nőd és József hű fiaddal, míg a hit, remény, szeretet minket is hozzád vezet, Istenünk legyen veled.”

LAJTAPORDÁNY, Sopron vm

A Lajta folyó mentén húzódó község avar temetőjében 131 sírt tártak fel. Moór következtetésével egyetértve rámutatunk, hogy az állandó kisebb háborúhoz hasonlítható határviillongások a magy. határőröket is hamarosan megtizedelték, miért is már a XI. szd.-ban besenyők betelepítésével kellett megrikult soraikat pótolni e faluban éppúgy, mint számos más lajtavidéki községben.⁶⁶⁴⁾

LAKOMPAK, Sopron vm

A bécsi zsarnokság elleni Bethlen-hadjárat egyik bátor alvezére, Tarródy Mátyás hamvai nyugszanak itt, több mint ezer kuruc vitézzel együtt. Amíg a közkatonák „jeltelen” takarójáról a természet gondoskodott, addig vezérük abban a kő-szarkofágban pihen, amelyet ellenfele, Esterházy Miklós készíttetett. Az 1620-ban vívott csatára emlékeztet a latin nyelvű szöveg: „Hic jacet dux belliscus sepultus in pugna ad Lakenbak occisus Principis Bethlen Primarius nomine Mathias Tarrodius dum Nicolaus Esterhasius ab obsidione liberatus fit victor a Dampero adjutus Anno MDCXXIII.” A latin sorokan kívül a Tarródy-utca (jelenleg „Gasse”) is a szabadságért küzdő nemzet múltját idézi ebben az egyelőre labanc kézre juttatott helységben.

LÉKA, Vas vm

E festői környezetű nagyközségből is árad a magy. történelem. Temploma, vára, kastélya és kriptája a tárgyi bizonyítékok sokaságának valóságos gyűjtőhelye. A Nádasdy-család kriptájában négy évszázad nemzedékei sorakoznak fel e helység magy. tulajdonjoga

mellett. Legrégibb Nádasdy Tamás nádor (megh. 1562-ben) és felesége, Kanizsai Orsolya szarkofágja, amelyet 1669-ben helyeztek ide. A legdíszesebb pedig a magyarságáért vértanúhalált szenvedett gróf Nádasdy Ferenc országbíróé, 1671-ből, akinek nevéhez nemcsak a kriptá, hanem a fölötte emelkedő gyönyörű plébánia-templom építése is fűződik. Ő volt korának „magyar krózsusa” és bőkezű mecénása. E nagy műveltségű hazafi rengeteg vagyonát nemcsak kincseinek gyarapítására, hanem templomok, kolostorok építésére, magy. von. könyvek kiadására is fordította. Elődjeihez, köztük Nádasdy Tamáshoz hasonlóan, ő is nyomdát állíttatott fel. Ebből a pottendorfi nyomdájából került ki saját költségén t.k. egy törvény-gyűjtemény 1658-ban és a Mausoleum Pot. Regum Hungariae c. díszmunka. Az idegen (osztrák) törvények szerint halálra ítélt és lefejezett főúr példás családi életéből tizenegy gyermek sarjadt. Közülük István már 1669-ben apja nyomdokaiba lépett, mint Vas vm főispánja. Nádasdy Ferenc ugyanis országbírói tiszte (1664) előtt nemcsak Vas, hanem Zala és Somogy vm főispáni címét is viselte. A Nádasdy-dinasztia hosszú sorából a köv. évszázadban főként a regedei születésű Nádasdy (V.) Ferenc gróf, mint a legendás híró Nádasdy-huszárok parancsnoka, majd tábornagy és Horváto. bánja tűnt ki.

A Nádasdyak emléke előtt még a bolsevista járom alá kényszerített nemzet krónikása is kénytelen meghajtani az elismerés zászlaját: „Politikai pártállasukat, néha vallásukat is változtatták bizonyos diplomáciai megfontolásból leginkább, de soha egyetlen cselekedetükben nem vádolhatók a magyar néphez való hűtlenséggel, sőt minden, amit tettek, szem előtt tartva a hatalmi érdekeiket is, végső soron a haza üdvére irányult.”⁶⁶⁵)

MIKLÓSHALMA, Moson vm

Ahhoz a kisalföldi vidékhez tartozik, amelyet sűrűn laktak az avarok, és ahol népi állományuk a 800. körüli frank-germán támadásokat is túlélve, külön „kerületben” vészelté át a nehéz időszakot. A feltárt avar sírok megerősítik az írott források tudósításait. A XI. szd.-ban besenyő őrtelepülés lett. A tatárjáráskor elpusztult besenyő-magyar őstelepések helyét beszivárgó germánok foglalták el.

NAGYFALVA, Vas vm

B. valamennyi nem-magy. falujára vonatkozik ama megfigyelésünk, miszerint mindegyik temetőjében akad tősgyökeres magy.

nevű síremlék. Nagyfalva sem kivétel: Belső, Fodor, Gotzy, Lázár, Petróczy családneveket olvassuk egyik-másik sírhant felett. A magy. királyság idejéből való az az évszám nélküli (és a község által eltávolításra kiszemelt) régi sírkő, amelyet most nem hagynak békében: „Itt nyugszik EGER Ottó és Margit. Béke hamvaik felett.” Feltűnő, hogy a holtak mintegy 40 %-a vend-horv. nevű. (Leggyakoribb a Düh, Granicz, Kranjetz. A németek közül: Jost, Nagl, Trinkl, Zenz. A Dax és Lex név is gyakori.)

A városi temetőnek is beillő gondozott sírkert régebbi sírkövei közül néhányat a szomszédos járási székhelyen (Szentgotthárdon), v. a távolabbi megyeszékhelyen (Szombathelyen) faragtak.⁶⁶⁶

NAGYHÖFLÁNY, Sopron vm

Az avarok ezen a vidéken, vagyis a Fertő és a Lajta közti térségben is, az Árpád-féle honfoglalás előtti és utáni századokban a lakosság zömét képezték. Erre vall a község határában talált avar temető. A magyarságba beolvadt és a tatárjárás áldozatául esett avarok földjére itt is germán bevándorlók telepedtek le.

NEMESVÖLGY, Moson vm

Lajtán túli határközségünk volt 1922-ig. Avar temetőjében 256 sírt tártak fel. Az avar-magyar folytonosság egyik ragyogó példája lehetne, ha elkerülhette volna végzetes sorsát, a török-tatár pusztítását.

NÉMETÚJVÁR, Vas vm

A várhegy tövében álló ferences templom Batthyány Ádám bőkezű hozzájárulásával épült 1648-ban. Így aztán természetes, hogy a templom alatt kriptát képeztek ki. A sok szarkofág közül különösen Batthyány Károly hg.-é (1697-1772) figyelemre méltó. De a kriptán kívül is vannak főúri síremlékek. A templom mellékapujánál a külső falon elhelyezett vörösmárvány dombormű valószínűleg Batthyány Ferencet (a mohácsi csata egyik vezérét, megh. 1566) ábrázolja páncélos vitéz alakjában. A templom főbejáratának balján Batthyány Boldizsár (megh. 1590) fehérmárvány sírköve is említést érdemel. Ezek a díszes kő és márvány nyughelyek is arról tanúskodnak, hogy a Vas vármegyei Újvár is magyar család tulajdonát képezi a mohácsi vészt követő századokon át egészen napjainkig. A magyar államhoz és szokáskörhöz való tartozás hozta magával, hogy az újvári ferences plébániatemplom búcsúnapját április 7-ről 24-re, vagyis a magyar Szt. György napra helyezték át 1750-ben.

A XVII. szd. második felében többségében magy. lakosságú Újvár temetője — a három évszázados germanizálás ellenére is — hatásosan idézi a magy. tört. múlt tanúit, egykori szereplőit, akiknek nevét kőbe, márványba vésve olvashatjuk: Alberty, Antal, Belső, Cserei, Dömötör, Farkas, Gaál, Garay, Gasztonyi, Haám, Hajsányi, Halmos, Horváth, Józsa, Kálmán, Kárpáti, Keszei, Kiss, Kocsis, Kokas, Kopcsándi, Korózsa, Kovács, Kováts, Krizay, Mátyás, Nagy, Németh, Paksa, Piroska, Sik, Simon, Sinka, Szép, Takács, Tánzos, Tóth, Vizi. Fenti nevek legtöbbször ismétlődik, különösen a Kiss és Tánzos név feltűnően gyakori.

Jellegetes magy. sírfeliratok:

„Itt nyugszik Horváth Sándor 1867-1918 és Kováts József 1847-1919. Béke l e n g j e n hamvaik fölött.”

„Haám Gyula gazd. tanácsos megh. 1917. Haám Gyuláné megh. 1924.” Nyughelyük egy mauzóleum.

„Korózsa Kálmán 1902-1974. Tudván, hogy aki feltámasztotta az Ur Jézust, Jézus által minket is feltámaszt.”

A nem-magyar nevéek sírfeliratai közül: „Borovits János ny. m. kir. adótárnok megh. 1903. ápr. 8. élte 73. évében és neje Borovits Jánosné 1835-1917. Béke hamvaik felett. Borovits Mariska 1861-1931. Borovits Helene 1877-1964.”

Az előttünk járt magyarok és nyelvünk emlékei után kutatva kerestük fel a b. temetőket. A magyarság hagyományos türelmes-ségének szellemében most kivételesen német sírfeliratot iktatunk ide. A kommunizmus felé hajló, egyelőre még szabad Ny.-Európá-nak is szól az a figyelmeztetés, ami a Draskovich grófok sírboltján századunk legnagyobb sorscsapásának egyik tragédiájára utal: „Nach einem Leben in Liebe und Schaffensfreude durch tragischen Völker- und KLASSENKAMPF AUS HEIM UND BESITZTÜ-MERN VERTRIEBEN ruhen hier Claudine Gräfin Draskovich 1888-1954. Ivan Graf Draskovich 1878-1963.”

NEZSIDER, Moson vm

A templom fölötti magaslaton elterülő, jól gondozott r. kat. temető kirívó példája annak, hogy mint B.-ban általában, az esetleges germán-horv. többség ellenére, a magy. származásuk jelenléte a múltban és a jelenben egyaránt számottevő. Persze, a fél-százados osztrák megszállás megfélemlítő hatásaként, a magyar-nak megmaradt magy.-horv.-német nevéek körében is a német nyelvű sírfelirat az uralkodó. Felmérésünk adatait itt tesszük közzé.

A 168 magyar nevű halott 39-féle névcsoportba sorolható. A három leggyakoribb magyar név az Ámon (16), Fekete (21) és Horváth (21). További részletezés: Ámon (16), Bejczy, Békeffy (2), Bódogh, Czopak (8), Eger (4), Farkas (2), Fekete (21), Fertősi (3), Fikó (6), Harsányi, Horváth (21), Huszár (2), Kálóczy (2), Karafiát (2), Károly (2), Karsay, Kincs, Kobor (2), Koó (2), Korláth, Kovács (2), Kozma (2), Lendvay (2), Magyar (2), Molnár (6), Nagy (3), Németh (2), Nyikos (7), Ott (4), Polonay (3), Sima (10), Szalay, Szekeres (6), Széll (8), Teke (4), Thury, Varga (2), Vörös (2).

Az utókor számára érdemes feljegyezni néhány magy. nyelvű sírfeliratot, főként azért is, hogy az eljövendő szabad és Egész-Magyaró. kutatói figyelembe vehessék ama tört. tényt, miszerint B.-ban számos német, illetve horvát nyelvű polgár is magyarnak vallotta magát. Kezdjük mindjárt egy múlt századbeli derék plébánossal, akinek a sírhalma a temető főhelyén foglal helyet: „Horák Károly Nezsider község plébánosa, szentszéki ülnök. Szül. 1838. május 31-én, meghalt 1901. márczius 3-án. Áldás poraira!” A szomszédos sírban nyugszik utódja: „Bejczy Károly pápai t.-kamara, plébános. Született 1849. január 25-én, meghalt 1907. április 23-án. Nyugodjék békében.” Megemléltendő egy harmadik áldozópap is (éspedig a magyarosan írott német neve miatt), aki Féltorony plébánosa volt: SZÜSZ Anton (1892-1981).

A német nyelvű rokonság meg a környezet hatásának tulajdonítható, hogy jó magy. nevűek (akiknek nemességét is hangsúlyozták) német nyelvű feliratot kaptak: „Hier ruhet Johann Edler von Fekete.” (Megh. 1874.) Sírkövére árpádsávos nemesi címerét is rávésték. Fia: „Ferdinánd von Fekete 1853-1942.” Nemesi címer ékeskedik az alábbi felirat fölött is: „Dr. Johann von Frivaldszky Rechtsanwalt 1888-1930. Ibolya von Frivaldszky 1890-1973.” És még további két magy. nevű nemes, német megemlékezéssel: „Von KALOCZY 1896-1972.” „Dr. Zoltán von SZÉLL 1892-1940.”

Másféle változatok is előfordulnak. Jó magyar lehetett a Nyikos család is, az egyébként német sírfelirat ellenére is, mert a ker-nevek mindegyike magyarul szerepel. Éspedig „Nyikos Gyula 1850-1913.” Fia: „Nyikos Gyula 1890-1959.” Leánya: „Nyikos Aranka 1889- . . .” A Sima-féle családi sírboltban hasonlóképpen magyarul, sőt becéző formában láthatók a ker-nevek: „JÓZSI, FERI, JANKA és RIKI.” Van aztán: „FERI Baumholzer” meg „FIKÓ BANDI”. Az állással járó behódolás játszhatott közre a köv. feliratnál: „Hier ruhen Maria MAGYAR und Heinrich MA-

GYAR Volksschuldirektor I.R. 1893-1982.” A német nevű ügyvéd nyughelyét viszont magy. nyelvű felirat jelzi: „Itt nyugszik Pamper Imre ügyvéd. Szül. 1848 február 26-án, meghalt 1915 február 17-én. Áldás és béke poraira!” Ugyanilyen furcsa ellentéteket tükröz a „család-Familie” változat is. Van „Familie KAROLY”, viszont találunk „KOÓ család”-ot meg „Család Hauer-KOÓ”-t, továbbá „Bozeczki család”-ot. És méltán illik bele itteni fejtegetésünkbe ez: „Itt nyugszik BOZETZKI István.”

A végére hagytam a minden tekintetben magyar feliratokat: „Itt nyugszik Karsay Béla dr.-né. Meghalt 1902. június 12-én 44 éves korában. Béke poraira. Karsay Béla dr.-né szül. Bódogh Ilona, meghalt 1914. február 9-én 52 éves korában. Nyugodjatok békében.”

„Itt nyugszik OTT Mária. Szül. szept. 12. 1897, meghalt 1969. márc. 26-án. Mig éltél szerettelek, míg élek siratlak. E siremléket állította hű férjed LÖRINCZ.”

ÓKÖRTVÉLYES, Vas vm

A Királyfalvával szomszédos lapincsvölgyi község lutheránus temetőjében is megtaláljuk az elmaradhatatlan magy. neveket, és pedig a Felső Órségre jellemző Benedek, valamint Gaál nevet számos sírkő feliratában. Az UNGER név is többször szembetűnik. Ezt a temetőt egy (a szovjet-orosz részeg horda által összelőtt, betört ajtajú, ablakú, feltört kriptájú) sírkápolna uralja, amely homlokzati nagybetűs felirata szerint „EBENSPANGER Rezső és családja” nyughelyéül szolgál. Márványtáblás szövege e vidék jogos tulajdonosa: a magyar nemzet mellett tanúskodik. „Ebenspanger Rezső ny. körjegyző 1840-1914. Ebenspanger Erzsébet 1845-1909. Összejövünk, találkozunk újra.” Igen, összejövünk, találkozunk újra, nemcsak fent a mennyekben, hanem idelent, a kárpát-medencei közös magyar hazában is! (A Burgenländische Gemeinschaft — Nagyfalva, 1983. máj.-jún. száma közli Gaál Ferenc, egykori polgármester halálhírét, bizonyosságául annak, hogy a magy. származású Gaál-ok a közélet iránt is érdeklődnek. UNGER nevűeket is említ, nemcsak Ókörtvélyesről, hanem B. egyéb falvaiból is.)

ŐRISZIGET, Vas vm

„FELTÁMADUNK” felírású kapun lépünk Őrisziget tágas ev. temetőjébe, amely békés helyen, erdő szélén terül el. Néhány német felirattól eltekintve, a legtöbb síremléken magyar a szöveg. Ennek a temetőnek különös jelentőséget kölcsönöz az a tény, miszerint az

általunk felkutatott sírkertek közül benne található a legszamosabb múlt századbeli magy. sírkő, amelyek, sajnos, gondozatlanul pusztulnak-vesznek, és feliratuk is alig olvasható. Kívánatos lenne ezt a tört. értéket valamilyen önkéntes összefogással átmenteni az utókor számára. Hiszen a jó szigetiek már több tekintetben juttatták kifejezésre nemeslelkűségüket. Íme, az őrszigeti ev. temető leggyakoribb magy. nevei: Benkő, Bogád, Gaál, Güli, Miklós, Pathy, Pulay, Pongrácz, Ruzsa, Tallián, Théck, Zarka. A Miklós, Pathy és Pulay nevek vezetnek.

Mint mindenfelé B.-ban, itt is tekintélyes számban akadnak magy. feliratok nem-magy. nevéek sírján, mint Engelmayer, Plank, Riczinger, Steiner és egy UNGER nevű tanító. Már a második germán megszállás, a hitleri Anschluß évéből való az alábbi megható felirat: „Itt nyugszik az Urban Bogád Aranka 1906-1938. Fialat életed tavaszán elragadt a halál oly durván. Jó keresztmamánk nyugodjál békében! Találkozunk egykor a mennyekben!”

PÁTFALU, Moson vm

A Fertő keleti partján húzódó, korai Árpád-kori település utcáinak, tereinek pazarlással határos bő méretei, valamint tengersík terepe a nagy magyar Alföld, nem pedig a girbe-görbe és pántlika vékonyságú osztrák úthálózat hatását igazolják. Olybá tűnik, mintha ingyen osztogatták volna a hun-avar-magyar örökséget, mintha börtönéből szabadulna sas lelkünk . . . Ennek a tagadhatatlan magyar légkörnek turista pénzre való átváltása itt, a kéklő magyar égbe vesző Fertő sima tükrénél a legszembeütőbb. A hetvenes években B. legnagyobb idegenforgalmi helyévé kifejlődött Pátfalú vendégfogadói, mulatói a „puszta” szó varázslatos hatásával és cigányzenével csalogatják az üdülőket.

A plébánia-templomának falán olvasható vázlatos történet itt is gondosan kihagyja a magyar múltat, pedig a templomot tönkretevő tatárjárás, továbbá az 1529-ben és 1683-ban a templomot felperzselő törökdúlás a helység magyar lakosságát is kiirtotta. Viszont a feliratban említett 1705. kuruc átvonulás egyetlen német nyelvű lakos életét sem fenyegette.

A születést jelképező gólya nem éppen az elmúlás madara, de itt, a Fertő nádasainak közelében elnézzük neki, hogy a pátfalusi te.nető modern harangtoronyán fészkel. Hiszen a fecske mellett a gólya is kedvence a magyar népnek.

Íme, a temetőben előforduló 22-féle magy. név: Baranyai (2), Borsody (3), Bujtás, Cser, Czompo (3), Fekete, Fodroci, Foki,

Giczi (4), Horváth (3), Józsa (4), Kiss (4), Könczöl (2), Lőrincz (2), Miksa-Szücs (2), Nagy (4), Nánássy, Németh (2), Pintér (3), Szabó, Szakács, Széphegyi (3). És akad egy UNGER nevű is.

Sírfeliratok:

„Itt nyugszik Könczöl Antal vendéglős 1834-1915 én neje, szül. Leitner Mária 1846-1891 és gyermekei. Béke hamvaikra.” „Ifj. Könczöl Antal 1872-1910. Béke hamvaira.”

„Itt nyugszik („k”-val) Géza Széphegyi.”

„Itt nyugszik Széphegyi Fodroci Mária és Széphegyi Gizella. Uram irgalmazz nekik!”

„Itt nyugszik („k”-val) Theresia Horvath és Anna Horvath.”

És végezetül szemelvények az elnémetesedett feliratokból:

„Familie Horváth (ékezzettel). Anna Szabo geb. Horváth.”

„Familie NANASSY. Margit geb. 1912 in Abda Ung. Karl geb. 1896 in Egerlövő Ung.”

PINKAFŐ, Vas vm

Amint az alábbiak során ki fog tűnni, Pinkafőn is számos német és horvát nevű vallotta magát magyarnak, tehát reájuk való tekintettel a pinkafői összmagyarságot nem csupán a magy. nevűek számbavételével kell meghatározni.

Gondozott temetője is igazolja, hogy lakosságának legalább egyötöde magyar volt, amely magyarság az elcsatolási veszély miatt 1920-ban már 14 %-ra csökkent. Alábbi felsorolásunk 98 magy. nevet tartalmaz 44 névcsoportban: Asboth (2), Avar (5), Balla (4), Benedek (4), Berényi, Biró, Durai (2), Élő (4), Fekete, Gaál, Geröly (2), Gyaky, Györög (2), Hámon (3), Horváth (8), Jakab, Kecskeméti, Kelemen (4), Kiss (3), Kovács (2), Kozáry (2), Marosi, Marton (2), Németh (3), Osskó, Palánki, Perlaki, Pintér, Pongrácz, Puli, Rózsavölgyi, Sabo („z” nélk.) (2), Sággy (3), Szabó (3), Szalaj, Szemes (3), Szendi (3), Szerencsi, Széll (2), Tarnai (2), Thék, Tóth (8), Vámos, Varga. A fenti magy. és a fel nem sorolt számos horv. mellett három UNGER névre is bukkantunk. Pinkafő állami hovatartozására utal egyik német nevű orvos (Dr. Stöhr József) sírfeliratának alábbi részlete: „Honorar Physicus des EISENBURGER COMITATES.”

A városka r. kat. plébániáján elfekvő anyakönyvek és temetőjének névanyagából az a gyakorlat tűnik ki, hogy az eredeti magy. ker.-név a német családnév mellett szerepel: „GÉZA Ebner.” „SÁNDOR Supper 1857-1914.” „Putsch SÁNDOR CSALÁDJA.” Mindkét Sándort ékezzetes „á”-val írták. A Putsch Sándor-féle sír-

kápolna a nagymúltú pinkafői szövőgyár tulajdonos-családjának nyughelye.

A magy. sírfeliratok közül idézzük az alábbi: „Karácsony-berényi gróf Berényi Ferenczné Blach Mária. Született 1845. márczius 25-én, meghalt 1909. november 29-én.” Amint a felsőöri és n.-újvári járásban számos sírkő, ez is Szombathelyen készült.

Német hatásra mutat:

„Josef SAGHY 1886-1956. Anna SAGHY 1888-1959. Ludwig SAGHY Oberförster 1923-1979.”

„Franz HÁMON Dechant-Pfarrer in Pinkafeld. Geistl. Rat. Gest. 1941.”

„Frau Maria Polster (geb. HÁMON). Frau Katharina HÁMON gest. 1952.” (Mindhárom esetben ékezetes „á”-val vésték márványba a HÁMON nevet.)

„Herr GÉZA ÉLŐ Oberlehrer gest. 1943. Frau Melinda ÉLŐ.” (Mindkét esetben ékezetes „é” fordul elő.)

Van aztán egy német nevű és nyelvű sírfelirat — a századforduló idejéből —, amelynek érdekessége az, hogy magyarul említi Borostyánkő: „Rosina Zumpf aus BOROSTYÁNKŐ gest. 1898 im 64. Lebensjahre.”

Említésre méltó Vidaföldi Osskó Zénó, volt m. kir. repülőőr-nagy 1982. évi elhunytá alkalmából kiadott gyászjelentés, amely a valóságnak megfelelően, bátran juttatja kifejezésre az átmeneti osztrák megszállást: „A trianoni parancsbéke óta Ausztriához tartozó Pinkafő községben temették el a családi sírboltba.”⁶⁶⁷)

POMOGY, Moson vm

A templom körül kőfallal elrekesztett, feltűnően rendezett r. kat. temetőben számos néma tanúval találkozunk, akik nevükkel emlékeztetnek a Hanság évezredes magyar múltjára. Szinte meglepően sok a magyar nevű halott ebben a „germánoknak nyilvánított” trianoni határmenti faluban.

A 179 magyar nevű halott 30 névcsoport-hoz tartozik. A három legnagyobb névcsoport a Csida (52), a Horváth (21) és a Koppi (20). Íme, a nevek: Ács (4), Baboly, Balsi (3), Baranyai, Bodonhegyi (4), Bognár (6), Bors (6), Csida (52), Egyházi (3), Fűzi (2), Gaál (3), Hodosch, Horváth (21), Járó, Kopacsi (3), Koppi (20), Kovács, Lócsi, Lőrincz (4), Mészáros, Molnár (5), Nagy (2), Németh (7), Ósze (4), Papp (2), Sipötz, Szalay (2), Szekeres, Tóth (8), Varga (9). Ebből a temetőből sem hiányoznak a magy. uralomra emlékeztető UNGER nevűek. Számuk: 15.

Figyelemre méltó, hogy az alábbi két sírfeliratban előforduló személyek közül három már a II. v.h. után halt meg, mégis magyarul emlékeztek meg róluk: „Finda Imre községi jegyző 1856-1914. Nyugodjék békében! Finda Amália 1899-1966. Állították: gyászoló özvegye és gyermekei.”

„Itt nyugszik Vass György drága jó édesapánk. Szül. 1872, megh. 1949. Édes anyánk (külön írva!) Vass Anna szül. Takács 1873-1958. Vizontlátásra.”

RÉCÉNY, Sopron vm

A Soprontól D-re fekvő falu pléb.-templomában Tarnóczy György 1684-ből való síremléke a magy. múltat juttatja eszünkbe.

ROHONC, Vas vm

A temetőbe vezető Kőszegi (jelenleg „Günser Straße”) útról pompás látványt nyújtanak az írottak oldalára felkúszó szőlők, gyülemcsősök, a köztük fehérülő pincékkel, villákkal. A városka és a trianoni határ közti, kőfallal körülvett temető vasból kovácsolt kapuján készítőjének, Winkler Ferenz-nek a neve mellett az 1876-os évszám olvasható. Magyarul íródott ker.-nevében csak az utolsó betű („z”) árulkodik a német hatásról. A számos előkelő sírbolt és márvány emlékmű arra a jólétre vezethető vissza, amelyet a magy. uralom biztosított a Vas vármegyei piacokkal. Az esztelen trianoni határ tönkretette Rohonc virágzó csizmadia-iparát. Felvevő piactól elválaszthatta Trianon, de magy. múltjától semmiféle pán-germán mesterkedés sem foszthatja meg, mert a sírkövek beszélnek. Rohonc temetője tele van t.k. ilyen nevekkel: Deák, Fekete, Horváth, Karácsony, Kárpáti, Kemény, Kiss, Miklós, Pál, Pontyos, Pathy, Takács, Tóth, Tömő, Vörös. Mint a többi b. temetőben, ebben is megfigyelhető, hogy sokan, német nevük ellenére, Trianon után is megmaradtak magyarnak.

Sírkutak magy. nyelvű felírás jelzi: „Czencz József 1884-1929. A vizontlátás édes reménye adjon neked csendes, békés pihenést.” „Itt nyugszik Paál István 1869-1935.” Ha hibásan is, de magyarul vésték oda, hogy „A vizontlátás”. A német hatás mutatkozik „Géza Kropf 1911-1973.” sírkövén is. Sopronban készült az a síremlék, amelyen ez áll: „A legszentebb Megváltóról nevezett nővérek nyughelye.”

SAVANYÚKÚT, Sopron vm

A Bécsújhelyre vezető út mentén, az ezeréves országhatár közelében fekvő község erdejében is avar sírokat találtak. Amíg a rég-

múlt idők történetének emléke avar sírok formájában maradt reánk, addig a jelenkor a szovjet-orosz horda épületrombolásának iszonyatos látványát véste az emberek, t.k. Clark S., neves amerikai útleíró emlékezetébe is, aki a vörös katonai megszállás után a helyszínen győződhetett meg az esztelen vandalizmusról. Nem is rejti véka alá elítélő véleményét, amikor mindenki okulására rántja le a leplet az orosz „narodnya kultúráról”.⁶⁶⁸⁾

SZENTKÚT, Vas vm

Kis temetője átlagosnak mondható olyan szempontból, hogy a zömében német ajkú falvakban is éltek őstelep magyarok. A BOÓ, SÁRKÖZY (4) és TOKATSCH (Takáts) (2) mellett előforduló számos horvát név közül álljon itt a Kopházán szül. Egresits György (1828-1898) tanító neve, aki 48 évig működött a szomszédos Zsámádon. Aránylag feltűnően sok (14) az UNGER nevű. Feltehetően ők lehettek a magy. gyepűőrök leszármazottjai, akiket még a középkorban kereszteltek el UNGER-nek a német ajkú papok.

VASJOBÁGYI, Vas vm

Magyaro. helységeinek 1773-ban készült hiv. összeírásában „Jobbágyi” mint magyar („Hungarica”) nyelvű község szerepel. E színmagyar falu elnémetesítése ma már, sajnos, befejezett tény. A kétharmadában magyar nevek ellenére csupán 14 sírfelirat (főként a legrégebbi) magy. nyelvű. Az alábbi ősök utódai napjainkban már a „Herrenvolk”-kal azonosítják magukat: Balikó (29), Baldasti (14), Baldaszy (9), Benkő, Bogád (5), Bogáth (9), Erdély, Farkas (4), Lörinz (10), Sáros, Seper (6), Simon (6), Szabó, Thék (11). Megfigyelhetjük, hogy a Baldaszy és Lörinz nevet írásmódjában is elnémetesítették.

VASVÖRÖSVÁR, Vas vm

A pléb.-templom mögötti temető nyughelyei közül elsőként vonják magukra figyelmünket azok a sírkövek, amelyek a múlt század két plébánosának hamvai fölött emelkednek. Német nevük ellenére is magy. szöveg örökíti meg emléküket, bizonyosságul annak, hogy mind ők, mind pedig utódaik a magy. nemzethez tartozónak vallották magukat. Íme, a két rövid életű plébános álmait vigyázó magy. felirat: „Itt nyugszik és várja a boldog feltámadását

Ehrenhoffer Ferencz volt vörösvári plébános. Született 1845. Meghalt 1883. Béke poraira!” — „Itt nyugszik Istenben boldogult Strass Adolf vörösvári plébános. Megh. 1901. élte 50. évében. Béke poraira!”

A templom melletti grófi sírboltok feliratai között latin nyelvű is akad. 1) „Itt nyugszik Sárvár-Felsővidéki gróf Széchenyi Ilona 1865-1931.” 2) „Itt nyugszik gróf Széchenyi Pál 1880-1918. Jézusom irgalom!” 3) „Eugenius Comes Széchenyi de Sárvár-Felsővidék MDCCCXXXVI-MCMXI, eiusque Uxor Henriette Comtissa Erdődy.”

VÖLGYFALU, Sopron vm

Felsorolásunkban ez immár a hatodik helység, amelynek határában avar sírra bukkantak. A Savanyúkúttól Nagyhöflányig terjedő sáv egymással szomszédos négy község (Savanyúkút, Pecsenyéd, Völgyfalu és Nagyhöflány) mindegyike avar múltra tekinthet vissza. Völgyfaluban 130 avar sír lelete került felszínre.⁶⁶⁹ Elédig a Fertő környékén, vagyis az avarok IX. századi „kerületéhez” tartozó 15 község határában tártak fel valamilyen avar emléket. (Ld. a 2. sz. térképet.) A tatárok által kiirtott avar-magyar származású őstelepesek helyére germánok szivárogtak, akik viszont a törökdúlásnak esve áldozatul, a horvátok bevándorlását tették lehetővé.

*

Amint láttuk, nemcsak a temetőinkben, hanem más emlékművön (hősi szobor stb.) is gyakori az UNGER (közép-felnémet) nevezetű. Nem véletlen, hogy B. térségében sokfelé előfordulnak ilyen nevek.⁶⁷⁰ A b. telefonkönyvben felsorolt 38 személy az UNGER nevek elenyésző töredékét képezi. Figyelembe kell vennünk, hogy Kanada és a USA magán távb.-készülékeinek számához képest ropant kevés az európai tel.-előfizető. Még a b. kisvárosokban is jobbra csak a hivatalok és üzletek rendelkeznek telefontal. A nagyobbbrsztt földműves lakosságnál teljesen hiányzik. Munkánk kerete nem teszi lehetővé a von. érdembeli elemzést, mindössze arra a kétségkívüli összefüggésre mutatunk rá, amely az UNGER név elterjedtsége és az itteni ezeréves magyar múlt között fennáll.⁶⁷¹

B. történeti hovatarozandóságát legtöbbször a toponymia tudományával visszaélve igyekeznek elsikkasztani. Nyugati kutatók gyakran rámutatnak arra, hogy a B.-ra von. osztrák megnyilatkozásoknak végső célja elhallgatni, cáfolni v. letagadni a magyar múlttal összefüggő rengeteg tényt.⁶⁷²⁾ A világtörténetben még soha nem hazudtak össze annyit a tudomány leple alatt, mint manapság. A demokrácia álarca mögé bújva, a marxisták vezetnek ezen a téren. „A cél szentesíti az eszközt” jelszóval a tudomány berkeibe is bevezetik a dialektikát, azaz a szószátyárkodást. Akár germán, akár szláv céhbeli, ú.n. „kritische Intelligenz”-ről legyen szó, módszerük egy és ugyanaz: csűrés-csavarással mindennek az ellenkezőjét állítani. Szomorú, hogy ilyen „Linksakademiker”-ek kezébe került az egész b. kérdéskomplexum „Eindeutschung”-ja. Mondanunk sem kell, hogy az osztrák kormányok a linksradikaler Terror-nak szellemi vonalon is teljes szabadságot biztosítanak, tudván, hogy vele saját létüket hosszabbítják meg.

A helynév-kutatás során észrevehetjük, hogy a legrégebb településeink többségéről írásos, név szerinti megemlítés főként a XIII. szd. első felében történt. Ennek oka nem a késői keletkezésben, hanem egyszerűen kultúrtechnikai tényezőkben keresendő. Azok a helységek, amelyek III. Bélától kezdve egyre sűrűbben fordulnak elő írott tört. forrásainkban, már évszázadok óta is létezhetnek. Az Árpád-ház első három századában az írásbeliség még nem volt általános. Ha akadtak is — kisebb számban — helyneveket magukban foglaló szövegek, azok sajnos, csak elvétve maradtak reánk. Az írásbeli említés tehát az esetek zömében távolról sem jelenti azt, hogy bizonyos helység csak éppen akkor, az okmány kiállításakor keletkezett volna. Forrásaink néha kifejezetten is utalnak erre a tényre, mint pl. Incéd esetében. 1273-ban ez a Vas vármegyei falucska („parva villa”) már az okirat fogalmazója szerint is ősinék számított, azt írva róla, hogy „ab antiqua INCEED vocata”.

III. Béla érdeme, hogy rendszeresítette az írásbeliséget. 1181-ben okirat szerkesztését tette kötelezővé mindazon ügyekről, amelyek a királyi (mai értelemben állami) jogkörhöz tartoztak. Ez az udvari kancellária mintegy negyed század múlva, II. Endre uralkodásakor érte el igazi hatékonyságát, ami szerencsére, kiváló utódja, IV. Béla alatt még tovább fokozódott. III. Béla intézkedése bizonyára fellendítette az akkori „hiteles helyek” — a kolostorok és káptalanok — tevékenységét is.

Az okiratokkal egyenrangú kútfők az egykori metszetek, vagyis az akkori „felvételek” képaláírásai. A számtalan i.v. XVII. szd.-i felirat közül példaként sorolunk fel néhányat: CZINFALVA, FEHÉR-EGY-HÁZ, FEKETEVAROS, FRACKNO (1644), KABOLD, KISMARTON, O-KÜPCZEN, KÖRESTUR, PECZENYED.

Az összeomlás előtti és utáni osztrák gondolkodásra, vagy ha úgy tetszik, vélemény-nyilvánításra mi sem jellemzőbb, mint Weigl H. őszinte vallomása a helynév-kutatás céljáról. Tulajdonképpen tisztelet illeti, mert szókimondó őszinteséggel jelentette ki azt, amit a háború utáni osztrák „Wissenschaftler”-ek oly alattomosan és megtevesztően elhallgatnak: „Die Erforschung u. Deutung der Ortsnamen unseres Heimatgaaues Niederdonau ist keineswegs eine rein wissenschaftliche Liebhaberei, bestimmt auf Regalen der Bibliotheken zu verstauben, sie ist vielmehr von hervorragender praktisch-politischer Bedeutung, denn ihr Ergebnis erweist u. bekräftigt den ewigen Zusammenhang der Ostmark mit dem deutschen Reich.”

Majd így folytatja: „Auch für die Zukunft soll sie unser Deutschbewußtsein kräftigen u. helfen, gewisse Vorurteile zu sprengen, die sich im Altreich über unsere . . .” Végül pedig összekötőkapocsnak és a német nemzeti mítosz alkotóelemének teszi meg a tudom. kutatómunkát: „Es hat sich schon oft erwiesen, daß das stille wissenschaftliche Schaffen mächtige politische Wirkung erzeugt hat u. so möge auch diese Arbeit ein Bindemittel Deutschlands, ein Teil unseres nationalen Mythos werden.”⁶⁷³)

A II. v.h. óta tartó koexistenciás légkörben balra tolódott hiv. osztrák körök serkentésére egymásután jelentek meg a Drang-nach-Osten-politikát „igazoló” munkák. Közülük különösen Kranzmayer helynév-történeti könyve tekinthető iskolapéldának. Már eleve kétségbe kell vonni az adatok, kútfők stb. megbízhatóságát olyan kutatónál, aki a kérdésben legeredetibb, legterjedelmesebb és leglekiismeretesebb forrásmunka időpontját — szándékosan vagy tévedésből — kerek száz esztendővel korábbra teszi. Hogyan tételhezhetjük fel a tud. kutatás ismérveit — a pontosságot, a tárgyilagosságot, az adatok hitelességét — olyan szerzőnél, aki ilyen hanyagul és felületesen hivatkozik egy elsőrendű forrásműre?

Ugyanis Kranzmayer a források felsorolásában Csánki Dezső hatalmas történet-földrajzi művét 1810-1813-ban — majdnem fél századdal szerzője születése előtt — szerepelteti. Nem elírásról vagy

sajtóhíbról van szó. T.i. előszavában (4. old.) Csánki művének „elavultságát” szándékozva jelezni, ezeket írja: „Csánki hat sein historisches Ortsnamenbuch Ungarns 1810-1813, vor anderthalb Jahrhunderten veröffentlicht.” Majd a források között (26. old.) Csánki művének címe után „Budapest, 1810-1813”, vagyis következetesen ugyanaz a téves évszám olvasható. (Kranzmayer und Bürger: Burgenländisches Siedlungsnamenbuch, Kismarton, 1957.) Könnyebb tájékozódás céljából közöljük, hogy Csánki Dezső 1857-ben született (megh. 1933), aki „az ifjabb történészek generációjának egyik legszorgalmasabb és leglelkiismeretesebb tagja lett.”⁶⁷⁴) Életművén (Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában) 23 évig, 1913-ig dolgozott. Fentiek alapján tehát a valóság az, hogy Csánki pontosan egy évszázaddal a Kranzmayer-féle helynév-könyv kiadása előtt született. Aki ilyen főbenjáró szarvas-hiba elkövetésével vét a tud. bizonyítás szabályai ellen, annak már eleve kétségbe vonható az érvelése, adatainak hitelessége.

Miután Kranzmayer Csánki terjedelmes forrásművére az elavultság jegyeit próbálta rásütni, a hitelrontás szándékával Schwartz Elemért állítja félre, mint aki szerinte „Csánki legtöbb hibáját átvette”.⁶⁷⁵) Így aztán a saját egyéni módszerei közül különösen az anakronizmusra szorítkozik, amit Bürger nevű szerzőtársa kétféleképpen követ el. Egyrészt bizonyos okmányilag igazolt helynév keletkezését merő etimologizálással, sőt nélküle is — mint az óra mutatóját — 3-6 évszázaddal állítja vissza, kijelentve, hogy már akkoriban is „léteznie kellett”. Másrészt korai ősgermán személynév (pl. Ello, Inzo) azonosításával fogja rá a kiszemelt helynévre, hogy már a magyarokat megelőzően keletkezett a német formája.

Ez a tág értelmű feltevésekre épült eljárás nagyvonalúan mentesíti magát a hiteles adatolás követelményeitől. Értéktelenségére fényt vet avval is, hogy egyetlen esetben sem tud hivatkozni olyan konkrét kútfőre, amelynek analógiájára való utalással a többi esetet legalább kollektíve tudná valószínűbbé tenni. Szemléltetés céljából kiragadjuk Vasjobbágyi gypeőr-település oklevélileg először (1440) felbukkanó nevét, amelynek tényét üres okoskodással ekként igyekszik véka alá rejteni: „In jedem Fall dürfte die Eindeutschung unsrer Namens in das 12. Jh. zu verlegen sein.” (Ld. Vasjobbágyi alcím alatt is.)

Magyar részről ilyen hamis módszerrel eddig senki sem próbálkozott, jóllehet, jóval elfogadhatóbb eséllyel lehetne feltételezni, hogy valamely okiratbeli helynév már századokkal korábban is lé-

tezett. Hiszen a magyarok és avar elődjek, az osztrák telepeseik 1200 körüli bevándorlását évszázadokkal megelőzően, nemcsak politikai, hanem néprajzi szempontból is uralták a nyugati végeket. Gyakorlatilag tehát egy 1221. első magyar helység-megnevezés visszakövetkeztetése a X-XI. szd.-ba nagyobb valószínűséggel bír, mint a téridegen, német nyelvű helyneve. Az egykori Deserta Boiorum — ahol (leigázásuk után) a IX. szd. folyamán a Provincia Avarorum keretében, a hunnak, illetve székelynek is nevezett avarok éltek —, a germán v. szláv „történelmi jogok” vitájában, a magyarság jogigényét igazolja, „amennyiben a szláv helynévi anyag éppen az avar törzsterületekről teljesen hiányzik”.⁶⁷⁶⁾

Íme, a kranzmayeri logika egyik kiinduló tétele: „Im Bgl. werden in den Urkunden 201 Siedlungen in den magyarischen Namenform früher genannt als in der deutschen. Das sind nicht weniger als 65 %, nahezu doppelt soviel, als bei den beiden anderen Gruppen zusammen.”⁶⁷⁷⁾ Mégis tudománytalan csűrész-csavarással, fárasztó magyarázatokkal, nevetséges statisztikával sok-sok oldalon át igyekszik cáfolni azt az egyszerű valóságot, amit a középkori oklevelek a magyarság javára megőriztek. Sőt, elvakultságában odáig megy, hogy „csak egészen kevés magyar eredetű helynevet” állapít meg B. térségében. Ez tetszetős megoldásnak kínálkozik, de vágyálom marad, még akkor is, ha bécsi egyet. tanár találta ki. Vizsgáljuk meg közelebbről, hogy az iménti kijelentés mennyiben ellenkezik Kranzmayer saját számadataival. Szerinte a 307 hiv. magyar helynév közül 127 (41 %) múlt századi és századfordulói „mesterséges alkotás” eredménye. Ez a kranzmayeri beállítás tulajdonképpen azt jelenti, hogy a helynevek 59 %-a nem-német eredetű. Ha számadatait kiindulópontnak fogadjuk el, akkor a horvát-vend községek százalékszámának hozzáadásával kb. 63 %-os nem-német származású helynévvel, illetve községgel van dolgunk. Ha pedig pángermán analógiára a középkori helyneveket és lakosságot teszszük meg a visszakövetelés jogalapjává, akkor az osztrák megszállta községek 63 %-át az anyaországhoz kellene visszacsatolni. (Önkéntelenül is a soproni népszavazás 65 %-át megközelítő párhuzamot juttatja eszünkbe.)

A múlt századi hiv. magyar névadás „hamisítványnak” való minősítése nem egyéb, mint az austro-marxisták kétféle mértékének bizonyítéka. Mert időbeli és térbeli viszonylatban is sokkal nagyobb hamisítvány egy történetileg soha nem létezett tartomány mesterséges életre hívása, valamint annak elnevezésére a „Burgenland” szó kovácsolása. Osztrák részről, a tárgyilagosság egyik ritka ese-

teként, a félhiv.-nak számítható Österreich Lexikon is részint hasonlóképen fogalmazza meg véleményét a névadásról.⁰⁷⁸⁾

Az osztrák Kunstprodukte messze meghaladják azt a helynév-magyarosítást, amit mi a saját tulajdon földünkön és nem rabolt területen eszközöltünk. Az „amtliche Erzeugnisse” kifejezés első sorban a bécsi kamarilla parancsára 100-200 évvel ezelőtt németesítő Habsburg-Beamterek névalkotásait illeti meg. (Pl. Maria-Theresiopel = Szabadka.) Az erőszakos németesítés korszakában keletkezett t.k. a Josephinische Aufnahme des Kgr. Ungarn (Kriegsarchiv, Bécs) és több osztrák-germán szerzőségű, hasonló lexikon v. földrajzi mű a XVIII-XIX. szd.-ban. A bennük közölt magyarországi földrajzi nevek magyarból való fordítását vagy önkényes németesítését tud. módszerekkel sem lehet letagadni. Hogyan szabad tehát ezeket mint „einwandfreie” kútfőket alkalmazni, kérdezhetjük a kritika szemüvegén át?

Gondolatmenetünk során a „zöld asztalnál kitalált” helynevekre visszatérve, a már érintett „Burgenland” műszó kovácsolása mellett emlékeztetnünk kell a megszálló Beamterek egyéb idevágó üzelmeire is. Az alábbi példák nem hagynak kétséget az iránt, hogy az elfogult osztrák megszállók a saját sötét tevékenységüket takargatják a régi magy. rendszer befekettítésével. Mattersdorf-ból Mattersburg-ot faragtak, hogy a kiagyalt tart. nevét legalább két „Burg” végződésű helynévvel tudják alátámasztani. Ugyanis Trianonig Pinkaóváron (Burg) kívül egyetlen b. helynévben sem fordult elő a „Burg” szó. Stinckenbrunn pedig bűdös volt nekik, azért 1958-ban Steinbrunn-ra ferdítették. Az ősmagy. Csejké-re emlékeztető Schauká-t — hatalmi szóra — Eisenberg községnévvel cserélték fel, 1924-ben. Pama nevét is meghamisították, amennyiben 1922 után átmenetileg és hatósági utasításra Baumen-nek hívták. A lapincsközi Pócsfalu (Potschendorf) helyett is a Schreiber-ek által kitalált Rosendorf-ot vezették be. Az Árpád-kori Felsőlövő (Kismarton mellett) Gschieß változatát is mesterségesen szépitették meg Schützen-re.

Jelen fejezetünkben ismertetett helységek 87 %/o-a (szám szerint 132) Árpád-kori eredetű magyar település. Habár Schwartz Elemér is mintegy 130 magy. eredetű helynevet mutat ki, ezek szükségképpen nem azonosak a mi névtárunkkal, mivel kritériumnak a helynéveredet mellett az Árpád-kori magy. falualapítás tényét is megtettük. A toponymiai kutatásokból adódó alanti középkori helyneveket a magyarság Árpád-kori demográfiai fölényének szemléltetésére soroljuk fel. A hangsúlyt tehát a magy. etnikum abszolút

többségű b. jelenlétére helyezük, különös tekintettel a magy. államhatalom első 3-4 századára. Történeti jogunk döntő alapja — a politikai hatalom világos ténye mellett — a helynevek korai magy. nevének igazolt létezése, még akkor is, ha más (avar, besenyő, szláv vagy ismeretlen) szógyökből kapta magyaros alakját. A közjogi tényezők között másodrendűvé minősül a gyepek felszámolását, majd a tatár-törökdhűlást követő germán, illetve horvát bevándorlás. Mert minden honalapításnál (Landnahme) van „nemzetközileg” elismert elsőbbségi jog, amit nem befolyásolhat jóval későbbi, az országalapító és fenntartó nép jóvoltából befogadott jövevények (manapság „bevándorlók”) száma. Ez utóbbi elv érvényesítése az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália és seregnyi más ország megcsonkítását vonhatná maga után.

A „demokratikus” mezben bővészkedő mai osztrák helynévkutatókkal szöges ellentétben, az összeomlás előtti évtizedek egyetemi szintű kutatása nem vágyálmokra, hanem kútfőkre támaszkodva, elfogulatlanul igyekezett állást foglalni. A kranzmayeri austro-marxista sovinizmus vádjaival szemben pl. Steinhauser elismeri a letagadhatatlan magy. befolyás maradandó nyomait a b. helynévanyagon, és kizártnak tartja a szándékos magyarosítást: „... Bildete sich doch jenseits der Leitha eine von der ostmarkischen abweichende Art der schriftlichen Aufzeichnung und Überlieferung heraus, die sich in einer altungarisch beeinflussten Schreibung und in der Bevorzugung madjarisierter Formen äußert. Das ist umso auffallender, als von einer ausgesprochenen Madjarisierungsabsicht im heutigen Sinne vor der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts keine Rede sein kann.”⁶⁷⁹⁾

A történetkutatók (köztük hazaiak is) egyre meggyőzöbben értékelik le a szlávság kárpát-medencei jelenlétét a IX-X. szd.-ban. (A von. részleteket külön fej.-ben láttuk.) Nem hallgathatjuk el, hogy Moór is túlzott szerepet tulajdonít szemlélődéseiben a szláv elemnek. Hibáztatjuk azért is, hogy magy. földrajzi nevet — pl. „im Kom. Odenburg” — németül tüntet fel. E hiba többi elkövetői előtt is példaként lebeghet a német irodalom, amelyben szigorú következetességgel ragaszkodnak a magyaro.-i földrajzi nevek német változatához. Főként magyarellenes éle van annak a hajlandóságnak is, amely a megfejtetetlennek látszó helynevek mögött rögvest szláv hatást sejt. Pedig az amúgy is csekély létszámú szlávság László Gy. szerint is jórészt elszlávosított avar maradványból állt. „Különben is a szlávok ezen a vidéken soha nem voltak olyan számosak és önállóak — írja az osztrák Ertl —, hogy a korábbi

időkből származó hely- vagy akár folyónevet a nyelvükre lefordíthatták volna.”⁶⁸⁰)

A Felsőpulya melletti Ligvánd esetében sem lehet teljesen elutasítani a kétkedést az iránt, hogy valóban szláv eredetű lenne. Igen sok helynevünkkel együtt, mint célzatos szláv származtatás — a tud. kutatás legutóbbi négy évtizedes eredményeire támaszkodva —, további beható vizsgálatra szorul. Ennek kapcsán a kutatók figyelmét nem kerülheti el az a körülmény, hogy amíg B. területére von. az avar népnek írott forrásokkal is megerősített számos régészeti bizonyítéka van, addig az összlávokat semmiféle forrásértékű adat sem támogatja. A történeti Magyaro. területével kapcs. a germanisták még ott sem mondják ki *expressis verbis* a magy. eredetet, ahol kútfőkből idéznek egy-egy magy. nevű középkori helységet. Viszont következetesen alkalmazzák a „szláv” jelzőt ott, ahol ilyen eredetet „vélnék felfedezni”. Fehér M. Jenő a bizonyítékok sorozatával utasítja a hazugságok világába ezt a szlávizáló mesterkedést.⁶⁸¹)

Helynév-elemzésünk folyamán kialakult szlávellenes álláspontunk nem áll egyedül a szellemi küzdőtéren. Ha ritkaságszámba megy is, de akad ausztriai kutató körökben is olyan lelkiismeretes végkövetkeztetés, amely a helynevek megfejtésénél felmerülő bizonytalanságot nem igyekszik egyszerűen a szláv eredet tudománytalan, erőltetett kaptafájának alkalmazásával eloszlatni. Ilyen módszerrel fejtegette Weigl Hans (nem a Henrik!) a Morvamező gänserndorfi járása, többnyire elpusztásodott, helységeinek a nevét. Elrabolt nyugati végeink számos helynévére is vonatkoztatható az a se nem német, se nem szláv eredet, amit az 1212. okl.-ben DREZINGE-nek írott DROSING-ról állapít meg: „Nach dem Lautbestand zu schließen, kann die erste Silbe des Namens nicht deutsch sein, doch erlaubt auch das Slawische keine befriedigende Deutung.”

Figyelemre méltó következtetésre jut az 1160-ban DÜRENCRUTE (ma DÜRNKRUT) helynév-alakkal kapcs. is: „Der heutige Volksname KROATEN bezeichnete ursprünglich nicht einen slawischen Stamm, sondern eine Adels- und Erobererkaste asiatischer Herkunft.” Ott van aztán PRINZENDORF, 1120-ban PRUNSINDORF. „Dorf des PRÜNSSO. Der Name ist nicht deutsch, aber auch aus dem Slawischen nicht leicht herleitbar.” ROSDORF-nál pedig megáll a tudománya: „Der Name ist nicht deutbar.”⁶⁸²)

Még határozottabban veti el a szlávofil etimologizálást Mik-

kola J. finn nyelvész-történész. Szerinte: „man hat sich durch slawisch klingende Ortsnamen irreleiten lassen.”⁶⁸³)

Ugy gondoljuk, nem érdektelen, ha jelen fej.-ben a hazánkról készült egyik legrégebb térkép (Ortelivs: Theatrum Orbis Terrarum, Antwerpen, 1570) kiejtési magyarázatát ismertetjük. Íme, a térképrajzoló Latzius megjegyzése: „Hungariae voces quomodo legenda sunt: „CZ” litterae pro „CH”, „S” littera pro „SCH”, „Z” littera pro „S” in vocibus Hungaricis. „W” litteram in fino pro „V”. Hazánk nyelvéről így vélekedik: „Lakosai a szkíta nyelvet használják, amely az összes szomszédokétól különbözik.”

Tekintettel arra, hogy a germanisták mohósága még a trianoni határtól keletre is német helynevek után szimatol, az ottani városnevek kizárólagos magy. v. magy.-latin, de sohasem német, térképi feltüntetését, mint cáfoló bizonyítékot idézzük. Ortelivs négyszáz éves Hungaria c. térképén: „POSONIUM” Pozsony városát jelzi. Ugyanabból az időből való a világhíres Palazzo Vecchio (Firenze) előcsarnokának Pozsonyt ábrázoló terjedelmes freskója, fölötte hatalmas „POSONIA”, alatta pedig „POSONIUM HUNGARIAE CIVITAS ANNO 1565” felirattal. Az antverpeni térképész tolla ugyanazt a városnév-formát örökíti meg, mint a firenzei palota freskófestőjének ecsetje. Egymástól távoli, de azonos kútfők. Még hány ilyen és hasonló fog napfényre kerülni az idők folyamán?! (Különösen a föld mélye rejteget még sok meglepetést. A régészetre, mint segéd tud.-ra, B. helynév-kutatásának jövőjében az eddiginél sokkal tekintélyesebb feladat vár.) A részrehajlással alig vádolható belga Ortelivs atlaszában Sopront az országismertető latin szövegben „SOPRONIUM”-nak írják. A valamivel később, 1585-ben kiadott Mercator-féle Ausztria Archiducatus c. térképen „SOPRON” kizárólag magyarul olvasható. Ugyanúgy csak „SOPRON” szerepel STIER Márton térképén. (Karte der Schüttinsel und des Neusiedlersees, Bécs, 1660.) Kőszeg és Szombathely térképezése: „KEWSEK” (olvasva: KŐSZEK) és „ZOMBATEL — SABBARIA”. A felsorolt négy város mindegyikénél hiányzik ugyan a német helynév térképi alkalmazása, de más térképen itt-ott már a németes változat is feltűnik a germanizáló törekvés árnyaként, ami a későbbi századok folyamán (ld. fentebb) oly károsan éreztette hatását főként azáltal, hogy a nyugati világ is germanizált földrajzi neveket vette át. Történet-földrajzi, helynév-kutatási és általános magy. nemzeti szempontból óriási jelentőségük van a XVI-XVII. szd.-i térképeknek. Magy. hazánk tört. jogának perdöntő bizonyítékai.

Az iménti négy városunkon kívül érdemes más helynevek térképi megnevezését is összehasonlítani az újkor első két századának nagyszámú térképe alapján. Legfeltűnőbb N.-Újvár esete, amelyben helyneve hat térképen kizárólag magyarul („NEMETUIWAR”), egy ízben német változatával együtt szinte betűről betűre egyezve fordul elő 1528 és 1696 között. Amíg Rohonc mai magy. hangalakját („ROHONCZ”) öt térképen, addig németes változatát egyetlenegy térképen jelzik. A Lékát feltüntető négy térkép közül a teljesen azonos „LEWKA” háromszor, németes névalakja („LEWKA-Haus”) pedig egyszer szerepel. „MONOROKHEREK” is csak egy ízben és akkor is másodlagosan mutatkozik Goethe nyelvén. Az egykori Pannonia, majd Vas vm székhelyét, Szombathelyt (valószínűleg a hagyomány miatt) ötször latinul, kétszer magyarul, illetve németül írják. (A felhasznált térképek közelebbi adatait ld. a 10. fej.-ben.)

Amint Macartney, a kiváló brit történész is hangsúlyozza: a magyarság elnémetesedés, eltótosodás és eloláhosodás folytán sokkal többet veszített, mint amennyit természetes beolvadás által nyert (ld. a 18. fej.-et.), úgy elmondhatjuk, hogy B.-ban is nemcsak kapunk, hanem adunk is helyneveket a germánságnak. Ritka tárgyilagossággal emeli ki Steinhäuser Walter, hogy B. helyneveiben lépten-nyomon felfedezhető az ezeréves magyar uralom hatásának nyoma. (Ld. a köv. fej.-et.)

Amíg az egykori Noricum területén ma is számos UNGER-összetételű helynév van, addig B.-ban egyetlenegy ilyen község sem fordul elő. Vajjon mivel magyarázható ez a különös tény? Tudvalevő, hogy a hatósági beavatkozás nélkül keletkezett településeket többnyire a szomszéd falvak lakói nevezték el. Ezzel magyarázható a csupán német- és horvát előtagú helynevek előfordulása B.-ban. Ugyanis a törökdúlás előtti lakosság többsége magyar lévén, csak a német és a későbbi horvát jövevények telepei számítottak idegennek. Ugyanez fordítva áll Noricum egykori területére, ahol a XI-XII szd.-ban beözönlő németység, többségénél fogva, az ott talált magyar szálláshelyeket, számos esetben, a falu lakóiról UNGER-nek nevezték el.

*

(A címszóul szolgáló alábbi helynevek utáni első sorban rendszerint az okl.-ben előforduló névalakot és évszámot találjuk.)

ALHÓ, Vas vm

Első írásos említése abban az 1263. okl.-ben történik, amely Köveskúti Györgyöt nevezi meg a helység földesuraként. 1334-ben is csak a magy. ALHÓ helynév fordul elő egy kútfőben. Német változata jóval később, 1455-ben mutatkozik először. 1661-ben Batthyány-birtok lesz.

ALSÓBELED, Vas vm

BELUD 1221, 1297. Németes névalakja: PILDEIN 1459. Későbbi falukettőződés következményeként jött létre ALSÓ- és FEL-SÓ-BELED. Schwartz Elemér a magy. Beled családnévvel hozza kapcsolatba.

ALSÓLÁSZLÓ, Sopron vm

Répece-völgyi község Kőszeg és Alsópulya között. Okiratban 1225-ben említik először. A megszállók okozta lakosság-csökkenésnek ez a község is egyik kirívó példája. Amíg az annyiszor felhántorgatott magy. uralom idején, már száz esztendővel ezelőtt is, 519 személynek nyújtott otthont, addig napjainkban (1980) mindössze 340 főnyi lakosa van e falunak.

ALSÓLÖVŐ, Vas vm

Felsőőr közvetlen szomszédságában a lövőőrök (íjászok) települése volt az Árpád-korban. Abban az okl.-ben is előfordul, amelyet V. István királyunk a határőrök (lövők) jogainak és kötelességeinek szabályozására adott ki 1270-ben. 1393. okl. szerint LEWE (Lövő). A magy. lakosság pusztulását követő germán beszivárgók a falu magy. nevének német változatát honosították meg.

ALSÓÓR, Vas vm

Amíg Alsólövő északról, addig Alsóór délről szomszédja Felsőőrnek. Amint nevéből és földrajzi helyzetéből is kitűnik, Felsőőr után a gyepűrendszer legfontosabb figyelőhelye lehetett a Pinka völgyében, illetve a mellette húzódó erdős dombháton.

1441-ben ALSOWEWR (azaz Alsóór). Ósmagy. eredete vitán felüli, miért is német neve nem egyéb, mint a magy. fordítása. (Elismerés illeti a kismartoni püspökség 1978. évkönyvének szerkesztőjét, amiért Alsóór helynevet zárójelben magyarul is kinyomatta.) Egyik gyepűkapujának emléke rejtőzik a pinkavölgyi SOROMPÓ-DÜLŐ elnevezésben. Déli határában UNGER-Berg felé, a meg-

szállók által is átvett BAKOS-erdő (BAKO-Wald) az ősi magy. birtoklás hagyatéka.

BADAFALVA, Vas vm

BADOFALU 1187, BADAFOUUA 1350, BODAFALWA 1538, BODOFALVA 1552.

1187-ben a szentgotthárdi ciszterci apátság major létesítésére kap engedélyt Badófaluban. Moór Elemér is azon véleményt osztja, hogy a Rába balpartjának falvai (Szentgotthárd és Gyanafalva között) a XIV. szd. közepén többségükben még magyarul beszéltek. Mi is csatlakozunk ama érveléshez, amely egy 1350. okl.-ból indul ki. Mivel ezen okirat a Nagyfalván élő germánokról még mint „hospites” (vendég-jövevények) emlékezik meg, azok nem régóta lehettek ott, miért is a magyarok mellett idegeneknek tekintették őket. Ugyanabból az okl.-ból értesülünk, hogy fenti községek ősmagy. lakosságát a szentgotthárdi apát német ajkú telepesekkel cseréli ki. Az elnémetesítés folyamata tehát csak a XIV. szd. II. felében veszi kezdetét.

BAKSAFALVA, Vas vm

BAXAFALWA 1428, 1455, 1475. Egykori őrfalu az Ősztörmen völgyében. Németül először 1618-ban nevezték meg.

BARÁTUDVAR, Moson vm

Ez a Fertő és Féltorony közti besenyő határőrtelepülés II. Endre (1217) adománylevelében „LEGINTOV terra” (azaz Legénytő) néven szerepel. Besenyő-magy. őslakóit a tatár, majd a török irtotta ki. Ennek tulajdonítható az újjáalapítás utáni BARÁTKOFALWA (1550) helynév megjelenése.

BÁNYÁCSKA, Vas vm

BAHNA 1264, 1377, 1479, 1486. Vend változata: „BOJANE” a magyarból alakult.

BÉKATÓ, Vas vm

BEKATOU, BEKATOW (Békátó) 1387. B. legdélibb szögletében, a tört. határszáron. Középkori kizárólagos magy. neve, továbbá annak német változatú (a magyarral párh.) első előfordulása (1635) arra enged következtetni, hogy a közeli Vasdobrahoz hasonlóan, germán lakossága csak a XVII. szd.-ban kezdett növekedni. Feltételezhető — amint az Vasdobraival kapcs. okiratilag

(speculatores, 1213) ki is mutatható —, hogy itt is éltek Árpád-kori magy. határőrök.

BÉKAFALU, Vas vm

BÉKAFALU 1631, HORVATFALU (Croaticus Pagus) 1648. A szlávósító Moórt még a bécsi Bürger is megrója, aki módszeréhez híven itt is a germán eredetnek tulajdonít elsőbbséget, jóllehet, a német változat csak 1698-tól, a magy. helynévvel párh. II. helyen szerepel.

BOLDOGASSZONY, Moson vm

Barátudvartól D-re fekvő búcsújáróhely, amelynek középkori magy. neve Mária-tiszteletre utal: ZENMARIA (azaz Szent Mária), 1324-ből. Sorsa ugyanaz lett, mint a szomszédos Legénytőé. Árpád-kori nevével együtt magyarságát is elsöpörte a török veszedelem.

BÓNISFALVA, Vas vm

BANAFALUA 1366, németül csak 1615-ben. B. legdélibb sarkában, a trianoni hármás határtól D-re fekszik.

BOROSGÖDÖR, Vas vm

GUDUR 1336, GEDER 1427 és GÖDÖR aliter Hinczinhof 1618. N.-Újvártól D-re, a trianoni határ melletti helység magyaral párh. német neve csak 1618 óta olvasható okiratok szövegében, mégis az osztrák berkekben kitalált mesékkel szándékoznak kétségbe vonni a magyarság kútfőkkel bizonyítható névadó valóságának hiteles elsőbbségét.

BOROSTYÁNKŐ, Vas vm

PORUSTYAN 1289, BOROSTYAN 1327, POROSTYAN 1388, 1393, BOROSTYANKŐ 1666, 1701. Nem előbb, mint 1463-ban fordul elő kettős formája: POROSTYAN al. nom. PE-RENSTAIN.⁶⁸⁴)

BORSMONOSTOR, Sopron vm

Monasterium B. Virginis de BORSKEDY 1291 és KEDHEL 1339. Kőszegtől É-ra, a Répce és a trianoni határ között. Helyneve BORS Domonkosra vezethető vissza, aki 1194-ben nyolc falut adományozott a cisztercieknek, avval a kikötéssel, hogy kolostort építsenek. (Dominicus Bors de genere Miskolc.)

BÜDÖSKÜT, Sopron vm

BYZUSKUT egy 1271. adásvételi szerződés szerint mindössze öt jobbágycsaládnak nyújtott otthont. Csekély lélekszáma nem meglepő, ha fontolóra vesszük, hogy a középkori falvak lakosság-száma gyakori ingadozásnak volt kitéve, olyan okok következményeként, mint háborús erőszak, feudális dúlás, járvány, éhínség, elvándorlás, tűzvész, árvíz stb. Különben is erre a korszakra az apróbbnál apróbb falvacskák óriási száma jellemző, nemcsak nálunk, hanem Európaszerte. Angliában pl. számos falu csak 1-6 háztartást foglalt magában. Franciaó.-ban ugyancsak sokfelé akadtak törpe-települések, ú.n. hameau-k, nem több, mint 3-5 házzal.⁶⁸⁵⁾

A „villa Stinchenprun” német változat 1344-ben tűnik fel először. Csak 1958-tól kezdve hívják Stein-brunn-nak. A korábbi (valószínűleg szégyellt) Stinckenbrunn helyett íróasztal mellett hamisították meg a nevét. Helytörténete szomorú párhuzamba vonható avval a nagyszámú helységgel, amely a törökdúlás folytán néptelenedett el. Az irtványföldeket feltörő, szőlőket telepítő ősmagy. lakosság helyébe beültek a szerencsés horvát jövevények, 1532 után.

CINFALVA, Sopron vm

Árpád-kori ősmagy. település, amelynek 1254. kútfő szerint PERESNE volt a neve. Német nyelvű megjelölés csak 1343 óta vált közismertté. Viszont erre vezethető vissza az 1733 óta meghonosult magy. elnevezése is. Talán a legtöbb, ma is használatos, magy. dűlőnévvel bíró falu B.-ban.

CSAJTA, Vas vm

Rohonctól D-re, a Szombathely-Felsőőr közti országút mentén, a Vasfüggöny közvetlen árnyékában elterülő községet eredetileg CSATÁ-nak hívták. A reánk maradt korabeli oklevelek szerint 1374-ben CAHTA (azaz Csata), 1428-ban pedig ennek származéka: CHAYTHA (azaz Csajta). A horv. Čajta a m. helynév átvétele.

CSÁSZÁRFALU, Sopron vm

CHASZARFALWA 1572, németül 1640-ben először. Császár nevű földbirtokosáról nevezték el. A kipusztult őslakosság helyét horvát menekültek foglalták el.

CSÁVA, Sopron vm

Felsőpulya északi szomszédja. Árpád-kori ősmagy. település, amely az okl.-ben CHAWA 1250, majd CZAWA (1394) néven fordul elő.

CSEJKE, Vas vm

A Pinka-völgy közelében, ma a Vasfüggöny mellett meghúzódó helység ősmagy. eredetét több korabeli okl. is bizonyítja: éspedig 1157-ben CHEGGE, 1244-ben CHEYKA. 1455. és 1475-ben CHEYKE néven adnak hírt róla. Német névváltozata csak több mint öt évszázad múlva, a törökidulás után jelentkezik, 1697-ben, mint Csauka (Schauka), de a magy. CSEKE párh. említésével. A magy. történelmiségnek a helynévből való kiküszöbölése céljából — mint más községeknél is — a transliterációval létrejött Schauka helyett 1924-ben, a közeli szőlőborította Vashegy után, Eisenberg községnév használatát rendelték el.

CSÉM, Vas vm

Pinkaóvártól É-ra, szintén a Vasfüggöny mentén terül el. IV. Béla várépítő intézkedései folytán nyerte helynevét arról a Csém nemzetségtől, amelynek tagjait — mint „de genere Chem” — az 1244-ben kelt kir. adománylev. a falu birtokosává tette meg. A horv. Čemba a m. származéka.

DARÁZSFALU, Sopron vm

A Kismartonnal szomszédos községet egy 1307. magy. kiadású okl. DURUG néven említi, de 1430-ban már DOROG-nak hívják. Mellette most először fordul elő a Drawsdorf falunév is.

A germanista helynévkutatás egyik jellegzetes esetével állunk szemben, amennyiben a Durug-ot a szláv drug-ból származtatják. Milyen egyszerű és tetszetős érvelés a magyarság ellen! Mi azonban nem fogadhatjuk el ezt, egyedül a véletlen nyelvi hasonlatosságra épített feltevést, amit sem régészeti, sem írott emlékek nem támasztanak alá. Hangsúlyozzuk, hogy a tud. bizonyítás eme hiánya nemcsak B.-ra, hanem a Kárpát-medence egészére is jellemző, állítólagos szláv településekkel kapcs. Légüres térben botorkálva, csupán gyenge nyelvészeti feltevésekkel erőszakolják rá tudalmaikat a hiszékeny közönségre. Még a pánszláv nyomás alatt álló fiatal magy. régész-történész nemzedék is a valótlanság világába utalja ezeket a „tud. mezbe” csomagolt mesterkedéseket.⁶⁸⁶⁾ Majd ha ne-

talán ásatások v. forráskritikát is kiálló kútfők hoznak felszínre elfogadható bizonyítékokat, akkor, és csakis akkor állíthatjuk, hogy Dorog, illetve ma Darázsfalu „nem-magy.” eredetű helynév.

DARUFALVA, Sopron vm

Soprontól csupán a trianoni határ választja el ezt az elhorvászított községet. Egy 1307-ből fennmaradt okl. szerint DOROG-nak hívták.

EGYHÁZASFÜZES, Vas vm

Középkori oklevelek, a szomszédos Gyepűfüzeshez hasonlóan, illetve azzal együtt említve, FYZES és FIZES néven örökítik meg. A két Füzes eredetileg őrfalu volt, később a monyorókeréki uradalomhoz tartozott, majd Bakócz Tamás bíboros érsek és prímás (1496) vásárlása révén Erdődy-tulajdon lett. Német neve, akárcsak Gyepűfüzesé, a „füzes” szóból keletkezett.

FELSŐBELED, Vas vm (Részleteket ld. Alsóbelednél.)

FELSŐLÖVŐ, Vas vm

Szomszédja, Alsólövő módjára lövőörök (íjászok) gyepűör települése volt. A „sagittarius”-ok jogállását még 1327-ben is szükségesnek tartották szabályozni. Egy 1393-beli okl. mindkét Lövőt (utraque LEWE) a korabeli szabályoknak megfelelően LEWE-nek írja. A szabad „lövők” kisnemesi életére emlékeztet az ún. Wimmer-ház, amely sajátos kúriájuk reánk maradt jellegzetes példánya. A Felső Őrség többi magy. alapítású helységéhez hasonlóan, erre a községre is rányomta bélyegét a magy. stílusú építkezés, ami a tornácos házakon még sokfelé kifejezésre jut.

FELSŐŐR, Vas vm

Hosszú századokon át a Felső Őrség katonai és gazdasági központjának számított. A városka arculata, különösen a Fel- és Alszegegen annyira magyar, hogy csak a német feliratok és osztrák állami jelvények döbbsentenek rá a szomorú valóságra.

Az egykori oklevelek kizárólag magyarul említik. Csak a helynév írásmódja alakul, de változatlanul Felsőőrnek olvasandó. Érdemes összehasonlítani középkori írott alakjait: 1327-ben a latin Superior szóval kapcsolják össze: SUPERIOR EOR, 100 év múlva (1427) csupán EWR, de 1441-ben már újból FELSEWEWR, hasonlóképen 1496-ban is: FELSEW EWR (külön). A dűlőnevek kö-

zött ott van aztán az 1443-beli kútfő PAPVELGE (Papvölgye), vagy a ma is használatos Csapota (azaz Csapda), továbbá a Vörösdomb.

FELSŐPÉTERFA, Sopron vm

Nagy-magyarországi határközség volt Kaboldtól É-ra. A II. Endre korabeli okl.-ben (1222) mint Péter comes faluja, „villa Petri Comitis” fordul elő. A helység névadója valószínűleg várispán lehetett. Úgy látszik, a tatár pusztítás következményeként kezdett elnémetesedni, mert 1302-ben már PETURNYMITI-nek hívják. Ne feledjük azonban, hogy az okirat szerkesztője kizárólag magyarul foglalta írásba, amiből az akkori gyakorlat értelmében az következik, hogy német neve még nem is létezett.

FELSŐPULYA, Sopron vm

Óslakos magyarságával a pinkavölgyi Őrség után B. legjelentősebb magy. nyelvszigete. Keletkezése, rendeltetése is azonos Felsőőrrel. Itt is magy. gyepűőrök vigyáztak, hogy a nyugatról fenyegető veszélyt elhárítsák, késleltessék, v. erősebb támadás esetén a nagyobb védelmi egységeket riasszák.

Különleges honvédelmi szerepénél, nemesi kiváltságainál fogva helytörténeti eseményei elég részletesen maradtak reánk a kútfők elsárgult lapjain. Már 1225-ben Nagy és Kis Pulyáról (Pula Maioris et Minoris) van tudomása az okl. szerkesztőjének. Magyar jellegét továbbra is megőrzi. Ugyanis 1378-ban is csak a magy. FELPULA (Felsőpulya) néven fordul elő. Felső- és Alsó PULA között helyezkedett el, mint közönséges jobbágyfalu, a magy. ajkú KözéppULA, amelyet 1958-ban az egykori Nemes-Pulához, azaz Felsőpulyához csatoltak. „Visitatio Ecclesiae KÖZEP et FEÜLSÖ PULIENSIS in Comitatu Soproniensi A.D. 1647.” Ezen apostoli vizitáció idején a két Pulának még közös plébániája volt Felsőpulyán. A vizitációs jegyzőkönyv szerint a felsőpulyai plébánia javaelmához tartozó földek mindegyike magy. elnevezésű dűlőben fekszik. Felsőpulya határában: Kisföldek, Nagyrét, Félrét, Kettős, Gabonák. „In Territorio KÖZEP PULIA”: Nagyföld nevű dűlő. A szomszédos Alsópulyán az 1647. kánoni vizitáció magy. dűlőneveket említi: Czeresföldre, Köblősföldek, Hidegkút.

Akárcsak Felsőőr körzete, Felsőpulya vidéke is magy. volt Közszeg 1532. ostromáig, amikor a török fosztogatása, gyújtogatása, öldöklése és emberrablása vetett véget a hat évszázados virágzó

magy. életnek. Így ritkította a török a magyarság sorait és tette lehetővé az Adria mellől menekült horvátok letelepedését a nyugati végeken. (A horv. Gornja, Sridnja és Dolnja Pulja magy. helynév fordítása.) A török által kipusztított Árpád-kori kismesek helyére Pálffy János nádor 1747-ben Bátsmegyei, Bertalanffy, Büki, Rohonczy, Szegedy, Taly stb. nevű kismeseket telepített.

FERTŐFEHÉREGYHÁZA, Sopron vm

Középkori (1332) neve CHAKAN (Csákány) valószínűleg a törökdulást követő germán beszivárgás következtében ment feledésbe, helyt adva (1641) az ugyancsak magy. FEIEREGYHÁZA elnevezésnek. A „Csákány” helynév legújabb kutatások szerinti kétféle szómagyarázata közül nehéz választani, mivel mindkét megállapítás feltevésekre szorítkozik. Fehér M. Jenő szerint avar településsel függ össze. Nem fejt ki, de minden bizonnyal az avar „khagán” szóból eredezteti. Okfejtése elfogadhatónak látszik, hiszen az egész Fertő-vidék avar szállásterület volt, jóllehet, a régészet ebben a községben még nem hozott felszínre ilyen leleteket.⁶⁸⁷⁾

A másik változatot Török Sándor képviseli, aki a nyilasokhoz (sagitarii) hasonlóan a harci csákány eredetű helyneveket is a gye-pűrségre vezeti vissza. Rámutat arra is, hogy az ilyen nevű falvak többsége gye-pűhelyeink tözsomszédságában található. Érvelése helytállónak mutatkozik, mert pl. a rábavölgyi Nagycsákány (1939 óta Csákánydoroszló) Vas vm-ben szintén gye-pű-települések közelében fekszik.⁶⁸⁸⁾

Az osztrák helynév-kutatás tudománytalanságának egyik jellemző példáját szolgáltatja a középkori „Csákány” névfejtése. A helység magy. nevét elintézik avval, hogy szlávofil vakságból egyszerűen ráhúzzák a szláv eredet jól bevált kaptafáját.⁶⁸⁹⁾ Német helynevének keletkezését pedig (a tudományosság álarca mögött) — jóllehet, csak 1430-ból maradt fenn első okmányos említése — forrásadatok nélkül egyszerűen a XI. szd.-ba helyezi vissza egy bűvészkedő egyet. tanár. Bizonyítási eljárása nem hiteles tényekre, hanem feltételes adatra és merő etimologizálásra szorítkozik.⁶⁹⁰⁾ Ezzel az anakronizmussal Bürger ugyanazt a hibát követi el, mint amit szerzőtársa másnál helyesen kifogásol. T. i. az Incédet karoling eredettel magyarázó Zimmermann eme túlzását azért tartja lehetetlennek, mert „einem aus karoling. Zeit überlieferten Personennamen kann man nicht einfach auf das erst seit dem 13. Jh. urkl. bezeugte DÜRNBAACH übertragen.”⁶⁹¹⁾

FERTŐMEGGYES, Sopron vm

MEGGYES 1244, MEDWES 1356, 1373, MEGGGYES 1674. Soprontól É-ra, a Vasfüggöny mellett fekvő község egykori gyepűrtelepülésből fejlődött ki. A magy. helynév származéka a német „Mörbisch”.⁶⁹²⁾

FERTŐSZÉLESKÚT, Sopron vm

„Poss. PRAYTUNPRON in vulgari hungarico ZYLUS-KUTH” 1332, ZELESKUT 1367 és ZELKUTH 1378. Német névnek 1262. első okmányi említése nem zárja ki, hogy fordításként a magyarból vették át.

FÉLSZERFALVA, Sopron vm

HEREN 1265, 1435. Árpád-kori helység („HEREN” = Herény nemzetségnév), avar-besenyő alapítású falvakkal körülvéve. A XV. szd.-ban TORMÁSKÉR-nek hívták a „KÉR” várjobbágy-nemzetség után.⁶⁹³⁾

FÉLTORONY, Moson vm

A trianoni határ közelében fekvő község magy. eredetéhez kétség nem fér. Már 1446-ban, majd 1487-88-ban mint „villa FELTHORON” fordul elő a korabeli okl.-ben. Magy. névnek németre fordított változata, „possessio Holbenthurm” egy 1493. kútfőben maradt reánk. Ha két évszázaddal tovább lapozunk Féltorony helytörténetében, miután eredeti magy. őslakosságát az átvonuló török csapatok 1529-ben és 1683-ban megsemmisítették, meggyőződhetünk, hogy a jövevény német ajkú lakosság egyrészt szabadon használhatta anyanyelvét, másrészt ebben a községben sem az osztrák, hanem a magy. közjog volt érvényben. Ugyanis az 1711-ből fennmaradt útmenti fészület az osztrák államjogtól idegen, magy. falusi bírói intézményre utal német nyelvű feliratában: „Herr Urban BOLIGRAN Richter 1711.”⁶⁹⁴⁾

FRAKNÓVÁRA, Sopron vm

A középkorban a Fraknó helynév O-val végződő formája fordul elő az oklevelek egész sorában: FRAKNO 1332, Castrum FARUHNO 1346, FROHNO 1370 és FRATHNO 1398. 1425-ben a két évszázaddal korábbi FRACKNO formához tértek vissza, ami aztán 51 esztendő múlva is ugyanúgy hangzik, csupán az írásmódja változott a szóvégi néma W-vel: FRAKNOW 1476. Az elkövet-

kező századok folyamán is megtartotta nevét, aminek bizonyítéka t.k. egy 1663. ágyú öntöttbetűs szövege: „COMES PAVLVVS ESTERHAZI DE FRAKNO 1663.” (A bécsi hadimúzeum 9. sorsz. ágyúja.)

Kielégítő bizonyítékok hiányában nem érthetünk egyet Moórral, aki tévesen szláv szóból véli Fraknó helynevét megfejteni. Mégis meglepő, hogy Kranzmayer is cáfolja a szláv összefüggést. Az egyébként szlávofil bécsi germanista Moór szemére veti, hogy helynév-értelmezésével a Lajtán túli németiség jelentéktelenségét igyekszik igazolni.⁶⁹⁵⁾ A feltevésekkel és áltud. módszerrel dolgozó tanártól nem vitathatjuk el a germánosság térbeli jelenlétét. Csupán azt kifogásoljuk, hogy a tört. tényeket elferdítve, a germánokat alapítókként állítja oda is, ahol számos esetben a virágzó Árpád-kori települések kipusztult magy. őslakosságának helyét foglalták el, és a Magyar Királyság vendégeiként több szabadságot élveztek, mint ott, ahonnet jöttek, pl. a protestánsok és a zsidók.

FÜLES, Sopron vm

A trianoni határmenti. N.-keresztes és Locsmánd közti község német neve a korai Árpád-kor magy. (Ikecs) helynevéből alakult. A FÜLES elnevezés először egy 1264. okl.-ben foglalta maradt reánk. Középkori virágzó magy. múltjának a törökdhülés vetett véget, helyt adva a földet kereső horv. menekülteknek. Ebben a felsőpulyai járáshoz tartozó községben látta meg a napvilágot 1895-ben vitéz Somogyváry Gy., aki „Gyula diák” néven a két v.h. közti Magyaro. egyik népszerű ker. nemzeti irányú írója volt. (1953-ban Roth-Rákosi ávos pribékjei ölték meg.)

A horv. FILEŽ magy. származék.

GÁLOS, Moson vm

Jellegzetes példája a nyugati végek magyarságára nézve végzetes néprajzi történetnek. A gyepeőr-településből fejlődött falu birtoklistáján kezdettől fogva csupa magy. nevű kisnemes szerepel: Illésházi, Istvánfi, Kenye, Tankházi stb. Majd két gyászkeretes évszám: 1529 és 1683 emlékeztet az őshonos magy. lakosság pusztulására.⁶⁹⁶⁾

Középkori magy. jellegét tükrözi a „Villa GALUS” 1217, majd „Terra GALUS” 1318 és végül GALOS 1478. Magy. nevéből torzított németes formájával, GOLLS, 1579-ben találkozunk először. Egyesek a germán fajú és többségében lutheránus vallású lakosságának tulajdonítják, hogy a hitleri Anschluß idején a nemzetiszo-

cialisták „paradicsoma” volt ez a borértékesítéséből élő nagyköz-
ség.⁶⁹⁷⁾

GERCSE, Vas vm

A Rába völgyében fekszik, ott, ahol É-D irányban ezeréves ha-
tárunk szeli át. Középkori jó magy. neve (GERENCHER, 1387),
úgy látszik, az okmányilag 1599-ben először említett német hely-
név hatására alakult át.

GOBORFALVA, Vas vm

Mivel a germán filológia nem tud mit kezdeni evvel a helynév-
vel, a szláv eredet feltételezését erőlteti minden kritika nélkül. Az
oklevelek tanúsága szerint a középkorban csak a magyaros KA-
PURNUK (1279 és 1388), illetve KAPORNOK (1392) néven is-
merték.

GYANAFALVA, Vas vm

GANOUFALVA 1350, GANAFALWA 1358, JANOFALWA
1451, JANOSFALVA 1552, majd végül JANAFALU. Az iménti
magy. helynevek is meggyőznek arról, hogy ez a rábaparti község
határozottan magy. volt a XIV. szd.-ban. Moór még avval is el-
utasítja a kételyeket, hogy az 1350-ből fennmaradt okiratra hivat-
kozva utal az abban említett magy. szem.-nevekre, mint: ALAP,
DONC, TIVAN.

A Rába balpartján idáig terjedt az 1183-ban alapított szt.-gott-
hárdi ciszterci apátság birtoka. Csak 1848-ban szűnt meg az apát-
ság földesúri joghatósága. Feltáró munkánk során — a hiteles for-
rásadatok tükrében — tudatosan állíthatjuk, hogy a magyarság
néprajzi határa, akárcsak a Rába és Köpcsény közti bármelyik
szögletben, itt is elérte hazánk politikai határát a középkori szá-
zadokban.

GYEPÜFÜZES, Vas vm

Függetlenül attól, hogy a GYEPWFYZES helynév először csak
egy 1496. okl.-ben maradt reánk, minden bizonnyal gyepűőr-falu
volt. Kovács Márton, a Vas vármegyei Őrségek szaktekintélye,
Egyházasszüzessel együtt, mint a Felső Őrséghez tartozó őrfalut áb-
rázolja térképén.⁶⁹⁸⁾ A közelben emelkedő Csatár-hegy (Csater-
Berg, ld. a 12. fej.-ben is) az Árpád-kori lövőőrök figyelőhelye
volt. Ebből a korszakból való a FIZES (FÜZES) elnevezés, amely-
ből később (1496) a „gyepű” szó hozzáadásával GYEPWFYZES

keletkezett. Német változata a kutatók szerint is a magy. helynév németes átírása folytán jött létre. Ugyanezt láthatjuk a szomszédos Egyházásfüzes (Kirchfidisch), valamint a Szentgotthárd melletti Rábafüzes (Raabfidisch) esetében is.

Feltételezhető, hogy az Árpád-kori oklevelek (pl. az 1221. és 1283.) azért írják csak alapnevén FYZES, azaz Füzes-nek, mert szerzőik így hallották a néptől. Közönséges használatban máig is szokás, hogy a helyneveket rövidített formában, előtag nélkül mondjuk ki. Tehát végeredményben Schwartz Elemérnek, a Pázmány Péter tud. egyetem két v.h. közti tanárának is igaza van, amikor Gyepűfüzest a határvédő gyepűkkel hozza kapcsolatba.⁶⁹⁹)

Mi a hangsúlyt a FÜZES alapnévre helyezzük. A gyepűövezet mocsaras, lápos terepéhez a füzesek is kétségkívül hozzátartoztak. Itt, a Felső Örség Rába-Lapincs országkapujában, a székesfehérvári-gráci hadiút mentén fekvő Rábafüzes (Trianon óta határátkelőhely) is őrfalu volt. Alapnevéből, az ősi „FIZES” szóból szintén Fidisch-t formáltak a német ajkúak. Még a „burgenlandi” Eindeutschung egyik erőszakos úttörője is kénytelen megállapítani, hogy Füzes — Fidisch magy. eredetű helynév.⁷⁰⁰) A „füzes” közös földrajzi név használatának elterjedtségére vall, hogy az Ösztörmen és Lapincs közti egykori gyepű terjedelmes erdősege ma is a Fidischberg és Fidischwald, az ott eredő patak pedig a Fidischbach nevet viseli. Az is elgondolkasztató, hogy a Fidischberg-et csak három km választja el az UNGER-Berg nevű magaslattól. A szomszédos Kukmér határához tartozó (1346-ban „ÖREG ÖRS”) Alte Wart nevű domb sincs messze.

GYIMÓTFALVA, Vas vm

A Felsőlövő közvetlen szomszédságában elterülő falu IRMESD néven fordul elő egy 1392. okiratban, amikor még a Kanizsaiak birtokát képezi.

HARÁCSONY, Sopron vm

HARATCHAN 1389 és HARACHAN 1425. A Sopronnyékel összeépült község németes névalakja csak 1773-ban mutatkozik. A szlávosító törekvésekkel szemben figyelmünket itt is más irányú kutatásra kell fordítanunk. Moór magy. eredetűnek tartja, szerinte a germánok csak 1200 után vehették át.

HORVÁTFALU, Vas vm

Első (1698.) oklevéli említése: HORVÁTHFALU sive CROBOEK. A XVII. szd.-ban horvátok települtek ebbe a lapincsközi

községbe, amelynek környéke gödrös-göcsörtös, mint a zalai Göcsej. Ma már teljesen elnémetesedett.

HORVÁTHÁSOS, Vas vm

HASSAS 1369, 1489, 1496. A Pinkaóvár és N.-újvár közti terjedelmes erdővidék közepette meghúzódo HÁSOS a szomszédos kolomi pálosok, majd az Erdődyek birtoka volt. Nevét a magy. „hársas”-ból vezetik le. A török veszedelemben elhurcolt v. elpusztult magyarok helyét a Száván túlról menekült horvátok, továbbá germánok foglalva el, alakult ki Horvát- (1659), illetve Német-Hásos (1698.) A horvátok csekély hangváltoztatással (HAŠAS) megtartották magy. nevét.

HOVÁRDOS, Vas vm

HAVÁRDOS 1698 és HOVANDOS, HARMINSZ 1773. Német nevének nyomát a kútfőkben nem találjuk. A kutatók magy. eredetét tételezik fel. Schwartz szerint HORVÁTOS-ból formálódott a HOVÁRDOS alak. Aránylag késői okmányszerű említése földrajzi elhelyezkedésével magyarázható. Valószínűleg (a szomszédos Pósa falvával együtt) irtásfalu a Csatár-hegytől D-re, ma is erdőstől körülvéve. Ez a végtelennek tűnő egykori gyepű jól megfigyelhető a környéket uraló szőlőültetvényes Csatár-hegyről.

ILLMIC, Moson vm

Magy. jellegű nagyfalu a hansági szikes tavak között a Fertő Dk-i partvidékén. Első okleveles említése 1217-ből való. A szláv-író irányzattal szemben László Gy. „nagy valószínűséggel” az AVAROK-tól származtatja.⁷⁰¹⁾ (Ld. a 33. fej.-t is.) Erre utal Steinhauer ama megállapítása is, miszerint az egyik falurészt egykor SELEEG-nek hívták, talán a nedves fekvése miatt.⁷⁰²⁾

INCÉD, Vas vm

1244-ben INCHEDE. 1273. okl.-ból értesülünk, hogy „parva villa ab antiqua INCEED vocata.” („Ősidőktől fogva INCÉD-nek nevezett kicsi falu.”) Német helynevének legrégebbi formája (Dewrbach) 1479-ből maradt fenn. Elpusztult magy. őslakosságát horvátokkal pótolták, akiknek ajkán „V” kezdőbetűs toldalékkal Vined lett a község neve.

KABOLD, Sopron vm

Vízivárának építésével, 1222-29 között, a Szák nemzetségből való Comes Posa I. alapította. További okirati említése: KOBOLT

1277, KABOLD 1280, KOBOLD 1302, 1332. KABOLD olvasható Nádasy Tamás 1611-ben öntött ágyúján is.⁷⁰³)

KARÁCSFA, Vas vm

Egykori gyepűörök alapították az Ösztörmen (Strembach) völgyében. (Ma a Vaszfüggöny mellette húzódik.) Okleveleink KARACHON 1221, majd KARACHONFALVA 1418 néven említik. Német neve csak 1618-ban fordul elő először, a magyarral párh.

KIRÁLYFALVA, Vas vm

KYRALFALWA 1427, 1428. A „tudományosság” jelmeze mögé bújó germanisták a szokásos csűrés-csavarásuk ellenére sem képesek elhomályosítani e helynév magy. eredetét. A szomszédos, többi lapincsvölgyi faluval együtt, sem a hosszú közép-, sem pedig az újkor két első századában, az oklevelek sohasem használják az „alio nomine” kitétel, annak jeléül, hogy csak a XVIII. szd. fordulóján kezdik emlegetni a helység értelemszerű német nevét, természetesen a magyarral párh. és a „Seu” szócskával elválasztva.

Mindezekből logikusan vonja le Moór azt a messzemenő következtetést, hogy a magyarság ezen a tájon, a szomszédos Ösztörmen vidékéhez hasonlóan, csak a horvátok bevándorlása után tűnt el tömegesen. E párhuzamosítás lényegén persze mit sem változtat a tény, miszerint még a XVII. szd. folyamán is menedéket kapott magy. hatóságoktól egy Ausztriából kiűzött nagyobb protestáns csoport, amelynek leszármazottjai ma is a lakosság egyharmadát teszik ki a Lapincs alsó völgyében.⁷⁰⁴) Egyébként Schwartz Elemér is megállapította, hogy a Rába-Lapincsköz germán lakosai a szomszédos Styriából szivárogtak be.

KISKÖRTVÉLYES, Vas vm

ZOLARD (Szolárd) 1428. Egykori őrfalu a Fidischwald (Füzeserdő) déli kifutóján.

KISMARTON, Sopron vm

Mivel Kismarton fél évszázad óta az elrabolt területek közigazgatási központjául szolgál, magyar eredetét és múltját letagadva, az osztrák megszállók mindent elkövetnek, hogy ősgermán és pángermán történetet erőszakoljanak rá. Ezért hallgatják el, hogy az Árpád-kor derekán már ZABUMARTUN (Szabómárton) néven fordul elő egy kútfőben. Az 1264. okl. MINOR MORTIN-ja (Kis Marton) szolgált alapul a német ajkúak formálta Wenig Merters-

dorf elnevezésnek. Ez volt használatban hosszú ideig, mert oklevé-
lileg csak 1388-ban jelent meg második német neve: Eysenstatt.
1400 körül „in Civitate nostra KIS MARTON”. Környéke dűlő-
nevei is magy. lakossága mellett bizonyítanak: MAGYARTELEK,
amelyet Kanizsai István a kismartoni ferenceseknek adományozott
(1420-23), továbbá BIKIFOLDE (BOCKEFOLDE), amelyet 1426.
adománylev.-ben kapott meg a kismartoni ferences kolostor.

Nyomatékosan kiemeljük azon állítás hamisságát, amely szerint
„1491 bringt für Eisenstadt die Zugehörigkeit zu Österreich”. Hi-
szen még a pángermán szellemű Brockhaus (Wiesbaden, 1968) is
óvakodik ilyen otromba hazugságtól. Az osztrák rablótörekvések
von. folyamatát így foglalja össze: „Teil der Grundherrschaften
stand 1446-1646 unmittelbar unter habsburg. Herrschaft.” Tehát
csak „Grundherrschaften” közvetlen Habsburg magánjogi tulaj-
donáról, nem pedig közjogi átcsatolásáról, osztrák annektálásáról
esik szó. Tulajdonképpen a XV. szd.-ban erőszakosan kicsikart zá-
logsbirtokok voltak.⁷⁰⁵⁾

A XVII. századbeli Merian Máté földrajzi kiadványára hivat-
kozva igyekeznek a Kismartonra von. osztrák „jogigényt” alátá-
masztani. Ugyanis Merian a Topographie von Österreich c. köny-
vébe (1649) osztrák mohósággal mások költött véleményére tá-
maszkodva („weil viel vermeinen, daß Eysenstatt noch in Öster-
reich liege”), Kismartont is tévesen felvette. Néhány gondolattal
előbb pedig ugyanaz a tollforgató avval dicsekszik, hogy 1648-ban
„Kaiser Ferdinand III. erhebt Eisenstadt zur Königlichen Frei-
stadt”. Micsoda ellentmondás rejlik ebben a szövegben! A német
átlagolvasó nem tudhatja, hogy III. Ferdinánd a magyar királyi
címet is viselte. Joggal tehetjük fel a kérdést: ha valaki „csupán”
császár, miért adományoz szabad királyi városi címet? Persze, a
túlságos osztrák-germán elfogultság miatt annyi tárgyilagosságra
már nem futja, hogy a történeti valóságnak megfelelően, a „ma-
gyar” jelzőt alkalmazná, ami egyszeribe eloszlátna minden kételyt,
úgy, mint azt a Brockhaus Lexikon is teszi: „1648 wurde es könig-
lich-UNG. Freistadt.”

Tudjuk, hogy a régmúlt idők piktorai (üzleti célból) a tehetős
polgároknak igyekeztek kedveskedni azáltal, hogy képük címéül
a város legnépszerűbb elnevezését választották. Ilyen többségi elvet
kifejező gyakorlatra vall Greischer Mátyás 1697-beli két rézmet-
szete is. A madártávlati városkép felirata a nagyméretű KISMAR-
TON és alatta apróbetűs szerény „Eysenstatt” húzódik meg. Még
szembetűnőbben dominál a magy. városnév másik metszetén:

„PROSPECT ARCIS KISMARTON.” Ez utóbbi már csak magyarul említi a várost, az egykori erőd átalakítási tervét és franciakeretet örökítve meg. A feliratok bizonyító erejét fokozza az a tény is, hogy nem valami „elfogult kuruc”, hanem germán mester kezealkotása.⁷⁰⁰⁾

A Merián-féle vágyálommal ellentétben Kismarton magyarországi volta tűnik ki a szabad királyi város jegyzőkönyvéből is, amelyet „Civitas Kis-Martoniensis” szenátorai vettek fel „de dato 29 April 1769”. És ha már a kismartoni városházán járunk — mint nem éppen véletlen tényre —, arra is hivatkozhatunk, hogy a két v.h. között leghosszabb ideig (1929-38) Stanics Géza volt Kismarton polgármestere, akinek a magyaros „CS” végződésű horvát családja és németre le nem fordítható „Géza” ker.-neve kétségtől a Trianon előtti idők magy. érzelmű szüeleire utal.

Sajnos, a kismartoni városháza legújabb falfestményeivel a pángermán történetírást gyakorlatilag is igyekszik kifejezésre juttatni. Íme, a képsorozat hat jelenete: a Kr. előtti 1000 körüli Halstatt-telepek, a római idők, Nagy Károly állítólagos frank-germán telepesei, a városka „Ausztriához való csatlóása” (ami nemcsak történeti valótlan, hanem anakronizmus is az 1445-ös évszám feltüntetésével!), a szabad királyi státusz elnyerése 1648-ban és tartományi székhellyé való előléptetése 1925-ben. A szemléltető ábrázolásoknak egyetlen rejtett feladatuk van: a göbbelsi propagandához hasonlóan félrevezetni a közönséget, letagadni előtte az austromarxisták által rettegett, még mindig kínosan közeli és kompromittáló, hosszú magy. múltat. Burghardt kanadai egyet. tanár is lerántja az álarcot erről a politikai taktikáról.⁷⁰⁷⁾

A „burgenlandi Intelligenz” mindenáron tagadni igyekszik még azt a kevés valóságot is, amit a félhiv.-nak tekinthető Österreich Lexikon így fejez ki: „Die Esterhazy schufen in Eisenstadt ein über die Grenzen des Landes wirkende Kulturzentrum der Musik u. der Baukunst.”⁷⁰⁸⁾ Világgá kürtölik, hogy Kismarton már a XVIII. szd.-ban szellemi- és kultúrközpontja volt az „országának”. Az olvasó félrevezetése céljából használják a „des Landes” kifejezést „Burgenland” helyett, amire akkoriban még álmában sem gondolt senki. A történeti valóságot, hogy Kismarton a XVIII. szd. folyamán Sopron vm egyik szabad királyi városa volt, következetesen elhallgatják. („KIS MARTON in Comitatu SOPRONI-ENSI.-Visitatio Canonica Archidiaconatus SOPRONIENSIS A.D. 1674.”) Legjobb esetben az Esterházy név az egyetlen, amiből valamiféle magy. vonatkozásra lehet következtetni. Alattomoságuk

és a rabolt terület miatti büntudatuk nem engedi, hogy a Trianon előtti magy. jelenléttel átszőtt életet korhűen ecseteljék. A fejét homokba dugó struccmadár módjára menekülnek az igazság pörölycsapásai elől a hazugság világába. „De a hazugság akkor is hazugság marad, ha milliók hirdetik és erőszakolják másokra és ha százmilliók is beveszik.” (Mindszenty József bíboros hercegprímás) Az igazság pedig marad az, hogy „Eisenstadt, Hungarian at one time & only became Austrian through the treaty of St. Germain.”⁷⁰⁹)

KOLOM, Vas vm

COLON 1221, KOLON 1369, 1396. Moór szerint magy. eredetű. A magyarból formálódott német neve (Kulm) csak 1698 óta mutatkozik a forrásokban.

KÖPCSENY, Moson vm

Lendl Hubert is besenyő őrtelepülésnek tartja. A besenyő alapítás helyi emléke a Pötschen dűlő nevében maradt reánk.⁷¹⁰) A középkori kútfőkben először KUCHE (1363), majd Villa KOECHE (1390) és KEWPCHE (1447) néven szerepel. Első németes névalakja (Kotzsee, 1446) a magyarból alakult ki. „Bis 1363 war Kittsee königlich-ungar. Domäne.” (Brockhaus, Wiesbaden)

KUKMÉR, Vas vm

Okl.-ben KUKMÉR 1283. 1346. ismertetés szerint egy dombnak „Öreg Őrs” volt a neve. Német nyelvű változata (Alte Wart) ma is használatos mint dűlőnév. A magyar őrtelepülés maradványaként, az egyik községrészt még 1662-ben és 1693-ban is „MAGYAR KUKMÉR” néven ismerték.⁷¹¹)

KÜLLŐ, Sopron vm

Steinhauser az ómagyar KÜRÜVÜN (küllő) szóból eredezteti a korábbi német GÜRWEN-t és a belőle kifejlődő GIRM helynevet.

LAJTAKÁTA, Moson vm

KATA (1209), „populorum speculatorum” 1339. Eredetileg besenyő határőr-település volt. A hiteles forrásadatok („kata” besenyőül őrhelyet jelent) kizárják germán eredetét. Az erőszakos áltudósok mégis azon mesterkednek, hogy — kútfők hiányában — kínos szómagyarázattal, nyelvi bukfencekkel kiküszöböljenek min-

den besenyő-magy. vonatkozást. Mint megannyi határszéli falunévnél, ez esetben is csak nagykésőn, a középkor utolsó századában (1429) jelentkezik a magyarral párh. Káta németre deformált alakja.

LAJTAKÖRTVÉLYES, Moson vm

KURTUEL (Körtvély) 1208, PAMA 1368, KEWRTWELES 1390, KÖRTVÉLES 1696. Árpád-kori kizárólagos magy. helyneve eredete (és nem-germán lakossága) melletti bizonyosság. A mohácsi vész után az országos tragédia helyi fejezeteként a török elől menekült horvátok foglalják el a magy. őstelepek gazdátlan földjeit.

LAJTAPORDÁNY, Sopron vm

Castrum PORDAN 1232, EWRPORDAN 1376. A számos besenyő határőr-település egyike a Lajta partján. A besenyők előtt avarok lakták, akiknek több évszázados jelenlétét az eddig feltárt 131 sír is kétségteljesen bizonyítja.⁷¹²⁾

Miután várát II. Ottokár cseh kir. 1273-ban leromboltatta, mint határszéli helységbe, germánok kezdenek beszivárogni. Első német helynév-változata 1285-ből való. Ennek ellenére magy. határvédő szerepe továbbra is fennmarad. Sőt, a forrásokból arra következtethetünk, hogy a XIV. szd. folyamán határőrsege meg is erősödött. Ugyanis magy. határőrökről tesz említést egy 1317. okl. Majd az 1376. szövegben az „ÖR” jelzővel (előtaggal) látják el a korábbi helynevet (EWRPORDAN = ÖR-Pordány), kiemelve a magy. őr-jellegét.

LAJTASZENTGYÖRGY, Sopron vm

ZENTHGURG 1351, ZENTHGYURGH 1420. Ennek a Kismartonnal szomszédos községnek okmányilag igazolható fenti nevei is a magyarság itteni népi jelenlétét tükrözik a középkorban. Szentgyörgy nevének szó szerinti német megfelelője csak 1641-től kezdve mutatkozik.

LAJTASZENTMIKLÓS, Sopron vm

RUTHUKEURI (Röjtökőr) 1223, RETTEKEWR 1434. LAJTAÚJFALU 1675. Gazdag magy. múltú helység, amely Bécsújhely kapui előtt, a Lajta partján védte nyugati határunkat. Szent István királyunk 1031-ben telepít ide magy. határőröket. Bécsújhely középkori fogalmak szerinti terjedelmes volta, valamint a velejáró

gazdasági jelentősége hozta magával, hogy Rőjtökör tekintélyes vám-, illetve harmincad-, továbbá vásárhellyé fejlődött. Esterházy László 1641-ben újjáéleszti a török által elpusztított községet, amelyet akkortól kezdve Lajtaszentmiklósnak (vagy Lajtaújfalunak) hívnak. Német változata csak 1713. okl.-ben mutatkozik először.

LAKFALVA, Sopron vm

ALSÓ LOOK 1425. Német változata a magy. LAK szóból fejlődött és első írott emléke 1482-ből származik.

LAKOMPAK, Sopron vm

MINOR LOUKA 1222, KISLOUK 1301, németül 1482-ben. 1425-ig LOOK néven ismerik. Ekkor kettéhasad ALSOW- és FELSEW LOOK-ra. A Felső Lók helynév idővel elhomályosul, helyt adva a német falunév átformálásával kialakult LAKOMPAK-nak. Egyébként a németes falunév csak a XV. szd. vége felé igazolható okmányilag. Magy. eredetét Moór és Schwartz is egyhangúan elismeri. ALSÓ LÓK alapnevében továbbra is megtartotta az eredeti községnevet.

LANTOSFALVA, Vas vm

LATORFALU 1397, 1492, 1528, 1533, 1608, 1661. LATHORFALW 1519, németül 1558-ban először.

LÉKA, Vas vm

LEUKA WARA 1256, LEWKA 1585, LEKA 1698. Okmányilag kimutatható magy. eredete mellett a vár, illetve község története magy. személyiségekkel van átszőve. Alapítója LEUCA (Lukács) pozsonyi várispán és II. Vak Béla főasztalnoka. 1200 körül a Herény nemzetségből való Bana soproni várispán bírja. Őt követi Csák, ugyancsak soproni várispán. A Németújváriak után a Kanizsai-, az Erdődy-, a Nádasdy- és az Esterházy-család birtokát képezi.

Nincs okunk Moór szómagyarázatát kétségbe vonni, amely a község német nevét a magyarból eredezteti. Következtetésének helyes voltát igazolja Vischer G. M. 1672. térképe is: a LEWKA-Haus térképnév egyik átmeneti származéka a magy. LÉKÁ-nak, ugyanúgy a horv. Livka is.

LÉPESFALVA, Sopron vm

Soprontól Ny-ra, közvetlenül a trianoni határ mentén fekszik. Árpád-kori neve Gyula volt, 1264. okl. szerint. Ösmagy. alapítás

tehát, mert Gyula vezérről nevezték el. Német formájában 1498-tól mutatkozik a forrásokban.

LIPÓTFALVA, Vas vm

Mai napig is érvényes neve: LYPOTFALUA (1334, 1365, 1416) már a középkorban keletkezett. Németes alakját csak 1455 után kezdik használni.

LÓK, Sopron vm

1425-ben Alsó-Loók néven lett önálló község. A másik községrészből alakult Felső-Loók, amely idővel a Lakompak nevet vette fel. Ennélfogva fölöslegessé vált a megkülönböztető „Alsó” jelző, és a kettőződés előtti állapotához hasonlóan LOÓK, majd LÓK névalakja maradt fenn. Egyébként a mai kegyhely elődje, az 1222-ben feljegyzett „Villa Sanctae Mariae” ugyanott volt.

LOVÁSZAD, Vas vm

B. délkeleti szögletében, a Pinka és Ösztörmen (Strem) közti háromszögben. Már az 1455. okirat is pontosan a mai névalakot tünteti fel, természetesen a korábbi írásmóddal: LOUAZAD. 1637-ben már a maival teljesen azonos helyesírással örökítik meg. A trianoni csonka-országban maradt közeli Körmend, Szarvaskend, a három Kölked és Nádasd-dal együtt azon ősmagy. települések egyike, amelyeknél a hun-avar-magyar népfolytonosság nagyon is feltételezhető. Bizonyítása — a jövő magy. nemzedékeinek feladatáént — a föld mélyét kutató régészetre vár.

LÓDÖS, Vas vm

LEDESFOLUA 1352, LEWDEWS (Lődös) 1386. Őrfalu a Felső Őrségben, Komját és Szentelek között, az Ösztörmen felső völgyében. Köznemesi földbirtokosai is a helység középkori színmagy. jellege mellett bizonyítanak. Német névváltozata a mohácsi vész után (1538) tűnik fel. Hasztalanul bűvészkednek a bécsi ferdítők, szlávostító mesterkedéseikkel nem fogják megdönteni a középkori kútfők bizonyító erejét.

MÁRCFALVA, Sopron vm

MOURUCH (Móroc) 1202, MARCZ 1295, MAROCZ 1449. Templomát már 1077-ben említik. 1202-ben a besenyő OSL-nemzetségből származó MÓROC-nak ajándékozza a m. kir. Róla nevezik el, mert a falunév a MÓR régies formáiból ered. Német nyelvű szövegben (1456) MERZ-nek hívják.

MÁRIAFALVA, Vas vm

Mostani nevét a templom védőszentjéről (Mária mennybemeneteléről) kapta, de az eddig ismert forrásneve (MENHART = Menyhárt, 1392) magyaros kiejtésre vall. Középkori földbirtokosai is magyarok voltak: a hatalmas Kanizsai család, továbbá a Nagyvági Vághy és Káldy családok.

MÉSZVEREM, Sopron vm

Az Aranybulla évében (1222) kelt egyik okl. (MEZVERUM) mészvermet és egy közeli MIKSA-keresztet említ. A Soproni-hegység déli aljában elterülő helység német neve a magyarnak szó szerinti fordítása. Ugyancsak így hívják a község határán belüli hegyrészt is.

MÉSZVÖLGY, Vas vm

MEZPESTH 1387, MEESPESTH 1549. B. legdélibb helysége, az ősi magy.-stájer és az új trianoni határtól közrefogva. Német változata csak 1618-ban jelentkezik először.

MIKLÓSHALMA, Moson vm

Első okleveles említése 1278-ban csak magyarul történik, de későbbi írott formája félig magy., félig német: NYKLOSDORF 1441, MIKLOSDORF 1493. Majd ismét MIKLOSFALVA (1659) és XVII. szd.-i általános, rohamos elnémetesítés jeleként NIKLOSTORFF seu MIKLOSFALVA 1674. Heidebauern néven ismert gazdái a magy. uralom idején jómódban éltek. Lajtapordányhoz hasonlóan, itt is avar és besenyő telepek nyomaira bukkanunk. Az avarok birodalmára, illetve a IX. szd.-i Provincia Avarorum-ra emlékeztetnek e rokon népünk itteni sírjai.

MONYORÓKERÉK, Vas vm

MONYOROKEREK 1221, 1409, 1458, 1489, 1496. 1489-ben németül is előfordul. Várának 1772. latin kapufeliratában is MONYORÓKERÉK olvasható.

MOSONBÁNFALVA, Moson vm

A Fertő délkeleti oldalára települt község ragyogó bizonyíték az elrabolt nyugati országrész magy. politikai és népi szerepének történeti valósága mellett. Jóllehet, helyneve az idők folyamán többször is változik, mégis minden egyes esetben eredeti magy.

keltekezésű. A falunevék gyakori változása országos jelenség a középkorban. Mai hazai kutatóink egyike „a falunevék burjánzása” c. fej.-ben részletesen foglalkozik e jelenséggel.⁷¹⁸⁾ Az osztrák-germán elfoglaltságra és tudománytalanságra jellemző módon, még ezt, a tulajdonképpen „ártatlan” tört. tényt is nemzetpolitikai céljaik szolgálatába állítva, „szenzációs” felfedezésként, a helynevek magy. eredetének „hiánya”, illetve a magy. népiség „jelentéktelenségének” bizonyítására sorakoztatják fel.

A XIII. szd.-ban VYTEZFELDE néven ismert falu 1318-ban már „VYTEZFELDE al. nom. BANFALVA”, 1361-ben pedig BANFOLU. 1410-ben APATHLAN-ra változott. Ebből alakult ki mai német elnevezése, amelyet a magyarral párh. 1773-ban említenek először. A korábbi átmeneti BANDORF (1571) is az 1361. magy. falunév német mása. Itt, a Fertő közelében kutatva eleink reánk hagyott emlékei után, jó alkalom nyílik arra is rámutatnunk, hogy a magy. élettér határozott jeleként a Fertő-tó már 1074-től kezdve következetesen mai magy. nevén szerepel a latin szövegekben. Így az iménti 1318. okl.-ben is szó van a FERTHEW-ről.

Az APÁTLAN szó elemzését illetően kivételesen Moór is osztja Schwartz Elemér véleményét. Akár az „apa”, akár az „apát” szóval magyarázzuk is, szöfejtésünk eredménye mindenképpen ugyanaz, amely félreérthetetlenül magy. eredetre vall.

MOSONSZENTANDRÁS, Moson vm

ZENTHANDREAS 1409, ZENTANDRAS 1437. Síkvidéki fekvésénél fogva könnyen válik kisebb-nagyobb ellenségeskedések martalékává. Ismételten újjáépítik. Határában az ERDEI-Hof nevű tanya a vidék magy. múltját idézi. 1546. német falunéve a magy. megfelelője. Mivel a „láp” köznév ősi örökség a finnugor v. ugor alapnyelvből, lehetséges, hogy a középkori falumagot megnevező mai „der Lapp” is, a vizenyős terepre való tekintettel, a magy. „láp”-ból formálódott.

MOSONTARCSA, Moson vm

ZANTHO (Szántó) 1245, TARCZA 1659. Akárcsak szomszédja, Mosonszentandrás, erősen ki van téve (különösen 1529-ben) a háborús pusztításnak. Újjáépülése névváltoztatást hoz magával: TARCZA 1659, Annthau csak 1546-ban tűnik fel német szövegben, de latin nyelvű oklevelek csak 1674-től kezdve említik a magyarral párh. Legrégibb részét az UNGAR-Gasse képezi. A tria-

noni határ közelében pedig a Hanság-Hof emlékeztet a magy. tört. múltra.

MOSONTÉTÉNY, Moson vm

TETUN 1357, THETI 1391. Török Sándor Tétény vezérnévből származtatja.⁷¹⁴) Moór pedig hangoztatja, hogy magy. többségi jellegét csak a XVIII. szd.-ban vesztette el. A Fertőszögben immár a negyedik község, amelynek magy. eredete a legszigorúbb kritikával szemben is kiállja a tud. próbát. Magy. múltja szervesen összefügg avval a kora Árpád-kori besenyő teleppel, amelynek hátrahagyott, kézzel fogható bizonyítéka a XI. szd.-i temető 35 sírja.

NAGYFALVA, Vas vm

NAGFALU (1187, egy XV. szd. I. feléből való hamisítvány alapján), MOCHFOLUA 1350, NAGYFALVA, MAGYFALVA 1548, 1549, 1552. Jóllehet, német neve (Mogersdorf) csak 1692-től kezdve fordul elő a magy. párh., nem kizárt, hogy a MOCH-FOLUA 1350 és MAGY-FALVA 1552 alakjából formálódott a MOGERS előtag. A saját szótárába beilleszteni nem tudó bécsi együttes — tud. kritikát kiálló források teljes hiányában — a szokásos üres bizonygatással igyekeznek ezt a helynevet is szláv irányba elszikkasztani. Pedig Moór szerint a közeli Badafalvával és Gyana-falvával együtt még a XIV. szd. közepén is magy. volt. Következtetését egy 1350. okl.-ból vonja le, amelyben a német ajkúakról mint „hospites” (vendég-jövevények) esik szó, biznyságául annak, hogy a népesség zöme még mindig az őslakos magyarokból áll. Viszont szomorú, hogy ez utóbbiaknak — mint a szentgotthárdi apátság jobbágyainak — a földesuruk által behívott germánok részére kellett átadni helyüket.

A szentgotthárdi csatával kapcs. ritka kivételként olvashatjuk osztrák szerzőnél, hogy „damals wurde noch Mogersdorf Großdorf oder NAGYFALVA genannt.”⁷¹⁵)

NAGYMARTON, Sopron vm

Villa Martini 1202, Villa Martini Maior 1314, NOGMORTUN 1346, NOGMARTON 1371. A magyaroknak ez esetben sem kellett mesterséges névváltoztatáshoz folyamodniuk, mert alapításától napjainkig Nagymarton maradt. A nagyzóó osztrák körök viszont szégyenkezésből eltávolították a Trianonig használatos Mattersdorfból a Dorf-ot és a Burg szó helyettesítésével zöld asztalon új községnevet állítottak elő. Így kovácsoltak az addigi

egyetlen Burg (Pinkaóvár) mellé egy második Burg-ot, a hazugsággal összetákolt „Burgenland” fogalmának tört. és politikai alátámasztásához.

NAGYSZENTMIHÁLY, Vas vm

Őrtelepülés volt a Felső Örségben. Neve pléb.-templomának védőszentjével (Szt. Mihály arkangyal) azonos: Villa Sancti Michaelis 1273. Mivel német neve más szem.-névből alakult ki, a germanisták nem erőltethetik reá németesítő elméletüket.

NEMESVÖLGY, Moson vm

Olyan helységgel van dolgunk, amelynek középkori magy. neve okl.-ben még nem került elő. Meggyőződésünk, hogy a magyarok előbb telepedtek le ott, mint a germánok. A régészeti adatok minden egyéb feltételezést megcáfolnak. Eddig ugyanis kizárólag avar és nem germán sírokat tártak fel. A honfoglalás kori avar település méreteire az eddig feltárt 256 és a legalább 1200 feltételezett sírhelyből következtethetünk. A hunnak v. székelynek is nevezett avarokból kerültek ki az iteni első gypűőrok. Egyik középkori m. nemesi birtokos neve a HATWAN dűlőnévben a mai napig is fennmaradt. A község magy. eredetére utal a Szt. István királyunk védelme alatt álló pléb.-templom is. Magyar helyneve jóval régebbi keletű lehet, mint a község utcai tábláján említett XVII. szd.⁷¹⁶) Német elnevezése: Etlstal is csak 1529-ben fordul elő először.

NEZSIDER, Moson vm

Itt is, mint oly sokfelé a Fertő tájékán, csontvázas sírral bizonyítható az avar múlt. Abban is egyezik több Lajta-Fertő vidéki helységgel, hogy besenyő határőrök is lakták. Nem meglepő tehát, hogy már elég korán (1208) előfordul okmányi említése: ZUMBO-THEL (azaz: Szombathely). A magy. lakosságot valószínűleg a tatárdúlás tizedelhette meg, mivel újjáéledésekor (1282) már német neve is mutatkozik. Mindazonáltal magy. népessége nem vesztette el túlsúlyát, ugyanis még 1313-ban is „hospites”-nek tekintik a germán telepeseket.

Települési formája után ítélve, ez a több km hosszú, úgyszólván egyetlenegy széles főutcából álló járási székhely is minden más, csak nem germán külsejű. A 60 éves osztrák megszállás ellenére is annyira áramlik belőle a pusztai falu magyaros jellege, hogy bármelyik alföldi megyénkbe is beillenek mezővároskáknak. Hívalkod-

nak várossá való előléptetésével, de vasútállomásáig máig sem voltak képesek rendes járdát kiépíteni. Mint megannyi b. község központjában, Nezsiderben is réztáblával hirdetik a történethamisítást. Kérkednek avval, hogy egykori okl. már 1208-ban említi mint SUMBOTHEL-t, de szándékosan hallgatják el itt is, hogy 1922-ig Magyaró.-hoz tartozott.⁷¹⁷⁾

NÉMETBÜKKÖS, Vas vm

BYKUS 1375, BYKESD 1425, NÉMETBÜKKÖS 1698. A rábavölgyi Rátóttal átellenben, a csonka-országba ékelődik a község területe. Nevéhez híven, a Pinka és Rába völgyét ma is elválasztó „NAGY-erdő” összefüggő bükkös-tölgyes északi völgykatlanában húzódik meg. A kútfők tanúsága szerint magy. neve változatlan maradt. A „Német” jelzőt csak a XVIII szd. fordulóján vette fel, német változata pedig 1750-ből való. Az egykori Magyarbükkös a csonka-hazában maradt, és Nagycsákány külterületeként tartják nyilván.

NÉMETCIKLÉNY, Vas vm

WOSVEREUZEK (Vasverőszék) alias KENDZEK 1358. Török Sándor a Kend vezéri törzsnévből származtatja, miért is KEND vagy KENDZEK lehetett az első elnevezése. Egyébként őrtelepülés a Felső Órségben. Német neve csak 1773 óta fordul elő.

NÉMETHIDEGKÚT, Vas vm

HIDEGSEG 1281, HYDEGSEG 1291 és HIDEGKÚT 1294. Magy. párh. német neve 1366-tól. Egykori gyeptőrtelep Fölöstöm-től (Fürstenfeld) É-ra, a Lapincs völgyében.

NÉMETJÁRFALU, Moson vm

CEUD 1208, GEUD (Göd) 1266. Moór az ősmagyar GYEÜDI szem.-névből vezeti le. Német alakja a régi magyarból, újkori m. neve viszont a németből formálódott.⁷¹⁸⁾

NÉMETLÖVŐ, Vas vm

LEWEW alias SYCZ 1483, 1489. Amint nevéből is kitűnik, a határ védelmére odatelepített magy. örök alapították. Több korabeli szöveg (1221, 1274, 1286, 1289) utal a nyilasokról LÖVŐ-nek elnevezett őrhelyre. A magy. lakosság felörlődésére és kivésésére mutató „Német” jelző itt is csak az újkor századaiban honosodott meg. Helytörténetének korai szakaszához tartozik a feltehetően új-

vári (küszeni) bencések által épített temploma, a XII. szd. II. felében. Nem hallgathatjuk el azt a várakról szóló fej.-ben is hangsúlyozott hanyagságot, amellyel a megszállók ennek a Felső Őrséghez tartozó, pinkamenti lövőfalunak ősi templomát pusztulni hagyták. A romos magy. műemlékből Farkas János esp. plébános (1890-1976) közbelépésével már csak a szentélyt sikerült megmenteni. A horv. LIVIR a magy. helynév származéka.

NÉMETÚJVÁR, Vas vm

1157. adománylev.-ben mint QUIZUN (KYZUN) fordul elő. A III. Béla idejében emelt kővára után egy 1198-ból származó okl. szerint NOVUM CASTRUM (Új-vár) a neve. Nem az elnémetesedése, hanem a németek elleni támadások kivédése („contra insultos teutonicorum”, 1263) miatt kapta utóbb a „Német” előtagot. „CASTRUM KYSUN quod nunc VYWAR (Újvár) nuncupatur” 1263. Majd „Novum Castrum quod GUZINK vocatur” 1291, „Castrum WYWAR” (Újvár) 1327, „Opidum KUZING” 1391, „Civitas VYWAR” (Újvár) 1427, „Castrum NEMETHWYWAR” 1466-1550, „WYWAAR” 1548, „Oppidum NEMETHWYUAR” 1570, „Oppidum NEMOETHVYUAR” 1572, VYWARY WARAS 1651, NEMET UYVARI VAROS 1666 stb. Ennek a (fél évezredet felölelő) felsorolásnak egyik legfeltűnőbb sajátossága, hogy tucatnyi okirati helynév (az elsőt és az utolsót is beleértve) egy kivételével magyar (9), illetve latin (2) nyelvű.

Török S. a KESZI törzsnévből eredezteti, „Güssing”-et pedig a Kúszin-ből fejlődött németes alakzatnak tartja.⁷¹⁹) Nyelvészeti tanulságokon alapuló megállapításait nincs okunk kétségbe vonni, hiszen népnyelvi kiejtése ma is Kiszink-nek hangzik.

Amíg ORTELIVS 1570. térképén NEMETUIWAR és MERCATOR G. 1585. térképén is NEMETUYWAR csak magyarul, addig a 100 évvel későbbi, 1672. VISCHER-féle térképén NEMETUYUAR már a német helynévvel együtt szerepel.⁷²⁰) Megdöbbenő Moór ama (Leser kutatásaira támaszkodó) közleménye, hogy N.-Újvár magyarsága zömében csak a XVII. szd. II. felében tűnt el. Az alábbi adatokból láthatjuk, hogy N.-Újvár az elnémetesített helységek egyik iskolapéldája.

A XVII. szd. első felében még többnyire magy. családnevek fordultak elő N.-Újvárott. Figyelemre méltó, hogy a városi jegyzőkönyvet 1612-1675 között kizárólag magyarul, 1676-1716 között magyarul és németül, 1717-1745 között már csak németül vezették. Az 1612-1668 közti 34 városbíró közül 20 magy., 12 német és 2

horv. nevű volt. Az 1669-1700 közti 21 városbíró sorában már csak egyetlenegy magy. nevű akad.⁷²¹⁾ A XVIII. szd.-ig többséget képező magyarságot igazolják az egykorú térképek is, amint fentebb már jeleztük. Ehhez itt még annyit fűzünk, hogy a szt.-gott-hárdi győzelmet (1664) ábrázoló korabeli metszet térképén is kizárólag magyarul — NEMETVYWAR — tüntetik fel N.-Újvárt.⁷²²⁾

Szomorú tört. tény, hogy a beözönlő germánság nemcsak N.-Újvárt szorította ki a magy. őstelepeseket, hanem a járási székhely környékén is, ahol a lakosság zöme a XVII. szd. folyamán még magy. volt. Moór ezen állítását abból következteti, hogy hat horvát helynév ott is jobbára magy. származék. Viszont a németek a horvátból vették át pl. Hasendorf hely- és DRAGEN-Bach pataknevet.⁷²³⁾ Egyébként Újvár horv. névalakja (Novi Grad) is szó szerinti fordítása a magyarnak.

NYULAS, Moson vm

NULOS 1214, 1221. Németes alakja (Jews, Gews) 1455-től kezdve a magyarral párh. fordul elő: „Gews al. nom. NYWLAS” (Nyulas). Mai (Jois) formájában csak 1773 után használják német nevét. Figyelmet érdemel, hogy 1429. pecsétjének főmotívuma 3 nyíl.

ÓBÉR, Vas vm

Órállástól D-re, a Pinka és Ösztörmen közti helység nevét Török S. a BÉR vezérnévből származtatja.

OKA, Sopron vm

ZAKA 1344, 1355, OKA 1393. Mai német nevéhez a közbeeső OCCAU (1651) névalak jelzi a fejlődés útját. OKA törökül „lővér”-t jelent, ami a „lövő” régi változata.

ÓKÖRTVÉLYÉS, Vas vm

Eredetileg ELEKFALVA (1427-28) néven ismert őrtelepülés volt a Lapincs völgyében. Patafalva, Királyfalva és Keresztúr szomszéd községekkel a gráci hadiút (Via Regia) mentén csak a XVII. szd. végén vesztette el magy. nyelvű többségét, amint azt Moór hiteles forrásadatokból helyesen következteti. A korabeli szövegek Elekfalva német nevét is a magyarral párh. csak 1698-tól kezdve tartalmazzák.

Nincsen semmiféle bizonyítható régészeti, nyelvészeti, történeti

alapja annak az elméletnek, amellyel a germanisták a karoling mítoszt szeretnék ráerőszakolni erre az egykori magy. őrfalura. Tud. érték nélküli vágyalom a salzburgi forrásokban 860 körül felmerülő „ecclesia Ellodis” kitételből „Eltendorf” keletkezését levezetni. Ezt az Ello nevezetű ismeretlent teszik meg a falu birtokosává, és nevéből származtatják „Eltendorf”-ot. Ilyen merő formai hasonlóságra támaszkodó szóelemzéssel akár Előd vezérünket is falualapítónak léptethetnék elő. Egyszerűen elhallgatva a megfejtendő helynév nyolc évszázaddal későbbi, első írásos előfordulását — a magy. múlt kiküszöbölése céljából — könnyen túteszik magukat az ilyen elemi követelményeken. Kritikátlan bizonyítási eljárásuk szinte iskolává vált az utóbbi évtizedekben, miért is kénytelenek vagyunk több helyütt is szóvátenni.

ORBÁNFALVA, Vas vm

ORBANFALWA 1538, ORBANFA seu URBERSDORF 1698. Az Ösztörmen völgyében. N.-Újvár mellett. A német nevű községnev előtagja nyilván a magy. „Ürbér” szó szerinti átvétele.

ŐRISZENTMÁRTON, Vas vm

A Felső Őrség központi magjához tartozó gyepűőr-település Felsőőr mellett. Első írásos említése (ZENTHMARTHON 1476, 1479, 1496) óta elnevezése változatlanul ugyanaz. Német alakja (St. Martin in der Wart) szó szerinti átültetése a magyarból, okiratba foglalva, a magyar mellett, 1698-tól kezdve fordul elő.

ŐRISZIGET, Vas vm

Okl.-ben: ZYGETH 1352 és ŐRI SZIGET a XVII. szd.-ban. Földrajzi elhelyezkedése és alapítása azonos Őriszentmártonéval. Ősi magy. faluneve nem változott, sőt német megfelelője is betű pontossággal ugyanaz maradt: SIGET in der Wart.

ŐRS, Sopron vm

Egy 1360. okl.-ben EWRS (ORS). Szó szerinti német megfelelője WART-ként volt használatban. Őrállásra utal a közeli WART-Berg (270 m).⁷²⁴ Az avar-besenyő-magy. múltú Pecsényéd melletti helységet a török martalócok pusztították el 1532-ben.

PATAFALVA, Vas vm

Okmányilag már 1538-ban is mai nevén: PATHAFALVA fordul elő. Némi változást mutat fel az 1553. PATAKFALVA. Egyi-

ke azon lapincsvölgyi magy. községeknek, amelyek Moór szerint csak a XVII. szd.-ban németesedtek el. Amint a szomszédságához tartozó Királyfalva, Elekfalva (Ökörtvélyes) és Keresztúr esetében, úgy PATAFALVA okirati említésénél is elmarad a helység német elnevezése, egyszerűen azért, mert ilyen, az akkor még magy. többségű lakosság miatt nem létezett.

PÁTFALU, Moson vm

A Fertő keleti partján fekvő ómagy. eredetű helység. A XIII. szd. elejéig CHEDUSFOLDE néven ismerték, de a középkori szokásnak megfelelően tulajdonos-változással nevet is cserélt. BOTHO nádor idejéből (1209-1214) származó okl. szerint a győri POTH (BOTH?) család birtokába került. Így lett új neve „POTHFALVA”. Német változatát (Podersdorf) Steinhauser is a magyar helynévből vezeti le.⁷²⁵⁾

PECSENYÉD, Sopron vm

BESENEU 1265, 1299, BESENEW 1434, PETTENIED 1611, PECHING 1641. Helytörténetében — a Lajta-Fertő térségének jellemző vonásaként — fontos szerep jut az avar múltnak, amelyre egy földvár maradványa emlékeztet. Mégis a nyugati végek védelmével szorosan összefüggő besenyőkről nevezték el, mivel már 1067-ben besenyő őrállítás lett. Az avar-magy.-besenyő népi közösségre itt is ugyanaz a tragikus sors várt, mint a többi hasonló faluban: elsöpörte a tartárjárás meg a törökdúlás vihara. A helyüket elfoglaló germán lakosság azt a furcsa helyzetet vonta maga után, hogy amíg a község mai német neve az eredeti Besenyő-ből, addig a magyar PECSENYÉD ebből a németes származékból fejlődött. Nádasdy Tamás 1611-ben öntött ágyújának fémbetűs szövegében is már PETTENIED olvasható.⁷²⁶⁾ A horv. PEČVA a magy. helynév származéka. Az avar sírokat a Pecsényédttől 1901 óta elkülönült és önállósult Savanyúkút területén találták. A leleteket a soproni, magyarávári és kismartoni múz.-ban őrzik.

PINKAFŐ, Vas vm

PYNKAFEU 1358, PINCAFEU 1388. Mai magy. neve tehát a középkorból való. Germán neve okmányilag csak 1397-től kezdve fordul elő. A Felső Őrséghez tartozó legészakibb örtelepülés a pinkamenti országhapuban. Az 1829-ben Guth János részére kiállított GELEITBRIEF mint Vas vm-hez tartozó városkát említi: „Nos N. N. JUDEX et Senatores Privilegiati Oppidi Pinkafeld

Inclyto COMITATUI CASTRI-FERREI . . .” A városi múzeumban (ahol fenti okiratot is őrzik) Pinkafő helytörténeti felsorolásából értesülünk, hogy „1343. I. VISEGRÁD, König Ludwig I. legt Leistungen . . .” 1397-ben Kanizsai Miklós kiváltságokat adományoz, városi rangra (civitas seu oppidum privilegiatum) emelkedik. (A másfél évszázaddal ezelőtti Geleitbrief nemcsak Pinkafő Vas vm-hez való tartozását, hanem azt is igazolja, hogy a városka élén a magy. közjogban ismert JUDEX, vagyis község-, illetve városbíró állt.)

A középkori magy. felségjog tört. tényének legékeesebb bizonyítéka, hogy múzeumi táblázatán az „UNG. Krone” (vagyis a Magyar Szent Korona) is szerepel a városka földesurai sorában, és pedig 1339-1388 között. Magy. lakossága főként a török háborúk következményeként kezdett sorvadni. Magy. tört. szerepét nem homályosíthatja el az sem, hogy az Árpád-kori magy. többség helyét beszivárgó germánok foglalták el. Ez cáfolhatatlan történeti valóság. Kétségbe vonjuk azonban, hogy „a kutatók többsége azonosítja magát” a PEINICACHU-féle homályos toponymiai erőlködéssel. A Kranzmayer-féle elfogult írók — a tudományosság álarca mögé rejtőzve — germanizálnak mindent, ami céljaikat (a Drang-nach-Osten politikáját) szolgálja.

Lássuk röviden, milyen tudománytalan módszerrel járnak el Pinkafő esetében is. Fennmaradt egy 860. odamánylev., amelynek értelmében a salzburgi érsek bizonyos PEINICACHU-nál fekvő birtok tulajdonosa lesz. Ennyi az egész kútfőbeli adat, amire támaszkodhatunk. Az okl. semmiféle jelzővel, folyónévvel v. más tájellemmel nem írja körül, miért is lehetetlen a megnevezett hely pontos földrajzi fekvésére következtetni. A kutatásnál tehát csak egyetlen — ismeretlen értelmű — szóra építhetjük fejtegetésünket. A topográfiai nehézségeken kívül ott van még magának a kérdéses szó megfejtésének teljes bizonytalansága is. Csak erőltetett etimologizálással lehet a PEINICACHU szót a jóval később megjelenő Pinkaföld-del azonosítani. Végeredményben tehát arra a megállapításra jutunk, hogy a furcsa szó jelentése megfejthetetlen, földrajzilag pedig meghatározhatatlan. Az elfogult kutatók következtetésének egyetlen gyenge alapja a végtelenül homályos formai hasonlóság marad.

A politika szolgálatába állított helynév-kutatás vadhajtásaira Burghardt is felhívja figyelmünket: „Largely for nationalistic purposes many attempt have been made by German scholars to equate present settlements in Western Hungary and Burgenland

with Carolingian settlements. On the basis of a Carolingian record the Burgenland city of Pinkafeld has claimed Frankish origin." A pángermán hamisításokkal szemben azt is leszögezi Burghardt, hogy a gyepű rendeltetési célja már magában véve is lehetetlenné tette bizonyos frank telepések túlélését.⁷²⁷ A pángermánok fölényeskedő irányzatával szemben egyre több pártatlan történész (köztük német is, de nem osztrák) vizsgálja a középkor legsötétebb (IX.) századának eseményeit. T.k. rámutatnak az avarok politikai, sőt kultúrtörténeti hatására is, és megcáfolják a germanisták által terjesztett frank-germán befolyást Pannonia térségében. (Részleteket ld. a 4-5. fej.-ben.)

PINKAKERTES, Vas vm

A trianoni határ tözsomszédságában meghúzódó falu nevének (a megkülönböztető Pinka-előtagtól eltekintve) egyetlen betűje sem változott az Árpád-kortól kezdve. Első írott névalakja is „KER-TES”, 1221-ben. Ma már nem létező, 1155-re visszavezethető vára a tatárjárás előtti védelmi rendszer egyik erődje volt a Pinka alsó folyásánál. Német nevének (KERTES seu GAZ, 1698) késői megjelenése — az elcsatolt nyugati végek legtöbb helységének analógiájára — csak 300 évvel ezelőtt kezdődő germán előretörésről tanúskodik.

PINKAMISKE, Vas vm

Gyepűfüzes környékének egyik őrfaluja, amelynek MYSKE (1469) helyneve mai napiglan sem változott. A törökvilágban elveszett magy. őslakosság földjét germánok és horvátok lepik el. A magy. többség eltűnése lassú folyamat lehetett, mert németes neve 200 évvel ezelőtti (1773) keletkezésű.

PINKAÓVÁR, Vas vm

Egykori avar település helyén keletkezett magy. őrfalu volt. A IV. Béla adománylev.-ben megnevezett OVAR (1244) minden bizonnyal avar földvár lehetett. Magyarral párh. német változata 1624-től fogva jelentkezik. Vischer 1672. térképén szintén az OVAR-Burg kettős formájú megjelölést alkalmazza.

POKOLFALU, Vas vm

HETFEHEL (Hétfőhely) 1221, FELSŐPOKOL 1539, ALSÓ-POKOL 1610. Amint látjuk, névváltozáson ment keresztül. Tatárjárás előtti okmányszerű névelőfordulása ősmagy., feltehetően ha-

tárőr-települést sejtet. Hiszen közvetlen környéke (N.-Lövb, Csátár-hegy, BELED) is a gyepűrendszerhez tartozott. Német nevének nincs forrásértékű bizonyítéka.

PÓSZASZENTKATALIN, Vas vm

Helynevének ingadozására jellemző, hogy kezdetben az ősmagy. PÓSA (POSO) nemzetségről PÓSAFALVÁ-nak hívták. 1496-ban POSAFALVA alias ZENTKATERYNASSON (Szentkaterinasszony) és végül Szent Katalin, 1698. A Csátár-hegytől Dk-re, egykori gyepűerdőségtől körülvelt falu.

PÖSZÖNY, Vas vm

A Pinkaóvár és Gyepűfüzes közti helység okl.-ben előforduló neve: PEZEN (Pöszön) 1349 és PÖSZÖN 1564.

PUSZTASZENTMIHÁLY, Vas vm

SCENT MIHAL 1274, ZENTHMYHAL 1428. Amint látjuk, Árpád-kori magy. nevét mindvégig megtartotta. Német helyneve kútfőkben soha nem fordult elő. Az ösztörmen-völgyi gyepűör-települések egyike.

RADAFALVA, Vas vm

RADAFALWA 1428, RADOLFALWA 1482-1600. A gráci hadiút mentén, Föllöstömmel (Fürstenfelddel) szemben kialakult őrfalu és határátkelőhely. Német neve — a többi lapincs-völgyi községhez hasonlóan — csak a XVIII. szd. fordulóján tűnik fel először a magyarral párh., másodlagosan.

RÁBAKERESZTÚR, Vas vm

Az Árpád-kor első felében alapított őrfalu, a Rába-Lapincs országkapuban. A XIV-XV. szd.-ban KEREZTHWR-nak hívják (1427-28). Ez a középkori névalak volt legutóbb is a hiv. magy. neve, a szokásos megkülönböztető jelző (Rába) hozzáadásával. Érdekes, hogy a mohácsi vész után némi formai változáson ment át a község neve, amennyiben az „úr” végződést elhagyva (talán reformációellenes daczból?), a „szent” jelzőt tették meg előtagnak. A plébánia patrónusa továbbra is az ősmagyar szóösszetételű „Keresztúr” maradt, csak most (a protestantizmustól való megkülönböztetés céljából?) a „szent” szóra helyezték a hangsúlyt. Erre enged következtetni egy 1564. írott forrás, amely „Porta Plebani ZENTHKEREZTH” kitétellet örökítette meg a változást. 1698-

ban is SZ.-KERESZT-et írtak egy okl.-ben. A nép századok múltán is ezt, nem pedig hiv. formáját használja.

A trianoni határszélen — a szomszédos Patafalvával és Elekfalvával (Ókörtvélyessel) együtt — az Árpád-kori VIA MAGNA v. VIA REGIA nevű hadiút mentén egyike azon községeknek, amelyekről (középkori hiteles kútfők alapján) Moór megállapította, hogy magy. őslakosságuk zömét csak a XVII. szd.-ban sorvasztották el a beözönlő germánok, köztük az Ausztriából elkergetett protestáns honkeresők is. E lapincsvölgyi helységek neve (nyilván nem-magy. lakóinak jelentéktelen száma miatt) kizárólag magyarul fordul elő az ősforrásokban. Csak a magy. elem tömeges kiszorítása után, a XVIII. szd. fordulóján mutatkozik a magyarral párh., másodlagosan, értelem szerinti német neve is: SZ.-KERESZT seu Heilige Kraitz, 1698.

RÁBASZENTMÁRTON, Vas vm

ZENTMARTONFOLUA 1422, ZENTMARTON 1454, 1464-65 és SZENT MARTON 1698. Rába-jobbparti helység a stájer határszélen. Okmányilag gyakran említett helyneve ugyanaz maradt, de német faluneve hiteles kútfőben eddig még nem került elő.

RÁKOS, Vas vm

RAKUS 1350, 1404. Németes neve (Rax) csak 1538-tól kezdve fordul elő.

RÉPCEKETHELY, Sopron vm

Kőszeg tőszomszédságában, a Vasfüggöny árnyékában. Árpád-kori magy. nevét (KEDHEL, 1224, 1277, 1339) mindvégig megtartotta. Helyneve egyébként a keddi hetivásárra utal. (V.ö. Felső-kethely, felsőőri és Rábakethely, szentgotthárdi járási községgel.)

RÉPCESARUD, Sopron vm

SARUD 1156, SORUD 1368. Kőszegtől Ék-re, közvetlenül a trianoni határ mellett. Török a SUR vezérnév származékának tartja.⁷²⁸) Ősmagy. lakossága a török hadjáratokban kipusztulva, helyt adott a horv. menekülteknek. A honfoglalás kori elnevezéssel a germán filológia képtelen valamit is kezdeni, ezért — magyarellenes célzattal — a szláv eredet felé igyekezik azt terelni.

ROHONC, Vas vm

Már egy 1288. okmány mai magy. nevén: ROHONCH említi. 1348-ban ROHONCZ. Többnyire magy. nevű földesúr birtoka

volt ez az élénk kereskedelmi gócpont. Településtört. szempontból talán Rohonc az egyetlen nagyobb helység B.-ban, ahol a magy. és germán falurendszer külön-külön, de eredetileg és egyazon község keretein belül, egymás mellett alakult ki. Írott forrás szerint a Kakas fivérek 1374-ben úgy osztották fel maguk között, hogy egyiknek a MAGYARVÁROS, a másiknak a NÉMETVÁROS nevű községrész jutott. Még topográfiai elhelyezkedésük is híven tükrözi a kétféle népfaj jelenlétét. A magyarok a keleti, a jóval később beszivárgó germánok a nyugati felében telepedtek le. Mercator: Austria Archiducatus c. térképén (1585) csak magyarul (ROCHONCZ) van feltüntetve. Hasonlóképpen Vischer (1672) is ROHONTZ néven (és nem németül) ábrázolja térképén. Csollány Dezső szerint egy rohongi sírfeltárás avar művészeti elemekkel díszített tárgyakat, köztük préselt lóedényeket eredményezett.

RÓTFALVA, Vas vm

REWTH 1347, RÖT 1553. Németül 1558-ban említik először. A cronka-ország területébe (Kőszeg közelében) beékelődő község a korai török támadások (1532) következtében átmenetileg többé-kevésbé lakatlaná vált.

RUSZT, Sopron vm

CEEL (Szil) 1317, CYL al. nom. RUSTH 1410, RWST alias SYL 1472. Azon különös történeti helységek egyike, amelyeknek első ismert neve magyar; majd német elnevezéséből alakult ki mostani magyaros névalakja. 1681 óta szab. kir. város.

SÁMFALVA, Vas vm

A Pinkaóvárral szomszédos helység neve (SAMFOLUA, 1406) a középkor óta változatlan marad. 1570-ben menekült horvátok, a XVII. szd.-ban pedig Styriából elkergetett protestánsok menedékhelye lett. Evvel magyarázható, hogy német helyneve 1662-ben külön, majd 1697-ben a magyarral párh. fordul elő.

SELEGD, Sopron vm

ZERDAHÉL 1324-25, 1360-61, SELEGH 1390. László Gy. szerint valószínűleg avar eredetű. Német változata a XV. szd.-ban jelentkezik. A Wulka patak ősmagy. neve SELEGH, illetve SELYEK volt.

SELEGSZÁNTÓ, Sopron vm

ZANTHO ultra fluv. SELYEK in vicinitatibus poss. KYHID-PARDAN (Kőhídpordány), ZERDAHEL et EWRS 1360.

SÉRC, Sopron vm

A Fertő és Lajta-hegység közti gyepűr-települést (sagittarii) 1317-ben FULSEULUEW (Felsőlövvő) néven említik.⁷²⁹ Értelem-szerű német megfelelője 1390-ben GESCHYEZZ, 1483-ban pedig SYCZ (Schützen). Ebből alakult ki az újkori magyar helynév: SÉRC. Középkori magyar jellegére vall az is, hogy még 1420-ban is Magyarülés és Magyartelek nevű dűlője volt a Seleg (ma Wulka) pataktól K-re.

SIKLÓSD, Sopron vm

SYKEY 1325, SIKLUSD 1346, SIKLOS 1696. Egykori gyepűr-település, majd kisenemesi község Pecsényéd (besenyő határőr-falu) szomszédságában. Német változata csak a XVI. szd.-tól fogva mutatkozik. A bécsi nyelvészekedők valóságos kintornával vezetik le a magy. SIKLÓS-t a germán „Siggili”-ből, természetesen kútfőbizonyíték teljes hiányával.⁷³⁰

SOPRONKERESZTŰR, Sopron vm

A középkor ált. jeleként, elnevezése kezdeti ingadozásnak volt kitéve. BOGYOZLOW (Bogyoszló) 1245-ben, KERESZTUR 1296. 1346-ban már az átmeneti és vagylagos KERESZTUR al. nom. BOGYOZLOW, majd 1370-ben Villa KERESZTUR fordul elő az okl.-ben. Német megfelelője csak a XVII. szd. óta ismeretes. A horv. ajkúak is a magy. helynevet vették át: „Kerestur”. Ennek, a Soprontól D-re, a trianoni határ közelében fekvő nagyközségnek falualkatát, építkezési stílusát az a vitathatatlan magy. jelleg szövi át, amit nemcsak középkori ómagyar lakossága, hanem többnyire magy. földbirtokosai alakítottak ki.

SOPRONNYÉK, Sopron vm

NEEK 1281, NYEK 1358, 1373, 1425. A Soproni-hegység déli nyúlványain épült helység az Árpád-kortól fogva szorosan kapcsolódik a magy. történehez. Első hosszú szakaszát — a XIII-XV. szd.-ban — az ABA nemzetségbeli ATHINAI-család földesurasága jellemzi. Magyar történeti valósága mellett bizonyít német elnevezése is, amely a magy. falunév származéka (1390). Török S. a

NYÉK törzsnév elnémetesedett alakjának tartja Neckenmark-ot. Moór is hasonló nézeten van. Egyébként a „nyék” közszó gyepűt, határvidéket jelent. (Magyar utónévkönyv)

SOPRONSZENTMÁRTON, Sopron vm

ZENTMARTON 1359, 1425, 1498. Tekintettel a latinra, mint okleveleink hiv. nyelvére, joggal feltételezhetjük, hogy az 1222. Villa Sancti Martini magy. lakosságú helység volt. Védőszentjéről nevezték el, ezért az okl. szerzője — valószínűleg papi személy — könnyebben fejezte ki magát latinul. Magy. földesurai közül kiemelkedik a már említett Athinai- és Kanizsai-család.

SOPRONUDVARD, Sopron vm

MUTHSA 1230, Poss. WDWARD 1357-58, ODWAR 1496-97, UDVARD 1648. Németül először 1773-ban említik okmányilag. Moór magyar eredetűnek tartja.

SÓSKÚT, Vas vm

KAPASFALVA 1388, SOSKWITH 1469, SOSKWITH al. nom. KWPASFALWA 1496, SOSKUT seu Sulcz 1698. N.-Újvár melletti község. A horv. ŠEŠKUT a magy. helynév származéka.

SZABADBÁRÁND, Sopron vm

BARAN 1190, BARANstorf 1207, ZOBODBARAN 1225. Felsőpulya szomszédságában található, jobbára elhorvátosodott falu.

SZABAR, Vas vm

ZABAR 1443, 1446, 1475, SABAR 1542. Horv. neve: Sabara, nem egyéb, mint a magy. helynév „A”-betűvel megtoldott változata. Német nyelvű alakja csak 1532-től kezdve mutatkozik.

SZARVKŐ, Sopron vm

ZORWKW (Szarvkő) 1347, Castrum ZARWKW 1364. Német névalakja a magyarból formálódott: Harrenstein 1413 és Hornsteyn 1485. Itt is a középkori magy. múlt félreérthetetlen jeleivel találkozunk. Eredeti magy. helynév német párh. nélk. Földesurai az osztrákot ellenségnek tekintették, ezért épült ellene vár 1340-ben, Laczkfi István erdélyi vajda által. Ilyen hatásos bizonyítékok minden tárgyilagos kutatót arra készítetnek, hogy a magy. helynév keletkezésének adjanak elsőbbséget. Mégis — egyéb kritikát kiálló

érv hiányában — avval a nevetséges, áltudományos dialektikával vonják kétségbe a magy. eredetet, hogy „magy. Beamten die deutschen Namensformen umgangen haben”.⁷³¹⁾ Ez a durva anakronizmus is az osztrák Schlamperei egyik tünete. T.i. a kérdéses időben, vagyis a középkorban alig beszélhetünk az osztrák értelemben vett hazai Beamterek-ről, mert akkortájt ilyenek még nem léteztek. A középkori oklevelek vagy a kir. udvarban, vagy a „hiteles helyeken” (káptalanok és kolostorok) íródtak, főként latinul értő papok közreműködésével, akik a nemzetiségi részre hajlással alig vádolhatók. Nem volt akkoriban tervszerűen kigondolt névadás, még kevésbé valamiféle központi helységnévtár. Az államigazgatás ilyenbe nem avatkozott bele. A helyneveket úgy írták le, ahogy a néptől hallották. Községrendezés v. községnyilvántartás ismeretlen fogalom volt. A faluhálózat kialakításába semmiféle felső irányító erő nem szólt bele.⁷³²⁾ A bécsi „tudós” propagandisták tulajdonképpen azt vetik a középkori magyarok szemére, ami a Habsburgok németesítő Beamtereinek önnönsajátja.

SZÁRAZVÁM, Sopron vm

1270-ben, amikor a BUZÁD-HAHÓT-család birtokát képezi, KUESD (Kövesd) a neve. Villa KWESD 1325, KEUESD 1378. Legkorábbi német elnevezése 1390-ből való.

SZENTKÜT, Vas vm

Eccl. Sanctus Fons 1198, SZENT KUT 1339, SZENTHKUT 1342, ZENTHKWTH 1482, 1494, 1496, SACRA FONDS 1618 és SZ.KUT seu Hiligprun 1698. Amint látjuk, ez a kicsi ösztörmenvölgyi, egykori őrtelepülés feltűnően gyakran fordul elő az okiratokban. De hétszeri oklevélbeli említése ellenére sem találkozunk német nevével, csak pontosan ötszáz (1198-1698) év után, akkor is másodlagosan, a magyarral párh. És mégis, a bécsi egyet. állítólagos szakembere — aki „ex cathedra” másokat megleckéztetve és a tárgyilagosság mellett törve lándzsát — megsértődik a „deutsche Gäste” történetileg és emberileg is helytálló kifejezés miatt. Nemde, ma is „Gastarbeiter” az idegenből Németo.-ba v. Ausztriába érkezett munkaerő neve? A középkorban pedig hasonlóképpen a „hospites” (vendégek) szóval különböztették meg az okiratok szerzői a külföldről bevándorolt, nem-magyar lakosokat. Moór is ezt a tört. megjelölést („deutsche Gäste”) alkalmazza, ami miatt a „tudomány” bécsi bajnoka háborog. Ezt a korhű idézetet Moór avval az 1198-beli szentkúti szőlő-ajándékozási oklevéllel kaps.

használja, amelyben germán nevékről is szó van. Ezekre, mint „németekre”, Moór is tárgyilagosan utal, a bécsi germanista mégis kifogásolja.⁷³³⁾

A fenti, egyet. tanárhoz nem illő méltatlankodásnál sokkal tudománytalanabb az a sovíniszta elfogultság, amellyel Szentkút német változatát korábbi eredetűnek tartja, anélkül, hogy állítását „Beleg”-gel támasztaná alá. Ú.n. „bizonyítása” mindössze ennyiből áll: „Somit ist der in den Urkunden viel früher auftauchende Szentkut — Heiligenbrunn die Übersetzung der deutschen Namensform und nicht etwa umgekehrt.” Végeredményben tehát adós marad a német névalak ú.n. „sokkal korábbi” előfordulásának hiteles bizonyítékával, mert a helységet 1698 előtt egyetlen írott emlék sem említi németül.

SZENTMARGITBÁNYA, Sopron vm

A Kismarton és Ruszt közti községet eredetileg (1232, 1276) besenyő származású földbirtokosáról MAYAD-nak nevezték el. A német ajkúak később a templom védőszentjéről keresztelték el, és mint számos helységben, a magy. lakosság ritkulásával feledésbe menő régi falunév helyett a németből alakított magyaros névalak honosodott meg. Germánul először 1415. okl.-ben fordul elő.

SZIKRA, Sopron vm

„SYKRIN PATAK” 1222. Ennek, a községen átfolyó patak nevének második tagja kétségkívül magy. eredetre vall. A mai Mausgraben dülő helyén EGERED nevű uradalom és erdőbirtok volt. Ez a magy. EGEREDEN alakult át idővel a németes AGRE-DEN-né (1358).⁷³⁴⁾ Germánul csak 1641. okl.-ben tűnik fel.

TARCSAFÜRDŐ, Vas vm

TARCSA 1387, 1524. Kisnemesi község a Felső Órségben, amelynek egyik XIV. sz.d.-i birtokosa a Tarcsai-család volt. Egészen a legújabb korig csupa magy. nevű földbirtokos tulajdonát képezte. Német helynevet — amelyről okmányyszerű említés először 1773-ban történik — Moór a magy. falunév származékának tartja. Mindezek ellenére Bürger (Fertőfehéregyházhoz hasonlóan) egy mesebeli germán (TATZO) névvel anakronizálja.

VALLA, Moson vm

BALA 1269, 1349. Az ősmagy. BALÁ szem.-név adta a falu nevét.

VASJOBÁGYI, Vas vm

Pinkavölgyi gyeptőr-település a Felső Őrségben, amelynek ősmagy. neve: **JOBÁGY** (1440) és **JOBÁGYI** (1484) máig is fennmaradt. A magyarból származó német elnevezése (Jabing) vagy-lagosan csak 1698-tól szerepel okiratban. Ezen okmányyszerű bizonyítékok ellenére itt is próbálkozik a germanisták „tudományos” erőszaka: „In jedem Fall dürfte die Eindeutschung unseres Namens in das 12. Jh. zu verlegen sein.” Ilyen teljesen hamis okoskodással, önkényes feltételezéssel igyekeznek letagadni a valóságot.⁷³⁵⁾

VASKOMJÁT, Vas vm

Órfalu Felsőőrtől D-re, az Ősztörmen mellett, ott, ahol a forrásvidéket képező erdőségből kilép a szélesedő völgybe. Neve nem változott, már 1475-ben is **KOMYATH**-nak hívták. Földesurai is magyarok voltak. Első németes formája 1532. szövegben található.

VASVÖRÖSVÁR, Vas vm

A Felső Őrség pinkaparti községének helytörténete mindvégig magy. nevek és események körül alakul. Szomszédos ómagy. etnikumú falvaitól mégis annyiban különbözik, hogy vára miatt nem köznemesi, hanem főúri birtok volt. Helynevének kétségkívül magy. eredetét több középkori okl. is igazolja: **WERESUARFELDE** (Vörösvárfölde) 1355, majd **Castrum WERESWAR** 1424, **VERUSWAR** 1434 és **Castellum WERESWAR** 1496. 1523-ig német változata nem fordul elő.

VÁROSHODÁSZ, Vas vm

HODAZ 1374 és **HODAS** 1465. A Kőszegi-hegység déli aljában, a Rohoncra vezető országút mentén, amelynek biztosítására (Moór szerint) feltehetően már a korai Árpád-korban telepítettek határőröket Hodászra. Egyébként Lendl Hubert is a gyeptelepülések közé sorolja.⁷³⁶⁾ Mi is kétkedés nélkül csatlakozunk Moór és Schwartz ama megállapításához, amely a helység német nevét (Hodis) a magyarból eredezteti. A horv. jövevények változatlanul átvették a helység magy. nevét. Egyik legtermékenyebb dűlőjét ma is **SZIGETH**-nek hívják.

VÁROSSZALONAK, Vas vm

Castrum ZLOYMUK 1271, **Castrum ZALONAK** 1371 és **ZALONOK** 1456. A magy. jelenlétnek történelemből való kiküszö-

bölése céljából a legnagyobb buzgósággal emelik ki a szláv eredet lehetőségét. Forrásértékű bizonyíték nélküli magyarázatuk nem fogadható el. Még Moór E. is — akinek szemlélődésében egyébként túlságos és valótlan szerep jut a szláv irányzatnak — több szomszédos helység (pl. Rohonc. Szabar) analógiájára, Szalonak német elnevezését is szláv szógyökű, de magy. közvetítésű formákra vezeti vissza. Számvetésünk végül is azt mutatja, hogy ezen helynevek helyes megfejtése még további, éspedig más irányú kutatást igényel.

VIMPÁC, Sopron vm

Közlekedési és biztonsági szempontból vált indokolttá az a határvédelem, amelyet a középkori okl.-ben említett „speculatores” (őrök, figyelők) láttak el. Őrizetük alatt állt az a fontos Lajta-híd, amelyen át a bécsi országút Kismartonba, illetve Sopronba vezet. Fekvésével magyarázható, hogy elnémetesedése már a középkorban kezdődött, minek folytán régi magy. neve (CSEKE, 1376-77) elhomályosulva, az új magy. neve a németből alakult ki. Ez utóbbit okmányilag 1524-ben említik először.

VULKAPORDÁNY, Sopron vm

KUHIDPARADAN (Kőhídparadány) 1307 és PORDAN 1351. Az egykori avar-besenyő és magy. falvaktól körülvevett helység szomszédságában volt a már eltűnt ŐRS (E.WRS, 1360) is. A helynevének előtagját képező Vulka a középkori SELEG pataknevet szorította ki. Mai horv. népességének elődei mint török elől menekült honkeresők foglalták el az elpusztult magyarok helyét. Földesurai többségükben magyarok voltak.

ZÁRÁNY, Sopron vm

Steinhauser a magy. „zár” szóból származtatja. Szerinte ZÁRÁNY-ból lett ZARAS-Dorf, amelyet később ZAGES-Dorf-ra németesítettek el.⁷³⁷⁾

ZEMENYE, Sopron vm

ZEMUNYE 1370 és ZEMENYE 1396, 1410, 1430. A középkorban Seleg-nek nevezett Vulka partján, egykori avar települések szomszédságában fekvő helység a besenyő OSL nemzetségbeli ZEMENYE birtoka volt.

ZARAN 1202, 1318, ZARAND 1399, 1460. A lajtamenti helység kezdetben a besenyők őrfaluja volt. Magyarral párh. németes formája csak 1440-től kezdve mutatható ki.

37. HELYNÉVKUTATÓK KRITIKAI ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Feltűnő jelenség, hogy a nemzeti szocializmus bukása után sokkal inkább lábra kapott az elfogult, féktelen germanista irányzat, mint az önkéntes Anschluß hét esztendeje alatt. Ú.n. tud. berkeikbe is bevonult a kritikátlan helynév-származtatás, teljesen önző, pragmatikus elvek szem előtt tartásával.

A régi és az új világ helynévkutatási irányzatának szemléltetésére elegendő Steinhauser és Weigl Henrik irányelveinek Kranzmayerrel szembeni kirívó ellentéteire rámutatni. Az Anschluß éveiben a B. északi részét is magában foglaló Nieder-Donau helyneveiről író Weigl Henrik még őszintén ki meri jelenteni, hogy számos helynév jelentését, eredetét nem lehet megfejteni.

Jóllehet, Steinhauser és Weigl Henrik munkái az akkori hitleri Németo. hiv. elismerésével, az uralkodó NSDAP (National Sozialistische Deutsche Arbeiter Partei) kiadásában jelentek meg, minden germanizáló törekvésük mellett is megőrzik a tud. kutatás egyik lényeges feltételét, a higgadt gondolatfűzést, érvelést. Velük szemben a mai ú.n. demokraták, kiváltképpen Kranzmayer és Bürger, lépten-nyomon gúnyolódnak vagy mélyen hallgatnak, amikor tagadhatatlan magyar eredettel vagy vonatkozással állnak szemben. Amíg a nem-céhbelleket állandóan ostorozó Kranzmayer és Bürger a magy. eredetű dűlőneveket egyáltalán, a magy. folyónevek közül (ld. a 12. fej.-et is!) pedig csupán a Sárvizet említik, addig a NSDAP szellemét tükröző Steinhauser külön fejezetet szentel nemcsak a magyar eredetű dűlő-, hanem vízrajzi neveknek is B.-ban. Ugyancsak tárgyilagosságra vall, hogy a hitleri megszállás idején Steinhauser a történeti hűségnek megfelelően, kifejezetten rá mer mutatni az ezeréves magyar múltra. Tehát a mai „agyondemokratizált” osztrák nacionalistákkal ellentétben, nem rejti véka alá az ezeréves magyar jelenlét valóságát B.-ban. Éppen ezért ismételten kiemeli, a magy. hatást: „Die Bedeutung Westungarns für den ungarischen Staat, zu dem das Burgenland vor 1921 gehörte, rief zuerst ungarische Forscher wie János Melich,

Konrad Schünemann, Elemér von Schwartz, Elemér Moór u. István Kniezsa auf den Plan. Es ist auch selbstverständlich, daß die bis 1921 währende Zugehörigkeit des Burgenlandes zum ungarischen Staat in den Orstnamen ihre Spuren hinterlassen hat. Das macht sich vor allem in der Form geltend, in der die Namen überliefert sind.”⁷³⁸⁾

A Schwartznak tulajdonított tévedések eltörpülnek az osztrák szerzők szándékos ferdítései, féligazságai v. költött adatai mellett. Mint pesti egyet. tanár és a nemzeti eszmétől áthatott ciszterci szerzetes, méltó utódja volt Ipolyi Arnódnak, az egri Kandrának, továbbá Mindszenty, a másik vasi magyar mellé is méltó kortársként állítható. 1932-ben kiadott magy. nyelvű szakkönyvével ő volt megalapítója és elindítója a nyugati végek toponymiai kutatásának. Amíg osztrák részről a máig is tartó nyelvöltögetések várhatóak voltak, addig a magy. (Moór) kritika ügyetlen, túlzott és indokolatlan. A germán fajelmélet bajnokai az elfogultság vádjával illetik Schwartzot, mert tud. bírálatot kiálló módszerrel sikerült neki mintegy 130 magy. eredetű b. helynevet kimutatnia. Elsőnek bizonyította be a FIDISCH szónak a magy. FÜZES szóval való értelmi azonosságát. A Kárpát-medence felszabadulása és újrakezdetése után a szellemi küzdelem végül is őt fogja igazolni. Az egyik kismartoni betolakodó „históriai tudatlanságáért” rója meg, mert hiteles kútfőre (Annales, Fulda, A.D. 894) hivatkozva, Ny.-Magyaro.-t a honfogl. korában pusztának és lakatlannak mondja.⁷³⁹⁾

Moór német nyelvű könyvében (1936) a céhbeliék fölényével ítéli el „az említésre sem méltó dilettánsokat”, mégis saját maga is az egykori monarchia germán-szláv hatása alatt áll. Bírálata — amely szerint Schwartz cáfolására egész könyvet kellene írni — elsősorban önmagára vonatkoztatható. Szinte elképesztő az a tudománytalan részrehajlás, amellyel a hun-avar valóságot kutatásai-ból kirekeszti. Még csak meg sem kísérli a szlávoknál jóval számosabb hun-avar államformáló nép hat évszázados jelenlétét a helynevek megfejtésénél figyelembe venni.

Schwartz Elemér kutatását a magy. nemzeti öntudat hatotta át, míg Moór (magyarnak tűnő neve ellenére!) a jéghideg tudós álarcát öltve magára, a tárgyilagosság határát könnyelműen túllépte. Ha ellenségeink tud. köreibe mindössze feleannyi „tárgyilagosság” lappangana, mint Schwartz műveiben, akkor nem kellene féltetni történetünket, ősi határainkat. Moór is egyike azoknak, akik az idegen-imádat túlzásbavitelével segítik elherdálni azt a keveset

is, ami jogos ősi örökségünkből még megmaradt. Germán ellenségeink ezért lépten-nyomon örvendezve hivatkoznak áltud. germánosító, szlávósító megállapításaira.

Az ú.n. Landesregierung már egy hónappal Schwartz helynév-könyvének megjelenése után felemelte ellene tiltó szavát Kismartonban, ahol a „tartományi” könyvtár a mű hiv. német fordításával gyarapodott. Avval a fordítással, amelyet a szerzői jog becsstelen semmibe vételével, tolvajok módjára, a szerző tudta és engedélye nélkül eszközöltek. Ímc, az osztrák „demokrácia” eggyel több erkölcsstelensége! Karner, a kismartoni helytartótanács akkori megbízottja is a szláv-karoling mítosszal fenyegetődzik.⁷⁴⁰)

A bécsi helynév-hamisító boszorkánykonyha két legbuzgóbb tagja, Kranzmayer és szerzőtársa üzelmeire már előzőleg is többször utaltunk. Középkori okleveleink óriási többségű magyar helynév-anyagát lekicsinyelve, a saját, pusztá feltevéseikkel hengerelnek le mindenkit, így Schwartzot is, aki útjukban áll. Magyarellenes adataikat szajkózva ismeltik, a göbbelsi uszításnak akaratlanul is szerény terjesztőivé válva. Kranzmayer unalomig hangoztatja a réges rég letűnt és népi helynévi nyomokat nem hagyó római gyarmat-korszakot, de a jelenleg is érzékelhető magyar uralmat egyszerűen kihagyja. A lelkiismeretesség teljes hiányáról tesz tanúságot, amikor ilyen feltűnő elfogultság közepette nem általl tud. módszereire, tévedhetetlenségére hivatkozni, a nálánál sokkalta tárgyilagosabb kutatókat lefitymálva.

Magukat a tudomány grál-lovagjainak tartó bécsi germanisták a hiteles adatok nélküli bizonyítási eljárást t.k. ilyen szómenettel helyettesítik: „Das läßt sich zwar nicht belegen, ist aber durchaus möglich.” Bürger kifejti, hogy szerzőtársa, Kranzmayer javaslatára „0” (nulla) jelzés kerül a magyarul nyomtatott helynév elé, ha: 1) azt hivatalosan alkották; 2) okl.-ben nem fordul elő; 3) nyelvtörténeti szempontból hamisítás(?) áll fenn. A sok közül egyetlen eset is beszédesen szemlélteti saját ígéretük megszegését: Borostyánkő tárgyalását is „0” jelzéssel vezetik be, annak ellenére, hogy az oklevelek (vagyis Beleg-ek) hétszer említik. (Ld. az előző fej.-ben.) Vajjon a 6-7 évszázados, magyar írásmódú, hiteles okiratok helynevei is „mesterséges alkotások”, csak azért, mert magyarok által magyarul íródtak?

Tudománytalan eljárásokra jellemző az ilyen érvelés is: „Im ersten Fall würden sowohl Wenden wie SASONY auf eine alte Volkszugehörigkeit hinweisen.” Miután kútfőkkel nem igazolható névfejtése elhangzott, így tömjénezi társát Bürger: „Das ist die

starke Seite der kranzmayerischen Deutung." Így dicsőíti egymást a két szerző, és ezt a módszert tartják dilettantizmustól mentes tudománynak! Részrehajlásuk tagadhatatlan jeleként a magy. vonatkozások (kikerülhetetlen) feltárásánál nem fogja el őket a pártatlan tudós felfedezési öröme. Annál inkább röppen a lelkesedés szláv összefüggésnél: „Sie enthalten ungemein wertvolle Fingerzeige . . .”⁷⁴¹⁾

Ha már minden képzeletbeli érvből kifogytak, a gúnyolódáshoz folyamodnak: „SÄR, SÄRVÍZ für die Leitha ist jene Schwalbe, die noch keinen Sommer macht, ebensowenig SELYEG für die WULKA.” Ilyen és hasonló kifejezéssel tűzdeli tcle a „dilettantizmustól” mentes „tudós színvonalat”, egyszerűen elhagyva a SÄRHEGY (Lajta-hegység) említését. Az azonos nevű folyó és hegy 1043. okl.-ben fordul elő. Következetesen megfelelnek a Fertő tóról is. Ahol „szláv eredetet” képes belemagyarázni, ott a legkisebb patakot is részletesen és több helyütt tárgyalja, de az ú.n. „Burgenl.” északi részét uraló, nagy kiterjedésű Fertő tavat egyetlen szóval sem érinti, mert annak német neve csak késői (1313) keletkezésű. Mi más ez, ha nem elfogultság? A lényeges tényezők mellőzésével szemben a jelentékteleneken rágódik. Kifogásolja a magy. helynevek gyakori változását, anélkül, hogy figyelembe venné annak tulajdonképeni okát.⁷⁴²⁾

Kranzmayerre vall, hogy elsikkasztotta az 1969. nagyfalvi nemzetközi értekezlet által kitűzött előadást, amennyiben önkényesen megmászította előadásának tárgyát. Pedig eredetileg, a rendezőség felkérésének megfelelően, az AVAR-TÖRÖK helynevekről tartandó előadásra vállalkozott. Félrevezetve tehát megbízóit, egyszerűen elvetette a megígért tárgykört, és előadását a pángermán terjeszkedés és hamisítás szolgálatába állítva, hamis helynév-elméletét ismertette. A tőle megszokott áltudományos módszerrel egyszerűen kirekeszti az AVAR-TÖRÖK HELYNEVEK lehetőségét, mondván, hogy azokat a németből is éppoly könnyedén le lehet vezetni. Nem meglepő tehát, hogy nagyfalvi előadása is hírhedt b. helynévkönyvének hamis módszereit és germanista következtéseit tükrözi.⁷⁴³⁾

A szándékos ferdtésektől sem riadva vissza, Harmuth teljesen szlávofil szellemben intézi el a földrajzi neveket. Megemlékezik a Fertő tóról is, de csupán azért, hogy rányomja a szláv bélyegzőt, amennyiben a Plinius-féle Lacus Peiso-t az illir-szláv nyelvből próbálja levezetni. Még ha történetesen igazolható is lenne az általa felvázolt tört.-földrajzi kép, akkor is nyakatekert mesterkedés,

mivel sem a Fertő, sem a Balaton latin neve nem maradt használatban. Mennyivel inkább kellett volna a latinnál sokkal hosszabb idő óta (több mint ezer éve) használt „Fertő” elnevezést fejtegetnie! Ha már azonban elvetette a kockát, járjuk végig mi is az utat. Schoenwisner és Rumi szerint a bojok BOJER-See, BOI-See, PEI-See-jéből alakult ki a Plinius által átvett PEISO. Ami pedig az illireket illeti, utalunk az egyik közismert osztrák kutatóra, aki (1973-ban) mellékvágányra tolja a szlávizáló körök által felkapott homályos illir-eredet elméletét. Vajha, ez az idők jelének tekinthető gyengécske fény osztrák berkekben is szétáradva meghozná a maga felvilágosító hatását! Ime, Weigl H. von. véleménye: „Die Volksbezeichnung ‚illyrisch‘ wird heute von den Sprachforschern NICHT MEHR voll akzeptiert, besser wäre wohl die Bezeichnung ‚vorkeltisch‘ oder ähnlich, da uns das Volkstum dieser Sprachengruppe, von der die Illyrer nur ein Teil waren, nicht bekannt ist.”⁷⁴⁴)

Fekete Zsigmond a Fertő avar eredetét ekként vezeti le: (Palus) ELEDE (Itinerarium HYEROSOLIMITANUM) az ELETEO (előtő) régies szóból készült, amint őseink is a Fertő-t FERTEO-nek írták. T.i. az ELEDE magyaros hangzású, de elferdített szóban a Fertő avar elnevezését látja. Hasonlóképpen értelmezi a BALATON avar nevét: BILISATEO. Szerinte a régi íróknál olvasható PELISSA a Bilis vagy PILIS, PELES latinositása.⁷⁴⁵)

Alig van még földrajzi nevünk, amely oly gyakran fordul elő az okl.-ben, mint a Fertő. Korai (1074) említése is sejteti avar eredetét. Harmuth azonban, mint szemellenzős germán nacionalista, meg sem kísérelve az avar eredetet tud. kritikával cáfolni, a von. magy. kutatási eredmények alaptalanságát az „ószlovén hatás könnyű felismerésére” utalva, mondja ki.⁷⁴⁶) A hazánkat ábrázoló térképeken — még a Habsburg elnyomás első százada alatt is — a Fertő magy. névalakja szerepel, és csak melleleg a latinémet: FERTOW 1528, FEURTEW 1570, FERTU 1579, FERTEW az 1585., 1626. és 1647. térképen. (E térképek további adatait ld. a 10. fej.-ben.)

A magyar irodalomban megközelítőleg sem létezik olyan fajelméleten élőködő hazugság-halmaz, mint amilyent a Kranzmayer által is dilettánsnak osztályozott Zimmermann összehord. Ilyen minősítés miatt nekünk is minden további nélk. mellőzni kellene, ha nacionalista indulattól fűtött kontárkodásai ártalmatlanok lennének. Megnevezésével az avatatlanok figyelmét hívjuk fel arra, hogy germán részről (Hitler után egy emberöltővel is!) milyen

kíméletlen faji jellegű harc folyik nemcsak az ideiglenesen elcsatolt nyugati határsávért, hanem a Dunántúl egyharmadáért, egészen a Rábáig. Okl.-re csak ott hivatkozik, ahol a germánságnak használ. Ilyenek hiányában pedig ő is a felfújtt szlávizálással igyekszik kijátszani a magyarságot. Még a hunok elől Itáliába menekülő, szentjeiket is magukkal cipelő római telepések Siedlungsfortbestand-jával is előhozakodni merészkedik, viszont kizárja annak lehetőségét, hogy a magyarok „csak részben” is letelepedtek volna a nyugati végeken. Szentgotthárdot és az attól D-re fekvő vend falvakat germánnak, a trianoni határ keleti oldalán sorakozó színmagyar helységeket pedig „vegyes nyelvűnek” tünteti fel Ethnographisches Ostburgenland c. térképvezetékén. Feltűnő, hogy a szlávok által északon elrabolt három Moson vármegyei község, délen pedig a Vendvidék lakosságának germán v. vegyes eredetét nem kutatja. Vajjon a trianoni határral minden etnikai kérdés „igazságosan” megoldottak? Talán csak magyar területek hátrányára szabad követeléseket támasztani, de a szlávok által bitorolt földdel szemben nincsen semmiféle germán igény? Már ez a tény egymagában is elárulja kizárólag a magyarsággal szemben gyakorolt szörnyű elfogultságát.⁷⁴⁷⁾

Előttünk van még 3 olyan német nyelvű munka, amelyek oszt-rák földön élő magy. származású szerzőktől valók. Annyira germán befolyás alatt állnak, hogy Kranzmayer uszályhordozóinak is beillenek, különösen tántványa, Győri Vilmos. Emberileg érthető okokból tanára kisiklásait vonalvezetésként követte doktori értekezésében. Talán lesz még alkalma a kényszerhelyzetben elkövetett hibák helyreigazítására. Török Sándor is valótlannak tartja azt a bécsi germanistáktól kölcsönzött elméletét, amely szerint az egykori stájer, sőt burgl.-i magy. telepések a tatárok elől menekültek nyugatra. Cáfolatul szabatos rövideggyel itt csak arra emlékeztünk, hogy az UNGER-előtagú alsó-ausztriai és stájer helynevek közül néhányat jóval a tatárjárás előtti időkből őriztek meg az oklevelek. „FALVA” (VALWA, 1147) és ennek formái, mint pl. VALIBA a további három évszázad folyamán, a középkor végéig szerepelnek oklevelekben. A ma is használt FALLBACH (UNGERNDORF mellett) csak 200 év múlva, 1346-ban jelentkezik először.⁷⁴⁸⁾ Ott van aztán UNGERBACH helység, Kirchschlag járásban (1155-62), VNGERNDORF, LAA jár. (1172), Styriában a Schwartzau melletti UNGERDORF 1157. (Ld. a 11. fej.-et is.)

Amíg Győri Bécsben helynevekkel, addig négy évvel később Somogyi László Grácban a b. magyarokkal foglalkozik doktori

értekezésében. Ő is osztrák-germán szemléletű tanárainak nyomására veszi át a Kranzmayer-féle szlávofil hazugságot, amely szerint a b. helynevek 18 %-a „szláv eredetű”. Hasonló valótlanúság a „karolingische Kolonisation” említése. Egyébként terjedelmes, alapos dolgozat, amelynek egyes adatait, dokumentációját az elkövetkező kárpát-medencei újjárendezés során forrásként használhatják a kutatók. Különös érdeme, hogy Felsőőr, Felsőpulya ősmagy. településein kívül a fertővidéki puszták és a Vas vármegyei majrok színmagy. alkalmazottjainak szociográfiáját is ismerteti.

A karolingi túlzások elleni óvásunknál is hivatkozhatunk Steinhauerre, aki a hitleri időkben is mérsékletre int a karolingi eredettel kapcs.: „Daher scheint es mir auch verfehlt, im Burgenland nach Ortsnamen ältester Prägung. aslo etwa nach echten ING- und HEIM-Namen zu suchen, wie wir sie in Niederdonau u. besonders zahlreich in Oberdonau finden.”⁷⁴⁹)

Az utolsónak maradt kritikai arckép is érleli a gondolatot, hogy a jó magyaros név egymagában még nem szavatolja hordozójának magy. helkülétét. Több mint négy évtized választja el a Schwartz-féle helynévkönyvtől, de Magyar Arnold N.-Újvárról szóló monográfiája nem fejlődést, hanem visszaesést jelent a tárgyilagos kutatás terén. A négy évtizedes szakirodalomból egyoldalúan, csupán az austro-marxisták szemléletét veszi át kritikátlanul. Így t.k. a feltevésekre épült karoling-elméletet szolgáló módon adja tovább. Bámulatosan szűk látókörrrel intézi el a csak fél százada megszállt szentistváni földet. Gyáva félenkséggel meg sem említi ama történeti tény, miszerint N.-ÚJVÁR EZER ESZTENDEIG MAGYAR FELSÉGTERÜLET VOLT. Viszont arra van gondja, hogy a germanistákat utánozva, a hunok kárpát-medencei államiságát csekély ötven esztendőre rövidítse le.

Aki ad valamit a lelkiismeretére és a tárgyilagosságra, annak történet-földrajzi mondanivalóját alapos őstörténeti (nemcsak római!) előtanulmányokra kell felépítenie. Angol-francia nyelven egymás után látnak napvilágot a karoling mítoszt cáfoló művek, lerántva a leplet a germán ferdítésekről. Érdekes megfigyelni, hogy a kettős mértékű germán történet szemléletben, a Drang-nach-Osten hatalmi terjeszkedésénél nem kifogásolják az egyházi tisztségeket bitorló világiak által elkövetett visszaéléseket. Ám, ha ugyanazon írók protestáns szemszögből tárgyalják a r. kat egyház szerepét, akkor nem győzik mértéken felül támadni a IX-X. szd. miatt.

Vizsgálódásaink folyamán már konkrét hivatkozással rámutat-

tunk, hogy újabban a német szakirodalom bátor úttörői szakítanak a gyűlölködő krónikásaik tört. hagyatékával. A magyarságtudománynak, az egyetemes európai történetírásnak hosszú időre lesz szüksége ahhoz, hogy a Magyar A.-féle germanista propagandától megtisztítsa a történelmet.

38. MAGYARÁZÓ SZÓJEGYZÉK

aliter	másképen
al. nom. (alio nomine)	más néven
Drang-nach-Osten	nyomulás keletre
exploratores	kémlelők
genius loci	a hely ihlete
hospites	vendégek, jövevények
in vulgari hungarico	magyar köznyelven
lövér	a lövő szó változata, a Sopron körüli „LÖVÉREK” földrajzi helynév formájában maradt fenn.
lövő	nyíllal és íjjal harcolókat értünk alatta; jelenthet akár nyilast, akár íjászt.
March — Marca — Limes	határőr-vidék, őrtartomány, amelynek élén állt: a „marcher count” v. a „praefectus limitis” — őrgróf (később „marchio”, franciául „marquis”)
oka (török szó)	jelenti a lövő szó változatát: lövér-t
oppidum	mezőváros, Markt
oral history	szájhagyomány. Szóbeli értesülések felhasználása a történetírásban.
palatinus	nádor
sagittarius	nyilas, íjász, lövőőr
seu	latin kötőszó: vagy
sive	latin kötőszó: vagy
speculatores	figyelők
utraque	mindkét
Warte (die)	leshely. A Vas vármegyei Felső Örség eredetileg 18 községét magában foglaló vidék tájneve: „Wart”.

A könyv címe után a kötetet római, az oldalakat arab számokkal jelezzük. Ismétlődő műveknél a számadatok a szerző neve után következnek.

- 1 Az 1878. július 13. berlini szerződés első aláírója Andrássy, a második Károlyi. Vezetéknévük keresztnév és titulus nélk. szerepel.
- 2 László prof. is gyakran hivatkozik megfigyeléseire, értesüléseire. Könyvében t.k. ilyen utalások olvashatók: „édesapámtól” vagy „K. L. baráti közléséből tudom.” László Gy.: A honfoglalás kori magyar nép élete, 99, 207, 213, 214, 218. — Várkonyi Nándor „Dunántúl” c. könyvét pl. „személyes élményei és tudós kutatásai együttes eredményének” tekintette egyik hazai méltatója. I. kiad. Pécs, 1944, II. kiad. Bpest, 1975. Macartney is hasonlóképpen vélekedik: „I can remember myself that at the cession of Burgenland to Austria . . .” Hungary — The Problem of Revision c. fej.-ben.
- 3 Az osztrák irod. kedvenc kifejezései: „Ungar. Terror, Banditen aus Udenburg, Betjaren, Magyaronen” és hasonló dicstelen jelzők.
- 4 Kaufmann J.: Die Bezieh. der Habsburger z. Königreiche Ungarn 1278-1366, Burgenl. Forschungen, Heft 59, 24. old. — Bauer R.: „Österreich”
- 5 Katolikus Magyarok Vasárnapja, 86. évf. 1979. okt. 21.
- 6 Fehér M. J.: A korai avar kagánok, 8
- 7 Magyar Újság, Cleveland, 1977. dec. 29.
- 8 Seton-Watson, Hugh: Eastern Europe betw. the Wars, előszó.
- 9 Macartney, C. A.: The Magyars in the 9th Cent., 119
- 10 Prof. dr. Wass Albert gróf, KMV 1982. nov. 28.
- 11 M. Élet, 1983. július 9.
- 12 East, W. G.: An Hist. Geogr. of Europe, 374
- 13 U.o. 55
- 14 Dienes L.: A honfogl. magyarok, 45
- 15 Északi Vártán, Södertälje, Svédo., 1979. szept.
- 16 Az V. Magy. Kongr. zárónyilatkozata, Ceveland, 1977
- 17 KMV 1980. dec. 21.
- 18 Graham, F. Jr.: „Austria”, 77
- 19 „Ausztriával szemben az építészethez hasonlóan a szobrászatban is Magyaró. volt a hitelező.” Gerevich Tibor: Magyaró. román kori emlékei, 114, 133.
- 20 Trost E.: Die Donau, 323
- 21 Piggott, S.: Ancient Europe, 257
- 22 East, W. G.: 373, 374
- 23 Mócsy A.: A magyar régészet regénye, 65
- 24 Mócsy A.: Pannonia a késői császárkorban, 29
- 25 Grant, M.: The Climax of Rome, 16
- 26 Mócsy A.: Pannonia a késői csász. korban 87, 88, 91, 197
- 27 Piggott, S.: id. mű. 44, 49, 50, 70, 72, 90, 93, 197, 198
- 28 Mócsy A.: Pannonia a korai csász. idején, 65
- 29 Ertl F.: Topographia Norici, III. 27
- 30 Historia, Bpest, 1979. évf.
- 31 Alföldi A.: Der Untergang der Römerherrschaft in Pannonien, II. 66

- 32 Attila (395-453) először Bleda (Buda) fivérével közösen (434-445), majd egyedül urakodott.
- 33 „Attila Street and Hun Crescent are located in Etobicoke. Richard Sasvari subdivision planner for the borough...” Id. az „Edmonton Journal” c. cikkből, a Canadian Press jelentése nyomán.
- 34 Prof. dr. Schreiber, Hermann: Die Hunnen, 112, 309-311, 327
- 35 Stadler, K. R.: „Austria”, 26
- 36 „Er (Hitler) führte hierzu aus, daß heute Budapest die weitaus schönste Donaustadt ist... Außerdem sei es ja auch — geschichtlich gesehen — eine unverzeihliche Parodie, wenn die Hauptstadt der Nachfahren König Etzels und seiner Hunnen die schönste Stadt am Nibelungen-Strom wäre...” Trost E.: Die Donau, 148, 149
- 37 „A nyolcvan év emlékeit nem törölhette el nyomtalanul a későbbi szláv áradat sem és a nyolcvan év után ittragadt hun elemek tették könnyűvé később érkező fajrokonainknak, az avaroknak villámgyors térfoglalását Noricumban és azon túl.” — „A noricum hunok továbbélése és az avarokkal egyesülése nem volt az egyetlen tér- és időbeli találkozás a két rokon faj között.” Fehér M. Jenő: A korai avar kagánok, 42, 47
- 38 U.o. 39
- 39 Kranzmayer & Bürger: Burgenl. Siedlungsnamenbuch, 167
- 40 „Haindorf bei Langenlois heißt im Jahre 1108 noch HUNINDORF, was soviel wie Hunnen- oder Awarendorf heißt. Sie wird auch weiterhin als HEUN-dorf in den Urkunden geführt, was klar auf die Heunen, also auf Hunnen oder Awaren weist.” Ertl F.: id. mű. III. 158
- 41 „Nitra ist ein seit der Steinzeit fast ununterbrochen besiedelter Platz, der seit der AWARENZEIT (Friedhof der KESZTHELY-KULTUR) seinen Aufschwung nahm.” BROCKHAUS Enzyklopädie 1967.
- 42 „A.D. 600 — Tschechen u. Slowaken besiedeln unter AWARISCHER OBERHOHEIT Böhmen u. Mähren.” Dr. Stein W.: Kultur-Fahrplan. Die Wichtigsten Daten der Kulturgeschichte, 356
- 43 „In der Volkssprache werden die Awaren von den Hunnen nicht unterschieden u. deshalb Heunen genannt.” Weigl, H.: Die Ortsnamen in N.Ö., 10
- 44 Id. Thury József: A székelyek eredete c. tanulmányából, az Erdélyi Múzeum 1898. I. évf.-ban, Sebastyén László „vitairata” nyomán, 40
- 45 Macartney, C. A.: Hungary — A Short History, Univ. Press, Edinburgh (1962), 4
- 46 Fehér M. Jenő: id. mű. 155 — Van, aki az Enns-en túli (OBER-ENNS) katonai határőrvidéket közrefogó Linz-Gmunden-Traun vonalat tekinti nyugati határnak. Csobánczi Elemér: Nagy-Magyaró. v. nemzethalál, IV. 13. Az osztrák Ertl pedig a két folyó (Enns és Traun) közé, a Krems folyócska menti vonalra helyezi a bajor-avar határt, éspedig 772-ig, amikor is III. Tassilo hg. az Enns-ig terjeszti ki a bajor felségterületet. ERTL, F.: id. mű. III. 27.
- 47 Area Handbook for Austria, 64
- 48 Fehér M. J.: 155, 156
- 49 Daim, F.: Germanen, Awaren, Slawen — Fundortverzeichnis des 6. bis 8. Jh's.
- 50 Stadler, K. R.: 26
- 51 Moldova Gy.: Az Őrség panasza, 45

- 52 Ezerszínú Magyar., 269
- 53 Encyclop. Britannica, (1969)
- 54 László Gy.: A honfogl. magyar nép élete, 99
- 55 Moór E.: Westungarn im Mittelalter im Spiegel der Ortsnamen, 312
- 56 László Gy.: 96
- 57 Sebestyén László: „Vitairat”, 44
- 58 Kollautz, A.: Die Awaren in Mitteleuropa, II. 353
- 59 Sebestyén Gyula: Az avar-székely kapcsolat emlékei (Bpest, 1899) c. tanulm. nyomán, Sebestyén László „Vitairatá”-ban, 79
- 60 Fehér M. J.: 14
- 61 Encyclop. Universalis, Párizs, 1968
- 62 Pauler Gy.: A vezérek kora István királyig, 194
- 63 Részlet a nemesvölgyi turista-tájékoztató utcai táblájának szövegéből: „Die nach heidischem Ritual beigesezten Awaren bekamen reiche Beigaben mit auf den Weg ins Jenseits u. wurden mit vollen Schmuck begraben. Der Waffengürtel war mit Bronzbeschlagen, welche Tier- u. Pflanzenmotive zeigen, reich verziert . . . Von der Pest heimgesucht, starb dieses Volk innerhalb kürzerster Zeit aus.”
- 64 Schmeller, A.: 35, 223
- 65 Boussard, Jacques: The Civilization of Charlemagne, 118
- 66 Dienes I.: A magy. régészet regénye, 167
- 67 Ferenczy E.: A magy. föld népeinek története a honfogl.-ig, 119, 120
- 68 Az avarok történetének leértékelése jellegzetesen jut kifejezésre a bécsi Natorhist. Museumban. „Awarenreich” c. szövegük és térk.-vázlatuk hamisan magyarázza, illetve ábrázolja az Avar Birodalmat.
- 69 László Gy.: 97
- 70 Szilvássy J.: Die Skelette a.d. Awarischen Gräberf. v. Zwölfaxing N.Ö., 149
- 71 László Gy.: 77
- 72 Nagy Géza: Magyar nemzetségek, 78
- 73 Tóth János: Az Őrségek népi építésze, 8
- 74 Fekete Zsigmond: Magyarok a honfogl. előtt, 195
- 75 Weigl, Hans: Die verödeten Orte im Bezirk Gänserndorf, 11
- 76 Boussard, Jacques: 40, 41, 212, 213
- 77 A Nagy Károly által (az Enns és Bécsi-erdő, illetve a Fische-Lajta között) létesített katonai határőrvidékek nehéz olyan találó magyar nevet adni, amely a helyén volt avar tartom.-tól meg a vele egyidejűleg, Pannoniában alakult Provincia Avarorum-tól is világosan megkülönböztetné. Szakirodalmunk is valószínűleg ilyen oknál fogva nem alakította ki az Awarische Mark magyar megfelelőjét. Választásunk ezért esett a német változatra, mert félreértés nélk. megkülönbözteti a többi tér- és időbeli avar tartom.-tól. Az Awarische Mark helyett anakronizmus az okmányilag először 996-ban említett Ostarrichi mai megfelelőjét, a XIX. szd.-ban bevezetett Ostmark elnevezést alkalmazni. E valótlan szóhasználatra az osztrákokat a szándékoság, a nyugatiakat pedig a megszokás és fogalomzavar veszi rá. Érdemes összehasonlítani a szakirod. IX. szd.-i dunamenti „Mark”-jainak megjelenési formáját: Awarische Mark = Avar March, Awariland, Regnum Avarorum vel Hunnorum. Nemcsak ezek az elnevezések, hanem az Avaria, valamint a Provincia vagy Terra Avarorum is az Ennsig terjedő egész Dunamente megjelölésére szolgált kezdetben. Karolingische Ostmark = Caro-

- lingian March, Pannonische Mark = Pannonian March, East March, HUN-
NIA. Es végül egy ritka azonosítás: „Nordburgenland ist AWAREN-
LAND.” — Schmeller, A.: id. mű. 12. A magyarok 907. győzelme utáni
időre az UNGARISCHE GRENZMARK-ot is használja a szakirod.
- 78 East, W. G.: 80
- 79 McNally Rand: Atlas of World History (1970) — „Charlemagne's Empire
814” c. térképe, 47. old. — Van der Meer Frederic, Prof. of the Univ. of
Nijmegen: Atlas of Western Civilization (1960) — Davis R. H. C., Fellow
of Merton College, Oxford: A History of Medieval Europe, London (1963):
„Charlemagne's Empire” c. térk-vázlat, 161.
- 80 A 822. frankfurti diétán a pannoniai avarok küldöttsége is megjelent aján-
dékokkal. Annales Regni Francorum.
- 81 Fehér M. J.: 14
- 82 Folz R.: Charlemagne & his Empire c. tanulm. az Essays on the Recon-
struction of Medieval Hist. c. gyűjteményes kiadv.-ban, McGill-Queen's
Univ. Press. 96
- 83 Burghardt, A. F.: Borderland, 48. Pontatlanság, hogy az Awarische Mark
helyett Ostmarkot már a IX. szd. elején szerepelteti. Csaknem két évszázá-
dos tévedés Nagy Károly korában Ostmarkról beszélni. Ez az anakronizmus
nem egyéb, mint pángermán eszköz a Drang-nach-Osten elmélet elhitéstésére.
Az Ostmark elnevezés semmiféle kútfőben nem fordulhat elő, egyszerűen
azért, mert XIX. szd.-i irodalmi alkotás, és csak jelentésében egyezik az
ezredfordulón (996) oklevéliként először említett Ostarrichi-ével (Ld. a 7.
fej.-et is.)
- 84 Petit Larousse, Párizs, 1973. 1223. old.
- 85 Vancsa M.: Geschichte N. u. O. Österr., I. 161, 162
- 86 Folz R.: 96
- 87 Cambridge Medieval History Vol. II (1913), 609
- 88 Pörtner, R.: Die Erben Roms — Umfang des Frankenreiches beim Tode
Karls (814) c. térk.
- 89 Ganshof, F. L.: The Carolingians & the Frankish Monarchy, 249, 259
- 90 Vancsa M.: I., 161, 162
- 91 Ganshof, F. L.: 261
- 92 Még azok is, akik nem annyira meggyőződésből, mint inkább tévedésből
írnak March of Pannoniát (Folz), illetve Pannonian March-ot (Shepherd),
annak nyugati határáként a Bécsi-erdőt jelzik. Folz R. (Prof. of Medieval
Hist. at the Univ. of Dijon): The Coronation of Charlemagne, 38. old. —
Shepherd W. R. (Prof. of Hist. Columbia Univ.): Hist. Atlas — „Caro-
lingian Empire — 814” c. térk.
- 93 „The greater part of the Avar territory only constituted a protectorate . . .”
Vagy másutt: „the AVAR territory, i.e. Pannonia was in reality a protec-
torate.” Ganshof F. L. id. mű. 21. 261
- 94 East, W. G.: 80
- 95 Kollautz, A.: II. 353
- 96 Cambridge Medieval Hist. Vol. II. (1913) — Seeliger Gerhard, a lipcsei
egyet. jogtud. tanára a szerzője a Chapter XIX-nek, 609. old.
- 97 Zimmermann pl. a „Rábáig terjedő historisches Ostburgenland”-ról merészel
beszélni, egyetlen forrásértékű bizonyíték nélkül!
- 98 III. Otto 996. Mindenszentek napján kelt adománylevelének (a freisingi
püspök javára) sem időben, sem térben nincsen köze a karolingi birtok-

- szerzéshez. Majdnem két évszázaddal később, és nem Pannoniában, hanem Osztrákia-ban adományoz földet. Stadler K. R.: „Austria”, 27, 28
- 99 „The efforts of St. Benedict of Aniane, in the time of Louis the Pious, to exclude lay abbots, had only achieved limited success.” Barraclough Geoffrey: *The Crucible of Europe*, 150
- 100 Ez a mondat egymagában még helytálló lehet, de B. IX. szd.-i eseménytárába felvéve nem egyéb, mint megtévesztő hazugság. Ugyanis a Répce (Rabnitz) nem B.-ban, hanem a m. történeti határtól 12 km-nyire Ny-ra, Alsó-Ausztriában ered. Egy folyócska forrásvidékének fogalma alatt túlzás lenne 24 km-nél nagyobb átmérőjű kört érteni, különösen a Répce esetében, amely 12 km-t megtéve, ezeréves határunkhoz érve, hat km-es déli irányú szakaszán még határfolyócskát is képez, vagyis kb. 18 km után folyik át B.-ba. Schmeller A.: id. mű. 13
- 101 Ganshof, F. L.: 220, 250
- 102 „The king thus controlled the Church in its own interests and at the same time satisfied the ambitions of some of his followers — for the great aristocratic families coveted ecclesiastical dignities and the wealth that went with them. It seems in fact that a great many bishops came from the nobility in Charlemagne’s day, while others had once been clergy of the Royal Chapel” — Bousard J.: 97
- 103 Zimmermann, F.: *Die vormadjarische Besiedlung des burgenl. Raumes*, 77
- 104 „In regard to central institutions, there has been as much exaggeration as in regard to ‚local government’! There was for example NO civil service, NO clerical staff, NO secretariat, NO chancery.” Barraclough G.: 60
- 105 „Cities were probably non-existent in Pannonia at this time.” Burghardt: 49
- 106 Macartney, C. A.: *Hungary* (1962), 5
- 107 Szabó István: *A falurendszer kialakulása Magyaro-on.* (X-XV. szd.), 79
- 108 Szalay Jeromos: *Igazságok Közép-Európa körül*, I. 22
- 109 Tóth János: 8
- 110 László Gy.: 100
- 111 Dienes I.: 178
- 112 Sebestyén László: 89
- 113 Illés József: *A magy. társad. és állam szervezete a honfoglaláskor*, 19
- 114 Sebestyén László: 83
- 115 Piggott, Stuart: 176, 230, 238, 257
- 116 Talbot-Rice, T.: *The Scythians*, 188, 189 és Fehér M. J.: 55
- 117 Csikménasági: „Szkíta kiállítás N. Yorkban” c. cikke a *KMU (Kanadai Magyar Újság)* 1975. máj. 16. sz.-ban.
- 118 Talbot-Rice, T.: 188, 189 — „The Scytho-Sarmathian influence was particularly marked in Central-Europe. Scythian influence first made its mark in Hungary round about the year 500 B.C.”
- 119 Bóna István: *A magy. régészet regénye*, 100
- 120 Bóna István: *A középkor hajnala*, 34
- 121 Mócsy A.: *Pannonia a késői csász. korban*, 200
- 122 Sebestyén László: 65
- 123 Prof. Dr. Schreiber, H.: *Die Hunnen*, 111
- 124 Dienes I.: 177
- 125 László Gy.: *A honfogl. magy. nép élete*, 97
- 126 László Gy.: *Vértesszőlőstől Pusztaszerig*, 99
- 127 Ortelius, A.: *Theatrum Orbis Terrarum*

- 128 Gibbon, Edward: *The Decline and Fall of the Roman Empire*, II. 244
- 129 Török S.: 19
- 130 Zibermayr, I.: *Noricum, Bayern u. Österreich*, XXI. és 481
- 131 Vancsa M.: *N. u. O. Österreich*, I. 231
- 132 Prof. Heer, F.: *Das Heilige Röm. Reich*, 52
- 133 Szabó I.: 148
- 134 Várkonyi N.: *Dunántúl*, 98
- 135 Macartney, C. A.: *Hungary (1962)*, 5
- 136 Somogyi L.: *Die burgenländ. Magyaren in geograph. Sicht*, 12
- 137 Putzger: *Hist. Weltatlas*, 55
- 138 „890-ben egyetlen egy nemzet sem bírta az egész M.-országot. Akik egy kis részét bírták is, azok sem bírták a kezükön levő részeket száz év óta s így az elévülés jogaira sem hivatkozhatnak.” Karácsonyi J.: 10
- 139 Karácsonyi J.: 16
- 140 „Nach der Niederlage des bayrischen Heerbannes bei Preßburg, geriet Wien auf hundert Jahre unter magyarischen Herrschaft.” *Lehrbuch für Geschichte. Hauptschule 2. Klasse (1965)*, 208. old.
- 141 „3000 Years of Urbain Growth” (1974)
- 142 Trost, E.: 323
- 143 Heer, F.: 43
- 144 *Encyclop. Britannica (1972)*
- 145 *Der Große Brockhaus (1955)*
- 146 Zöllner, E.: *Geschichte Österreichs*, 63
- 147 Vancsa M.: 238
- 148 Putzger: *Hist. Weltatlas*, 47, 57 — „GFT (Grafschaft) Pitten” és „1042 von Ungarn” térk.-felirat.
- 149 *Pittener Grafschaft — Österreich Lexikon.*
- 150 „Der ganze Raum gehörte Anfang 16. Jh. zur Steiermark.”
Lechner K.: *Donauländer u. Burgenland*, I. 468
- 151 „Each of these Länder retained a strong sense of individualism until the present day.” Mutton A.: *Central Europe (London, 1961)*, 137
- 152 „In 1154 Ostmark was separated from Bavaria and became a duchy and around 1192 the Ostmark & Styria were united into one marchland.”
Burghardt: 83
- 153 *Knaurs Deutsche Geschichte (1960)*
- 154 Burghardt: 99
- 155 Carsten, F. L.: *Fascist Movements in Austria — From Schönereker to Hitler*, 9. old. és *Area Handbook for Austria*, 64
- 156 Musil, R.: *A tulajdonságok nélküli ember*, 635
- 157 Somogyi Ferenc: *Küldetés*, 72, 80
- 158 Barraclough, G.: 77, 78
- 159 Gibbon, E.: 574
- 160 A legterjedelmesebb Tagányi Karály „Gyepű és gyepűelve” c. tanulmánya, amelyet a Magyar Nyelv négy részletben közölt az 1913. évf.-ban.
- 161 *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Tomus XXX*, (Bpest, 1978), 341. old. Mesterházy K.: tanulm. „Unsere sog. gyepű(Grenze)-Forschung seit mehr als 60 Jahren nicht fortgesetzt wurde.”
- 162 Tóth J.: 8
- 163 Szabó I.: 93
- 164 *Ezerszínú Magyaro.*, 356

- 165 „Dieses System der ungarischen Gypsy-Posten dessen Anfänge auf die Zeit der Lechfeldschlacht zurückgehen u. das seit dem 11. Jh. überall voll ausgebildet entgegentritt, war also auch gegen die Kärntnermark in Geltung.“ T. i. 1056 előtt önálló Styria nem létezett, mert Karinthia egy részét képezte. Posch Fritz: Siedlungsgeschichte der Oststeiermark, 401
- 166 Török S.: Telep. tört. tanulm. és hat. probl. a Kárpát-med.-ben, térk.-mellékl.
- 167 Posch, Fritz: 401, 409
- 168 A történetírók ezen felújítás felületes v. rosszindulatú értelmezésével követik el a hibát, és pedig úgy, hogy a lech-mezei vereséget követő megerősítési ütemeket gypsy-keletkezési időnek állítják be.
- 169 Szilvay Gy.: A besenyők története, 11, 34
- 170 Macartney, C. A.: Hungary (1962), 23
- 171 A gypsyövezetbe állítólag büntetés elől is menekültek magyarok. „A vár-ispánságok szervezését megelőző céltudatos telepítésekre az őrségek — a gypsyőrségek — szolgáltak példát, melyek a megszállt terület előtt, a külső támadásnak leginkább kitett pontokon, az ország katonai védelmét voltak hivatottak biztosítani.” Szabó I.: 93
- 172 Somogyi Ferenc: 82
- 173 Török S.: 72, 73
- 174 Burghardt: 67
- 175 Kalász E.: A szentgotthárdi apátság birt.-viszonyai a középkorban, 15
- 176 U.o. 16. old.
- 177 Tóth J.: 8
- 178 U.o. 8, 10
- 179 Imre Samu: A felsőéri nyelvjárás, 3. old. és Felsőőr helynevei (Debrecen, 1940)
- 180 Moldova Gy.: 46
- 181 Tóth J.: 128
- 182 Koszorúfelirat Mindszenty bíboros máriacelli nyughelyén.
- 183 Öster. Zeitschrift für Kunst- u. Denkmalpflege, 1978. 3-4. füz. 119.
- 184 „Rechtsanwalt Dr. Karl Fuith ügyvéd”, mellette a fia névtáblája, aki szintén ügyvéd és a magy. nyelv hites tolmácsa volt. Dr. Fuith Károly (1884-1966) annak a bennszülött értelmiségnek egyik jeles képviselője, amely értelmiség zömmel népi származású tagjaival sohasem vonja kétségbe a Szent Koronához való tartozás jogosságát. Bizonyosságul álljon itt rövid életrajza: Pinkafői vendéglős fiaként látta meg a napvilágot. Gimnáziumi tanuló volt Győrben és Veszprémben. Budapesti jogi tanulmányai után a járási székhelyen, Felsőőrött nyitott ügyvédi irodát, 1912-ben. Végig harcolta az I. v.h. négy évét. Azt követően, a kommunista terror elől a szomszédos Styríába menekült. A megszállás alatt a ker. szocialista párt képviselője volt Kismartonban (1930-34). Közben két évig a párt b. elnöki tisztségét is viselte.
- 185 A nagyhangú nyugatiak a németek legyőzése esetére „félelem nélküli életet” ígértek a meggyötört európaiaknak. A szép elméletnek a b. polgárok rettegése is ellentmond. Ismételt tanúi lehettünk annak, hogy a Pinkafő vagy Rohonc villanegyedébe tévedőt valóságos kutya-hangsverseny fogadja. Mint mindenfelé B.-ban, úgy északon is ugyanaz a helyzet. Boldogasszonyfalván pl. a féltoronyi úton érkezve a községbe, az egyik ház előtti díszkertben nem is egy, hanem három dühös eb igyekezett, éktelen ugatás kö-

- zепette, áttörni a kerítés vasrácsain. A házörzők ebadta dühöngése holmi eldugott erdei emberek félelmére emlékeztet. Olybá tűnik, mintha állandóan a szovjet-oroszok visszatérésétől rettegnének.
- 186 Moór E.: 289
- 187 Burghardt: 72
- 188 Macartney, C. A.: Hungary — A Short Hist., Chicago (1968), 1. old.
- 189 Burghardt: 72. old. „And this was possible as an entirety, or not at all.”
- 190 „The state idea bequeated to his nation by King Stephen was at that time unique in Europe, in that it dealt with a territorially completed state.” Burghardt: 307
- 191 „After the area had been transferred to Austria in 1922-23.” Burghardt: 307
- 192 Graham, F. Jr.: 77
- 193 „Alle Dörfer bis an die Leitha u. von der Leitha das ganze N.-Öster. um Wien herum . . . u. bei der Neustadt hinein . . . alles abgebrannt.” Tschany (Csány?) Hans krónikája (Sopron, 1683).
- 194 „Symbolizing this separation was the western boundary of Burgenland. For much of its length this line had remained fixed since the time of king Stephen. Although in the dismemberment of Hungary the international frontier was moved eastward, the historic border is still EXTANT, since 1921 it has served as the provincial boundary betw. Burgenland and the older provinces of Austria.” Burghardt: 72, 73, 211
- 195 Baravalle, R.: Burgen u. Schlösser d. Steiermark, 195
- 196 McLean Eric zenekritikus cikke a Montreal Star 1978. ápr. 8. és The Gazette (Montreal), 1982. ápr. 10. sz.
- 197 Az összehasonlíttott térképek: Lázár deák 1514. kéziratoss térképét többek közreműködésével Ingolstadtban adták ki 1528-ban. Zündt Matthes: Nürnberg, 1567. — Latzius Wolfgang térképe Ortelius „Theatrum Orbis Terrarum” c. atlaszában jelent meg, Antwerpen, 1570. Zsámboky János térképe: 1579. — Mercator Gerard: „Hungaria” c. térképe, Hollandia, 1585. — Speede John: „The Mape of Hungari”, 1626. Blacu Johannes: „Hungaria Regnum”, Amsterdam, 1647. — Jakob von Sandrart, Hollandia, 1664. — Sanson Nicolas: „Le Royaume de Hongrie”, 1689. — Jaiillot Hubert: „Le Royaume de Hongrie”, 1696.
- 198 Thierny Brian: Western Europe in the Middle Ages, Cornell Univ. N. York, 1970
- 199 „Leitha u. Lafnitz bildeten die Westgrenze.” Lehrbuch für Geschichte, Hauptschule 2. Klasse (1965), „Burgenland” c. fej. A Grácsba vezető hadiút mellett (Radafalva és Fölostöm között), a történeti stájer-magyar határ metszési pontjánál ma is áll a magyar királyság kilométerköve. Felirata a járási székhely és a főváros távolságát jelzi: „ST. GOTTHARD 21.8 km” — BUDAPEST . . . km”, (a számokat lekaptarták).
- 200 Burghardt: 76, 78
- 201 Ha kimegyünk a helyszínre és terepszemlét tartunk, még ma is találunk 265 éves határkövet a Lapincs mentén, Fölostöm és Radafalva térségében. A Grácsba vezető ósrégi hadiút (Via Regia v. Via Magna) közelében álló viharvert, embertagyságú határkő mindkét oldalán az 1719-es évszám látható. Magy. oldalát „H” (Hungaria röv.) jelzi. A dobralalvi malomnál egy 1736-os évszámú határkő egyrészt „R. H.” (Regnum Hungariae röv.), másrészt „D. S. M.” (Ducatus Stiriae Marchiae röv.) kezöbetüket ábrázolja.

- 202 Burghardt: 72, 78
- 203 És itt egyetértőleg kell rámutatni Török Sándor megállapítására, amely szerint „Pannonia elfoglalása nem önálló esemény volt, hanem Alsó-Ausztriának és Stájeró-nak meghódításával egyidejű.” Török S. id. mű. 19. old.
- 204 Az alatta futó hadiút országhatárán állt az a határkő, amely e történelmi hely és Bpest közötti távolságot jelezte. Jelenleg a közeli Köpcsény kastélyának parkjában látható.
- 205 Burghardt: 75
- 206 Csendes P.: Die Straßen N.-Öster. im Früh- u. Hochmittelalter, 234, 242, 243.
- 207 SARACHESDORF 1044, SARAXdorf 1232, SAERESdorf 1320.
Weigl H.: Hist. Ortsnamenbuch von N.Ö., VI. 10
- 208 Középkori tulajdonosának, a magy. BODO nevének németes hangalakjából lett POTO, illetve POTTENburg. Győri V.: Die magyar. Ortsnamen auf dem Boden Öster. (dissert.), 50.
- 209 Zahn J.: Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter.
- 210 Baravalle, R.: 134
- 211 Pirchegger, Hans: Geschichte der Stadt u. Bezirkes Fürstenfeld, 169.
- 212 E tanulm. szerzője sem a káptalanok v. kolostorok íródeákjának feljegyzéséből értesült először a FÖLÖSTOM vagy REGEDE helynév létezéséről. A vasi végeken szájról szájra adták e neveket, amikor a Vasfüggöny még nem akadályozta meg nagyapámat, hogy ezekbe a stájer városokba járjon vásárra. Tőle hallotta magy. nevüket édesapám, aki viszont nekem adta tovább azokat. Számomra tehát ezek a stájer helynevek nem könyvtári tudalmak, hanem a köznyelvi szóhasználat maradványai. Ld. még Dabas R.: „Regede városa Tito-szlávia árnyékában”. Kanadai Magyar Újság, 1957. szept. 13. Továbbá: „Látogatás egy középkori várban, amely évszázadokon át félt a magyaroktól”. Ugyanazon szerzőtől, ugyanazon hírlapban (KMU, Winnipeg), 1957. dec. 20. és 24. sz. FÖLÖSTOM olvasható a „Magyar- és Erdélyország Bethlen Gábor halála évében (1629)” c. térképen is, a Révai Nagy Lexikon XIII. kötetében (1915). Továbbá Kalász Elek könyvének a középkorra von. térképén is csak FÖLÖSTOM jelzi Fürstenfeld helyét.
- 213 Fenti lexikon 3 térképén szerepel a POTONY helynév: Nagy Lajos birod. 1382-ben; Magyaró. Mátyás kir. halálakor; Magyar- és Erdélyország Bethlen Gábor halála évében (1629).
- 214 Kranzmayer u. Bürger: id. mű.
- 215 „Radkersburg, magyarul REGEDE, a középkorban fontos határváros volt s egy ideig Magyaró.-hoz tartozott.” Révai Nagy Lexikona, XVI. köt. (1924). Mintegy 400. év után tehát újból a Szent Korona tulajdonába kerültek vissza ezek a területek, amelyekre — amióta Pettau Frigyes Babenbergi Lipót idejében elfoglalta — Magyaró. továbbra is fenntartotta jogigényét. Kring Miklós: A muraközi országhatár, 31.
- 216 Zahn J.: id. mű.
- 217 UNGER-Gasse (1397) és HUNGRER Tor (1500) Hartberg-ben.
UNGER-Gasse, illetve HUNGER-Gasse (1398) Regedében.
UNGER-Gasse (1396, 1424) Leibnitz-ben. Zahn J. id. mű.
UNGAR-Tor a középkori Friedberg-ben. Baravalle R.: id. mű. 202
A 45 UNGER-előtagú stájer helymegjelölés közül UNGERdorf az egyik kelet-stájer község neve. Félúton fekszik a rábaparti FÖLBÓ (Feldbach) és az UNGER-Gassén át elérhető muramenti Leibnitz között.

- 218 Weigl H.: 43. alatt id. mű. 10
- 219 Steinhauer, W.: 5, 22, 37
- 220 U.o. 5, 29
- 221 Moór E.: 243, 289, 301
- 222 Steinhauer, W.: II. 12
- 223 Térképek: A bécsi Bundesamt für Vermessungswesen 1 : 50 000 léptékű térk. szelvényei és a kismartoni idcgenforg. hiv. évről évre megjelenő térképe. Továbbá: „Austria” — Official Standard Names Approved by the U. S. Board on Geographic Names, Washington, 1962.
- 224 A magyar nyelv történeti etimológiai szótára.
- 225 Steinhauer, W.: II. 20. old.: „Die Flur TABOR, an der Alten Schanze bei Neusiedel verdankt ihren Namen, der ‚Lager‘ bedeutet, demselben Anlaß wie die Schanze selbst.”
- 226 Steinhauer, W.: II. 37. old.: „Aus ‚kicsiny hegy‘ = ‚Kleiner Berg‘, zur Unterscheidung dem höheren Hausberg.”
- 227 U.o. II. 20
- 228 A „bot” köznév középkori írásmódja a „H” betűvel végződő „both” volt. Úgy látszik, a „BOT” elterjedt földrajzi név lehetett a nyugati gyeplővetekben. Ott van pl. a „Bot-hegy” (erdei magaslat), az (Alsó) Órség szélén, Magyarföld határában, jelenleg is magyar felségterületen. Egyébként a BOTH vagy BOT, illetve BOD (Ung vm-ben is előfordul BOD-FALWA, 1460) gyakori nemesi név a középkorban. Fejérpatakyl.: Magyar címéres emlékek.
- 229 „Csatár” lehet régi magy. személynév, de származhat a régi „csatár” köznévből, amelynek jelentése a várjobbágyok egyik fajtája (Magyar utónévkönyv). Györffy szerint a csatárok eredetileg pajzskészítők voltak, miért is a Csatár-Csitár helynevek elterjedése Géza fej. és Szt. István korára tehető. Györffy Gy.: István király műve, 447.
- 230 Török S.: 73
- 231 Burghardt: 78
- 232 Hg. Batthyány-család levéltára, Körmend.
- 233 Sebestyén László: 18
- 234 Trost E.: 323
- 235 Zolnay L.: Kincses Magyarok. 532
- 236 Durant, W.: The Story of Civilization Part VI. 189.
- 237 Stadler: 98
- 238 Moór E.: 243
- 239 „The border strips of territory, including especially the westernmost portions now comprising Burgenland were kept unpopulated... By the 12th cent. Hungary promoted the settlement of the Gyepü.” Burghardt: 67
- 240 László Gy.: A honf. m. nép élete, 95, 101. — „Gradually the Petcheneg (besenyők) and some of the Magyar groups were absorbed into the German speaking majority.” Burghardt: 111.
- 241 Szent-Ivány G.: Magyar Felvidékünk és Kárpátalja, 125.
- 242 „The ease and thoroughness with which the Mongols (1241) devastated this area suggests again the probability of open spaces.” Burghardt: 288.
- 243 Tamás esztergomi érsek még egy 1314. okl.-ben is székelyeknek mondja Pándorfalu régebbi lakóit. Nagy Géza: 78.
- 244 Moór E.: 320, 321
- 245 Szabó I.: 155

- 246 Moór E.: 321
 247 Szabó I.: 147, 148.
 248 Moór E.: 322
 249 Fekete István (1900-1970): Ballagó idő (1970), 270.
 250 Burghardt: 158
 251 Moór E.: 323
 252 Adams & Matley: Atlas of Russian & East European History, 96
 253 „Fodor's Austria — 1972”, 195
 254 „Burgenland” c. turisztatérk., a „tart. korm.” kiad., Kismarton, 1978. Bizonyos amerikai körök a hiv. osztrák adatokra támaszkodva írják, hogy „only about 2% speak Hungarian & claim to be of Magyar descent.” Area Handbook for Austria, Washington, 1976.
 255 „Austria — Population (1971) 7.4 mill. with an annual growth rate of 0.5 %.” Background Notes — U. S. State Dept. (1972)
 256 Kollautz, A.: I. 200
 257 McEvedy, C.: The Penguin Atlas of Medieval Hist., 22.
 258 East, W. G.: 81
 259 Seton-Watson, Hugh: 12
 260 Fehér M. J.: 187
 261 Darby, H. C.: A Short Hist. of Yugoslavia, 43.
 262 László Gy.: 103
 263 Kollautz, A.: I. 200
 264 Erdei F.: Information Hungary, 178
 265 Szabó I.: 11
 266 Id. Kniezsától; ld. László Gy.: 103.
 267 Ferenczy E.: A magy. föld népeinek tört. a honfogl.-ig, 119, 120.
 268 Nagy Sándor: A magy. nép kialakulásának tört. 96
 269 Burghardt: 293
 270 Nagy Géza: Magyar nemzetségek, 126, 127
 271 Macartney, C. A.: The Magyars in the 9th Cent. 149
 272 Szalay Jeromos: Igazságok Közép-Európa körül, I. 22
 273 Gibbon, E.: id. mű. V. köt. 570
 274 East, W. G.: 65, 81
 275 Davis, R. H. C. (Fellow of Merton College, Oxford): An Hist. of Medieval Europe, 400
 276 Sinor, D.: History of Hungary, 277
 277 U.o. 278
 278 Burghardt: 160
 279 Szent-Ivány G.: 125
 280 Burghardt: 159
 281 U.o. 317
 282 Berczeller & Leser: Burgenlandschicksal, 308, 310, 311
 283 Burghardt: 317
 284 Moór E.: 306
 285 Ugyanilyen vallásüldözés volt az eredetileg magy. őstelepülésnek számító, ma Horvátó.-hoz tartozó, Dráva-Száva közti, egykori Szlavóniában. Ott „a szlaven rendek nem fogadták el a bécsi békekötésnek a protestánsok vallási szabadságáról szóló cikkelyét, hanem a protestáns hithirdetők kiűzését rendelték el, sőt azt sem engedték meg, hogy prot. embernek ott birtoke legyen.” Karácsonyi J.: 77.

- 286 Horváth M.: 25 év Magyaró. tört.-ből (Genf, 1864), 514
- 287 Légrády O.: Gerechtigkejt für Ungarn.
- 288 Österreich Lexikon, I. 171
- 289 Brockhaus (17. kiad.) III. köt. „Burgenland” címszó.
- 290 Walheim cikke a Deutsch-Öster. Tageszeitung 1921. aug. 27. sz.
- 291 „It seems to have become a part of the official point of view to stress the ‘horrors’ of the semi-legendary Hungarian past.” Burghardt: 307
- 292 U.o. 273
- 293 U.o. 158
- 294 U.o. 325
- 295 Süddeutsche Zeitung, München, 1980. okt. 18-19. sz.
- 296 Macartney, C. A.: Hungary (1962) 112
- 297 Szekfű Gy.: Magyar tört. VII. 395
- 298 Sinor, D.: 278
- 299 „The minorities powerfully helped either by their brethren beyond the borders, or by an Austrian administration staffed by Czechs, would and did, spread strong anti-Hungarian propaganda in Western Europe. Western European statesmen scandalized by Hungarian refusal to grant autonomy to minorities, found no fault with COLONIAL. POLICIES INFINITELY WORSE from the point of view of the indigenous people.” Sinor D.: 278
- 300 Burghardt: 305
- 301 A franciák által elnyomott bretonok panaszát sem orvosolja az a Párizs, amely jóval kisebb ok miatt kétszer is feldarabolta hazánkat: „It is easier to get the foreign languages of other countries added to the curriculum than, for instance, the Breton tongue spoken by 800,000 French citizens in a compact region in western France. The Bretons complained of flagrant discrimination when Arabic & Hebrew were introduced into French schools for the north African immigrants & Jewish populations, while their requests for the regular teaching of their native language were turned down. The language promoters contend that the Giscard government has broken its international undertakings to uphold the cultural and linguistic rights of minorities.” The Gazette (Montreal) c. napilap 1977. nov. 10. sz.-ból. További fejlemények: 1978-ban a franciák által elnyomott bretonok robbantották fel a versailles-i Napoleon-termet. Ugyanis tört. visszapillantással érvelve, Napoleont vádolták, aki a bretonok felkelését véresen elnyomva, önrendelkezési jogukat is megszüntette.
- 302 Sinor D.: 277, 278
- 303 U.o. 277
- 304 „Even though the peasants were not noticeably magyarized (in the few years betw. 1907 and 1914) their sense of separation from Austria appears to have been strong.” Burghardt: 157
- 305 U.o. 307
- 306 Szalay Jeromos: 201
- 307 „Die Arbeiter Odenburgs waren in ihrer überwiegenden Mehrheit Deutsche. Das periodisch erscheinende Parteiorgan hieß ‚Arbeiter Zeitung’, der Gesangverein ‚Liederkrantz’ und die Wanderer nannten sich ‚Naturfreunde’. — In den Parteivorstandssitzungen sprach man deutsch, ebenso in den Versammlungen. Man ging in das ungarische Theater, weil dort meistens Operetten aufgeführt wurden, und wenn man etwas ernsteres hören wollte, besuchte man das deutsche Theater. Der Arbeitgeber sprach mit seinen Arbeiter-

- tern in deutscher Sprache und der aufgeklärte Arbeiter borgte sich aus der Stadtbibliothek deutsche Bücher aus." Berczeller: Burgenlandschicksal, 215
- 308 A tárgyi bizonyítékok közül hivatkozunk arra a „Halottvizsgálati jegyzőkönyv” c. okiratra, amely a pinkafői plébánia levéltárában fekszik el. Rovatainak rendeltetését kétnyelvű (magy.-német) nyomtatott szöveg jelzi. A kézirással rávezetett adatok kizárólag németül szerepelnek ezen az 1900. nov. 11-én kelt okmányon. Ld. továbbá B. közigazgatási egységeinek levéltári anyagát a kismartoni Landesarchivumban.
- 309 „Die Grenzen zwischen Österreich u. Ungarn praktisch offen waren, die Bauern ihre Produkte in die industriellen Wirtschaftsräume von N.Öster. u. nach Wien lieferten, die Arbeiter unbehindert Arbeitsplätze in Wien u. N.Öster. annehmen konnten.” Bögl H.: Ein Bericht zur Zeitgeschichte, 13.
- 310 Szalay Jeromos: 39
- 311 „Der Unwiderlegbare Beweis hierfür ist die Tatsache, daß in Ungarn nicht die Nationalitäten zu Ungarn wurden, sondern, daß die Ungarn vielerorts von den Nationalitäten aufgesogen wurden.” Légrády Ottó: Gerechtigkeits für Ungarn (1930).
- 312 Az évszázadok óta tartó bécsi asszimilációról az Adressenbuch von Öster. alapján alkothatunk némi fogalmat az elnémetesedett bécsi magyarokra von. Hosszadalmas lenne megállapítani, hogy a magy. nevéek közül kik tartoznak a politikai menekültekhez, illetve kik vallják még magukat magyaroknak. Tény, hogy egyesek elődei már 2-300 év előtt telepedtek le Bécsben, és a többségük a 3-4. nemzedékhez tartozik. Csupán eredetük magyar, de őseik nyelve már idegen számukra. Íme, a leggyakoribb magy. nevek számadatai a bécsi címtár szerint: 1044 HORVÁTH, 95 HORWÁTH, 220 KISS, 60 KIS, 17 KISCH, 290 TÓTH, 247 NAGY, 20 OLÁH. Felsorolásunk megközelítőleg sem teljes, mert nem terjed ki pl. a Kovácsok, Némethék, Vargák stb. csoportjaira. Ne feledjük, hogy a nevek legtöbbször egy-egy családot képvisel, minélfogva a fenti számok többszöröse fejezi ki a magy. nevéek tényleges állományát. A közel 800 U N G E R nevűre von. Ld. a 671. sz. jegyzetet.
- 313 Waldheim, Kurt: The Austrian Example, 151
- 314 Burghardt: 111
- 315 Hasonlóképen kevesen tudják, hogy a norman russ-ok a mai Oroszo. térségébe vándorolva orosz-szlávokká lettek.
- 316 Macartney, C. A.: Hungary (1962), 187
- 317 Burghardt: 161
- 318 U.o. 149-160
- 319 Szalay Jeromos: 203
- 320 Vas vm határszéli hieneci, horvátjai és vendjei közül csupán minden nyolcadik beszélt a magy. állam nyelvét, jóllehet, a szombathelyi vármegye-házán már 1820-ban (vagyis még Kazinczy és Berzsényi életében) létesítettek alapot a magy. nyelv terjesztése céljára. Azok a néptanítók, akik a magy. nyelv terjesztésében érdemeket szereztek, jutalmat nyertek. Pallas Nagy Lexikona XVI. köt. Vas vm címszó.
- 321 Kring M.: A muraközi országhatár, 60
- 322 Burghardt: 273
- 323 „Die Assimilationstendenz wird dann als untrennbare Begleiterscheinung des sozialen Aufstieges . . .” Berczeller 301.

- 324 „Oppression, robbery; discontent & disunity were greater throughout Eastern Europe in 1939 than had been in 1918.” Seton-Watson Hugh: 154
- 325 U.o. 342
- 326 Marina Gy.: Ruténsors — Kárpátalja végzete, 84.
- 327 „A morvamenti fekete hajú, rézbőrű, sodort bajusú tótok olyanok, mintha az alföldi kunhalmok napsütéséből ugrottak volna át... Ezek mind egykori határőrző magyar lovas családok utódai, székelyek vagy kabarok. Szalay, Fekete, Török nevű szép érzésű emberek.” Szalatnai Rezső: Elindulunk és visszatérünk, 326, 328.
- 328 Illyés Gy. nyilatkozata a nemzetiségi elnyomásról a Magyar Hírek 1978. Kincses Kalendáriumában, Bpest: 154, 155.
- 329 A macedonai Ohrid-ban rendezett 1974. szeminárium címe: „A nemzeti, etnikai és más kisebbségek emberi jogainak támogatása és védelme.” Ruffy Péter cikke a Magyar Nemzetben, Bpest (1977. évf.).
- 330 Posch, Fritz: 400, 401, 403
- 331 Kovács Tibor: Das südliche Burgenl. in den Volkszählungen der Jahre 1857 u. 1869. Burgenl. Forschungen, Heft 63 (Kismarton, 1972), 22, 23.
- 332 Nagy-Magyaró. néprajzi határát Ny-on is változatlanok tartja Macartney: „Broadly, the ethnic frontiers in the west, north & east remained stationary on almost the exact lines on which they had been established at the end of the impopulation.” Macartney, C. A.: Hungary (1962), 187.
- 333 A b. germánság zömének — királyaink által a XII-XIII. szd.-ban befogadott — elődei mai községeiknek csak töredékében éltek. Demográfiai adataik alacsony voltára az akkori századok falutelepüléseinek tud. módszerekkel meghatározott lélekszám-átlagából következtethetünk. A lakosok falvankénti országos átlaga: 103 fő (XII. szd.), 140 fő (XIII. szd.), 118 fő (XIV. szd.) és 86 fő (XV. szd.). Ezek a számok egymagukban nem alkalmazhatók, mert a falvak nagyságrendi kategóriáit is figyelembe kell vennünk. A XII. szd.-ban az 1-5 háztartásból álló falvak 35,7 %-ot, a 6-10 háztart. 17,1 %-ot tettek ki. Gyakorlatilag tehát a XII. szd. falvainak több mint a fele 1-től 10-ig terjedő házból, illetve házescsoportból állt. Szabó I.: „A falurendszer kialakulása Magyaró.-on, X-XV. szd.”, 191. old. — A nyugati határszél Árpád-kori csekély lélekszámára enged következtetni Sopron adata is, amely szerint 1379-ben a város lakossága csak 2200 főből állt.
- 334 Seton-Watson, Hugh: Multinationale Staaten u. Nationalismen, Öster. Osthefte, Bécs, 1978. II. sz. 361. old. Előadás az Öster. Ost- u. Südosteuropa Institut-ban, 1977. nov. 22.
- 335 The Gazette, Montreal, 1982. aug. 4.
- 336 Szász György előadása a tatabányai elméleti tanácskozáson, Magyar Hírek, Bpest, 1982. febr. 20.
- 337 „Instruction was actually bilingual”, Burghardt: 152
- 338 Seton-Watson, R. W.: Racial Problems in Hungary, 396
- 339 Macartney, C. A.: Hungary (1962), 187
- 340 Schmeller, A.: 29
- 341 Szalay Jeromos: Vértanú püsp. vértanú népe, 312
- 342 „The churches had the right to prescribe the language of instruction in the schools controlled by them.” Macartney, C. A.: Hungary, 170.
- 343 „In fact, the only measure of Magyarisation imposed by law on the churches, for many years, were that in 1879 the teaching of the Magyar language, as a subject, during a number of hours to be prescribed by the minister of

- cults & education was made compulsory in primary schools & that in 1883 Magyar language & literature were made compulsory subjects in the two top forms of secondary schools." Macartney, C. A.: Hungary, 184.
- 344 Magyar Hírek, Bpest, 1983. június 11.
- 345 Szalay Jeromos: Vértanú püsp. vértanú népe, 224
- 346 Liptay L.: Hungary the innocent Victim, 15
- 347 Az amerikai-angol gyarmatosítók önkénye: „Americans established a public primary school system & legislated that all instructions was to be in English.” Larousse Geography, 463
- 348 „The amount of Magyar used in the teaching of the other subjects varied with the teacher. In some villages it appears that everything else was in Magyar; in others evidently both Magyar & German Readers were used. So that instruction was actually bilingual.” Burghardt: 152
- 349 „A tanítási nyelv a VOLOSIN-féle AZBUKA (ABC) ruszin nyelvű könyvecske alapján a ruszin volt. A többi tantárgy is ruszinul ment.” Marina Gy.: 10
- 350 Das Große Duden-Lexikon, Mannheim (1964)
- 351 Macartney, C. A.: Hungary, 185
- 352 Határmenti Hírek, 1972. összevont kiad., Felsőpulya.
- 353 Macartney, C. A.: Hungary, 190
- 354 Burghardt: 153
- 355 E tanulm. szerzőjének megfigyelése szerint a vend községek gimnáziumi tanulói meghaladták a szomszédos színmagyar falvakból bejáró diákok számát Szentgotthárdon.
- 356 „Angliában is csak azok a gyerekek tanulhattak, akik nemesek voltak v. sok pénzük volt. Márpedig Angliában sokkal előbb épültek gyárak, mint nálunk, és az angol gyárosok korlátlanul zsebelték be az angol fontmilliókat, tekintet nélkül. a munkások testi és lelki érdekeire.” — Fekete István: Téli berek, 147
- 357 Carsten, F. L.: Fascist movements in Austria, 328
- 358 Burghardt: 246
- 359 Berczeller, R.: 297
- 360 „Az osztrák kormányzat a II. v.h. után szintén biztosította ugyan a magy. nemzetiségűek számára is az anyanyelv használatának, az anyanyelven történő alapfokú iskoláztatásnak a jogát, ez utóbbi joggal való élés azonban most már gyakorlatilag sokkal nehezebben volt megvalósítható, mint pl. az első v.h. utáni időkben.” Imre Samu: A felsőöri nyelvjárás (1971), 5.
- 361 100 000 főnyi (német, tót, horvát, szerb, oláh és vend) nemzetiség számára a magy. áll. által fenntartott iskolák száma, az 1976. állapotnak megfelelően, 78 idegen nyelvű óvoda, 22 nemzetiségi nyelvi ált. iskola, 289 olyan ált. isk., ahol nemzetiségi nyelvet is tanítanak, továbbá 7 idegen nyelvű gimn.
- 362 Imre Samu: 5, 6
- 363 „Thus Oberwart has become German & Magyars are being rapidly Germanized. Oberwart has been subjected to intense pressure to Germanize.” Burghardt: 248
- 364 FORRÁS c. bpesti f.-irat, 1979. szept. sz.
- 365 Magyar Hírek, Bpest, 1978. szept. 23.
- 366 Pusztába kiáltó szó maradt a felsőpulyai Határmenti Hírek 1973. évi panasza is: „Az Emberi Jogok Ligája üdvözli az osztrák kormány azon el-

- határozását, hogy a szlovén kisebbség által lakta karinthiai falvakban két-nyelvű helységneveket jelző táblákat helyeznek el. Ezt úgy tekintjük, mint az 1955-ben aláírt államszerződés 7. cikkelye, 3. bek.-ben vállalt kötelezettségek megvalósításának kezdetét Ausztria nemzeti kisebbségei, így a burgenlandi magyarsággal szemben is.”
- 367 1922-ben (2306 tanulóval) 9 magy. tannyelvű iskolát hagytak meg az osztrákok. 1951-ben már csak 3 magy. tanny. isk. (723 tanulóval) működött. Nowak, Hans: Burgenland Landeskunde c. f.-irat, Bécs (1951), 540.
- 368 A rohamosan germanizált, nemrég még színmagy. Őriszigeten 1976-ban 14 kismagyar vett részt a heti 3 magy.-órán.
- 369 Magyaro. 35 594 német ajkú polgára számára 55 óvodát, 155 elemi iskolát és 3 nemzetiségi gimnáziumot tart fenn államköltségen.
- 370 Az 1961. népszámlálást véve alapul a hat pusztá magy. lakossága köv.: (Moson vm-ben) Albert-pusztá 196 (98,5 %), Bánfalusi major 103 (80,5 %), Pál-major 108 (95,5 %) , Boldogasszonyi major 231 (88,5 %) — (Vas vm-ben): Rohonci-pusztá 64 (100 %), Csajtai-major 62 (100 %) — Somogyi L.: Die Burgenl. Magyaren, 144, 246
- 371 Kivonatossan ismertetjük a bpesti korm. kisebbségvédelmi intézkedéseit. Az Országos Pedagógiai Intézetben nemzetiségi tanszéket hoztak létre, a Magyar Pedagógiai Társaságban pedig nemzetiségi szakoszt. alakult. Bpsten és Pécsert óvónői szakközépisik.-ban szerb-horvát, tót, illetve német ny.-tagzatokat is indítottak. A nemzetiségi oktatók számára növelték a tanító- és tanárképző főiskolák kereteit. A tankönyvek és -tervek szerkesztéséhez a magyarirtó szomszédok „baráti segítségét” veszik igénybe, egyoldalúan. Magyar Hírek, Bpest, 1976. márc. 27.
- 372 A Határmenti Hírek (Felsőpulya) 1972. összevont kiadásából a Kanadai Magyar Újság 1975. jún. 27. sz.-ban Dabas R. dr. Nyugati végeink a világlexikonok tükrében” c. cikke is idézett részleteket.
- 373 Area Handbook for Austria, 63
- 374 „Tiszavirág: A Felvidéken is élnek magyarok” c. cikke a Kanadai Magyar Újság (Winnipeg) 1975. június 20. sz.-ban.
- 375 Magyar Nemzet, Bpest, 1977.
- 376 Magyar Hírek, Bpest, 1983. máj. 28.
- 377 Duray M.: Kutyszerítő, 155
- 378 M. Élet, 1983. szept. 17.
- 379 Symposion Croaticon, 230, 231
- 380 FORRÁS c. bpesti f.-irat, 1979. szept. sz.
- 381 „A csehek, a tótok, ukránok, oroszok, szerbek, de még az osztrákok is éppen olyan gátlástalanul és szabadon irtják az uralmuk alá kényszerített magyarokat, mint a rumének.” Csikménasági, Szittyakürt, Cleveland, 1977. szept. — Symposion Croaticon, 232, 237.
- 382 The Gazette, Montreal, 1984. márc. 20.
- 383 Burghardt: 283
- 384 Berczeller: 214, 215
- 385 Burghardt: 243
- 386 U.o. 157
- 387 U.o. 211
- 388 U.o. 170
- 389 U.o. 243
- 390 Carsten, F. L.: 109

- 391 „Whenever a Burgenländer was asked” — Írja Burghardt, ez volt a válasza: „We are a different people with different history & different way of life.” Majd így folytatja: „They had shared a common history in that they had all been portions of Hungary... a development that had produced cultural & economic manifestation distinct from those visible in OLD Austria.” Burghardt: 211.
- 392 U.o. 186
- 393 Enciclop. Italiana (Roma, 1949)
- 394 Macartney & Palmer: Independent Eastern Europe, 235
- 395 „The Lutherans entered Austria the most eagerly of all minority groups.” Burghardt: 272.
- 396 Horváth M.: Huszonöt év Magyaró. tört.-ből, Pest, 1868
- 397 „Die Mehrheit der Protestanten Deutschwestungarns erstreckte den Anschluß an Osterreich. Die prot. Gläubigen u. Seelsorger in höheren Maße als ihre kath. Brüder den falschen Propheten aus dem Dritten Reich erlagen.” Berczeller: 303, 304
- 398 Öster. Osthefte, Bécs, 1979. II. füz. 109.
- 399 Burghardt: 161
- 400 Berczeller: 197
- 401 U.o. előszó
- 402 Bögl, Hans: Ein Bericht zur Zeitgeschichte, 13, 29, 62, 63. Az austro-marxistákat jellemző anyag, pongyola stílus vonul végig írásán. Vádaskodik pl. avval a féligazsággal, hogy magyarul tanulhatott az iskolában, de két magy. szót sem képes hibátlanul idézni. Arra sem volt gondja, hogy legnagyobb költőnk nevét ellenőrizze. A Talpra magyar-ból idézve, annak szerzője gyanánt Kölcseyt nevezi meg, ez a 24 éves korában atheistaává vedlett szellemi és erkölcsi proletár.
- 403 Burghardt: 271
- 404 U.o. 206
- 405 U.o. 316
- 406 Coolidge Archibald, head of the American Mission in Austria.
- 407 Berczeller: 119
- 408 Macartney, C. A.: Hungary (London, 1934), 321.
- 409 Wollinger Károly, a pángermán igazgató, 1877-ben született Szentgotthárdon. Nagynémet apját a Rajna melletti Bingenből küldte Rábakeresztúrra egy német egyesület, a német nyelv és kultúra ápolásának feladatával. Megélhetését malom és 99 holdas birtok vásárlásával biztosította a pángermán szervezet. Ez az adomány aztán fiával együtt a környék legmódosabb polgárai közé emelte. Wollinger elemi- és középiskoláit Németo.-ban, bölcsészeti tanulmányait pedig a gráci egyetemen végezte. Kezdetől fogva buzgó nemzeti-socialistának bizonyult, akit Göring is többször meglátogatott a Lápinc-malom melletti otthonában.
- 410 Maróthy-M. Károly: Az ismeretlen Mindszenty, 116, 117 és Prónay Pál: Naplója III. 4
- 411 Dictionary of Dates I. 9
- 412 U.o. I. 9
- 413 Mollay Károly: „Scarbantia, Udenburg, Sopron.” Siedlungsgeschichte u. Ortsnamenkunde, 38
- 414 Burghardt: 297, 298

- 415 Zündt M. (1567), Mercator G. (1585), Speede J. (1626), Blaeu J. (1647), Sandrart J. (1664), Sanson N. (1689)
- 416 Buzás J.: Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jh. (Visitatio Canonica Archidiaconatus Soproniensis)
- 417 Maróthy-M.: 116
- 418 Ezerszínú Magyaró. (Bpest, 1970), 358
- 419 Waldheim, Kurt: 17
- 420 Macartney & Palmer: Independent Eastern Europe, 126
- 421 Waite, V.: „Austria“, 22
- 422 Funk & Wagnalls New Encyclop. IV. 368
- 423 Dictionary of Dates, I. 9
- 424 Marboe, E.: Book of Austria, 205
- 425 U.o. 272
- 426 A magyarokkal korántsem rokonszenvező Wambaugh is felhívja figyelmünket a B. elnevezés mesterséges voltára: „To endow their own (Austrian) claim with a more poetic appeal, the name ‚Burgenland‘ was invented for the strip of territory.” Wambaugh Sarah: Plebiscites since the World War I., 274
- 427 Burghardt: 24
- 428 Ertl, F.: Topographia Norici, I. 171
- 429 „Houses are low & long with the narrow end toward the road; strips of garden land stretch back from the road. Only the church spire rises above the uniform level of the roofs. Formerly these roofs were of thatch... Usually the houses are whitewashed. Though in the north some of the ‚Hungarian look‘ extends into Vienna Basin & Marchfeld, further south the line of contrast betw. the village types suggestive of the steppe & those of the mountain is sharply drawn along the line that for over nine hundred years separated Austria & Hungary. West of this boundary is the world of the Alps, with those sturdy houses, tightly compressed villages that seem in such deep accord with their mountain backdrops. To the man of the mountains the world of the steppe has always seemed alien. Even the Viennese feel this. Though the traces of the steppe penetrate to the vicinity of their city, the Viennese feel themselves a part of the mountain world. To them the windy, dusty plains, the low sprawling villages, the flocks of geese, the heavy boots & black clothing are not only quaint but also somewhat distasteful. Vienna is an outpost of the West & though Burgenland, the borderland, is now within Austria, it still seems to be part of the East.” Burghardt: 16, 18
- 430 Sieger, R.: Die geogr. Grundlagen der Öster.-Ungar. Monarchie, 13.
- 431 Túlságosan felületes keletkezési időpont rejlik pl. a köv. megállapításban: „Youngest & least known of Austrian provinces... became part of the Austrian Rep. after the first W.W.” Whelpton B.: Unknown Austria, 129. Továbbá: „It was a part of Hungary until W.W. I, but went to Austria in 1920 by the Treaty of Trianon.” Clark S.: All the best in Germany & Austria, 337.
- 432 Enciclop. Italiana (Roma, 1949). — „Austrian parliament had first made the treaty its claim on Nov. 22, 1918.” Stadler: 100.
- 433 Macartney & Palmer: Indep. Eastern Europe, 126
- 434 „10 Sept. 1919. — St. Germain. Die alliierten Siegermächte sprechen das

- Burgenland Österreich zu. Der tatsächliche Anschluß soll erst nach dem Friedensvertrag mit Ungarn vollzogen werden." Berczeller: 371
- 435 „Auch den Babenbergern, die zu dieser Zeit mit Ostmark belehnt wurden, mußte daran liegen, gegenüber Ungarn u. Slawen alte Rechte geltend machen zu können." Ertl F.: Topogr. Norici, I. 116.
- 436 Puhr Ferenc a „heanz" (hienc) elnevezést a „heands" (na heanz = hören Sie) szóalakkból vezeti le. Puhr F.: Formenlehre der Mundart von Bubendorf u. Umgebung.
- 437 „Burgenland alone among the Austrian provinces lacked that historic continuity which is the base of an effective state idea. Burgenland had consisted of the western portions of 3 Hungarian „megyék". Differences, in dialect & in tradition (the southerners termed themselves Heinzen, the northerners Heidebauern) separated the various portions. Just as the lack of a common tradition seemed to militate against a separate Burgenland, so did the topography of the territory." Burghardt: 207, 208
- 438 Berczeller: 88
- 439 Csobánczi E.: Nagy-Magyaró. vagy nemzethalál, III. 7.
- 440 Encyclop. Americana (1969). A címszó osztrák szerzője hamisítással „former" (vagyis „korábbi") „province"-nak állítja be a csak megcsonkított, ma is meglevő Moson, Sopron és Vas vm-t.
- 441 Steinhäuser, W.: II. 10
- 442 Burgenländ. Jahrbuch, a kismartoni püspökség kiad. (1980), 33. old.
- 443 Öster Lexikon (1966), I. 172
- 444 Trost Ernst cikkéből (a bécsi Kronen Zeitung-ban), a b. „BF" 1971. szept. 61. száma nyomán.
- 445 Stadler: 98
- 446 U.o. 100
- 447 U.o. 100
- 448 U.o. 100
- 449 U.o. 99
- 450 Berczeller: 169, 170. — Szalay Jeromos: „A 3 ny.-magyaró-i megyének Ausztriához való kapcsolása egyike a béketárgyalások legsötétebb fejezeteinek, s a maga teljességében mutatja be a messiási szerepben tetszelgő Wilson egyéniségét is. Megdolgozva, egy nemzetközi békekonferencián előranciaált egy határproblémát, anélkül, hogy az érdekelt felek kívánták volna. A bizottság Sonnino olasz delegátus közbelépésére úgy határozott, hogy mellőzni kell a kérdés felvetését, hiszen az osztrákok se kívánták. De a csehek ezalatt megdolgozták Rennert, az osztrák kancellárt, Balfourt, aki az egyik következő gyűlésen újra felvetette a kérdést, és a békeapostol, szerényebb mértékben, de keresztül erőltette „Burgenland' elkapcsolását." — Szalay J.: Igazságok Magyaró. körül (Párizs, 1960), 112.
- 451 Várkonyi N.: „Dunántúl", 167
- 452 Légrády O.: Gerecht. für Ungarn.
- 453 „German nationalists have maintained that some Carolingian settlements in this area must have survived the Magyar storm, but considering the nature & purpose of the glacia this seems improbable." Burghardt: 108.
- 454 U.o. 78
- 455 Roth H.: Das burgenländ. Gemeinderecht, 78, 126.
- 456 Mutton, Alice (Sen. Lecturer in Geogr. London Univ.), Central Europe, 183
- 457 Burghardt: 17

- 458 Whelpton, B.: *Unknown Austria*, 130
- 459 Waite, V.: „Austria”, 167
- 460 *The New Caxton Encyclop.*, III. 914
- 461 Burgenländ. Gemeinschaft c. időszaki lap, Nagyfalva, 1983. máj.-jún. sz.
- 462 *Grande Larousse* (1960)
- 463 *Larousse en couleur* (1965), I. köt.
- 464 *Bertelsmann Handlexikon* (1975), 887
- 465 *Duden — Schüler Lexikon* (1969), 488
- 466 *Meyers Taschenlexikon* (1965)
- 467 *Seton-Watson, Hugh*: 342
- 468 Falu Tamás meghatározása. *Ld. Daruvar Yves: Le destin dramatique de la Hongrie*, 15. old.
- 469 *Schmeller, A.*: 19
- 470 „Heimlicher Botschafter” — 1793. nov. 11.
- 471 „Robert Sieger has commented that the natural trade areas (Natürliche Verkehrsgebiete) form the best basis for the development of political units.” *Burghardt*: 205. old. *Ld. még Sieger R.: Die Geogr. Grundlagen der Öster.-Ungar. Monarchie*, 13, 14.
- 472 Waite, V.: „Austria”, 167. old. Az 1955 óta épült észak-déli műút kapcsán írja, hogy az összes többi országút kelet felé tart. Ezt magyarázza meg az *Öster. Lexikon* (1966, I. 171): „Zur Zeit des Eisenbahnbaues gehörte das Burgenl. nach Ungarn. Das Bahnnetz ist daher nach Ungarn ausgerichtet, wurde durch die Grenzziehung zerrissen u. durch die Grenzsperre nach 1945 teilweise zerstört.”
- 473 Whelpton, B.: 129
- 474 *Berczeller*: 105
- 475 *Macartney, C. A.*: „Hungary” — *The Problem of Revision c. fej.-ben.*
- 476 *Stadler*: „Austria”, 119
- 477 *Burghardt*: 306
- 478 *Trost E.*: *Die Donau*, 367
- 479-480 *Burgenländ. Gemeinschaft c. időszaki lap, Nagyfalva*, 1979. márc.-ápr. sz.
- 481 *Szalay J.*: *Igazságok Közép-Európa körül*, I. 209
- 482 „In 1841 the population of 8 million subsisted almost entirely on potatoes. The potatoe blight 1845-46 caused terrible famine (one million people died) which was followed by the eviction of thousands of farmers by the great landlords.” *Larousse Encyclop. of Geography* (1969), 64.
- 483 *Magyar Hírek, Bpest*, 1976. ápr. 24.
- 484 „The emigrants, of whom 110,000 left Hungary betw. 1870 and 1910...” *Macartney, C. A.*: „Hungary”, 192
- 485 *Berczeller*: 329
- 486 *Burghardt*: 307
- 487 *Plasil, F.*: *Symposion Croaticon*, 198
- 488 *Öster. Lexikon*, I. 169
- 489 *Révai Nagy Lexikona*, XXI. köt.
- 490 *Brockhaus Enzyklopädie* (1967), III. köt.
- 491 *Soronics nyilatkozata az ÜVP b. lapja* 1976. szept. 19. sz.-ban.
- 492 *Magyar Hírek* 1978. évi Kincses Kalendáriuma (Bpest), 154
- 493 „More than 10 million people are still living in poverty or on its margins. The poor make up 23 % of all families in the United Kingdom.” — *The*

- GAZETTE, Montreal, 1979. dec. 11. sz. Hills N. londoni jelentése alapján.
- 494 Clary-Aldringen, 145
- 495 Mistler, J.: „Austria”, 25
- 496 Clark, S.: 446
- 497 Waite, V.: „Austria”, 31
- 498 Whelpton, B.: Unknown Austria, 131
- 499 „The men have broad faces, high sharply defined cheekbones, narrow gray or black eyes tipped up at the outside corners, the profile either slightly flattened or the true Magyar look of a watchful eagle the arched nose long and thin.” Reynolds, James: Panorama of Austria (1956), 265, 266
- 500 Öster. Fremdenverkehrswerbung, Bécs (évsz. nélkül.)
- 501 Reynolds: 267, 275, 276
- 502 „Burgenland”, Merkurverlag, Grác — 19, 20, 22, 28, 30
- 503 „Burgenland-Urlaub”, Kismarton (1978)
- 504 Burghardt: 17, 18
- 505 Jókai Mór a szepesi németekről „A löcsei fehér asszony” c. reg.-ben.
- 506 Whelpton, B.: 130, 131
- 507 „Sharp contrasts are still visible along almost the full length of this old boundary. Burgenland east of the boundary has a clearly HUNGARIAN, NON-Austrian appearance, while the older Austrian provinces seem a part of Alpine Europe. The idea of Thousand Years Boundary affects the outlook of the people more than does mere proximity. Potzneusiedl (Burgenl.) and D.-Haslau (Lower-Aust.) are across the narrow Leitha from each other & have a combined population of less than one thousand; yet the villages have little to do with each other, insists of having their own churches & support different political parties.” Burghardt: 79, 80
- 508 Waite, V.: 165
- 509 Tóth J.: 47
- 510 Schmeller, A.: 40, 46
- 511 Tóth J.: 45
- 512 Schmeller, A.: 227
- 513 Illés József: A magy. társad. és áll. szerv. a honfogl. korában (1916)
- 514 „Auf dem Gebiet der Ehe ist es im Burgenl. wie in allen anderen Bundesländern bei den deutschen Ehegesetzgebung — die mit den Intentionen der ungarischen verwandt war — geblieben.” Berczeller, R.: 204
- 515 Öster. Lexikon, I. 172 és Burghardt: 212
- 516 Berczeller, R.: 204
- 517 „Man kann jedoch nicht leugnen, daß die Institution des Notars eine überaus wirksame Einrichtung war und daher als positive Hinterlassenschaft der ungarischen Verwaltung von der österreichischen übernommen wurde. Der burgenländ. Amtmann hat die positiven Züge der Ungarischen Verwaltung konserviert.” — Berczeller R.: 257. A félhiv. Öster. Lexikon (Ergänzungen — 1968) így határozza meg a teendőit: „Der Amtmann führt unter Aufsicht u. Weisungsgebundenheit des Bürgermeisters die Verwaltungsgeschäfte; finanzschwächere Gemeinden haben gemeinsam einen Amtmann.” A magy. vármegyei közigazgatás maradványaként a mai B.-ban mindenfelé találkozunk a NOTARIAT (jegyzőség) hivatalát jelző táblával.
- 518 Kár, hogy a jóval népesebb felsőöri ref. eklézsia jelenleg Mitläufer-szerű, meghunyászkodó, austrofil pásztor kezében van. Pedig az egyházi vezetők szerte a világon (különösen É.-Amerikában) lelkiismeret-furdalás nélkül ápol-

- hatják híveik népi javait is. Az isteni szeretet hirdetőinek sem az egyházi, sem a világi törvények nem tiltják a reájuk bízott kiseded nyáj anyanyelvének, származástudatának védelmét.
- 519 Ld. a Magyar régészet regénye c. kv. Bóna István által írt fej.-ét.
- 520-521 Berczeller, R.: 199
- 522 Marboe, E.: 345
- 523 Waldheim — volt osztrák kül-min., később a UNO főtitkára — is elismeri, hogy „Hungary was treated by the victorious powers even more harshly than Austria by the Trianon treaty.” Waldheim, Kurt: *The Austrian Example*, 17. old. — „De tous les Traités de Paix, celui de Trianon fut le plus sévère.” Roux, Georges: *Les Etats Successeurs, vus par les Français*.
- 524 Száraz György: *Magyar Hírek*, Bpest, 1982. febr. 20.
- 525 Szalay J.: *Igazságok Közép-Európa körül*, I. 161
- 526 „A third major weakness in the foundations of postwar Eastern Europe was the territorial Revisionism, potential & actual of states that had formerly dominated the area.” Adams & Matley: *Atlas of Russian & East European Hist.*, 145
- 527 Száraz György: *Magyar Hírek*, Bpest, 1982. febr. 20.
- 528 Barclay, Glen J.: *20th Cent. Nationalism*, 181
- 529 *Modernissimo Dizionario Illustrato* (Novara, 1972)
- 530 Csobánczi E.: *Nagy-Magyaró. v. nemzethalál*, II. 3
- 531 Seton-Watson, Hugh: *Eastern Europe betw. the Wars*, 349
- 532 Burghardt: 244
- 533 U.o. 243
- 534 *The Gazette*, Montreal, 1982. aug. 27.
- 535 Burghardt: 220
- 536 *Oster. Volkszeitug*, Bécs, 1924. jún. 1.
- 537 „The continuing fear of a Hungarian return was expressed several times in the newspapers in 1926.” Burghardt: 244
- 538 U.o. 243
- 539 U.o. 252
- 540 Bögl, Hans: 78
- 541 Berczeller: 64
- 542 Burghardt: 244
- 543 K. M. Vas., 1982. nov. 28.
- 544 Eickhoff, E.: *Venedig, Wien u. die Osmanen*, 191
- 545-546 Berczeller, R.: 37. old. Az ősrégi magyar területekről lemondó újdonsült elvtársakra fölöttébb jellemzőek az osztrák sajtó egyik tekintélyes lapjában megjelent életrajzi, illetve kartási részletek: „Der letzte Mohikaner des Budapester Diplomaten-apparatus aus den Zeiten kommunistischer Nachkriegs-Machtergreifung, das Mitglied einer angesehenen jüdischen Familie, Joseph Száll (50) hat in Rom Asyl erhalten... In den Kollegen-reihen Szálls beginnt jetzt schlagartig das große Zittern, inwieweit sie durch Szálls Absprung gefährdet, verdächtigt und allenfalls abgesagt werden. Am nächstliegenden gilt dies für Sándor Kurtán, den Wiener Amtskollegen Szálls, der zu seinem engsten Freundeskreis gehörte, ebenfalls Jude ist und erst unlängst auf dem Wiener Posten gesetzt worden war.” — *Südosst Tageszeitung*, Grác, 1971. január 15.
- 547 *Magyar Hírek*, Bpest, 1982. január 9.

- 548 Csobánczi E.: III. 7.
- 549 Kótai Z.: Mindszenty-album, Cleveland.
- 550 A XXII. Magyar Találkozó Krónikája (Cleveland, 1983), 97.
A XXIII. Magyar Találkozó Krónikája (Cleveland, 1984), 7.
- 551 Mint az 549. alatt
- 552 Wass Albert: KMV, 1981. január 25.
- 553 A „Virrasztó hírszolgálat” a Kanadai Magyar Újság 1974. aug. 2. és 1976. júl. 23. sz.
- 554 Csobánczi E.: III. 8.
- 555 Csikménasági: Egy könyv margójára c. cikke a Kanadai Magyar Újság 1974. nov. 1. és a KMV 1982. jún. 27. sz.
- 556 Czermann A.: A magyar külpolitika új útjai, 44
- 557 Csikménasági id. cikke a Kanadai Magyar Újság 1974. nov. 1. sz.-ban. Egyébként politikailag és közigazgatásilag teljes hét hónapig bizonytalan volt B. sorsa: „Erst am 15. Oktober 1938 wurde die Landesregierung in Eisenstadt endgültig aufgelöst und das Südburgenland dem Gau Steiermark angegliedert.” Wimmer Kurt sorozatának 9. közleménye a gráci KLEINE ZEITUNG 1978. évf.-ban.
- 558 Gábor Áron: Szögletes szabadság, 165. old. Amerikai Magyar Értesítő (Baltimore), 1984. okt. sz.
- 559 „Some CSU members, like Friedrich Zimmermann, now interior minister in the federal government, even want to reopen the issue of Germany’s pre-war eastern territories, which have long been incorporated into Poland.” The Gazette, Montreal, 1983. június 6.
- 560 KMV, 1983. aug. 28.
- 561 Simonfay F.: M. Élet, 1983. júl. 23. és Szabadkai S.: KMV, 1983. okt. 23.
- 562 Magyar Hírek 1978. Kincses Kalendáriuma (Bpest), 155
- 563 Élet és Irodalom, Bpest, 1983. 19. sz.
- 564 „It can be seen therefore that south of Sopron, contrary to prevailing opinion in Austria, the position of the boundary probably favored Austria more than did it Hungary.” Burghardt: 325.
- 565 Az 1959. bécsi parlamenti vita során Kreisky kül.-min. közli, hogy Dél-Tirol ügyét a UNO elé terjeszti. Ugyanő 1960. júl. 6. megkeresésében kérte a UNO főtitkárát, hogy az alapokmány 10. és 14. cikkelye értelmében, az itáliai német kisebbségi, illetve déltiroli kérdést tűzze napirendre. A 15. közgy. hosszas vita után, 1960. okt. 31-én határozati javaslatot fogadott el a déltiroli kérdésben. 1961-ben Kreisky kül.-min. újból a UNO elé terjeszti az ügyet. A közben megindult olasz-osztrák tárgyalások 1962-ig nem hoztak megoldást. 1970-ben Kirchschräger R. kül.-min. végre tájékoztathatja a UNO közgyűlést az olaszokkal elért politikai egyezményről, de utódja, Pahr W. 1976. okt.-ben már megint felveti a déltiroli kérdést a UNO 31. közgy. előtt. A hat évvel korábbi olasz-osztrák egyezményre hivatkozva követelte Dél-Tirol autonómiájának a kiterjesztését. Beavatkozása a köv. évben meghozta az eredményt. Dél-Tirol német ajkú polgárai 1977 óta széles körű önkormányzatot élveznek. Austrian Information Service, N. York, Vol. 29, No. 6.
- 566 Eickhoff, E.: 191
- 567 Mikszáth K.: Különös házasság, 163, 164
- 568 Kann, Robert: A Study of Austrian Intellect. Hist. (1960), 62.
- 569 Der Kurier (Bécs), 1976. szept. 8.

- 570 „O du lieber Augustin — leg nur ins Grab dich hin. O du mein herzliches Wien, alles ist hin.” Kronen Zeitung, Bécs, 1980. nov. 1.
- 571 Hóman Bálint és Szekfű Gy.: Magyar történet, V. 439.
- 572 Johnston, W. M. (Winner of the Austrian History Award): The Austrian Mind, 396
- 573 Clary-Aldringen, A.: 248
- 574 Lieut.-Col. F. O. Miksche: Danubian Federation, 12
- 575 „In 1867 Hungarian nationalists (sic!) taking advantage of Austria's weakness, forced Francis Joseph to sign an agreement giving Hungary equal rights with Austria.” Worldmark Encyclop. of Nations (1965)
- 576 Lieut.-Col. F. O. Miksche: 12. old.: 1910-ben a monarchia tisztjeinek 19 0/0-a, köztük 64 tábornok cseh volt. — „La guerre fut décidée par certains milieux viennois contre la volonté du gouvernement de Budapest, qui s'inclina devant la décision prise par le vieux souverain.” Encyclop. Universalis (Párizs, 1968)
- 577 MacLean, Fitzroy: Take Nine Spies (Toronto, 1978)
- 578 Berczeller, R.: 20, 22, 362
- 579 Patry J.: Allerlei aus der Zeit zum Anschluß c. cikke, Der Freie Burgenländer (Kismarton), 1924. nov. 16. sz.-ban.
- 580 E sorok írójának édesapja is jó néhány tonnával járult hozzá az élelmiszer-szállítványokhoz. Sőt, alkalmazott létére (négy saját gyermeke mellett) még néhány ínséges bécsi gyermeket is vendégül látott ingyennyaralásra. Az I. v.h. alatt ez ált. gyakorlat volt Nagy-Magyarországon. Az 1901 óta Bécsben működő Verein Pestalozzi vezetősége (1918. okt. 17.) kétoldalas levélben köszönte meg édesapámnak az egyesület védenecinek nyújtott felejtethetlen napokat. Kézírásos, pecsétetes köszönőlevélben t.k. ez olvasható: „Die Tage im schönen Ungarland werden den Kindern in ihrem ganzen Leben unvergeßlich bleiben.”
- 581 The Historians History — vol. VII. Book II. 614
- 582 Vancsa M. I.: 478
- 583 Krüger, Horst: Ostwest-Passage, 16
- 584 Cameron, R.: The European World, 282, 283
- 585 Szalay J.: Igazságok Közép-Európa körül, I. 29
- 586 Adams, A. & Matley, I. M. (Professors at Michigan Univ.): Atlas of Russian & East European Hist., 75
- 587 Macartney, C. A.: Hungary, 90
- 588 Merényi L.: „Hg. Esterházy Pál nádor”, 190
- 589 Macartney, C. A.: Hungary, 86
- 590 „Elragadtatva vak buzgalmától, a legnemesebbet is szennyes kezekkel illeti és sárral dobálja, mi tiszteletre méltán tarthat igényt; majd a gyűlölet és rágalom tajtékát szórja, fenyegetésekre fakad s nemtelen bosszúra ingerel; majd ismét neveléses szitkokban önti ki mérgét, s a pokol kínjaira kárhoztatja azon magyar hazafiakat, kik nyelvök mívelése, nemzetiségök szilárdítása mellett dicséretesen buzogtak.” — A tót Kollár lutheránus lelkész jellemzése Horváth Mihály által: „25 év Magyaró. történetéből” (Genf, 1864), 515.
- 591 Várkonyi N.: „Dunántúl”, 166, 167
- 592 Burghardt: 129, 132
- 593 Osborne, R. H.: East-Central Europe, 161
- 594 Macartney, C. A.: Hungary, 86

- 595 Adams, A. & Matley, I. M.: 96
- 596 Holzer, Hans: The Habsburg Curse, 94
- 597 Cameron, R.: 605
- 598 Johnston, W. M.: 394
- 599 Encyclop. Universalis (1968)
- 600 Grün, B.: Gold & Silver, 259
- 601 Seton-Watson, Hugh: Eastern Europe, 393
- 602 Wagner & Tomkowitz: „Anschluß”, 236
- 603 Athenaion-Bilderatlas zur Deutsch. Geschichte, 772
- 604 Zucker-Schilling, Erwin: Wissenswertes über Österreich, 27. old. („Amit Ausztriáról tudni kell” címen magy. is megjelent Bpsten.)
- 605 „Als Dr. Tobias Portschy am 11. März um 17.15 Uhr in Eisenstadt die Macht übernahm, marschierten rund 20,000 bis 30,000 mit ihm. Sie marschierten also in Eisenstadt auf und hatten Rucksäcke mit Proviant mit. Das Bundesheer, das eigentlich die Landesregierung hätte schützen sollen, habe sie mit HEIL-Rufen überschüttet. Portschy forderte, die Landesregierung möge sie empfangen und er sagte dann zu der zögernden Regierung hinauf: In wenigen Stunden werdet ihr mich bitten. Da ließ ihn Landeshauptmann Sylvester rufen und die Nationalsozialisten übernahmen die Regierung. So einfach war es damals.” — Wimmer Kurt sorozatának 9. közleménye a gráci Kleine Zeitung 1978. évf.-ban. — „Az osztrák demokrácia brutális megerőszakolásáról” szónokoló austro-marxisták jobban tenékh, ha álszent képmutatásuk helyett, a mellüket verve, azokat a franciákat utánoznák, akik beismerik saját bűnösségüket, amely az 1940-44-es hitleri megszálláshoz és a II. v.h.-hoz vezetett: „Önbelátó franciák az 1940-44-es német megszállás idején kimondották, hogy szerencsétlenségükért saját magunkat is terheli felelősség, valamint Hitler mostani háborújáért, mivel nem védekeztünk az 1918. izgatóink gyűlöletpolitikája ellen.” Kleine Zeitung, Grác, 1979. ápr. 20.
- 606 „It must remain an open question why the Austrian National Socialists in 1926 so willingly accepted Hitler as their Leader.” Carsten, F. L.: 323, 334.
- 607 Egymagában véve jelentéktelen, de nemzetiszoc. elkötelezettségükre nézve jellemző az az epizód, amely abból áll, hogy e tanulm. szerzőjét egy középkorú osztrák nő pártfunkcionárius rendre utasította azért, mert nem karlendítéssel, hanem Kistihand-dal köszöntötte Karinthiában, 1945. áprilisában.
- 608 Montgomery, W.: From Luther to Hitler. Chapter: Hitler & rise of the Nazi Party, 598.
- 609 Carsten, F. L.: 328
- 610 „Im Mattersburger Bezirk gab es Bauern, von denen bekannt war, daß sie mit den Nazis sympathisieren, hauptsächlich in Pottelsdorf, einer überwiegend protestantischen Gemeinde.” Berczeller: 275.
- 611 Közvéleménykutatása során ezeket jegyezte fel Burghardt: „Shockinglly many of the Lutherans became Nazis. Several of the Lutheran villages of Burgenl. still bear the reputation of having been Nazi centers. Gols was referred to later as having been a Nazi paradise.” Burghardt: Borderland, 238, 270, 271
- 612 „The balcony from which Hitler spoke after Anschluß, the annexation of Austria. There were hundreds of thousands of Viennese here for the occasion, he said. No room to move. And all cheering wildly. But today, mi-

- raculously, you can find nobody, absolutely nobody in Vienna who will admit to having been there." Weekend Magazine (Toronto, March 10, 1979), 13.
- 613 Carsten, F. L.: Fascist movements in Austria, 259. Report by Bezirkshauptmannschaft Oberwart, 13. Dez. 1933. Landesarchiv, Landesdirektion 243/1933.
- 614 Adams, Ian cikke a Weekend Magazine (Toronto) 1977. nov. 19. sz.-ban.
- 615 Area Handbook for Austria, 65
- 616 Carsten, F. L.: 25, 26, 328
- 617 Helmreich, E. C. (Baldwin College): Encyclop. Americana (1969), II. 636.
- 618 Seton-Watson, Hugh: Eastern Europe, 377. old.: „Students retaliated against Jewish press by seizing the Univ. of Graz on May 16, 1908, necessitating its closing for the summer." Id.: Johnson, W. M.: The Austrian Mind, 60.
- 619 Szalay J.: Igazságok Közép-Európa körül, 144
- 620 Plasil, F.: Symposion Croaticon, 198, 199
- 621 „Because of this repressive domination of Hungarian trade by Vienna, the Hungarian kings sought ways to circumvent the city. Most of the ultimate costumers for Hungarian products were beyond Vienna." Burghardt:107
- 622 Macartney, C. A.: Hungary, 106, 108
- 623 Burghardt: 187
- 624 Fekete I.: Ballagó idő, 270, 380
- 625 Hagen, E.: Hotel Sacher, 114. old.: „Die Versorgung klappt nicht. Der übliche Nahrungsmittelüberschuß aus Ungarn findet den Weg nach Wien nicht."
- 626 Szalatnai Rezső: Elindulunk és visszatérünk, 40, 308
- 627 Heer F.: Das Heilige Röm. Reich, 43
- 628 Mutton, Alice (Univ. of London), Encyclop. International (1975): „The population includes a minority of Magyars & Croats, but increased by the influx of Hungarian refugees after 1956."
- 629 Burghardt: 108
- 630 Kriegler, J.: Politisches Handbuch d. Burgenlandes (1921-1938).
- 631 A Felsőpulyai járáshoz tartozó Répcekehelyen (Kőszegtől 3 km É-ra) 1918-ban született Kéry Tivadar. Anyja szül. neve KOTSIS. Eredeti foglalkozása: néptanító. Szülei egyébként soproniak voltak.
- 632 Csonka Emil: A száműzött bíboros, 105, 106, 107
- 633 A tartományon élőködő úrgazdag elvtárs -- akinek osztályharcos pártja a letűnt idők „úri világát" szapulja -- szemrebbenés nélkül vágtat zsebre a nép pénzéből, tiszter annyit, mint egykor a főispán. A pártarisztokraták lakása, öltözködése, szórakozása, életmódja kimondhatatlanul fényűzőbb, mint az általuk szidott becsületes és művelt, de szegény hajdani köztisztviselő osztályé. Ennek az egykori hivatalnok osztálynak, egyik közírónk által „főzélék-tanácsosoknak" nevezett, gerinces nemzetfenntartó rétegnek állít emléket könyvében Clary-Aldringen: „Es waren Männer, die zwar schlecht bezahlt wurden, ihren Dienst aber immer korrekt, unbestechlich u. gerecht versahen. Als es Männer gab, die studiert hatten, nicht um später möglichst viel Geld zu verdienen, sondern um sich dem Land zu widmen." Clary-Aldringen: 150. A mai baloldali népszíjpolozóknak mintaképe a tömeggyilkos Tito, aki a Radio Canada 1980. január 20. adása szerint „szinte császár módjára él." („He lives almost like an Emperor.")
- 634-635 „Burgenländisches Jahrbuch 1978", a kismartoni püspökség kiadv., 69.

- 636 U.o. 21
- 637 Révai Nagy Lexikona (1913)
- 638 „Burgenländ. Jahrbuch 1978”, 31. old.
- 639 Pl. ilyen hazugság: „The fortress-castles, that are fascinating to visit today, stood then as bulwarks against the fiery cavalry of the Magyars & Turks.”
Ami a magyarokat illeti, a várak rendeltetése pontosan a fordítottja volt.
- 640 Burghardt: 328
- 641 Magyar Hírek, Bpest, 1976. jan. 17.
- 642 Crankshaw, E.: The Fall of the House of Habsburg, 33
- 643 Paget, John: Hungary & Transylvania (London, 1839 és 1855), 405, 499.
- 644 U.o. 49, 50: „As a national monument of the taste of the middle ages in Hungary. A specimen of that mixture of the Asiatic & Gothic which in those days so strongly characterised the habits & customs of the Magyars & the remains of which even yet distinguish them from the rest of Europe.”
- 645-646 Clark, S.: 448
- 647 Schmeller, A.: 59
- 648 Fodor's Austria, 200
- 649 Csaplovits: Topogr.-statist. Archiv. d. Königreichs Ungern, Bécs, 1821
- 650 Nyíró József: A sibói bölény
- 651 Lanzasér — mint szentistváni határközség — a XII. szd.-ban még ténylegesen szomszédos volt Styriával, amelynek északi határa 1158-tól a Steinfeldig terjedt, miután Pitten Markot annektálta. IV. Béla a budai békében (1254) visszaállítva a máig is változatlan, eredeti Semmering-Wechsel határt, Styriát is megszerezte. A hat évig magy. hódoltsági stájer terület kormányzását eleinte Gutkeled István, majd István, az „ifjabb” kir. látta el. (Ld. a 7. fej.-et is.)
- 652 Gerevich T.: Magyaro. román kori emlékei, 125, 126.
- 653 Moldova Gy.: Az Ország panasza, 178
- 654 Wagner, G.: „Das Türkenjahr 1664”, előszó.
- 655 Merényi L.: „Hg. Esterházy Pál”
- 656 A zászló és rúdjának alapszíne piros. Szentkoronás címerének motívumai már ugyanazok, mint a mai modern címerünkön. Tehát a címerpajzs jobb felének mezejében az apostoli kettős kereszt emelkedik a zöld hármashalomból, a baloldalon pedig szürkére fakultak az eredetileg ezüst és piros színű sávok. A korona keresztje nem ferdén, hanem egyenesen áll. A címer fölött „DEUS ET CAESAR” olvasható. A zászló másik oldalára a Magyarok Nagyasszonyának képét festették. Felirata hiányos, csupán a DOMINA szó vehető ki tisztán. Feltehetően MAGNA DOMINA HUNGARORUM lehetett a teljes szövege.
- 657 „Im 17. Jh. wurden die Esterhazy die mächtigsten Herren im Nord u. Mittel B. Sie schufen in Eisenstadt ein über die Grenzen des Landes wirkende Kulturzentrum der Musik u. der Baukunst.” Oster. Lexikon (1966), I. 171
- 658 Ez volt a helyzet 1976-ban. Valakinek azonban útjában állhatott Kanizsai primás neve, mert a köv. évben (1977) nyoma se volt, vagyis eltüntették. Csupán a templom alapítási évét hagyták meg. Viszont a templom belsejében elhelyezett felirat továbbra is tartalmazza a fent hiányolt adatokat.
- 659 A száskutca módjára Alsó-Ausztriába ékelődő Nemesvölgy utcai tájékoztató táblájának (avarokra von. szakaszát ld. a 63. sz. jegyz.-ben) történeti részét — a szomszédos Köpcsenyhez hasonlóan — német nyelve ellenére is idézzük, mert közvetve a magyarok itteni, Hunvár (Hainburg) közelségében

való jelenlétét és felségjogát is hirdeti: „In späteren Jahrhunderten wurden hier die Habsburger bei feierlichen Anlässen von ungarischen Delegationen empfangen. 1704 flohen die Edelstaler vor den Scharen Rakoczis nach Hainburg. Beim Anschluß des B. an Öster. im J. 1921 fand in der Nähe des Ortes ein Gefecht der öster. Gendarmerie mit ungarischen Freischärlern statt.”

660 Tóth J.: 128

661 Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Tomus XXX, (Bpest, 1978), 349.

662 Erdélyi I.: Adalékok a magyarság eredetkérdéséhez, 29

663 East, W. G.: An Hist. Geogr. of Europe. Továbbá Talbot-Rice, Tamara: The Scythians. — Szabó Miklós: The Celtic Heritage of Hungary, 79.

664 Moór E.: 315

665 Ezerszinű Magyaro., 298

666 Nagyfalva temetőjének egyik családi sírboltja a b. helynevek jeles kutatójának, Schwartz Elemér, bpesti egyet. tanár szüleinek, nővérének és esp. plébános fivérének szögál nyughelyül.

667 KMV, 1982. nov. 21.

668 Clark, S.: All the Best... 450: „If you want to see for yourself what a bldg. looks like when the Russians get through using it, take a look at any one of these beside the Sauerbrunn mineral spring... The Russians left its eleven spa buildings in a state of utter & desolate ruin.”

669 Az 1930-ban feltárt 130 avar sír leleteit a kismartoni múzeumban őrzik.

670 A kiragadott példák egyike szolgáljon állításunk igazolására: a lapincsmenti Radafalva hősi halottjainak emlékművén két UNGER és egy Bedi nevet is olvashatunk.

671 A magyarokra utaló UNGER (néha UNGAR) névből 732, az UNGER előtagú vezetéknevből pedig 58 mutatható ki Bécs városában, az Adressenbuch von Österreich alapján. A valóságban azonban a közel 800 név sokszorosát kell számításba venni, nemcsak a családtagokra, hanem a felsorolás hiányosságára való tekintettel is. München telefonkv.-ben kerek 300 UNGER-UNGAR név olvasható. E nevek elterjedtségét a tengerentúli földrészekben fellelhető hasonnevűek száma is igazolja. Így pl. egyetlen városban, a kanadai Torontóban a telefonkv. az UNGAR-csoport-hoz tartozó 74 nevet sorol fel. A USA-ben is hasonló arányokkal egészíthetjük ki ide von. adatainkat. Átlag példaként ragadjuk ki Cleveland telefonkv.-ből a 65 UNGER, illetve a 23 UNGAR nevet. Chichagóban 51 és 17 a számuk. Érdekes, hogy az olaszoknak is jutott e személynevekből. Amíg a római tel.-kv.-ben 111, a triestiben öt, addig a torontoiban tíz UNGAR-szógyökű olasz név szerepel. A washingtoni egyetem kutatói Bécs lakosságát „ethnic mixture”-nek, Ausztriáét pedig „mixed ethnic background”-nak tekintik: Area Handbook for Austria (1976), 64, 65.

672 „One cannot read many Burgenland publications or observe the archival research that is being pursued without coming to the conclusion that much of this labor has one end: to prove that Burgenland was never actually a part of Hungary.” Burghardt: 244.

673 Weigl, H.: Die Bedeutung d. Ortsnamen in N. Donau, 3.

674 Pallas Nagy Lexikona (1893)

675 Kranzmayer: 4.

676 László Gy.: 96

677 Kranzmayer: 192

678 Ld. a 23. fej.-et és a 443. sz. jegyzetet.

679 „Die Urkunden sind ja zweifellos zum Teil sogar von deutschen Schreibern deutsch-ungarischer Grundherren geschrieben. Und doch erinnern sie uns auf Schritt und Tritt daran, daß sie in alten Transleithanien entstanden sind. So erscheint der sicher in dem Anfang des 11. Jhrs. zurückreichende Name von Lutzmannsburg zuerst in den madjarisierten Schreibungen LUSMAN 1156, LUCHMAN 1171, LUCMAN 1223 und erst von 1387 an in der deutschen Form Leuczmannspurkch. Hiebei handelt es sich nicht nur um eine lautliche Madjarisierung des alten deutschen Personennamens LIUZIMAN (der uns auch im Altgau im Namen von LEITZmannsdorf bei Amstetten entgegentritt), sondern um eine undeutsche, ja überhaupt unindogermanische Umbildung der ganzen Ortsnamenform, um eine Benennungsweise, wie sie den ersten Jahrhunderten der madjarischen Landnahme eigen war. Denn im Deutschen konnte man eine Siedlung nicht durch einen bloßen Personennamen ohne Endung, Abteilung oder Grundwort bezeichnen, wohl aber im Madjarischen. Das gleiche Bild bieten die urkundlichen Schreibungen der meisten deutschen Ortsnamen, zumindest sind sie in ihrer Lautform madjarisiert. Und was soll man dazu sagen wenn Wimpassing a.d. Leitha, dessen Name spätestens am Ende des 10. Jhrs. angekommen sein muß, erst 1524 als Wimpassing erscheint, aber seit 1376 als CHEKE bekannt ist?” Steinhauser: II. 3, 4.

680 Ertl, F.: Topogr. Norici, III. 17

681 Fehér M. J.: A korai avar kagánok, 39, 40, 155, 156. old.: „Kiadványok százai születtek, de sok-sok ellentmondás rejtőzik bennük szerzőik származása és rejtett v. egyenesen bevallott, sőt hangoztatott politikai felfogása szerint. A szlovének-vendek és a horvátok versenyeztek a hajdani falu-elvezésekért, amelyek legtöbbször sem az egyikhez, sem a másikhoz nem tartoztak, hanem eredeti avar települések voltak. A Stuhr-féle helységnévlista alsó-ausztriai szereplőiből 66-ról mutatható ki az AVAR eredet és AVAR őslakosság. Karinthiában a községek kb. 2/3 részben AVAR eredetűek.”

682 Weigl, Hans: Die verödeten Orte im Bezirk Gänserndorf, 2, 3, 8.

683 Fehér M. J.: A korai avar kagánok, 42

684 Avar leletei a szombathelyi múzeumban található. (Csollány D.)

685 Szabó I.: 201

686 U.o. 11. old.: „Ezekről a szláv falvakról azonban egykorú írott források nem tájékoztatnak, s az ásatások, melyek e tekintetben csak az utóbbi időkben indultak meg, általánosításra használható adatokat még nem szolgáltatnak.”

687 Fehér M. J.: 15

688 Török S.: 72

689 Jóllehet, a mostani ún. hiv. hazai szlávofil irányzat a „csákány” szót „vitatott eredetűnek” osztályozza, mégis inkább a kun-besenyő forrás felé hajlik. Ugyanis: „A csákány török jövevényszó, valószínűleg a kun-besenyő rétegből. Viszont a (szláv) čakan szó maga is török szavakból, részint pedig a magyarból származik.” A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (Bpest, 1967)

690 Abból a feltevésből indul ki, hogy a germanisztika egy „TUNDOLT” személynév XI. szd.-i létezését sejtí. Homokra épült vár módjára omlik össze

elmélete, amikor ön maga is beismeri a bizonyítékok hiányát: „Wir können zwar die Existenz dieses Personennamen nicht nachweisen (most jön a tud. baklövés!), jedoch bereitet seine Rekonstruktion keine Schwierigkeit“ (Sic!) A történelem ködéből előrángatott meseszerű Tundolt a tetszetős megoldás képletének ismeretlenjét helyettesítve, megadja a kívánt képzeletbeli eredményt. Ugyanis csak tovább kell bűvészkedni imígyen: „Man hat etwa folgende Entwicklung des Namens vorzustellen: Tundolteskirchen > Tundoltskirchen > Tundeskirchen > Tunglaßkhir.“ (A helység jelenlegi német neve DONNERSKIRCHEN.) Ld. Kranzmayer & Bürger: „Donnerskirchen” címszó alatt.

691 Kranzmayer & Bürger: 47

692 Gyepűőr-település Lendl Hubert szerint. Burghardt: 298

693 Nagy Géza: Magyar nemzetségek, 20

694 Mellesleg azt is megjegyezzük, hogy a Rákóczi-korabeli „bíró úr” neve nem germán, nem is szláv, hanem feltehetően avar származású.

695 „E. Moors Versuch, den deutschen Ortsnamen jene Bedeutungslosigkeit des Deutschturns im Raume östlich der Leitha u. Lafnitz nachzuweisen, die zwar von manchen gewünscht wurde, in Wahrheit aber nicht vorhanden war.” Kranzmayer: 56

696 Ld. a 692. sz. jegyzetet.

697 Burghardt: 271

698 Kovács Márton: A felsőöri magyar népsziget c. tanulm. a Település és Népiségtört. Értekezések 6. sz.-ban (Bpest, 1942).

699 Ld. a 692. sz. jegyzetet.

700 Kranzmayer: 55

701 László Gy.: 98

702 Steinhäuser, W.: Die Bedeutung d. Ortsnamen in N. Donau, II. 30.

703 Kivonat az ágyú öntöttbetűs szövegéből: „Liber Baro a KABOLD 1611”, Bécs, Hadimúzeum, 28. sz. ágyú.

704 Moór E.: 306

705 Az ezeréves Magyaró., Bpest, 1939.

706 Rados J.: Magyar kastélyok, 35. old. -- Geiringer K.: „Joseph Haydn”

707 „This sequence is significant in that every connection with Hungary is omitted. The date chosen for the transfer to Austria is medieval. That this transfer shortly reversed, that Eisenstadt was in Hungary, that most of its history was spent in Hungary, that the greatest glory of the city occurred while it was within Hungary (the times of the Esterházy court with Joseph Haydn) — NONE of these points is alluded to, whereas the Hallstatt & Roman times are chosen for special attention. The Hungarian experience is evidently still too close, too much a part of the local culture & memory to be safely publicized.” Burghardt: 245. o.

708 Öster. Lexikon (1966), I. 171

709 Mistler, J.: „Austria”, 25

710 Burghardt: 298

711 Moór E. Polány Istvántól vette át a Kukmérre von. adatokat. Ez utóbbi pedig a Vasi Szemlé-ben (1936) Leser-re hivatkozva tette közzé ugyanazt. Moór E. id. mű. 300. old. — A Felső Órség őrfalvainak térk.-vázlata Kovács Márton: A felsőöri magyar népsziget c. tanulm.-ban látott napvilágot, éspedig a Település és Népiség Tört. Ért. 6. sz.-ban (Bpest, 1942).

- 712 Csollány szerint 300 volt az 1925-ben talált avar sírok száma. Leletek a kismartoni múzeumban.
- 713 Szabó I.: 132
- 714 Török S.: 124
- 715 Wagner, G.: „Das Türkenjahr 1664”, 2. old.
- 716 „In der aus der 2. Hälfte des 17. Jhs. stammenden Ortschronik wird auch schon der ungarische Name NEMES VÖLGYE erwähnt.” Kivonat Nemesvölgy utcai bronztáblájának szövegéből.
- 717 „Die erste urkundliche Aufzeichnung stammt aus dem Jahre 1208, unter dem Namen SUMBOTHEL. Urkundlich erwähnt wurde der Name Neusiedl erstmals im Jahr 1282 in der Form Niusidel.” A nezsideri helytörténeti bronztábla feliratából.
- 718 A bécsi hamisítókra jellemző a köv. mondat: „Dieses andere Jahrndorf gehört seit 1921 zu Ungarn.” És vajon hova tartozott azelőtt? Talán a nem létező Burgenl.-hoz? Avagy talán Magyaro. is csak 1921-ben került a térképre? Elfogultságot, politikai részrehajlást és az igazmondás teljes hiányát árulja el az osztrák szerző.
- 719 Török S.: 47, 99
- 720 Ortelivs, A.: Theatrum Orbis Terr. (1570), Mercator, G.: Austria Archiducatus (1585) és Vischer, G. M. (1672) — A Németújvári glosszáokban (1470. kódex) előforduló magy. mondatok is a vár középkori magy. jellegét tükrözik. Teljes egészében azért nem íródott magyarul, mert annak idején a latin volt a hivatalos nyelv.
- 721 Polány István közlése, Vasi Szemle (1936), 63. old. és Moór E. id. mű. 302. old.
- 722 Merényi L.: „Hg. Esterházy Pál”
- 723 Moór E.: 301
- 724 Török S.: 140, 186
- 725 Steinhauer: II. 12
- 726 Kivonat az ágyújegy szövegéből: „Comes Perpetws a PETTENNIED 1611”, Bécs, Hadimúzeum, 28. sz. ágyú.
- 727 Burghardt: 108, 297
- 728 Török S.: 142
- 729 Burghardt: 298. — Steinhauer: II. 11.
- 730 Kranzmayer: 144
- 731 U.o. „Hornstein” címszó alatt.
- 732 Szabó I.: 119
- 733 Moór E.: 299. — Kranzmayer: 71.
- 734 Steinhauer: II. 37
- 735 Kranzmayer: 78
- 736 Burghardt: 298
- 737 Steinhauer: II. 35
- 738 U.o. II. 3, 6
- 739 Schwartz Elemér: Harc a ny.-magy.-országi német helynevek körül, 4, 8, 13.
- 740 U.o. 3. old. (Karner meséje 1932-ben): „Das deutliche Bestreben slawische Grund- oder Zwischenformen abzuleugnen, was insoferne ungerechtfertigt erscheint, als wir ja doch für die Karolingerzeit auf diesem Boden mit einer slawischer Bevölkerung u. dem Fortbestehen eines nicht geringen (?) Teiles desselben bis zu dem Aufgehen im ansässigen (!) deutschen Volke zu rechnen haben.”

- 741 Kranzmayer: 41, 160, 180
742 U.o. 187, 196
743 „Internationales Kulturhist. Symposion Mogersdorf 1969“ (Kismarton, 1972), 121. old.
744 Weigl, H.: Die Ortsnamen in N.Öster., 6. old.
745 Fekete Zs.: Magyaro. a honfogl. elött, 51, 148, 186, 187
746 Harmuth: Orts- u. Flurnamen, 11, 22
747 Zimmermann, F.: Hist. ethnogr. Analyse d. dt. Besiedl. geb. Westungarns (1974)
748 Weigl, H.: 10. old.
749 Steinhauser: II. 7. old.

NÉVMUTATÓ

- Aba nemzetség 232, 340
 Aba Sámuel 76
 Abraham A Sancta Clara 51, 193,
 206
 Adams, A. 200
 Adams, Ian 205
 Adler 151, 157
 Aetius 27
 Almásy 235
 Almásy L. 238
 Anonymus 46, 49, 61, 105, 274
 Apponyi A. 124, 125, 242
 Aquila J. 83
 Arno érs. 43
 Arnulf bajor hg. 53
 Athinai 340
 Attila 26, 27, 28, 39, 46, 47, 49,
 50, 71, 79, 83, 105, 219, 244,
 246
 Álmos fejed. 47, 244
 Árpád fejed. 19, 39, 45, 46, 47, 49,
 50, 53, 60, 71, 79, 106, 150, 156,
 161, 169, 219, 221, 229, 230,
 232, 244, 249
 Babenberg Frigyes (II. v. Harcias)
 98, 197, 213, 237
 Babenberg Lipót 55
 Bach, S. 130, 199
 Bagodi 276
 Baján kagán 46, 219
 Bajor Henrik 197
 Bakócz 235
 Bakócz Péter (Érdődy gr.) 241,
 251, 260
 Bakócz Tamás 96, 97, 241, 251,
 260, 311
 Balogh Gy. 264
 Bana soprovi várispán 235, 250,
 324
 Barcza 235, 249
 Barraclough, Geoffrey 60
 Batthyány Adám 255, 259, 271,
 287
 Batthyány Béláné 271
 Batthyány Boldizsár 95, 287
 Batthyány Eleonora 238
 Batthyány Ferenc 255, 259, 287
 Batthyány Gusztáv 95, 255
 Batthyány József 230
 Batthyány Károly hg. 287
 Batthyány Kristóf 242
 Batthyány Zsigmond 271
 Batthyány-Strattmann L. 237, 266
 Bauer József pléb. 227
 Bauer Ottó 144, 205
 Behofsits I. 225, 266
 Bejthe 235, 257
 Benkő Samu 14
 Bertha J. 227
 Bertinali, A. 244
 Bertoletti, R. 244
 Bethlen I. 183
 Béky Z. 185
 Béla (II.) Vak 249, 324
 Béla (III.) 19, 253, 258, 297, 331
 Béla (IV.) 58, 61, 66, 83, 84, 110,
 153, 197, 213, 237, 242, 243,
 244, 249, 254, 297, 310, 336
 Bibl Viktor 155, 209
 Bizonfy F. 245
 Blaeu 74
 Boligran, U. 314
 Bona I. 49
 Bors D. 308
 Both nádor 334
 Boussard, J. 35
 Bögl, J. 216
 Bölcs Leó 47
 Buda 244
 Burghardt, A. F. 52, 64, 71, 75,
 107, 108, 114, 115, 116, 126,
 128, 142, 148, 156, 157, 162,
 163, 165, 169, 182, 184, 191,
 192, 204, 208, 214, 234, 243,
 321, 335, 336
 Buzád-Hahót 235, 342

- Bux, J. 267
 Bürger, K. 299, 308, 313, 343, 346,
 348

 Cameron, R. 198, 201
 Canova, A. 244
 Carafa 199
 Carlone, Antonio 244
 Carlone, Domenico 239
 Carlone, Martino 244, 256
 Carsten, F. L. 204, 206
 Clark, S. 166, 241, 242, 295
 Clary-Aldringen hg. 16, 194
 Claudius 23
 Clemenceau, G. 155
 Coolidge, A. 139
 Crankshaw, E. 235
 Czermann A. 188
 Czernin 144
 Czobor O. 264

 Csaplovits J. 247
 Csák várisp. 250, 324
 Csák Márk 242
 Csáki 235
 Csánki Dezső 15, 298, 299
 Császár 309
 Cselley 235
 Cserer 225
 Csém 235, 254
 Csikménasági (Erdélyi I.) 47, 187,
 188
 Csobánczi E. 185
 Csollány D. 339
 Csonka Emil 217, 218
 Csoóri Sándor 190

 Darby, H. C. (Prof.) 74, 102
 Daruvar, Yves 184
 Davis, R. H. C. 106
 Deák F. 175
 Dekan, Jan 106
 Dersffy O. 235, 248
 Dienes I. 33, 50

 Dienst, H. 77
 Dobó I. 181
 Dopsch 106
 Dorfmeister 83
 Durant, W. 97
 Duray M. 131

 East, W. G. (Prof.) 17, 37, 40, 106
 Egresits Gy. 295
 Ehrenhoffer, F. 296
 Ehrmann, K. D. 21
 Eichmann 206
 Eldersch 151, 157
 Ellerbach, B. 260
 Endre (I.) 76
 Endre (II.) 93, 241, 251, 256, 297,
 307, 312
 Engelits Gy. 227
 Erdélyi István 47
 Erdődy Henrietta 296
 Erdődy Károly 251
 Erdődy Pál 251
 Erdődy Tamás 237, 241, 251
 Ertl, F. 25, 29, 302
 Esterházy Antal 245
 Esterházy László 248, 324
 Esterházy Miklós gr. nádor 239,
 244, 248, 253, 265, 285
 Esterházy Miklós hg. (II.) 227, 244
 Esterházy Miklós hg. (III.) 266
 Esterházy Pál hg. nádor 82, 99,
 223, 224, 228, 240, 244, 245,
 250, 256
 Esterházy Rezső 228
 Eurich 27
 Eurs 244, 268

 Faludi F. 11, 91, 255, 256, 268
 Fajsz fejed. 92
 Farkas J. 275, 331
 Faymann J. és E. 227
 Fehér M. Jenő 28, 47, 84, 102,
 303, 313
 Fejérpataky L. 268
 Fekete I. 208, 209

Fekete Zs. 34, 350
Ferdinánd (II.) 184, 239, 264
Ferdinánd (III.) 213, 320
Ferenc Ferdinánd 199, 205
Ferenc József (I.) 195, 272
Ferenczy E. 34
Féja Géza 161
Folz, R. (Prof.) 38, 39
Frangepán F. 217, 242
Freyer, J. 227
Fuith Károly 277, 360
Fülöp hg. 208

Ganshof, F. L. 39, 40
Garai M. 235, 255
Gábor Áron 188
Geiserich 27
Géza (Geysa) fejed. 53, 55, 244
Géza (II.) kir. 98, 249, 253
Gibbon, E. 50, 61, 105
Gilbert, M. 162
Goethe 305
Gombocz Z. 46
Graham, F., Jr. 21
Greischer, M. 320
Gubicza A. 141
Guth J. 334
Gutkeled P. 248

Györfly Gy. 106, 156
Györfly István 178
Győri V. 351
Gyula vezér 244, 325

Habsburg Albert hg. 157
Habsburg Frigyes (III.) 98, 197,
235, 257, 259, 264
Habsburg Rudolf cs. 57, 209
Hajnóczy K. 96
Hamerla Gy. 221
Hanák P. 124
Harmuth, A. 349, 350
Hatto őrgróf 53
Hatvani 235

Haydn, J. 73, 96, 227, 236, 244,
265
Haynau, a hiéna 194, 201
Hedly, M. 225
Henrik (III.) cs. 76, 79, 82
Henrik (IV.) 62
Herény nemzetség 250, 314, 324
Herold pk. 197
Hédervári 235, 251
Hitler, A. 27, 28, 122, 125, 140,
143, 155, 183, 188, 201, 202,
203, 204, 205, 206, 216, 350
Hollósy I. 275
Holzer, H. 200
Hóman B. 51
Homeros 274
Horthy M. 131, 154, 180, 183,
191
Horváth 225
Horváth M. 109, 137, 199
Hunyadi János 84, 253
Hunyadi Mátyás kir. 22, 80, 83,
84, 97, 157, 184, 197, 205, 220,
235, 249, 253, 259, 264
Huszy Ő. 227

Illés J. 46, 171
Illéssy 235
Illyés Gy. 128, 130, 133, 165, 184,
189
Imre kir. 87, 142, 239
Imre Samu 66
Innitzer, Th. 201
Ipolyi A. 347
Irving, David (Prof.) 207
István (V.) 306
Istvánits 225
Ivánka 235

Jaillot 74
Jakabházi 235
Jan várisp. 63
Jáki 235, 255
Jámbor Lajos (Louis the Pious) 40

- Járay A. 245
 Johnston, W. M. 194, 201
 Jókai Mór 169
 Joó 235
 Joó (Kaszaházy) J. 242
 József (II.) 130, 220, 221
- Kakas 235, 255, 339
 Kalász E. 64, 65
 Kaltenbrunner 206
 Kandra Kabos 15, 347
 Kanizsai István 320
 Kanizsai János 227, 237, 244, 265
 Kanizsai Lőrinc 105
 Kanizsai Miklós 335
 Kanizsai Orsolya 250, 256, 286
 Karall, L. 216
 Karácsonyi J. 52
 Karner S. 348
 Kazinczy F. 51
 Káldi 229, 235, 326
 Károly (I.) Róbert 104, 253, 259
 Károly (III.) 42
 Károly (IV.) 141
 Keppler, Hitler megbiz. 125
 Kéry 235, 242
 Kéry Ferenc 242
 Kéry György 228
 Kéry János 264
 Kéry Tivadar 116, 128, 136, 143,
 216, 217, 218
 Kézai Simon 95
 King, W. L. (Mackenzie) 122
 Kiss Dénes 275
 Kiwisch E. 202
 Kniezsa I. 62, 103, 347
 Kocel 40, 102
 Kocsis 225
 Kogutowitz 66
 Kollár J. 137, 199
 Kollonich L. 130, 199
 Kossuth L. 181, 200
 Koth J. 267
 Kovács M. 316
 Kozma 235
- Körtvélyesi Mária 221
 Köveskuty Gy. 276, 306
 Kranzmayer, E. 28, 43, 83, 298,
 299, 300, 315, 335, 346, 348,
 349, 350, 351, 352
 Kreisky, B. 218
 Kring, M. 115
 Krüger, H. 198
 Kun (Kohn) B. 141
 Kurtán S. 185
 Kuzmits D. 267
- Laczkfy I. 235, 257, 341
 Ladányi L. 221
 Lajossy S. 188
 László (IV.) kir. 259
 László Gy. 31, 33, 34, 46, 50, 52,
 53, 103, 302, 318, 339
 László I. pk. 175, 177, 217
 Latzius, W. 72, 73, 74, 78, 304
 Lázár deák 74, 142
 Legáth Gy. 231
 Lehel 244
 Lenau 168
 Lendl, H. 322, 344
 Lenin 189, 190
 Leser, I. 216
 Levini 244
 Lex 225
 Lévai 235, 253
 Lipicz 276
 Liptay 235
 Liphay J. 228, 250
 Liszt F. 11, 94, 96, 137, 169, 215,
 236, 238, 245, 262
 Liszty-esalád 235, 246
 Listius comes 246
 Liutprand 43
 Lloyd-George, D. 155.
 Lobkowitz hg. 199
 Lopez, R. 76
 Lotz K. 96, 260
 Lőrinc mester 239
 Löwitsch Kl. 193, 194
 Lucchese Ph. 238

- Lueger, K. 205
 Lukács 235, 249, 324
 Lupus of Aquileia 197
- Macartney, C. A. 15, 30, 52, 64,
 71, 105, 112, 115, 123, 124, 125,
 137, 139, 143, 161, 199, 200,
 208, 305
- Magyar A. 352, 353
- Manlius, J. 159
- Marboe, E. 144
- Marcellinus 26
- Mardenwerder, J. 255
- Mária királynő 232
- Marina Gy. 116, 125
- Marjalaki Kiss L. 49
- Maróthy-M. K. 140
- Martinelli, F. 223
- May 124
- Mayr, H. M. 244
- Mária Terézia 205, 209
- Mc Evedy, C. 102
- Meidlinger, G. 196
- Melich J. 346
- Mercator, G. 74, 304, 331
- Merian, M. 160, 320
- Metternich 130
- Mészáros K. 225, 281
- Miklós (Barcza fia) nádor 249
- Miklós (I.) cár 201
- Mikkola J. 303, 304
- Mikszáth K. 193, 234
- Mindszenty József 140, 183, 185,
 192, 193, 217, 218, 322
- Mitscherlich 111
- Mócsy A. 23, 24, 26, 49
- Montecuccoli 199
- Montgomery, W. 204, 206
- Moór E. 32, 71, 85, 99, 302, 307,
 308, 315, 316, 322, 324, 327,
 328, 330, 331, 332, 334, 338,
 341, 342, 343, 344, 345, 347
- Moreau, Ch. 244
- Móricz Zs. 15
- Móroc 325
- Musil, R. 60
- Mutton, A. 158, 213
- Nagy J. 223
- Nagy (Charlemagne) Károly 32,
 35, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 156,
 219, 321
- Nagy Lajos kir. 110, 232, 335
- Nagy Ottó kir. 55
- Nagymartoni 235
- Nagymartoni Pál 239
- Nádas János 186
- Nádasdy Ferenc (I.) 81, 108, 172,
 228, 242, 244, 248, 250, 256,
 286
- Nádasdy Ferenc (V.) 83, 286
- Nádasdy Pál 256
- Nádasdy Tamás nádor 250, 256,
 286
- Nádasdy Tamás (1611) 319, 334
- Nánay Endre 189
- Németújvári H. 259
- Niczky L. 235, 250
- Nyáry 235, 240
- Nyáry J. 223
- Nyirő J. 247
- Orsolini, P. 228
- Ortelivs, A. 50, 78, 304, 331
- Osl nemzetség 104, 105, 241, 325,
 345
- Osskó Zénó 293
- Ottokár (II.) 57, 209, 248, 259,
 323
- Űszéb (Boldog) 220
- Padányi V. 180, 187
- Paget, J. 240
- Pál főispán 237
- Pál (Paulus) remete 220
- Pálffy J. 313
- Palmerston 194

- Pápai-Páriz 171
 Partoletti, S. 244
 Páthly 241
 Patry J. 196
 Pauler Gy. 33
 Paumkircher, A. 235, 255, 259
 Petőfi S. 15, 168
 Péter comes 312
 Piffel bíboros 176
 Piggott, St. 22, 47
 Pillér F. 262
 Pius (XII.) pápa 123
 Plinius 25, 349
 Polz T. 196
 Portschy, T. 203
 Pósa 235, 242, 318
 Posch, J. 230
 Pozzo, F. & G. 237
 Pörtner, R. 39
 Pribina 40, 45
 Priscus 27
 Prónay Pál 140, 141, 192
 Ptolomaios 28
 Putzger 76

 Rauhofer, J. 216
 Ravasz L. 185
 Rákóczi Ferenc (II.) 88, 89, 96,
 172, 181, 200, 260
 Ráth J. 250
 Reclus, E. 71
 Redl, A. 195
 Reichenbach von, G. C. 208
 Reményik (Végyvári) S. 193, 222,
 272
 Renner K. 151, 155, 157, 196, 202
 Reynolds, J. 166, 167
 Ringel, E. 109, 111, 133, 195, 203,
 206, 207, 208
 Rohonczy 225, 281, 313
 Rómer F. 175
 Rónay Jácint (Leitinger János) 175
 Roosevelt, F. D. 121
 Roux, G. 181
 Rozgonyi 235

 Ruffy P. 130, 189
 Rumi 350

 Salamon kir. 63
 Samo 18, 102
 Sandrart, J. 74
 Sanson 74
 Sasvári R. 27
 Scheicher, J. 196
 Schoenwisner 350
 Schönerer, G. 203, 204, 205
 Schreiber, H. 26, 27, 49
 Schubert, F. 73
 Schuschnigg, K. 125, 225
 Schünemann, K. 347
 Schwartz Elemér 145, 299, 301,
 306, 317, 318, 319, 324, 327,
 344, 347, 348, 352
 Schwarzenberg hg. 200
 Sebestyén Gy. 32
 Sebestyén László 46
 Seitz 151, 157
 Seyß-Inquart 206
 Septimius, Severus 23
 Seton-Watson, Hugh 14, 102, 116,
 120, 121, 159, 201
 Seton-Watson, R. W. (Scotus
 Viator) 123, 213
 Sieger, R. 148
 Sinowatz, Fred 138
 Sirehich, L. 186
 Somogyi Ferenc 64
 Somogyi László 52, 129, 351
 Somogyváry Gy. 315
 Soronics F. 165, 190
 Sóskuti B. 235, 257
 Spacio, A. 237
 Stadler, K. R. 27, 31, 154, 162
 Stalin 27, 202
 Stanics G. 321
 Steinhäuser, W. 85, 86, 88, 153,
 302, 305, 318, 322, 334, 345,
 346
 Stier, M. 304
 Strass, A. 296

- Sur vezér 338
 Sükösd M. 189
 Sylvester, H. 203, 216
- Szabadkai S. 189
 Szabó I. 61
 Szalatnai R. 209
 Szalay Jeromos 44, 105, 113, 115,
 123, 124, 174, 179
 Széchenyi Ferenc 251, 255
 Széchenyi István 172, 251
 Széchenyi Jenő, Pál és Ilona 296
 Széchy 235
 Széchy M. nádor 259
 Székely J. (Szentgyörgyi) 83, 84
 Szekfű Gy. 112
 Szent Anna 230
 Szent Bonifác 51
 Szent Erzsébet 225, 227
 Szent György 287
 Szent Imre 218, 219, 220, 225,
 226, 228, 229
 Szent István király 17, 18, 19, 44,
 55, 56, 62, 73, 80, 85, 86, 110,
 140, 153, 172, 177, 218, 219, 220,
 222, 223, 224, 225, 226, 227,
 228, 229, 230, 231, 232, 233,
 238, 248, 254, 258, 323, 329
 Szent József 267
 Szent László 46, 83, 218, 219, 220,
 222, 223, 224, 225, 226, 227,
 228, 229, 230, 231, 232, 233,
 238,
 Szent Márton 43, 177, 225, 227
 Szent Mihály 329
 Szent Pál 218
 Szent Péter 43
 Szeremei J. 263
 Szilvássy J. 34
 Szily J. 230
 Szulejmán (II.) 99
 Szunyogh B. 225
 Szvatopluk 102, 105
- Talbot-Rice, T. 47
- Tamás érs. 34
 Tarnóczy 235
 Tarnóczy Gy. 294
 Tarnóczy E. 271
 Tarródy M. 285
 Tárnok 235, 257
 Telekessy I. 223
 Teleki Pál 180
 Teleky B. 270
 Tencala, C. 244
 Theodosius 27
 Thuróczy L. 15, 114
 Thury J. 29
 Tiberius 23
 Tilly 27
 Tisza I. 154
 Tito 144, 145
 Tompa M. 237
 Tóth János 61, 171, 273
 Tóth József, Józsefné és István 277
 Török S. 62, 64, 76, 81, 84, 313,
 328, 330, 331, 338, 340, 351
 Tuhutum 169
- Újlaki 235, 253, 259
 Ulászló (II.) 260
- Vancsa M. 39, 40, 57
 Vass J. 267
 Vághy 229, 326
 Várady 235
 Vecsey 218
 Veretini, G. 244
 Vergilius 24
 Vespasianus 24, 146
 Vérbulch 244
 Vischer, G. M. 73, 324, 331, 336
 Vörösvári 235
 Vörösvári I. 260
- Wagner, J. 216
 Waite, V. 143, 158, 166
 Waldheim, K. 114, 143
 Walheim, A. 110
 Wass Albert gr. 16, 186

Weigl, Hans 35, 303
Weigl, Henrik 346, 350
Wenczel G. 52
Werbőczy I. 172
Wesselényi F. 199
Whelpton, B. 158, 160, 166, 169
Wilson, W. 139
Wolfe, James (1727-59) tábornok
179
Wolfer 253
Wollinger, K. 370

Zajti F. 47
Zalán 46

Zichy 235
Zimmermann, Friedrich 376
Zimmermann, Fritz 43, 313, 350
Zoltán besenyő fejed. 105
Zöllner, E. 57
Zrínyi-család 235
Zrínyi Miklós 181, 199, 255
Zrínyi Péter 217, 242
Zucker-Schilling, E. 202
Zündt, M. 74

Zsámboky J. 74, 142
Zsigmond kir. 237, 243, 253
Zsolt (Zoltán) fejed. 61, 244

- A magyar nyelv történeti etimológiai szótára, Bpest, 1976
 Az ezeréves Magyarország, a Pesti Hírlap kiad., Bpest, 1939
 Bóna István: A középkor hajnala (A gepidák és a longobárdok a Kárpát-medencében), Bpest, 1974
 Bóna István: A magyar régészet regénye, Bpest, 1968
 Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza, Bpest, 1890
 Csobánczi Elemér: Nagy-Magyarország vagy nemzethalál, Ausztrália, évsz. nélk.
 Csonka Emil: A száműzött bíboros, München, 1976
 Czermann Antal: A magyar külpolitika új útjai. Vasárnapi Levél kiad., Klagenfurt, 1957
 Dienes István: A magyar régészet regénye, Bpest, 1968
 Dienes István: A honfoglaló magyarok, Bpest, 1972
 Duray Miklós: Kutyaszorító, N. York, 1983
 Erdélyi István: Adalékok a magyarság eredetkérdéséhez, London, évsz. nélk.
 Ezerszínű Magyarország, Bpest, 1970
 Fehér M. Jenő: A korai avar kagánok, B. Aires, 1972
 Fejérpataky László: Magyar czímeres emlékek, 3 köt., Bpest, 1901, 1902, 1926
 Fekete Zsigmond: Magyarország a honfoglalás előtt, B. Aires, 1976
 Ferenczy Endre: A magyar föld népeinek története a honfoglalásig, Bpest, 1958
 Gerevich Tibor: Magyarország románkori emlékei, Kir. Magy. Egyet. Nyomda, Bpest, 1938
 Györffy György: István király és műve, Bpest, 1977
 Hóman Bálint és Szekfű Gyula: Magyar történet, III. kiad., Bpest, 1935, 1-5. köt.
 Horváth Mihály: Huszonöt év Magyarország történetéből, Genf, 1864 és Pest, 1868
 Illés József: A magyar állam és társadalom szervezete a honfoglaláskor, Bpest, 1916
 Imre Samu: A felsőöri nyelvjárás, Bpest, 1971
 Juhász László: Burgenland, történelmi útikalauz, München, 1976
 Kalász Elek: A szentgotthárdi apátság birtokviszonyai és a ciszterci gazdálkodás a középkorban, Bpest, 1932
 Karácsonyi János: Történelmi jogunk hazánk területi épségéhez, Youngstown, 1982
 Kálmán Béla: Nyelvjárásaink, Bpest — Dabas, 1977

- Kniezsa István: A magyar nyelv szláv jövevényszavai, 2 köt.,
Bpest, 1955
- Kótai Zoltán: Mindszenty album, Cleveland, évsz. nélk.
- Kring Miklós: A muraközi országhatár, Bpest, 1942
- László Gyula: A honfoglaló magyar nép élete, Bpest, 1944
- László Gyula: Vértesszőlőstől Pusztaszerig, Bpest, 1974
- Magyar utónévkönyv, Bpest, 1972
- Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása.
Magy., latin, francia és angol nyelven kiadta a Magyar Béke
küldöttség, Bpest, 1920
- Magyarország története, I. köt., Bpest, 1967
- Marina Gyula: Ruténsors — Kárpátalja végzete, Toronto, 1977
- Maróthy-M. Károly: Az ismeretlen Mindszenty, Editorial Pannonia, B. Aires, 1958
- Merényi Lajos: Herczeg Esterházy Pál, Bpest, 1895
- Mindszenty József: Padányi Bíró Márton élete és kora, Zalaegerszeg, 1934
- Mócsy András: Pannonia a korai császárság idején, Bpest, 1975
- Mócsy András: Pannonia a késői császárkorban, Bpest, 1975
- Moldova György: Az Őrség panasza, Bpest, 1974
- Musil Róbert: A tulajdonságok nélküli ember. Fordítás németből.
Bpest, 1977
- Nagy Géza: Magyar nemzetségek. Változatlan utánnyomás.
B. Aires, 1974
- Nagy Sándor: A magyar nép kialakulásának története,
B. Aires, 1968
- Nádas János és Somogyi Ferenc: A Magyar Találkozó Krónikája,
XXII. és XXIII. évfolyam, Cleveland, 1983, illetve 1984
- Pauler Gyula: A vezérek kora István királyig, B. Aires, 1974
- Rados Jenő: Magyar kastélyok. Kir. Magy. Egyet. Nyomda,
Bpest, 1939
- Schwartz Elemér: A rába-lapincsközi nyelvjárás hangtana,
Bpest, 1914
- Schwartz Elemér: A nyug.-magyarországi német helységnevek,
Pécs, 1932
- Schwartz Elemér: Harc a nyug.-magy.-országi német helynevek
körüli, Bpest, 1933
- Sebestyén László: Vitairat Kézai Simon védelmében, Bpest, 1975
- Somogyi Ferenc: Küldetés. A magyarság története, Cleveland, 1973
- Szabó István: A falurendszer kialakulása Magyarországon,
Bpest, 1971

- Szalatnai Rezső: Elindulunk és visszatérünk, Bpest, 1977
 Szalay Jeromos: Vértanú püspök vértanú népe, Párizs, 1952
 Szalay Jeromos: Igazságok Közép-Európa körül, Párizs, 1959
 Szalay Jeromos: Igazságok Magyarország körül, Párizs, 1960
 Szent Ivány Géza: Magyar Felvidékünk és Kárpátalja,
 Pittsburgh, 1956
 Szilvay Gyula: A besenyők története, B. Aires, 1976
 Thirring Gusztáv: Magyarország népessége II. József korában,
 Bpest, 1938
 Tóth István: A rómaiak Magyarországon, Bpest, 1975
 Tóth János: Az Őrségek népi építésze, Bpest, 1971
 Török Sándor: Településtörténeti tanulmányok és határproblémák
 a Kárpát-medencében, Astor Park, Florida, 1973
 Várkonyi Nándor: Dunántúl, I. kiad., Pécs, 1944. máj. 1.,
 II. kiad., Bpest, 1975
 Zolnay László: Kincses Magyarország, Bpest, 1977

A SZERZŐ TOLLÁBÓL MEGJELENT TÖRT.-FÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK

- Nyugat-Magyaró. a Kárpát-medence szerves része, Kanadai Ma-
 gyar Újság, Winnipeg (a továbbiakban KMU), 1959. aug. 25.
 Yalta — De Gaulle és mi . . . Egységes Magyarság (Niagara Falls,
 Canada), 1959. nov. 28. (Söjtöri Gábor írói néven)
 A trianoni békeparancs revíziója a Kárpát-medence népeinek hús-
 vétja, KMU, 1960. ápr. 15. (Söjtöri Gábor írói néven)
 A trianoni békeparancs 54. évfordulója. (A vendek hűsége) KMU,
 1974, máj. 31
 Magyar helységneveink a világatlásokban, KMU, 1974. jún. 14.
 Trianon — 1920. június 4., KMU, 1975. jún. 6.
 Nyugati végeink a világlexikonok tükrében, KMU, 1975. jún. 27.
 A határ-revízió védelmében, KMU, 1975. szept. 26. és okt. 3.
 Revízió nélkül nincs feltámadás! Magyarság, Pittsburgh,
 1983. aug. 15.
 Magyar falvak Ausztriában, Magyar Élet, Toronto, 1983. szept.
 17., szept. 24. és okt. 1. Továbbá ugyanaz: Északi Vártán,
 Södertälje, Svédo. 99. sz.
 Ausztria és az avar-kérdés. Magyar Élet, Toronto, 1983. máj. 7.
 Bécs avar múltja, Magyar Élet, Toronto, 1983. máj. 21.
 A szentgotthárdi apátság 800. évfordulója, Magyar Élet,
 1983. nov. 5.

- Alföldi András: Der Untergang der Römerherrschaft in Pannonien, 2 köt., Berlin, 1924, 1926
- Area Handbook for Austria, American Univ., Washington, 1976
- Athenaion — Bilderatlas zur Deutschen Geschichte, Frankfurt, 1968
- Background Notes — U. S. State Dept., 1972
- Barclay, Glen J.: 20th Century Nationalism, Univ. of Queensland, 1971
- Baravalle, Robert: Bürgen u. Schlösser d. Steiermark, Grác, 1961
- Barracrough, Geoffrey: The Crucible of Europe. (The Ninth & Tenth Centuries in European History), Univ. of California Press, L. Angeles, 1976
- Barnes, Cameron & Blum: The European World — A History, USA 1966
- Bauer, Rolf: „Österreich“, Berlin, 1970
- Berczeller, Richard & Leser, Norbert: BURGENLANDSschicksal 1918-45, Bécsújhely, 1975
- Bogdan, Henri: Histoire de la Hongrie, Presse Univers. de France, Párizs, 1966
- Boussard, Jacques: The Civilization of Charlemagne (fordítás a francia eredetiből), N. York, 1968
- Bögl, Hans: Ein Bericht zur Zeitgeschichte, Bécs, 1974
- Brooke, Z. N.: History of Europe, Univ. of Cambridge, 1956
- Buchberger, Franz: Burgenländisches Jahrbuch 1978. A kismartoni püspökség kiad.
„Burgenland“, Merkurverlag, GRÁC, évsz. nélkül.
- Burghardt, Andrew F.: Borderland. Univ. of Wisc. Press, Madison, 1962
- Buzas J.: Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jh. (Burgenl. Forschungen), Kismarton, 1968., 1-4. köt.
- Cambridge Medieval History Vol. II, III, V, Cambridge, 1968
- Cambridge Economic History of Europe Vol. I. 2nd edition. Cambridge, 1966
- Carsten, F. L.: Fascist Movements in Austria (From Schönerer to Hitler), London, 1976
- Clark, Sidney: All the Best in Germany & Austria, N. York, 1957
- Clary-Aldringen, Alfons (Fürst): Geschichten eines alten Österreichers, Ullstein Verlag, 1977

- Crankshaw, Edward: *The Fall of the House of Habsburg*, London, 1963
- Csallány Dezső: *Archäolog. Denkmäler d. Awarenzeit i. M.-Europa Bpest*, 1956
- Csaplovits, Johann: *Archiv des Königreichs UNGERN*, Bécs, 1821, I. köt.
- Csendes Péter: *Die Straßen Niederösterreichs im Früh- u. Hochmittelalter. Dissert.*, Bécs, 1969
- Daim Falko: *Germanen, Awaren, Slawen*, Bécs, 1977
- Darby, H. C. & Seton-Watson, R. W.: *A Short History of Yugoslavia*, Cambridge Univ. Press, 1966
- Daruvar, Yves de: *Le destin dramatique de la Hongrie (Trianon ou la Hongrie écartelée)*, Párizs, 1970
- Davis, R. H. C.: *A History of Medieval Europe*, 7th impression, London, 1963
- Dienst, Heide: *Die Schlacht an der Leitha*, Bécs, 1971
- Durant, W.: *The Story of Civilization*, N. York, 1957
- East, Gordon (Prof. of Geography in the Univ. of London): *An Historical Geography of Europe*, Northampton, 1965
- Eickhoff, Ekkehard: *Venedig, Wien u. die Osmanen*, München, 1970
- Erdei Ferenc: *Information Hungary*, Pergamon Press, 1968
- Ertl, Franz: *Topographia Norici I — Die römische Siedlungen, Straßen u. Kastelle im Ostalpenraum*, 2. kiad., Kremsmünster, 1971
- Ertl, Franz: *Topographia Norici III — Bayerische Landnahme u. keltische Rückzuggebiete*, Kremsmünster, 1974
- Feil, E. & Roth, H.: *Das burgenländische Landesrecht*, Kismarton, 1966
- Fodor's Austria — 1972, N. York, 1972
- Folz, R.: *The Coronation of Charlemagne (a francia eredetiből)*, London, 1974
- Folz, R.: *Essays on the Reconstruction of Medieval History — Charlemagne & his Empire c. feji.*, McGill-Queen's Univ. Press, 1974
- Ganshof, F. L.: *The Carolingians & the Frankish Monarchy (ford. a francia eredetiből)*, Cornell Univ. Press, Ithaca, 1971
- Geiringer, Karl: *Joseph Haydn*, Mainz, 1959
- Gibbon, Edward: *The History of the Decline & Fall of the Roman Empire. Évsz. nélk.* N. York-i kiad., II. és V. köt.

- Gottschalk, Herbert: UNGARN (Landschaft, Geschichte u. Kultur), Berlin, 1970
- Graham, Frank Jr.: Austria, N. York, 1964
- Grant, M. (Prof.): The Climax of Rome, London, 1968
- Grün, B.: Gold & Silver (The Life & Times of Franz Lehar), London, 1970
- Györi Vilmos: Die magyarischen Ortsnamen auf dem Boden Österreichs (ausgenommen das Burgenland) Dissert., Bécs, 1962,
- Hagen, Ernst: Hotel Sacher, Bécs, 1976
- Harmuth, Adolf: Orts- u. Flurnamen im Bezirk Eisenstadt, Kismarton, 1937
- Heer, Friedrich (Prof.): Das Heilige Römische Reich, München, 1977
- Henderson, B. W.: Five Roman Emperors, N. York, 1969
- The Historians' History of the World, Vol. VI, VII, N. York, 1908
- Hoehenbichler, Eduard: Republik im Schatten d. Monarchie, (Das „Burgenland“ ein europäisches Problem), Bécs, 1971
- Holzer, Hans: The Habsburg Curse, N. York, 1973
- Internationales Kulturhistorisches Symposion Mogersdorf — 1969, Kismarton, 1972
- Johnston, W. M.: (Winner of the Austrian History Award): The Austrian Mind. (An intellectual & social History), Berkeley, Univ. of Cal. Press, 1972
- Kann, Robert: A Study of Austrian Intellectual History, N. York, 1960
- Kaufmann, Jacques: Die Beziehungen der Habsburger zum Königreiche Ungarn in den Jahren 1278 bis 1366. (Burgenländ. Forschungen, 59. sz.), Kismarton, 1970
- Keesing's Contemporary Archives, London, Vol. 1943-45.
- Knaurs Deutsche Geschichte, München, 1960
- Kollautz, Arnulf: Geschichte u. Kultur eines Völkerwanderungszeitlichen Nomadenvolkes. (Die Awaren in Mitteleuropa) Klagenfurt, 1970, 2 kött.
- Kovács Tibor: Das südliche Burgenland in den Volkszählungen der Jahre 1857 u. 1869. (Burgenländ. Forschungen, 63. sz.), Kismarton, 1972
- Kranzmayer, Eberhard & Bürger, Karl: Burgenl. Siedlungsnamenbuch, Kismarton, 1957
- Kriegler, Johann: Politisches Handbuch d. Burgenl. (1921-1938), Kismarton, 1972

- Krüger, Horst: Ostwest Passage, Hamburg, 1975
- Larousse Encyclopedia of World Geography, London, 1969
- Lechner, Karl: Donauländer u. Burgenland, I. köt., Stuttgart, 1970
- Lég-ády Ottó: Gerechtigkeit für Ungarn (Trianon's grausame Irrtümer), a Pesti Hírlap kiad., évsz. nélkül.
- Liptay L.: Hungary the Innocent Victim, Köln, 1953
- Lopez, Robert: The Birth of Europe, London, 1966. (Lopez is Prof. of Economic History & Italian Literature in Italy, teaching at Yale Univ., USA)
- Macartney, C. A.: HUNGARY — A Short History, London, 1934. Univ. Press, Edinburgh, 1962
- Macartney, C. A. & Palmer, A. W.: Independent Eastern Europe, London, 1962
- Macartney, C. A.: The Magyars in the Ninth Century, Cambridge, 1968
- Maclean, Fitzroy: Take Nine Spies, Toronto, 1978
- Magyar Arnold OFM: Beitrag z. Kulturgeschichte d. Süd-Burgenl., N.-újvár, 1976
- Major Peace Treaties of Modern History (1648-1967), 1967
- Marboe, Ernst: The Book of Austria, Bécs, 1958
- Lieut. Col. F. O., Miksche: Danubian Federation, Camberley, England, 1953
- Mistler, J.: Austria, 1958
- Mollay Károly: Scarbantia, Odenburg, Sopron. Siedlungsgeschichte u. Ortsnamenkunde, Bpest, 1944
- Montgomery, Williams: From Luther to Hitler. McGovern edition, 1946. Chapter: Hitler & rise of Nazi Party
- Moór Elemér: Westungarn im Mittelalter im Spiegel d. Ortsnamen, Szeged, 1936
- Mutton, Alice (Prof. of Geogr. London Univ.): Central Europe, London, 1968
- Osborne, R. H.: East-Central Europe, London, 1967
- Paget, John: Hungary & Transylvania, London, 1855. (L kiad. 1839)
- Piggot, Stuart: Ancient Europe (from the Beginnings of Agriculture to Classical Antiquity), Edinburgh Univ. Press, 1965
- Pirchegger, Hans: Geschichte d. Stadt u. Bezirkes Fürstenfeld, Föllöstöm, 1952
- Posch, Fritz: Siedlungsgeschichte der Oststeiermark. Universitätsverlag Wagner, Innsbruck, 1941

- Pörtner, Rudolf: Mit dem Fahrstuhl in die Römerzeit, Düsseldorf, 1959
- Pörtner, Rudolf: Die Erben Roms, Düsseldorf, 1964
- Pörtner, Rudolf: Das Römerreich der Deutschen, Düsseldorf, 1967
- Puhr Ferenc: Formenlehre der Mundart von Bubendorf u. Umgebung. (Burgenländ. Forschungen, 58. sz.), Kismarton, 1969
- Reynolds, James: Panorama of Austria, N. York, 1956
- Ringel, Erwin: Die österreichische Seele, Bécs-Köln-GRÁC, 1984
- Roth, Helmut: Das burgenländische Gemeinderecht, Kismarton, 1966
- Russel, J. B.: Medieval Civilization, N. York, 1968
- Schmeller, Alfred: Das Burgenland, Salzburg, 1974
- Schneiders, Toni: Austria, London, 1959
- Schreiber, Hermann (Prof.): Die Hunnen, Bécs-Düsseldorf, 1976
- Semmelweis, Karl: Verzeichnis d. burgenländ. Ortsnamen, Kismarton, 1954
- Seton-Watson, Hugh: Eastern Europe betw. the Wars, 1918-1941. Third revised edition, 1967
- Seton-Watson, R. W.: Racial problems in Hungary, London, 1908
- Sieger, Robert: Die geographischen Grundlagen der Öster.-Ungar. Monarchie u. ihrer Aussenpolitik, Lipcse, 1915
- Sinor, Denis: History of Hungary, London, 1959
- Somogyi László: Die burgenl. Magyaren in. geograph. Sicht. Dissert., GRÁC, 1966
- Stadler, K. R.: Austria, London, 1971
- Stein, Werner: Kultur-Fahrplan. (Die wichtigsten Daten d. Kulturgesch.), Berlin, 1958
- Steinhauser, Walter: Die Bedeutung der Ortsnamen in Niederdonau II. Teil — Nordburgenland, St. Pölten, 1941
- Sulimirski, T.: The Sarmatians, London, 1970
- Symposion Croaticon (Die burgenländische Kroaten), Bécs, 1974
- Szabó Miklós: The Celtic Heritage in Hungary, Bpest, 1971
- Szilvássy J.: Die Skelette a.d. awarischen Gräberfeld v. Zwölfaxing, N.Ö., 1970-ben, a bécsi egyetemen benyújtott doktori értekezésének, 1980-ban pedig a Bécsben kiadott, átdolg. alapos embertani munkájának a címe.
- Talbot-Rice, Tamara: The Scythians, N. York, 1957
- Tapié, Victor: The Rise & Fall of the Habsburg Monarchy. (Fordítás a francia eredetiből.), N. York, 1971
- 3,000 Years of Urbain Growth. Academic Press, N. York, 1974

- Thierney, Brian: Western Europe in the Middle Ages. Cornell Univ., N. York, 1970
- Trost, Ernst: Die Donau, Bécs, 1968
- Uhlirz, Mathilde: Handbuch der Geschichte Öster.-Ungarn., GRAC, 1963
- U. S. Board on Geographic Names: Austria. Official Standard Names, Washington, 1962
- Valentin Veit: Knaurs Deutsche Geschichte, München, 1960
- Valiani, Leo: The End of Austria-Hungary. (Olasz eredetije: Milano, 1966) Angol kiad., N. York, 1973
- Vancsa Max: Geschichte Nieder- u. Oberöster., I. köt. Gotha, 1905, II. köt. 1927
- Wagner, D. & Tomkowitz, G.: Anschluß, N. York, 1971
- Wagner, Georg: Das Türkenjahr 1664. (Burgenl. Forschungen, 48. sz.), Kismarton, 1964
- Waite, Virginia: Austria, London, 1970
- Waldheim, Kurt: The Austrian Example, London, 1973
- Wambaugh, Sarah: Plebiscites since the World War, Washington, 1933
- Wandruszka, Adam: The House of Habsburg, N. York, 1964
- Weigl, Hans: Die verödeten Orte im Bezirk Gänserndorf, Gänserndorf, 1948
- Weigl, Heinrich: Histor. Ortsnamenbuch von N.Ö., I-VIII. köt., Bécs, 1964-1975
- Weigl, Heinrich: Die Ortsnamen in Niederösterreich, Bécs, 1973
- Weigl, Heinrich: Die Bedeutung d. Ortsnamen in Nieder-Donau, St. Pölten, 1941
- Whelpton, Barbara: Unknown Austria, Edinburgh, 1969
- Wolf, Werner: Südtirol in Österreich, Wels, 1972
- Zahn, Josef: Ortsnamen d. Steiermark im Mittelalter, Bécs, 1893
- Zibermayr, Ignaz: Noricum, Baiern u. Österreich. Horn, N.Ö., 1972
- Zimmermann, Fritz: Die vormadjarische Besiedlung d. burgenl. Raumes, Kismarton, 1954
- Zimmermann, Fritz: Histor. Ethnograph. Analyse d. deutschen Besiedl. West-Ungarn, Bécs, 1974
- Zöllner, Erich: Geschichte Österreichs, Bécs, 1961
- Zucker-Schilling, Erwin: Wissenswertes über Österreich, Berlin, 1958. Magy. nyelvű kiad.: „Amit Ausztriáról tudni kell” Bpestén jelent meg.

LEXIKONOK

- MAGYAR** Pallas Nagy Lexikona, Bpest
 Révai Nagy Lexikona, Bpest
 Új Magyar Lexikon, Bpest, 1961
- NÉMET** Bertelsmann Handlexikon, Berlin, 1975
 Brockhaus Enzyklopädie, 17. kiad., III. köt., 1967
 Der Neue Brockhaus, Wiesbaden, 1973
 Duden — Schüler Lexikon, Mannheim, 1969
 Meyers Taschenlexikon, Lipcse, 1965
 Österreich Lexikon. Öster. Bundesverlag für
 Unterricht. I. köt., Bécs, 1966.
 „Ergänzungen”, Bécs, 1968
- FRANCIA** Encyclopaedia Universalis, Párizs, 1968
 Grande Larousse, Párizs, 1960
 Larousse en couleur, Párizs, 1965, I. köt.
- OLASZ** Enciclopedia Italiana, Roma, 1949
 Modernissimo Dizionario Illustrato, Novara, 1972
- ANGOL** Chamber's Encyclopedia, Oxford, 1966
 Collier's Encyclopedia, USA, 1972
 Dictionary of Dates, N. York, 1971
 Encyclopedia Americana, N. York, 1969
 Encyclopaedia Britannica, 1974
 Encyclopaedia International, N. York, 1975
 Everyman's Encyclopedia, London, 1967
 Funk & Wagnalls New Encyclopedia, N. York, 1972
 New Encyclopaedia Britannica, 1973
 The American Peoples Encyclopedia, N. York, 1965
 The New Caxton Encyclopedia, London, 1969
 Worldmark Encyclopedia of Nations 1965
 New Catholic Encyclopedia, 1967

FELHASZNÁLT TÉRKÉPEK

- Adams, A. & Matley, I. M.: Atlas of Russian & East-European
 Hist., N. York, 1966
 Atlas — Östliches Mitteleuropa, Berlin, 1959
 Burgenland — 1 : 200 000: Bundesamt für Vermessungen, Bécs,
 évsz. nélk.

- Burgenland — 1 : 200 000: Amt der Burgenländ. Landesregierung, Kismarton, 1977
- Darby, H. C. (Prof. of Geography in the Univ. of Cambridge): Atlas of „The New Cambridge Modern History” (Cambridge Univ. Press) 1970. Térk.-sorozatának címe: Treaty settlements in Europe 1919-26.
- Gilbert, Martin: Recent History Atlas (1870 to the Present Day), London, 1966
- Hammond: Historical Atlas, N. York, 1957
- Latzius, Wolfgang: Ducatus Stiriae Marchiae, Bécs, 1561. Theatrum Orbis Terrarum. Facsimile kiad., Amsterdam, 1972
- McEvedy, Colin: Penguin Atlas of Medieval History, Manchester, 1969
- Mc Nally, Rand: Atlas of World History, 1970
- Mercator, Gerardus: Austria Archiducatus, 1585. Dörflinger Johannes: Descriptio Austriae, Facsimile kiad., Bécs, 1977
- Mercator, Gerardus: Európa-atlasz. A.D. 1608
- National Atlas of Hungary, Bpest, 1967
- Nemes Klára: Magyarország térképei a XVI. és XVII. századból, faksimile kiadásban. Bpest, 1972
- Ortelius, Abraham: Theatrum Orbis Terrarum, Antwerpen, A.D. 1570. Facsimile kiad., Amsterdam, 1964
- Öster. Karte — 1 : 50 000. Nagy léptékű térk.-szelvények. Bundesamt für Vermessungen, Bécs, 1967-1979
- Putzger: Historischer Weltatlas. Öster. Bundesverlag, Bécs, 1975
- Shepherd, W. R.: Historical Atlas, N. York, 1956
- Teleki Pál (Prof. of Geography): Ethnographical Map of Hungary (based on density of population according to the census of 1910)
- Thompson, O. (Latin Prof. at Birmingham Univ.): Classical Atlas, London, 1960
- Van der Meer, F. (Prof. at Nijmegen Univ.): Atlas of Western Civilization, 1960
- Vischer, Georg M.: Archiducatus Austriae Inferioris Geographica. Anno 1672
- Zatta, Antonio: Európa-atlasz, Velence, 1779

FÉNYKÉPEK

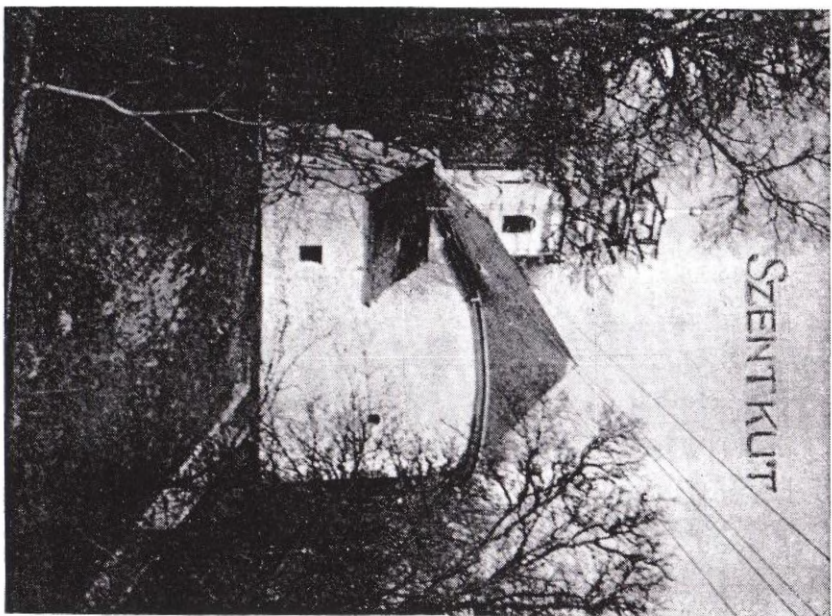
1. Lajtabánság címerét és vezetőjét, Prónay Pált ábrázoló postabélyegek 1921-ből.
2. Szent István, Királyfalva plébánia-templomának védőszentje a Magyarok Nagyasszonyának ajánlja fel a Szent Koronát.
- 3-4. Évszázadok óta a szerző apai őseinek (Pinkafő) és anyai elődeinek (Szentkut) keresztelkedési helye. Mindkét Vas vármegyei szentélyt a Batthyány grófok emeltették.
5. Alsóőr német-magyar feliratos tűzoltóháza.
6. Alsóőr magyar feliratos hősi emlékműve.
7. Régi magyar határkő Fölöstöm (Fürstenfeld) előtt, a Grácba vezető egykori VIA REGIA (vagy VIA MAGNA) mentén.
8. 1719-ből való határkő a lapincsvölgyi Radafalvánál.
9. Régi magyar kilométerkő a stájer határon, a fenti hadiút mentén, Radafalva és Fölöstöm között.
10. A korábbi magyar közigazgatásból átvett „jegyzői hivatal” táblája Radafalván.
11. A Gaál nemzedékek nyughelye a felsőőri ev. temetőben.
12. Tóth István síremléke a felsőőri r. kat. temetőben.
13. A száz esztendő magyar sírkövek egyike a felsőőri ev. temetőben.
14. Högyész Pál, Sopron város és vármegye főispánjának sírfelirata a kismartoni r. kat. temetőben.
15. A Tombor család nyughelye a kismartoni r. kat. temetőben.
16. A magyar őslakosság és területek 1938-1941. közti részleges visszatérését ábrázoló térk.-vázlat.

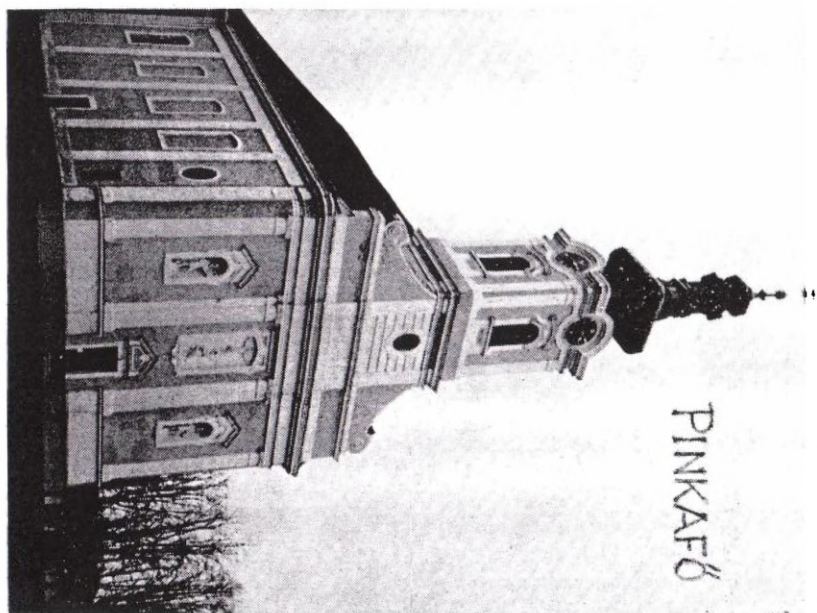
1.

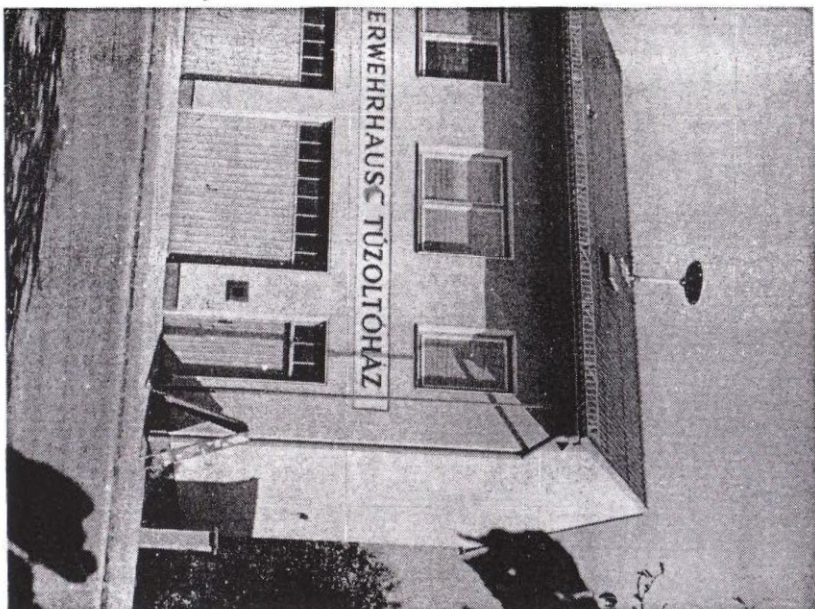
2.

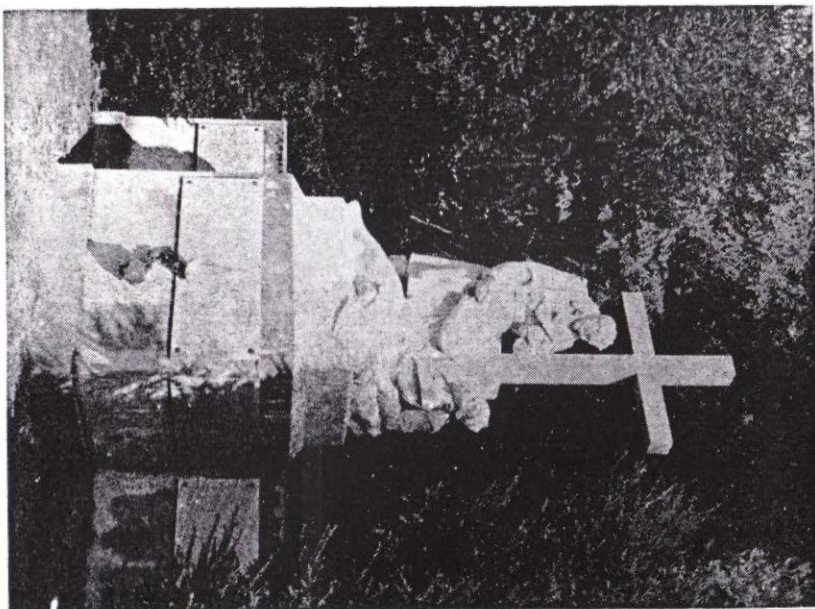
3.

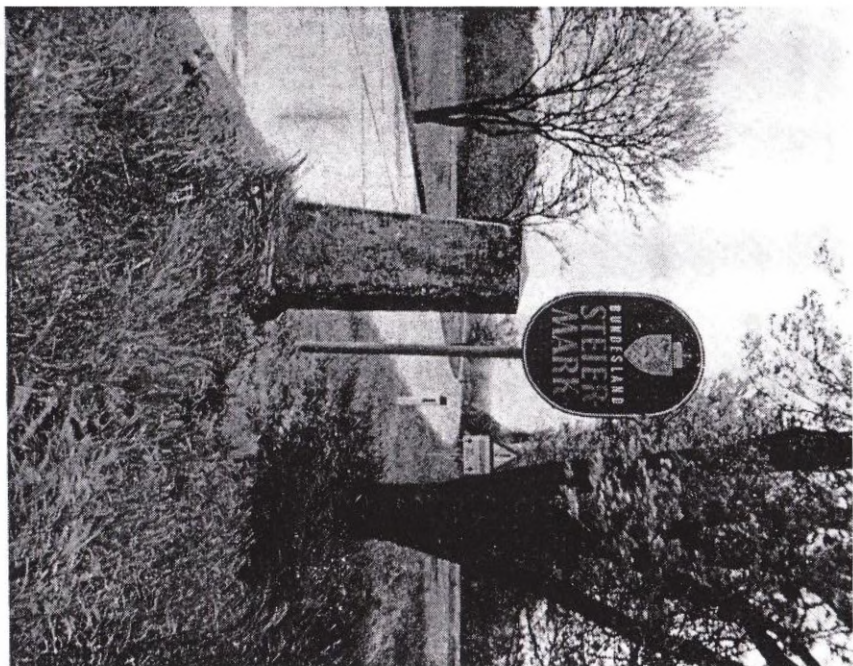
4.

5.

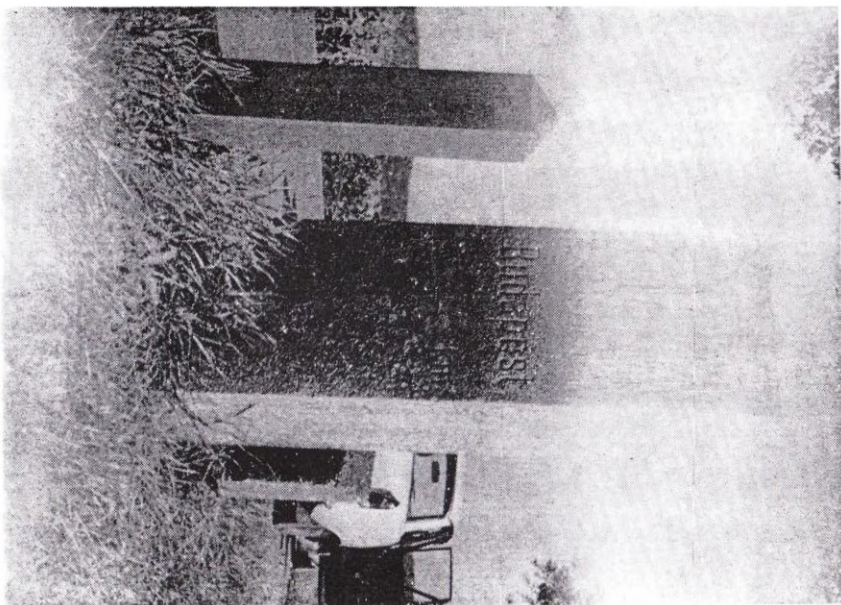
6.

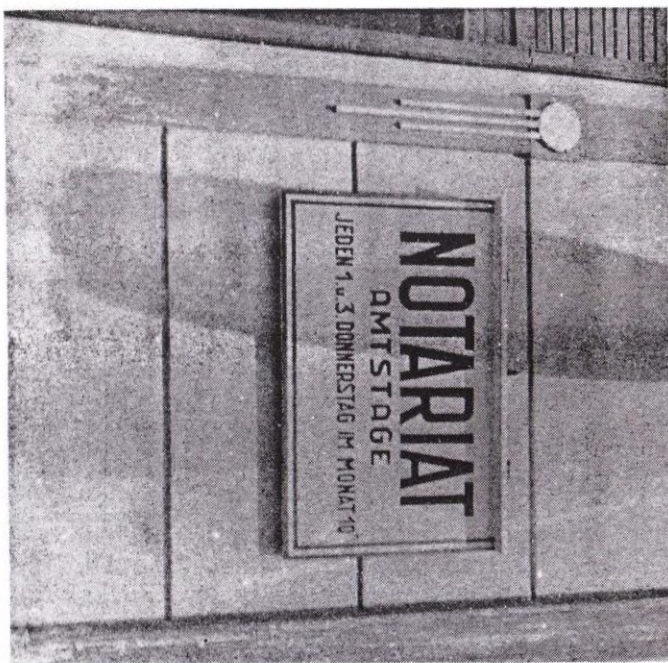
7

8

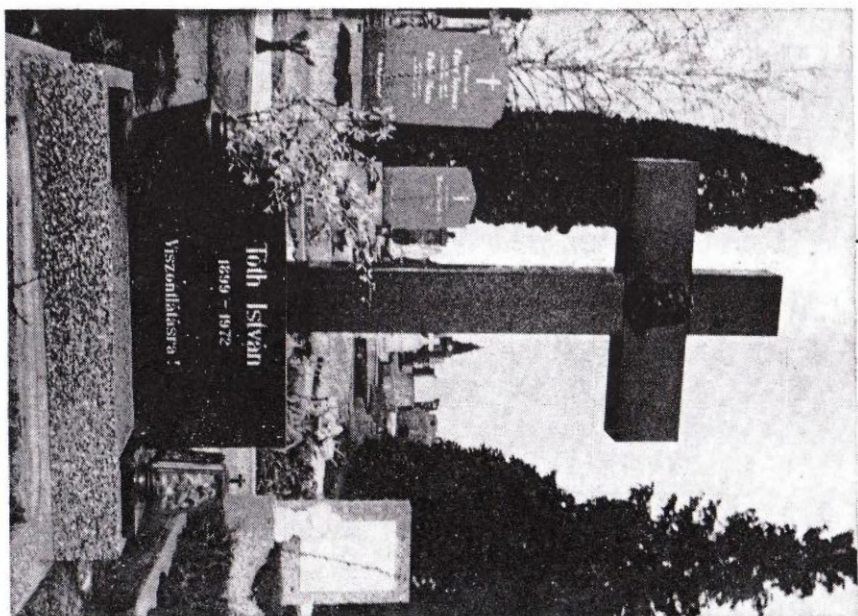
9.

10.

11.

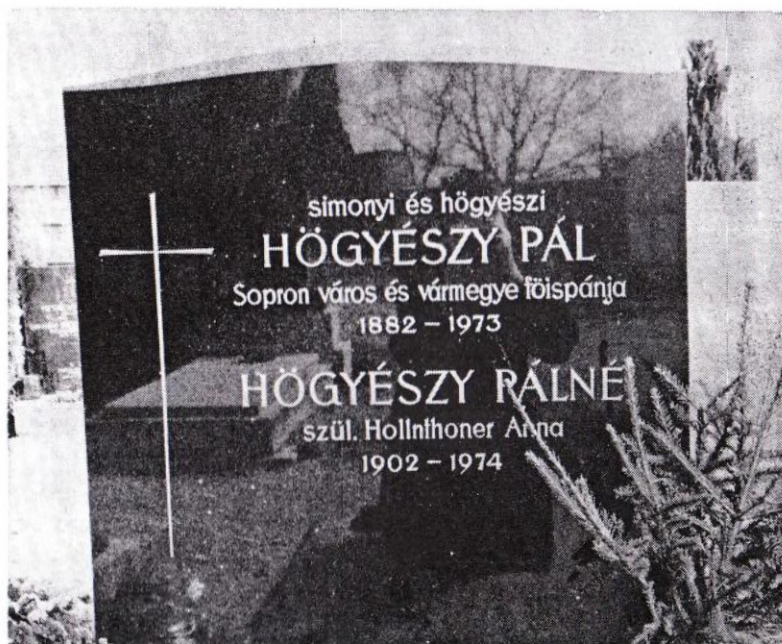

12.

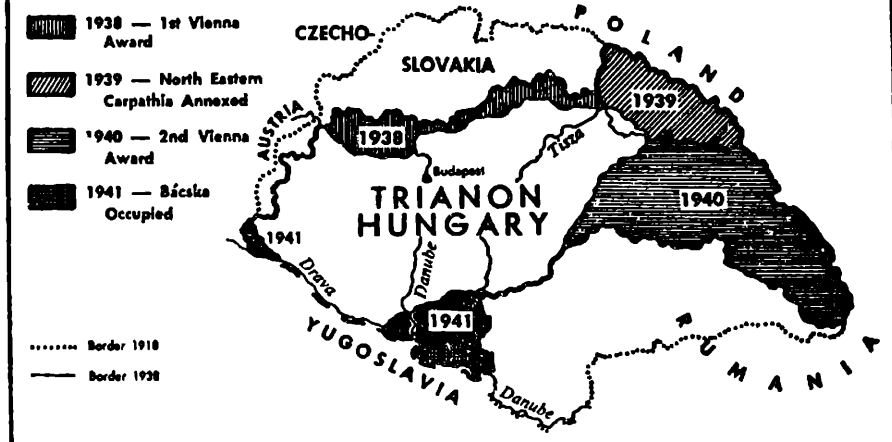
13.

14.

15.

16.

Az országcsönkítő trianoni békeparancs tarthatatlanságát és a határrevízió jogosságát igazolja a történelem is, mert már 18 év leforgása után kezdtek tágulni a mesterséges határvonalak. Jóllehet, még több száz ezer magyar rabságban maradt, a zömük csekély három év alatt (négy ütemben) visszatért ahhoz a központi magyar néptömbhöz, amelyről 1944-45-ben ismét leszakították. Tanuljunk tehát az 1945. összeomlást megelőző történelemből, amely arra int, hogy a valóságos népi mozgalommá vált magyar revíziós törekvések — Rothermere lord angol nyelvű sajtótámogatásával — meghozták a magyar nemzet újracsatolásának részleges eredményét.

KÖNYVBARÁTAINK ÉS TERJESZTŐINK

szíves figyelmébe ajánljuk angol nyelvű kiadványunkat, amelyet a fordítási munkálatok befejezése után rendezünk sajtó alá, hogy az angol nyelvterületek valamennyi egyetemi stb. könyvtárában a kutatók számára hozzáférhető legyen.